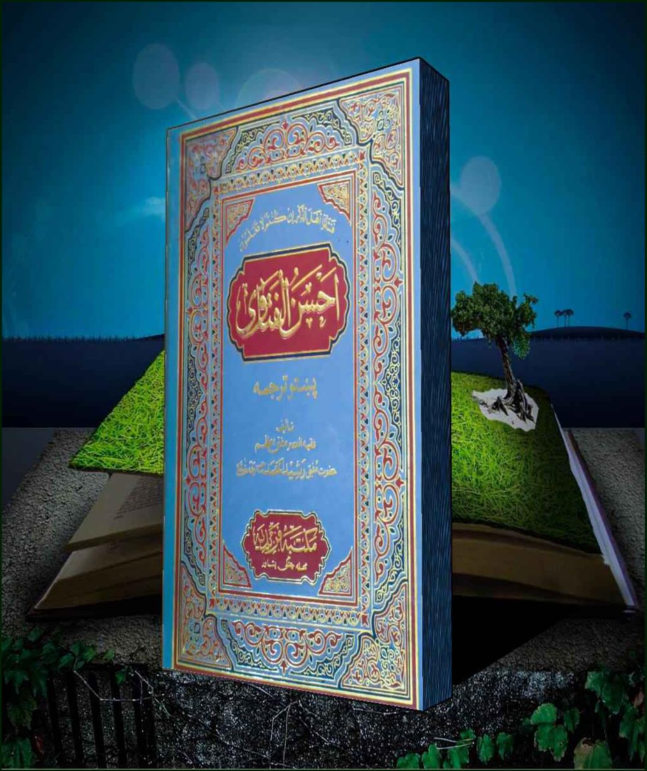

Maktaba Tul Ishaat.com

www Maktaba Tul Ishaat .com

تمام فنون کے کتب کے پی-ڈی-ایف ہمارے ویب سائٹ سے اور پلے سٹور سے فری ڈاون لوڈ کریں۔ ہم روزانہ کی بنیاد پر اس میں مزید کتب شامل کر رہے ہیں اس لیے آپ ہفتے میں ایک بار ضرور ہمارے پلے سٹور اور ویب سائٹ کو چیک کیا کریں۔

ابھی مطلوبہ پی-ڈی-ایف مفت ڈاون لوڈ کریں

تفاسیر	خطبات	منطق
احادیث	سیرت	معانی
فقہ	تاریخ	تصوف
سوانح حیات	صرف	تقابل ادیان
درس نظامی	نحو	تجوید
لغت	فلسفہ	نعت
فتاوی	حکمت	تراجم
اصلاحی	بلاغت	تبلیغ و دعوت
تمام فنون		

مکتبۃ الاشاعت ڈاٹ کام
Maktaba Tul Ishaat.com

قال الله تبارک وتعالی

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿فَسْئَلُوٓا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم

إنما شفاء العي السؤال (الحدیث)

احسن الفتاوی

اول جلد

(له ابتداء څخه تر آخر د فصل فی الاستنجاء پورې)

تالیف فقیه العصر مفتی اعظم حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمه الله تعالی

ناشرین

مولوی محمد ظفر ((حقانی)) مولوی امیر الله ((شیرانی))

د ملاویدو پته

مکتبه فریدیه محله جنګی قصه خوانی پېښور

. د طبعې ټول حقوق له ناشر سره محفوظ دی

د کتاب نوم : احسن الفتاوی (اول جلد) (له ابتداء څخه تر آخر د فصل فی الاستنجاء پورې).
د مؤلف نوم : فقیه العصر مفتی اعظم حضرت مفتی رشید احمد صاحب رحمه الله تعالی
پښتو ترجمه او کمپوز : مولوی محمد همایون صاحب .
ډیزاین ، اصلاح او نظر ثانی : حافظ محمد ولی (بغلانی)
د چاپ کال :- ۲۰۱۲
د چاپ شمیر : ۱۰۰۰ ټوکه
ناشرین : مولوی محمد ظفر ((حقانی)) مولوی امیر الله ((شیرانی))
د ملاویدو پته : مکتبه فریدیه محله جنګی قصه خوانی پیښور
د مکتبې مسؤل : مولوی محمد ظفر ((حقانی)) صاحب .

Maktaba Tul Ishaat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

تذكرة المؤلف

خاندان

د فقيه العصر مفتى اعظم حضرت مفتى رشيد احمد صاحب دامت بركاتهم وطنِ مالوف لدهيانه دې چه مشرقی پنجاب کښې واقع دې او نن سبا بهارت کښې شامل دې . لدهيانه د علم او فضل په اعتبار سره يو تاريخی حيثيت لری ، د لويو لويو علماؤ اود اولياءِ کرامو مرکز پاتې شوې دې .

حضرت محترم د علماءِ لدهيانه په مشهور خاندان کښې دې ، چه د خپل علم ، ذهانت ، تقوی ، احوالِ باطنه ، کشف اوکرامات . شجاعت ، د حق وينا کولو . د جسمانی قوت او انګريز سره په جهاد کښې دښکاره کارنامو د وجهې نه غيرمعمولی شهرت لری . د دوی والد محترم حضرت مولانا محمد سليم صاحب مدظلهم چه د حضرت تهانوی رحمة الله عليه د صحبتونو نه مستفيد شوې دې . او «بزم اشرف» کښې د صاحب الرؤيا په لقب سره معروف دې د زميندارئ په سلسله کښې د لدهيانه نه دفيصل آباد ولسوالی ته ، او بيا دهغه ځائ نه د ملتان ولسوالی اوخانيوال علاقه داری «تحصيل» ته تشريف راوړو ، او هغلته ئې په يو نو آباد کلی چک نمبر ۱۰۱ . ۱۵ ايل کښې سکونت اختيارکړو اود اشرف الاولياء په نوم باندې دهغه کلی نوم «کوټ اشرف» کيخودلو .

ولادت او مقامِ ولادت

هم په هغه مبارک کلی کښې د «راس المتقين رشيدِ ثانی» ولادت د چهارشنبې په ورځ د ۳ صفر ۱۳۴۱ هجری. مطابق ۲۲ستمبر ۱۹۲۲، کښې اوشو . دحضرت گنگوهی رحمة الله عليه په نوم باندې د دوی نوم کيخودلې شو . د دوی تاريخی نوم سعودِ اختر دې . دا نوم دوی پخپله د پنځلسو کالو په عمرکښې تجويز کړې وو . د دوی د تولو نه رومبنئ تصنيف «تسهيل الميراث» کښې ددې نوم ذکردې .

طفوليت او ابتدائی تعليم

په ابتدائی عمر کښې دوالدينو د دوی سره غيرمعمولی مينه وه . او دوی باندې ئې انتهائی

شفقت کولو . هم هغه شفقتونو دوی لره « رشید ثانی » جوړ کړو . والدمحترم تقریباً د پنځو کالو په عمر کښې د قرآن مجید او د مونځ تعلیم ورکول شروع کړه . ۱۳۴۸ هجری نه ۵۲ هجرئ پورې بې په حکومتی ابتدائی مکتب کښې ځلورم صنف پورې تعلیم حاصل کړو . د ذهانت د وجه نه همیشه پخپل جماعت کښې ممتاز راتللو

د فارسی ابتدائی تعلیم

د حضرت مشر ورور مولانا محمد نعیم صاحب . مولانا محمد خلیل صاحب او مولانا محمد جمیل صاحب د رومبئ نه ملتان ته نزدې گهوټه شریف کښې دینی علوم وئیل . ۱۳۵۳ هجرئ کښې والد صاحب دوی لره هم د دینی علم حاصلولو دپاره هم هغه ځائ ته واستولو . والدمحترم دوی لره او مولانا محمد جمیل صاحب لره د میاچنو ریلوے استیشن نه ریل باندې سواره کولو سره . ورسره ناست یو خوان ته ئې اووئیل چه دا ماشومان په احتیاط سره ملتان کښې کوز کړه

حضرت محترم اوفرمائیل چه په لاره کښې هغه خوان زمونږ نه پوښتنه اوکړه چه چرته ځئ ؟ مونږ اووئیل چه دینی علم وئیلو دپاره خو . نو هغه اووئیل « ملاکیدلو سره به بیکاره شئ » او د دینی علم نه وئیلو دپاره ئې کافی اوږد تقریراوکړو . راقم الحروف د حضرت والا نه پوښتنه اوکړه . بیا مو هغه ته څهٔ جواب ورکړو ؟ وې فرمائیل « ماشومان خو وو څه جواب مو ورکړې وې » لیکن په هغه حالت کښې هم زمونږ دهغه نه نفرت کیدلو . او الحمد لله دهغه په وینا سره د دین نه متنفره نه شواو دا هم د الله کرم دې او که نه نو مونږ څوک یو او زمونږ حیثیت به څه وی ؟

ددې نه پس حضرت محترم اوفرمائیل « که چرته دې جنټلمین صاحب نن ژه کتلې وې نو معلومه شوې به وې چه څوک بې کاره دی ؟ الحمدلله . الله تعالی په دنیا کښې د آرام او راحت ټول سامان عطا کړې دې اود نوابانو په شان ژوند تیروم . عزت او منصب ئې راکړې دې اود ټولو نه لویه خبره دا چه د سکونِ قلب دولت نصیب دې چه یو جنټلمین ته په خوب کښې هم نه ملاویږی . الله تعالی دې دهغه مغفرت اوکړی . آمین »

بیا ئې اوفرمائیل . « دا خو مسافرخانه ده نه دلته د راحت اعتبارشته نه د تنگسیا اعتبار . اعتبار خو د آخرت دې . وروره ددې فیصله نه هغه کولې شی اونه زه کولې شم . ددې فیصله به سبا وی چه کله د احکم الحاکمین په بارگاه کښې پیشی کیږی هغه ورځ به معلومه شی چه مونږ څه یو . الله تعالی دې مونږ ته خپلو مرضیاتو باندې د روانیدلو توفیق راکړی او مونږ دې د آخرت دپاره فائده مند جوړ کړی آمین »

گهوټه شریف ته رسیدلو سره دوی دخپلو نورو وورونو سره قیام اوکړو او دخپل مشرورور مولوی محمد خلیل صاحب نه ئې د فارسی ابتدائی کتابونه اولوستل

Maktaba Tul Ishaat.com

بشارت

ګهوڼه شریف کښې د تعلیم په دوران دعلم دین په خاطر په ماشوم توب کښې د والدینو نه دسختې جدائې په عوض کښې حضرت محترم ته یوشپه په خوب کښې د حضور صلی الله علیه وسلم زیارت نصیب شو او حضور صلی الله علیه وسلم ئې اوکتلو چه ژبه مبارکه کښې ئې د لګنت اثردې هم هغه وخت د دوی خیال اوشو چه لګنت خو د حضرت موسیٰ علیه السلام په ژبه مبارک کښې هم وو ، حضور صلی الله علیه وسلم باندې دهغه اثرڅنګه شوې دې ؟ چه کله د خوب نه بیدار شو نو دوی خپل مشر ورور ته د خوب تذکره اوکړه مګر هغوی دکوم بزرګ نه دهغې د تعبیر پوښتنه اونه کړه

تعبیر

نن نه تقریباً درې کاله وړاندې ۹۳هجری کښې دوی ته ناګهانه هغه زوړ خوب په یاد راغې . نو بنده ته ذکرکولو سره یې اوفرمائیل . ددې تعبیر په فکر کښې دا راغې چه علم نبوت به راته حاصلیږی . د ژبې لګنت ثقل وحی طرف ته اشاره ده «**انا سنلقی علیک قولا ثقیلاً**» علاوه ددې نه په دې کښې دنسبت موسویه حصول طرف ته هم اشاره ده

د نسبت موسویه مظهر د حضرت محترم د ژوند ډیر واقعات د راقم په علم کښې دی چه دهغې تفصیل د حضرت محترم مفصل سوانح عمری په «انوارالرشید» کښې لیکلې شوی دی

دا خوب په دې لحاظ سره نورهم زیات د اهمیت حامل دې چه دا د هغه وخت واقعه ده چه دوی تازه تازه علم دین حاصلول شروع کړی وو ، په داسې وخت کښې دا بشارت د الله تعالی د طرف نه یولوئ نعمت دې

د عربی ابتدائی تعلیم

شوال ۱۳۵۲ هجری کښې څلور واړه ورونړه د تعلیم په غرض جهانګیرآباد تحصیل خانیوال (چه د وتو والا په نوم سره مشهور دې) دمولانا سلطان[1] محمود صاحب په خدمت کښې حاضرشول . مولوی محمد جمیل د فارسۍ تکمیل کولو سره عربی شروع کړه . حضرت محترم هم دده سره شریک شو . د فارسۍ تعلیم یې هم ورسره ورسره کولو

د درس نظامی دوېم کال ۵۴. ۵۵ هجری دوی ککتهرضلع ګوجرانواله او دریم او څلورم کال ۵۵. ۵۷هجری ، جنهګ کښې تیرکړو . ددې دریو کالو کتابونه دوی دخور خاوند حضرت مولانا

---

[1] د حج د سفر په موقع باندې د دوی سره سو خوندوره واقعه پیښ راغله چه دهغې مفصل بیان انوارالرشید کښې کښلې شي . ۱۲ آسا آبادی

محمود احمدصاحب نه اووئیل . ۱۳۵۷ هجری کښې د دوی پلار د زمینداریٔ په سلسله کښې خیرپور (سندهـ) ته تشریف راوړو چه دهغې د وجه نه د خامنو دتعلیم سلسله یی هم دسندهـ په علاقو کښې شروع شوه حضرت او د دوی ورور مولانا محمد جمیل صاحب دخپل استاذ مولانا محمود احمد صاحب سره جامعه دارالهدی تهیتری ته راغلل . دلته دوی د مولانا محمود احمد صاحب نه علاوه دمولانا محمد صاحب نه هم یو څو کتابونه اووئیل ، مولانا محمد صاحب دعلم او عمر د دواړو په لحاظ سره اکابرو علماؤ کښې وو . ډیرقابل او متقی بزرګ وو . دوی د ریاضیٔ یو کتاب پخپله تصنیف کړې وو .

علم هندسه . مثلث او کرویاتو کښې زمونږ د حضرت مهارت د دنیا په شمیر یوڅو د ریاضیٔ ماهران اندازه کولې شی ، ددې یوڅو مثالونه د دوی مفصل سوانح عمری «انوارالرشید» جلد اول کښې کتلې شیٔ ،

په همدغه کال یعنې ۵۷، ۵۸ هجری کښې دوی دمولانا محمود احمد صاحب نه هدایه اولین . مختصرالمعانی او مطول اووئیلو اود مولانا محمد صاحب نه ئې حاشیه عبدالغفور ، میرقطبی او د ریاضیٔ کتاب اووئیلو .

۱۳۵۸ هجری کښې د دوی ورور مولانا محمد جمیل صاحب د ډابهیل نه فارغیدلو سره تشریف راوړو نو هغه او مولانا محمود احمدصاحب دواړه په پیرجهنډو جدید (درګاه شریف) کښې مدرس شو ، حضرت هم دهغوی سره وو.

په دې کال کښې دوی دخپل خورخاوند مولانا محمودؒاحمدصاحب اود ورور مولانا محمدجمیل صاحب نه سُلّم العلوم ، ملاحسن ،میبذی ، شرح عقائد نسفی . خیالی . سبع معلقه او تفسیربیضاوی اووئیلو علاوه ددې نه مطالعه مذاهب باطله ، تمرین مناظره اود انشاء عربی مشق یی هم اوکړو .

د فنونو تکمیل

په راروان تعلیمی کال شوال ۵۹ هجری کښې دوی دمعقولاتو مشهورې درسګاه انّهی (ضلع ګجرات پنجاب) ته تشریف یوړو چه هغلته مولانا ولی الله صاحب د فنونو غټ کتابونه درس کول . په هغه یو کال کښې دوی چه څومره کتابونه اووئیل . هغه دنن سبا طالب علم تقریبًا په دریو کالو کښې نه شی پوره کولې . په دې کال ئې مندرجه ذیل کتابونه اووئیل :

ملاجلال مع حاشیه میرزاهد . رساله قطبیه مع حاشیه میرزاهد وغلام یحیی قاضی مبارک . حمدالله . شرح مواقف مع حاشیه میرزاهد . شرح عقائد عضدی شرح اشارات . صدرا . شمس بازغه . الدوحة المیادة . تصریح . شرح چغمینی بست باب . السبع الشداد . ربع مجیب . ربع

Maktaba Tul Ishaat.com

مقنطر ، اکرناؤ ، ذوسيوس ، اکرمناظر ، کره متحرکه ، توضيح تلويح ، مسلم الثبوت ، ددې نه علاوه مشکوة بيضاوی هدايه آخرين ، السبع المعلقات ، اود مقامات د طلبو سره ئې تکرار اوکړو ، (مجموعه ۳۰ کتب)

دارالعلوم ديوبند کښې داخله
او د دوره تکميل حديث

د نورو علومو اوفنونو د تکميل نه پس دوی دوره حديث وئيلو دپاره مشهوره عالم دينی درسگاه دارالعلوم ديوبند تشريف يوړو ،

حضرت شوال ۱۳۷۰هجری کښې دارالعلوم ديوبند کښې داخل شو او شعبان ۱۳۷۱هجری کښې فارغ شو هغه کال ئې مندرجه ذيل کتابونه د لاندينو استاذانو نه اووئيل :

(۱) صحيح بخاری (۲) سنن ترمذی

دا دواړه کتابونه ئې د حضرت مولانا مدنی صاحب نه اووئيل ، د کال په آخر کښې حکومت برطانيه حضرت مدنی لره گرفتارولو سره مراد آباد جيل ته واستولونو دا دواړه کتابونه حضرت مولانا اعزازعلی صاحب ختم کړه ،

(۳) صحيح مسلم : حضرت مولانا محمد ابراهيم صاحب بلياوی

(۴) سنن ابی داؤد ، (۵) شمائل ترمذی :

حضرت مولانامحمد اعزازعلی صاحب امروهوی

(۶) سنن نسائی . حضرت مولانا عبدالحق صاحب نافع

(۷) سنن ابن ماجه : حضرت مولانا مفتی رياض الدين صاحب

(۸) طحاوی حضرت مولانا مفتی محمد شفيع صاحب

(۹) موطا امام مالک حضرت مولانا ادريس صاحب کاندهلوی

(۱۰) موطاامام محمد . حضرت مولانا ظهوراحمد صاحب

په دې کال حضرت د دوره حديث سره سره د تجويد په کتابونو کښې فوائد مکيه او جزری د قاری عزيز احمد صاحب او خلاصة البيان د قاری حفظ الرحمن صاحب صدرالقراء نه اووئيل .

په فطرت کښې د جهاد جوش

الله تعالی د جهاد جوش د حضرت په فطرت کښې اچولې وو ، دا دولت دوی ته په خاندانی وراثت کښې ملاؤ شوې دې ، د دوی د خاندان اکابرعلماء او مشائخ د انگريز په خلاف په جهاد کښې ډير مشهور دی . دوی په کم عمر کښې د علوم اسلاميه دتحصيل سره د جهاد د مشق سلسله

هم جاري ساتله ، د رسول الله صلی الله علیه وسلم اود صحابه کرامو رضی الله عنهم غزوات په مجالسو کښې اورولو سره د سامعینو په زړونو کښې به ئې د جوش جهاد اور رابرسیره کولو . بیا دارالعلوم دیوبند کښې د داخلې نه پس د حضرت مدنی رحمة الله علیه صحبت مبارکه او د حدیثو په کتابونو کښې مغازی اود جهاد موضوع ګانو په بدن باندې د پیټرولو کاراوکړو . چونکه دارالعلوم دیوبند کښې د تعلیم نه علاوه تربیتِ جهاد هم بنیادی مقاصدو کښې دې . ددې وجه نه طالبانو ت د جهاد اود فنونِ حرب د تربیت ورکولو دپاره ددې فن ماهرین استاذان د دارالعلوم د طرف نه وو . حضرت د ټولو نه د پورتې درجې استاذ عبدالرحمن او استاذ عبدالرشید نه فنونِ حرب کښې مهارت حاصل کړو .

د باطن تربیت

بشارت قبل از ولادت : د حضرت نیکه مولانا محمد عظیم صاحب لوئ صاحب مقام بزرګ اوکشف او کرامت کښې مشهور وو . دوی د خپل شیخ نه دیو خوب د تعبیر پوښتنه اوکړه . شیخ اوفرمائیل . « د صالح فرزند بشارت دې چه شاید د محمد سلیم «د حضرت د پلار » دکور چراغ وی . د حضرت پلار خوب ډیر خلې ذکرکولو سره د حضرت په باره کښې فرمائیل چه تاسو ددې بشارت مصداق ئې .

حضرت تهانوی قدس سره : په بچپن کښې د پلار د زبان نه د حضرت تهانوی رحمة الله علیه مواعظ او ملفوظات په غوږونو کښې پریوتل چه کله پخپله د ونیلو قابل شو نو دحضرت حکیم الامت دمواعظ او ملفوظاتو د مطالعې معمول ئې جوړ کړو ، شوال ۱۳۲۰ هجری کښې د تکمیلِ حدیث دپاره دارالعلوم دیوبند ته تشریف اوړلو په وخت روميئ ئې تهانه بهون ته حاضری ورکړه . ددې نه پس د دیوبند نه تهانه بهون ته ډیر خلې د حاضرئ شرف ملاؤ شو هغه زمانه کښې حضرت تهانوی صاحب د ضعف د وجه نه پخپله بیعت نه فرمائیلو .

شیخ الادب حضرت مولانا محمد اعزازعلی صاحب رحمه الله تعالی

دارالعلوم دیوبند کښې حضرت شیخ الادب کښې شانِ اصلاح ښکاره لیدلو سره د دوی نه روزانه د یو څو منټو دپاره صرف د حاضرئ اجازت اوغوختلو . حضرت دخپلې خصوصی مطالعې او تصنیف په وخت کښې اجازت راکړو ، دا خصوصی عنایت صرف حضرت باندې وو . یو خلې د مصافحې په وخت دحضرت لاس ئې مضبوط نیولو سره داسې توجه اوکړه چه دهغې اثر په پوره بدن باندې د بجلئ د کرنټ په شان محسوس شو

حضرت مدنی صاحب

د حضرت شیخ الادب نه استشاره او استخارې نه پس دحضرت مدنی صاحب سره بیعت اوشو . حضرت شیخ الادب اوفرمائیل چه د حضرت مدنی په خدمت کښې د بیعت په غرض کښې خان سره به دې بوخم مگر اتفاق داسې اوشو چه حضرت د حضرت مدنی د زیارت دپاره خانقاه باندې حاضر شو نو حضرت مدنی د راتللو د مقصد پوښتنه اوکړه . حضرت بلاتکلفه عرض اوکړو چه هغې باندې حضرت مدنی ازراه شفقت فوراً بیعت اوفرمائیلو .

حضرت مفتی محمد حسن صاحب

دحضرت مدنی د انتقال نه پس دحضرت مفتی صاحب سره مې تعلق اوساتلو دحضرت مفتی صاحب په حضرت باندې خاص نظر وو . یو ځل دارالعلوم کراچئ کښې دحضرت مفتی صاحب اچانک تشریف راوړلو د وجه نه حضرت ته حاضرخدمت کیدلو کښې څه قدرې تاخیراوشو . پس دې لږې غوندې وقفه کښې حضرت مفتی صاحب دحضرت مفتی محمد شفیع صاحب نه څو خلې د حضرت په باره کښې پوښتنه اوکړه . وروستو حضرت مفتی محمد شفیع صاحب حضرت ته دا ماجرا بیان فرمائیلو سره دیرپه خوشحالئ سره ئې ورته اووئیل چه د اکابرو داسې توجه ډیرلوئ سعادت دې .

سلطان العارفین حضرت پهولپوری قدس سره

حضرت ته په آخره کښې حضرت پهولپوری نه شرف بیعت وخلافت حاصل شو ، د بیعت نه وړاندې خوب کښې اولیدلو چه دوی دارالعلوم دیوبند کښې پاسنی منزل باندې مهمان خانه کښې مقیم دې . حضرت شیخ الادب ډیر په تلوارې سره تشریف راوړو او وې فرمائیل ستاسو الارم راغلې دې تلوار اوکړئ بیا ئې اوفرمائیل چه زمونږ په اصطلاح کښې اهم ټیلفون ته الارم وائی . بیا تاسو دخپلې الماړئ نه یو کتاب راواویستلو او حضرت لره ئې ځان سره کولوسره یو باغ ته لاړه . ددې خوب نه څه مده پس دحضرت پهولپوری سره بیعت اوشو نو د دوی په خدمت کښې دا خوب پیش کړودوی اوفرمائیل ددې تعبیراوشو . یعنې باغ ته تلل د پهولپوری دربار ته راتلل دی .

یو ځل دوی حسب معمول شب جمعه کښې دحضرت پهولپوری سره مقیم وو خوب کښې حضرت اوفرمائیل زر راځه یو بزرگ سره دې ملاووم . بهرراوتلم نو په سړک باندې مغرب طرف ته یو یو بزرگ تشریف اوړی چه هغه باندې د جلال غلبه ده دهغه سره ملاوولو دپاره حضرت پهولپوری وړاندې شو او حضرت وروستو په منډه دې .نزدې اورسیدلو نو هغه بزرگ پخپله شاته تاویدلوسره حضرت ئې د سینې سره جوخت کړو سحرته ئې د حضرت پهولپوری‌چه خدمت کښې خوب پیش کړو نو وې فرمائیل چه هغه بزرگ زمونږ مرشد پاک وو یعنې حضرت تهانوی رحمه الله تعالی

د بیعت اجازت

یو مجلس کښې حضرت پهولپوری صاحب اچانک اجازت بیعت عطا کړو حضرت زیات پرېشانه شو . نه مې د امانت د بوجهٖ تحمل کولې شو اونه مې انکار . په دې پرېشانۍ کښې یو دوه ورځې تیرې شوې وې چه په مجلس کښې یو صاحب اووئیل ، مولوی .... صاحب ډیربااثرسړې دې تاسو دوی ته خلافت ورکړئ نوخلقو ته به ډیره فائده اوشي » دې اوریدلوسره حضرت پهولپوری فوراً سیده کیدلوسره کیناستلو او په ډیرجوش سره ئې اوفرمائیل «آیا دا خما د کور څیز دې چه چاته غوارم ورکړم . که چرته داسې کیدلې نو ما به د ټولو نه وراندې خپلو بچو ته ورکړې وې دا د میا دین دې دچا دپاره چه وی هغه ته ورکولې کیږی دا قصه کتلوسره د حضرت پرېشانی ختمه شوه او پوهه شو چه شعر

لطف عام اوے جوید سند آفتابش برحد شعاے زند

دهغه وخت نه ددې دعا معمول جاری دې : **اللهم اجرو علوم اکرتعلیه ازل الله علیه ملکا یسدده.**

د ژوند دویمه مرحله

تدریس ، افتاء ، ارشاد

دحضرت او د دوی د پلار ددې زیات احساس وو چه دعلم دین په تدریس او نشرواشاعت باندې د دوی ژوند وقف وی . چنانچه د حضرت د تدریس سلسله ۱۳۲۲ هجری کښې مدینة العلوم بهیند وضلع حیدرآباد سندھ نه شروع شوه ، بحیثیت مدرس درجه علیا د دوی تقررشو . ۱۳۲۴ هجری کښې دوی لره صدر مدرس جوړ کړئ شو او هم دهغه کال نه د بخاری شریف او د نورو کتب حدیث تدریس هم شروع کړو ،

د افتاء کار هسې خو د ۱۳۲۲ هجری نه شروع شوې وو لیکن د ۱۳۲۲ هجری نه د دارالافتاء مکمله ذمه داری د دوی په اوږو باندې واچولې شوه ، د ۱۳۲۲ هجری نه تر ۱۳۲۹ هجری پورې دوی بیک وقت شیخ الحدیث ، صدر مدرس او صدر مفتی پاتې شو .

دارالهدی تهیړهی

۱۳۷۰ هجری کښې حضرت بحیثیت شیخ الحدیث وصدرمفتی جامعه دارالهدی تهیړهی تشریف یوړو . دصحیح بخاری او د نورو علومو اوفنونو تقریباً د اتو اسباقو ونیلو معمول وو . دې سره سره به ئې د دارالافتاء مکمله ذمه داری هم پوره کوله .

Maktaba Tul Ishaat.com

دارالعلوم کراچی

شوال ۷۲۰ هجری کښې د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب دامت برکاتهم په فرمائش باندې دوی بحیثیت شیخ الحدیث دارالعلوم تشریف راوړو او شعبان ۸۳۰ هجری پورې دارالعلوم کښې وو .

د ۱۳۷۲هجری نه تر ۱۳۸۳هجری پورې هرکال دوی صحیح بخاری درس کړه . په دې حساب سره دوی شل کرتې درس بخاری ورکړو . شروع کښې د دارالعلوم د نظامت تعلیم ذمه داری هم دوی ته په حواله شوه مګر څه موده پس دوی هغه علمی خدماتو کښې مخل ګڼلو سره ترک کړه .

د فتوی لیکل

هسې خو د ۱۳۲۲ هجری نه حضرت ته د فتاوی نویسی مواقع ملتې راتللې . لیکن د ۱۳۲۲ هجری نه د دارالافتاء مکمل ذمه دارئې د حضرت سره خو نه شوې مګر ۱۳۷۹هجری پورې چه کومې فتوې صادرې شوې دی دهغې د جمع کولو او ضبط کولو هیڅ انتظام اونه کړې شو . سوا دیر لږ په شمیر فتوو نه چه دهغې نقل محفوظ کړې شو . په دې لږه موده کښې د دوی شان تحقیق او تفقه لا تعمومه علمی حلقو کښې چه بیرون ملک علماء هم مشکلو مسائلو کښې دوی طرف ته رجوع کول شروع کړه . قطرقسمه فتوو د دره مرجع خواص وعوام جوړ شو . علماؤ کښې پیچیده مسائل د فیصلو دپاره دلته راتلل شروع شو دوی په دې منصب باندې فائز کیدلو سره هغه محنت او فرنې ورکړه چه فتوی نویسی سه محذور باندې دوی باندې فخردې .

. د ۱۳۷۱هجری نه تر ۱۳۷۲هجری پورې دوی د خپل تحریر کړې شوو اهمو مسائلو نقلونه محفوظ او ساتل اګرچه کثرت مشاغل د وجه نه اکثر مسائل نقل نه شو . ددې بنخوکالو په موده کښې تولې دوه زره پنځه وسنت فتاوې تحریر کړې چه په هغې کښې صرف خلورسوه یو سنځوس فتاوې نقل کړې شوې چه د «احسن الفتاوی» په نوم سره شائع کیدلو سره عوامو او خواصو کښې دومره مقبول شو چه (......) چه پکاره خپز لره د ښکاره کولو ضرورت نشته مقوله ده .

ددې نه پس دارالعلوم کراچۍ کښې اګرچه د دارالافتاء مستقل ذمه داری دوی باندې نه وه . خو بیا هم د زیاتو اهمو او پیچیده مسائلو تحریر به هم د دوی په حواله کیدلو . فقیه او مفتیان خو ډیر وی . لیکن فقیه النفس ډیر کم وی ، حضرت مولانا ګنګوهی رحمه الله تعالی لره الله تعالی فقیه النفس جوړ کړو ، او زمونږ حضرت لره «رشید ثانی» ... الله تعالی علم او فقه لره د حضرت په رګونو کښې داسې ننباسلی وو چه مسائل فقهیه د حضرت پاسیدل کیناستل جوړ شو

دارالعلوم کښې د ۱۳۸۱هجری نه د دوی زیرتربیت د تخصص فی الفقه شعبه شروع کړې شوه ، دوه کاله پس حضرت دارالعلوم پریښودلو سره د «دارالافتاء والارشاد» بنیاد کیښودلو نو په

د ... کښي دا سلسله څه وخته پوري بنده وه . دهغې نه پس بيا جاري کړی شوه .

د دارالافتاء والارشاد بنياد

: حبل شيخ حضرت مولانا عبد الغنی پهولپوری په خواهش او غيبی اشاري باندې حضرت اقدس دامت برکاتهم رمضان ۱۳۸۳هجری کښي د اعلی استعداد لرلو والا فارغ التحصيل علماؤ د تمرين افتاء دپاره د « دارالافتاء والارشاد بنياد کيخودلو او اوس تر۱۳۹۴هجری پورې دلته هم دا خدمت جاري دې . الله تعالی دې هغه خدماتو لره قبول اوفرمائي او د دوی سورې دې په مسلمانانو باندې قائم اوساتي . آمين

د مدارس عربيه نه فارغ التحصيل علماؤ د دوی په خدمت کښي حاضريږی اود تحرير افتاء د تمرين سره فيض باطن تقوی . استغناء اود تعلق مع الله دولت هم د خان سره اوړی .

د رشد اوهدايت مجلسونه

حضرت اقدس هسې خو د هر اتللو والا په غوږ کښي څه ناڅه د دين خبره رسولو سره پريږدی . د دوی د نشست وبرخاست قرآن بو مستقل سبق دې بلکه د دوی ژوند ټول په ټوله د شريعت مقدسه يو عملی تصوير دې ليکن د جمعې او اتوار شپه دوی د تلقين او هدايت دپاره وخت فارغوی چه په هغې کښي د اطرافو نه په کثير تعداد کښي سری او ښځې حاضريدلو سره فيضيابه کيږی . بالخصوص د نوجوان طبقې دپاره دا مجالس عجيب التاثير دی په يو څو ورځو کښي دهغوی د زړونو حالت بدليږی او داسې ناآشنا انقلاب راځی چه د ژوند طور طريقې ورسره بدليږی

د دوی بعضې خدامو د ۱۳۹۱هجری نه هغه مجالسو کښي د جمعې بياناتو لره په التزام سره او اکثروبيشتر د اتوار بياناتو لره ليکلی دی . چه محفوظه دی دهغې د طباعت انتظام روان دې .

خصوصيات

په دې تحرير کښي ټول مضامين مختصر ليکلې شوی دی . چه د يو صاحب ذوق قاری دپاره يقيناً ناکافی دی . دهغوی رعايت کولو سره دحضرت مفصل سوانح عمری بنام «انوارالرشيد» زير ترتيب دې . دلته د نورو عنواناتو سره دهغه عنوان هم صرف اشاره ليکلو باندې اکتفاکوی . د تفصيل دپاره « انوارالرشيد اوګوری . د دوی بعضې خصوصيات دادی

(۱) **دمعاملاتو صفائی** دا د حضرت حکيم الامت امتيازی شان دې . حضرت هم د صفائی معاملاتو دومره اهتمام کوی چه هر څو مره اهم کار وی مګر صفائی معاملات ، دهغې تعلق حقوق العباد سره هغه مقدم ساتی . په دې باندې د حضرت څه ډير عجيبه واقعات دی .

۲، **تقوی او تصلب فی الدين** سره د طبعی غلبهٔ مروت يو موقع باندې هم د تقوی او تصلب

Maktaba Tul Ishaat.com

فی الدین لمنه د لاسه نه اوښکله ، په دې باندې څه ډیر سبق آموز واقعات دی .

(۳) **استغناء** : د استغناء د اعالم دې چه حکومت او لوئ لوئ مالدار کروړپتی خلق د دوی په دروازه باندې پوزه راکاږی . د دوی د استغناء خلاصه داده شعر

نہ لالچ دے سکیں ہرگز تجھے سکوں کی جھنکاریں

ترے دست توکل میں ہیں استغناء کی تلواریں

(۴) **د شهرت د مواقع نه اجتناب** : (۵) د مشایخو او علماؤ مخصوص وضع داری او تکلفونو نه آزاد ساده او بې تکلفه ژوند :

ددې عنواناتو تفصیل اود همت او استقلال نا آشنا واقعات په انوار الرشید کښې وګورئ په دوی کښې دا خصوصیات دومره ښکاره دی چه د سخت نه سخت مخالف هم دغې ته اعتراف باندې مجبور دې .

تصانیف [1]

- **الاجتثاث لموحد الطلقات الثلاث**
- **احتماعی ...(مجالس ذکر)**.
- **احسن الفتاوی ۱۰ جلدونه**.
- احسن القضاء فی الذبح باعانة الکهرباء
- احکام زکواة . صدقة الفطر . قربانی .
- احکام الکلام فی احکام الخروج علی الامام
- د معذوراحکام .
- اخساء العادیة لفضل معاویة (رضی الله عنه) .
- اداء القرض من الحرام .
- الارشاد الی مخرج الضاد .
- ارشاد الانام بجواب ازالة الاوهام .
- ارشاد اولی الابصار الی شرائط حق القرار .
- ارشاد السبیل الی انوار التنزیل (مقدمه دتفسیر بیضاوی)
- ارشاد العابد الی تخریج الاوقات وتوجیه المساجد
- ارشاد القاری الی صحیح البخاری .

[1] - په دې فهرست کښې بیشتر رسائل د احسن الفتاوې په دې جدید تبویب کښې شامل کړی شوی دی

- ارغام العنید فی میراث الحفید .
- ازالة الریب عن مسالة علم الغیب
- ازالة الاوهام عن الرق فی الاسلام .
- استیناس الابد بشرح فضل العالم علی العابد .
- د اسلام عادلانه نظام معیشت .
- اعدل الانظار فی الشفع بعد الایتار .
- الافصاح عن خیار نسخ النکاح .
- الاکتحال للرجال .
- امام الکلام فی تبلیغ صوت الامام .
- انصراف الامام الی جهة الانام .
- الاوامر والنواهی .
- ایقاع الطلقات بالقاء الجمرات .
- د ایمان او کفر معیار .
- د باغونو مسائل .
- بسط الباع لتحقیق الصاع .
- بشارة اللظی لآکل الربا .
- دمړی بعضې ضروری احکام .
- بلاسود بنکاری .
- د ګډې په صورت کښې شرمخ (دیندارانجمن) .
- پراویډنټ فنډ
- تبلیغی جماعت او د یو کم پنځوس کروړو ثواب
- تحریر الثقات لمحاذاة المیقات .
- التحریر الفرید فی ترکیب کلمة التوحید (غیرمطبوع) .
- تحریر المقال فی التعزیر بالمال .
- تحقیق شب براء ت
- تحقیق شب معراج
- تسهیل المیراث
- تعدد الازدواج
- التفریق بین التقیید والتعلیق

Maktaba Tul Ishaat.com

- د تقسیم وراثت اهمیت.
- تکفیرِ شیعه باندې د اشکالاتو جوابات.
- تنبیه المغفلین فی بیان التفاضل بین المرسلین.
- تنمیة الخیر فی التضحیة عن الغیر.
- توقیع الاعیان علی حرمة ترقیع الانسان.
- د ټی وی حرمت.
- جبری خلع.
- جبری نکاح.
- الجوهر الفردة فی حکم الذبح فوق القعدة.
- د جهینگے (یو قسم وړوکې کب دې) حرمت.
- د حج ضروری مسائل.
- حرمة المقعاص برمیة الرصاص.
- حریم قناة.
- الحط من المؤجل بشرط ادائه المعجل.
- حفظ الحیاء بتحریم متعة النساء.
- حقیقت شیعه.
- حکمة الازدواج باربع ازواج.
- الحکمة الغراء فی عدم توریث الانبیاء.
- الحکم الربانی لرجم الزانی.
- دحلال اوحرام نه مخلوط مال.
- حلیة دخول مکه بلااحرام.
- د ډاکټری تعلیم دپاره انسانی ډهانچې (اسکلیت).
- ذب الجهول عن سبط الرسول (صلی الله علیه وسلم).
- الرجوم الشهابیه علی الفرقة الذکریة والاباضیة.
- رد البدعات.
- رفع الحجاب عن حکم الغراب.
- رفع النقاب عن وجه الانتخاب
- رؤیتِ هلال کښې د ریډیو خبر
- زبدة الکلمات فی حکم الدعاء بعد الصلوات

- زیادة البدل لاجل الاجل
- د نبی صلی الله علیه وسلم د قبرزیارت
- السبک الفرید لسلک التقلید
- السراج الاحکام العشر والخراج
- سنان القناعلی محل الربا.
- ساست اسلامیه
- شرح الصدر فی الفرق بین صلاتی الفجروالعصر.
- صبح صادق
- صیانة العلماء عن الذل عند الاغنیاء
- ضعیف حدیث باندې عمل کولو کښې مفاسد.
- ضمیمه مفید الوارثین
- طریق السداد لمحل الخضاب بالسواد
- الطوالع لتنویر المطالع
- طویل النهارمقاماتو کښې مونځ او روژه.
- عمدة التفسیرلایة التطهیر
- عمدة الکلام فی عرف الطلاق بالحرام
- د ښځې دیت
- عیون الرجال لرویة الهلال.
- غلبة اسلام
- القتل المشدد لقتل المرتد
- فتنهٔ انکارِ حدیث
- الفصل الحقانی لقتل الزانی.
- فیصله. د اوو ۷ مسائلو وضاحت.
- قادیانی مذهب (بقیه فهرست په صفحه ۵۲۹ باندې)
- د [illegible] سنونه
- د قرآن خلاف کمپیوتری سازش
- د قربانی وجوب
- القول الاظهر فی تحقیق مسافة السفر
- القول ال[illegible] فی حکم المسبوق خلف المسافر

Maktaba Tul Ishaat.com

- القول الصدوق فی بیع الحقوق
- القول الصواب لهداية المرتاب (نایاب)
- القول الفاصل بین النکاح الفاسد والباطل
- القول المبرهن فی کراهة بیع الرادیو والتلوزن
- القول المتین فی شرح اطلبوا العلم ولو بالصین
- القید المراد بالعرف لا یزاد
- د کارخاني په منافعو کښې د مزدور شرکت
- کاغذی نوټ اود کرنسئ حکم
- کشف الغبار عن مسالة سوء الاختیار
- کشف الغطاء عن حقیقة اختلاف العلماء
- الکلام البدیع فی احکام التوزیع
- د غوا په قربانئ کښې دیو سړی دوه حصې
- لمعات المصابیح فی رکعات التراویح
- مجال التحریر لخیال الزمهریر
- مروجه احادیث موضوعه وضعیفه
- د مسحې او تیمم مشهوره طریقه ثابت نه ده
- المشرقی علی المشرقی
- المشکوة لمسالة المحاذاة
- المصابیح الغراء للوقایة عن عذاب الغناء
- المضامین الجاهلیة فی صورة القوانین العائلیة
- معجم العلوم والکتب والمصنفین (نامکمل)
- المقالة البیضاء فی العمامة السوداء
- المقالة المستقیمة للسائل عن حکم البیمة
- منکرات اهل مدارس واهلِ ثروت
- منکرات د تبلیغ اوخانقاه اوسیاست
- منکرات د رمضان اوتراویح اوعیدین
- د واده اود غم منکرات
- منکرات دمجالس دینیه اومبلغینو ا وواعظینو
- منکرات د محرم

- منکرات د مساجدو او اوقافو
- منکراتِ دمعاشرې
- مودودی صاحب او تخریبِ اسلام
- النخبة فی مسالة الجمعة والخطبة
- النذیرالعریان عن عذاب صورة الحیوان
- په مونځ کښې اغلاط العوام والخواص
- د نوافلو جماعت
- د نوټونو مبادله او چیک
- نیل السعادة بالاقتداء فی الصلوة المعادة
- نیل الفضیلة بسوال الوسیلة
- نیل المارب بحلق الشوارب
- نیل المرام بالتزام السکوت عند قراءة الامام
- الوصیة الاخوانیة فی حکم الجماعة الثانیة
- وطن الارتحال یبقی ببقاء الاثقال
- الهدایات المفیدة لتنزیه المدارس من العلوم الجدیده
- هدایة امرتاب فی فرضیة الحجاب

تجدیدی کارنامې

مسائلِ حاضره باندې د دوی سمجهه داره نګاه اوهغې سره متعلق د دوی جامع او مدلل تحریرونه . قوتِ استنباط . مختصرالفاظو سره د مضبوطو دلائلو هغه مبالغه دېروالې چه دهغې د یو خو صفحاتو د شرحې دپاره ډیر دفاترپکاردی ، په اسلام کښې د پیدا کیدلو والا فتنو ختمول او د براهینِ قاطعه په مجانیق سره دهغې استیصال . د هرې نوې راپورته کیدلو والا فتنې په وخت محاسبه . دلائلِ نقلیه وعقلیه . فنونِ قدیمه وجدیده اود تجارب اود مشاهداتو په رڼا کښې داسې دتحقیقات چه دهغې نظیر نه ملاویږی ، مثلاً اختلافِ مطالع ، د صدقة الفطر مقدار . حرمین شریفین کښې د زنانو مونځ . او تحقیق صبح صادق او نورتحقیقات . د امت د اصلاح درد . کومه ګناه چه د معاشرې جزء جوړه شوې ده او بغیرد ویرې اعلانیه کولې کیږی اودهغې په سیلاب کښې دیندارہ کورنئ او علماؤ اوصلحاء هم بهیږی . دهغې د تباهئ نه امت لره د بچ کولو فکر او بذریعه وعظ وارشاد بالخصوص نوجوانانو لره دهغه هولناک دلدل نه د ویستلو کوشش او په هغې کښې ښکاره کامیابی . د دوی په مجالسِ وعظ او ارشاد کښې د شریک کیدلو والا نوجوانانو په ژوند

کښې ناآشنا انقلاب ، د وخت د حفاظت اود صفائ معاملاتو بې مثاله اهتمام . او د غلبهٔ مروت باوجود دین کښې د تصلب دیو لوئ نه لوئ تعلق هم په هغې کښې د ویخته قدرې لچک پیدا کولې نه شو . اود حکومت اود مالدارو نه داسې استغناء چه دهغې نظیر تلاش کولو باندې هم نه ملاویږی . د دوی پیر حضرت تهانوی رحمه الله په شان کښې اوونیلې شو شعر :

نہ لالچ دے سکیں ہرگز تجھے سکوں کی جھنکاریں

ترے دستِ توکل میں ہیں استغناء کی تلواریں

بعینه په دوی باندې صادق راځی . دهغه د کمالاتو باجود د مناصب نه انکار اود شهرت د مجالسو او مواقعو نه احتراز .

د مذکوره مواهبِ لدنیه او انعاماتِ ربانیه په بناء باندې اکابرعلماء او صلحاء د دین عظیم او اهم ترین خدماتِ علمیه او عملیه او اصلاح امت کښې د دوی د امتیازی شان قائل دی .

اولاد

(۱) صاحبزادی صفوه ، تعلیم تجوید القرآن . اردو دینیات . تمرین قواعدصرف ونحو عربی . ترجمة القرآن . (۲) حافظ قاری مولوی محمد (۳) حافظ قاری مولوی احمد (۴) حافظ قاری مولوی حامد (۵) صاحبزادی اسماء .تعلیم : حفظِ قرآن مع تجوید . اردو دینیات . عربی صرف ونحو کښې غیرمعمولی مهارت . ریاض الصالحین . ترجمة القرآن .

وصیت نامه

حضرت په مختلفو اوقاتو کښې درې وصیت نامې تحریرکړې وې په ړومبنو دوو کښې اګرچه خاص اولاد ته خطاب دې مګر دهغې فائده عام ده د دریو واړو وصیت نامو مجموعه دیو مستقل رسالې په صورت کښې شائع شوې ده چه د هغې په ړومبنۍ پاڼړه باندې دا آیتونه لیکل شوی دی

﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾

﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾

﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾

اوس درې واړه وصیت نامې په ترتیب سره لیکل کیږی

(۱) د عزیزې اسماء سلمها الله تعالی دتکمیل حفظِ قرآن په موقع باندې دا وصیتونه ولیکل شو

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ وَوَصّٰى بِهَآ اِبْرٰهٖمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ يٰبَنِيَّ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّيْنَ فَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيْهِ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ بَعْدِيْ قَالُوْا نَعْبُدُ اِلٰهَكَ وَاِلٰهَ اٰبَآئِكَ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَّاحِدًا وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴾

رومبنی آیت کښې ددې بیان دې چه حضرت ابراهیم علیه السلام اوحضرت یعقوب علیه السلام خپل اولاد ته مره کیدلو پورې اسلام باندې د قائم پاتې کیدلو وصیت کړې وو.

او دویم آیت کښې ددې ذکردې چه حضرت یعقوب علیه السلام بوقتِ رحلت دخپل اولاد دا عهد اواقرار اخستلې وو چه خما نه پس به صرف د الله عبادت کوئ او صرف هغه ته به سجده کوئ دا بنـه په ذهن کښې کینوئ چه اسلام یا د الله تعالی عبادت صرف دکلمې وئیلو یا د مونځ ورژه وغیره یوځو عباداتو ادا کولو نوم نه دې بلکه ددې مطلب دادې چه پوره ژوند د شریعت مطابق وی او بنده خپل ټولو خواهشاتو لره د الله تعالی په رضا کښې فنا کړی ،

پس زه هم تاسو ته ددې وصیت کوم چه د دین د حفاظت دپاره د اموردذیل ډیر اهتمام کوئ .

(۱) خپل اولاد لره د اسکول اود کالج د تعلیم نه داسې بچ کوئ څنګه چه د شیر یا د شرمخ نه بچ کولې کیږی ، په دې ماحول کښې بچو لره است[illegible] هغوی لره پخپلو لاسونوسره جهنم کښې ورغورځول دی . هغلته تللوسره په لاکهونو کښې دیو دین محفوظه پاتې شی نو دا به بطورِ خرق عادت وی چه محض د الله تعالی فضل اوکرم دې ، څنګه چه چالره د یو خونخوارشیرد خلې نه یا د بل شوی اور نه که چرته الله محض پخپل فضل سره بچا کړو نو ددې دا مطلب نه دې چه عمداً د شیر په خله کښې د تللو یا په اورکښې د غورځیدلو یو جواز دې ، دنیوی تعلیم مضر نه دې ،بدماحول مهلک دې ،

(۲) خپل ژوند د خدمتِ دین دپاره وقف کړئ ، د دین یو کارهم که الله تعالی واخلی نو هغه لوئ انعام ګنړئ اګرچه دخلقو په نظر کښې هغه کار د ذلت او حقارت ولې نه وی ، عزت او ذلت صرف هغه معتبردې چه دمالک په نظر کښې وی ، شعر:

اگر اک تو نہیں میرا تو کوئی شے نہیں میری   جو تو میرا تو سب میرا فلک میرا زمیں میری

د خدمتِ دین صلاحیت لرلوسره دهغې نه کار نه اخستل دنعمتِ الهیه بې قدری اوناشکری ده ، غرض دا چه د دنیوی کار مشغله مه جوړوئ ، دهغې د وجه نه به تاسو د خدمتِ دین نه محرومه کیدلو نه علاوه په ډیرو ګناهونو کښې به هم مبتلاشئ ، خدمتِ دین کښې مشغول پاتې کیدل د

Maktaba Tul Ishaat.com

گناهونو د حفاظت دپاره ډیره مضبوطه قلعه ده .
(۳) روزانه بلاناغه د تلاوت پابندئ کوئ .
(۴) د مندرجه ذیل گناهونو نه د بچ کیدلو اهتمام ساتلو بتاکید وصیت کوم .
(الف) یو داسې مجلس کښې کیناستل چه هغلته دیوجاندار تصویروی یا تصویراخستلې کیږی.
(ب) دچا یو حق خوړل
(ج) چاته تکلیف رسول
(د) بلااجازته د چا څیز استعمالول
(ه) چا باندې بهتان لگول
(و) دچا غیبت کول
(ز) غیبت اوریدل
(ح) د شرعی پردې اهتمام نه کول
(۵) دا هم وصیت کوم چه تاسو خپل اولاد ته هم دمرگ په وخت کښې ددې تولو امورو وصیت اوکړئ ، زه په جمات کښې کیناستلوسره الله تعالی لره گواه جوړولوسره تاسو ته د پاسنو امورو وصیت کوم اود الله تعالی په حفاظت کښې مو ورکوم : اللهم بلغت، اللهم بلغت ، اللهم بلغت، اللهم واقیة کواقیة الولید.....فاطر السموات والارض انت ولی فی الدنیا والاخرة توفنی مسلما والحقنی بالصالحین، واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین، والصلوة والسلام علی سید المرسلین وعلی اله وصحبه اجمعین، امین برحمتك یا ارحم الراحمین.

رشیداحمد دارالافتاء والارشاد ناظم اباد کراچی

۳جمادی الاخری ۱۳۸۷هجری عشیة الجمعه

(۲)بسم الله الرحمن الرحیم

یو اهم وصیت اولاد اود هغوی د بیبیانو په نوم

خما عزیزانو! دیوڅو ورځو نه ستاسو د مستقبل په باره کښې یو اهم فکر خما په دماغو باندې مسلط دې نن بتاریخ ۱۳ رمضان المبارک ۱۳۹۳هجری د پنجشنبې په ورځ د سحر مونځ نه پس چه هرکله زه مخ په قبله پخپلو معمولاتو کښې مشغوله شوم نو الله تعالی په زړه کښې په ډیر قوت سره دا القاء اوفرمائیله چه دې باره کښې یو وصیت اولیکه ، رمضان المبارک کښې د اشراق نه فارغیدلوسره د دوو گنهتو د خوب معمول دې خیال وو چه ددې معمول نه فارغه شم نو وصیت به اولیکم مگر الله تعالی هغه خیال لره دومره حده پورې مسلط کړې وو چه ما په مشکله نیمه گنهه

خوب پوره کړو دهغې نه پس مې د اوده کيدلو ډير کوشش اوکړو خو خوب نه راتللو نو پاسيدم او په هغه تحرير کښې مشغول شوم

خما خامنو او لونړو ! په ماشوم توب کښې ستاسو په خپل مينځ کښې تعلق او مينه خما په نظر کښې ډيره حده پورې قابلِ اطمينان اوموجب د خوشحالئ وو اود نورو په نظر کښې خو باعث د پسنبيدلو او لائق د تعريف وو ، اوس ماشاء الله تاسو ټول ځوانان شوي ئې . د بعضو واده شوي دي اود بعضو کيدلو والا دي . اوس ستاسو په مينه باندې د امتحاناتو وخت راروان دي . د ښځو بچو اود مال اومنصب په غلط محبت کښې اينختلوسره لوئ لوئ عقلاء او بهادران هم پريوځي او ستونه لاندې ايږدي . علاوه ددې نه يوځائ قيام وطعام او هغې سره متعلق کارهم کله ناکله د اختلاف سبب جوړيږي

ددې وجه نه تاسو بتاکيد وصيت کوم چه پخپل مينځ کښې د مينې نازکې رشتې لره يووخت کښې هم ماتولو ته پريږ نه دئ . ددې نازک ترينې رشتې د حفاظت دپاره که چرته ټول خواهشات او مال ومنصب هم قربانول پيښ شي نود هغې نه هم دريغ اونه کړئ . پخپل مينځ کښې اتفاق او محبت سره د الله تعالى د رضا او د آخرت د نعمتونو نه علاوه دنياکښې هم راحت . سکون . خوشحالئ ، برکت او عزت مال کښې ترق کيږي . ددې په عکس اختلاف د خالق د ناراضګئ اود آخرت د بربادئ نه علاوه دنيا کښې هم د پريشانئ د ذلت او غريبئ باعث جوړيږي ، اوس زه مختصراً اسبابِ اختلاف او اسبابِ محبت بيانوم دپاره ددې چه د اول نه اجتناب او دويم سره د اقتراب اهتمام اوکړئ شي .

د اختلاف اسباب

(۱) د ګناهونو نه ځان نه بچ کول او ګناه اوشي نو فوراً توبه نه کول . په دې سره الله تعالى ناراضه کيږي او داسې خلقو باندې د اختلاف عذاب مسلط کوی (۲) حبِ مال (۳) حبِ جاه . ددې دواړو د وجه نه پخپل مينځ کښې اختلاف . فتنه وفساد . وژل جهګړې . د تباهئ او بربادئ مونږ شپه او ورځ مشاهده کؤو . (۴) غيبت . عيب لټول او مسخرې کول . (۵) بداخلاقي . بدمزاجي او بيهوده خبرې (۶) د مشترکه کار نه ځان خلاصول (۷) خوراک څکاک . اغوستلو او آرام راحت کښې خپل نفس ته ترجيح ورکول .

د محبت اسباب

(۱) تقوى . يعنې د ګناه نه د بچ کيدلو اهتمام کول اوکه يو ګناه اوشي نو فوراً توبه ويستل . په دې سره د الله تعالى رضا حاصليږي اودهغه رحمت پخپل مينځ کښې د محبت اود پرآمن ژوند په

Maktaba Tul Ishaat.com

صورت کنبې بنکاره کیږی . (۲) د حب مال علاج (۳) د حب جاه علاج . ددې دوارو خطرناکو اود آخرت دنیا دوارو دپاره د تباه کن امراضو علاج د اهل الله صحبت اوکه چرته دا میسر نه وی نودهغوی په ملفوظاتو اود مرگ په مراقبې سره اوکړئ شی (۴) دیو بل د خبرو او کار اود خیزونو تحسین او غائبانه تعریف دې اوکړی شی (۵) پخپل مینځ کنبې د بې تکلفه محبت اظهار دې اوکړئ شی او ورته دې اووئیلې شی چه خما ستا سره محبت دې . دا د محبت زیاتولو دپره بنه نسخه ده . (۲) خوراک . څکاک . اغوستلو او آرام اوراحت کنبې دې د ایثار نه کار واخستلې شی . یعنې نورو ته دې پخپل ځان باندې ترجیح ورکړئ شی . (۸) که چرته د چا نه شکایت وی نو هغه دې په زړه کنبې نه ساتی هغه ته دې په نرمئ او محبت سره اووائی . (۹) دیو بل دپاره دې دعا اوکړئ شی (۱۰) الله تعالی نه پخپل مینځ کنبې د محبت دعا اود اختلاف د عذاب نه دې پناه غواړی . فقط والله المستعان وعلیه التکلان

رشید احمد مقیم دارالافتاء والارشاد ناظم آباد کراچی

۱۲ رمضان المبارک ۱۳۹۳هجری

(۲) بسم الله الرحمن الرحیم

عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ما حق امرء مسلم له شیء یرید ان یوصی فیه یبیت لیلتین الا ووصیته مکتوبة عنده (متفق علیه)

«کوم مسلمان ته دا حق نشته چه دیو خیز وصیت په هغه باندې ضروری وی بیا هغه دوه شپې هم داسې تیرې کړی چه دهغه وصیت دهغه سره لیکلې شوې نه وی . »

عن جابر بن عبدالله رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من مات علی وصیته مات علی سبیل وسنة ومات علی تقی وشهادة ومات مغفورا له (ابن ماجه)

« کوم سړې چه وصیت کولو سره مرشو هغه په صراط مستقیم او طریق سنت باندې مرشو او تقوی وشهادت باندې مړ شو اود مغفرت په حالت کنبې مرشو»

په دې احادیثو سره ثابته شوه چه که چرته د چا په ذمه باندې څه حقه واجبه دې نو هغه باندې دهغې وصیت لیکل واجب دې اوکه چرته یو حق دهغه په ذمه نشته دې نو بیا هم وصیت کول د مغفرت اودلوئ ثواب باعث دې . لهذا زه د امور ذیل وصیت کوم .

(۱) اوصی نفسی وایاکم بتقوی الله . « زه خپل نفس ته او تاسو ته هم د الله نه د ویریدلو وصیت کوم » دا دولت دیو الله والا د صحبت نه سوا نه حاصلیږی . لهذا دیو داسې شخصیت صحبت لره لازم اونیسئ چه هغه سره په کیناستلو سره د دنیا نه بې رغبتی اود آخرت فکر پیدا کری . که چرته داسې مجلس میسر نه شی نود اهل الله د کتابونو مطالعه روزانه بلاناغه معمول جوړ کړئ .

(۲) د الله تعالی د نعمتونو استحضار کولو سره د شکر ادا کولو معمول جوړ کړئ دې عجز نه

چه څه حاصل شو د شکرِ نعمت په وجه اوشو ،

(۳) د الله تعالی په دې عاجز بنده باندې دا لوئ کرم دې چه د چا هم څه مالي حق ددې بنده په ذمه باندې نشته ، د آئنده دپاره هم د رب کریم نه د حفاظت امید دې البته بدني حقوقو کښې د ابتلاء مواقع پېښیږي راپېښیږي ، خپل اولاد او طلباؤ ته د اصلاح په غرض او بعضې غیرمتعلق خلقو ته هم د حمیتِ دیني په باعث زجروتوبیخ او بعضې کرت د بدني سزا هم نوبت راغلو ، چونکه په دې مواقعو کښې د ضرورت نه زیات د شدت یا د نفس د ملاوټ احتمال دې ددې وجه نه هغه ټولو حضراتو نه نهایتِ عاجزئ سره درخواست کوم چه الله دپاره مې د زړه نه معاف کړی ، الله تعالی به دهغوی ګناهونه معاف کړی ، دا معاف کول انشاء الله دهغوی دپاره به هم مفید اود لوئ ثواب باعث وی ، د معاف کولو ډیر زیات فضائل راغلی دی او معذرت کولو والا لره نه معاف کولو باندې سخت وعیدنو راغلی دی ، د محسنِ اعظم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې «کوم سړی ته چه د هغه ورور معذرت اوکړی او هغه هغې لره قبول نه کړی هغه به ماته حوضِ کوثرباندې اونه مونډلې شی » (ترغیب وترهیب) په یو حدیث کښې دی «یو سړې چه خپل مسلمان ورور ته معذرت اوکړی او هغه هغې لره قبول نه کړی هغه باندې به داسې ګناه وی څنګه چه ظلماً محصول وصولولو والا باندې وی » (ابن ماجه) اود ظلماً محصول اخستلووالا په باره کښې دا وعید دې ، « الله تعالی به (په ورځ د قیامت) خپل مخلوق ته (بلحاظ رحمت ومغفرت) نزدې شی پس د بدکارې زنانه او (ظلماً) محصول اخستلو والا نه سوا دچاچه غواړی مغفرت په کوی ، » (طبرانی)

په یو بل روایت کښې دی (ظلماً) محصول وصولولو والا به جنت ته نه داخلیږی ، » (ابوداود ، ابن خزیمه ، حاکم) ځما د ډیر وخت نه دا معمول دې چه دهر هغه سړی دپاره چه هغه ته ځما نه څه قسمه تکلیف رسیدلې وی ، روزانه بلاناغه دعا د مغفرت کوم او دخپلو ټولو نیکو اعمالو د ثواب بخشش کوم او علاوه ددې نه درې ځلې سورۂ اخلاص وئیلو سره هم ایصالِ ثواب کوم ، ما باندې د ظلم کولو والا په باره کښې هم ځما دا معمول دې ،

(۴) د وصیت په باب کښې ځما په نزد د دارالافتاء والارشاد معامله ډیره اهم ده ، ما تراوسه پورې دا فیصله اونه کړئ شوه چه د دارالافتاء والارشاد د نظم متعلق خپل وصی څنګه مقررکړم ، که چرته آئنده که یو قابلِ اطمینان صورت ښکاره شو نودهغې مطابق به وصیت اوکړم ورنه د الله تعالی په حواله کوم وهوحسبی ونعم الوکیل ،

(۵) زه خپل تمام متعلقینوته او بالخصوص اولاد ته ددې وصیت کوم چه کله هم د قرضو لین دین اونه کړئ ، نه دخپل ذات دپاره اونه د یو دیني کار دپاره ، خپلو ټولو حاجاتونو لره صرف خپل مالک ته پیش کوئ ، حضورصلی الله علیه وسلم د قرض نه پناه غوختلې ده او استعاذه (پناه غوختلو) کښې مغرم او ماثم (قرض او ګناه) یو ځائ ذکرفرمائیلې ده . قرض اخستلو کښې دعزت

Maktaba Tul Ishaat.com

او دين دواړو نقصان دي ، قرض ورکول اگرچه لوئ ثواب دي مگر په دي زمانه کښې د خلقو د بدو معاملو د وجه نه پخپل مينځ کښې د عداوت اومنافرت باعث جوړيږي ددي وجه نه دهغې نه هم احتراز لازم دي بحمدالله ما ترننه پورې کله هم د چا نه دخپل ذات دپاره يا د يو ديني کار دپاره قرض نه دي اخستلې ، خما د رب کريم په رحمت باندې يقين دې چه هغه به آئنده هم حفاظت کوي ، سفر کښې خوک راسره وي نود مصارفِ سفر اندازه کولوسره دهغې نه هم څه کافي زيات رقم دهغه په حواله کوم ،سفر ختميدلو باندې هغه حساب کولوسره بقيه رقم واپس کوي ، زه حساب نه کوم ، البته ډيرو کسانو ته مې قرض ورکړو په هغوي کښې چا هم په خوشحالئ سره واپس نه کړو ډيرو ته مې خو معاف کړو او هميشه پخپل مينځ کښې د خفگان سبب جوړ شو ،

(۲) که د څه امانت ايخودلو معامله کوئ نود څيزونو پوره تفصيل اود رقم مقدار ليکلوسره هغې باندې دي مالک دستخط اوکړي محض حافظې باندې اعتماد کول کله نا کله د غلط فهمئ اود بدگمانئ سبب جوړيږي ،

(۷) يو رقم که ډيو خاص مد وي نو څومره چه زرکيدلې شي هغې باندې يادداشت اوليکئ ، هم دغه شان يو صاحب تاسو ته يو څيز يا څه رقم بطورامانت درکړي اگرچه د لږ وخت دپاره وي هغې باندې هم چه څومره زر ممکن وي د مالک نوم اود رقم مقدار اوليکئ معلومه نه ده کوم وخت مرگ راځي هروخت د ټولو معاملاتو نه فارغيدل لازم دي ،

(۸) ما وراندې ددې نه يو وصيت نامه ۳ جمادي الاخره ۱۳۸۷هجري کښې د اسماء د حفظ قرآن دتکميل په مواقع باندې داعمالو د اهتمام په باره کښې ليکلې وه بيا په ۱۳ رمضان المبارک ۱۳۹۳هجري کښې پخپل مينځ کښې د محبت او اسبابِ اختلاف او اسبابِ محبت باندې مشتمل دويمه وصيت نامه اوليکله دهغه دواړو وصيت نامو مطابق عمل کولو اوس بيا وصيت کوم

(۹) ما په يوحال کښې هم هسپتال کښې داخل مه کړئ او دومره مشوره خو ټولو ته ورکوم چه کله د مريض حالت مايوس کن وي نو هغه هسپتال ته مه بوځئ ،

(۱۰) په کوم کلي يا ښار کښې چه خماانتقال اوشي نو ما هم د هغه ځائ په يو عام قبرستان کښې دفن کړئ کوم يو بل مقام طرف ته مې مه منتقل کوئ اونه خما دپاره د عام قبرستان نه جدا يوبل ځائ منتخب کړئ ،

(۱۱) مړي ته چه د غسل ورکولو په وخت کومه کپړا د ناف نه گوډو پورې اچولې کيږي هغه د ترلوندولو، کيدلو نه پس د بدن سره اينخلي چه په هغې سره د بدن رنگ اوحجم په نظر راځي ددې وجه نه ماته د غسل راکولو په وخت ناف نه گوډو پورې څه کټ وغيره ايخودلوسره دهغې دپاسه دې څادر واچولې شي يا د کټ په ځائ دې څادر د دواړو طرفونو نه دوه کسان نيولوسره د بدن نه لږ اوچت اونيسي

(۱۲) خما په جنازه کښې د شرکت دپاره نزدې نه نزدې رشته دار یا د یو لوئ نه لوئ بزرګ یا د زیاتو خلقو د اجتماع انتظار اونه کړې شي لکه وخت باندې چه څومره کسان هم موجود وي هغوي د جنازې مونځ کولو سره زر تر زره قبرستان ته د رسولو کوشش اوکړئ . د سنت مطابق دیو خو کسانو جنازې مونځ کولو باندې د الله تعالی چه کوم رحمت متوجه کیږي هغه خلافِ سنت په زرګونو مجمع باندې هم نه متوجه کیږي .

(۱۳) دمخ ښودلو رسم ډیر بد دې په هغې کښې شرعاً هم ډیر قباحتونه دی ددې وجه نه دهغه رسم نه د احتراز تاکید کوم .

(۱۴) ما په قبر کښې د سنت مطابق دې تیک ښی طرف باندې قبله رخ سملولې شی . مړی لره تیغ سملولو سره صرف مخ قبلې طرف ته کولو والا رسم غلط دې .

(۱۵) خما د ایصالِ ثواب دپاره دې اجتماع اونه کړئ شی . هرسړې دې پخپل پخپل ځائ باندې دې حسبِ توفیق ایصالِ ثواب کوی دمالی عبادت ثواب که رارسول غواړی نوحسبِ توفیق رقم دې یوکارِ خیرکښې ورکړی یاد یو مسکین مدد دې اوکړی د الله تعالی په نزد د سنت مطابق لږ عمل هم دخلافِ سنت د نوئ عمل نه بدرجها بهتردې .

(۱۶) خما دپاره د اوس نه د مغفرت او د رضائې الهی دعا اود ایصالِ ثواب معمول جوړ کړئ . کم ازکم دري خلې قل هو الله وئیلو سره ایصالِ ثواب کړئ . انشاء الله دا عمل به خود د وئیلو والا دپاره هم نافع وی .

الله تعالی دې زمونږ ژوند . مرګ . تجهیزوتکفین . دجنازې مونځ . دفن تعزیت او ایصالِ ثواب وغیره ټول معاملات دخپلې مرضئ مطابق او دخپل حبیب صلی الله علیه وسلم د سنت مطابق مقدر کړی . آمین

انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا وما انا من المشرکین، ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین، لا شریک له وبذلک امرت وانا من المسلمین. ((رشید احمد))

مقیم [۱] دارالافتاء والارشاد ناظم اباد کراچی ، ۱۹ رمضان ۱۳۹۵ هجری

نوټ : خنګه چه وړاندې عرض کړئ شوی دی . کیدلې شی چه اهلِ ذوق ته ډیر خیزونه په دې مختصر مضمون کښې په نظررانه شی چه په هغې سره دهغوی تنده ماته نه شی نو هغه دې د ((انوار الرشید)) دچاپ کیدلو انتظار وکړی . فقط والله المستعان علیه توکلت والیه انیب .

احتشام الحق آسیا آبادی ۲۳ ، ۷ ، ۹۲ هجری

---

۱ - د ((مقیم دارالافتاء والارشاد)) لیکلو معمول ددې وجه نه دې چه په دنیاکښې هرځائ او سیږې نو بهرحال فام عارض دې وطن خو آخرت دې الله تعالی دې مونږ ټولو لره دهغې استحضار اود وطن شوق عطاء کړی . آمین

Maktaba Tul Ishaat.com

تمهید

(طبع جدید)

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی جعل العلم نورا یهتدی به فی ظلمات الجهل واختلاف الاراء واوضح سبیله الصراط المستقیم لمن اتقی وان اضطر بمعالیه الاهواء وجعل فی کل زمان رجالا علی الحق ادلاء تیسیرا للهتداء وجعل منهم ائمة ومجددین خاشعین لله علماء. والصلوة والسلام علی افضل المرسلین وخاتم الانبیاء وعلی اله وصحبه الاتقیاء من حذا حذوهم من العلماء والاولیاء صلوة وسلاما دائمین ما طلع القمران والنجوم فی الخضراء

اما بعد:

الله تعالی هغه کائناتو ته وجود ورکړو نو په هغې کښې اشرف المخلوقات حضرت انسان لره اوسولوسره هغه ته مزید شرف عطا کړو لیکن انسان خود پخپل ذات کښې اشرف او اعلی نه دې جوړکړې بلکه د یو خارجی څیز ایمان او اسلام سره ئې منورکړو او هم دا نعمت په نورو عام مخلوق باندې دهغه د شرف او مزیت موجب جوړشو ،

چنانچه وقتاً فوقتاً د الله تعالی د جانب نه انبیاء کرامو علیهم السلام تشریف راوړلو اود الله بندګانوته ئې د ایمان او اسلام حقیقت ښودلو . د هدایت دا سرچشمه د انبیاء اود رسولانو د وجود مبارک نه راخوتکیدلو سره د مسلمانانو د ایمان پتی لره ئې اوبه ولو .. بالآخر دا منبع هدایت سرکاردوعالم فخرموجودات خاتم الانبیاء حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم پورې رارسیدلوسره خپلې انتهاء ته اورسیدله . څنګه چه د دوی ذات ګرامی لره د مینځ نه اخوا کولوسرد د هدایت حصول ناممکن دې هم هغه شان د رشد او هدایت انتهاهم د دوی په راوړلې شوی کتاب اوسنت باندې وی . هم دا دفیض نبوت هغه سرچشمه ده چه دهغې په باره کښې ارشاد دې .

عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ترکت فیکم شیئین لن تضلوا بعدهما کتاب الله وسنتی. (مستدرک حاکم)

((زه په تاسو کښې دوه څیزونه پریږدم دهغې نه پس به تاسو نه ګمراه کیږئ . کتاب الله او خپل سنت . (حاکم)

په نورو الفاظو سره ددې تعبیر داسې کیدلې شی چه محسن اعظم صل صلی الله علیه وسلم دهدایت طالبینوته چه کوم پیغام رحمت ورکړو هغه صراط مستقیم دې . دا هم هغه صراط مستقیم دې چه هغې لره پروردګار عالم صراط الذین انعمت علیهم یعنی د منعم علیهم بندګانو

طريقه فرمائيلې ده . معلومه شوه چه د کتاب الله اود سنت هم هغه تعبيروتشريح صراطِ مستقيم باندې بوتللو والا ده چه د منعم عليهم بندګانو . صحابو ،تابعينو ،سلف صالحينو او ائمه مجتهدينو بيان کړې شوې وي . د کتاب او سنت هم دا تعبيراوتشريح چه هغې ته صراطِ مستقيم اوونيلې شو . دد ې دويم نوم «فقه» دې . هم فقه هغه علم دې چه د انسانانو دپاره منضبط طور باندې يومکمله ضابطهٔ حيات پيش کوي .

دهغه هدايت په سرچشموکښې اګرچه دجزئياتو نه هم کافي بحث کړې شوې دې ليکن کليات چه د يو جامع شريعت روح وي ،هغې ته کتاب ،سنت او فقه کښې زيات اهميت ورکړې شوې دې ، ليکن ظاهره هغه کلياتو لره په جزئياتو باندې منطبق کول دهرزيد ، عمربکرکار نه دې ، خصوصاً ددې ترقئ په دور کښې چه هرکله انسان زهره او قمرته خيژي هره ورځ داسې ايجادات کيږي راکيږي چه دهغې متعلق د سلف په تحريرنوکښې يوصريح حکم پيدا کيږي نه د نن سبا هر انسان ته دهغه ايجاداتو خصوصاً د ډاکټرې طريقو دعلاج وغيره سره خو روزانه مخامخ کيدل کيږي او ديو مسلمان دا خواهش وي چه د شريعتِ مطهره حکم معلومولو سره خپل روزانه معمولاتو لره دهغې په سانچه کښې واچولې شي ليکن دا معلومات د چرته نه حاصل کړې شي ؟

ددې وجه نه د هردور د علوم دينيه ماهرينو دخپل خپل دور نوو مسائلو طرف ته خپله توجو فرمائيلوسره امت ته دهغې حل پيش کړې دې ، ليکن دهغې باوجود نن سبا څه داسې عجيبه مسائل پيدا شوي دي ، چه هغې لره کتلوسره يو عام انسان حيران پاتې کيږي چه ددې مشکلاتو حل به چرته ملاؤ شي ؟ چه په هغې کښې څه د نوو ايجاداتو او ډاکټري طريقِ علاج کښې د ترقئ د وجه نه پيدا شوي دي او څه د عوامو د جهالت اود نوې تعليم يافته طبقې د خواهشاتو اود خودساخته پيغمبرانو د وجه نه پيدا شوي دي .

علاوه ددې نه بعضې داسې اهم مسائل هم دي چه هغه د حکومتي سطحې نه د بنکونو او د نورو ذرائعو په واسطې سره راپورته کيږي ، غرض داچه تقريباً د ديارلسمې صدئ د مينځ نه واخله تر ننه پورې د خلورو طرفونو نه داسې مسائل پيدا کيږي چه دهغې سيلاب عوامولره هم پخپله طريقه بهولې دي .بلاشبه علماء کرام او اهل فتوی حضرات داسې نوو پيدا شده مسائلو باندې تفصيلي بحثونه کړي دي او په هغې باندې ډيرتحقيقات کولوسره دهغې حل تلاش کړې دې، ليکن دهغه فتاؤ نه صرف هغه خلق مستفيض کيدلې شي چه هغوی دهغه مسائلو حل زباني يا په ليکلوسره دريافت کړې دې . مګر د نشرواشاعت ذرائع د محدود کيدلو د وجه نه دا تحقيقات د کاغذونو په صفحاتو اود لاتعداد رجسترونود اوراقو زينت دې او دهغې نه هرکس ناکس استفاده کوي ، چه دهغوی عمرونه په دې ميدانِ تحقيق کښې زاړه شوي دي دهغوی دپاره هم بروقت دخپلې ليکلې شوې يومسئلې لره دومره په لوبه ذخيره کښې لټول ناممکن نه دي نومشکل ضرور

Maktaba-Tul Ishaat.com

دي. حالانکه په هغې کښې يو نه يو مسئله ديو داسې اهميت حامله ده چه خومره کيدلي شي د هغې اشاعت کولو سره ضرورت مندو پورې دې اورسولې شي . بلکه حقيقت دادې چه دا د علم څخه زبان حال سره خپل ضرورت مندو ته دعوت د عمل ورکوی فيا اسفاعلی سد الذرائع .

په هغه علماء کرامو کښې چاچه خپل عمرونه دعلوم اسلاميه په خدمت د مسائلو په تحقيق کښې تيرکړی دی . خما مربی اومحسن فقيه العصر حضرت مولانا مفتی رشيد احمد صاحب لدهيانوی دې ، دوی څلورديرشت کاله په فتوی نويسی کښې تيرکړی دی او فتوی نويسی کښې د اول په شان جاری دې

د ۱۳۲۲هجری نه د دوی د فتوی نويسی آغاز اوشو ، د دوی د قوت استدلال د وجه نه د اکثرو علماؤ په مينځ کښې نزاعی مسائل د فيصلې دپاره دوی ته راتللې . ۱۳۷۹هجری کښې د دوی د ابتدائی دور د فتاوې انتخاب بنام «احسن الفتاوی کامل مبوب» شائع شو . چه دهغې د مقبوليت دا عالم دې چه شايد ديو دينی ادارې دارالمطالعه ددې نه خالی نه وی . اکثر علماء هم ددې نه استفاده بلکه استناد کوی .

د مذکوره بالا د منتخب مجموعې د اشاعت نه پس دوی چه خومره فتاوې جاری کړی دی . دهغه ټولو شميرڅو ديرزيات دې ، ددې وجه نه دا فيصله اوکړئ شوه چه د حضرت والا مختلف رسائل اود زياتو اهمو فتاؤو انتخاب اوکړئ شی . د فرائضو تخريجات غيراهم مسائل او مکرراتو لره پريښودلې شی

ددې نه وراندې احسن الفتاوی د مکمل په نوم چه کوم کتاب معروف دې هغه هم په دې مجموعه کښې شامل کړئ شوې دې .تاريخ تحريرسره قديم او جديد فتاؤو کښې امتياز کولې کيدلې شی ، د رمضان ۱۳۸۳هجری نه د جديد سلسلې آغاز شوې دې .

ددې مجموعې خصوصيات

د حضرت مفتی صاحب مجموعه فتاوی او رسائل کښې ددې مجموعې په ترتيب کښې مندرجه ذيل خصوصياتو لره مخامخ ايښودلو سره دمسائلو او مضامينو انتخاب کړئ شوې دې

(۱) په دې مجموعه کښې صرف فقهی مسائل ومضامين او فتاوې شامل کړئ شوې دی ،

(۲) د فقهی رسائلو او فتاؤو په انتخاب کښې ددې خبرو خيال ساتلې شوې دې .

(الف) هغه فتاوې او رسائل اخستلې شوی دی چه د موجوده زمانې د ضرورتونو اومسائلو احتياج لره پوره کړی

(ب) داسې مسائل چه تحقيق طلب وې مگر عام طور باندې هغې طرف ته توجه اونه کړئ شوه .

(ج) هغه مسائل چه په عربی فتاؤو کښې خو موجودوې مگر اردو فتاؤو کښې دهغې ذکر نه وو

کړئ شوي یااختصارسره دهغې ذکر راغلي دې .

(د) داسې مسائل چه تراوسه پورې طبع شوی نه دی . یا طبع شوی خو دی مگر د جلدونو د کميدلو د وجه نه د ضائع کيدلو خطره ده .

(۳) مسائل اکثرتحقيقي او اصطلاحی زبان کښې ليکلې شوی دی دې دپاره چه علماء حضرات دهغې نه کماحقه استفاده اوکړئ شی .

(۴) بعضې رسائل او فتاوې آسان زبان کښې دی او په کومو کښې چه د عربی کتابونو عبارتونه زیات دی په هغې کښې دهغه مسئله خلاصه د بحث په شروع کښې یا آخر کښې درج کړئ شوی دی دې دپاره چه عوام هم د مسئلې د نوعيت نه خبر شی ، البته د عربی عباراتو او دلائلو خو عوامو ته ضرورت نشته دې . ددې وجه نه دهغې د ترجمې ضرورت اونه گڼلې شو . نیز دا د تطویل باعث هم دې چه دهغې نه بچ کيدل ضروری وو .

(۵) د احسن الفتاوی ترتیب د نورو فتاوو په شان فقهی ساتلې شوې دې .

(۶) په دې فتاوو کښې زیاته حصه د دارالافتاء والارشاد شعبه کښې دکار کولو والا دمختلفو علماؤ تحریرکرده دی مگر چونکه هره مسئله حضرت پخپلې خاص نگرانئ کښې اود خصوصی هدایاتو لاندې ليکلو سره په هغې باندې تصدیق کړې دې ددې وجه نه هره مسئله کښې تحقيق د حضرت دې . اگرچه تحریر د مختلفو علماؤ دې .

(۷) په هغه تمام مسائلو او رسائلو باندې حضرت د چاپ کيدلو نه وړاندې نظرثانی کړې ده .

دعاده چه الله تعالی دې مجموعې لره د عوامو او خواصو دپاره د رهنمائې ذریعه جوړه کړی . وما ذلک علی الله بعزیز . واخردعونا ان الحمد لله رب العالمين .

احتشام الحق آسیا آبادی عفاالله عنه
دارالافتاء والارشاد کراچی

۵ربیع الاول ۱۳۹۲هجری مطابق ۷مارچ ۱۹۷۴ء

Maktaba Tul Ishaat.com

تقدمه

«اول اشاعت»

بسم الله الرحمن الرحيم

هسې خو د ۱۳۲۲هجری نه بنده ته د تحریر افتاء مواقع پیش راتللې . مګر د ۱۳۲۲هجری نه الله تعالی د دارالافتاء مکمل ذمه داری او مستقل طورباندې د خدمت افتاء د نعمت نه منور کړو لیکن افسوس چه ۱۳۷۰هجری پورې د محرره فتاوې د جمعې او ضبط هیڅ انتظام اونه کړې شو «الانادراً» د ۱۳۷۱هجری نه منعم حقیقی ددې توفیق هم عطاء کړو .دکثرت مشاغل د وجه نه دهرې فتوې پخپله د نقل کولو فرصت نه وو د بل چا په نقل باندې اعتماد نه وو. ددې وجه نه بطور یادداشت نمبرخو دهرې مسئلې درج کړې شو مګر د مضمون په نقل کښې مکرراتو «الانادراً لفائدة» اود فرائضو تخریجاتو «چه په هغې کښې د مناسخه د طویل تخریجاتو لویه حصه ده» لره ترک کړو .۱۳۷۴هجری پورې دا سلسله جاری وه . دهغې نه پس دارالعلوم کراچئ ته منتقل کیدلو باندې چونکه د دارالافتاء مکمله ذمه داری پاتې نه شوه او کثرت مشاغل کښې مزید اضافه اوشوه . ددې وجه نه په هغه وخت کښې چه دکومو مسائلو د تحریرنوبت راغلو په هغې کښې د ډیرو مسائلو د ضبط کولو همت اونه شو «الاماشاء الله»

پس د ۱۳۷۱هجری نه واخله تر ۱۳۷۴هجری پورې د پنځوکالو د فتوؤ کل تعداد خو ۲۰۲۵وو . مګر په هغې کښې محفوظ صرف ۴۵۱وې چه په هغې کښې بعضې د مدت مذکوره نه وړاندې یا د بعد هم دی . مګر ډیرې کمې بلکه کالعدم دی . نامساعد حالاتوکښې ددې مجموعې د تبویب اود طباعت او اشاعت قادرِ مطلق توفیق عطاء کړو . الله تعالی دې محنت لره شرف د قبول ورکړو او ددې عاجز دپاره ئې ذریعه د نجات جوړه کړه . او ظلمونو . جهالت اود معاصی عیوبِ ظاهره او باطنه لره ئې چه څنګه په دنیاکښې پخپل محض کرم سره د دنیا والو د سترګو نه مستورکړی دی هم هغسې په آخرت کښې هم سواتررحمت سره مغفوراوفرمائی .

اللهم اجعل سريرتي خيرا من علانيتي واجعل علانيتي خيرا من دنياي آمين برحمتك يا ارحم الراحمين وبحق سيد المرسلين صلى الله عليه وسلم وعلى اله واصحابه اجمعين. وانا العبد

رشيد احمد

۲۳جمادی الآخره ۱۳۷۹هجری . ليوم الخمس

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کتاب الایمان والعقائد

د یو سړی دا ونیل چه پیغمبر صلی اللہ علیه وسلم ماته فرضی مونځ معاف کړي دي

سوال څه فرمائی علماءِ دین مبین وشرع متین د داسې سړی متعلق چه دهغه عقیده او بیانات حسب ذیل وی

عرض دې چه ډاکټرعسکری صاحب چه خپل خان ته ډاکټر او سیّد هم وائی ، په دیرو ضلع لاړکانه کښې آباد شوې دې ، دده متعلق ایډیراخبار رهبرِ سندهـ دیر څه لیکلی دی ، بعده عسکری صاحب معافی غوختلوسره دهغه نه تیښته حاصله کړه . د ډاکټر عسکری صاحب عقیده اوبیانات حسب ذیل دی:

ډاکټرعسکری صاحبِ مذکور ددې کسانو ، صوفی عبدالستار صاحب ، محمدحسن جان صاحب ، احتشام الدین صاحب سابق استیشن ماسټر نودیرو ، تیغ علی خان ،سید رشیدالدین . احمد صاحب پوسټ ماسټر نودیرو ضلع لاړکانه سندهـ په وړاندې او دیرخلې حسب ذیل بیان اوکړو چه

(۱) پیغمبراعظم حضرت محمد صلی اللہ علیه وسلم ښما دپاره فرمائیلی دی چه مونځ کولو نه آزاد دې

(۲) حضرت محمد صلی اللہ علیه وسلم ، حضرت خواجه غریب نواز صاحب او حضرت خواجه قطب الدین صاحب او حضرت خواجه فرید الدین شکرگنج صاحب او حضرت خواجه نظام الدین صاحب ښما کور نودیرو ته تشریف راوړو او ښما په عالمِ بیدارئ کښې ښما سره خبرې اترې اوشوئ . بزرگانِ موصوفینو دا هم اوفرمائیل چه مونځ ټول به تاسو سره دلته درې ورځې استوګنه کوؤ . چنانچه دریو ورځو پورې پاسنو مذکوروخلقو کښې بغیر د صوفی عبدالستار صاحب نه بقیه مذکوره څلورو اشخاصو باندې مې دعوت اوخوړلو .

(۳) یو ورځ نې بیان اوکړو چه نن سیدې فاطمې رضی اللہ عنها ښما کور ته تشریف راوړو او زه راپاسیدلم . مګر دملا نه لاندې مې ټول بدن مفلوج شوې وو . پاسیدلې نه شوم ، زه بیداره ووم اوکتل مې . ابن ابن چغې مې وهلې .

(۴) یو ورځ نې بیان اوکړو چه نن شپه حضرت سیده سکینه رضی اللہ عنها او فاطمې رضی اللہ عنها ښما کورته تشریف راوړو او ښما عالم بیدارئ کښې زیارت اوشو .

Maktaba Tul Ishaat.com

۵، یو خلې ئې اوونیل چه نن شپه کښې حضرت خواجه غریب نواز تشریف راوړې وو او ما نه ئې د مسلم چیلی پخولو فرمائش اوکړو اود پخولو ئې خاص ترکیب هم راښودلې دې ۔ دیوې ورځې د چیلئ بچې مې پخولو سره پرې اوخوړلو ۔ دهغه خوراک خوړلو نه پس بعضو ته کانګې هم راغلې

۶، بیان ئې اوکړو چه زه یو ورځ په دهلی کښې پیدل تیز روان ووم ۔ په لاره کښې د یو بزرګ صاحب مزار وو ۔ چه هر کله زه د مزار لږ نه وړاندې شوم نو صاحبِ مزار آواز راکولو سره اوفرمائیل چه اوس نه راځې زه واپس شوم او مزار باندې حاضر شوم اومې کتل چه صاحبِ مزار خاندی ۔ ماسره ئې خبرې اترې اوشوې او بیا زه لاړم ۔ دا دعویٰ ئې هم اوکړه چه ما د اهلِ قبورو سره خبرې کړی دی ۔ چه هر کله ئې د داسې قسم قصې روزانه بیانول شروع کړه نو په مذکوره اشخاصو کښې بعضو مذکورعسکری صاحب ته اووئیل چه داسې قسم قصې بیانول بند کړه ۔ دا قوت الله تعالی انبیاؤ ته ورکړې دې ۔ ستاسو په بیاناتو ته د بزرګانو توهین اود حضورصلی الله علیه وسلم په ذاتِ مقدس باندې حمله او بهتان دې ۔ په دې سره زمونږه زړه آزارېږی ۔ په جواب کښې ئې اووئیل چه خما خپل ګورګردن ماپیسې خرچ کولو سره دا حاصل کړی دی ماته د چا نه هیڅ نه دی پکار ۔

الجواب ومنه الصدق والصواب : دتیرشوی سوال عقیدو ساتلو والا سړې زندیق دې ۔ دمونځ وغیره اود ظاهری احکامو انکار کفر دې ۔ د داسې سړی معتقد کیدل هیچرې جائز نه دی ۔ هرسړی باندې دهغه تکذیب اوانکار واجب دې ۔ کوم سړی چه دهغه تصدیق اوکړو هغه هم زندیق دې ۔ علامه محمد برکلی رومی رحمة الله علیه په طریقه محمدیه کښې فرمائی : ((ما یدعیه بعض المتصوفة فی زماننا اذا انکر علیهم بعض امورهم المخالف للشرع ان حرمة ذلک فی العلم الظاهر وانا من اصحاب العلم الباطن وانه حلال فیه وانکم تاخذون عن الکتاب وانا اخذ من صاحبه یعنی محمدا صلی الله علیه وسلم، کله الحاد واضلال اذ فیه ازدراء بالشریعة المحمدیة فالواجب علی کل من سمع هذا المقال الانکار علی قائله والجزم ببطلان قوله بلاشک ولا تردد ولا توقف والا فهو من جملتهم ویحکم بالزندقة علیهم الخ والله تعالی اعلم)).

۲۲شوال ۱۳۷۱ هجری

اولیاء الله لره متصرف او عالم الغیب ګڼل

سوال داولیاء الله اروا حولره متصرف فی الامور اوعالم الغیب ګڼل څنګه دی؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب ددې عقیدې کفرکیدل په قرآن ۔ حدیث او فقه کښې

مصرح دی . کقوله تعالی: ﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِىَ ٱلسُّوٓءُ ۚ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (۷ . ۱۸۸) ﴿قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ (۷۲ . ۲۱) من قال ان ارواح المشائخ حاضرة تعلم یکفر (بزازیه) ذکر الحنفیة تصریحاً بالتکفیر باعتقاد ان النبی صلی الله علیه وسلم یعلم الغیب لمعارضة قوله تعالی ﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ﴾ (شرح فقه اکبر) ومنها ان ظن ان المیت یتصرف فی الامور دون الله تعالی واعتقاده ذلک کفر (البحرالرائق ج)[۱] قاضی خان وغیره کتب فقه کښې د داسې سړی تکفیرکړې دې چه په نکاح کښې خدائ او رسول (صلی الله علیه وسلم) لره گواه جوړکړی ځکه چه هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم لره عالم الغیب اوګڼلو . په دې باب کښې آیتونه . حدیثونه او فقهی عبارات په داسې کثرت سره دی چه هغې لره په تحریرکښې راوستل مشکل دی . فقط والله تعالی اعلم **۳۱ ذی الحجه ۷۱ هجری**

د قبر ښکلول

سوال: آیا قبرلره ښکول شرعاً جائز دی اوکه حرام؟ **بینوا توجروا**

الجواب ومنه الصدق والصواب: قبرلره ښکول په نیت د عبادت او تعظیم کفر دې او بغیر له نیت د عبادت نه قبرښکول کبیره ګناه ده ((وکذا ما یفعلونه من تقبیل الارض بین یدی العلماء والعظماء فحرام والفاعل والراضی به اثمان لانه یشبه عبادة الوثن وهل یکفران علی وجه العبادة والتعظیم کفروان علی وجه التحیة کفر الخ) تلفیق لقولین. قال الزیلعی وذکر الصدر الشهید انه لا یکفر بهذا السجود لانه یرید به التحیة . وقال الشمس الائمة السرخسی ان کان لغیرالله تعالی علی وجه التعظیم کفرا ه قال القهستانی وفی الظهیریة یکفر بالسجدة مطلقا . وفی الزاهدی الایماء فی السلام الی قریب الرکوع کالسجود . وفی المحیط انه یکره الانحناء للسلطان وغیره اه وظاهر کلامهم اطلاق السجود علی هذا التقبیل . (رد المحتار کتاب الحظر والاباحة)) مزید دلائل . د محدثینو او فقهاؤ تصریحات په عزیزالفتوی جلد ۱ کښې اوګورئ . فقط والله تعالی اعلم. **۱۷ شوال ۷۱ هجری**

---

[۱] - قبیل باب الاعتکاف - منه.

Maktaba Tul Ishaat.com

روژه خور کافر ندی

سوال یو سړي روژه نه نیسی . مگر خپل خان لره بدبخت او گنهگار گنی . دلته بعضي علماء هغه ته کافر وائی . محترم په دلائلو سره په دې باندې نظر اوکړئ . څکه چه په دې کښې اختلاف پیدا شوي دي . بینوابالدلیل توجروا بالاجرالجزیل .

الجواب ومنه الصدق والصواب تارکِ صوم بلااستحلال د تولو اهلِ سنتو په اتفاق سره مسلمان دي . لان الکفر هو انکار ماثبت من الدین ضرورة. دگناه کبیرې د وجه نه خروج عن الایمان د معتزلو او خوارجو مذهب دي . ومن ادعی الارتداد فلیطلع لنا قرنه ولیعرض فی مضمار المیدان مهرة فان من قال انا، وقع فی العنا. د اهل سنتو په نزد بعضې اعمال مثل شدِزنّار والقاء القرآن وغیره څکه موجب د کفر دی چه دا انکار اوتکذیب باندې دال دی . فقط والله تعالی اعلم ،

۱۵ ذیقعده ۷۳ هج

په رمضان کښې د ښکاره خوراک خوړلو والا حکم

سوال - شامیه کتاب الصوم کښې دی چه په رمضان کښې ښکاره خوړلو والا کافر دي . پس یو سړي په رمضان کښې ښکاره خوراک کوی . مگر ورسره خان ته قصوروار او گنهگار هم وائی . دمحترم دهغه متعلق څه خیال دي ؟ فی شرح التنویر ولو اکل عمدًا بلا عذر یقتل وتمامه فی شرح الوهبانیة. وفی الشامیة (قوله وتمامه فی شرح الوهبانیة) قال فی الوهبانیة ولو اکل الانسان عمدًا اوشهرة: ولا عذر فیه قیل بالقتل یؤمر قال الشرنبلالی صورتها تعمد من لا عذر له الاکل جهارا یقتل لانه مستهزء بالدین او منکر لما ثبت منه بالضرورة ولاخلاف فی حل قتله والامر به لتعبیر المؤلف بقیل لیس بلازم الضعف . اهـ ح (شامیه ج) بینواتوجروا.

الجواب ومنه الصدق والصواب د شامیه عبارتِ مذکوره فی السوال واقعی موجب دتکفیر دي . مگر اولاً دا امر قابل د لحاظ دي چه په شامیه کښې علت دتکفیر استهزاء بالدین ذکرکړي دہ . او ښکاره دہ چه کوم سړي خپل خان قصوروار او گنهگار گنی اودهغې اقرار هم کوی هغه مستهزی بالدین نه دي بلکه تکاسلاً روژه خوری . اوتکاسلاً تارک صوم متعلق خود شامیه کښې لیکلی دی چه هغه ته دي د قید او ضرب سخته سزا ورکړئ شی . اودې نه وژلې شی . او باتفق حنفیه . شافعیه . مالکیه تارک صلوة کافر نه دي نوتارک صوم په بطریقِ اولی کافر نه وی. او ثانیاً حکمِ قتل موجب د تکفیر نه دي . کحکم القتل حدا وقصاصا او ثالثاً قابل د توجه امر دادی چه :

مسلمان په تکفیرکښي د احتیاط کولو زیات ضرورت دي . وقد ذکر ان المسئلة المعلقة بالکفر اذا کان لها تسع وتسعون احتمالا للکفر واحتمال واحد فی نفیه فالاولی للمفتی والقاضی ان یعمل بالاحتمال النافی لان الخطأ فی ابقاء الف کافر اهون من الخطأ فی افناء مسلم واحد.(شرح فقه اکبر لملا علی القاری ص۱۹۹)

شامیه باب المرتد کښي (قوله قال فی البحر وقد الزمت نفسی الخ) لاندي نهایت اورد او تفصیل سره د احتیاط فی التکفیر ته ډیر زیات تاکید کړي دي . او د ډیرو کتابونو عبارات ئي رانقل کړي دي . او ددې ځائ نه لږ وړاندي تللو سره پخپله درمختارکښي دهغي سخت تاکید کړئ شوي دي ، لهذا داسې سړی باندې د کفر فتویٰ لګول د احتیاط خلاف دی ، البته هغه ته د تجدید ایمان او د تجدیدِ نکاح حکم ورکول بهتردی . کما فی شرح التنویر معزیا الی شرح الوهبانیة للمرنهلالی ما یکون کفرا اتفاقا یبطل العمل والنکاح واولاده اولاد زنا ومافیه خلاف یؤمر بالاستغفار والتوبة وتجدید النکاح. وفی الشامیة (قوله والتوبة) ای تجدید الاسلام (قوله وتجدید النکاح) ای احتیاطا (الی قوله) وظاهره انه لا یحکم القاضی بالفرقة بینهما وتقدم ان المراد بالاختلاف ولو روایة ضعیفة ولو فی غیر المذهب (شامیة ج۳)

فقط والله تعالیٰ اعلم. ۱۷ محرم ۷۴ هجری

د علم او د اهلِ علم اهانت کفر دې

سوال :- یو سړې اهلِ علمو او صلحاؤ اوعلماءِ حق ته کنځلې کوی ددې شرعاً څه حکم دې ؟ بینوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب :- د علمِ دین اهانت او علماءِ حق ته څکه کنځلې کول چه هغوی حاملین د علم او دین دی کفر دې . لهذا داسې سړی لره دوباره مسلمانولو سره تجدید نکاح ضروری ده . او هغه لره جلاوطن کول پکار دی که چرته دوباره مسلمان نه شی نوشرعاً د هغه د وژلو حکم دې . قال فی البریقة المحمودیة شرح الطریقة المحمدیة قال فی الاشباه الاستهزاء بالعلم والعلماء کفر وعن منیة المفتی تخفیف العلم والعلماء کفر وعن الخزانة من اذل العلماء یخفی من الملد بعد تجدید الایمان وعن مجموع النوازل اهانة علماء الدین کفر وعن المحیط ان شتم عالماً فقد کفر فتطلق امرأته الخ(بریقة محمودیة ج)

فقط والله تعالیٰ اعلم. ۲۰ ذی الحجه ۷۳ هجری

پردې لره بد ګنل کفر دې

سوال - یو سړی خپلې ښځې ته د پردې کولو حکم ورکړو ، ښځې په جواب کښې ! ...یل چه زه په آخری عمر کښې دې لعنت لره نه قبلووم . دې ښځې دپاره شرعاً څه حکم دې ؟ بینوا بالبرهان

Maktaba Tul Ishaat.com

توجروا عند الرحمن .

الجواب ومنه الصدق والصواب په سوال کښې ذکر شوې لفظ، کلمه دکفر ده . په دې کښې دنص صریح نه د ثابت شوی حکم حجاب انکاربلکه اهانت دې. ((قال فی شرح التنویر والکفر لغةً الستر وشرعاً تکذیبه صلی الله علیه وسلم فی شیء مما جاء به من الدین ضرورة. وقال قبیل هذا من هزل بلفظ کفر ارتدوان لم یعتقده للاستخفاف الخ. وفی الشامیة المراد بالتکذیب عدم التصدیق الذی مر ای عدم الاذعان والقبول لما علم مجیئه به صلی الله علیه وسلم ضرورة (الی قوله) ولیس المراد التصریح بانه کاذب فی کذا لان مجرد نسبة الکذب الیه صلی الله علیه وسلم کفر الخ)) (ردالمحتار، کتاب (مرتد ج۳) فقط والله تعالی اعلم

۲۱ ذی الحجه ۷۳ هجری

گناهونو باندې فخر کول کفر دې

سوال :- څه فرمائی علماء دین ومفتیانِ شرعِ متین د داسې سړی په باره کښې چه علانیه گناهونوکښې مبتلاء دې او ورسره دا هم وائی چه ماته په خپلو گناهونو باندې فخر دې . شریعت کښې ددې څه سزا ده ؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : د شریعت د احکامو مخالفت او د الله تعالی په نافرمانئ باندې فخر کول بلاشبه کفر دې . لهذا داسې سړې د اسلام د دائرې نه خارج اومرتد دې . په ده باندې تجدیدِ ایمان او تجدیدِ نکاح ضروری ده ، حاکم وخت باندې فرض دی چه هغه ته د توبې او د تجدید ایمان تلقین اوکړی . که چرته خدانخواسته توبه نه کوی نودهغه د قتل حکم دې ورکړی .

قال فی شرح التنویر من هزل بلفظ کفر ارتدوان لم یعتقده للاستخفاف (ردالمحتار ج۳) وفیه ایضا تعمد من لاعذر له الاکل (فی رمضان) جهارا یقتل لانه مستهزی بالدین اومنکر لما ثبت منه بالضرورة (ردالمحتار ج۲)

مزاحاً کلمه د کفر ونیلو والا او علانیه گناه کولو والا لره مرتد او واجب القتل گرځولې شوې دې . نو په گناهونو باندې د فخر کولو والا په کفر کښې څه شبهه ده . فقط والله اعلم

۲۳ ربیع الاخر ۹۶ هجری

په رساله د ((التلقین والهدایة لمن انکر الکرامة)) باندې تبصره

ما د مولانا محمد خلیل الله صاحب د تحریر اود مولانا عبدالکریم صاحب اود مولانا دوست محمد د جواباتو بغور مطالعه اوکړه . خما په خیال کښې جواب لیکلو والا هر دوو حضراتو د مولانا خلیل الله صاحب مقصد باندې په پوره طریقې پوهه نه شو . چه دهغې د وجه نه د مولانا محمد خلیل الله صاحب د تحریر جواب مکمل نه دې . په جواب کښې دوه امر مذکور دی.

(۱) د کرامت وقوع په درجه د قدرِ مشترک نصوصِ قطعیو سره ثابته ده حالانکه محمد خلیل الله صاحب هم ددې منکر نه دې .

(۲) د هرې واقعې اود جزئي کرامت د ثبوت دپاره دنصِ قرآني یا د احادیثِ متواتره ضرورت نشته دې . حالانکه محمد مولانا خلیل الله صاحب هم ددې قائل نه دې .

خو ما په خیال د مولانا خلیل الله صاحب مقصد دادې (والله تعالی اعلم بمراد عباده) چه مثلاً احراقِ نار دمشاهده کیدلو د وجه نه قطعي دې . اوس که چرته د یو ولي متعلق دا خبره راشي چه هغه لره د کرامت په طورباندې اور نه سوزوی نودهغه واقعې د تصدیق دپاره دهغه علم قطعي ضروري دې . یعنې مخامخ په مخامخ تللو سره بالمشافهه اولیدلې شي یا دهغې خبر حدِ متواتر پورې اورسی . غرض داچه قطعي نه مراد علم قطعي دې . په دې باندې ښکاره دلیل دې چه د قطعي نه مراد قطعي الوجود بالمعاینة وغیرها دې . ثابت بنص القرآن یا بالحدیث القطعي مراد نه دې . د مولانا خلیل الله صاحب د تحریر مقصد د واضح کیدلو نه پس معلوم شو چه په رساله کښې ذکرشوی جوابات د مولانا د استدلال د تردید دپاره کافي نه دی . لهذا د مولانا د استدلال بالاختصار دوه جوابونه لیکلولې کیږي . یو الزامي او دویم تحقیقي .

(۱) **الزامي جواب** :- د انبیاءِ کرامو علیهم السلام اکثرمعجزات په اخبارِ آحادُ سره ثابت دی . د دوی د استدلال مطابق به ددې جمله معجزاتو انکار کول پیښیږي . دا جواب د مولانا عبدالکریم صاحب په تحریرکښې هم موجود دې . مګر مندرج ذیل تحقیقي جواب طرف ته جامع توجه نه ده کړې .

(۲) **تحقیقي جواب** :- د امورِ عادیه خلاف بعضې واقعات چه هر کله مسلّم او قطعي دی نو امورِ عادیه قطعي پاتې نه شو بلکه عام مخصوص منه البعض کیدلو د وجه نه ظنّي شو . لهذا دهغه په مقابله کښې خبرواحدعادل کافي دې حالانکه موجب د ظن غالب دې . غرض داچه که چرته یو کرامت د خبرواحدِ عادل نه منقول وی نو دهغې تصدیق لازم دې . فقط والله اعلم .

۲ ربیع الاول ۱۳۷۴ هجری

سپوږمۍ ته رسیدل د شریعت خلاف نه دی

مهرباني کولوسره ددې سوال تسلي بخش جواب تحریرکړئ . د قرآن شریف نه ﴿تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا﴾ نه دا معلومیږي چه دا ټول په آسمانونو کښې دی . هم دغه شان په یو څو تفاسیروکښې هم تحریردی چه ټول په آسمان کښې اونن سبا خلق سپوږمۍ ته کوزیږي او هم دغه شان زهره ته کوزیږي او هغلته استیشن قائموی اودا خلق د آسمانونو قائل نه

Maktaba Tul Ishaat.com

دی او دلیل هم دا ورکوی چه که چرته آسمان وي نو مونږ ته به رکاوټ وي .مهروبانی کولو سره جواب تحریرکړئ . والسلام

الجواب باسم ملهم الصواب :د سماء لغوی معنی ده اوچت (پورته) لهذا آیتِ مذکوره کښې که چرته دهغه لغوی معنی مراد واخستلې شی چه په کثرت سره راځی . کما قالوا فی قوله تعالی ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ نو هیڅ اشکال باقی نه پاتې کیږی چه په (() کښې د فلک لغوی معنی یعنې تدویر مراد اخستلو سره اعتراض رفع کیږی ، نیز دواړو ځایونوکښې دا هم وئیلې کیدلې شی چه حرف ((فی)) د ښکاره رؤیت په اعتبارسره راوړلې شوې دې ، یعنې په ظاهره دا سیارات په آسمان کښې دننه په نظر راځی اګرچه په حقیقت کښې لاندې دی ، چنانچه عام طور باندې وئیلې کیږی چه ما په آسمان باندې یا آسمان کښې فلانکې څیز اولیدلو یا په آسمان باندې وریځ ده حالانکه دا څیزونه د آسمان نه ډیر لاندې دی ،

نیز آیاتِ مذکوره دا نه ثابتیږی چه سیارات څخن سماء کښې مرکوز دی . ځکه چه د اشیاء مجاوره دپاره هم ((فی)) استعمالیږی **کما فی قوله تعالی له ما فی** السموات ومافی الارض . پس **قرب الی السماء یا بالطبع مائل الی المحیط کیدلو** د وجه نه د ((فی السماء)) اطلاق صحیح دې ، بلکه د ((یسبحون)) نه هم دامراد دی ، فقط والله تعالی اعلم . **۳ربیع الاول ۸۹ هجری**

ږیرې لره بد ګڼل کفر دې

سوال :- د سنتِ نبویه (صلی الله علیه وسلم) خصوصاً ږیرې پورې خانده کول څنګه دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب :ادنیٰ نه ادنیٰ سنتولره بد ګڼل یا هغې پورې خانده کول په حقیقت کښې اسلام او حضور صلی الله علیه وسلم پورې استهزاء ده چه دهغې په کفر کیدلو کښې هیڅ شبه نشته دې . چه هر کله سنتو پورې استهزاء کفر دې نو ږیره خو واجبه ده اود اسلام شعار دې ، دیو متی نه کمول په اجماع سره حرام دی هغې پورې خانده کول بطریقِ اولیٰ کفر دې ، **قال فی العلائیة واما الاخذ منها وهی دون ذلك کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال فلم یبحه احد**(شامیه ج۲ ص ۱۲۳)هغه دې دوباره مسلمانولو سره نکاح دې هم دوباره اوکړئ شی . که چرته دوباره اسلام قبول نه کړی نوحاکم باندې فرض دی چه د هغه د وژلو حکم دې ورکړی . فقط والله تعالی اعلم .

یوم عیدالاضحیٰ ۸۶ هجری

د ختمِ نبوت په مسئله باندې يو خوندوره مناظره

ــــ جمع اوترتيب ــــ

احتشام الحق آسيا آبادي

الحمدلله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى. اما بعد:

خما روحاني مربّي حضرت مفتي صاحب دامت بركاتهم دابتدائي تدريس په زمانه كښې يو قادياني مناظر سره اتفاقاً ملاقات اوشو . د قادياني سره دهغه يو شاګرد هم وو. ملاويدلو سره قادياني مناظر په خپل تعريف او مهارت باندې تقريراوكړو او وې وئيل چه ما د بوعلي سينا كتابونه وئيلي دي ، عيسائيانو او آريانو سره مې ډيرې مناظرې كړي دي . دخپل قابليت اومهارت ئې څه ډيرزيات صفتونه كول او حضرات په خاموشئ سره اوريدل . ددې نه پس ئې په مسئله د جريانِ نبوت باندې خبره شروع كړه ، لاندې ددې مختصرې او خوندورې مناظرې كيفيات پيش كولې كيږي چه په هغې كښې خاص طور سره د علماء كرامو دپاره ډيرې د مفيد خبرې راغلې دي .

د اختصار په خاطر حضرت والا لره به د مفتي صاحب او قادياني لره به د قادياني مناظر په عنوان سره ذكركولې كيږي. ((آسيا آبادي))

حضرت مفتي صاحب: ستاسو اصل دعوىٰ خو اثبات د مرزا د نبوت ده . نو آيا مسئله دجريانِ نبوت ستاسو د نبوت په دعوې باندې د دليل دپاره صغرى ده او كه كبرى ده ؟

قادياني مناظر: دا زمونږ دليل نه دې بلكه دې مسئلې لره مونږ ځكه بيانوو چه د مرزا صاحب په نبوت باندې بحث كولو سره اكثرعلماء دا بحث پخپله چيړي چه نبوت ختم شوې دې ، ددې وجه نه مونږ دا بحث كوو .

مفتي صاحب: دا بحث تاسو هغه عالم سره اوكړئ چه هغه له دې مسئلې نه بحث كوي ، ما سره براهِ راست پخپلې دعوې د مرزا په نبوت باندې بحث اوكړه . ځكه چه زه خو ددې قائل يم چه بالفرض والمحال كه چرته نبوت جاري وي نو بيا هم مرزا صاحب نبي نه شي كيدلې .

د حضرت ددې اصرار نه باوجود قادياني مناظر هم جريانِ نبوت باندې بحث كولو باندې ټينګ وو . اصل وجه داده چه قادياني مناظر په دې مسئله كښې اصل مدعا طرف ته راتللو سره ويريږي . ده ته دا معلومه ده چه د مرزا صاحب نبوت لره د ثابتولو وراندې د ازغو ډيرې دې . ددې وجه نه حضرت د ارخاء عنان دپاره هم جريانِ نبوت باندې بحث كولو باندې رضامند شو چه چرته هغه دا اونه ګڼي چه د كومې كمزورئ په بناء باندې ددې بحث نه دده كوي . چنانچه اوس بحث شروع كيږي .مولوي محمد جميل صاحب د فارسئ تكميل كولو سره ئې عربي شروع كوله . حضرت والا لره ئې هم په عربئ كښې دده سره شريك كړئ شو ، د فارسئ تعليم هم ورسره ورسره كيدلو

Maktaba Tul Ishaat.com

حضرت مفتي صاحب دا بحث خو دې بالکل فضول مگر چه هر کله تاسو خپلې مدعا طرف ته رانلل نه غواړئ او هم په دې باندې ټينگ ئې چه جريانِ نبوت باندې بحث اوشي نو صحيح ده . په دې باندې بحث اوکړئ

قادياني مناظر - د حضرت آدم عليه السلام نه واخله تر حضورصلی الله عليه وسلم پورې په اتفاق سره نبوت جاري وو ، د حضورصلی الله عليه وسلم نه پس ستاسو دا دعویٰ ده چه نبوت ختم شو . کوم سړې چه د متفق عليه حقيقت خلاف قائل وي هغه ته مدعي وئيلې کيږي اود مدعي په ذمه باندې دليل بيانول وي . تاسو مدعي ئې ، لهذا ختم نبوت باندې دليل بيان کړئ ،

حضرت مفتي صاحب :- آيا تاسو ما لره مدعي تسليموئ ؟

قادياني مناظر :- « په ويره سره اووئيل » آو ! په دې حيثيت سره چه تاسو د متفق عليه حقيقت خلاف قائل ئې .

حضرت مفتي صاحب :- تاسو حيثيت وغيره پريږدئ او صفا ددې اقرار اوکړئ چه آيا تاسو مالره مدعي منئ ؟

قادياني مناظر :- « په ټيټ آواز سره ئې اووئيل » او تاسو مدعي ئې .

قادياني مناظر ته د حضرت مفتي صاحب مدعي تسليمولو کښې تردد ددې وجه نه کيدلو چه په مناظره کښې هريو کس د مدعي جوړيدلو نه د بچ کولو کوشش کوي ، مگر دلته پخپله حضرت مفتي صاحب دخپل مدعي کيدلو دهغه نه اقرار اخلی ،

حضرت مفتي صاحب :دا اووائې چه ستاسو په نزد نبوت بشرط لاشيء جاري دې يا لابشرط شيء

قادياني مناظر : تاسو علمي اصطلاحات مه استعمالوئ،په آسانه ژبه کښې خبره کول پکار دي

حضرت مفتي صاحب - دلته د عوامو څه مجمع نشته ددې وجه نه په علمي اصطلاحاتو کښې څه حرج خو نشته دې . خو سره ددې نه ستاسو د خواهش رعايت کوم . زما مطلب دادې چه ستاسو په نزد مطلقِ نبوت جاري دې يا النبوة المطلقة ؟

قادياني مناظر - په دواړو کښې څه فرق دې ؟

حضرت مفتي صاحب - ما خيال اوکړو چه تاسو د بوعلي سينا کتابونه کتلې دي پوهه به شئ مطلب دادې چه ستاسو په نزد د نبوت دوه قسمونه دي . تشريعي او ظلّي . دا دواړه قسمونه جاري دي يا يو ؟

قادياني مناظر يو قسم جاري دې يعني ظلّي . تشريعي نبوت ختم شوې دې .

حضرت مفتي صاحب - د حضرت آدم عليه السلام نه واخله تر حضور صلی الله عليه وسلم پورې نبوت تشريعي جاري وو تاسو دهغې د ختميدلو قائل ئې ، د متفق عليه د حقيقت خلاف وائې نوځکه تاسو مدعي اوگرځيدلئ . تاسو په دې باندې دليل بيان کړئ

قادیانی مناظر - زه مدعی نه یم.

حضرت مفتی صاحب - په کومې طریقې سره چه زه دې مدعی جوړ کړې وومه بعینه هم په هغې طریقې سره تاسو مدعی جوړ شوئ اوس که چرته تاسو مدعی نه ئې نو زه هم مدعی نه یم ، فیصله بالکل ختمه شوه

قادیانی مناظر - ‹‹ مجبوره کیدلو سره دخپل خان مدعی کیدلو په زړه ماتی سره اقرار کولو سره دلیل پیش کوی ›› د نبوتِ تشریعیه دپاره څه شرائط دی ‹‹ دهغه شرائطو تفصیل بیانولو نه د خان بچ کولو دپاره ئې اووئیل چه ›› دا شرائط تاسو ته معلوم دی.

حضرت مفتی صاحب - ماته د هغه شرائطو علم نشته دې تاسو ئې پخپله بیان کړئ ، نیز دا هم اووائې چه د هغه شرائطو بالکل وجود ممکن نه دې یا ممکن خو دې واقع نه دې ؟

قادیانی مناظر - ممکن نه دې مگر واقع دې.

حضرت مفتی صاحب :- په دې سره دا ثابته شوه چه حضورصلی الله علیه وسلم نه پس نبوتِ تشریعی خو ممکن دې مگر واقع نه دې !

قادیانی مناظر - دحضور صلی الله علیه وسلم نه پس نبوتِ تشریعی بالکل ممکن نه دې ،

حضرت مفتی صاحب :- دا څنگه کیدلې شی چه شرط ممکن شو او مشروط ممتنع ؟

قادیانی مناظر کافی وخته پورې په دې مسئله کښې اینختې وو چه شرائط ممکن دی او نبوتِ تشریعې ممکن نه دې،مگرآخرئې ددې اعتراف اوکړو چه د نبوتِ تشریعې شرائط هم ممکن نه دی

حضرت مفتی صاحب :- اوس د دوو دعوو اثبات ستاسو په ذمه باندې شو ؛ یو خو دا چه یو څیز تاسو بیان کړئ دهغې شرطیت په دلیل سره ثابت کړئ ، دویم دا چه دهغه شرط ممتنع کیدل هم ثابت کړئ.

قادیانی مناظر :- ‹‹ یو آیت [۱] وئیلو سره ›› په هغې سره دا ثابته شوه چه تشریعې رسول هغه وخت راځی چه هرکله د هغه نه وړاندې په کتاب کښې تحریف شروع شی . چونکه کریم کښې څه تحریف نه شو کیدلې ددې وجه نه تشریعی رسول هم نه شو راتللې .

حضرت مفتی صاحب - په دې آیت سره خو سببیت ثابت شو نه چه شرطیت ، تحریف ماقبل د نوی رسالت سبب دې ، شرط نه دې ، یعنې د نه ثابتیږی چه بغیر د تحریف ماقبل نه یو نوې رسول نه شی راتللې . چنانچه حضرت آدم علیه السلام تشریعی نبی وو ، مگر د دوی نه وړاندې د کوم یو دین تحریف اونه شو . آیا د نوی رسول د راتللو دا وجه نه شی کیدلې چه په دینِ ماقبل کښې څه

---

۱ - یاد نه دی چه کوم یو آیت وو ، شاید دا آیت وی ﴿ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمۡ كَثِيرٗا مِّمَّا كُنتُمۡ تُخۡفُونَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ ﴾

Maktaba Tul Ishaat.com

تحریف هم نه وی مکمل طور باندې صحیح طریقې باندې موجود وی . ددې نه باوجود دهغه احکام د طبیعتونو مناسب نه وی ، ددې وجه نه الله تعالی د نوی رسول په ذریعې سره دهغه زمانې د طبیعتونومطابق په احکامو کښې ترمیم اوفرمائیلو . بهرحال شرطیت نه ثابتیږی .

قادیانی مناظر - « په شرمندګئ سره ئې اووئیل چه » شرطیت وی یا سببیت خبره یو ده .

دې وئیلو سره ئې خپل بحث لره پخپله ختم کړو اود حضرت مفتی صاحب د بار بار اصرار نه باوجود نه ئې اصل مدعا یعنې د مرزا د نبوت په اثبات باندې خبرو کولو ته تیار شو او نه ئې په مسئله جریانِ نبوت باندې مزید کلام اوکړو ، بالکل خاموشه شو .حضرت مفتی صاحب اوفرمائیل چه « مونږ یو مناظر سره داسې خاموشه کیدلو سره نه دې لیدلې اونه مو اوریدلی دی . دا صاحب په خپلې خاموشئ کښې منفرد دې .

۳ ربیع الاول ۹۶ هجری

قادیانیانو سره د تعلقاتو لرلو حکم

سوال - یو سړې صحیح عقیدې والا دې ، دروژې ، مانځه او زکوة پابند دې . لیکن دهغه دنیوی تعلقات د قادیانی جماعت سره دې ، آیا د داسې سړی نه د جمات دپاره چنده اخستل او د داسې سړی سره تعلقات لرل جائز دی ، او داسې سړی ته د خنزیر نه بدتر وئیل او ګنل څنګه دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : داسې سړې چه د روژې اود مانځه پابند وی لیکن دهغه تعلقات د قادیانی جماعت سره دې که چرته هغه په زړه سره هم هغوی لره ښه ګنی نو هغه مرتد دې او بلاشبه د خنزیر نه بدتر دې . دهغه سره تعلقات لرل ناجائز دی . که چرته هغه د جمات دپاره چنده ورکوی نودهغه نه وصولول جائز نه دی . اوکه چرته هغه د قادیانیانو د عقیدو سره متفق نه وی او نه هغوی لره ښه ګنی بلکه تجارت وغیره ، د دنیوی معاملاتو حده پورې د هغوی سره تعلق ساتی نو دا سړې مرتد نه دې . البته ډیر سخت مجرم او فاسق دې . قادیانی زندیق دې . چه دهغې حکم د عام مرتد نه هم زیات سخت دې . مرتد اودهغه ځوئ دخپل مال مالکان نه دی . لهذا دهغوی د بیعې او شراء . د اجارې او استجارې . د هبې لین دین وغیره یو تصرف هم صحیح نه دې .البته که نوسی مال خپله ګټلې وی هغه په کښې تصرف کولې شی . مګر د زندیق نوسی هم دخپل ګټلی شوی مال مالک نه دې اود هغه د تصرف نافذ نه دې . ددې وجه نه قادیانی نه که په هرې ذریعې سره هم څه مال واخستلو نو هغه حلال نه دې

د تجارت وغیره معاملاتو نه علاوه قادیانیانو سره یو قسم تعلقات هم جائز نه دی .په دی کښی دا مفاسد دی

(۱) په دې کښې قادیانیانو سره تعاون دې

۲، داسې فسم معاملاتو کښې عوام قادیانیانو لره د مسلمانانو یو فرقه ګڼي

۳، په داسې طریقې سره قادیانیانو ته دخپل جال خورولو مواقع ملاویږي

ددې وجه نه قادیانیانو سره لین دین او نور هرقسمه معاملاتو کښې قطع تعلق ضروری دی دهغوی سره تعلقاتو ساتلو والا سړې اګرچه هغوی لره بد ګڼي قابل د ملامتیا دې . د داسې سړي پوهول په نورو مسلمانانو باندې فرض دی ، فقط والله تعالی اعلم

قادیانیانو سره متعلق مزید مسائل په جلد ۱۱۲ باب المرتدوالبغاوة کښې دی او زیات تفصیل په کتاب الخطروالاباحة کښې .

۲۱ محرم ۹۶ هجری

د حضرت عیسی علیه السلام د شهادت عقیده لرل کفر دي

سوال : مرزائیانو کتابونه چاپ کولو سره په کلوکښې ئې تقسیم کړه چه په هغې کښې هغوی د قرآن په آیتونو سره ثابت کړی دی چه حضرت عیسیٰ علیه السلام لره یهودیانو شهید کړې دې ، څنې مسلمانانو دې عقیدې طرف ته رجوع هم اوکړه نو آیا هغه مسلمانان مرتد اوخارج عن الاسلام او کافر وګڼلې شی اوکه ضعیف الایمان مسلمانان ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دحضرت عیسیٰ علیه السلام د شهادت عقیده لرلو والا خارج ازاسلام او بلا شبهه کافر دی ، ځکه چه نصِ قرآن سره ثابت دی چه هیچا حضرت عیسیٰ علیه السلام لره شهید نه کړئ شو بلکه الله تعالی هغه لره آسمان ته اوچت کړو ، قال الله تعالی : ﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾﴾ ترڅو پورې چه دا خلق توبه او استغفارسره تجدید د ایمان اونه کړی دوی سره دې داسې معامله اوکړئ شی څنګه چه قادیانیانو او نورو مرتدینو سره کولې کیږی ددې تفصیل دا دې چه دوی سره هرقسمه تعلق او کاروبار وغیره ناجائز دې . علاوه ددې نه چه د مرتد په حالتِ ارتداد کښې ګټلې شوې مال دهغه وارثانو ته نه شی ملاویدلې بلکه د مسلمانانو حق دې ددې وجه نه به د بیت المال په مصارفو کښې خرچ کولې شی ، نیز د مرتد تصرفات نکاح . شرکتِ مفاوضه ، ولایة علی الولد الصغیر ، هبه ، اجاره ، قبض دین وغیره نافذ کیږی نه اود احدالزوجین په ارتداد سره نکاح باطلیږی ، ((قال فی التنویر ویبطل منه النکاح والذبیحة والصید والشهادة والارث یتوقف منه المفاوضة والتصرف علی ولده الصغیر والمبایعة والعتق والتدبیر والکتابة والهبة والاجارة والوصیة ان اسلم نفذوان هلک اولحق بدار الحرب وحکم بطل))

(ردالمحتار ص۔ ج۔) فقط والله اعلم

۱۴ محرم سنه ۹۶ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د صفر په میاشت کښې واده لره منحوس گڼل

خلق د صفر په میاشت کښې واده کولو لره بد گڼی . یو مولوی صاحب اووئیل « چه د خلقو د نحوست گمان غلط دې لیکن خما د ورور واده په دې میاشت کښې اوشو نونتیجه ښه نه وه» د مولوی صاحب دا وینا څنګه ده ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د مولوی صاحب د قول « نتیجه ښه نه وه » نه د غلطې عقیدې تائید کیږی ددې وجه نه په هغه باندې توبه لازمه ده ، نیز د کومو خلقو په مخامخ نې چه دا ونیلی دی دهغوی وړاندې دې دخپلې غلطئ اعتراف او توبه اوکړی . فقط والله اعلم

۱۲ ربیع الاول ۹۵ هجری

« لی خمسة اطفی بها » شرک دې

سوال :- لی خمسة اطفی بها حرالوباء الحاطمه : المصطفیٰ والمرتضیٰ وابناهما والفاطمه تعوید لګول جائز دی یا نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : ناجائز او شرک دې ، فقط والله تعالی اعلم .

۲۴ ربیع الاول ۸۷ هجری

تحقیق د ﴿وَمَآ أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ ٱللَّهِ﴾

یوه فتوی ستاسو په خدمت کښې پیش کولې شی دهغې جواب راکړئ

سوال :- ایصالِ ثواب بروحِ بزرگان او هغوی طرف ته څاروی منسوب کول او بیا هغوی لره زیارت ته بوتللو سره ذبحه کول (بسم الله الله اکبر وئیلو سره) او په غریبانانو کښې تقسیمول جائز دی یا نه ؟

الجواب :ایصالِ ثواب للغیرجائز دې ، زیلعی (شرح کنز) درمختار، فتاویٰ عالمګیری او شامی کښې دا مذکور دی او یو څیز لره غیرالله طرف ته منسوب کول هرګز حرام نه دی بلکه په احادیثو سره ثابت دی ، مشکوٰة شریف باب فضل الصدقة کښې د حضرت سعد بن عبادة واقعه مذکوره ده چه کله دهغه مور وفات شوه نو هغوی پوښتنه اوکړه یا رسول الله صلی الله علیه وسلم خمامور وفات شوې ده دهغې دپاره کومه صدقه افضل ده ؟ حضور صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل او به . چنانچه هغوی دخپل مور په نوم باندې یو کوهی اوکنلو (مشکوٰة)

په دې سره معلومه شوه چه خیرات وغیره لره اولیاء امت طرف ته منسوب کول جائز دی . که څوک انکار اوکړی نو هغه منکرِ حدیث دې .او منکرینو په دې آیتِ کریمې سره استدلال کړی

دي . ﴿وَمَآ أُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ﴾ حالانکه باجماع مسلمین دا دهغه خناورو په باره کښې دي چه هغوی باندې د ذبحه په وخت کښې د غیر الله نوم واخستلې شی . **ولا خلاف بین المسلمین ان المراد به الذبیحة اذا اهل به لغیرالله عند الذبح (احکام القران للجصاص ص۳۰ ج۱)**

ومن ههنا علم ان البقرة المنذورة للاولیاء کما هو الرسم فی زماننا حلال طیب لانه لم یذکر اسم غیرالله علیها وقت ذبح وان کانوا ینذرونها له (تفسیرات احمدیه ص۳۰) بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب ایصالِ ثواب بروحِ بزرگان واولیاءِ کرام ثابت او موجب د اجراو ثواب دي په دې کښې څه کلام نشته دې ، لیکن دې سره یو قسم تقییداو تخصیص احداث فی الدین او بدعت دې ، د اولیاءِ کرامو په نوم باندې څاروئ متعین کول او بیا مزارونو ته بوتللو سره ذبحه کول ﴿وَمَآ أُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ﴾ کښې د داخلیدلو د وجه نه شرک دې او دهغې خوړل حرام دی اگر چه په هغې باندې په زرګونو بسم الله الله اکبر وئیلې شوی وی ، مجیب چه په جواز باندې کوم دلائل پیش کړی دی . په هغې کښې یو دلیل هم مفید د مدعا نه دې . اوګورئ (قوله) علماء کرام متفق دی چه هرکارِ خیر الخ (اقول) په دې تقریرسره دومره ثابت شو چه ایصالِ ثواب الی الغیر مطلقاً جائز دې . او په دې کښې مونږ ته هم څه کلام نشته دې البته دې دپاره څه وخت متعین کول او قیود لګول بدعت دې چه دهغې هیڅ ثبوت نشته دې ،

(قوله) منکرینو په ﴿وَمَآ أُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ﴾ استدلال کړې دې الخ (اقول) مجیب په هغه تقریرسره د نذرلغیرالله د اثبات کوشش کړې دې اود احکام القران للجصاص حواله ئې ورکړې ده ، ((ان المراد به الذبیحة اذا اهل بها لغیرالله عند الذبح)) .لیکن دهغې نه وړاندې ئې نظر وانه چولو چرته چه مصرح دی **((وظاهر قوله تعالی وما اهل به لغیرالله یوجب تحریمها اذا سمی علیها بسم غیرالله لان الاهلال به لغیرالله هو اظهار غیراسم الله ولم یفرق الایة بین تسمیة المسیح وتسمیة غیره بعد ان یکون الاهلال به لغیرالله اه (احکام القران ص۱۳۰ ج۱))**

بالفرض د مااهل به لغیرالله تخصیص ذبح باسم غیرالله سره تسلیم هم کړلې شی نو د منذورلغیرالله حرمت په ((وما ذبح علی النصب)) کښې مصرح دی ،

دویم حواله د تفسیرات احمدیه ورکړې ده ((ان البقرة المنذورة للاولیاء اه ددې مطلب دادې چه نذر خو د الله دپاره اومنلې شی او ثواب د اولیاؤ دپاره وی ، دا وضاحت پخپله مصنف په منهیه کښې فرمائیلې دې . (بیان القرآن) ددې په جواز کښې هیڅ کلام نشته دې ، که چرته اولیاء الله لره متصرف فی الامور او د نفعې او نقصان مالک ګڼلو سره دهغوی د رضا دپاره څاروئ ذبحه

Maktaba Tul Ishaat.com

کوی نو دا بلا شبهه په ما اهل به لغیرالله کښې داخل دي او نن سبا د عوامو عقیده هم دا وی ((قال العلماء لو ان مسلما ذبح ذبيحة وقصد بذبحها التقرب الى غير الله تعالى صار مرتدا وذبيحة مرتد)) (تفسیر نیشاپوری) امام رازی رحمة الله علیه په خپل تفسیر کښې صراحةً ددې حرمت بیان کړې دې او ټول فقهاء کرام هم ددې په حرمت باندې متفق دی . درمختار کښې دی : ((ذبح لقدوم الامير ونحوه كواحد من العظماء يحرم لانه اهل به لغير الله ولو ذكر اسم الله تعالى ولو ذبح للضيف لا يحرم لانه سنة الخليل عليه السلام واكرام الضيف اكرام الله تعالى والفارق بينهما ان قدمها لياكل منها كان الذبح لله تعالى والمنفعة للضيف او للوليمة وان لم يقدمها لياكل منها بل يدفعها لغيره كان لتعظيم غير الله فتحرم وهل يكفر قولان انتهى (الاشباه والنظائر)). فقط والله تعالى اعلم ۲۴ محرم سنه ۹۵ ۳ هـ

د سائبې تحقيق

سوال :- حضرت تهانوی رحمة الله علیه په بیان القرآن کښې د سائبې حرمت ثابت کړې دې او حضرت مفتی محمد شفیع صاحب رحمة الله علیه په معارف القرآن کښې حلال لیکلې دې او وجه ئې دا بیان کړې ده چه سائبې ته حرام وئیلو سره د مشرکانو د عقیدې تائید کیږی . ستاسو تحقیق څه دې ؟ سائبه په مااهل به لغیرالله کښې ده یا نه ؟ نیز د څاروو نه علاوه متهائی وغیره چه د غیر الله د نذر په طور باندې تقسیمولې کیږی هغه حلال دی یا حرام ؟ او ما اهل به لغیرالله هغې ته شامل دې یا نه ؟ بینوا بیانا شافیا ، توجروا اجراوافیاً .

الجواب باسم ملهم الصواب : حضرت مفتی محمد شفیع صاحب په امدادالمفتین ص ۷۴۳ ج ۲ کښې د سائبې د حلت طرف ته د حضرت تهانوی رحمة الله علیه رجوع نقل کړې ده . د حضرت مفتی صاحب د طرف نه سوال او د حضرت تهانوی رحمة الله علیه جواب د امداد المفتین نه نقل کولې کیږی ،

سوال :- یو فتوی د ریاست قرولی د درباره (حلت) سائبه وبحیره وغیره دلته راغلې ده چه په هغې کښې د حضرت هم تصدیق دې . غالباً د تصدیق په نقل کښې څو غلطی نشته دې ځکه چه د بیان القرآن جدید په حاشیه کښې هم حضرت ، هم دې صورت ته ترجیح ورکړې ده . او څه یاد دی . زبانی هم حضرت نه یو څو جملې احقر اوریدلی دی مگر په هغې کښې یو مشکل د هغه وخت نه راروان دې هغه دادې چه صورت ثالثه چه په هغې کښې اراقهٔ دم لغیرالله مقصود نه دې مگر د نذر لغیرالله په حدکښې خو داخل دې اود منذور لغیرالله په حرمت باندې صاحب بحر عبارت ذیل کښې اجماع مسلمین نقل کړې ده . په هغې سره معلومیږی چه د داسې څاروی د حلت دپاره صرف اذن مالک کافی نه دې بلکه د مالک دخپل نذر نه رجوع کول هم ضروری دی . او که چرته سائبه

وغیره خاروؤ او منذورلغیرالله کښې څه فرق وی نو بې شک دا شبهه رفع کیدلې شی مګر ماته په دې دواړو کښې څه فارق معلومه نه شو چه اصل علت تقرب الی غیرالله دې هغه په دواړو کښې یوشان دې . صرف بحیره سائبه کښې صیغه د نذر نشته دې که چرته کیدلې شی نو هغې باندې نظر اچولو سره دهغې حل اوفرمائې دې دپاره چه اشکال رفع شی اودهغې جواب هم اولیږلې شی

جواب : ددې مسئلې متعلق څما رایه باندې درې دوره تیرشوی دی ، یو د زید د موافقت (حرمت) او په ما په تفسیرکښې هم دې لره اختیارکړې دې ، دویم د تردد ، د تفسیر جلدثالث په منهیه کښې دې تردد لره ښکاره کړې دې ، دریم د بکر په موافقت کښې (حلت) اود امداد الفتاوی په فتوی منقوله سوال کښې دهغې حکم کړې دې چه په تفسیر کښې زماناً متاخر دې . پس اخیررایه هم دا ده او رومبنۍ دواړه رائې مرجوع عنه دی چه دهغې خلاصه دا ده چه سوائب په ماهل به لغیرالله کښې داخل نه دی څکه د ناذر مقصد دهغې ذبح نه ده پس د هغې حرمت به د کوم بل عارض (عدم اذن المالک) نه وی چه دهغې په ارتفاع سره به حرمتِ اکل بعدالذبح مرتفع کیږی .
چنانچه په کثرت سره مفسرینو د آیت « **یا ایها الناس کلوا مما فی الارض حلالاً طیبا** » سببِ نزول هم دې تحریم سوائب لره لیکلې دې او د آیت نه ئې د حلت اثبات اود حرمت نفی کړې ده او بعضو چه کوم یو بل سببِ نزول لیکلې دې هغوی هم دهغه حلت نفی اود حرمت اثبات اونه کړو نو مسئله متفق علیه شوه البته څما په تحقیق کښې « **ما اهل به لغیرالله** » کښې یو دویم عموم دې یعنې ((**منذوربه لغیرالله غیرحیوان**)) لره هم د حرمت حکم شامل دې مګر په دې تفصیل سره چه د حیوان حرمت مدلولِ نص بلاواسطه دې ((**لان الایات وردت قطعاً فی الحیوانات**)) اود غیرِ حیوان حرمت مدلول بواسطه قیاس دې . ((**لاشتراك العلة وهی نیة التقرب الی المخلوق**)). د بحر فتوی هم په دې قیاس باندې مبنی ده ، باقی چه تاسو کوم خلجان لیکلې دې دهغې جواب په قواعدو سره دادې چه ((**منذوربه لغیرالله**)) کښې هغه تصرف چه په هغې کښې تقریر دې د ناذر غرض د باطل حرام دې ((**لان اعانة الحرام حرام**)) او چه په کوم تصرف کښې ابطال دې د غرض ناذر هغه جائز دې پس د « **ما اهل به لغیرالله** » په ذبح او تناول کښې خو تقریردې ددې غرض اراقه دم ددې وجه نه حرام دې اود سوائبو په ذبح او تناول کښې ابطال دې دهغې غرض ددې وجه نه حرام نه دې .او د بحر په جزئیاتو کښې د مجاورینو انتفاع یا ایقادِ قنادیل وغیره دا ټول تقریر دې د ناذر غرض څکه حرام دې . په دې سره فرق رااوتلو د سوائبو په تناول کښې او د منذور للقبور په تناول کښې . والله اعلم

کتبه اشرف علی　　۳ربیع الثانی سنه ۵۴ هجری

سوائب او منذورللقبور کښې یو بل فرق هم معلومیږی هغه دادې چه د منذورللقبور حرمت د تقرب الی غیرالله د وجه نه دې او تقرب د قربت په واسطې سره دې . او تصدق واراقهٔ دم شرعاً

Maktaba Tul Ishaat.com

قربت دي مگر محض تسبیب لره شریعت قربت نه دي گرځولي اگرچه مسبب هغه قربت گنی لهذا سوائبو کښې تقرب الی غیرالله اونه موندلي شو چه علتِ تحریم دي .

غرض داچه سائبه في نفسه حلاله ده مگر عدمِ اذن د مالک د وجه نه حرامه ده . که چرته د مالک د طرف نه صراحةً یا د اباحتِ عامه د لاندي اذن اوموندلي شي نو سائبه حلاله ده د «**ما اهل به لغیرالله**» په عموم کښې متهائی وغیره هم داخله ده . او د « **ما ذبح علی النصب** » بالاستقلال سره ذکر په دې باندي قرینه ده چه « **ما اهل به لغیرالله** » حیوان وغیرحیوان دواړو لره شامل دي او که چرته دي لره حیوان سره خاص اوساتلي شي نو د غیرِ حیوان حرمت به ثابت بالقیاس وی بعلة التقرب الی غیرالله . فقط والله تعالی اعلم

۲۳ جمادی الاولیٰ ۹۶ هجری

نجومی ته لاس ښودل

سوال - څه فرمائی علماءِ کرام په دې مسئله کښې چه یو مولوی صاحب دا وائی چه نجومی ته لاس ښودلوسره حالات معلومول جائز دی . علمِ غیب خو صرف الله تعالی ته دي . نجومی اسبابو باندي نظر کولوسره د نتیجي پیشگوئی کوی څنگه چه د موسمیاتو محکمه او نوري مختلفي محکمې او ماهرینِ فن د اسبابو لاندي پیشگوئیانې کوی راکوی . نیز بعضې خلق دا وائی چه دا علم الله تعالی حضرت ادریس علیه السلام ته ورکړې وو او نجومی چه د حوادثو د واقع کیدلو خبر ورکوی هغه امرِ تقدیری د نجوم په قواعدو سره ښودلي کیږی دا په علمِ غیب کښې شمیر نه دي . آیا د مسلمانانو دپاره دا عقیدې ساتل شرعاً جائز دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : اسبابو سره متعلق عامه قاعده هم داده چه که چرته هغې لره مؤثراونه گڼلي شی بلکه د سببیت په درجه کښې ساتلوسره مسبب باندي استدلال اوکړې شی نو دا جائز دی مگر شریعت په دې قاعدې سره علمِ نجوم لره مستثنیٰ گرځولي دي یعنې نجوم سره د سبب په درجه کښې هم واقعاتو باندي استدلال سره په سختۍ سره منع فرمائیلي ده . ددې استثناء د حکمت په پوهه کښې راوستل ضروری نه دی . سره ددې نه په ظاهره دا حکمت معلومیږی چه په دې کښې دومره غلوشوې ده چه دې طرف ته متوجه کیدلو والا بالعموم د نجوم د تاثیر قائلیږی . محض سببیت باندي توقف نه شی کولي . نیز په دې علم کښې هیڅ فائده نشته دې بلکه بعضې وختونوکښې د ډیرو پریشانیانو سبب جوړیږی . علاوه ددې نه دا هم ونیلي کیدلي شی چه شریعت د نجوم د سببیت انکارکوی یعنې نجومی چه د کومو امورو نسبت نجوم طرف ته کوی شریعت دهغې تغلیظ کړې دې هسې خو مطلقاً سببیت بالخصوص شمس اوقمرکښې مشاهده ده . دا هم ونیلي کیدلي شی چه علمِ نجوم او علم فراست په اصل کښې صحیح دی مگر قواعد ئې په ک...

دليل سره ثابت نه دى ددې وجه نه په دې كښې عموماً غلطى واقع كيږى چه په بعضې وختونوكښې د بدگمانۍ باعث جوړيږى او بدگمانۍ سره فتنه . منافرت او نور ډير مفاسد پيدا كيږى . چنانچه د غل د شناخت عمل هم ددې وجه نه ممنوع دې .

افلاطون سره به چه چا ملاقات كول غوختل نو ړومبئ به ئې د هغه تصوير راغوختلوسره د فراست په ذريعې سره به ئې د هغه اخلاق معلومول كه د ملاقات قابل به وو نو هغه ته به ئې اجازت وركولو . د يو كس تصويركتلوسره ئې د ملاقات نه انكار اوكړو نو هغه اووئيل چه د افلاطون فراست صحيح دې واقعى په ما كښې رذائل وو مگر اوس ما د هغې اصلاح كړې ده چه هركله د افلاطون په شان مشهورصاحبِ تصرف اشراقى نه غلطى كيدلې شى او هغه بدگمانى پيدا كولې شى نو بل څوك څنگه محفوظ پاتې كيدلې شى . غرض دا چه شريعت ددې نه منع فرمائيلې ده او په دې باندې سخت وعيدونه راغلى دى .

(۱)من اتى عرافا فسئاله عن شىء لم تقبل له صلاة اربعين ليلة (صحيح مسلم، مسند احمد بن حنبل)

(۲)من اتى عرافا او كاهنا فصدقه بما يقول فقد كفر بما انزل على محمد (مسند احمد، مستدرك حاكم)

(۳) من اتى كاهنا فصدقه بما يقول او اتى امراة حائضا او اتى امراة فى دبرها فقد برء مما انزل على محمد (سنن اربعه، مسند احمد)

(۴)من اتى كاهنا فسئاله عن شىء حجبت عنه التوبه اربعين ليلة فان صدقه بما قال كفر (طبرانى)

قال فى رد المحتار تحت (قوله التنجيم) وافاد ان تعلم الزائد على هذا المقدار (اى مقدار مايعرف به مواقيت الصلوة والقبلة) فيه بأس بل صرح فى الفصول بحرمته وهو مامشى عليه الشارح والظاهر ان المراد به القسم الثانى دون الاول ولذا قال فى الاحياء ان علم النجوم فى نفسه غير مذموم لذاته اذهو قسمان الخ (الى ان قال) ولكن مذموم فى الشرع وقال عمر تعلموا من النجوم ما تهتدوا به فى البر والبحر ثم امسكوا وانما زجر عنه من ثلاثة اوجه احدها انه مضر باكثر الخلق فانه اذا القى اليهم ان هذه الاثار تحدث عقيب سير الكواكب وقع فى نفوسهم انها المؤثرة وثانيها ان احكام النجوم تخمين محض ولقد كان معجزة لادريس عليه السلام فيما يحكى وقد اندرس وثالثها انه لا فائدة فيه فان ما قدر كائن والاحتراز عنه غير ممكن اهـ ملخصا (ردالمحتار ص ج)

دا وئيلې شوى دى چه علم نجوم حضرت ادريس عليه السلام ته د وحى په ذريعې سره ښودلى شوې وو. اولاً خو دا خبره ثبوت ته نه رسى . ثانياً د نجوم قواعد په سند سره ثابت نه دى چه هغې باندې اعتماد اوكړئ شى . او دا اووئيلې شى چه دا هم هغه علم دې چه حضرت ادريس عليه السلام ته وركړئ شوې وو . ثالثاً ټخپله منجمين اود هغوى نه بوښتنې والا عدم طور بانده

Maktaba Tul Ishaat.com

کواکبو لره متصرف اوفاعل گڼي چه شرک جلي دي . فقط والله تعالی اعلم
۶ جمادی الاولی ۱۳۹۶ هج

د ترور د خوئ نه پردې کولو لره بدګڼل کفر دي

سوال - د ترور . ماما . د چاچا (تره) د خامنو نه پردې لره بدګڼلو والا دپاره شرعاً څه حکم دي ؟بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - د ترور د خوئ وغیره نه پرده فرض ده او د شریعت کوم حکم لره بدګڼل کفر دي . فقط والله تعالی اعلم
۳ ذی قعده سنه ۸۷ هجری

جی ایم سید په کفر کښې جید

سوال - کتاب « جئین ذنومو» تصنیف جی ایم سید طابع وناشر نورمحمدپلیجی . پیش خدمت دي . تحریراوفرمائي چه ددې د مصنف او طابع اوناشر په باره کښې د شریعت حکم څه دي ؟بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - ما دې کتاب لره په ډیرو ځایونوکښې کتلې دې نو معلومه شوه چه دا د صریح او د ناقابلِ تاویل کفریاتو مجموعه ده په دې کښې مذهب او خداپرستئ لره د وهم پرستئ ثابتولو باربار کوشش کړئ شوي دي . د الله تعالی صفاتو سمع . بصر . رزق . رضا . غضب وغیرها اود اسلام بنیادی عقائدو خلقِ انسان . حیات بعدالموت . برزخ . قیامت . پل صراط. میزان. جنت او دوزخ . حج . طواف . رمی . سعی . قربانی . صدقات . سنتی د ځارؤو حلت او حرمت . عبادات . اوراد . وظائف او روژه وغیرها احکام لره قدیم او وهم پرستی ګرځولی دی (ص ۱۰۴) دا د نمونې په طور باندې ذکرکړئ شو ګني دهغه دوو سوو صفحو په کتاب کښې شاید یو صفحه هم د الحاد او کفر نه خالي وی . انتهائی د حیرت او تعجب مقام دې چه د مسلمانانو په حکومت او ملت کښې داسې صریح ذ اسلام سره دښمنی اود عقائدو اود اسلام د اصولو پورې خانده اود صریح کفراو الحاد د نشرواشاعت جرات څنګه اوشو ؟ بیا مسلمانانو او مسلم حکومت هغه برداشت څنګه کړو ؟ حکومت باندې فرض دی چه د هغه کتاب د ضبط کولو فوری حکم ورکړی او داسې مردود د ښمنانِ اسلام ته د ټولو په وړاندې یو عبرتناکه سزا ورکړی او عامة المسلمین . خصوصاً په علماء کرامو باندې فرض دی چه ددې ښکاره توهینِ اسلام اود کفروالحاد د نشرواشاعت خلاف احتجاج اوکړی اود هغې د بندولو دپاره دې د حکومت نه مطالبه اوکړی . مسلمانانو دپاره دهغه کتاب د مصنف اود طابع او ناشرسره هیڅ قسمه تعلق ساتل جائز

نه دی . دهغه مرتدینو نکاح هم باقی پاتې نه شوه . دهغوی په ښځو باندې فرض دی چه فوراً دې د هغوی نه جدا شی هغوی سره د ښځې په شان تعلق ساتل به په زنا کښې شمیروی او د هغوی نه پیدا کیدلو والا اولاد به ولدالزنا وی . والله یقول الحق وهو یهدی السبیل
۱۳ جمادی الاولی ۸ ۸ هجری

نور او بشریت

سوال - رسول الله صلی الله علیه وسلم لره نور ګڼل څنګه دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د نور معنی ده رڼا. چنانچه الله تعالی سپوږمۍ ته نور فرمائیلي دي « **هو الذی جعل الشمس ضیاءً والقمر نورا** » رڼا چونکه پخپله ښکاره کیږی او نورو څیزونو لره هم روښانه او ښکاره کوی ددې وجه نه د نور التزامی معنی ده ((**الظاهر المظهر**)) هم په دې مناسبت سره انبیاءِ کرامو علیهم الصلوٰة والسلام ته هم نور وئیلي کیږی ځکه چه هغوی پخپله هم په هدایت باندې دی او نورو دپاره هم وصول الی الله لارو لره ښکاره کولو والا او د صراطِ مستقیم هدایت کولو والا . بلکه په دې معنې سره هرمقتدا نور دې . حدیث کښې د ((**اللهم اجعلنی نوراً**)) دعانه هم دا مراد دی . د نورالدین . نورالاسلام . نورالله وغیره نوم ایخودلو عام دستور دې . په دې سره هم دا مقصد دې . یعنې د دین او اسلام هدایت کولو والا ، نور او بشریت کښې هیڅ منافات نشته دې ګنې د بشرنوم نورالدین وغیره ایخودل به جائز نه وې . هم دغه شان به د بشردپاره ((**اللهم اجعلنی نوراً**)) دعا جائز نه وې .ځکه چه ددې معنی به دا وې چه « یا الله هغه لره د بشریت او انسانیت نه اوباسه » قرآن کریم کښې هم دینی هدایت ته نور او ګمراهئ ته ظلمت وئیلې شوی دی . ﴿ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ﴾ هم دا نورِ هدایت به د محشرپه ورځ پړه کیږی ، ﴿يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِم﴾ الله تعالی پخپله دخپل ذات په باره کښې فرمائی ﴿ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ مفسرینو حضراتو دلته هم نور په معنی د هدایت فرمائیلې دې یعنې الله تعالی د زمکې او اسمانونو ټولو مخلوقاتو ته هدایت ورکولو والا دې .د بنده په خیال کښې ددې زیات واضح او زیات جامع مطلب دادې چه څنګه د رڼا کښې استفاده کولې کیږی هم دغه شان زمکه او آسمان او په دې دواړو کښې چه څه دی دهغه ټولو وجود او صفات محض د ربِ کریم فیض دې .

حقیقت دادې چه نور په معنی د هدایت سره اصلِ کمال دې او دا د ظاهری رڼا نه بدرجها زیاته افضله ده . چنانچه نمر . سپوږمۍ او ستوری د ظاهری نور کیدلو باوجود د بشر خادمان دی .

Maktaba Tul Ishaat.com

﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ﴾ چونكه بشر اشرف المخلوقات دې . ددې وجه نه الله تعالى د نورِ هدايت دپاره هم بشر لره منتخب اوفرمائيلو . ارشاد دې ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ﴾ منكرينِ بشريت حضور صلى الله عليه وسلم لره د اشرف المخلوقات د جنس اود بشريت د اعلى ترين مقام نه غورخولو سره په كوم مخلوق كښې داخلول غواړى ؟ كه چرته د هغوى مطلب دادې چه د ملائكو په شان دوى هم په مجرداتو كښې دې نو دا د مدعيانِ محبت او د كم عقل دوست په شان د محسنِ اعظم صلى الله عليه وسلم توهين كوى . الله تعالى په ملائكو باندې حضرت آدم عليه السلام ته سجده اوكړه . حضورصلى الله عليه وسلم خو د حضرت آدم عليه السلام نه هم افضل دې .بشريت او رسالت كښې د تضادِ كفارعقيده وه . هغوى وئيل چه رسول الله صلى الله عليه وسلم صرف فرښته كيدلې شى . الله تعالى دهغوى په هغه غلطه عقيده باندې قرآن كريم كښې ځائ په ځائ رد فرمائيلې دې .

الغرض حضوراكرم صلى الله عليه وسلم نور هم دې او بشر هم . د دوى د بشريت انكار د قرآن د نصوصو خلاف او د دوى صلى الله عليه وسلم توهين لره مستلزم كيدلو د وجه نه كفر دې . فقط والله تعالى اعلم **۲۵ شوال سنه ۹۱ هجرى**

مسلمان ته كافر وئيل كفر دې

سوال - څه فرمائى علماءِ كرام په دې مسئله كښې چه اميرِ بادشاه ديو دينى جماعت د يو حصې ناظم وو . او كمال الدين صاحب دهغه جماعت مركزى ناظم . اميرِ بادشاه په جماعت كښې د يو مسئله پورته كړه چه امام مسلم لره مشرك اوګرځوئ . دا مسئله د هغه جماعت د شورى زيرِ غوروه اميرِ بادشاه دومره سختوالې اختياركړو چه كوم كتابونه چاپ شوى دى او هغې باندې رحمه الله ليكلې شوى دى هغه كټ كړئ شورى فيصله وركړه چه ترڅو پورې د مسئلې آخرى فيصله شورى ونه كړى ترهغې پورې رحمه الله نه شى كټ كيدلې . په دې باندې اميرِ بادشاه اووئيل زه د داسې جماعت يو كار هم نه كوم او د جماعت په كار كښې به هيڅ حصه نه اخلم يعنې د جماعت نه به جدا شم . او عملى طور باندې جدا شو . د مركزى ناظم كمال الدين صاحب په ميټنګ كښې تول زور په دې خبرې باندې وو چه امام مسلم رحمه الله هيچرې مشرك نه وو . بلكه كلك مؤمن وو . اتفاقاً په يو بله مسئله باندې د مركزى ناظم كمال الدين صاحب اود جماعت امراود شورى په ټولو اركانو كښې اختلاف شو . امير جماعت او ټوله شورى يو طرف . او كمال الدين صاحب مركزى ناظم خان له بل طرف ته وو نو اميرِ بادشاه پخپله مسئله باندې ټينګيدلو سره پخپل پوره طرف سره كمال الدين صاحب سره شو . برائې كرم د قرآن او حديثو په رڼا كښې مونږ ته تحريركړئ چه

مونږ دهغوی سره څه رويه اختيارکړو . اوس مو اوريدلی دی چه صحيح هم دی چه کمال الدين صاحب دهغه جماعت اميرجوړ شوی دی او اميرِ بادشاه مرکزی ناظم جوړ شوی دی . بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حضرت امام مسلم رحمه الله مقام خو ډير اوچت دی . يو ادنی مسلمان ته هم کافريا مشرک وئيلو والا پخپله کافرکيږی . لهذا اميربادشاه چه ترڅوپورې د توبې او د تجديد ايمان اعلان اونه کړی ترهغه وخته پورې دهغه سره هيڅ قسمه تعلق ساتل جائز نه دی . که چرته امير بادشاه واده کړې وی نو دهغه نکاح دې هم دوباره اوکړی شی . د تجديد ايمان نه پس تجديد نکاح هم لازمه ده . کمال الدين صاحب اګرچه د تکفيرِ مؤمن په شان د کفر مرتکب نه شو مګر اميربادشاه سره د تعاون د وجه نه فاسق دی ترڅوپورې ئې چه د هغه سره د تعلق کټکولو اعلان نه وی کړی ترهغه وخته پورې دهغه سره هم هيڅ قسمه تعلق ساتل جائز نه دی حکومت باندې فرض دی چه هغه دواړو ته عبرتناکه سزا ورکړی . ((عن ابن عمر رضی الله عنه تعالی عنهما قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ايما رجل قال لاخيه كافر فقد باء بها احدهما (متفق عليه) وعن ابی ذر رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم لا يرمی رجل رجلاً بالفسوق ولا يرميه بالكفر الا ارتدت عليه ان لم يكن صاحب كذلك (رواه البخاری) فقط والله تعالی اعلم)).

۱۰ جمادی الاخره ۹۵ هجری

رسائل

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَا يُؤْمِنُ اَحَدُكُمْ حَتّٰی يَكُوْنَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ (شرح السنه)

د ايمان او کفر معيار

(۱) ګاندهی لره مسلمان کنړل کفر دی

(۲) د مسلمان تعريف

سوال ګاندهی په جلسه عام کښې تقريرکولوسره دا الفاظ اووئيل . خه به ذکر کښې نه راځی چه زه کلمه ولې نه وايم ؟ زه ولې د الله تعالی تعريف ونه کړم ؟ ولی زه محمد

لره ځيل پيغمبرونه ګڼم . ماته د ټولو مذاهبو او د دهرميانو په مهاتماؤ او پيغمبرانو کښې شک دي)) آيا په مذکوره الفاظو وئيلو سره ګاندهی ته مسلمان وئيلې کيدلې شی او که نه ؟ جواب زر راکړئ ځکه چه ماته د يو تبليغی رسالې دپاره ضروری دي . بينوابالبرهان اجرکم الرحمٰن

الجواب باسم ملهم الصواب : د ايمان تعريف دادي ((**هو التصديق بما علم مجيء الرسول صلى الله عليه وسلم به اجمالا فيما علم اجمالا وتفصيلاً فيما علم تفصيلاً**)) په دې تعريف کښې د تصديق نه مراد تصديقِ منطقی يعنې معرفت او ادراکِ نسبت نه دي او نه تصديقِ لغوی ((**أی نسبة الصدق الى القائل**)) مراد دي بلکه مقصود تصديقِ شرعی دي چه د امورِ ثلاثه مجموعه دي (۱) معرفت (۲) تصديقِ لغوی (۳) انقياد واستسلام . يا داسې اووئيلې شی د ايمان حقيقت صرف تصديقِ لغوی دي . مګر د ايمان د تحقق دپاره معرفت او انقياد شرط دي . عندالجهميه ايمان صرف معرفت دي ((**وهو مردود لانها غير اختيارية والايمان اختياری لكونه مكلفاً به والتكليف على الافعال الاختيارية. وايضاً قوله تعالى فاعلم انه لا اله الا الله ای اكتسبه يدل على كون الايمان كسبياً والمعرفة ليست بكسبية وايضاً المعرفة كيف والتصديق فعل وبينهما تضاد.**))

د قرآن کريم نصوص هم د جهميه ترديد کوی ﴿وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ﴾ **وقال الله تعالى حكايةً عن موسى عليه السلام مخاطباً لفرعون** ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾

غرض دا چه د ايمان دپاره صرف معرفت کافی نه دي بلکه تصديق او انقياد هم لازمی دي

((قال امام الحرمين فی الارشاد التصديق على التحقيق كلام النفس ولكن لا يثبت الا مع العلم الخ قال ابن الهمام وظاهر عبارة الاشعری فی هذا السياق ان التصديق كلام للنفس مشروط بالمعرفة يلزم من عدمها عدمه ويحتمل ان الايمان هو المجموع من المعرفة والكلام النفسی فيكون كل منهما ركنا من الايمان فلا بد فی تحقيق الايمان على كلا الاحتمالين من المعرفة اعنی ادراك مطابقة دعوی النبی صلى الله عليه وسلم للواقع ومن امر آخر هو الاستسلام الباطن والانقياد بقبول الاوامر والنواهی المستلزم للاجلال وعدم الاستخفاف (مع التبری من الكفر الذی كان فيه) وهذا الاستسلام الباطن هو المراد بكلام النفس وبه عبر المصنف (ای

الغزالی) فی کلامه علی الایمان والاسلام وانما قلنا انه لا یجمع المعرفة من الامر الاخر وهو الاستسلام الباطن لما تقدم من ثبوت مجرد تلك المعرفة مع قیام الکفر الخ قال العلامة الزبیدی فی شرح الاحیاء الاظهر ان التصدیق قول للنفس غیر المعرفة لان المفهوم من التصدیق لغة هو نسبة الصدق الی القائل وهو فعل والمعرفة لیست فعلاً انما هی من قبیل الکیف المقابل لمقولة الفعل فلزم خروج کل من الانقیاد الذی هو الاستسلام ومن المعرفة عن مفهوم التصدیق لغةً مع ثبوت اعتبارهما شرعاً فی الایمان وثبوت اعتبارهما بهذا الوجه علی انهما جزءان لمفهومه شرعا او شرطان لاعتباره لاجراء احکامه شرعا والثانی هو الاوجه اذفی الاول یلزم نقل الایمان من المعنی اللغوی الی معنی اخر شرعی وهو بلا دلیل یقتضی وقوعه منتف لانه بخلاف الاصل فلا یصار الیه الا بدلیل بل قد کثر فی الکتاب والسنة طلبه من العرب واجاب من جاب الیه دون استفسار عن معناه وان وقع استفسار منهم فانما هو عن متعلق الایمان وعدم تحقق الایمان بدون المعرفة والاستسلام لا یستلزم جزئیتهما لمفهومه شرعا لجواز ان یکونا شرطین للایمان شرعا وحقیقة التصدیق بالامور الخاصة بالمعنی اللغوی واذا تقرر ذلك ظهر ثبوت التصدیق لغة بدونهما مع الکفر الذی هو ضد الایمان اه وناقش فی بعضه العلامة الالوسی فقال بعد الکلام وحاصل ذلك منع حصول التصدیق للمعاند فانه ضد الانکار وانما الحاصل له المعرفة التی هی ضد النکارة والجهالة وقد اتفقوا علی ان تلك المعرفة خارجة عن التصدیق اللغوی وهو المعتبر فی الایمان)). (فتح الملهم ج)

غرض داچه تصدیقِ لغوی د معرفت او انقیاد نه جداشی یا نه شی بهرکیف د ایمان د تحقق دپاره انقیاد ضروری دې د انقیاد نه سوا زبانی اقرار هم معتبرنه دې . اظهارِ حق کښې د هرقل الفاظ څومره اهمیت لری مګر بیا هم د فقدانِ انقیاد د وجه نه هغه ته مؤمن نه شی وئیلې کیدلې . د انبیاءِ کرامو علیهم السلام د محاسنو بیانولو نه پس هرقل وائی ((فان کان ما تقول حق فسیملك موضع قدمی هاتین وقد کنت اعلم انه خارج ولم اکن اظن انه منکم فلو انی اعلم انی اخلص الیه لتجشمت لقاءه ولو کنت عنده لغسلت عن قدمیه. قال هرقل هذا ملك هذه الامة قد ظهر. اتاه کتاب من صاحبه یوافق رای هرقل علی خروج النبی صلی الله علیه وسلم وانه نبی)) فقال یا معشر الروم هل لکم فی الفلاح والرشد وان یثبت ملککم فتبایعوا هذا النبی)) (بخاری)

وفی الفتح عن الطبرانی ((فقال قیصر اعرف انه کذلك وفی مرسل ابن اسحاق ان هرقل قال ویحك والله انی اعلم انه نبی مرسل) وفی مسند احمد انه کتب من تبوك الی النبی صلی الله علیه وسلم انی مسلم فقال النبی صلی

Maktaba Tul Ishaat.com

لله علیه وسلم كذب بل هو على نصرانيته وفي كتاب الاموال لابي عبيد بسند صحيح من مرسل بكر بن عبدالله المزني نحوه ولفظه فقال كذب عدو الله ليس بمسلم فعلى هذا اطلاق صاحب الاستيعاب انه امن اي اظهر التصديق لكنه لم يستمر عليه ولم يعمل بمقتضاه بل شح بملكه واثر الفانية على الباقية فالله الموفق (فتح الباري جلد(١))

قال النووي لا عذر فيما قال لو اني اعلم لتجشمت لانه قد عرف صدق النبي صلى الله عليه وسلم وانه شح بالملك ورغب في الرياسة فآثرها على الاسلام وقد جاء ذلك مصرحا به في صحيح البخاري (عمدة القاري ج)

هرقل زبان سره هم اقراراوكړو او ليكل ئې هم واستول چه زه مسلمان يم . سره ددې نه حضورصلى الله عليه وسلم دهغه تكذيب اوفرمائيلو . ځكه چه انقياد نه وو . حضرت ورقه بن نوفل باندې هم صرف دهغه د اقرار او الفاظو د وجه نه د مسلمان كيدلو حكم نه شي لګيدلې . بلكه د حضورصلى الله عليه وسلم د روښې نه د دوى ايمان ثابت نه شو . ابوطالب د حضورصلى الله عليه وسلم ځومره عقيدتمند وو د اسلام په اشاعت كښې ځومره تكاليف برداشت كړه په قول اوعمل دواړو سره ئې د حضورصلى الله عليه وسلم مدد كولو . حضورصلى الله عليه وسلم ته خطاب كولوسره فرمائي .

فدعوتني و علمت انك صادق ولقد صدقت وكنت قبل امينا
والله لن يصلوا اليك بجمعهم حتى اوسد في التراب دفينا
فاصدع بامرك لاتصبك غضاضة وابشر بذاك وقر منك عيونا
و لقد علمت بان دين محمد من خير اديان البرية دينا
لولا الملامة او حذاري سبة لوجدتني سمحاً بذاك مبينا

ددې نه باوجود د انقياد نه كيدلو د وجه نه ابوطالب ته مؤمن نه شي وئيلې كيدلې

((نقل في فتح الملهم قول الحافظ ابن تيمية بل ابوطالب وغيره كانوا مع محبتهم للنبي صلى الله عليه وسلم ومحبتهم لعلو كلمته من عدم حسدهم له وعلمهم بصدقه واقرارهم به حملهم الفهم لدين قومهم و كراهتهم لفراقه ولم قريش لهم على عدم اتباعه على دينه ( ) القويم وهديه المستقيم فلم يتركوا الايمان لعدم العلم بل لهوى الانفس فكيف يقال معها ان كل كافر انما كفر لعدم علمه بالله اهـ وعلى هذا فالكفر انواع كفر انكار و كفر جحود و كفر عناد و كفر نفاق يعني ان كان التكذيب اي عدم التسليم بالقلب وباللسان جميعاً فهو الاول

١ - الظاهر والله اعلم ان موقع هذا في عبارة فتح الملهم سقط وهو ((ان لا يقبلوا)) اونحوه منه

وان كان باللسان فقط مع حصول المعرفة والاستيقان بالقلب فهو الثاني وان كان مع حصول المعرفة والاقرار باللسان لمحض العناد فهو الثالث))

هرقل . ابوطالب او ګاندهی په دې قسم کښې داخل دی. ((وان كان بالقلب فقط مع التسليم والانقياد باللسان فهو الرابع)) (فتح الملهم ج)

پورته بيان سره معلومه شوه چه د ايمان د تحقق دپاره انقياد لازم دې . بيا وجود او تحقق انقياد دپاره اصل دادې چه هغه هرسړې داسې اوګڼى چه د ده خپل اصل دين پريخودلوسره اسلام کښې داخل شوې دې . ددې قانون تفصيل په شرح التنوير کښې په دې الفاظو سره مسطور دی :

((الكفار اصناف خمسة من ينكر الصانع كالدهرية ومن ينكر الوحدانية كالثنوية ومن يقر لهما لكن ينكر بعثة الرسل كالفلاسفة ومن ينكر الكل كالوثنية ومن يقر بالكل ينكر عموم رسالة المصطفى صلى الله عليه وسلم كالعيسوية فيكتفى فى الاولين بقول الا اله الا الله وفى الثالث بقول محمد رسول الله وفى الرابع باحدهما وفى الخامس بهما مع التبرى عن كل دين يخالف دين الاسلام (الى قوله) والذى افتى به صحته بالشهادتين بلا تبر لان التلفظ بها صار علامة على الاسلام فيقتل ان رجع مالم يعد. وفى الشامية تحت (قوله فيكتفى فى الاولين الخ) لان هؤلاء يمتنعون عن الشهادة اصلا فاذا اقروا بها فذلك دليل ايمانهم . وتحت قوله (وفى الثالث الخ) فلو قال لااله الاالله لا يحكم باسلامه لانه منكر الرسالة ولا يمتنع عن هذه المقالة ولو قال اشهدان محمدا رسول الله يحكم باسلامه لانه يمتنع عن الشهادة فكان الاقرار بها دليل الايمان وتحت قوله فى الرابع الخ) علله فى الدر لانه منكر الامرين جميعا فبايهما شهد دخل فى الاسلام (الى قوله) وزاد انه لو قال انا مسلم فهو مسلم لان عبدة الاوثان لا يدعون هذا الوصف لانفسهم بل يتبرون على قصد المغايظة للمسلمين وكذالو قال اناعلى دين محمد اوعلى الحنفية اوعلى دين الاسلام وتحت (قوله وفى الخامس الخ) والظاهر انه لواتى بالشهادتين وصرح بتعميم الرسالة الى بنى اسرائيل وغيرهم اوقال اشهدان محمدا رسول الله الى كافة الخلق الانس والجن يكفى عن التبرى ايضا كما صرح به الشافعية وتحت عنوان (تنبيه) قلت وانما اكتفى عليه الصلوة والسلام بالشهادتين لان هل زمانه كانوا منكرين الرسالته اصلا كما يأتى ثم اعلم انه يؤخذ من مسئلة العيسوى ان من كان كفره بانكار امرضرورى كحرمة الخمر مثلا انه لابدمن تبرئه مما كان يعتقده لانه كان يقر بالشهادتين معه فلابد من تبرئه منه كما صرح به الشافعية وهو ظاهر وتحت (قوله بل عم فى الدر الخ) اما اليهود والنصارى فكان اسلامهم فى زمنه صلى الله عليه وسلم بالشهادتين لانهم كانوا ينكرون رسالته صلى

Maktaba Tul Ishaat.com

الله علیه وسلم واما الیوم ببلاد العراق فلا یحکم باسلامه بهما مالم یقل تبرأت عن دینی ودخلت فی دین الاسلام لانهم یقولون انه رسول الی العرب والعجم لا الی بنی اسرائیل کذا صرح به محمد وفی شرح السیر للسرخسی واما الیهود والنصاری الیوم بین ظهرانی المسلمین اذا اتی واحد منهم بالشهادتین لا یکون مسلما لانهم جمیعا یقولون هذا لیس من نصرانی ولا یهودی عند لسانه الا قال هذه الکلمة فاذا استفسرته قال رسول الله الیکم لا الی بنی اسرائیل. ثم قال ولو قال انا مسلم لم یکن مسلما بهذا لان کل فریق یدعی ذلک لنفسه فالمسلم هو المستسلم للحق وکل ذی دین یدعی انه منقاد للحق وکان شیخنا الامام یقول لا المجوس فی دیارنا فان من یقول منهم انا مسلم یصیر مسلما لانهم یأبون هذه الصفة ویسبون به اولادهم ویقولون یا مسلمان اه (الی قوله) فعلی هذا یقال کذلک فی الیهود والنصاری فی بلادنا فانهم یمتنعون عن قول مسلم حتی ان احدهم اذا اراد منع نفسه عن امر یقول ان فعلته اکون مسلما فاذا قال انا مسلم طائعا فهو دلیل اسلامه وان لم یسمع منه النطق بالشهادتین کما صرح به فی شرح السیر فیمن صلی بجماعة فانه یحکم باسلامه وبانه یحکم بالاسلام بمجرد سیما المسلمین فی حق الصلوة علیه اذا مات وکذا یمتنعون من النطق بالشهادتین اشد الامتناع فاذا اتی بهما طائعا یجب الحکم باسلامه لانه فوق السیما اذ لا شک ان محمداً انما اشترط التبری بناء علی ماکان فی زمنه من اقرارهم بالرسالة علی خلاف ما کان زمن النبی صلی الله علیه وسلم من انکارها فاذا انکروها فی زماننا وامتنعوا من النطق بالشهادتین یجب ان یرجع الامر الی ماکان فی زمنه صلی الله علیه وسلم اذ لم یبق وجه للعدول عنه علی ان محمداً انما حکم علی ماکان فی بلاد العراق لا مطلقا کما یوهمها فی الدر وعن هذا ذکر العلامة قاسم انه سئل عن سامری (الی قوله) فانهم ذکروا ان بعض الیهود یخصص رسالة نبینا صلی الله علیه وسلم بالعرب وهذا یکفیه مجرد الشهادتین بخلاف من ینکر الرسالة اصلا وبعض من اعمی الله لبیه جعلهم فرقة واحدة فی جمیع البلاد حتی حکم فی نصرانی منکر للرسالة تلفظ بالشهادتین ببقائه علی النصرانیة لانه لم یتبرأ. والحاصل ان الذی یجب التعویل علیه انه ان جهل حاله یستفسر عنه وان علم کما فی زماننا فالامر ظاهر وقال تحت (قوله لان التلفظ بها صار علامة علی الاسلام الخ) افاد بقوله صار الی ان من کان فی زمن الامام محمد تغیر لانهم فی زمنه ماکانوا یمتنعون عن النطق بها فلم تکن علامة الاسلام فلذا شرط معها التبری اما فی زمن قاری الهدایة فقد صارت علامة الاسلام لانه لا یأتی بها الا المسلم کما فی زماننا هذا

۱۔ هر یال هم ددی وجه نه ران مسلم ۔ السکلی وو ۔ ۱۲ منه

والله اعلم الی قوله) وهذا یجب المصیر الیه فی دیار البصر بالقاهرة لانه لا یسمع من اهل الکتاب فیها الشهادتان ولذا قیده محمد بالعراق (الی قوله) احمد بن کمال پاشا (الی قوله) وهو المعمول به فلیحفظ وقال تحت عنوان (هاتمه اعلم ان الاسلام یکون بالفعل ایضا کالصلوة بجماعة اوالاقرار بها اوالاذان فی بعض المساجد اوالحج وشهود المناسک لا الصلوة وحدة ومجرد الاحرام بحر وقدم الشارح ذلک نظما فی اول کتاب الصلوة وقدمنا الکلام علیه مستوفی وذکرنا هناک انه لا فرق فی الاسلام بالفعل بین العیسوی وغیره والمراد انه دلیل الاسلام فیحکم علی فاعل ذلک به الخ)) (ردالمحتار کتاب الجهاد باب المرتد ج۳)

د درمختار او ردالمحتار په مفصل عبارت سره ښکاره شوه چه د تحقق انقیاد مدار په عرف باندې دې . موجوده عرف کښې د ګاندهی په شان الفاظو وئیلو والا ته مسلمان متصور کیږی نه . اونه د غیر مذاهب خلق داسې الفاظو نه احتراز او امتناع کوی . د ګاندهی نه هم زیات د اسلام اود رسول الله صلی الله علیه وسلم تعریف د مختلفو مذاهبو نه په نثراونظم کښې ثابت دی . د داسې الفاظو وئیلو نه پس هم عوام هندو ومسلم او خود متکلم هم خپل ځان هندوګنی . چاته د هغه د مسلمانیدلو وهم هم نه راځی . هم ددې وجه نه د ګاندهی د مرګ نه پس دمسلمانانو په علماؤ کښې چه د ګاندهی د سوانحو نه بنه واقفه وو بلکه په سیاست کښې دهغه ملګری وو هغوی په ګاندهی باندې د جنازې د مونځ اود تجهیزاو تکفین مطالبه اونه کړه . اونه هندو قوم هغه لره مسلمان ګڼلو سره دهغه د تجهیز نه بیزاری ښکاره کړه . غرض داچه د ګاندهی ددې الفاظو د وجه نه نه مسلمانانو هغه لره مسلمان اوګڼلو او نه هندوانو . او نه خود ګاندهی ته دا علم اوخیال اوشو چه په دې الفاظو سره هغه مسلمان شوې دې . ځکه چه آئنده د مسلمانانو طریقې اختیارکړی . یاکم ازکم د مرګ په وخت کښې د جنازې د مونځ وصیت اوکړی داسې الفاظ بلکه ددې نه هم زیات همیشه په نورو مذهبونو کښې پوهه کسان وائی راوائی مګر یو سړې هم هغه لره مسلمان نه ګڼی . موجوده عرف کښې مسلمانان هله پوهیږی چه صفا اووائی چه زه مسلمان یم یا بلااستهزاء شهادتین اووائی او آئنده د مسلمانانو طریقې اختیارکړی د ګاندهی دا جمله ,, ماته د ټولو مذاهبو اود هندوانو په مهاتماؤ او پیغمبرانو کښې وسواس دې ,, دا عقیده د اسلام خلاف ده . ددې ظاهر دا چه ګاندهی موجوده جمله مذاهب اسلام . عیسائیت . یهودیت او هندوسکهـ وغیره لره حق ګڼل ددې آخری جملې نه د ګاندهی عقیده اودهغه په اسلام کښې نه داخلیدل صفا ښکاره دی

حقیقت دادې چه ګاندهی داسې قسم اعلان صرف مسلمانانو ته د دهوکې ورکولو دپاره کولو ځکه چه ښکاری د ښکار کیرولو دپاره دهغه آواز کوی که چرته ګاندی واقعةً اسلام لره حق ګڼلو نو دهغه دپاره قبول اسلام نه مانع څه وو ؟ دده په شان مکار او قطعی کافر لره مسلمان ګڼل کفر

Maktaba Tul Ishaat.com

دي . فقط والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
۲۲ ربیع الاخر سنه ۷۴ هجری

د مسلمان تعریف

سوال - یو رساله « د مسلمان تعریف » ارسال خدمت ده . ددې د تلبیساتو څه قدرې تفصیل سره د امت مسلمه رهنمائی اوکړئ .

الجواب باسم ملهم الصواب د مضمون نګار دا وئیل چه عمربهردرس او تدریس او فتوی ورکولو والا علماء دهغه سوال نه ډیر پریشانه شو او ډیر په تکلیف سره جواب ورکړئ شو او متضاد جوابات ورکولو سره پخپله ئې د یو بل تکذیب اوکړو . د خلاف حقیقت کیدلو نه علاوه د اسلام او مسلمانانو دپاره سخت او خطرناک حده پورې ضرری هم دي . حقیقت کښې دا بې دینه حکومت اود رسوائې زمانه د منیرکمیشن تلبیس او غلطه پروپیګنډه ده

مضمون نګار ته دا خیال رانغلو چه هرکله د قرآن . حدیث او د فقهې په خدمت کښې عمرونه صرف کولو والا او د اسلام د قوانینو ماهرینو هم ترننه پورې د اسلام او د مسلمانانو صحیح مفهوم بیان نه کړئ شو نو اسلام ته په دنیا کښې د باقی پاتې کیدلو څه حق دي؟ دا تحریر د اسلام په قصرکښې د درز اچولو . دهغې بنیادونو لره د متزلزل کولو د اسلام د دښمنانو ته د منجنیق مهیا کولو مترادف دي . مضمون نګار هغه سره د پوهې یا بغیر د پوهې نه هغه انداز سره نیکلي دي چه د هغې نه د قرآن . حدیث او د فقهې تول په توله ماهرینو باندې د مضمون نګار د فوقیت دعوی مترشح کیږی ده د هغه تحریر د مضرت طرف ته توجه اونه کړه او دا ئې سوچ اونه کړو چه په دې سره هغوی څه اموندل؟

اے چشم اشکبار ذرا دیکھ تو سہی
یہ گھر جو بہ رہا ہے کہیں تیرا گھر نہ ہو

د مسلمانانو په تعریف کښې د علماء دین د عباراتو اختلاف له تضاد سره تعبیر کول د جهالت په تلبیس نه سوا هیڅ نه دي . که چرته اختلاف عبارت اختلاف حقیقت له مستلزم دی نو خود مضمون نګار د مسلمان په تعبیر کښې دا سې آیتونه او حدیثونه ولې پیش کړي دي چه دهغې عبارتونه مختلف دي . په هغې باندې دا شبهه ولې ونه شوه چه آیتونه او حدیثونه متضاد دي او دا نتیجه ولې راونه ایستلی شوه چه معاذالله الله او دهغه رسول صلی الله علیه وسلم هم د مسلمان صحیح تعریف بیان نه کړئ شو .

د مضمون نګار د مسلمان د تعریف هغه طریقې له غلط ګرځول ناکام به څوک دی چه کومې

فرقې لره د اسلام نه خارجول يا هغې لره كافر ګرځول وى هغې لره دې د وړاندې نه په ذهن كښې محفوظ كړى يا دې د « مسلمان » يو داسې تعريف رااوباسى چه په هغې كښې صرف هم هغه فرقې داخلې شى چه هغې لره تعريف كولو والا داخلول غواړى صحيح طريقه هم داده چه بالكل خالي الذهن كيدلو سره كتاب او سنت سره د مسلمان تعريف اخذ كړې شى او ددې دې مطلقاً پرواه اونه كړې شى چه دهغې په رڼا كښې څوك مسلمان او څوك كافر ګرځولې كيږى ، كومه فرقه چه هم په دې تعريف كښې راشى هغه مسلمان او كومه چه ددې نه اوځى هغه به كافر وى .

بطريق مذكور قرآن او حديث كښې غوركولو سره ثابتيږى چه د اسلام تعريف ډير جامع . مختصر او ډير آسان دې يعنې د الله تعالى هرحكم لره صحيح منل اسلام دې علماؤ ددې تعبير داسې كړې دې ((آمنت بالله كما هو باسمائه وصفاته وقبلت جميع احكامه)) د قرآن او حديث په نصوصو كښې چرته چه ايمان بالله سره نور څيزونه مذكور دى مثلاً ملائكې . كتابونه . رسولان . يوم آخرت وغيره دا مستقلاً مراد نه دى او نه په دې كښې حصر مقصود دې بلكه دا ټول د ايمان بالله يو څو اهمې شعبې دى . ددې اهميت ښكاره كولو په خاطر نې هغوى لره مستقلاً ذكر كړې شوى دى استيعاب مقصود نه دې دا امر د ظاهر او مسلم كيدلو نه علاوه ددې وجه نه هم د انكار ګنجائش نه لرى چه كه چرته ددې جمله امورو مستقل حيثيت تسليم كړې شى . نو په قرآن او حديثو كښې د اسلام په تعريف كښې هرمقام باندې د هغه ټولو امورو ذكر لازم وو حالانكه داسې نه دى بلكه مختلفو مقاماتو باندې دا امور ډير لږ مذكور دى تردې پورې چه په ډيرو ځايونوكښې څو صرف ايمان بالله باندې اكتفاء كړې شوې ده هم دغه شان ايمان بالرسول صلى الله عليه وسلم دپاره صرف د رسالت تصديق كافى نه دې بلكه د دوى د هرحكم تصديق لازم دې على هذا القياس د ملائكو او د يوم آخرت صرف وجود او وقوع لره منل كافى نه دى بلكه د دوى سره متعلق د الله تعالى د هر هدايت تصديق ضرورى دې .

اوس سوال پيدا كيږى چه دا علم څنګه وى چه فلانكې حكم د الله تعالى حكم دې دې دپاره چه د هغه منكر لره كافر اوګرځولې شى نو ددې دوه طريقې دى .

۱ . د الله تعالى د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه بلاواسطه يو حكم معلوم وى .

۲ . تواترسره او يقينى او بديهى طورباندې دا ثابته شى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم دا حكم وركړې وو دې دواړو طريقو سره حاصليدلو والا علم ته علم بديهى ضرور وئيلې كيږى او داسې احكامو ته د «ضرورياتو د دين » نوم وركولې كيږى چه په هغې كښې د يو نه انكار هم كفر دې مثلاً چا د حضور صلى الله عليه وسلم نه روبرو بلاواسطه دا حكم واوريدلو چه زه خاتم النبين يم څما نه پس به نبى نه وى ، هغه اوريدلو والا ته كه چرته د دې حكم په صدق كښې ذره قدرې ترددهم وى نو هغه به بلاشبهه كافروى بعينه هم داسې چه كله دا حكم مونږ پورې په طريقې د تواتر

Maktaba Tul Ishaat.com

رااورسیدلو او بداهةً او ضرورةً ددې حکم الهی کیدل ثابت شو نو ددې د منکر په حکم کښې د کومې شبهې څه گنجائش نشته دې . مضمونِ نگار دخپلې مجموعې په عجائبو کښې یو اعجوبه دا هم لیکلې ده چه د دین د ضروریاتو فهرست یو عالم پیش نه کړی شو . د دین ضروریات څه پنخه لس نه دی چه د هغې فهرست تیارکړی شی احکام ضروریه دومره زیات دی چه دهغې د فهرست د لیکلو که چرته څوک حماقت اوکړی هم نو استیعاب به اونه کړی شی او د استیعاب ضرورت هم نشته دې دومره ضروری دی چه د احکام شرعیه نه چه کومې مسئلې هم مخې ته راشی مونږ به دهغې په باره کښې بلاتردد دا اووئیلې شو چه دا د دین په ضروریاتو کښې داخل دی یا نه . الحمدلله د دین علماؤ ته په دې فیصلې کښې کله هم څه اشکال پیښیدلې نه شی

مضمون نگار د مسلمانانو د تعریف دپاره د قرآن کریم شپږ آیتونه ذکر کړی دی

(۱) ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ (۸. ۴)

(۲) ﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ (۱۱. ۴)

(۳) ﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ﴾ (۵. ۱۱۱)

(۴) ﴿قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ (۲۱. ۱۰۸)

(۵) ﴿فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ (۹. ۱۱)

(۶) ﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ (۷. ۱۵۸)

په دې کښې د ایمان بالله په تفسیرکښې د الله توحید لیکلی دی حالانکه د ایمان بالله نه مراد دادې چه د الله تعالی په ټولو احکامو باندې ایمان راوړی توحید به هم صرف هغه معتبر وی چه د الله تعالی د حکم مطابق وی گنی یهود او نصاری حضرت عزیراو حضرت عیسی علیهما السلام ئ ته د الله تعالی خاص کرځولو او د عقیدې د تثلیث نه باوجود مدعی توحید وو. بلکه مشرکین هم د ډیرو معبود نو د عبادت کولو باوجود خپلو ځانونو ته ئی موحد گڼل او علانیه به ئی وئیل ((لاشریک لك الاشریکا هولك تملکه وما ملك)) مگر دهغوی توحید حکم معتبر نه دی چه

حکمِ الهی مطابق نه دي . مونږ وړاندې تحریرکړی دی چه اسلام سره متعلق آیتونو او حدیثونوکښې مقصود صرف ایمان بالله دي او بقیه امور هم ددې ایمان بالله اهمې شعبې دی . پیشِ نظر شپږو آیتونوکښې خو بعضې داسې امور مثلاً مونځ کول . زکوة ورکول وغیره هم مذکور دی چه غالباً مضمونِ نګار به هم ددې پریخودونکی ته کافر نه وائی ،

ددې نه پس مضمونِ نګار د مسلمان د تعریف دپاره یو څو حدیثونه پیش کړی دی

(۱) حدیثِ جبریل علیه السلام

(۲) بنی الاسلام علی خمس - الخ

د دې دواړو حدیثونو مضمون هم هغه دې چه د قرآن په آیتونوکښې دې . دهغې تشریح وړاندې نیره شوې ده .

(۳) کوم سړی چه زمونږه مونځ اوکړو او زمونږه قبله ئې اومنله او زمونږ ذبیحه ئې اوخوړله نو هغه مسلمان دې . (مشکوة) په دې حدیث کښې د مسلمان تعریف نه دې بلکه علامات ښودلې شوی دی . که چرته دې لره د مسلمان تعریف اوګرځولې شی نو د توحید او د رسالت منکر به هم کافر نه وی لهذا لازماً وئیل پیښیږی چه دا امور د مسلمان په علاماتو کښې دی او محض په علاماتو سره حقیقت نه ثابتیږی . مثلاً دروغو وئیلو ته حضورکریم صلی الله علیه وسلم د منافق علامات وئیلی دی مګر د پوره امت اتفاق دې چه یو مسلمان هم محض دروغو وئیلو سره منافق کیږی نه . نیز د زمانې په اختلاف سره علامات بدلیږی رابدلیږی . د حضورکریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې یو مسلمان هم د دین د ضروریاتو منکر نه وو ددې وجه نه پاسنی امور د مسلمان حتمی علامت به شمیریدلو . ددې دا مطلب نه دې چه چا کښې یو وجه ښکاره کیدلو نه پس هم محض د علاماتِ مذکوره په بناء باندې هغه به مسلمان ګڼلې کیږی . که چرته دا مسلمان تعریف دې نو آخر منافقانو خو هم دا کار کولو هغوی لره مسلمان ولې شمیرنه کړې شو ؟ حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه د صحابه کرامو رضی الله عنهم په اجماع سره د زکوة د مانعینو سره جهاد اوکړو حالانکه هغوی د مذکوره افعالو پابند وو مسیلمه کذاب هم مونځ کولو اذان به ئې ورکولو اود هغه په اذان کښې به د اشهدان محمدارسول الله اعلان هم وو (تاریخ طبری ص ۲۴۴ ج ۳) بیا هغوی ولې د مسلمانانو د فهرست نه اوویستلې شو ؟

(۴) بخاری کښې چه یو خلې یو صاحب ته یو مسلمان غلام آزادول وو هغه احمقه شان یو حبشیه د حضور صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې راوستله او پوښتنه ئې اوکړه چه آیا دا مسلمان دې ؟ دوی صلی الله علیه وسلم د هغه نه پوښتنه اوکړه چه الله چرته دې ؟ هغه اسمان طرف ته ګوته اوچت کړه . دوی صلی الله علیه وسلم هغه صاحب ته اوفرمائیل بوځه دې مسلمان دې .

دا حدیث په بخاری کښې نشته دې . البته صحیح مسلم . ابوداود او نسائی کښې ددې قسم

Maktaba Tul Ishaat.com

روایت شته دې مگر د هغې په آخرکښې دا هم دی چه دوی صلی الله علیه وسلم پوښتنه اوکړه چه زه څوک یم؟ هغه اوونیل چه تاسو رسول الله ئې. چه کله هغه وینځې د دوی د رسالت د اقرار په ضمن کښې د دوی د هر حکم تصدیق اوکړو نو دهغې په اسلام کښې څه شبهه پاتې کیدلې شی؟

مضمون نگار چه دحدیث څومره حصه نقل کړې ده. دحدیث په یو کتاب کښې هم په هغې باندې اکتفاء اونه کړئ شوه. که چرته هغه معیارِ اسلام اوگرځولې شی نو په مسلمان او کافر کښې به څه فرق او امتیاز باقی پاتې نه شی، منکرینِ توحید، منکرینِ رسالت، یهود، نصاریٰ او مشرکان ټول په ټوله د مسلمان په تعریف کښې داخل شو، «ماشاء الله» دادې د نن سبا وسعتِ نظر.

ددې نه پس بلاحواله لیکی ((التاویل نوع القبول)) یعنی تاویل د قبول او تسلیم یو شکل دې مشهوره ده چه مؤول کافر نه دې. مگر ښه پوهه شئ چه دا دومره عام نه دې څومره چه په ظاهره دهغې نه مفهومیږی بلکه دهغې نه داسې تاویل مراد دې چه انکارِ تواتر لره مستلزم نه وی. چونکه د قرآن الفاظ ټول متواتر دی او مفهوم اکثر متواتر نه دی ددې وجه نه وئیلې کیږی چه که چرته څوک د قرآن د لفظ انکار اونه کړی صرف په مفهوم کښې تاویل اوکړی نو هغه کافر نه دې ځکه چه د امرِ متواتر انکار موجود نه شو مگر د قرآن ډیر مفهومات هم متواتر دی. لهذا په هغه مفهوم متواتر کښې به تاویل کولو والا کافر کیږی چنانچه څنگه چه لفظ «خاتم النبیین» متواتر دې هم دغه شان ددې مفهوم هم تواتر سره ثابت دې، لهذا دده په مفهوم کښې تاویل کول د انکارِ متواتر کیدلو د وجه نه بلاشبهه کفر دې،

تاریخ الخلفاء کښې دی چه په خوارجو کښې یو سړې مامون الرشید ته راغلو. مامون دهغه نه د عامة المسلمین نه د مخالفت د وجې پوښتنه اوکړه. هغه اوونیل چه کتاب الله کښې دی «**ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون**» او حضرت علی او حضرت معاویه رضی الله عنهما یو انسان لره حَکَم تسلیم کړو، مامون اوونیل چه تاسو سره دهغه د قرآن کیدلو څه دلیل دې؟ هغه جواب ورکړو چه اجماعِ امت. مامون اوونیل چه څنگه تاسو دهغه د قرآن کیدلو دپاره اجماع لره دلیل گرځولې دې هم دغه شان دهغه د مفهوم په تعیین کښې هم هم دغه شان اجماع لره حجت تسلیم کړئ. هغه اوونیل چه تاسو صحیح اوونیل. **تاریخ الخلفاء مجتبائی ص ۲۲۲،**

غرض داچه د اسلام اوکفر اصل معیار تواترسره ثابتیدلو والا د دین د ضروریاتو تصدیق یا تکذیب دې. لهذا د بدیهی اود متواتر مفهوم انکار او په هغې کښې تاویل کفر دې البته د غیرِ متواتر مفهوم مؤول کافر نه دې.

په آخرکښې ئې دامام غزالی رحمة الله علیه قول ذکرکړو. «کوم ځائ پورې چه کیدلې شی د اهل قبلې د تکفیرنه خپل ژبانونه بند کړئ. ترڅوپورې چه هغوی د لااله الا الله محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم قائل وی او دهغه خلاف نه کوی، او خلاف دادی چه حضور صلی الله علیه

لره یو عذر سره یا بغیرد عذر نه کاذب اوګرځوی . »

بعینه هم دا مفهوم د دین د ضروریاتو د انکار دې . که چرته یو سړې د داسې مسئلې انکار کوی چه دهغې حکم رسول الله صلی الله علیه وسلم کیدل دومره بدیهی او یقینی وی چه ګویا هغه بالمشافهه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اوریدلی دی او بیا دهغې نه انکار کوی نو آیا دې د رسول الله صلی الله علیه وسلم تکذیب نه کوی ؟

په دې کښې کلام دې چه د هر متواتر انکار کفر دې یا صرف د داسې متواتر انکار ته به کفر وئیلې کیږی چه دهغه په دین کښې کیدل دومره مشهور وی چه عوام هم هغه پیژنی . په دې باره کښې قولِ فیصل دادې چه داسې امرِ متواتر چه هغه لره صرف خواص پیژنی عوامو کښې دهغې شهرت نه وی شوې دهغه انکار د عوامو دپاره خو موجبِ کفر نه دې ځکه چه دا حکم دهغوی په حق کښې قطعی نه دې . البته هغه خواص چه دهغه د تواتر اود قطعیت علم لری دهغوی د پاره دهغې انکار موجبِ تکفیر دې .

((قال ابن الهمام رحمه الله تعالیٰ واما ثبت قطعا ولم يبلغ حد الضرورة كاستحقاق بنت الابن السدس مع البنت الصلبيه باجماع المسلمين فظاهر كلام الحنفية الاكفار بجحده بانهم لم يشترطوا فی الاكفار سوی القطع فی الثبوت (الی قوله) ويجب حمله علی ما اذا اعلم المنكر ثبوته قطعا)) (سامره ص۳۱)

د اهلِ قبله تکفیر

د عقائدو په کتابونو کښې دی چه د « اهلِ قبلې تکفیر جائز نه دې » په دې سره ملحدین ددې فریب ورکولو کوشش کوی چه ترڅو پورې یو سړې بیت الله لره خپله قبله تسلیموی دهغې تکفیر جائز نه دې ، دا محض تلبیس ابلیس دې . حقیقت دادې چه د متکلمینو په اصطلاح کښې اهلِ اسلام ته قبله وئیلې کیږی او دا دواړه لقبونه مترادف دی او ددې مطلب دادې چه ترڅو پورې یو مسلمان د دین په ضروریاتو کښې د یو نه هم انکار نه کوی ترهغه وخته پورې دهغه تکفیر جائز نه دې . چنانچه د شرح العقائد النسفیه په شرح نبراس کښې دی :

((اهل القبلة فی اصطلاح المتكلمين من يصدق بضروريات الدين (الی قوله) فمن انكر شيئا من الضروريات (الی قوله) لم يكن من اهل القبلة ولو كان مجاهدا بالطاعات و كذلك من باشر شيئا من امارات التكذيب كسجود الصنم والاهانة بامر شرعی والاستهزاء عليه فليس من اهل القبلة)) (نبراس ص۵۷۲)

وقال الملا علی القاری رحمه الله تعالیٰ اعلم ان المراد باهل القبلة الذين اتفقوا علی ما هو من ضروريات الدين كحدث العالم وحشر الاجساد وعلم الله تعالیٰ بالكليات والجزئيات وما اشبه ذلك من المسائل المهمات فمن واظب طول عمره علی الطاعات والعبادات مع اعتقاد قدم العالم ونفی الحشر اونفی علمه سبحانه

Maktaba Tul Ishaat.com

وتعالی بالجزئیات لا یکون من اهل القبلة وان المراد بعدم تکفیر احد من اهل القبلة عند اهل السنة انه لا یکفر احد ما لم یوجد شیء من امارات الکفر وعلاماته ولم یصدر منه شیء من موجباته (شرح الفقه الاکبر)

وفی شرح المقاصد فلا نزاع فی کفر اهل القبلة المواظب طول العمر علی الطاعات باعتقاد قدم العالم ونفی الحشر ونفی العلم بالجزئیات ونحو ذلک وکذلک بصدور شیء من موجبات الکفر عنه (شرح المقاصد المبحث السابع)

وقال العلائی رحمه الله تعالی کل من کان من قبلتنا (الی قوله) وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفر.

وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی لا خلاف فی کفر المخالف فی ضروریات الاسلام من حدوث العالم وحشر الاجساد ونفی العلم بالجزئیات وان کان من اهل القبلة المواظب طول عمره علی الطاعات کما فی شرح التحریر (رد المحتار ص ج)

د متکلمینو په نزد دا مسئله د هغې پېښې شوه چه معتزله او خوارج د کبیرې مرتکب لره د دائرې د اسلام نه خارج گرځوی. دهغوی په تردید کښې متکلمین فرمائی چه اهل قبله یعنې د اهل اسلام تکفیر د ارتکاب کبیرې د وجه نه جائز نه دي ترڅو پورې چه هغه د دین د ضروریاتو نه انکار ونه کړی. نقل فی شرح التحریر عن ابی حنیفة رحمه الله تعالی لا نکفر اهل القبلة بذنب (شرح التحریر ص) وقال فی النبراس ومعنی عدم تکفیر اهل القبلة ان لا یکفر بارتکاب المعاصی ولا بانکار الاسلام الخفیة غیر المشهور فهذا ما حققه المحققون (النبراس ص)

وقال ابن تیمیه فی کتاب الایمان ونحن اذا قلنا اهل السنة متفقون علی ان لا یکفر بالذنب فانما نرید به المعاصی کالزنا والشرب اهـ واوضحه القونوی فی شرح العقیدة الطحاویة.

د متکلمینو د هغه قول ماخذ دا حدیث دي

عن انس بن مالک رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ثلاثة من اصل الایمان الکف عمن قال لا اله الا الله ولا تکفره بذنب ولا تخرجه من الاسلام بعمل الحدیث (ابوداود ص ج)

چونکه د متکلمینو او د فقهاؤ رحمهم الله تعالی په نزد د اهل القبله بمعنی اهل الاسلام اصطلاح او عدم تکفیر د اهل القبله دا مطلب چه ارتکاب کبیره موجب د کفر نه دي ډیر مشهور او عام معروف دي. ځکه چه بعضي کرت صرف دومره لیکی چه د اهل قبله تکفیر جائز نه دي او اعتماداً علی فهم المخاطب دهغې د تشریح ضرورت نه گنی.

د بحث خلاصه

خلاصه دا ده چه د الله تعالی د ټولو احکامو تصدیق کولو والا مسلمان دي او د بو حکم نه

انکار کولو والا کافر دي ددې معروف تعبیردادي چه د تولو ضروریات د دین د تصدیق نوم اسلام دې او په هغې کښې د یو نه انکار کول کفر دې . فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد
۱۲ جمادی الاولی ۱۳۹۳ هجری

مَنْ اَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي اَحَبَّهُمْ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي اَبْغَضَهُمْ

د شیعه گانو حقیقت

- آیا شیعه گان مسلمانان دی ؟
- د شیعه گانو په کتابونو کښې د شیخینو اونورو صحابه کرامو تعریف
- شیعه گانو ته یوه مهمه مشوره

آیا شیعه گان مسلمانان دي ؟

سوال :- آیا شیعه گان علی مسلمان دی اوکه کافر ؟ که چرته کافر وی نو د اهلِ کتاب په حکم کښې به وی اوکه نه ؟ که چرته اهلِ کتاب وی نو دهغوی د زنانو سره نکاح او هغوی سره تعلقات ساتل جائز دی اوکه نه ؟ بینوا الحق المبین واوضحوا بالبرهان المتین . اجرکم علی الله یوم الدین

الجواب ومنه الصدق والصواب : که چرته څوک حضرت علی رضي الله عنه لره باقی د تولو صحابو رضی الله عنهم نه افضل گنی نو صرف په دومره اعتقاد سره هغه کافر کیږی نه . مگر د ننسبا شیعه گانو صرف دا اعتقاد نه دې دهغوی د معتقداتو په کفر کښې څه شبهه نشته دې . چنانچه د تحریفِ قرآن مسئله دهغوی په نزد په مسلماتو او په متواتراتو کښې ده . دهغې تصریحات ستاسو په خدمت کښې پیش کولې شی :

د تحریف قرآن عقیده

(۱) المستفاد من مجموع هذه الاخبار وغیرہ من الروایات من طریق اهل البیت علیهم السلام ان القرآن الذی بین اظهرنا لیس بتمامه کما انزل علی محمد صلی الله علیه وسلم بل منه ما هو خلاف ما انزل الله ومنه ما هو مغیر ومحرف وانه قد حذف منه اشیاء کثیرة منها اسم علی فی کثیر من المواضع ومنها غیر ذلک (دیباچه تفسیر صافی)

ترجمه : د اهلِ بیت په واسطې سره رسیدلی روایاتو سره دا خبره په ثبوت پورې رسیدلې ده چه کوم قرآن زمونږ سره دې هغه پوره په پوره داسې نه دې څنگه چه په محمد صلی الله علیه وسلم

Maktaba Tul Ishaat.com

باندې نازل شوې وو . بلکه په هغې کښې څه حصه داسې ده چه د الله تعالی د نازل شوی قرآن خلاف ده . او په څه حصه کښې تغیراو تحریف واقع شوې دې او په هغې کښې څه ډیر څیزونه ویستلې شوی دی .

په هغې کښې مثلاً د حضرت علی رضی الله عنه نوم دې چه په قرآن کښې د ډیرو مقاماتو نه ویستلې شوې دې . دهغې نه علاوه هم څه ډیر داسې مقامات دی :

(۲) لو شرحت لك كل ما اسقط وحرف وبدل مما يجرى هذا المجرى لطال وظهر ما تحظر التقية اظهاره (احتجاج طبرسی ص۱۳۰ طبع ایران)

ترجمه : قرآن نه چه څه ویستلې شوی دی یا په هغې کښې تحریف او ردوبدل وغیره کړې شوې دې که چرته زه هغه ټول بیان کړم نوخبره به ډیره اوږده شی او هغه څیز ښکاره شی چه د هغې د اظهار تقیه اجازت نه ورکوی .

(۳) قال السيد المحدث الجزائری ما معناه ان الاصحاب قد اطبقوا على صحة الاخبار المستفيضة المتواترة الدالة بصريحها على وقوع التحريف فی القران (فصل الخطاب علامه نوری ص۳۰)

ترجمه : محدث جزائری وائی چه صراحةً تحریفِ قرآن باندې دلالت کولو والا د متواتر روایتونو په صحت باندې (زمونږه) د ټولو اصحابو اتفاق دې . (فصل الخطاب از علامه نوری ص ۳۰)

(۴) ان الاخبار الدالة على ذلك تزيد على الفى حديث وادعى استفاضتها جماعة كالمفيد والمحقق الداماد والعلامة المجلسی (فصل الخطاب علامه نوری ص۳۰)

ترجمه : تحریفِ قرآن باندې دلالت کولو والا روایات د دوو زرو نه زیات دی ، یو جماعت دهغې د متواترکیدلو دعوی کړې ده لکه مفید . محقق داماد . او علامه مجلسی وغیره

(۵) عن علی بن سوید السائی قال کتب الی ابو الحسن الاول وهو فی السجن واما ما ذکرت یا علی ممن تاخذ معالم دینك لا تاخذن معالم دینك عن غير شيعتنا فانك ان تعديتهم اخذت دينك عن الخائنين الذين خانوا الله ورسوله وخانوا اماناتهم انهم اوتمنوا على كتاب الله جل وعلى فحرفوه وبدلوه فعليهم لعنة الله ولعنة ملائكته ولعنة آبائی الكرام البررة ولعنتی ولعنة شيعتی الى يوم القيامة (رجال كشی طبع بمبئی ۱۳۱۷ هجری تالیف ابو عمرو محمد بن عمر عبد العزيز الكشی ص۴ سطر۴)

ترجمه: علی بن سوید وائی ابو الحسن اول ماته د جیل نه اولیکل «ای علی ! دا چه تاسو لیکلی دی چه د دین بنیادی خبرې د چا نه زده کړم ؟ دخپل دین خبرې زمونږه د شیعه نه سوا د بل چا نه مه حاصلوه ځکه چه که چرته . ته دهغوی نه سوا نورو ته لاړې نوګویا تا د داسې خیانت والو نه علم

حاصل کړو چه هغوی د الله او د الله رسول (صلی الله علیه وسلم) سره خیانت کړې دې او کوم امانتونه چه هغوی سره ایخودلې شوی وو په هغې کښې ئې خیانت اوکړو هغوی سره کتاب الله امانت وو هغوی په هغې کښې تحریف اوکړو او په هغې کښې تبدیلیانې اوکړې او په هغوی باندې دې د الله ملائکو . څما دنیکو آباء واجدادو . څما او څما د ټولو شیعه ګانو قیامته پورې لعنت وی»

(۶) مراد بقرآن قرآن محفوظ نزد ائمه علیهم السلام ست که هفده هزارآیت ست (صافی شرح کافی ج ۲، کتاب فضل القرآن جزء ششم طبع نولکشور ص ۶۵)

د قرآن نه مراد هغه قرآن دې چه ائمو سره محفوظ دې چه دهغې اوولس زره آیتونه دی (صافی شرح کافی ج ۲ کتاب فضل القرآن جزء ششم ص ۷۵ طبع نولکشور)

موجوده قرآن کښې ۶۶۶۶ آیتونه دی . دهغې مطلب دا نه دې چه دوه حصې قرآن غائب دې او یو حصه موجود دې . بلکه مطلب دادې چه د موجوده قرآن نه درې چنده زیات قرآن پوره په پوره غائب دې چه په هغې کښې د قرآن یو حرف هم نشته دې .چنانچه آئنده روایت کښې ددې صراحت راروان دې ، په دې سره ثابته شوه چه د شیعه مذهب مطابق موجوده قرآن کښې یو حرف هم صحیح نه دې . په دې روایت کښې که چرته حرف د لفظ په تاویل هم اوکړئ شی نو بیا هم ثابته شوه چه د شیعه په قرآن کښې ایمان . کفر . مونځ . روژه . حج . زکوٰة . حشر ونشر . حساب وکتاب ، جنت ودزوخ حتی چه الله . رسول او ملائکه کښې یو لفظ هم نشته دې .

(۷) عن ابی عبدالله علیه السلام وان عندنا مصحف فاطمة وما یدریهم ما مصحف فاطمة قال مصحف فیه مثل قرانکم ثلاث مرات والله ما فیه من قرانکم حرف واحد (اصول کافی ص ۲۳۸ طبع نولکشور، صافی کتاب الحجة جزء ۳ ص ۱۸۰)

ترجمه : ابوعبدالله نه روایت دې چه مونږ سره د حضرت فاطمې رضی الله عنها مصحف دې . هغوی ته څه معلومه دی چه هغه څنګه مصحف دې . مصحف فاطمه رضی الله عنها ستاسو د قرآن نه درې چنده زیات دې اود الله په قسم ستاسو د قرآن یو حرف هم په هغې کښې نشته دې

(۸) عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان القران جاء به جبریل علیه السلام الی محمد صلی الله علیه وسلم سبعة عشر الف آیة (اصول کافی ص ۶۷۱)

ترجمه : د ابوعبدالله نه روایت دې چه کوم قرآن جبریل علیه السلام محمد صلی الله علیه وسلم ته راوړې وو دهغې اوولس زره آیتونه وو . (اصول کافی ص ۶۷۱)

(۹) قال یا ابا محمد وان عندنا الجامعة وما یدریهم ما الجامعة قال قلت جعلت فداك ما الجامعة قال صحیفة طولها سبعون ذراعا بذراع رسول الله صلی الله علیه وسلم (صافی جزء ۳ کتاب الحجة ص ۱۴۸، اصول کافی ص ۱۴۶)

Maktaba Tul Ishaat.com

ترجمه : اومحمد وائی چه خما استاذ ماته اووئیل . ای ابومحمد بې شک مونږ سره الجامعه ده . هغوی ته څه معلوم چه جامعه څه دې ؟ ما اووئیل زه په تا باندې قربان جامعه څه دې ؟ هغوی اووئیل هغه صحیفه ده چه دهغې اوږدوالې د حضورصلی الله علیه وسلم په گزسره اویا گزه دې

(۲) قال ان عندنا الجفر وما يدريهم ما الجفر قال قلت وما الجفر قال وعاء من ادم فيه علم النبيين والوصيين وعلم العلماء الذين مضوا من بنى اسرائيل (اصول كافى ص۱۴۲)

ترجمه : راوی وائی چه خما استاذ اووئیل بې شک مونږ سره «جفر» دې . هغوی ته څه معلوم چه «جفر» څه دې ؟ ما اووئیل «جفر» څه دې ؟ نو وې فرمائیل هغه د يو څرمې تهیلئ ده چه په هغې کښې د نبیانو . وصیانو اود بنی اسرائیلو د علماؤ علوم دی . (اصول کافی ص ۱۴۲)

(۳) عن ابى بصير عن ابى عبدالله عليه السلام قال قلت له قول الله عزوجل هذا كتابنا ينطق عليكم بالحق قال فقال ان الكتاب لم ينطق ولن ينطق ولكن رسول الله هو الناطق بالكتاب قال عزوجل ذكره هذا رسولنا ينطق عليكم بالحق. قال فقلت جعلت فداك انا لا نقرؤها هكذا فقال هكذا والله نزل جبريل على محمد والكنه حرف من كتابه عزوجل (روضه كلينى ص۵۰)

ترجمه : ابوبصیر ، د عبدالله نه روایت کوی چه ما هغه ته اووئیل چه د الله تعالی ارشاد دې «**هذا كتابنا عليكم بالحق** » دا زمونږه کتاب (اعمال نامه) به ستاسو خلاف تهیک تهیک وائی ابوعبدالله اووئیل چه کتاب نه کلام کړې دې اونه به اوکړی . البته رسول الله صلی الله علیه وسلم کتاب وائی . الله تعالی خو « **هذا رسولنا ينطق عليكم بالحق** » فرمائیلې دی . ما اووئیل زه په تاباندې قربان . مونږ داسې نه وایو . نووې فرمائیل په الله قسم جبریل علیه السلام په محمد صلی الله علیه وسلم باندې هم داسې (هذا رسولنا) نازل کړې وو لیکن د الله تعالی په کتاب کښې تحریف کولوسره ئې دا بدل کړئ شوې دې .

(۴) امر موسىٰ كاظم لعلى بن سويد ولا تلتمس دين من ليس من شيعتك ولا تحبن دينهم فانهم الخائنون الذين خانوا الله ورسوله وخانوا اماناتهم وتدرى ما خانوا اماناتهم ائتمنوا على كتاب الله فحرفوه وبدلوه (روضه كلينى ص۵۰)

ترجمه موسیٰ کاظم علی بن سوید ته حکم ورکړو چه څوک ستاسو په شیعه گانو کښې نه دی دهغوی نه دین مه حاصلوه اود هغوی دین لره دوست ماساته ځکه چه دوی هم هغه خیانت کولو والا دی چاچه د الله اود الله رسول (صلی الله علیه وسلم) سره خیانت کړې دې او پخپل امانتونو کښې ئې خیانت کړې دې . تاته معلومه دی هغه څه امانتونه دی ؟ هغه لره په کتاب الله باندې امین جوړ کړئ شو . هغوی په هغه کښې تحریف اوکړو او هغه ئې بدل کړو .

(۳)عن ابی جعفر قال نزل القران اربعة ارباع ربع فیما وربع فی عدونا وربع سنن وامثال وربع فرائض واحکام
شرع(اصول کافی ص ۲۲۹)

ترجمه ابوجعفر وائی چه د قرآن خلور حصې نازلې شوې وې . یو ربع زمونږ په باره کښې او یو ربع زمونږ د دښمنانو په باره کښې او یو ربع کښې سنن او امثال دی او یو ربع کښې فرائض او احکام شرع دی . (اصول کافی ۲۲۹)

(۳)عن ابی بصیر عن ابی عبدالله علیه السلام فی قول الله عزوجل ومن یطع الله ورسوله فی ولایة علی والائمة
من بعده فقد فاز فوزا عظیما. هکذا انزلت (اصول کافی ص ۲۶۳)

ابوبصیر . د ابوعبدالله نه روایت کوی چه آیت ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾
داسې نازل شوې وو ((ومن یطع الله ورسوله فی ولایة علی والائمة من بعده فقد فاز فوزاً عظیماً))

(۵) عن ابی عبدالله علیه السلام فی قوله ولقد عهدنا الی ادم من قبل کلمات فی محمد وعلی وفاطمة والحسن
والحسین والائمة من ذریتهم فنسی هکذا والله نزلت علی محمد(اصول کافی ص ۲۶۳)

ترجمه : ابوعبدالله په قسم سره وائی چه آیت ((**ولقد عهدنا الی ادم من قبل فنسی**)) داسې نازل شوې وو ((ولقد عهدنا الی ادم من قبل کلمات فی محمد وعلی وفاطمة والحسن والحسین والائمة من ذریتهم فنسی))

(۶) نزل جبرئیل بهذه الایة علی محمد صلی الله علیه وسلم واله بئس ما اشتروا به انفسهم ان یکفروا ما
انزل الله فی علی بغیا (حواله بالا)

ترجمه : جبرئیل آیت ((**بئس ما اشتروا به انفسهم ان یکفروا بما انزل الله بغیا**)) محمد صلی الله علیه وسلم باندې داسې نازل کړې وو ((بئس ما اشتروا به انفسهم ان یکفروا بما انزل الله فی علی بغیاً))

(۷) نزل جبرئیل بهذه الایة محمد صلی الله علیه وسلم هکذا فبدل الذین ظلموا ال محمد حقهم قولا غیر
الذی قیل لهم فانزلنا علی الذین ظلموا ال محمد حقهم رجزا من السماء بما کانوا یفسقون(اصول کافی ص ۲۶۴)

ترجمه جبرئیل علیه السلام آیت ((**فبدل الذین ظلموا قولاً غیرالذی قیل لهم فانزلنا علی الذین ظلموا رجزا من السماء بما کانوا یفسقون**)) لره په محمد صلی الله علیه وسلم باندې داسې نازل کړې وو ((فبدل الذین ظلموا ال محمد حقهم قولا غیر الذی قیل لهم فانزلنا علی الذین ظلموا ال محمد حقهم رجزا من السماء بما کانوا یفسقون))

Maktaba Tul Ishaat.com

(۳) هکذا نزلت هذه الآیة: ((ولو انهم فعلوا ما یوعظون به فی علی لکان خیرا لهم)) (اصول کافی ص ۴۲۸)

ترجمه: آیت « **ولو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیرا لهم** » داسې نازل شوې وو . ((ولوانهم فعلوا ما یوعظون به فی علی لکان خیرا لهم))

(۴) نزل جبرئیل هذه الآیة هکذا فابی اکثر الناس بولایة علی الا کفورا (اصول کافی ص ۴۲۵)

ترجمه: حضرت جبرئیل علیه السلام آیت « **فابی اکثرالناس الا کفورا** » داسې نازل کړې وو ((فابی اکثر الناس بولایة علی الا کفورا))

(۵) ونزل جبرئیل بهذه الآیة ((وقل الحق من ربکم فی ولایة علی)) (الی قوله) ((انا اعتدنا للظالمین آل محمد نارا)) (اصول کافی ص ۴۲۸)

ترجمه: جبرئیل علیه السلام آیت « **وقل الحق من ربکم (الی قوله) انا اعتدنا للظالمین نارا** » داسې نازل کړې وو ((وقل الحق من ربکم فی ولایة علی (الی قوله) انا اعتدنا للظالمین ال محمد نارا))

(۶) نزل جبرئیل بهذه الآیة هکذا: ((ان الذین ظلموا ال محمد حقهم لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم طریقا)) (الی قوله) ((یا ایها الناس قد جاء کم الرسول بالحق من ربکم فی ولایة علی فامنوا خیرا لکم وان تکفروا بولایته فان لله ما فی السموات وما فی الارض)) (اصول کافی ص ۴۲۵)

جبرئیل علیه السلام آیت « **ان الذین ظلموا لم یکن الله لیغفرلهم ولا لیهدیهم طریقا (الی قوله) یا ایهاالناس قد جاء کم الرسول بالحق من ربکم فامنوا خیرالکم وان تکفروا فان لله مافی السموات وما فی الارض** » لره داسې نازل کړې وو ((ان الذین ظلموا ال محمد حقهم لم یکن الله لیغفر لهم ولا لیهدیهم طریقا (الی قوله) یا ایها الناس قد جاء کم الرسول بالحق من ربکم فی ولایة علی فامنوا خیرا لکم وان تکفروا بولایته فان لله ما فی السموات وما فی الارض))

(۷) ((ستعلمون یا معشر المکذبین حیث انباتکم رسالة ربی فی ولایة علی علیه السلام والائمة من بعده من هو فی ضلال مبین کذا نزلت)) (اصول کافی ص ۴۲۱)

ترجمه: آیت ستعلمون من هو فی ضلال مبین » داسې نازل شوې وو ((ستعلمون یا معشر المکذبین حیث انباتکم رسالة ربی فی ولایة علی علیه السلام والائمة من بعده من هو فی ضلال مبین کذا نزلت))

(۸) نزل جبرئیل بهذه الآیة علی محمد صلی الله علیه وسلم وآله هکذا ان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فی علی فاتوا بسورة من مثله. (اصول کافی ص ۴۱۷)

جبرئیل علیه السلام آیت « **ان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله** » داسې نازل کړې وو . ((ان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فی علی فاتوا بسورة من مثله))

(۲۶) **نزل جبرئیل علی محمد صلی الله علیه وسلم بهذه الایة یا ایها الذین اوتوا الکتاب امنوا بما نزلنا فی علی نورا مبینا (اصول کافی ص۲۷)**

جبرئیل علیه السلام آیت « **یا ایها الذین اوتو ا الکتاب امنوا بما نزلنا** » داسې نازل کړې وو ((یا ایها الذین اوتوا الکتاب امنوا بما نزلنا فی علی نورا مبینا))

(۲۵) **اخرج المصحف الذی کتبه علی علیه السلام الی الناس حین فرغ منه و کتب فقال لهم هذا کتاب الله عزوجل کما انزل الله علی محمد صلی الله علیه وسلم قد جمعته من اللوحین فقالوا هوذا عندنا مصحف جامع فیه القران لا حاجة لنا فیه فقال اما والله ما ترونه بعد یومکم هذا ابدا انما کان علی ان اخبرکم حین جمعته لتقرؤه. (اصول کافی ص۱۳۹)**

حضرت علی رضی الله عنه چه کله د قرآن لیکلو نه فارغ شو نو هغه ئې خلقو ته راوړو او هغوی ته اوفرمائیل . دا د الله کتاب دې څنګه ئې چه په محمد صلی الله علیه وسلم باندې نازل کړې وو . ما هغه په دوو لوحو کښې جمع کړې دې . خلقو اووئیل د الله کتاب خو زمونږ سره دې مونږ ته ستا د راوړلې شوی قرآن حاجت نشته دې ، په دې باندې حضرت علی رضی الله عنه په غصه شو او وې ووئیل . اوس د الله په قسم د نن نه پس به تاسو دې لره کله هم اونه وینئ . ځما په ذمه باندې خو صرف دا وو چه کله ما هغه جمع کړو نو تاسو اووایم چه تاسو ئې وائې . »

(۲۲) (۲۷) اصول کافی ص ۱۳۹ کښې ئې دوه روایتونه راوړی دی چه د حضرت علی رضی الله عنه نه سوا چاته هم ټول قرآن معلوم نه دې .

(۲۸) اصول کافی ص ۲۷۰ باندې «**لم یکن الذین الخ**» سره متعلق د تحریف روایت دې .

(۲۹) اصول کافی ص ۲۲۱ باندې هم د یو آیت د تحریف ذکر دې .

(۳۰) قرآن مجید کښې داسې خبرې هم دی چه الله نه دی وئیلې (احتجاج طبرسی ص ۲۵)

(۳۱) موجوده قرآن مجید لره د اولیاء الدین دښمنانو جمع کړې دې (احتجاج طبرسی ص ۱۳۰)

(۳۲) موجوده قرآن مجید کښې خلافِ فصاحت او قابلِ نفرت الفاظ موجود دی . (احتجاج طبرسی ص ۳۰)

(۳۳) قرآن مجید کښې د سرورکائنات هم سپاکوئ شوې دې . (حواله بالا)

(۳۴) د موجوده قرآن ترتیب د الله تعالی د مرضئ خلاف دې . (فصل الخطاب ص ۳۰)

Maktaba Tul Ishaat.com

تقیه

که چرته کوم ځائ يو شيعه مصنف د اعتقاد تحريف نه انکار کړې دې يا نن سبا يو شيعه انکارکوی نو تقيه باندې مبنی دې ، لکه چه په ذکر شوو عباراتو کښې په ص : نمبر ۲ کښې د احتجاج طبرسی عبارت تيرشو چه د تحريف د عقيدې د اظهار نه تقيه مانع دې . او تقيه مذهب شيعه کښې دومره مؤکد دې چه څوک تقيه نه کوی هغه بالکل مسلمان نه دې

(۱) ((لادين لمن لا تقية له)) (اصول کافی ص ۴۸۳) يعنی څوک چه تقيه نه کوی هغه بې دينه دې

(۲) ((لا ايمان لمن لا تقية له)) (اصول کافی ص ۴۸۴) يعنی څوک چه تقيه نه کوی هغه بې ايمانه دې .

مسئله د بداء

د شيعه دا هم عقيده ده چه د الله تعالی په علم کښې غلطی واقع کيدلې شی بلکه کيږی راکيږی . هغوی هغې ته بداء وائی او د بداء د عقيدې نه زيات دهغوی په مذهب کښې بل عبادت نشته دې

(۱) ((ما عبد الله بشیء مثل البداء)) (اصول کافی ص ۸۴) يعنی د بداء د عقيدې ساتلو برابر د الله تعالی يو عبارت هم نشته .

(۲) ((ما عظم الله بمثل البداء)) (اصول کافی ص ۸۴) يعنی د بداء د عقيدې برابر د الله تعالی هيڅ لويوالی نه دې بيان کړئ شوې .

(۳) ((سمعت الرضا عليه السلام قال ما بعث الله نبيا قط الا بتحريم الخمر وان يقر لله بالبداء)) (اصول کافی ص ۸۶) يعنی امام رضا اوفرمائيل الله تعالی هر نبی ته د حرمت شراب او د بداء منلو حکم ورکولو سره ليږلې دې

(۴) سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول لو علم الناس ما فی القول بالبداء من الاجر ما فتروا عن الکلام فيه (اصول کافی ص ۸۶)

(۵) عن ابی الهاشم الجعفری قال کنت عند ابی الحسن عليه السلام (الی قوله) فقال نعم يا ابا هاشم بدا لله فی ابی محمد کما بدا فی موسی (اصول کافی ص ۲۰۰)

ابو عبدالله وائی چه که چرته خلقو ته دا معلومه وې چه د بداء د الله طرف ته د غلطی نسبت، عقيده ساتلو کښې څومره ثواب دې . نو هغوی به ددې عقيدې نه . نه حيصاريدل . حضرت علی اوفرمائيل . الله تعالی د ابو محمد په باره کښې غلطی اوشوه ، څنګه چه د موسی عليه السلام به باره کښې شوې وه .

آیا د مذکوره عقیدو په کفر کیدلو کښې چاته د شبهې گنجائش شته ؟ بلکه د شیعه تکفیر په خپله دهغوی په کتابونو کښې دهغوی د بزرگانو نه منقول دې .

د شیعه گانو تکفیر په خپله د هغوی د کتابونو نه

(۱) قال ابوعبدالله علیه السلام ما انزل الله اية فی المنافقین الا وهی فیمن ینتحل التشیع (رجال کشی ص۲۰۳س۱۱)

ابوعبدالله وائی چه الله تعالی د منافقانو په باره کښې چه کوم یو آیت هم نازل کړې دې هغه شیعه گانو طرف ته منسوب خلقو په باره کښې دې .

(۲) سمعت علی بن الحسین یقول (الی قوله) ان قوما من شیعتنا سیحبونا حتی یقولوا فینا ما قالت الیهود عزیر وما قالت النصاری فی عیسی ابن مریم فلا هم منا ولا نحن منهم (رجال کشی ص۷۹)

علی بن حسین وائی زمونږ په شیعه گانو کښې یو قوم عنقریب زمونږ سره به د ملګرتیا اظهار کوی تردې پورې چه زمونږ په باره کښې به هغه خبرې کوی چه یهودیانو د عزیر علیه السلام په باره کښې او نصاری د حضرت عیسی علیه السلام په باره کښې اوویلې . نه هغوی زمونږ نه دی او نه زمونږه دهغوی سره څه تعلق شته . (رجال کشی ص ۷۹)

(۳) عن ابن ابی یعفور قال کنت عند الصادق اذ دخل موسی فجلس فقال ابوعبدالله علیه السلام یا ابن ابی یعفور هذا خیر ولدی واحبهم الی غیر ان الله عزوجل یضل به قوما من شیعتنا فانهم قوم لا خلاق لهم فی الاخرة ولا یکلمهم الله یوم القیامة ولا یزکیهم ولهم عذاب الیم قلت جعلت فداك قد ارغب قلبی عن هؤلاء قال یضل به قوم من شیعتنا بعد موته جزعا علیه (رجال کشی ص۲۸۸س۸)

ابن ابی یعفور وائی چه زه د امام جعفر صادق سره ووم . موسی کاظم راغلو او کیناستلو نو ابوعبدالله (جعفر صادق) اوویل ای ابن ابی یعفور ! دا (موسی کاظم) زمونږ د ټولو نه بهتر او محبوب خوئ دې لیکن الله تعالی دده د وجه نه زمونږ په شیعه گانو کښې یو قوم لره گمراه کوی دا شیعه داسې قوم دې چه په آخرت د دوی دپاره هیڅ حصه نشته دې ، الله تعالی دهغوی سره د قیامت په ورځ به د رحم اوکرم هیڅ خبره نه کوی او نه به هغوی لره پاکوی . دهغه شیعه گانو دپاره دردناک عذاب دې . ابن ابی یعفور وائی چه ما عرض اوکړو چه څما زړه خو دهغه نه واوړیدلو . ابوعبدالله اوویل هم دده د وجه نه به زمونږه په شیعه گانو کښې یو قوم دهغه د وفات نه پس په هغه باندې به جزع فزع کولو سره او په ژړیدلو سره به گمراه کیږی . (رجال کشی ص ۲۸۸)

(۴) ان علیا علیه السلام لما فرغ من قتال اهل البصرة اتاه سبعون رجلا من الزط فسلموا علیه وکلموه

Maktaba Tul Ishaat.com

بلسانهم فردعليهم بلسانهم وقال الى لست كما قلتم انا عبدالله مخلوق وقال فابوا عليه وقالوا انت انت هو
فقال لهم لئن لم ترجعوا عما قلتم فى وتتوبوا الى الله تعالى لاقتلنكم قال فابوا ان يرجعوا ويتوبوا فامر ان
يحفر لهم ابار فحفرت ثم خرق بعضها الى بعض ثم قذفهم فيها ثم طم رؤسها ثم الهب النار فى بئر منها ليس
فيها احد فدخل الدخان عليهم فماتوا (رجال کشی ص ۱۰۱ طبع کربلا)

حضرت علی رضی الله عنه چه کله د اهلِ بصره د قتال نه فارغه شو نو دوی ته د زط قبیلې نه اویا سړی راغلل . هغوی دوی ته سلام اوکړو او پخپله ژبه کښې ئې خبره اوکړه . دوی هم دهغوی په ژبه کښې جواب ورکړو او وې فرمائیل چه زه داسې نه یم څنګه چه تاسو ګڼړئ . زه د الله بنده او مخلوق یم هغوی ددې نه انکار اوکړو او وې وئیل چه تاسو هم هغه ئې (یعنې الله ئې) حضرت علی رضی الله عنه هغوی ته اوفرمائیل که چرته تاسو دهغې نه . نه منع کیږئ څه چه څما په باره کښې وائې او الله تعالی ته توبه نه اوباسئ نو زه به تاسو خلقو لره ضرور وژنم . هغه (شیعه ګانو) د رجوع او توبې نه انکاراوکړو . دوی حکم اوکړو چه دهغوی دپاره دې کوهیان اوکنلې شی . بیا په هغې کښې سورئ کولوسره هغوی ئې پخپل مینځ کښې ملاؤ کړه . بیا هغوی په هغه کوهیانو کښې غورځولوسره دهغه کوهیانو سرونه بند کړه . بیا ئې په هغه کوهیانوکښې یو کوهی کښې اور بل کړو چه په هغې کښې یو سړې هم نه وو هم دغه شان ئې په بل کوهی کښې په هغوی باندې لوږئ داخل شو او هغوی ټول په ټوله مړه شو . (رجال کشی ص ۱۰۱ طبع کربلا)

(٥) قال ابوالحسن لوميزت شيعتى ماوجدتهم الا واصفة ولوامتحنتهم لما وجدتهم الا مرتدين الخ (روضه کلینی (۳۰)

ابوالحسن (موسی کاظم فرمائی) چه زه که چرته خپلو شیعه ګانو لره چانړکولوسره اوګورم نو هغه ټولو لره به صرف خبرو جوړولو والا (منافق) اومومم . که چرته دهغوی امتحان واخلم نو هغوی به ټول مرتدین رااوځی .

(٦) اگر عدد ایشاں (شیعه) به سه صدو سیزده (۳۱۳) کسی بسیت اجماعی رسد امام ظاہر شود ، (صافی باب ٥ ج ۲ ، ۳ ص ۳٦)

که چرته دهغه (شیعه ګانو) مجموعی شمیر درسوه دیارلس پورې اورسی نو امام (مهدی) به ښکاره شی . (صافی باب ۵ جزء ۳ ص ۳۲)

معلومه شوه چه ترننه پورې کله هم درې سوه دیارلس شیعه په یو زمانه کښې جمع نه شو . دا ټول مدعیانِ تشیع منافق دی . اوهغوی امام مهدی لره په غار کښې بند کړی دی اود امام د نه کیدلو د وجه نه د امت د ګمراهئ او په دنیا کښې د فساد او فتنې ذمه داری هم په هغوی باندې ده . که چرته په هغوی کښې هم درې سوه دیارلس صحیح شیعه ګان جوړ شی او امام مهدی ښکاره

شي او ټولې جهګړې ختمې شي .

د اهلِ تشيع په خپل مينځ کښې لعن او طعن

لعن او طعن او کنځلو لره په حديث کښې علاماتِ نفاق شميرلې شوي دي او د شيعه خلقو په خپل مينځ کښې په يو بل باندې د لعنت سلسله عامه ده .چنانچه دهغوي په رواتو او بزرګانو باندې په خپله د هغوي بزرګانو نه د لعنت او بددعا نمونه پيش کولې شي .

عن ابي جعفر قال امير المؤمنين اللهم العن ابني فلان واعم ابصارهما كما عميت قلوبهما (قال في الحاشيه) هما عبدالله بن عباس وعبيدالله بن عباس (رجال کشي ص ۳۳س۳)

ترجمه ابو جعفر وائي چه حضرت علي رضي الله عنه اوفرمائيل . اے الله ! د فلانکي په دوو خامنو باندې لعنت اوکړې اود هغوي بنائي سلب کړې څنګه چه تا دهغوي زړونو لره ړانده کړي دي . حاشيه کښې ليکلي دي چه دا (دوه خامن) عبدالله بن عباس او عبيدالله بن عباس دي .

(۲) په لاندې مقاماتو کښې د زراره انتهائي درجه تعريف اود مدحې روايات دي . رجال کشي ص ۸۸ س ۷. ص ۹۱ س ۱۴ وس ۱۸ . ص ۱۱۳ . س ۸. ص ۱۲۲س ۱۱ . او ددې په عکس هم رجال کشي کښې ص ۹۹ ص ۱۲ کښې زراره باندې د لعنت روايت دې .

(۳) او رجال کشي ص ۹۱ س ۱۸. ص ۱۲۲س ۱۱ کښې د بريده تعريف او ص ۹۹ص ۱۲ کښې په هغه باندې د لعنت روايت دې .

(۴) او رجال کشي ص ۹۱ س ۱۸. ص ۱۴۲س ۱۱ کښې د محمد بن مسلم د تعريف روايت او ص ۱۳س ۱۱ کښې په هغه باندې د لعنت زوايت دې .

(۵) او رجال کشي ص ۹۱ س ۱۸ کښې د ابوبصير د تعريف روايت او ص ۱۱۲ س ۲ کښې دهغه د مذمت روايت دې .

(۶) روايتِ ذيل نه ثابتيږي چه محبِ علي خواه هرڅومره لويه ګناه کوي نوبياهم دهغه مغفرت يقيني دې .

سيد بن محمد الحميري اشعار درتعريف علي ساخته بود پس آں شعر فضيل الرسان درخدمت امام جعفر خواند (الى قوله) **قال سمعت نحيبا من وراء الستر وقال من قال هذا الشعر قلت السيد بن محمد الحميري فقال رحمه الله فقلت اني رايته يشرب نبيذا فقال رحمه الله فقلت اني رايته يشرب نبيذ الرساتيق قال تعني الخمر قلت نعم قال رحمه الله وما ذلك على الله ان لا يغفر لمحب علي (رجال کشي ص ۳۳س۳)**

ترجمه سيدبن حميري د حضرت علي رضي الله عنه په شان کښې څه مداحيه اشعار وئيلي ور فضيل الرسان هغه اشعار جعفرصادق ته اووئيل (الى قوله) ما د ژړا آواز واوريدلو څه د پردې نه

Maktaba Tul Ishaat.com

ني اخوا وونيل دا شعر چا ونيلې دې . ما اوونيل سيد بن محمد حميري . نو هغه اوونيل « الله دې په هغه باندې رحم اوکړی » ما اوونيل چه ما هغه په نبيذو څکلو باندې ليدلې دې . نو هغه بيا اوونيل «الله دې په هغه باندې رحم اوکړی » ما اوونيل چه نبيذالرستاق څکلو باندې مې هغه ليدلې دې نو هغه اوونيل چه هم شراب به ئې څکلی وی . ما اوونيل «او » نو وې ونيل . الله دې په هغه باندې رحم اوکړی دا څنګه کيدلې شی چه الله دې د يومحبِ علی مغفرت اونه کړی.

او په لاندينی روايت کښې هم دې سيد بن محمد ته د قدرتی سزا ملاويدلو ذکر دې حالانکه پورتنیٔ روايت کښې تيرشو چه هغه د شرابو څکلو باوجود د علی د مينې د وجه نه مغفور دې

حدثنی ابوالحسن ابن ايوب المروزی قال روی ان السيد بن محمد الشاعر اسود وجهه عند الموت فقال هٰذا يفعل باوليائكم يا امير المؤمنين .(رجال کشی ص ۳ص ۳)

ترجمه ابو الحسين بن ايوب مروزی وائی چه د مرګ په وخت کښې د سيد بن محمد مخ تور شوې وو نو هغه اوونيل . اے اميرالمومنين ! آيا ستاسو احبابو سره هم دا معامله کولې کيږی ؟

په دې سره ثابته شوه چه د شيعه بزرګ دا عقيده ساتله چه دهغوی د محبينو مخ د مرګ په وخت کښې توريږی .

(۰)عن رضا عليه السلام يونس بن عبدالرحمن فی زمانه کسلمان الفارسی فی زمانه (رجال کشی ص ۳۰۳ص ۲)

ترجمه رضا وائی چه يونس بن عبدالرحمن پخپله زمانه کښې داسې وو څنګه چه سلمان فارسی رضی الله عنه په خپله زمانه کښې وو (رجال کشی ص ۳۰۳ س ۲۱)

او د سلمان فارسی رضی الله عنه په تعريف کښې رجال کشی ص ۹۱ ص ۱۷ او روضه کلينی ص ۱۱۵ کښې روايت دې . د دوارو روايتونو مجموعی نه د يونس بن عبدالرحمن مدح ثابته شوه . مګر رجال کشی ص ۳۰۹ ص ۲ کښې هم د رضا نه روايت دې چه يونس بن عبدالرحمن ابن زانيه او زنديق دې .

له اهل بيت سره دښمنی

دهغه خلقو په خپل مينځ کښې د يوبل سره حسنِ معامله خو پاسنو رواياتو سره معلومه شوه . اوس لږ د مدعيانِ عشقِ اهلِ بيت حضرت حسين او حضرت فاطمه رضی الله عنهما سره متعلق حسن اعتقاد هم اوګورئ .

(۱)عن ابی عبدالله قال ان جبرئيل نزل علی محمد صلی الله عليه وسلم فقال له يا محمد ان الله يبشرك بمولود يولد من فاطمة تقتله امتك من بعدك فقال وعلی ربی السلام لا حاجة لی فی مولود يولد من فاطمة تقتله امتی من بعدی فعرج ثم هبط فقال له مثل ذلك فقال يا جبرئيل وعلی ربی السلام لا حاجة لی فی مولود تقتله امتی من

بعدی فعرج جبرئیل الی السماء ثم هبط فقال یا محمد ان ربک یقرئک السلام ویبشرک بانه جاعل فی ذریته الامامة والولایة والوصیة فقال قد رضیت ثم ارسل الی فاطمة ان الله یبشر نی بمولود یولد لک تقتله امتی من بعدی فارسلت الیه ان لا حاجة لی فی مولود تقتله امتک من بعدک فارسل الیها ان الله قد جعل فی ذریته الامامة والولایة والوصیة فارسلت الیه انی قد رضیت (الی قوله) ولم یرضع الحسین من فاطمة علیها السلام ولا من انثی کان یوتی به النبی صلی الله علیه وسلم فیضع ابهامه فی فیه فیرضع منها ما یکفیه الیومین او الثلاث. (اصول کافی ص ۴۶۴)

ترجمه جعفر صادق فرمائی جبرئیل علیه السلام په حضور صلی الله علیه وسلم باندې نازل شو نو وې فرمائیل . اے محمد (صلی الله علیه وسلم) الله تعالی تاته د یوخوئ بشارت درکوی چه د فاطمې رضی الله عنها نه به پیدا کیږی چه هغه لره به ستاسو نه پس ستا امت شهید کوی ، حضور صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، ځما په رب باندې سلام ماته د داسې خوئ ضرورت نشته دې چه د فاطمې نه پیداوی او بیا هغه لره به ځما نه پس ځما امت شهید کوی جبرئیل علیه السلام پورته تشریف یوړو او لږ وخت پس بیا نازل شو او بیا ئې هغه خبره اوکړه ، دوی هم هغه جواب بیا ورکړو . جبرئیل علیه السلام بیا تشریف یوړو او بیا راغلو او وې فرمائیل چه رب تاته سلام وئیلې دې او هغه تاته بشارت درکوی چه هغه به دهغه په اولاد کښې امامت ، ولایت او وصیت ګرځوی نو بیا دوی اوفرمائیل چه اوس زه راضی یم ، ددې نه پس حضور صلی الله علیه وسلم حضرت فاطمې رضی الله عنها ته پیغام واستولو چه الله تعالی ماته د اسې خوئ بشارت راکوی چه ستا نه به پیدا کیږی . چه هغه لره به ځما امت شهید کوی . حضرت فاطمې رضی الله عنها جواب ورکړو چه ماته د داسې خوئ هیڅ ضرورت نشته دې چه هغه لره به ستا امت شهید کوی ، دوی بیا پیغام واستولو چه الله تعالی دهغې په اولاد کښې امامت ، ولایت او وصیت ګرځولې دې نو بیا حضرت فاطمه رضی الله عنها راضی شوه (حضرت حسین رضی الله عنه دهغې بدله دخپلې مور بی بی نه واخستله چه) د هغې نه پس ئې نه دخپلې مور بی بی شوده اوڅکل اونه د بلې ښځې (یعنې دهغه د جنس ښځې نه نفرت پیدا شو چه دده په پیدا ئش باندې ناخوښې وې) دوی به حضور صلی الله علیه وسلم ته راوستلې کیدل . دوی صلی الله علیه وسلم به خپله ګوته دهغه په خله کښې ورکوله . حضرت حسین رضی الله عنه به دهغې نه شوده څکل چه دوه درې ورځې به دهغه دپاره کافی وو

عن ابی عبدالله علیه السلام قال لما حملت فاطمة بالحسین جاء جبرئیل الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال ان فاطمة ستلد غلاماً تقتله امتک من بعدک فلما حملت فاطمة بالحسین کرهت حمله وحین وضعته کرهت وضعه ثم قال ابو عبدالله علیه السلام لم تر فی الدنیا ام تلد غلاما تکرهه ولکنها کرهته لما علمت انه

Maktaba Tul Ishaat.com

يقتل قال ولم ينزل لعنه هذه الاية حملته امه كرها ووضعته كرها (حواله بالا)

ترجمه جعفرصادق فرمائي چه كله حضرت فاطمه رضى الله عنها حامله شوه نو حضورصلى الله عليه وسلم ته جبرئيل عليه السلام راغلو او وې وئيل چه د فاطمې رضى الله عنها به عنقريب يو بچې پيدا كيږي چه هغه لره به ستاسو نه پس ستا امت وژني ، پس چه كله حضرت فاطمه رضى الله عنها حامله شوه نو هغې به هغه حمل لره بدګڼلو ، او چه كله ماشوم پيدا شو نو هغه به ئې هم بدګڼلو . جعفر صادق اوفرمائيل چه په دنيا كښې يو مور داسې نشته چه خپل بچي لره بدګني مګر حضرت فاطمې رضى الله عنها هغه بدګڼلو ځكه چه هغه پوهيدله چه دا ماشوم به شهيد كيږي (العياذ بالله د شهادت د نحوست د وجه نه هغې ماشوم لره بدګڼلو) جعفر صادق اووئيل چه آيت «**حملته امه كرها** » هم په دې سلسله كښې نازل شوې دې ، «د هغه مور هغه لره د حمل په حالت كښې هم بد اوګڼلو او پيدا كيدلو نه پس هم » دا ترجمه د اهلِ تشيع ده ، حالانكه د آيت مفهوم دادې چه هرانسان لره د مور شكرګزار او مطيع كيدل پكار دى ، ځكه چه مور د حالتِ حمل اود پيدائش د وخت تكليفونه زغملي دى .

يو شاعر هغې لره څه داسې منظوم كړى دى :

ہائے رے شبیر مظلومی تری — روہوئی تیری بشارت تین بار
گرچہ راضی ہو چکی تھیں فاطمہ — پھر بھی تیری ولادت ناگوار
کرتی ہے اس رمز کو قرآن میں — امہ کرہا کی آیت آشکار
تھکو بھی غیرت کا ایسا جوش تھا — دودھ اس ماں کا نہ چوسا زینہار

د شعرونو ترجمه : اوكتل تاسو چه شيعه مذهب كښې شهادت څومره بد څيز دې او حضرت حسين شهيد كيدلو د وجه نه دهغوى په خيال كښې څومره مكروه او مبغوض دې او د حضرت حسين رضى الله عنه او دحضرت فاطمې رضى الله عنها په مينځ كښې څومره عداوت او بغض ثابت كړئ شوې دې «اعاذنا الله تعالى منه».

اميد دې چه د پاسنى مضمون كتلو نه پس به د شيعه په تكفيركښې چاته هم شبه پاتې نه شي .

آيا شيعه ګان اهلِ كتاب دى ؟

د معتزله په باره كښې د تحريرِ شاميه په بناء باندې شيعه ته اهل كتاب وئيل كيدل، روستو معلومات اوشو چه دا خلق زنديقان دى ، ددې وجه نه هغوى په اهل كتابو كښې داخلول صحيح نه دى ، د زنديق دوه قسمونه دى :

(۱) د منافق په معنى : يعني د اسلام مدعى وي او كفريه عقائد پټوي . قال العلامة التفتازاني رحمه الله تعالى وان كان مع اعترافه بنبوة النبي صلى الله عليه وسلم واظهاره شعائر الاسلام يبطن عقائد هي كفر بالاتفاق خص باسم الزنديق (شرح المقاصد ص ۲۳۰ ج ۲) وقال الحافظ العيني رحمه الله تعالى واختلف في تفسيره فقيل هو المبطن للكفر المظهر للاسلام كالمنافق (عمدة القاري ص ۲۰ ج ۳)

(۲) څوک چه د اسلام په عقائدو کښې تاويلات باطله کوي . داسې سړي اګرچه خپلې عقيدې کفرئې لره د پټې ساتلو کوشش نه کوي بلکه دهغې اشاعت کوي ددې نه باوجود هغه ته زنديق وئيل کيږي .

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى (قوله المعروف) اي بالزندقة الداعي الذي يدعو الناس الى زندقته اهـ فان قلت كيف يكون معروفا داعيا الى الضلال وقد اعتبر في مفهومه الشرعي ان يبطن الكفر قلت لا بعد فيه فان الزنديق يموه كفره وتروج عقيدته الفاسدة ويخرجها في الصورة الصحيحة وهذا المعنى ابطال الكفر فلا ينافي اظهاره الدعوى الى الضلال وكونه معروفا بالضلال اه ابن كمال (ردالمحتار ص ۳۰۰ ج ۳)

وقال الشاه ولي رحمه الله تعالى ان المخالف للدين الحق ان لم يعترف به ولم يذعن له لا ظاهرا ولا باطنا فهو كافر وان اعترف بلسانه وقلبه على الكفر فهو المنافق، وان اعترف به ظاهرا لكنه يفسر بعض ما ثبت من الدين ضرورة بخلاف ما فسره الصحابة والتابعون واجتمعت عليه الامة فهو الزنديق (المسوى ص ۱۳۰ ج ۲)

د زنديق احکام

(۱) زنديق واجب القتل دي .

(۲) د ګرفتارولو نه پس به دهغه توبه قبوله نه وي . د ګرفتارئ نه وړاندې قبوله ده . (۳) دهغه سره نکاح کول حرام دي (۴) دهغه ذبيحه حرامه ده .

قال العلامة الحصكفي رحمه الله تعالى وكذا الكافر بسبب الزندقة لا توبة وجعله في الفتح ظاهر المذهب لكن في حظر الخانية الفتوى على انه اذا اخذ الساحر اوالزنديق المعروف الداعي قبل توبته ثم تاب لم تقبل توبته ويقتل ولو اخذ بعدها قبلت (ردالمحتار ص ۳۰۰ ج ۳)

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تعالى (تنبيه) يعلم مما هنا حكم الدروز والتيامنة فانهم في البلاد الشامية يظهرون الاسلام والصوم والصلوة مع انهم يعتقدون تناسخ الارواح وحل الخمر والزنا وان الالوهية في شخص بعد شخص ويجحدون الحشر والصوم والصلوة والحج ويقولون المسمى به غير المعنى المراد ويتكلمون الى

Maktaba Tul Ishaat.com

جناب نبينا صلى الله عليه وسلم كلمات فظيعة، وللعلامة المحقق عبدالرحمن العمادى فيهم فتوى مطولة (الى قوله) ونقل عن علماء المذاهب الاربعة انه لا يحل اقرارهم فى ديار الاسلام بجزية ولا غيرها ولا تحل مناكحتهم ولا ذبائحهم وفيهم فتوى فى الخيرية ايضا فراجعها، والحاصل انهم يصدق عليهم اسم الزنديق والمنافق والملحد) وبعد الظفر بهم لا تقبل توبتهم اصلا (ردالمحتار ص۳۰۰ ج۳)

د شيعه گانو په كتابونوكښې د شيخينو
او د نورو صحابه كرامو رضى الله عنهم تعريف

(۱) عن فضيل الرسان قال سمعت ابا داود وهو يقول حدثنى بريدة الاسلمى قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان الجنة تشتاق الى ثلاثة قال فجاء ابوبكر فقيل له يا ابابكر انت الصديق وانت الذى اذهما فى الغار فلو سالت من هؤلاء الثلاثة (رجال كشى ص۰)

ترجمه: فضيل الرسان وائى چه ما د ابوداؤد نه واوريدل او هغه ته بريده اسلمى اووئيل چه ما د حضور صلى الله عليه وسلم نه اوريدلى دى چه جنت د دريو كسانو دپاره مشتاق دې . ددې نه پس حضرت ابوبكررضى الله عنه تشريف راوړو نو هغه ته اووئيلې شو چه تاسو صديق ئې او په غارِ ثور كښې د حضورصلى الله عليه وسلم رفيق خاص وئ ، كه چرته تاسو دا پوښتنه اوكړئ چه دا درې واړه څوک دى (نوبهتره به وى)

ثم جاء عمر فقيل له يا اباحفص ان رسول الله قال ان الجنة تشتاق الى ثلاثة وانت الفاروق الذى ينطق الملك الخ (رجال كشى ص۰)

ترجمه ددې نه پس حضرت عمررضى الله عنه راغلو او هغه ته اووئيلې شو چه حضور صلى الله عليه وسلم فرمائيلى دى چه جنت د دريو كسانو مشتاق دې . او تاسو داسې فاروق ئې چه ستاپه ژبه باندې فرښتې وينا كوى . يعنې ستاسو د رائې مطابق وحى نازليږى .

(۲) قال بعض المخالفين بحضرة الصادق عليه السلام لرجل من الشيعة ما تقول فى العشرة من الصحابة قال اقول فيهم الخير الجميل الذى يحط الله به سيأتى ويرفع به درجاتى قال السائل الحمد لله على ما انقذنى من بغضك كنت اظنك رافضيا تبغض الصحابة فقال الرجل من ابغض واحدا من الصحابة فعليه لعنة الله والملائكة فقال لعلك تتأول ما تقول فيمن ابغض العشر من الصحابة فقال من ابغض العشرة فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين (تفسير عسكرى مطبع جعفرى ۱۳۰۰هجرى تأليف ابن بابويه ص ۳۰۳)

ترجمه بعضې مخالفينو د جعفر صادق په موجودګئ كښې يو شيعه ته اووئيل چه په صحابه

کرامو کښې د عشره مبشره په باره کښې ستا څه رایه ده ؟ نو هغه (شیعه) اووئیل چه زه د هغوی په باره کښې ښه رایه لرم . هم دهغه حسنِ ظن د وجه نه الله تعالی به څما ګناهونه معاف کوی او څما درجې به اوچتوی . پوښتنې والا صاحب اووئیل د الله شکر دې چه هغه مالره ستا د بغض نه نجات راکړو ، زه خو تالره د صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین سره د عداوت ساتلو د وجه نه رافضی ګنړم هغه سړی (شیعه) اووئیل چه څوک د یوصحابی سره بغض لری هغه باندې د الله لعنت ، هغه اووئیل چه شاید تاسو په دې قول کښې څه تاویل کوئ ، د عشره مبشره په باره کښې اووائې چه ستاسو څه عقیده ده نو هغه اووئیل چه څوک د عشره مبشره سره بغض ساتی هغه باندې د الله ، ملائکو او دټولو خلقو لعنت ،

(۴) فروع کافی جلد ۲ نصف اول ص ۴ باندې هم د ابوبکرصدیق رضی الله عنه فضیلت مذکور دې .

(۵) نهج البلاغة کښې د حضرت علی رضی الله عنه خطبات منقول دی چه په هغې کښې په ډیرو ځایونوکښې د مشائخو مدح مذکور ده د مثال په طور باندې لاندې صفحې ستاسو په خدمت کښې دی : نهج البلاغة جلد ۱ ص ۳۵ . ۸۵ . ۱۸۲ . ۲۴۹ او جلد ۲ ص ۲۴ ، ۳۵ ، ۸۴ ، ۹۸ ، ۱۲۱ ، او جلد ۳ ص ۸

(۶) د شیعه معتبرکتاب تفسیرعسکری کښې د آیت « **اولئک ماکان لهم ان یدخلوها الا خائفین**» لاندې د حضرت عمررضی الله عنه مشهورکرامت « **یاسارية الجبل** » مذکور دې .

هذا عمربن الخطاب اذا قيل لهم انه كان على المنبر يخطب اذ نادى فى خلال خطبة ياسارية الجبل وعجبت الصحابة ماهذا من الكلام الذى فى هذه الخطبة فلما قضى الخطبة والصلوة قالوا قولك فى خطبتك ياسارية الجبل فقال اعلموا انى واناا خطب رميت ببصرى حتى رايتهم وقد اصطفوا بين يدى جبل هناك وقد جاء بعض الكفار ليدور خلف سعد ابن ابى وقاص وسائر من معه من المسلمين فيحيطوا بهم فيقتلوهم فقلت ياسارية الجبل ليلتجئ اليه فيمنعهم ذلك من ان يحيطوا به ثم يقاتلوا ومنح الله اخوانكم المؤمنين اكتاف الكافرين وفتح الله عليهم بلادهم فاحفظوا هذا الوقت فيرد عليكم الخبر بذلك .فبين المدينة ونها وند اكثر من خمسين يوما .

(تفسير عسكرى مطبع جعفرى ص ۲۰۰)

ترجمه : د حضرت عمررضی الله عنه د بزرګئ دا عالم چه په داسې حالت کښې چه دوی په منبرباندې خطبه ورکوله په اوچت اواز سره ئې اووئیل « یا ساریه الجبل » ای د ساریه غره پناه واخله ، صحابه کرامو رضی الله عنهم په دې سره تعجب اوکړو ، حضرت عمررضی الله عنه چه کله د خطبې او مانځه نه فارغ شو نو پوښتنې کولو باندې ئې اوفرمائیل چه د خطبې په مینځ کښې ما

Maktaba Tul Ishaat.com

نظر واچولو نو اومې کتل چه د مسلمانانو لښکر د غره لاندې صف بسته دې او يو څو کافران د غره په شا راغلل دې دپاره چه حضرت سعد بن ابی وقاص او نورو مسلمانانو باندې حمله اوکړو ، نو هغه وخت ما یا سارية الجبل اووئيل ، دې دپاره چه غره طرف ته پناه اخستلو سره د کافرانو د حملې نه بچ شی او بیا هغوی سره مقابله اوکړی الله تعالی ستاسو ورونړو لره د کافرانو د احاطې نه نجات ورکړو او کافرانو باندې مسلمانانو ته فتح نصیب شوه . بیا ئې اوفرمائيل دې وخت لره یاد ساتئ تاسو ته به ددې خبر راځی .

د مدینې منورې اود نهاوند (چرته چه دا لښکر وو) په مینځ کښې د پنځوسو روځو نه زیات مسافت دې .

(۶) وعن عروة بن عبدالله قال سألت جعفر محمد بن علی علیهما السلام عن حلية سيوف فقال لا بأس به فقال قد حلی ابوبکر صديق رضی الله عنه سيفه قلت فتقول صديق فوثب وثبة واستقبل القبلة وقال ثم الصديق نعم الصديق، نعم الصديق فمن لم يقل له الصديق فلا صدق الله قولا فی الدنيا والاخرة.(کشف الغمه فی احوال الائمه طبع ایران ص ۲۲۰)

عروة بن عبدالله وائی ما د امام باقر نه بوښتنه اوکړه چه آیا په تورو باندې سونا چاندې خیژول جائز دی ؟ نو وې وئيل چه جائز دی ځکه چه حضرت ابوبکرصديق رضی الله عنه پخپله توره باندې خیژولی وو ، روای وائی چه ما عرض اوکړو چه تاسو هم صدیق وائې ؟ نو امام باقر د غيرت د وجه نه تاؤ راتاؤ شو او پاسیدلو او قبلې طرف ته ئې مخ کولوسره اوفرمائيل ، آو ! زه صديق وایم ، آو ! زه صديق وایم ! آو ! زه صدیق وایم ! څوک چه دوی ته صديق نه وائی الله تعالی دې دنيا او آخرت کښې دهغه وینا هیڅ کله رښتیانه کړی .

نکته : افسوس چه شیعه گانو دخپل پنځم امام ابوجعفر محمد بن علی باقر خبره اونه منله او د افضل البشر بعد الانبياء عليهم الصلوٰة والسلام حضرت ابوبکرصديق رضی الله عنه لره نه صرف د صدیقیت بلکه د صحابيت د شرف نه هم د غورځولو کوشش کولو سره خپل عاقبت برباده کړو اود امام باقر د بد دعا ((**فلاصدق الله له قولاً فی الدنيا والاخرة**)) (الله تعالی دې دهغوی یو خبرې لره هم په دنیا اوآخرت کښې رښتیا نه کړی) مستحق شو ، د شيعه گانو په حق کښې دهغه دا دعا قبوله شوه ، چنانچه شيعه خلقو تقيه يعنې دروغو او دهوکو لره خپل مذهب گرځولې دې او وائی چه څوک دروغ نه وائی ، او دهوکې نه کوی هغه بې دینه دې ، دهغه ایمان معتبر نه دې . دې سره ئې دا دعوی هم اوکړه چه ټولو انبياء کرامو علیهم السلام هم دروغ وئیل ، ددې نه هم تجاوز کولوسره په الله تعالی باندې ئې هم دروغ اوتړل چه (معاذالله) د الله تعالی هم غلطی کیږی . تردې پورې راغلل چه الله تعالی طرف ته غلطی لره منسوب کولو نه زیات څه بل عبادت نشته دې دا

دعوی په قولی کذب بیانی او افتراء باندې د ژبو خوزولو نقشه وه . بل جانب ته دعوی د اخلاقی حالاتو ددې نه اندازه اوکړئ چه هغوی دا مذهب اختیارکړو چه د ښځو بلانکاح د متعې په صیغې سره د چا کور ته تلل اود مذهب نه علاوه د اخلاقو او روایاتو بندش لره هم ماتولو سره د حیا اخستلو مرتکب کیدل هغه ئې د کارخیر بلکه د گناهونو د بخښش ذریعه اوګرځوله .

د شیعه ګانو دکتابونو نه د متعې فضائل نقل کولو نه وړاندې دیو اشکال جواب لیکلې کیږی د شیعه ګانوپه کتابونوکښې د صحابو حضراتو رضی الله عنهم تعریف کتلوباندې اشکال کیږی چه دا مردود خو د صحابو حضراتو رضی الله عنهم ښکاره دښمنان دی . بیا تعریف ولې ؟ ددې دوه جوابه دی .

(۱) دا تعریف د تقیه په بناء باندې دې چه هغې باندې دهغوی د ایمان مدار دې . ځنګه چه د تقیه په بیان کښې د هغوی مذهب لیکلې شوې دې چه څوک تقیه نه کوی دهغه ایمان نشته

(۲) الله تعالی په ((حق)) کښې داسې تاثیر اینوډلې دې چه هغه په بعضې وختونوکښې د باطل او د دښمن په ژبه باندې هم وینا کوی ، په دنیا کښې دهغې بې شمیره مثالونه دی .

حقیقت دادې چه د حضرات صحابه کرامورضی الله عنهم سره د بغض او عناد نه د شیعه ګانو کتابونه ډک دی . دهغه نفوسو مقدسو په حق کښې داسې بې کاره کنځلې کوی چه د یو مسلمان په زړه کښې د ایمان ذره قدرې هم اثر وی هغه د یو مردود نه داسې کنځلې اوریدلو سره هغه جهنم ته د رسولو نه بغیر په کلاره نه شی کیناستلې .

د متعې فضائل

(۱) قال ابوعبدالله علیه السلام مامن رجل تمتع ثم اغتسل الاخلق الله من کل قطرة تقطر منه سبعین ملکا یستغفرون له الی یوم القیامة. (برهان المتعه ص ـ مؤلفه سید ابو القاسم والسید علی جاری)

ترجمه : جعفر صادق وائی چه د متعې نه پس د جنابت د غسل نه غورځیدلو والا د اُبو د هرې قطرې نه الله تعالی اویا (۷۰) فرښتې پیدا کوی چه د هغه متعې کولو والا (منحوس) دپاره قیامته پورې مغفرت غواړی .

(۲) قال النبی صلی الله علیه وسلم من تمتع مرة امن سخط الله الجبار ومن تمتع مرتین حشر مع الابرار ومن تمتع ثلاث مرات صاحبنی فی الجنان (منهج الصادقین ص ۳۰۶)

ترجمه : نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل څوک چه یو ځلې متعه اوکړی هغه به د الله د قهر نه نجات مومی . او څوک چه دوه ځلې اوکړی دهغه حشر به د نیکو خلقو سره وی . او څوک چه درې ځلې متعه اوکړی هغه به په جنت کښې زما سره وی ((اعوذبالله من سخط الجبار ومن الکلب علی سید

Maktaba Tul Ishaat.com

الابرار صلی الله تعالی علیه وعلی اله الاطهار))

(۲) قال النبی صلی الله علیه وسلم من تمتع مرة واحدة عتق ثلثه من النار ومن تمتع مرتین عتق ثلثاه من النار ومن تمتع ثلاث مرات عتق کله من النار. (منهج الصادقین ص۳۵۶)

ترجمه نبی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل څوک چه یو ځلې متعه اوکړی دهغه دریمه حصه د اور نه نجات مومی . او څوک چه دوه ځلې اوکړی دهغه څلورمه حصه او څوک چه درې ځلې (مخ تورکړی) دهغه ټول بدن د اور او دوزخ نه آزادیږی . (العیاذبالله من شرورانفسنا)

(۳) قال النبی صلی الله علیه وسلم من تمتع مرة درجته کدرجة الحسن ومن تمتع مرتین درجته کدرجة الحسین ومن تمتع ثلاث مرادرجته کدرجة علی ومن تمتع اربع مرات درجته کدرجتی (تفسیر منهج الصادقین ص۳۵۶)

ترجمه رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، کوم سړی چه یو ځل متعه اوکړی هغه ته د حضرت حسن رضی الله عنه درجه ملاویږی او څوک چه دوه ځلې اوکړی . هغه ته د حضرت حسین رضی الله عنه . او څوک چه درې ځلې اوکړی هغه ته د حضرت علی رضی الله عنه او څوک چه (العیاذ بالله) څلور ځلې اوکړی هغه ته ځما درجه ملاویږی .

(۴) قال ابو جعفر علیه السلام ان النبی صلی الله علیه وسلم لما اسری به الی السماء قال لحقنی جبرئیل علیه السلام فقال یا محمد ان الله تبارك وتعالی یقول انی قد غفرت للمتمتعین من امتك من النساء (من لا یحضره الفقیه جزء۳ص۳۰)

ترجمه : ابوجعفر وائی د معراج په شپه چه کله حضورصلی الله علیه وسلم آسمانونو ته تشریف یوړو نو وې فرمائیل چه جبرئیل ماسره ملاؤ شو او وې فرمائیل چه ای محمد ! الله تعالی فرمائی ما ستا په امت کښې د ښځو سره متعې کولو لره اوبښل.

الله تعالی دې معافی اوکړی . د اهلِ تشیع په نزد حضورصلی الله علیه وسلم چه کله د معراج نه تشریف راوړو نو د مونږ د تحفې په ځائ دهغوی دپاره ئې د بې حیائې سامان راوړو . او العیاذ بالله هغوی ته دا بشارت ورکړئ شو چه په هغې کښې ستاسو د نجاتِ اخروی راز پټ دې

(۵) روی بکر بن محمد عن ابی عبدالله علیه السلام قال سالته عن المتعة فقال انی لا کره للرجل المؤمن ان یخرج عن الدنیا وقد بقیت علیه خلة من خلال رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یقضها (من لا یحضره الفقیه جزء۳ص۳۰)

ترجمه د جعفر صادق نه د متعې په باره کښې پوښتنه اوکړئ شوه نو وې فرمائیل زه د یو

مومن دپاره دا مناسب نه گنم چه د دنیا نه په داسې حالت کښې لاړ شي چه دهغه په ذمه باندې د نبی صلی الله علیه وسلم په محبوبو سنتوکښې یو سنت باقی وی (یعنې متعې کولو سره ئې مخ تورکړې نه وی)

(۷) کوم سړې چه متعه اوکړی په عمر کښې یوځل، هغه په جنت والو کښې دې (تحفة العوام ص ۲۷۱ ج ۲)

(۸) عذاب به نه ملاویږی هغه سړی او هغه ښځې ته چه متعه اوکړی (تحفة العوام ص ۲۷۱ ج ۲)

د بې غیرتئ د مظاهرې اود نفسِ اماره د تسکین دپاره د متعې په شان «هم ثواب» نسخه هم کافی نه شوه نو ددې نه هم آسان ترکیب «تحلیل» راویستلو سره بې غیرتی ئې هم اوشرموله. ابن بابویه کتابِ اعتقادات کښې لیکی. اسباب حل المراة عددا اربعة النکاح وملك الیمین والمتعة والتحلیل.

دتحلیل د تفسیر د شیعه گانو په کتابونوکښې د لتولو موقع ملاؤ نه شوه، یو مجتهد پوښتنې کولو سره اوفرمائیل چه دهغې نه اعارهٔ فرج مراد دې، د دنیا بدترین نه بدترین ځناور هم دانسان ددې شرافت په وړاندې د شرم د وجه نه سرټیټوونکې دې.

شیعه خلقو ته سوچ پکار دې چه د یو صدیق د صداقت د انکار نه په هغوی باندې څه څه آفتونه راغلی دی. چه په هغې سره د مذهب د روایاتو د بندش نه خو آزادی ملاؤ شوئ ده. اخلاق او انسانیت هم د شیعه د معاشرې نه رخصت شو. فقط والله العاصم.

۱۹ ذی قعده ۱۳۸۱ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

شیعه گانو ته اهمه مشوره

خالص شیعه جوړ شئ نو تولې جهگړې ختمې

«اقتباس د حضرت الشیخ دامت برکاتهم له تقریر نه، ۶ محرم ۹۶ هجری ۱۲ اسیا ابادی»

د شیعه گانو مذهب په اتفاق سره دادې چه دا قرآن زمونږ سره چه دې ددې یو حرف هم صحیح نه دې[1] دهغوئ د مذهب بنیاد هم په دې باندې قائم دې. اگرچه بعضې شیعه گان د قرآن کریم تلاوت کوی. دهغوی په کتابونوکښې مو کتلی دی چه دا مسئله د هغوی په نزد په متواترو کښې ده. متواتر هغې ته وائی چه د یو څیز خبر ورکولو والا په دومره مقدار وی چه د دنیا یو طاقت دهغوی

---

۱. ددې حوالجاتو تفصیل د عنوان «آیا شیعه گان مسلمانان دی» لاندې اوگورئ

Maktaba-Tul-Ishaat.com

په خلاف نه شی اودریدلې . لکه د مکې وجود دهغه سړی دپاره هم یقینی دې چه هغه مکه نه وی کتلې ، هم دغه شان دهغوی په نزد دقرآن یو حرف صحیح نه کیدل دومره یقینی دی چه هغه څوک دروغژن کولې نه شی . حالانکه د اهلِ اسلام په دې باندې اتفاق دې چه د قرآن د یو لفظ نه انکار کولو والا هم کافر دې .

یو اعتراض اودهغې حل

شاید تاسو دا اووائې چه شیعه ګان دا وائی چه مونږ قرآن کریم وایو قرآن زمونږ په کورونوکښې دې په مونږ باندې دا الزام غلط او بلاوجه دې ، مګر زه وایم چه هرکله دهغوی په کتابونو کښې لیکلې شوی دی او هغوی هغه کتابونو لره صحیح ګڼی هغه ښکلوی . سینو سره ئې جوختوی په خپلو کورونوکښې ئې ایږدی نوآخر که دا کتابونه چرته دهغوی د عقیدې خلاف دی نودهغوی سره دا معامله ولې ده ؟ ما دهغوی کتابونه ډیر ښه کتلی دی . دهغې مې ښه مطالعه کړې ده . څه چه وایم چاته جرات نشته دې چه دهغې یو حرف هم دروغژن کړی . خواه که دهغوی په **کتابونوکښې ئې درته ښایم** ، دهغوی په کتابونو کښې دا واقعه لیکلې ده چه په یو مجلس کښې د **یو مجتهدصاحب نه پوښتنه اوشوه چه قرآن څنګه دې ؟** نو جواب ئې ورکړو چه صحیح دې . روستو هم دهغه یو شاګرد اووئیل چه تاسو خو مونږ ته شپه ورځ دا وائې او ښائې چه دا قرآن غلط دې او نن تا دا نوې خبره اوکړه ، نو مجتهد صاحب اووئیل «**قلته تقیة**» ما تقیه کړې وه .

د تقیه حقیقت

تقیه د هغوی د دین جزء دې . د تقیه معنی ده دروغ وئیل . دنفاق نه کار اخستل . چاته دهوکه ورکول وغیره . دهغوی په مذهب کښې تقیه صرف جائز نه ده بلکه ډیر لوئ ثواب دې کوم سړې چه د نفاق نه کار نه اخلی هغه بې دینه دې . د اصولِ کافی روایت دې ((**لادین لمن لا تقیه له**))[1] او په یو بل روایت کښې دی ((**لا ایمان لمن لا تقیه له**))[2] یعنې کوم سړې چه خلقو ته دهوکه نه ورکوی هغه بې دینه او بې ایمانه دې . دوه څیزونو لره ملاؤ کړئ ، یو دا چه دهغوی په ایمان کښې دا دی چه په قرآن کښې یو حرف هم صحیح نه دې او دویم دا چه دروغ وئیل او دهوکه ورکول فرض دی . بلکه عین ایمان دې . اوس تاسو پخپله اندازه اولګوئ چه هغوی په کورونوکښې قرآن ولې ایږدی .سوا د دهوکې ورکولو نه نور څه کیدلې شی چه دهغې نوم هغوی تقیه ایخودلې ده . شعر

خرد کا نام جنوں رکھ دیا جنوں کا خرد   جو چاہے آپ کا حسن کرشمہ ساز کرے

[1] - اصول کافی ص ۴۷۲
[2] - اصول کافی ص ۴۸۴

د اهلِ تشیع امتحان

دهغه منافقینو امتحان داسې واخلئ چه تاسو که چرته قرآن کریم ته صحیح وائې نو دا اووائې چه ستاسو کومو مصنفینو او مجتهدینو چه قرآن ته غلط وئیلی دی هغه مسلمانان دی که کافر ؟ که چرته تاسو پخپله دعوی کښې رښتینی ئې نو قرآن لره غلط وئیلو والا چه څومره تیرشوی دی ټولو ته کافر اووائې . خپلو مجتهدینو ته چه دا ئې وئیلی دی کافر اووائې اودهغوی داسې کتابونه اوسوزوئ نومونږ به اومنو چه تاسو پخپله دعوی کښې رښتینی ئې . لیکن که چرته دهغوی کتابونه چاپ کوئ ، دهغوی تعظیم کوئ ، دهغې مصنفینو لره خپل امام منلوسره دهغوی احترام کوئ نومعلومه شوه چه ګربړ او لانجه شته دې .

وړاندو ورځوکښې د قادیانانو هم څه داسې امتحان اوشو چه هر کله هغوی دا اووئیل چه مونږ حضور صلی الله علیه وسلم لره منو . زمونږ په ختم نبوت باندې ایمان دې نوهغوی ته وئیلې کیدل چه تاسو غلام احمد ته کافراووائې دهغه کتابونه اوسوزوئ .

د حیدرآباد دکن د صدیقِ دیندارچن بسویشور په شمیریو څو معتقدین دی هغوی وائی چه مونږ مجاهدینِ اسلام یو ، زمونږ په اسلام باندې یقین دې ، مونږ دیندار یو ، هغوی ته هم دا وئیلې کیږی چه صدیق دیندار چه وړاندې د غلام احمد مرید جوړ شو ، بیا ئې ترقی کولوسره پخپله نبی جوړ شو او روستو ئې د خدائې دعوی اوکړه . هغه ته کافر اووائې ، دا عجیبه خبره ده چه غلام احمد قادیانی چه د صدیقِ چن بسویشور پیر دې هغه صرف نبی شو اودهغه مرید صدیق دیندار خدائ جوړ شو . شعر: *بریں عقل ودانش بباید گریست*

آخر د چا د عوې د صدق اوکذب یو معیار خو هم وی ددې نه بهترکه یو معیار وی نو اووائې . نن که چرته خدانخواسته مونږ ته څوک داسې کتاب راوړی چه په هغې کښې لیکلی وی چه د الله وجود نشته دې مونږ هغه بـکل کړو سینو سره ئې اولګوؤ او دا اووایو چه مونږ الله منو نو آیا یو داسې بې وقوفه شته دې چه زمونږه ددې دعوې منلو دپاره تیار وی هم دا حال دې دهغه شیعه ګانو چه دهغوی په یو کتاب کښې هم چرته نه دی لیکلی چه قرآن صحیح دې .

د شیعه ګانو اهم کتابونه

د شیعه ګانو اهم کتابونه کافی او صافی دی . صافی دوه دی . یو د اصول کافی شرح ده او دویم د تفسیر په فن کښې دې . ددې کتابونو حوالې که چرته کتل غواړئ نو څما کتاب «احسن الفتاوی» کښې دې لره په تفصیل سره کتلې شئ

بهرحال اصول کافی یو داسې کتاب دې چه دهغې یو شیعه هم انکار نه شی کولې . د نورو

Maktaba Tul Ishaat.com

کتابونو په باره کښې هغوی دا وئیلي شی چه مونږ مجتهد یو او یو مجتهد باندې د بل مجتهد قول حجت نه وی . ددې جواب دادې چه کومو مجتهدینو د قرآن نه انکار کړې دې هغوی ته کافر ولې نه وائې ؟ نیز دهغوی که یو خبره وئیل وی نو اصول کافی نیول پکار دی ددې . هغوی په هیڅ حالت کښې انکار نه شی کولې . ددې وجه دا هم واورئ . وائی چه ابن یعقوب کلینی په هغه زمانه کښې داکتاب اولیکلو چه د امام مهدی د غیبتِ صغری زمانه وه د امام مهدی په غارکښې د غائب کیدلو په باره کښې دهغه خیال دادې چه یو زمانې پورې چه کوم غار کښې هغه پټ شوې دې دهغه خاص خلقو دهغې علم وو چه چرته دې دا غیبتِ صغری ده او روستو هغه داسې غائب شو چه چاته هم دهغه پته اونه لیږدله چه اوس هغه چرته دې دا غیبتِ کبری ده ، دا شیعه ګان ډیر نافرمانه دی دهغوی امام د مسلمانانو د ویرې نه په غار کښې پټ شوې دې او دوی دلته ګرځی راګرځی خواه مخواه فساد کوی .

وائی چه امام مهدی د ښار «سرّ من رآه» په یو غار کښې پټ شوې دې . یعني هغه ښار لره ګتلو والا خوشحالیږی . ابن یعقوب کلینی اصول کافی لیکلوسره غار ته تللو سره امام مهدی ته اوښودلو ، امام مهدی کتلو سره اوفرمائیل «هذا کاف لشیعتنا» دا کتاب زمونږ د شیعه ګانو دپاره کافي دې ، هم دا ددې وجه تسمیه ده ، اوس دې سره دوه خبرې نورې ملاؤ کړئ . یو داچه امام دهغوی په نزد معصوم وی دروغ نه وائی ،دویم دا چه امام عالم الغیب وی ددې وجه نه دهغه نه غلطی نه کیږی ، چه د کوم کتاب تصدیق امام کړې وی نه په هغې کښې غلطی کیدلې شی اونه په هغې کښې د دروغو احتمال وی . دهغه کتاب په رومبنۍ پاڼړه باندې دا عبارت لیکلې شوې دې (هذا ما قال فیه امام الاکبر حجة الله المنتظر هذا کاف لشیعتنا)،واقعی دا د شیعه ګانو د وهلو دپاره کافی دې .

شیعه صرف هم د قرآن د تحریف قائل نه دې بلکه دهغه دا عقیده ده چه قرآن د موجوده کفر ستنو لره مضبوطوی : ((وتطمیعه من تلقاءهم ما یطیمون به دعائم کفرهم)) (التنبیه الحائرین)

خلفاء ثلاثه په قرآن کښې هغه خبرې درج کړی چه دهغې په ذریعې سره هغوی دخپل کفر ستنو لره قائمې کړې شی. شیعه ګانو ته د موجوده قرآن سره دښمنی خکه ده چه په دې کښې د شیعه ګانو طرف داری نه ده کړئ شوې ((لولا انه زید فی القران ما نقص ما خفی حقنا علی ذی حجی)) (التنبیه الحائرین)

که چرته په قرآن کښې کمې بیشې نه وو کړئ شوې نو زمونږ په یو عقلمند باندې به پټه نه وه شیعه عقیده تحریف قرآن لره بطورِ تقیه د پټولو خواه څومره کوشش اوکړی مګر بیا هم کله د زړه خبره په ژبه باندې راځی . چنانچه سید محمد دهلوی په خپل کتاب « ضربتِ حیدریه » کښې لیکی این نظم قرآنی نظم عثمانی است بر شیعان احتجاج بداں نشاید.

د قرآن موجوده ترتیب عثمانی دی ددې وجه نه قرآن په شیعه گانو باندې حجت نه شی کیدلې

د زړه د راز معلومولو عجیبه اصول (قاعده کلیه)

دا امر تجربې او مشاهدې سره ثابت دی چه د نشې ، جنون یا د خوب وغیره په بې هوشن کښې د زړه خبرې په ژبه باندې راځی ، بعضې د نفسیاتو نه واقفه خلق دهغه اصولو په ذریعې سره د زړه راز معلوموی ، څوک داسې خبره اوکړی چه اوریدلو والا په جذبه کښې راتللو سره بې هوشه شی او مخبوط الحواس کیدلو سره د زړه خبره راؤباسی.

چه کله د مولانا عبدالشکور صاحب لکهنوی ((النجم)) رجوم للشیاطین جوړیدلو سره د قرآن په دښمنانو باندې ماتوونکې حملې اوکړې او هغوی باندې ئې د تقیه تلبیس لره خاورې کولو سره دهغوی اصل تصویرلره ښکاره کړو نوپورته شو اود ((النجم)) د دفاع دپاره ئې د مستقل تصانیفو نه علاوه تقریباً پنځوس رسالې جاری کړې ، مگر د ((النجم)) د راکټ په وړاندې هغه بیت العنکبوت نه زیاتې حصارې نه شوې او لږ لږ وخت نه پس یوبل پسې تولې ختمې شوې . په هغه رسائلو کښې یو هفته وار ((درنجف)) د سیالکوټ نه جاری کړئ شوې وو دهغې د اول اپریل ۳۲، اشاعت کښې د شیعه گانو د علماؤ خصوصی ترجمان د اعجاز حسن بدایونی مضمون شائع شوې وو ، مونږ دهغه مضمون ړومبې هغه حصه پیش کوؤ چه په هغې سره به ناظرینو ته یقین اوشی چه اعجاز حسن صاحب هغه وخت د ((النجم)) سخت ضرب سره بې هوشه شوې وو دهغه بې هوشن په عالم کښې هغوی پټ راز لره ښکاره کړو.

د نظره دې نشی چه ((النجم)) څنگه چمکیدلې ستورې دې لکه دلی والا فلک د جرمنی چمکیدلې ستاره ، بس دومره فرق دې چه دهغې پانړو سره ویختان توریږی اودهغې د وینې په چمک سره دعوامو د زړونو بینائی را پیدا کیږی.

((النجم)) د خرافاتو او مضراتو طومار دې او هغه یو بې ضرر څیز دې ((النجم)) پخپل تېز رفتار سره فساد خوروی او هغه پخپل چال سره کله کله دهوکه ورکوی . د ((النجم)) رنگ د گرگټ په شان بدلیږی رابدلیږی او هغه د اول ورځې نه په نیله شیشه فلک کښې ضیابارډې . د ((النجم نحوست د یوم نحس مستمرنه څه ډیرزیات دې چه دا ورځ په کال کښې یو ځل کتل راپیښیږی اود ((النجم)) د وینې شعاگانې په هره میاشت کښې رنگ راوړی او مریخی اثر ښکاره کوی .او د ((النجم)) په تندی باندې دا آیت ((وبالنجم هم یهتدون)) داسې دې لکه د پیر بې عمله په سرباندې

Maktaba Tul Ishaat.com

د شفاعت تاج یاد عالم با عمله په سر باندې د هدایت جبه یا د خلیفه پنچایت[1] په بدن باندې د خلافت قمیص یا د جاهل احمق په کوپړئ باندې د فضیلت دستار.

اې شیعه گانو! عجیبه لطیفه ده چه هغه پخپله گمراه دې لیکن د هدایت جولئ ډهکوی. دهغوی مدیر سراسر فاسق او بې دینه دې لیکن مونږ باندې خپل عیب لگوی. پخپله مؤمن بالقرآن نه دی اوذهغه هم مشرب مگر خپله گناه زمونږ طرف ته منسوب کوی.

وړاندې تللو سره مدیر« النجم » ته لیکی:

« مگرتاته حیا نه درځی او په اوبو کښې ډوبیدلوسره نه مرې چه قصه پاکه شی، » « دخپل د دروغو بکواس نه توبه اوکړه »

اوس مونږه د هغه مخبوط الحواس تیرشوۀ زهرو نه یو څو اقتباسات ذکرکوو:

« د رسول الله صلی الله علیه وسلم د رحلت نه پس د قرآن مرتب کیدل دینی بدعت اوگرځیدلو، بدعت پرستانو! که چرته تاسو ریښتینی ئې نو د قرآن موجوده صفحات د عهدِ رسول والا قرآن باندې منطبق کول کښې د خپلې باطلې دعوې نه توبه گار کیدل بیا کله هم دهغه قرآن د اصلی کیدلو دعوی نه کول».

«مسترالنجم ته په کومې خلې سره موجوده قرآن لره پوره قرآن بولې سره ددې نه چه اصلی قرآن کښې سورۀ احزاب د دوو سوو آیتونو وو » ......« په دې سورت کښې د رجم آیت هم وو» ....« او واورئ. د سورۀ توبې صرف یو حصه پاتې شوې ده، باقی درې حصې غائبې شوئ » ......« د ډیر افسوس خبره ده چه د قرآن د تواتر دعویٰ کولې کیږی مگرحال دادې چه د قرآن آیتونه ډیر په مشکله سره ملاویدل. معلومیږی چه په هغه زمانه کښې صحابو کښې یو هم د پوره قرآن حافظ نه وو »، « الغرض پوره قرآن موجود نه دې اونه دهغې دعویٰ صحیح ده »

« د قرآن نه پوره سورۀ ـ نورین ـ غائب شو » ....« موجوده قرآن کښې دوه مکملې مسئلې یعنې « حفدوخلع » بلکل نشته دې ..... « دا قرآن چه ستاسو په زعم ناقص کښې مکمل دې» که چرته د « انا له لحافظون » په ذریعې سره د اصلی اوغیرمجموع قرآن د حفاظت وعده الله فرمائیلې وه نوهغه چرته محفوظه پاتې شوه » ......پس که چرته عهدِ رسول والا قرآن غیرمخلوق دې چه مجموع اومجلد نه وو نودهغه وجود د زمکې د مخ نه غائب دې، او که چرته دا قرآن مراد دې نو

[1] - د خلیفه نه مراد حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه دے، او پنچایت نه مراد د انصارو او مهاجرینو هغه تاریخی اجتماع ده چه هغې باندې دنیائې اسلام ناز کوی اوکوم کښې چه د حضرت ابوبکررضی الله عنه انتخاب په عمل کښې راغلو. دا اجتماع د اقوام عالم په جمهوری ژوند کښې د جمهوریت د اولې ښتې درجه لری.

ددې ترتيب کونکې جناب عثمان رضی الله تعالی عنه دې بيا څنګه قديم کيدلې شی » «د حضرت ابوبکرصديق رضی الله عنه قرآن غلط ثابت شو چه دهغه هريو آيت د دوو عادلو ګواهانو سره ليکلې شوې وو . په هغې کښې فضول خبرې ثابتيدلوسره عدل صحابه او ايمان صحابه سره د حضرت ابوبکررضی الله عنه د ايمان هم رخصت اوشو چه دوی تولو په تولو غلط قرآن باندې ايمان لرلو » مګرتاسو (حضرت عثمان رضی الله عنه) ايجاد بنده اوفرمائيلو . اوس اووايه اصلی قرآن چرته محفوظه پاتې شو » ... د آيتونو بې ترتيبی اوګورئ .

« دويم آيت بلکل بې ربط مقام کښې ليکلې شوې دې چه هغې لره د آيت تطهيراود ازواجِ نبی په تذکره کښې ورداخل کړئ شوې دې ، .....او واورئ د دولسمې سپارې په څوارلسمې رکوع کښې د طوفانِ نوح قصه په عجيب عنوان کښې ليکلې شوې ده چه دهغې نه د جامع قرآن د جهالت طوفان راسرګنده کيږی . ..... ولې مياعبدالشکور رښتياوئيل هم دا ترتيب مطابق د لوحِ محفوظ دې آيا هم دا بې ډهنګه ترتيب توقيفی دې؟ . آيا هم ددې روند ترتيب د حفاظت وعده الله فرمائيلې ده . آيا هم په دې ترتيب باندې ستاسو اوجامع القرآن ايمان دې .

آيا دې اقتباساتو لره د کتلو نه پس به هم سيده ساده مسلمان د شيعه په کور کښې يا د هغوی د وئيلو ښودلو سلسله کتلوسره په دې دهوکه کښې راتللې شی چه شيعه په قرآن باندې ايمان لری ؟

د حضرت مفتی صاحب د يوشيعه مجتهد سره مناظره اود مجتهد صاحب تيښته

يو ځل شيعه مجتهد په تقريرکښې د عامې مناظرې چيلنج ورکړو چه څوک هم غواړی څما مقابلې ته دې راشی . د سندهـ يو مقام ته زه رااوغوختلې شوم چه يو شيعه عالم باربار وئيلوسره د مناظرې چيلنج ورکوی ما اووئيل چه ماته تجربه ده چه کله هم زه څم هغه خلق مناظرې ته تيار نه وی . خواه مخواه څما وخت به ضائع کيږی . هغوی اووئيل چه په دې کښې د اهلِ سنتو سپکوالې دې . نو زه تيارشوم . کتابونه راخستلوسره د مناظرې ځائ ته اورسيدلم ، د خلقو لويه مجمع وه . خبره هم هغه رااوتله چه ما په شروع کښې وئيلې وه هغه شيعه مناظرې ته تيار نه شو او عذر ئې دا بيان کړو چه په دې سره فتنه فساد خوريږی نو ما اووئيل چه تاسو چيلنج ولې ورکړو ؟ ليکن هرکله چه هغه په يو صورت کښې هم تيار نه شو نو ما اووئيل چه يقيناً رښتيادې اووئيل چه په دې فتنه فساد خوريږی مګر دا چه صلح ده په دې باندې قائميدل پکار دی داسې نه وی چه نن صلح وی او سبا ميدان خالی کتلوسره بيا چيلنج شروع کړې، ددې وجه نه زه د پائيدارې صلح يو څو صورتونه پيش کوم تاسو چه په هغې کښې کوم صورت خوښوئ دهغې انتخاب اوکړه .

Maktaba Tul Ishaat.com

د صلح ړومنۍ طريقه

د صلح بنياد دې په دې باندې كيخودلې شي چه د چا په قبضه كښې مراكز دی هغه مذهب لره دې واخستلې شي خواه مخواه دخپلې يوې نيمې خختې جمات جدا جوړول صحيح نه دی مركزونو لره فيصل «فيصله كوونكى» مقررول پكار دی .

ړومبنې مركز الله تعالى

د شيعه گانو په نزد د ټولو نه لوئ عبادت دادې چه دا عقيده اولرئ چه د الله نه غلطى كيږى . زه يو لفظ هم دخپل طرف نه نه وايم . كتاب رااوبنكلوسره مې ورته اوبنودل . د اصول كافى روايت دې . ((ما عظم الله تعالى مثل البداء)) (اصول كافى ص ٨٥) دويم روايت ((ما عبدالله تعالى مثل البداء)) (اصول كافى ص ٨٥) دريم روايت ((سمعت الرضا عليه السلام قال ما بعث الله نبيا قط الا بتحريم الخمر ان يقر لله بالبداء)) (اصول كافى ص ٨٦)

د بداء معنى دهغوى په نزد داده چه الله تعالى يو كار اوكړى روستو بيا افسوس كوى چه غلطى اوشوه «نعوذبالله منه» . د مسلمانانو عقيده داده چه د الله تعالى د هرې غلطئ نه پاک دې او تاسو په نزد د الله نه غلطى كيدلې شى بلكه كيږى راكيږى نو بس داسې اوگنړئ چه معاذالله د شيعه گانو په پيداكولو كښې د الله تعالى نه غلطى اوشوه . بهرحال دا مركز د مسلمانانو سره دې

دويم مركز رسول الله صلى الله عليه وسلم

رسول معصوم وى هغه د چا د دباؤ يا د ويرې نه يو كار نه كوى دا زمونږه عقيده ده او د شيعه گانو عقيده داده چه رسول هم تقيه كوى ((لا دين لمن لا تقية له)) (اصول كافى ص ٤٨٣)، ((لا ايمان لمن لا تقية له)) (اصول كافى ص ٤٨٣) نبى او رسول هم چه ترخوپورې د دروغو او دهوكې نه كار وانخلى هغه ايماندار نه شى كيدلې ، نعوذبالله منه .

دريم مركز د حضور صلى الله عليه وسلم اولاد

د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اولاد كښې حضرت حسين رضى الله عنه ته خصوصيت حاصل دې او حضرت حسين د شيعه په مذهب كښې العياذبالله ډير لوئ منحوس دې . نقل كفر كفر نباشد . اوكه نه نو ژبه دې وئيلو ته نه تياريږى . د شيعه گانو په كتابونو كښې دى چه جبرئيل امين رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغلو اود حضرت حسين بشارت ئې ورته وركړو او وې وئيل چه هغه به شهيد كيږى . نو دوى اوفرمائيل ماته داسې نوسې نه دې پكار چه شهيد وى بيا دوبه خلې جبرئيل عليه السلام راغلو او هم دانې ورته اووئيل نو دوى اوفرمائيل چه ماته داسې نوسې نه دى

پکار . بیا دریم خلې جبرئیل راغلو او وې ونیل چه هغه اودهغه اولاد لره به الله تعالی امتونه جوړوی نوهله دوی صلی الله علیه وسلم راضی شو بیا دوی صلی الله علیه وسلم حضرت فاطمې رضی الله عنها ته کسان استولوسره بشارت ورکړو . هغې اوونیل چه داسې خوئ نه دې پکار چه شهید وی . حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه امام به وی نوبیا هم حضرت فاطمه رضی الله عنه په مات زړه سره راضی شوه ګویا چه د شهادت نحوست امامت سره هم لرې نه شو . ددې نه پس دا آیت نازل شو « حملته امه کرها ووضعته کرها » حالانکه د قرآن کریم د آیت مطلب دادې چه اولاد ته د مور شکریه ویستل پکار دی ځکه چه هغې په خومره تکلیفونو سره هغه زیږولې دې او دا خلق هغه په فاطمه او حسین باندې چسپان کوی ، بیا دا خلق وائی چه امام چونکه عالم الغیب وی ددې وجه نه حضرت حسین ته پته اولګیدله چه دهغه مور هغه لره نه غوختلو نو هغوی انتقام واخستلو اودهغې د شودو ځکلونه ئې انکار اوکړو . حضورصلی الله علیه وسلم به تشریف راوړو او خپله ګته ګوته به ئې دهغه په خله کښې کیخودله اوهغه به روله او په هغې سره به مړیدلو ، اوګورئ څنګه مور اوخوئ کښې عداوت ښکاره کوی . دې واقعې لره شیعه شاعر داسې نظم کړې ده :

شعر

ہائے رے شبیر مظلومی تری	رد ہوئی تیری بشارت تین بار
گرچہ راضی ہو چکی تھیں فاطمہ	مگر بھی تیری ولادت ناگوار
کرتی ہے اس رمز کو قرآن میں	امہ کرھا کی آیت آشکار
تمکو بھی غیرت کا ایسا جوش تھا	دودھ اس ماں کا نہ چوسا زینہار

ځلورم مرکز حرمین شریفین دا زمونږ په قبضه کښې دی .

پنځم مرکز قران مجید دا هم مسلمانانو سره دې شیعه خو دده د صحت قائل نه دی [1]

د صلحې دویمه طریقه

دصلحې دویم صورت دادې چه د نمبر طریقه اختیارکړئ شی یعنې د څه مودې دپاره ټول سنیان جوړ شی او څه موده ټول شیعه ګان وی . دې دپاره چه اتفاق او اتحاد وی . وړاندې به په دې کښې اختلاف راپیښیږی چه ړومبی شیعه ګان جوړ شی یا سنیان ، ددې فیصله داسې اوکړئ چه څه سره قانون فی الحال موجود دې نوهغه مذهب دې فی الحال واخستلې شی . زمونږه قانون قرآن و

[1] - ددې حوالې د عنوان "آیا شیعه ګان مسلمانان دی " لاندې تیرې شوی دی . ۱۲منه

Maktaba Tul Ishaat.com

حدیث موجود دي او د شیعه قرآن امام مهدی سره په غارکښې دي چه د اوښ د زنګونونو برابر غټ او اویا ګزه اوږد دي هغه خو دلته موجود نه دي ، چه دکوم مذهب د سره قانون نشته دي هغې لره به اخستلوسره څنګه کارچلیږی نو ددې وجه نه فی الحال تول شیعه مسلمانان جوړشی چه کله هم امام مهدی ستاسو کتاب راوړی نوموږ تول به هغه سره شو ، تاسو موږ نه ددې په باره کښې معاهده واخلئ او وې لیکئ او بیا ئې رجسټری هم اوکړئ

دریمه طریقه

که چرته د صلح دا طریقې منظوره نه وی نو آسانه خبره داده چه شیعه اصلی شیعه جوړ شئ نو تولې جهګړې به پخپله ختمې شی ، ځکه چه د شیعه ګانو په مذهب کښې دا احکام دی :

(۱) **توري جامې اغوستل حرام دی** ، عبارت یی لاندې پیش کولې شی :

(الف) قال امیر المؤمنین علیه السلام فیما علم اصحابه لا تلبسوا السواد فانه لباس فرعون کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یکره لباس السواد الا فی ثلثة العمامة والخف والکساء (من لا یحضره الفقیه الجزء الاول ص۸۱)

ترجمه : حضرت علی رضی الله عنه خپلو صحابو ته تعلیم ورکولوسره اوفرمائیل چه توري کپړې مه اچوئ ځکه چه دا د فرعون لباس دې ، حضورصلی الله علیه وسلم به د پګړی ، موزې او څادر نه سوا په نور لباس کښې توررنګ لره بد ګنلو .

(ب) سئل الصادق علیه السلام عن الصلوة فی القلنسوة السوداء فقال لا تعمل فیها فانها لباس اهل النار (من لا یحضره الفقیه الجزء الاول ۸۱)

ترجمه : جعفر صادق نه پوښتنه اوشوه چه په توره توپۍ باندې مونځ کول څنګه دی ؟ وې فرمائیل په دې باندې دې مونځ اونه کړئ شی ځکه چه دا د جهنمیانو لباس دې . ((ایضاً))

(ج) روی اسماعیل بن مسلم عن الصادق علیه السلام انه قال اوحی الله تعالی الی نبی من انبیائه قل للمومنین لا تلبسوا لباس اعدائی ولا یطعموا مطاعم اعدائی ولا یسلکوا مسالك اعدائی فیکونوا اعدائی فاما لبس السواد للتقیة فلا اثم فیه .(من لا یحضره الفقیه ص۸۱ ج۱)

ترجمه : جعفرصادق وائی چه الله تعالی په یو نبی باندې وحی نازله کړه چه مومنانو ته اووایه چه څما د دښمنانو لباس دې نه اچوی ، دهغوی خوراک دې نه خوری او د هغوی په لاره دې نه ځی . که چرته هغوی داسې اوکړی نوڅما دښمنان به جوړ شی ، البته د تقیه په طورباندې توري جامې اچولو کښې څه حرج نشته دې ((ایضاً))

(د) فقد روی عن حذیفة بن منصور انه قال کنت عند ابی عبدالله علیه السلام بالحیرة فاتاه رسول ابی

العباس الخليفة يدعوه فدعا بممطر احد وجهيه اسود والاخر ابيض فلبسه ثم قال عليه السلام اما انى البسه وانا اعلم انه لباس اهل النار. (من لایحضره الفقیه ص ۲ ج ۱)

ترجمه : حیره کښې د خلیفة العباس قاصد امام جعفرصادق له ځوختلو دپاره راغلو دوی د باران نه د بچ کیدلو یو داسې کپړه رااوغوختله چه دهغې یو طرف تور او بل طرف سپین وو امام جعفر هغه اغوستلوسره اوفرمائیل زه دا قصداً اغوندم چه دا د دوزخیانو لباس دې . «ایضاً»

(۲) ماتم کول د کافرانو کار دي :

(الف) عن ابی عبدالله قال ان الصبر والبلاء یستبقان الى المومن فياتيه البلاء وهو صبور وان الجزع والبلاء يستبقان الى الكافر فياتيه البلاء وهو جزوع قال قلت له ما الجزع قال اشد الجزع الصراخ بالويل والعويل ولطم الوجه والصدر وجز الشعر من النواصى (فروع کافی ص ۳۰ ج ۱)

ترجمه : جعفر صادق وائی چه صبر او مصیبت مؤمن ته راځی ، چنانچه مؤمن باندې آفت راځی نو هغه صبرکوی ، اوهم داسې جزع او مصیبت کافر ته راځی ، چنانچه کافر ته آفت راځی نوهغه جزع فزع کول شروع کړی د امام جعفر نه چه پوښتنه اوکړئ شوه چه جزع څه ده نو وې فرمائیل اشدترین جزع داده چه چغې سورې اووهلې شي ، مخ او سینه (د شیعه ګانو په شان) اووهلې شي او د تندی ویختان اوشوکولې شي ،

(ب) من اقام النوحة فقد ترك الصبر واخذ فى غير طريقه (فروع کافی ص ۲۲۸ ج ۲)

ترجمه : چاچه د ماتم مجلس قائم کړو نوهغه صبر لره پریخودلوسره بله لاره اختیارکړه ، (فروع کافي ، ص ۲۲۸ ج ۲)

(۳) سنی امام پسې په رومبنی صف کښې د مونځ کولو دومره ثواب دې څومره چه رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې مونځ کولوکښې .

من صلى معهم فى الصف الاول كمن صلى خلف رسول الله صلى الله عليه وسلم (من لایحضره الفقیه باب الجماعة)

ترجمه : چاچه اهلِ سنتو سره صفِ اول کښې مونځ اوکړو هغه داسې دې لکه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې ئې مونځ اوکړو .

(۴) مناظره کول حرام دی ځکه چه دا د تقیې خلاف ده اود تقیې نه کولو والا ایمان باقی نه دې . «ددې حوالې وړاندې وئیلې شوې دی» .

(۵) زیره ساتل او بریتونه پریکول واجب دی .

دا ټول کارونه کول شروع کړئ نو آیا څه اختلاف باقی پاتې کیدلې شي ، د شیعه په مذهب

Maktaba Tul Ishaat.com

کښې تقیه فرض ده تاسو تقیه کولوسره سنیان جوړ شئ نو تولې جهګړې به ختمې شي . د شیعه په کتابونوکښې د صحابو د مدحې [1] روایتونه موجود دی . او نهج البلاغة کښې د حضرت علی رضی الله عنه څه ډیرې خطبې منقول دی چه په هغې کښې هغوی د شیخینو رضی الله عنهما مدح کړې ده ددې وجه نه تاسو هم د صحابو د مدحې جلسې کوئ . بیا چه کله تاسو خلق تول شیعه جوړ شئ نو امام مهدی به د غار نه رااوځی . ځکه چه د شیعه ګانو په کتابونو کښې لیکلی دی چه هرکله درې سوه دیارلس شیعه ګان [2] د زمکې په سر باندې موجود شی نو امام مهدی به د غار نه بهر رااوځی .

تاسو شیعه ګان نه جوړیږئ او امام مهدی رااوځی نه ، هغه لره په ناحقه تاسو پخپلو کړو سره په غارکښې دیکه کړې دې . پخپل امام باندې څومره ظلم کوئ ، همدارنګه ستاسو خالص شیعه نه جوړیدلو سره څومره لوئ فساد روان دې . دنیا ګمراهئ طرف ته روانه ده ، تاسو شیعه جوړ شئ نو امام مهدی به رااوځی او تولې جهګړې به ختمې شي .

حاضرینو ته خطاب

نورڅه نه خو ستاسو دلته کم ازکم درې خلورسوه شیعه ګان موجود دی تاسو تول دلته عزم کولوسره پاځه شیعه جوړ شئ نو فیصلهٔ به اوشی امام مهدی به راشی ، که چرته تاسو سره د دومره شمیر نه صرف درې سوه دیارلس شیعه ګان هم نه شئ راوستلې نومعلومه شوه چه د شیعیت مدعیان تول منافقان دی چنانچه ستاسو په کتابونوکښې د حضرت علی رضی الله عنه او د نورو ائمودا فیصله [3] موجود ده چه زمونږ تول شیعه ګان منافقان او مرتد دی ، د شیعه ګانو علماؤ ددې امورو هیڅ جواب رانه کړو او د مناظرې مجلس ختم شو . الله تعالی دې زمونږ د تولو حفاظت اوکړی او صراط مستقیم باندې دې مونږ قائم او دائم اوساتی آمین

«ددې رسالې ضمیمه د «احسن الفتاوی» په تتمه کښې ده»

---

[1] - ددې حوالې په عنوان « د شیعه ګانو په کتابونوکښې د شیخینو او د نورو صحابو رضی الله عنهم تعریف » کښې تیرې شوی دی .

[2] - اګر عدد ایشان (شیعه) به صد و سیزده (۳۱۳) کس بسیت اجتماع رسد امام ظاهر شود (صافی باب ۵ ص ۳۶۱ ج ۲)

[3] - دا حوالې د عنوان « آیا شیعه ګان مسلمانان دی » لاندې تیرې شوی دی ، ۱۲ منه

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

د انکارِ حدیث فتنه

د حدیث په حجیت باندې یو مفصل بحث

سوال:- نن سبا د انکارِ حدیث فتنه ورځ په ورځ په ترقئ باندې روانه ده ، دهغې ختمول او عوامو لره د فتنو نه محفوظه ساتل د وخت د علماؤ فریضه ده ، لهذا استدعا ده چه حجیة الحدیث سره متعلق تفصیلی بحث فرمائیلو سره عندالله ماجور وعندالناس مشکور شئ، «**والله لا یضیع اجرالمحسنین**»

الجواب ومنه الصدق والصواب:

بسم الله الرحمن الرحیم

یارب صل وسلم دائماً ابداً علی حبیبک خیرالخلق کلهم

بمصطفیٰ برساں خویش راکہ دین ہمہ اوست اگر باو نرسید تمام بولہبی ست

عبدالله چکړالوی د ټولو نه رومبئ د انکارِ حدیث فتنه سرګنده کولوسره د مسلمانانِ عالم زړونولره ئې مجروح کړه مګر دا فتنه په یوڅو ورځوکښې ختمه شوه . حافظ اسلم جیراج پوری دوباره دې فتنې لره راسرګنده کړه او مړشوی اور لره ئې دوباره بلولوسره د عاشقانِ رسالت په زخمونو باندې مالګه اوده‌وله او اوس غلامِ احمد پرویز بټالوی نګرانِ رساله «طلوعِ اسلام» دهغه بل شوی اور تولیت قبلولوسره د رسول سره دښمنئ باندې ملاوتړله او ولې نه چه هرکله قادیا او بټاله هم په یو ضلع کښې واقع دی ، بلکه بټاله دتحصیل کیدلو په وجه قادیاںیاندے یو قسم مرکزی فوقیت لری ، په دې لحاظ سره که چرته غلام احمد بټالوی غلام احمد قادیانی نه د رسول په دښمنئ کښې یو دوه درجې پورته اوخیژی نو څه بعیده نه ده ، د احمد صلی الله علیه وسلم هغه نامې جامې والا غلامانو د مشهورې مقولې مطابق « **برعکس نهندنام زنگی کافور**» د سیدالکونین صلی الله علیه وسلم په خلاف په دنیا کښې د بغاوت جنډه «بیرغ» اوچته کړه . د رسولِ سره دښمنی د پرویز «علیه ماعلیه » په عادت کښې پرته ده او دا امتیازی شان دهغه د منحوس نوم اثردې هغه سیاه بخت کسری چه هغه د سیدالکونین صلی الله علیه وسلم نوم مبارک د کاغذ په راغونډولو سره شلولې وه . هغه ته هم پرویز وئیلې کیدلو پرویز «علیه ماعلیه » ته معلومیدل پکار دی چه د کسری پرویز رسولِ دښمنئ په شان ناقابل معافی جرم کښې نه صرف تاج اوتخت بیلودلو بلکه ټول خاندان ئې تباه اوبرباد شو ، دا خو د دنیا معامله ده چه دارجزاء نه ده

Maktaba Tul Ishaat.com

«ولعذاب الاخرة اکبر» هغه ورځ لرې نه ده چه دهغې متعلق ارشاد دې : «وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا» (۲۵، ۲۷) یعنی په هغه ورځ به ظالمان (د حسرت د وجه نه) خپل لاسونه کټکولوسره خوری او وائی به چه ارمان نیولې مې وې رسول سره لار یعنې د رسول اطاعت مې کړې وې.

د خوارلسمې صدئ پرویز ته هم دخپلوبدو کړو د سزا نه ویره پکار ده، «فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» (خسر الدنیا والاخرة)

پرویز امین الدین صاحب روزنامه تسنیم لاهور، ۲۰ مارچ ۵۷ء کښې تحریرفرمائی :- دا نوې فتنه د لاهور د ادارې ثقافتِ اسلامیه زیراهتمام د سرکاری امداد په متو باندې روانه ده دا هم هغه اداره ده چه دهغې ذکر وړاندو ورځو کښې قومی اسمبلئ کښې زمونږ د ملک وزیرتعلیم کړې وه اودهغې نه پس د مغربی پاکستان په بودیجه کښې دهغې دپاره د پنځوس زرو روپو د امداد انتظام هم ذکر شوې دې.

مفسد څوک دې ؟

موجوده فضا کښې چه هریو سړې یو داسې ضروری او اهم مضمون باندې قلم اوچتوی چه د نفسانیت د خواهشاتو خلاف وی یا په هغې کښې دیوناپاکې فتنې د داخلولو کوشش کړئ شوې وی او د یو دښمنِ اسلام د بدعنوانیانو عادی وی نو بلاامتیازحق اوباطل هغه ته مفسد او مفتن وائی. د غور اوفکر خبره داده چه که چرته یو سړې دیو څوارلسو کالو د مشهورِ ادارې رکنیت قبول کړی دهغه ادارې ارکانِ سابقه په علم. عملی جدوجهد او اخلاص کښې یوشان وی چه دهغې د شپې او ورځې په کوششو نو سره دهغې ادارې نوم څلورسوه افاقِ عالم کښې روښانه شوې وی اوس دا جدید رکن اووائی چه د ادارې سابقه ارکان ټول په ټوله جاهل او د قوانینو نه ناواقفه وو یا په هغوی کښې اخلاص نه وو. یا ټول په ټوله خائن وو یا په هغوی کښې عملی اقدام نهٔ وو. هغه ټول قوانین چه هغې باندې څوارلسو کالو پورې عمل کیدلو سراسرغلط دی زهٔ هغې لره د قبلولو دپاره تیار نه یم. اداره کښې قانون هغه جاری وی چه زهٔ جوړکړم اودهغې فلاح هم به دې کښې ده چه زه اووایم. فکرصائب صرف هم هغه دې چه خما په دماغو کښې راشی او نظریه صرف هم هغه صحیح ده چه زه پیش کړم نو ایا داسې رکن د ادارې خیرخواه دې یا بدخواه ؟ او مصلح دې یا مفسد ؟ د ادارې په ارکانِ سابقه کښې که چرته یو رکن هغه جدید روشن خیال لره پوهه کړی اود هغه د خرافاتو جواب ورکړی نو ایا دهغه فعل لره به فتنې او فساد سره تعبیرکولې شی یا امن او اصلاح سره ؟ بعینه هم دامثال د غلام احمد پرویزی هم دې. د حضور صلی الله علیه وسلم د زمانې

نه ترننه پورې د دين مدار هم په دوو څيزونو وو ، کتاب الله او سنتِ رسول صلى الله عليه وسلم ، هم دې دوو ستنو باندې د دين عمارت ولاړ دې ، خلفائې راشدين او صحابه کرام ، تابعين ، تبع تابعين ، ائمه کرام ،محدثين ، فقهائې صوفيه او د تمام عالم اسلام علماء سنتِ نبويه لره دين کښې حجت منلوسره راروان دی ، مګر د غلام احمد پرويز خيال دې چه اوس امت مسلمه ته د قرآن هغه تفسير او تعبيرقبلول پکاردی چه هغې باندې څما د نوم چاپ لګولې شوې وی ، څما د تفسير ،تعبير اوتشريح نه سوا چه څه دی هغه ملاازم دې ،عجمی سازش دې ، جهل او نادانی ده ، اوسه پورې قرآن لره صحيح طور باندې پوهه چرته شوې ده ، لوئ لوئ علماء حديث اوفقه کښې اينختی دی بلکه د قرآن خلاف سازش کوی دا عجمی سازشی د قتاده ، حسن ، مجاهد او عکرمه په شان مفسرينو قرآن کښې سند قبلولو ، ما دهغه ټولو مفسرينو علی الرغم عبدالله چکړالوی ، سر سيد احمدخان او اسلم جيراج نه فيض حاصل کړې دې ، لهذا د قرآن تفسير هغه معتبردې چه زه کوم . قرآن لره دهغه عجمی سازشونو نه نجات ورکولو اود مظلوميت نه خلاصولو والا راشئ ، په منډه راشئ او څما نه ګيرچاپيره جمع شئ ، تفسيرابن کثير ، بيضاوی ، ابن جريراو اتقان پانړې پانړې کړئ ، معارف القرآن اووائې د الله د آيتونو صحيح مفهوم هم په هغې کښې ملاويدلې شی .

پرويز ليکی چه د رسول الله صلى الله عليه وسلم سنت او احاديث په دين کښې حجت نه دې ، د رسول الله صلى الله عليه وسلم اقوالو لره رواج ورکولوسره چه په دين کښې حجت ګرځولې شوې دې دا په اصل کښې د قرآن خلاف يو عجمی سازش دې پرويزګستاخ چه کومو نفوسِ قدسيه طرف ته عجمی سازش لره منسوب کړې دې دا هغه پاک روحونه دی چه هغوی لره د لوئ نه لوئ دجابر او ظالم حاکمانو ظلم د حقِ وينا نه بند نه کړئ شوچاچه کوړې اوخوړې او مصيبتونه ئې تيرکړه ، د دار په تختوباندې زوړنده شو ، د حق اوچتولو دپاره ئې د تورو لاندې او د توپونو په ګولو کښې خپل څانونه قربان کړه ، هيڅ ويرې هغوی لره مرعوبه نه کړه اونه يو لوئ نه لوئې طمعې اود دنيا لالچ تابع کړه ، شعر:

ٹل نہ سکتے تھے جو میدان میں اڑجاتے تھے ... پاؤں شیروں کے بھی میدان سے اکھڑجاتے تھے

تجھ سے سرکش ہوا کوئی تو بگڑجاتے تھے ... تیغ توکیا چیز ہے ہم سب توپ سے لڑجاتے تھے

نقش توحید کا ہردل پہ بٹھایا ہم نے ... زیرِ خنجر بھی یہ پیغام سنایا ہم نے

دا داسې نفوسِ قدسيه وو چه دهغوی په عبادت باندې فرښتو ته فخروو چه دهغوی لمنې د ملائکو دپاره مصلے جوړيدلې شوې چه دهغوی د پاکدامنئ قسم خوړلې کيدلې شو چه دهغوی بدنونه ټوله شپه د بسترونه به جدا وو ، هغوی به د ماسخوتن په اودس سره د سحر مونځ کولو او خشيتِ الهيه دهغوئ نه د دنيا ټول خوندونه ختم کړی وو ، څوک سړې چه هغه پاکو روحونو ته د

Maktaba Tul Ishaat.com

قرآن خلاف عجمی سازشونو کولو والاوائی . که چرته د هغوی د تحریرونو د وجه نه د عالم اسلام اود عاشقانِ رسول صلی الله علیه وسلم غیرت په جوش کښې راشی نود فتنې او فساد او بدامنۍ ذمه داری به په چاباندے عائد کیږی ؟

ناپاک عزائم

د رسول صلی الله علیه وسلم د دښمنانو مقصد صرف انکارِ حدیث پورې محدود نه دې بلکه دا خلق (علیهم ماعلیهم) د اسلام ټول نظام لره مشکوک کولوسره دهرامراونهی نه ازادیدل غواړی . د مونځ د پنځو وختونو . د رکعتونو شمیر و د فرائضو او واجباتو تفاصیل . د د روژې او مونځ مفصل احکام . د حج مناسک . قربانی . بیع اوشراء . کورنی امور . ازدواجی معاملات اود معاشرې قوانین ددې ټولو امورو تفصیل هم د حدیث نه ثابت دې . قرآن کښې د هرڅیز بیان اجمالاً دې چه دهغې تشریح او تفصیل په حدیثو کښې دې . پرویز (علیه ماعلیه) هغه ټولو تفصیلاتو او پوره نظام لره یوشان بدلول غواړی . باقی پاتې شو قرآن نو په هغې کښې هم خپل خانی تفسیرکولوسره حقیقی مطالب او مرادِ الهی لره ختمول غواړی . دا خلق اهل قرآن بللې کیږی او په ظاهره د قرآن په تائید کښې مضامین هم لیکی لیکن حقیقت کښې هغوی د نستونړی مار جوړیدلوسره د قرآن مفهوم لره فنا کړې دې ، هم دا نه بلکه د قرآن حقانیت لره مشکوک کوی . صحابه . تابعین . محدثین او فقهاء د پرویزگستاخ په قول د قرآن خلاف سازش کولو والا اود قرآن دښمنان وو نو هم دهغوی د اسلافو په لاسونو سره مونږ پورې د رارسیدلی قرآن په صداقت باندې څنګه اعتماد کولې کیږی ؟

گندگی نه پټیږی

مشهوره ده چه گندگی نه پټیږی . څکه چه هم دهغې بدبونی دهغې شیطانی کوی په همدې مناسبت د منکرینِ حدیث د تحریرونو یوڅو جملې لاندې ذکرکیږی :-

(۱) منکرینِ حدیث د جدیدِ اسلام بانیان دی (رساله طلوع اسلام ص ۱۲ اگست دسمبر ۱۹۵۲ء)

(۲) بالکل ښکاره ده چه الله او رسول نه مراد ((مرکزی حکومت)) دې (معارف القرآن ص ۲۵۴ ج ۴)

(۳) دین د قیام صلوٰة حکم ورکړې وو . مذهب کښې دا څیز د مونځ کولو مرادف جوړشو (پرویز. طلوع اسلام ص ۴۲ . جون ۱۹۵۰ء)

(۴) مرکزی ملت ته به په هغې کښې (د مونځ په جزئیاتوکښې) د بدلولو حق وی (پرویز . طلوع اسلام ص ۴۷. جون ۱۹۵۰ء)

(۵) خما دعوی خو صرف دومره ده چه فرض صرف دوه مونځونه دی چه دهغې وختونه هم دوه

دی ، باقی تول نوافل دی. (عبادالله اختر، طلوع اسلام ص ۵۸ اگست ۱۹۵۰ء)

(۶) بیا نن سبا مسلمانان دوه مونځونه کولوسره ولې مسلمانان نه شي پاتې کیدلې (لاهوتی طلوع اسلام ص ۲۱ اگست ۱۹۵۰ء)

(۷) مذهب کښې مونځ ، روژه ، صدقه ، خیرات د داسې خوشامدانه مسلک (یعنې د منافقانه ژوند خوشامدانه مسلک) مظاهرجوړیږی (پرویز، طلوع اسلام جنوری، فروری ص ۱۰۸ - ۱۹۵۰ء)

(۸) حج یو بین الملی کانفرنس دې او د حج د قربانۍ مقصد بین الملی کانفرنسې کښې شرکت کولو دپاره د خوراک څکاک سامان ورکول دی ، مکه معظمه کښې د حج نه سوا د اختر د قربانۍ څه ثبوت نشته دې وغیره ، (رساله قربانی ازاداره طلوع اسلام)

(۹) د اختر په ورځ دولسو بجو پورې د لسو کروړو روپو قومی سرمایه ضائع کیږی او دا لس کروړه هرکال ضائع کیږی ، (رساله قربانی)

(۱۰) د اختر په ورځ دولسو بجو پورې د قوم بې شمیره روپۍ په ولو کښې بهیږی ، (اداره طلوع اسلام ص ۱ ستمبر ۱۹۵۰ء)

(۱۱) روایات (احادیث نبویه) محض تاریخ دې (پرویز طلوع اسلام جولائی ص ۴۹ ، جولائی ۱۹۵۰ء)

(۱۲) الغرض د حدیث صحیح مقام د دینی تاریخ وغیره دې ، په دې سره تاریخی فائدې حاصلولې شی . لیکن د دینی حجت په طور باندې نه شی پیش کیدلې (اسلم جیراجپوری ، طلوع اسلام، ص ۷۳ نومبر ۱۹۵۰ء)

(۱۳) حدیثونه ظنی دی (مقدمه اول) د ظن پیروی د قرآن په رڼا سره منع ده (مقدمه دوم) د خدیث د نتیجې پیروی د قرآن په رُو سره منع ده [۱] (اسلم جیراجپوری ، طلوع اسلام ص ۷۵ جولائی ۱۹۵۰ء)

(۱۴) په خلاف دهغه، نه حدیث باندې زمونږ ایمان دې نه په هغې باندې د ایمان راوړلو مونږ ته حکم کړې شوې دې (اسلم جیراجپوری ، طلوع اسلام ص ۱۷ دسمبر ۱۹۵۰ء)

(۱۵) د حدیثو پوره سلسله یو عجمی سازش وو اوکوم ته چه شریعت وئیلې کیږی هغه د بادشاهانو پیداکړده دې (پرویز ، طلوع اسلام ص ۷ اکتوبر ۱۹۵۲ء)

(۱۶) صرف مرداره . بهیدونکې وینه ، خنزیر او د غیرالله نوم طرف ته منسوب څیزونه حرام دی . ددې نه علاوه نور څه حرام نه دی بلکه محمد صبیح ایډوکیټ لیکی چه د مذکوره څلورو څیزونو

---

۱ - د دې جواب به تاسو ته په آینده صفحو کښې ملاؤ شي

Maktaba-Tul-Ishaat.com

نه علاوه باقي د هر څيز خوړل فرض دی د خوراک نه انکار کول گناه اود الله د حکم معصيت دي .
(طلوع اسلام جون ۱۹۵۲ء)

يعني د سپي ، خر ، گيدړ ، پيشو ، مږي حتی چه د منيازو او د غټ اودس ماتی وغيره خوراک فرض دي . د دي نه ښکاريږی چه منکرين حديث د الله د حکم د معصيت نه د بچ کيدلو دپاره فرض او ثواب گڼلو سره شپه او ورځ مذکوره څيزونه په مزې مزې سره خوری . سود الله تعالی وجوههم .

د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لمنې پريښودونکی خلک به گوتې مروړی

د اکتوبر ۱۹۵۲ء رساله طلوع اسلام نه معلوميږی چه د پرويز (عليه ماعليه) پنشن زمانه نژدې ده او هغه ته دومره پنشن ملاويدلې شی چه هغه به د معاش د طرف نه بې فکره شی اوس خو هغه ته يو څو دوستان هم په لاس راغلی دی . لهذا پرويز (عليه ماعليه) اوس هغه مشن (انکار حديث) لره پوره تنظيم سره د چلولو اراده کړې ده .

لهذا مونږ پرويز (عليه ماعليه) ته خبرداري ورکوؤ چه که چرته ستاسو هم دا عزائم او ارادې دی نو بسم الله مونږ هغه چيلنج لره قبلوؤ . د حضور صلی الله عليه وسلم په نوم باندې خان قربانولو او د سرورکائنات په سنتو او اسوهٔ حسنه باندې خان قربانولو والا د الله په فضل سره اوس هم ژوندی دی او قيامته پورې به ژوندی وی . زمونږ د لاسونو نه به د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لمنې پريښودونکی خلك مغلوبه کولې کيږی ، د رسالت په لار کښې رکاوټ پيداکولو والا به د يو نوک سره چقولې کيږی . د رسول د دښمنئ حوصلې ساتلو والا ډلې به ټکرې ټکرې کړلې شی اود رسول په لاره کښې ازغی خورولو والا د څوارلسمې صدئ ابولهب به دخپلو بدکاريانو نتيجه هم په دنيا کښې تيروی . د پاکستان دستورساز اسمبلئ قرارداد مقاصدو کښې د کتاب الله سره چه د سنتو لفظ هم شريک کړې دې ، په هغې باندې پرويز(عليه ماعليه) ډيرخفه دې . متواتر چغې سورې وهی او فرياد کوی چه قرارداد مقاصد نه دې سنت نبوی صلی الله عليه وسلم لره حذف کولو سره صرف کتاب الله لره دې باقی اوساتلې شی . دا درنده په پاکستان کښې د يو ډيرلوئې فتنې دروازه خلاصول غواړی او حکومت ته مشوره ورکوی چه د دين اصل الاصول اود مسلمانانو اجماعی عقيدې لره په يوځائ ختمه کړئ شی . مونږ ته يقين دې چه د پاکستان ارباب حل اوعقد په وړاندې به داسې مفسدانه آوازونه بې فائدې ثابتيږی . که چرته بالفرض والمحال دستورساز اسمبلئ قرارداد مقاصد نه سنت نبويه لره حذف کړو نو په کومه ورځ چه (الله دې نه کړی) دا اعلان کيږی ، هغه ورځ به د پاکستان په تاريخ کښې ډيره سخته ورځ وی . دا خبری به هغه مملکت کښې نه شی چليدلې چه د کتاب او سنت په نوم باندې وجود کښې راغلی وی .

مسلمانان هغه متاعِ بې بها لره په یو قیمت باندې هم نه شي پرېخودلې ، زمونږه د تحریرد اندازې نه به یوصاحب ته هم د سختئ شکایت نه وی ځکه چه دا منکرینِ حدیث حقیقت کښې منکرینِ اسلام دی ، دا د کفر او ایمان سوال دې مونږ په هغوی باندې ذره قدرې نرمی کول هم روا نه گنړو ، زمونږه او د هغوی جنگ دې اوهغې ابتدا مونږه نه ده کړې ، هغوی کړې ده ، هم هغوی د رومبنۍ فتنې اور بل کړې دې ، پس مونږ به هم هغه فتنې لره د ختمولو دپاره خپل ټول قوتونه صرف کوو . دحضوراکرم صلی الله علیه وسلم اسوهٔ حسنه زمونږ ځان او ایمان دې ، د حضورصلی الله علیه وسلم دنوم اود کار د حفاظت دپاره خپل ځان قربانول مونږ انتهائی سعادت گڼو ، شعر:

فان ابی ووالدتی وعرضی لعرض محمد منکم وقاء

حق خو دادې چه داسې قسم ملحدانو لره په تورو وژلوسره هغوی ته دهغوی د کردار مزه ښودل پکار دی مگر د شریعتِ غراء د حفاظت اود امتِ مسلمه د امن په خاطر د قانونِ الٰهی مطابق د یو ملحد مړ کولوسره دهغه ناپاک وجود لره د دنیا نه فناکول خو پرېږده، دلته خو د داسې قسم ملحدینو متعلق خبره کول او احتجاج کول هم ممنوع گرځولې شوې دې ، شعر:

یہ دستور زباں بندی عجب ہے تیری محفل میں
یہاں تو بات کرنے کو ترستی ہے زباں میری

په دنیا کښې ډېر لوئ احمقان پراته دی

پرویز (علیه ماعلیه) دې خپلو عقیدتمندو باندې نه غاوره کېږی د عقیدتمندو جمع کیدل د حقانیت دلیل نه دې ، په دې دنیاکښې یو داسې یوه موضوع نشته دې چه هغې باندې اجتماع نه وی شوې ، هرآواز باندې څه نه څه خلق جمع کېږی ، مونږه پاگلانو پسې د عقیدتمندو ټولگو لره لاس ترلی کتلی دی ، هم زمونږ په کلی کښې یوسړې د یو هندو ددې وجه نه عقیدت مند دې چه هندو پاگل دې ، چه هرکله د قادیانی مجنون (چه د مراق خپله اقرار کوی) پسې په زرگونو احمقان جمع کیدلې شی نود بټالوی منکرِ اسلام د جهنډې لاندې که چرته یوڅو بې وقوفه یوځائ شی نو څه تعجب دې ؟ په دنیا کښې د بې وقوفو کمئ نشته دې دلته لوئ نه لوئ احمقان پراته دی

د خوفناکې فتنې په مقابله کښې اودریږئ

مونږ پورته ښکاره کړی دی چه د خوارلسمې صدئ ابولهب د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سره د دښمنئ منصوبې لره جماعتی تنظیم سره چلول غواړی . لهذا اے د شمع رسالت پروانو د سید الکونین صلی الله علیه وسلم نوم اخستلووالو دمحبوب دوعالم د محبت او عشق دعویدارو

Maktaba Tul Ishaat.com

د شفیع المذنبین د شفاعت طلب گارو ! پاسئ د دښمنانِ رسول دمقابلې دپاره اودریږئ . بې غیرته دې هغه سرې چه دحضورصلی الله علیه وسلم خلاف یوآواز واوری اودهغه حمیت بې چینه نه وی . بې ایمانه دې هغه کس چه د حضور صلی الله علیه وسلم د توهین کولو منصوبې پخپلو سترګو باندې ګوری اودهغه په زړه کښې در اونه لګی ، ملعون دې هغه مسلمان چه دهغه په مخامخ دحضورصلی الله علیه وسلم نوم او اسوهٔ حیات لره ختمولې کیږی ، مګر دهغه په رګونوکښې وینه جوش نه وهی اود بدن ویختان یې اونه دریږی ، هرمسلمان باندې فرض دی چه دهغه خیښې ونې اوباسلو دپاره تیار اوکمربسته شی ، هغه فتنې لره په نرمئ سره ختمیدلې نه شی ، دهغې د ختمولو دپاره پوره قوت استعمالول پکار دی ، هغه اهلِ ایمان چه دحضور صلی الله علیه وسلم اتباع لره عین ایمان ګنی دهغوی فرض دی چه تقریرونو ، تحریرونو ، عام محفلونو او صحبتونو کښې هغه فتنې لرې ملامته کړی او ناواقفه مسلمانانو لره دې د هغه بې دینئ د سیلاب نه بچ کړی ، دا اختلاف د مسلمانانو مختلفو مسلکونو په مینځ کښې د فروعی اختلاف په شان نه دې دا د ایمان اوکفر اختلاف دې ، لهذا ټول جزئی اختلافاتو لره پریخودلوسره متحد محاذ قائمول اود مسلمانانو ټولو جماعتونو لره په مقصد باندې جمع کیدلوسره دهغه فتنې مقابله کول فرض دی .

ددې نه پس مونږ حجیتِ حدیث باندې مختصراً یوڅو دلائل پیش کوؤ ، حضرت حسان بن ثابت رضی الله عنه د دښمنانِ رسول په مقابله کښې اودریدلو نو حضور صلی الله علیه وسلم به فرمائیل ((اللہم ایدہ بروح القدس)) ددې وجه نه زه د دښمنانِ رسول په مقابله کښې مضمون لیکلو په وخت هرلمحه انتهائی سعادت اوخوش نصیبی ګنم ، د آقائې نامدارصلی الله علیه وسلم د «فداه ابی وامی » مذکوره ارشادِ ګرامی چه کله مخې ته راشی نو په زړه کښې هم هغه سرور محکم کیدل شروع شی چه د حضرت حسان رضی الله عنه په زړه کښې کیدل ، دهغه خوند په وړاندې د دنیا ټول خوندونه بې فائدې او لوئ نه لوئ مصائب او رنج اوغم ختمیږی ، هم دا صرف یو خدمت دې چه هغه زه اوثق الاعمال او ذریعه د نجات ګنم او هم دا هدیه دخپل آقا صلی الله علیه وسلم په بارګاه کښې پیش کوم . شعر: ګرقبول افتد زہے عزوشرف .

آیات بینات

(۱) ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا﴾

وحی لره د ارسالِ رسول په مقابله کښې ذکر کول دال دی په دې خبره چه بغیر د ارسال نه هم وحی وی ، او هم دا حدیث دې .

(۲) ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا﴾ په دې آیت سره معلومه شوه چه بیت المقدس طرف ته

استقبال حكم الهى وو ، حالانكه قرآن مجيد كښې دا حكم مذكور نه دې.

(۳) ﴿عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ﴾ سره معلومه شوه چه وړاندې د رمضان په شپه كښې هم جماع كول حرام وو ، دا حرمت هم حديث سره وو . قرآن كښې ددې ذكر نشته.

(۴) ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ د احد په موقع باندې نازل شوې په هغې كښې مذكور دى چه په بدركښې الله تعالى د ملائكو د نازليدلو وعده فرمائيلې وه. حالانكه قرآن كښې د بدر په موقع باندې ددې قسم څه وعده مذكور نه ده ، معلومه شوه چه د ملائكو د نازليدلو وعده وحى غيرمتلو سره وه چه حديث دې.

(۵) قرآن كريم كښې د وړاندينو انبياء عليهم السلام حديثونه مذكور دى چه د حديث په حجيت باندې واضحه دليل دې ، چه هركله د وړاندينو انبياء عليهم السلام حديثونه دهغوى په امتونو باندې واجب الاتباع كيدل قرآن سره ثابت دى نو د نبى كريم صلى الله عليه وسلم حديث مونږ باندې ولې واجب العمل نه دى ؟

(۶) قرآن كريم كښې دحضرت ابراهيم عليه السلام د خوب واقعه مذكوره ده چه په هغې كښې صريح دليل دې چه د نبى خوب ليدل حجت او واجب العمل دې ، حالانكه خوب ليدل وحى متلو نه ده . حضرت ابراهيم عليه السلام ته د ډيرو اميدونو نه پس آخرعمركښې الله تعالى فرزند وركړو بيا هم حالتِ رضاع كښې د ډيرمدې نازبين خوئ لره په شاره زمكه كښې پريخودلوسره د فراق صدمې برداشت كړې ، مگر د خليل عليه السلام د مقام تسليم او د رضا د امتحان يو سخت ترين مقام لا باقى وو ، حضرت ابراهيم عليه السلام خوب ليدلو لره حكم الهى يقين كولوسره بغير د څه تردد نه د تعميلِ حكم دپاره نه صرف آماده كيږى بلكه لختِ جگر لره د قربانولو عمل هم نهايتِ تيزئ سره شروع كوى . دحضرت ابراهيم عليه السلام د نازبين خوئ د ذبح اقدام كول او د اسماعيل عليه السلام د «**افعل ما تؤمر**» په ځائ « **افعل ماتوٴمر** » وئيل او د الله تعالى «**قد صدقت الرؤيا ، وفديناه بذبح عظيم**» ارشاد فرمائيل او هغه امتحان لره « **بلاء مبين** » سره تعبير كول ، دا جمله امور ښكاره دليل دې په دې خبره چه حضرت ابراهيم عليه السلام ته په خوب كښې د ذبحِ ولد حكم شوې وو او هغه حكم واجب العمل هم وو.

(۷) قرآن كريم كښې ځاى په ځاى ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ ارشاد دې . كه چرته د نبى قول اوفعل قابلِ اعتبار نه دې نو د « اطيعوا الله » سره « واطيعوا الرسول » لفظ باربار ولې ذكركړئ شوې دې قرآن كريم كښې ډيرو ځايونوكښې باربار د اطاعتِ رسول تاكيد كړئ شوې دې اود رسول الله صلى الله عليه وسلم په نافرمانئ باندې وعيد اوروليې شوې دې.

(۸) ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ (۴: ۵۹) ترجمه : كه چرته تاسو يو څيز كښې جگړه

Maktaba Tul Ishaat.com

اوکړئ نو هغه الله او رسول ته حوالې کوئ.

(۹) ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (۳، ۱۶۴)

ترجمه: «یقیناً احسان کړی الله تعالی په مؤمنانو باندې چه هر کله ئې هم په هغوی کښې د هغوی د جنس نه یو داسې پیغمبر اولیږلو چه هغهٔ، هغه خلقو ته د الله آیتونه ورښائی اودهغه خلقو صفائی کوی او هغوی ته د کتاب او د فهم خبرې ښائی»

(۱۰) ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ (۲، ۱۵۱)

ترجمه: څنګه چه مونږ ستاسو د جنس نه په تاسو کښې داسې رسول لره اولیږلو چه تاسو ته زمونږ آیتونه دراوښائی اوتاسو پاکوی او تاسو ته د کتاب اود فهم او د داسې علوم تعلیم درکوی چه دهغې نه تاسو ناواقفه وئ.

(۱۱) ﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ﴾ (۲، ۱۲۹)

اې زمونږه ربه! په هغوی کښې دهغوی د جنس نه یو داسې رسول لره واستوه چه هغوی ته ستا آیتونه واوروی او هغوی ته د کتاب اود حکمت تعلیم ورکړی او هغوی پاک کړی.

(۱۲) ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (۶۲، ۲)

ترجمه: الله تعالی ناخوانده خلقو کښې دهغوی د جنس نه یو داسې رسول لره اولیږلو چه هغوی ته د الله آیتونه ورښائی او هغوی پاکوی او هغوی ته د آسمانی کتاب او د فهم تعلیم ورکوی.

دا آیتونه دمعنی او مفهوم لحاظ سره قطعی طور باندې محکم دی، په دې کښې ښکاره دلالت دې چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کار د ډاکې د ډاکخانې په شان فقط رسول نه وی بلکه حضورصلی الله علیه وسلم د کتاب او حکمت معلم اود مسلمانانو دپاره مزکی هم وو، د تعلیم الکتاب فرض چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په ذمه باندې اولګولې شو نو دوی صلی الله علیه وسلم به هغه فرض لره څنګه ادا کولو؟ آیا د قرآن طلبه صحابه رضی الله عنهم د دوی نه د یو آیت په باره کښې اړو څه پوښتنه نه کوله؟ او که چرته ئې پوښتنه کوله نو آیا دوی دهغوی په جواب کښې هم د قرآن یو آیت پیش کولو؟ آیا دا طریقه د تعلیم قرینِ قیاس کېدلې شی چه یو معلم د یو کتاب تعلیم ورکړی نو طلبه تلاوت متن اود سماع نه سوا هډو د یوې خبرې پوښتنه اونه کړی، اوکه چرته څه پوښتنه اوکړی نو استاد دهغې په جواب کښې هم د کتاب متن اووائی. خپل طرف نه هیڅ تشریح اونه کړی. د معلم فرض دی چه د کتاب د مجملاتو تفسیر او تشریح اوکړی

اود طالبانو اعتراضاتو او شکوکو لره حل کړی ، د کتاب مفهوم او معنی باندې ښه پوهه کړی .
پرویز وائی چه د قرآن د پوهې دپاره د حدیثو ضرورت نشته دې ، هر یو سړې خپلو دماغو سره قرآن
باندې پوهیدلې شی ، مونږ پوښتنه کوؤ چه په قرآن کښې د صلوة ، صوم ، حج او زکواة وغیره د
تفاصیلو ذکر چرته دې ، او که چرته د قرآن د تفسیر کولو چاته حق نه دې نو تاسو معارف القرآن
لیکلوسره د حماقت ثبوت ولې ورکړو ؟ د حضورصلی الله علیه وسلم تفسیر خو قابلِ قبول نه دې
اود هغه ګستاخ رسول تفسیر به قابلِ اعتباروی . حضور صلی الله علیه وسلم یقیناً خپل قول او
فعل سره د قرآن تشریح فرمائیله اود صحابو رضی الله عنهم د ژوند تزکیه به ئې کوله ، که چرته د
حضورصلی الله علیه وسلم قول اوفعل قابل اعتبار نه دې نو معلم الکتاب او مزکی څنګه شو ؟ او
بیا د «**والحکمة**» عطف د مغایرت مقتضی دې ددې وجه نه مفسرینو د حکمت تفسیر حدیث سره
کړې دې ، نیز «**ویعلمکم مالم تکونوا تعلمون**» کښې تکریرعامل په دې باندې دال دې چه دا علوم د
قرآن نه سوا دیوبل جنس دی . هم دا حدیث دې ، حضورصلی الله علیه وسلم به چه د قرآن تشریح او
تفصیل کولو هغه دخپل ذات طرف نه ، نه وو بلکه هغه به هم وحی او الهام کیدلو څنګه چه د آئنده
آیت نه ښکاره دی .

(۱۳) ﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ (۵۳، ۴) . ترجمه : تاسو د خپل نفسانی خواهشاتو نه
خبرې نه کوئ ستاسو ارشاد خالص وحی ده .

(۱۴) ﴿ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴾ (۵۳، ۱۰)، ترجمه : الله تعالی پخپلو بندګانو باندې څه وحی
نازل اوفرمائیله ، دې دواړو آیتونو سره معلومه شوه چه حدیث وحی ده .

(۱۵) ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا
قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ (۴، ۶۵) ، ترجمه : قسم دې ستا په رب باندې چه دا خلق هغه وخته پورې
هیچرې مؤمنان نه شی کیدلې ترڅوپورې چه پخپلو اختلافاتو کښې تاله فیصل جوړ نه کړی ، بیا
ستافیصلې نه زړه تنګی نه وی او په خوشحالئ سره یې قبوله کړی .

(۱۶) ﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴾ (۳۳، ۲۱) ، ترجمه : ستاسو دپاره په رسول الله صلی
الله علیه وسلم کښې بهترینه نمونه ده .

الله تعالی خپلو احکامو لره په لفظونو کښې رااولیږی . هغه پخپله مونځ کولو سره ، زکوة
ورکولوسره ، حج کولوسره او روژه نیولو سره اونه ښودل ، دې فریضې لره حضور صلی الله علیه
وسلم عملی کړه . ددې وجه نه ئې اوفرمائیل «صلوا کما رایتمونی اصلی » د الله تعالی ذات د
ښخې ، بچو او شریک نه پاک دې . نو حضورصلی الله علیه وسلم د ښځې سره حسن سلوک ، د
ماشومانو تربیت ، د ملګرو او دښمنانو سره ښه سلوک کولو سره اوښودل ، د الله تعالی نازل کړه

Maktaba Tul Ishaat.com

احکامو لره عملي کولوسره یونمونه قائمه کړه ، غرض داچه د حضور صلی الله علیه وسلم ذات گرامي قول اوفعل اوزبې اوعمل سره د قرآن مفسر او معلم وو. گویا چه دوی ونیلې شوې قرآن وو

شعر : قاری نظر آتے تھے حقیقت میں تھے قرآن

(۱۷) ﴿قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ (۱۳، ۱۰۸) ، ترجمه : اووایه چه دا خما لاره ده ، زه الله طرف ته رابلم په داسې حال کښې چه زه او خما متبعین په دلیل باندې قائم دی .

(۱۸) ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ (۳، ۳۱) ، ترجمه : اووایه چه که چرته تاسو د الله تعالی سره محبت لرئ نو خما اتباع اوکرئ .

(۱۹) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (۴، ۲۴)، ترجمه : مونږه هررسول خکه اولیږلو دې دپاره چه د الله په حکم سره دهغه اطاعت اوکړې شی .

(۲۰) ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ (۳، ۵۰) ، ترجمه : د الله نه ویریږئ او خما اطاعت کوئ .

(۲۱) ﴿مَّن يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ (۴، ۸۰) ، ترجمه : چاچه د رسول اطاعت اوکړو هغه د الله اطاعت اوکړو .

(۲۲) ﴿وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا﴾ (۲۴، ۵۴) ، ترجمه : که چرته د رسول اطاعت اوکړئ نو هدایت به اوموموئ .

(۲۳) ﴿فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي﴾ (۱۰، ۹۰) ، ترجمه : خما اتباع اوکړئ او خما د حکم اطاعت اوکړئ
(۲۴) (۳۳، ۳۳) د الله اود رسول اطاعت اوکړئ

(۲۵) ((واطعن الله ورسوله)) (۵۰، ۱۴) ، ترجمه : که چرته تاسو د الله او د رسول اطاعت اوکړئ نو الله تعالی به ستاسو په عملونوکښې ذره قدرې کمی نه کوی .

(۲۲) ﴿وَإِن تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا﴾ (۸، ۲۴) ، ترجمه : د الله اود الله د رسول صلی الله علیه وسلم) اطاعت کوئ ،

(۲۷) ﴿اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ (۳، ۵۳) ، ترجمه : ای زمونږه ربه مونږه ستا په نازل کړئ شوی احکامو باندې ایمان راوړو او مونږه د رسول صلی الله علیه وسلم) اتباع اوکړه .

(۲۸) ﴿رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ (۷، ۱۵۸) اووایه چه ای خلقو ! زه ستاسو تولو طرف ته د الله پغمبر یم .

(۲۹) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (۲۱، ۱۰۷) ، ترجمه مونږه ته رحمة للعالمین جوړولوسره اولیږلې

(۳۰) ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (۳۴. ۲۸) ترجمه مونږ ته د ټولې دنيا دپاره بشيراو نذير جوړ ولوسره اوليږلې .

(۳۱) ﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَٰكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ﴾ (۳۲. ۴۰) ، ترجمه : تاسو د- الله رسول نې او خاتم النبيين نې .

په دې ځلورو واړو آيتونو كښې واضحه دليل دې چه ترقيامته پورې د حضورصلى الله عليه وسلم قول او فعل حجت دې . رحمت . بشير او نذير هله كيدلې شي چه دوی مزكى وی او د دوی قول اوفعل حجت وی .

(۳۲) ﴿ وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴾ (۲۲. ۱۹۵) ترجمه قرآن تا باندې ځكه نازل كړې شو دې دپاره چه ته خلقو لره او ويره وې .

(۳۳) ﴿ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ﴾ (۴. ۱۲۵)، ترجمه رسولانو لره بشير او نذير جوړولوسره اوليږلې شو .

(۳۴) ﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴾ (۳۳. ۴۲) ترجمه مونږ ته شاهد. بشيراو نذير. الله طرف ته رابللو والا اوروښانه چراغ جوړولوسره اوليږلې

(۳۵) ﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴾ (۴. ۱۷۴)، ترجمه . اى خلقو تاسو ته د الله د طرف نه دليل او ښكاره نور راغلې دې .

(۳۶) ﴿ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴾ (۵. ۱۵) . ترجمه : تاسو ته د الله د طرف نه نور او ښكاره كتاب راغلې دې .

(۳۷) ﴿ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴾ (۳۳. ۳۲) . ترجمه : مؤمن سړی يا مؤمنه زنانه ته دا اختيار نشته دې چه د الله او د رسول فيصلې لره رد كړی چاچه د الله او د رسول نافرمانی اوكړه هغه ښكاره په ګمراهئ كښې دې .

(۳۸) ﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ (۲۲. ۴۴)، ترجمه مونږ په تا باندې قرآن ځكه نازل كړو دې دپاره چه ته خلقو دهغه تشريح اوكړې .

په دې آيت سره معلومه شوه چه د حضورصلى الله عليه وسلم منصب تبيين اوتشريح دہ ، د ذكرنه مراد قرآن . بيان نه حديث او تفكرنه مراد اجتهاد او استنباط دې

(۳۹) ﴿ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ﴾ (۱۴. ۲۴)

Maktaba Tul Ishaat.com

ترجمه د قیامت په ورځ کافران وائی چه ای ربه چه مونږ ته دې څه مهلت ملاؤ شی نو مونږ به ستاو ستا د رسول اطاعت اوکړو .

(۴۰) ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۲۴، ۶۳)، ترجمه د رسولانو نافرمانانو ته د دنیاوی او اخروی عذاب نه ویریدل پکار دی .

(۴۱) ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ (۲۵، ۲۷) . ترجمه په هغه ورځ به ظالمان د حسرت د وجه نه خپل لاسونو کښکولوسره خوری او وائی به چه کاش مونږ د رسول اتباع کړې وې

(۴۲) ﴿يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ﴾ (۴، ۴۲) . ترجمه : د قیامت په ورځ به د رسول نافرمان تمناکوی چه کاش خاورې شو .

۴۳ ﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا﴾ (۳۳، ۶۶)، ترجمه دوزخیان به وائی چه کاش مونږ د الله او د رسول اتباع کړې وې .

مونږ پرویز ته بطور خیرخواهۍ مشوره ورکوؤ چه دهغه عذاب او رسوائۍ نه وړاندې د رسول د دښمنۍ نه توبه گار کیدلو سره داسلام په دائره کښې داخل شه .

(۴۴) ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ (۹، ۲۹) د ترجمه داسې خلقو سره جنگ اوکړئ چه الله او آخرت باندې ایمان نه لرى او د الله اود رسول حرام کړه شیزونو لره حرام نه گنی .

ددې آیت د حکم مطابق حکومت اسلامیه باندې فرض دی چه دقتال په ذریعې سره د پرویز بیخ کنی اوکړی یعنې د مونده دې اوباسی .

(۴۵) ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ﴾ (۷، ۱۵۷)، ترجمه : رسول پاکیزه شیزونو لره حلال او خبیث شیزونو لره حرامه وی .

(۴۶) ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ (۹، ۵۹) . ترجمه : که چرته دا خلق د الله اود رسول به ورکړو شوؤ شیزونو باندې راضی شوې وې نو دوی دپاره به بهتره وې .

(۴۷) ﴿وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ (۴، ۱۵۰) . ترجمه کافران د الله اود رسول په اطاعت کښې فرق کول غواړی .

(۴۸) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ (۴۹، ۲)، ترجمه که چرته تاسو د رسول په آواز باندې خپلو آوازونه

اوچتوئ نو ستاسو اعمال به ضائع شی .

حافظ ابن قیم وائی چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم آواز باندې دخپلو آوازونو اوچتول چه هرکله د اعمالو د بربادیدلو باعث دې نود رسول الله صلی الله علیه وسلم د حکم په مقابله کښې خپلې رائې لره مقدم ساتل د اعمالو د تباهئ سبب ضرور وی .

(۴۹) ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ (۳۳. ۲). ترجمه : نبی د مؤمنانو سره پخپله دهغوی د نفس نه هم زیات تعلق لری .

(۵۰) ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾ (۴. ۱۰۵). ترجمه : مونږه ستا طرف ته قرآن ددې وجه نه نازل کړو چه ته په خلقو کښې حکم الهی سره فیصله اوکړې .

(۵۱) ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا﴾ (۵۹. ۷). ترجمه : د رسول د حکم اطاعت کوئ اودکوم څیز نه چه رسول مو بندوی دهغې نه بند شئ .

اسلم جیراجپوری وائی . « ما اتکم الرسول فخذوه الخ » مالِ غنیمت سره خاص دې د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث او هدایات په دې کښې شامل نه دی او په دلیل کښې یوه د خندا خبره ذکرکوی چه حدیثونه چونکه اقوال دی ددې وجه نه په هغې باندې د ایتاء لفظ اطلاق نه شی کیدلې . دا نتیجه ده د رسول د دښمنئ چه پخپله په قرآن کښې تحریف کول شروع کړی . قرآن مجید کښې کتاب . حکمت ، علم ، فضل ، رحمت . عذاب وغیره باندې د ایتاء اطلاق کړئ شوې دې . لکه : ﴿آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا _ وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ _ فَلَمَّا آتَاهُم مَّوْثِقَهُمْ _ فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ _ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا _ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ _ وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا﴾

د رسول سره د دښمنئ په جرم کښې عقل او فهم خو مسخ شوې وو . اوس یې حافظه هم دیوالی را اوتله . بلکه سترګو ئې هم کار پریخودلو ، قرآن کښې څه لس شل کرته نه بلکه باربار دیرو ځایونو کښې د کتاب ، علم او حکمت متعلق د ایتاء لفظ راغلې دې ، مګر د مهارتِ قرآنی د مدعیانو بصیرت سره سره بصارت هم مسخ شوې دې ، او هغه ورخ هم څه لرې نه ده چه د دښمنانِ رسول په ژبه باندې به د « رب لم حشرتنی اعمی وقد کنت بصیراً » (ای الله زه دې ړوند ولې پاسولم حالانکه زه خو ړوند نه ووم) ورد وی. فرض محال که چرته د «ما اتکم الرسول» مالِ غنیمت سره مخصوص کیدل تسلیم هم کړې شی نو مونږ پوښتنه کوؤ چه هرکله د مالِ غنیمت په باره کښې د حضور صلی الله علیه قول او فعل تاسو هم حجت منئ نو په نورو امورو کښې د دوی صلی الله علیه وسلم اسوهٔ حسنه ولې قابل د اعتبار نه ده؟ مابه الفرق څه څیز دې

Maktaba Tul Ishaat.com

د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث

د حدیث د حجیت اثبات په خپله دحدیث نه کیدلې نه شی ، لهذا لاندینی احادیث د مؤیداتو د باب نه دی . منکرینِ حدیث د تاریخ نه استدلال کوی او حدیث خو په وجه د تنقید او تنقیح د اسنادوغیره د تاریخ نه په څود رجو سره قوی دې . د حدیثو د حجیت د اثبات دپاره درې قسمه دلائلِ قطعی دی چه په هغې کښې قرآنی آیتونه پورته ذکرشو اود اجماع اودعقلِ سلیم بیان به د حدیثونو پس به راځی .

(۱) عن انس بن مالك رضی الله تعالیٰ عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من ولده ووالده والناس اجمعین.(رواه الشیخان)

ترجمه : ((حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل : یوسړې هم هغه وخته پورې مؤمن نه شی کیدلې ترڅوپورې چه دهغه څما سره دخپل اولاد . اودخپل مورپلار او دِ ټولو خلقو نه زیات محبت نه وی)) ، نو محبت مستلزم دې د محبوب اطاعت لره ، شعر :

تعصی الرسول وانت تظهر حبه — هذا لعمری فی الفعال بدیع
لوکان حبك صادقا لاطعته — ان المحب لمن یحب مطیع

(۲) عن ابی امامة رضی الله تعالیٰ عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم فی خطبة یوم حجة الوداع، ایها الناس انه لا نبی بعدی ولا امة بعدکم فاعبدوا ربکم وصلوا خمسکم وصوموا شهرکم وادوا زکوة اموالکم طیبة بها انفسکم واطیعوا ولاة امورکم تدخلوا جنة ربکم (مسند امام احمد)

ترجمه : حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه ای خلقو څما نه پس بل نبی نشته او ستاسو نه پس بل امت نشته دې . تاسو دخپل رب عبادت کوئ او پنځه وخته مونځونه ، د رمضان روژې او په فراخه زړه سره زکوٰة ادا کوئ اود مسلمان حکام اطاعت کوئ نو ستاسو دپاره جنت دې .

(۳) عن ابی هریرة رضی الله تعالیٰ عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم کل امتی یدخلون الجنة الا من ابی قالوا یا رسول الله ومن یابی قال من اطاعنی دخل الجنة ومن عصانی فقد ابی.(رواه البخاری)

ترجمه . حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه څما ټول امت به په جنت کښې داخلیږی مګر څوک چه انکار اوکړی . صحابو رضی الله عنهم عرض اوکړو چه انکار به څوک کوی . نو دوی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه چا څما اطاعت اوکړو هغه به جنت ته داخلیږی او چا چه څما نافرمانی اوکړه هغه انکار اوکړو

(۴) عن انس رضی الله تعالیٰ عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یا بنی ان قدرت ان تصبح وتمسی

ولیس فی قلبك غش لاحد فافعل ثم قال یا بنی وذلك من سنتی ومن احب سنتی فقد احبنی ومن احبنی كان معی فی الجنة (رواه الترمذی)

ترجمه : حضورصلی الله علیه وسلم حضرت انس رضی الله عنه ته اوفرمائیل چه حتی الامکان د چا سره بغض مه ساته بیا ئې اوفرمائیل چه دا ځما سنت دی چاچه ځما سنتو لره محبوب کړه هغه زه محبوب کړم او چاچه ځما سره محبت اولرلو هغه به جنت کښې ځما سره وی .

(۵) عن عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعاً لما جئت به (شرح السنة)

ترجمه : حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل یو سړې هم هغه وخت پورې مؤمن نه شی کیدلې ترڅو پورې چه د هغه خواهشات ځما د نبودلی شوی احکامو تابع نه شی .

(۶) علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدیین (ابوداؤد)

ترجمه : رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه تاسو ځما او د خلفائې راشدینو طریقې لره لازم اونیسئ

(۷) ولو ترکتم سنة نبیکم لضللتم (مسند احمد بن حنبل ودارمی)

ترجمه : که چرته د نبی لاره پریږدئ نو گمراه به شئ .

(۸) وجوب اتباع النبی صلی الله علیه وسلم فیما لم یوح الیه من القرآن (مسند احمد بحواله مفتاح)

ترجمه : کوم حکم چه په قرآن کښې مذکور نه وی په هغې کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم اتباع فرض ده

(۹) ملازمة الرجل للکتاب والسنة (موطا امام مالك بحواله مفتاح)

ترجمه : قرآن او حدیثو باندې عمل کول فرض دی .

(۱۰) اثم الحائد عن السنة (دارمی بحواله مفتاح)

ترجمه . د حدیث نه اعراض کولو والا سخت گنهگار دې .

(۱۱) کان جبریل ینزل علی النبی صلی الله علیه وسلم بالسنة کما ینزل علیه بالقران (دارمی بحواله مفتاح)

ترجمه حضورصلی الله علیه وسلم باندې چه په څنگه جبرئیل قرآن نازلولو هم هغه شان حدیث به ئې هم د الله د طرف نه نازلول .

(۱۲) السنة قاضیة علی القرآن (دارمی بحواله مفتاح)

ترجمه . حدیث د قرآن تفسیر او تشریح ده

Maktaba Tul Ishaat.com

(۳) ملعون التارك لسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم (ترمذی بحواله مفتاح)
ترجمه: حدیث لره پرښودونکي ملعون دي.

(۳) عن ابي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تمسك بسنتي عند فساد امتي فله اجر مائة شهيد (بيهقی)
ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه کوم سړی د فتنې په زمانه کښې څما سنتو لره مضبوط اونيول دهغه دپاره د سلو شهيدانو ثواب دي.

(۵) عن ابي سعيد الخدري رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من اكل طيبا وعمل في سنة دخل الجنة الخ (ترمذی)
ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه حلال خوړلو والا او حديث باندې عمل کولو والا به جنت ته ځي

(۳) عن ابي رافع رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا الفين احدكم متكئاً على اريكته يأتيه الامر من امري مما امرت به ونهيت عنه فيقول لا ادري ما وجدنا في كتاب الله اتبعناه (ابوداؤد وترمذی)
ترجمه: حضورصلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه بعضې خلق به داسې هم پيدا کيږی چه د مال او دولت په نشه کښې به مغروره کيږی هغوی وړاندې که چرته يو حديث بيان کړې شی نو د حديث انکار به کوی او وائی به چه مونږ خو صرف قرآن لره منلو والا يو.

(۳) الا وان ما حرم رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو مثل ما حرم الله (دارمی بحواله مفتاح كنوز السنة)
ترجمه: کومو څيزونو لره چه په حديثو کښې حرام کړئ شوی دی هم هغسې حرام دی لکه چه هغه څيزونه چه دهغې حرمت په قرآن سره ثابت دې.

(۳) عن المقدام بن معديكرب رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الا اني اوتيت القرآن ومثله معه الا يوشك رجل شبعان على اريكته يقول عليكم بهذا القرآن فما وجدتم فيه من حلال فاحلوه وما وجدتم فيه من حرام فحرموه وان ما حرم رسول الله صلى الله عليه وسلم كما حرم الله الا لا يحل لكم الحمار الاهلي ولا كل ذي ناب من السباع الخ (رواه ابوداؤد والدارمی وابن ماجة)
ترجمه: حضورصلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه ما باندې د قرآن نه علاوه نورهم څه ډير احکام نازل کړئ شوی دی. بعضې خلق به دمال اودولت د وجه نه په غرور کښې وی او وائی به چه مونږه د قرآن نه سوا حديثو لره نه تسليموو. حالانکه رسول الله صلى الله عليه وسلم چه د کومو

خیزونو حرمت لره په حدیث کښې بیان فرمائیلي دي هم هغسې حرام دی خنګه چه هغه خیزونه چه دهغې حرمت په قرآن کښې مذکور دي لکه خر او هر درنده حرام دي ، « حالانکه دهغې حرمت په قرآن کښې ذکر نه دي »

(۳) عن العرباض بن سارية رضي الله تعالى عنه قال قام رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال ايحسب احدكم متكئا على اريكته يظن ان الله لم يحرم شيئا الا ما في هذا القرآن الا واني والله قد امرت ووعظت ونهيت عن اشياء انها لمثل القرآن او اكثر الخ (رواه ابوداؤد)

ترجمه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل چه بعضې خلق به د مال او دولت په غرور کښې وائي چه حرام صرف هم هغه خيزونه دی دکومو حرمت چه په قرآن کښې بيان کړئ شوي دي دوی صلى الله عليه وسلم اوفرمائيل خبردار په الله قسم بلاشبه ما ډير د داسې اوامر واونواهي تبليغ کړي دي چه د قران په اندازه بلکه دهغې نه هم زيات دی .

دا آخری دوه حديثونه چونکه د انکارِ حديث د خيشې ونی جرړه اوبنکله ، ددې وجه نه دښمنانِ رسول الله صلى الله عليه وسلم په هغې باندې اعتراض اوکړو چه دا حديثونه موضوعی دی او دليل ئې دا بيان کړي دي چه قرآن خو معجز دي اودهغه مثال راوړلو نه جن اوانس وغيره عاجز دی نو احاديث د قرآن مثل خنګه کيدلې شی . د قرآن خلاف د عجمی سازشونو لاندې احاديثو لره وضع کولو سره د قرآن مثل ګرځولې شوی دی

جواب: (۱) حديث کښې مثل نه فضل ، فصاحت ، بلاغت او اعجاز کښې مماثلت مراد نه دي بلکه واجب الاتباع کيدلو کښې مثل فرمائيلې شوي دي ، يعنې د کتاب او سنت دواړو منل ضروری دی . او په هغې باندې عمل کول واجب دی

(۲) مثل نه مراد مثل فی الکميت دي ، چنانچه په بل حديث کښې د «اواکثر» لفظ په دې باندې واضح دليل دي . لغت کښې د شدت او ضعف لفظ د کيفيت دپاره او کثرت او قلت د کميت دپاره راځی ، عرف او اصطلاح کښې هم داسې استعمال دی ، قرآن مجيد کښې دی ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا﴾ (۲۸ ، ۷۸) قوت سره د اشد او جمعا سره د اکثرلفظ دي ، غرض داچه لغت په عرف او د شريعت په اصطلاح کښې هرلحاظ سره د کثرت لفظ په کيفيت کښې نه بلکه په کميت کښې استعماليږی ، مګر رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د دښمنئ د وجه نه عقل دومره کمزوري او ضعيف شوي دي چه د ښکاره حقيقت د پوهې نه قاصر دي .

هم دغه شان غلام جيلانی برق ليکی چه د حضورصلى الله عليه وسلم بيوې بی بی د حيض په

Maktaba Tul Ishaat.com

حالت کښې مونځ کولو او وینه به لاندې پریوتله ، برق دې حدیث بیانولوسره په دې باندې اعتراض کوی چه حائضه څنګه مونځ ادا کولې شی ، دا هم د برق په جهالت او نادانۍ باندې بسکاره دلیل دې ، دحضورصلی الله علیه وسلم دا بی بی چه هغې لره برق حائضه لیکلې ده دا حائضه نه وه بلکه له هغې نه د استحاضې وینه غورځیدله اود استحاضې په حالت کښې مونځ معاف نه دې ، دا خو بطور مثال مونږ بیان کړو ، او که نه نو د رسول الله د دښمنانو چه څومره اعتراضات په حدیثو باندې دی هغ ټول هم دغه شان په جهالت باندې بنا دی .

د اُمت اجماع

د حضورصلی الله علیه وسلم زمانې نه واخله ترننه پورې امتِ مسلمه هره معامله کښې حدیث لره حجت ګڼی ، صحابه رضی الله عنهم ، خلفائې اربعه ، تابعین ، تبع تابعین ، فقهاء ، ائمه ، محدثین ، صوفیاء او علماء د حضورصلی الله علیه وسلم اسوۂ حسنه لره د هدایت لاره ګڼلو سره راروان دی اود حضورصلی الله علیه وسلم قول اوفعل سره استدلال کولوسره راروان دی دهغې تفصیل به مونږ د «تدوینِ حدیث» په ضمن کښې لیکو .

عقلِ سلیم

که چیرې دوئ وائی چه د حدیثونو راویان د قرآن خلاف عجمی سازش کولو والا دی نو ددې وجه نه حدیث قابلِ قبول نه دی نو مونږ وایو چه قرآن هم دهغوئ په واسطو سره مونږ پورې رارسیدلې دې ، پس قرآن څنګه قابلِ اعتبارکیدلې شی ؟ که چرته اووئیلې شی چه د قرآن په باره کښې د الله تعالی ارشاد دې ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ (بې شک مونږ قرآن لره نازل کړو اوهم مونږ دهغه محافظ یو) نو مونږ وایو چه په خپله ددې آیت په صداقت باندې څنګه اعتماد کولې کیږی ؟ څکه چه دا خو هم د هغوخلکو په وساطت سره مونږ ته رارسیدلې دې چه په حدیث کښې وسائط دی .

(۲) صحابه رضی الله عنهم او تابعین ومن بعدهم او ټول امتِ مسلمه چه حدیث لره حجت تسلیموی آیا په هغې کښې دهغوی نه اجتهادی غلطی شوې ده ، یا ئې سره د پوهې نه داسې کول ؟ که چرته اجتهادی غلطی شوی وی یعنې حقیقت کښې حدیث قابلِ اعتبار نه وو مګر د اسلافو نه غلطی اوشوه چه هغوی هغې لره قابل عمل ګڼلو نود غور کولو مقام دې چه د ټول امت متقدمین او متاخرین علماء او صلحاء ټول په ټوله اسلاف هم په دې اجتهادی غلطۍ کښې تر ډیرو قرونو پورې مبتلاء وو ؟ یو تن هم هغه غلطۍ لره محسوس نه کړه ؟ او که چرته اسلافو حدیث لره ناقابلِ اعتبار ګڼل ، ددې باوجود سره د پوهې حدیثونه بیانولوسره د قرآن خلاف یې سازشونه کول نو په دې امت

کښې مؤمن څوک پاتې شو ؟ صحابه رضي الله عنهم ، تابعين ، تبع تابعين ، ائمه ، محدثين او ټول سلف صالحين رحمهم الله خو نعوذبالله گستاخ او د قرآن مخالف وو ، آيا د مذهب اسلام څوارلس سوه کلن ژوند کښې رومبنۍ مؤمن صرف هم پرويز (عليه ماعليه) دې ؟ کوم دين چه څوارلسو کالو پورې صرف د مخالفينو په قبضه کښې وی او دومره مودې پورې دهغې څوک محافظ او قبلولو والا بالکل پيدا شوې نه وی نو داسې دين باندې څنګه اعتماد کيدلې شی ؟

(۳) دا امر د پوښتنې لائق دې چه الله تعالی قرآن مجيد او سابقه آسمانی کتابونو لره د رسولانو په واسطې سره ولې نازل کړه ؟ که چرته الله تعالی هريو بشرته ليکلې شوې کتاب د رسول د واسطې نه بغير راليږلې وې نو د صريح معجزې کيدلو د وجه نه به زيات مؤثرو و ، کافران پخپله وړدې طلب گار وو چه ليکلې شوې کتاب د الله تعالی د طرف نه په هغوی باندې نازل شی . نوکه چرته دا طريقه اختيار کړې شوې وې نو د دوی د وينا موافق کيدلو په وجه به زيات د هدايت سبب وې . مگر بيا هم دا طريقه اختيار نه کړې شوه بلکه د رسولانو په معرفت ئې کتابونه نازل اوفرمائيل . او رسول يې هم صرف په انسانانو کښې منتخب کړو . کافرانو به وئيل چه د پيغام راليږلو دپاره الله تعالی فرښتې ولې را ونه ليږلې . دې دپاره چه مونږ ته ددې احکامو منزل من الله کيدلو يقين اوشی . الله تعالی ددې په جواب کښې فرمائی : ﴿وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا﴾ (۲. ۹) که چرته مونږ فرښتو لره رسول جوړولو سره راليږلې نو په انسانی صورت کښې به مو راليږلې وو ﴿لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا﴾ (۱۷. ۹۵) يعنی که چرته په زمکه باندې فرښتې اوسيدلې شوی نو مونږ به رسول هم فرښتې راليږلې .

غرض داچه سوال دادې چه د کتابونو د نازليدلو لپاره رسولانو لره واسط جوړولو او رسالت دپاره بالخصوص هم انسانانو لره منتخب کولو باندې دومره اصرار ولې اوکړئ شو ؟ ددې جواب په خپله کلام الله کښې موجود دې ﴿وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ﴾ (۴. ۲۴) يعنې الله چه څومره رسولان راليږلی دی دهغوی د بعثت مقصود صرف داوو چه هغوی د فرامين خداوندی مطابق حکم ورکړی او پخپله د قوانينِ الهيه مطابق ژوند تير کړی او نازل شوی احکامو لره عملی کولوسره د امت دپاره يو نمونه قائمه کړی دې دپاره چه امت دهغوی اتباع اوکړی . که چرته بلاواسطه په رسول احکام نازليدلې اود هغې تفصيل او تشريح کولو والا او عملی جامه اچولو والا څوک نه راتللې نو خلقو به د آيتونو په مفهوم او معنیٰ کښې اختلاف کولو او منشاالهی پيژندلو کښې به ئې غلطی کوله . هغوی لره پوهولو والا به څوک نه وو ، دې ضرورت لره خو څه حده پورې فرښتو هم پوره کولې شو ، مگر دهغوی متعلق به خلقو دا خيال کولو چه فرښتې خو د قوت شهوانيه غضبيه نه پاکې دی او انسانی حوائجو او ضرورياتو نه مستغنی دی . ددې وجه

Maktaba Tul Ishaat.com

نه به د طهارت په احکامو کښې انسان د فرښتو تقلید نه شو کولې ځکه چه انسان خيته لرى د خوراک څکاک . د ډک او تش او او سحرا ته د تلو محتاج دې . د شهوت او غضب قوت لرى . د جذباتو . داعياتو . امراضو او عوارضو ښکارکيږى . د ښځې بچو په جنجال کښې راګيريږى . ددې وجه نه د فرښتو اتباع د انسان په وس کښې نشته دې . خلقو به وئيلې شو چه مونږه انسانى کمزوريانې لرلوسره د فرښتو د متقيانه ژوند تقليد ځنګه اوکړو ؟ ددې وجه نه ضرورى وه چه يو انسان هم دهغوى جذباتو او عوارضِ انسانيه سره زمکې ته راتلې . هغه ته هم هغه ټول معاملات مخې ته راتلې چه يو عام انسان ته مخې ته راځى دې دپاره چه هغه د قوانينِ الهيه مطابق ژوند تيرولوسره ښودلې چه په کومه طريقه انسان د الله تعالى نازل کړې شوى قوانينو باندې عمل اوکړى . قدم په قدم باندې ئې خلقو ته خپل قول اوعمل سره هدايات ورکولې او هغوى ئې پوهولې چه انسان د ژوند مشکلو لارو نه ځنګه بچ کيدلوسره په نيغه لاره باندې روانيدلې شى . غرض داچه لفظونو کښې نازل شوو احکامو ته عملى جامه اچولوسره يې د امت دپاره اسوهٔ حيات قائمولې . بس هم دا وجه ده چه پخپله الله تعالى زمونږ دپاره صرف کتاب لره کافى اونه ګڼلو . او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اسوهٔ حسنه پيروئ لره کتاب سره په مونږ باندې لازم کړې

ددې نه پس مونږ د دښمنانِ رسول الله صلى الله عليه وسلم د خرافاتو جواب طرف ته متوجه کيږو :

دوهم اعتراض :- دښمنانِ رسول وائى چه حديث بالاتفاق ظنى دې او د ظن پيروى د قرآن په رو سره منع ده . ﴿ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ﴾ (۱۰ . ۳۶) ﴿ قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴾ (۶ . ۱۴۸) ﴿ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴾ (۶ . ۱۱۶) ﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴾ (۱۷ . ۳۶)

نتيجه دا را اوتله چه د حديث پيروى د قرآن په روسره منع ده

جواب :- د ظن لفظ په دريو معانيو کښې استعماليږى .

(۱) اټکل يعنې بلادليل محض ګمان اوتخمين (۲) شواهدو او قرائنو سره ظنِ غالب (۳) ظن په معنى د نظرى او استدلالى علم يقينى چه په دليل او برهانِ قطعى سره حاصل شوې وى

په لاندينيو قرآنى آيتونو کښې د ظن لفظ هم د علم يقينى په معنى دې . ﴿ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾ (۲ . ۴۶) ﴿ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا اللَّهِ ﴾ (۲ . ۲۴۹) ﴿ وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴾ (۳۸ . ۲۴) ﴿ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴾ (۷۵ . ۲۸) ﴿ أَلَا

بِظَنٍّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَّبْعُوثُونَ ﴾ (۸۳ . ۵)

قرآن ظن په معنی د محض اټکل اود تخمین د پیروئ نه منع کړې ده . د احادیثو سلسله نعوذبالله محض اټکل او تخمین نه ده . پس احادیثو ته د ظن معنی ثانی (ظن غالب) او معنی ثالث (علم یقینی استدلالی) په لحاظ سره ظنی ونیلې کیږی . ډیر احادیث د علم یقینی استدلالی فائده هم ورکوی

حافظ ابن حجررحمه الله متوفی ۸۵۴ هجری. په شرح د نخبة الفکر کښې فرمائی:

وقد يقع فيها اى فى اخبار الاحاد المنقسمة الى مشهور وعزيز وغريب ما يفيد العلم النظرى بالقرائن على المختار (شرح نخبة الفكر)

علم یقینی استدلالی خو ظاهر دې چه واجب الاتباع دې . باقی پاتې شو هغه حدیثونه چه د ظنِ غالب فائده ورکوی . نو شریعتِ مطهره ظنِ غالب لره د یقین حکم ورکولوسره واجب الاتباع ګرځولې دې .د شرعی یقین دپاره د ثقه عادل شهادت (چرته دیو . چرته د دوو . او چرته د زیاتو) کافی دې اګرچه هغه په احادیثو کښې موجود دې . په دې لحاظ سره احادیث ټول یقینی دی . ظنی ورته ددې وجه نه ونیلې کیږی چه مفید د علم یقینی استدلالی دې یا ددې وجه نه چه په اکثرو احادیثو کښې عقلاً د خطا احتمال موجود دې شرعاً نه . غرض داچه احادیثو ته شرعاً ظنی څکه ونیلې کیږی چه بعضې احادیث مفید د علم یقینی عقلی استدلالی دی . او اکثراحادیث مفید د ظن غالب دی .او دنیا کښې ظنِ غالب باندې د عمل کولو نه سوا څه چاره نشته دې . مونږ شپه اوورځ په خپلو ټولو معاملاتوکښې هم ظنِ غالب باندې عمل کوو . د دوا څکلوپه وخت کښې د شفا یقین نه وی بلکه زیات د ضرر احتمال موجود وی . موټر . ریل . طیاره او بحری جهازوغیره باندې د سوریدلو په وخت کښې مونږ ته دهغې دمشینرئ څه علم نه وی . د مشینرئ د پُرزو د صحیحوالی څه علم نه وی . د لارې د حوادثاتو نه د محفوظ کیدلو څه یقین نه وی . د طیارې د پریوتلو او د ریل د پټلئ نه کوزیدلو . د بحری جهاز د غرق کیدلو احتمال موجود دې . سره ددې نه مونږ شپه او ورځ په دې څیزونوکښې سفر کوو . د بازار نه د غوښې اخستلو په وخت کښې دهغې د حلالوالی . د غوړو . شودو . سبزو چینو وغیره د پاکوالی اود اوبو څکلو او غسل کولو په وخت کښې دهغې د طهارت هیڅرې کامل یقین نه وی او نه کیدلې شی . ټول عمر په معاملاتو کښې د ظنِ غالب په پیروئ باندې مجبوره یو. د ظنِ غالب پیروئ لره که پریخودلې شی نو انسان په دنیا کښې ژوند پاتې کیدلې نه شی . مار ته ورتللوسره مونږ ته دهغه د خوړلو یقین نه وی او د خوړلو نه پس د مر کیدلو یقین نه وی هم دغه شان زهر څکلوسره مرګ یقینی نه وی . سره ددې نه مونږ د زهرڅکلو نه خان بچ کوو . اود مار نه پرهیز کوو . چه هرکله مونږ شپه او ورځ په هره معامله

Maktaba Tul Ishaat.com

کښې هم ظنِ غالب باندې عمل کوؤ نو څه وجه ده چه حدیث لره د ظنی کیدلو د وجه نه ترک کړئ شی . قرآن یقینی دې او حدیث ظنی . مګر ددې دا مطلب نه دې چه حدیث لره محض اټکل او تخمین ګڼلو سره ناقابلِ عمل اوګرځولې شی ، د قرآن د یقینی اود حدیث ظنی کیدلو مطلب دې چه د قرآن هرهرلفظ تواترسره ثابتیدلو د وجه نه یقینی بدیهی عقلی دې ، حدیث کښې چونکه روایت بالمعنی جائز دې ددې وجه نه دهغه د هرلفظ متعلق قرآن په شان یقین نه شی کیدلې لهذا حدیث یقینی استدلالی یا یقینی شرعی دې ، لکه څنګه چه د مور علم یقینی دې اود پلار ظنی . څکه چه د مور متعلق قطعی طور باندې وئیلې کیدلې شی چه د فلانکی سړی مور ده مګر د پلار په باره کښې هغه یقین سره حکم نه شې لګولې ، سره ددې نه د پلار علم یقینی شرعی دې .

دویم اعتراض :- حضورصلی الله علیه وسلم د احادیثو د لیکلو نه منع فرمائیلې وه . (لاتکتبوا علی ومن کتب علی غیرالقرآن فلیمحه)(مسلم)د احادیثو د لیکلو نه منع کول ددې امر دلیل دې چه حدیث حجت نه دې ، ددې نه پس د دریمې صدۍ په آخرکښې محدثینو حدیثونه جمع کړل ، دهغه محدثینو اود حضورصلی الله علیه وسلم په مینځ کښې عموماً پنځه او کله ددې نه هم زیات وسائط دی ، دا محدثین روایت درروایت ، درروایت ، درروایت ، درروایت کوی چه کوم څیز په دومره وسائطو سره مونږ پورې رااورسی په هغې باندې څنګه اعتماد کیدلې شی ؟ ددې نه پس عامو خلقو کښې د پلار او نیکه نه حدیثونه بیانول او په هغې باندې د عمل کولو رسم پیدا شو ، چه دهغې تردید قرآن باربار په دې لفظونو سره کړې دې ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ (۳۱ ، ۲۱) .

ترجمه : چه کله هغوی ته د قرآن د پیروئ متعلق وئیلې کیږی نووائی چه مونږ دخپل پلارنیکه پیروی کؤو .

جواب :- ددې اعتراض د جواب دپاره د تدوینِ حدیث د تاریخ د بیان ضرورت دې لهذا مونږ مختصراً په قدر د ضرورت سره هغه مضمون باندې رڼا اچول غواړو .

د احادیثو تدوین

په ابتداء کښې حضورصلی الله علیه وسلم د کتابتِ حدیث نه څکه منع فرمائیلې وه چه قرآن سره التباس اونه شی څکه چه هغه وخت کښې د کتابتِ قرآن عام دستور وو او عوام د قرآنی اسالیبو اودهغه معجزانه انداز نه لا پوره مانوسه نه وو ، د کتابت حدیث نه د منع کولو دا مقصد هیڅرې نه وو چه حدیث قابلِ اعتبار نه دې ، که چرته دا مقصد وې نودوی صلی الله علیه وسلم نه

د حدیث بیانولو نه هم منع کوله . حالانکه د مسلم شریف په کوم روایت کښې چه د کتابت حدیث نه نهی ده هم دهغه روایت په آخر کښې دا جمله هم ده « **وحدثوا عنی ولا حرج** » د منکرینِ حدیث د بددیانتئ دا عالم دې چه د کوم حدیث نه استدلال اخلی هم دهغې په آخرکښې **هغه جمله** چه د هغوی د هوائیاتو باطلو خلاف ده هغه بالکل حذف کوی . او بیا **تعجب دادې** چه دوئ د انکارِ حدیث دپاره پخپله د حدیث نه استدلال کوی چه هرکله حدیث قابلِ اعتماد نه دې نو «لا تکتبوا-الخ» باندې څنګه اعتماد اوکړې شو ؟ د حدیث د اشاعت دپاره **حضورصلی الله علیه وسلم** اوفرمائیل : «**فلیبلغ الشاهد منکم الغائب**» یعنی حاضر دې غائب ته اورسوی .

پخپله د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې اودهغه نه پس د **صحابه کرامو** رضی الله عنهم په زمانه کښې د حدیثونو بیانولو عام رواج وو ، حضورصلی الله علیه وسلم **معاذبن جبل** رضی الله عنه ته یو خدمت باندې استولو سره ارشاد اوفرمائیلو چه ته به **څنګه فیصله کوې** ؟ حضرت معاذبن جبل رضی الله عنه عرض اوکړو چه رومبئ به قرآن باندې نظر کوم . **بیا به ستا قول** اوعمل سره استدلال کوم . بیابه د اجتهاد نه کاراخلم . حضورصلی الله علیه وسلم **په هغه** باندې د خوشحالئ اظهار فرمائیلو سره د حجتِ حدیث تصدیق ئې اوکړو د حضورصلی الله علیه وسلم دا هم ارشاد دې : (**تسمعون ویسمع منکم ویسمع ممن یسمع منکم**) (**ابوداؤد و کتاب العلم**) د منکرینِ حدیث دا وینا چه د دریمې صدئ په آخر کښې د حدیثو تدوین شوې دې سراسرغلطه ده ، د تدوین کار هم د حضورصلی الله علیه وسلم د زمانې نه شروع شوې وو اګرچه عوامو ته د اختلاط بالقرآن د ویرې نه د کتابتِ حدیث اجازت نه وو خو بیا هم خاص خاص خلقو ته د کتابت اجازت وو .

ابوهریرة رضی الله تعالی عنه فرمائی چه ماته د ټولو نه زیات حدیثونه یاد دی مګر عبدالله بن عمروبن العاص لیکل اوما نه لیکل . (انه کان یکتب ولا اکتب) (بخاری)

مستدرک حاکم نه معلومیږی چه پخپله حضرت ابوهریرة رضی الله تعالی عنه سره هم د احادیثو لیکلې شوې ذخیره موجود وه چنانچه حسن بن عمرو فرمائی چه ما یو خلې حضرت ابوهریرة رضی الله تعالی عنه ته یو حدیث واورولو نو دوی دهغې نه انکار اوکړو او وې فرمائیل چه که چرته تا دا حدیث ځما نه اوریدلې وې نو ځما په کتابونو کښې به موجود وی چنانچه دوی په خپلو کتابونو کښې اولټولو نو دا حدیث ملاؤ شو .

په دې مقام باندې منکرینِ حدیثو دوه اعتراضونه اوکړه . (۱) د بخاری په روایت سره معلومیږی چه دحضرت ابوهریرة رضی الله تعالی عنه نه د عبدالله بن عمروعلم زیات وو په حدیثو کښې . حالانکه د روایتونو ذخیره د ابوهریرة رضی الله تعالی عنه نه زیاته منقوله ده . ددې جواب دادې چه د بخاری په روایت کښې استثناء منقطع ده ددې وجه نه دهغې د وړاندې جملې سره هیڅ تعلق نشته دې . همدارنګه کثرتِ علم کثرتِ روایت لره مستلزم نه دې . د حضورصلی الله علیه

Maktaba Tul Ishaat.com

وسلم د وصال نه پس عبدالله بن عمرو ډیره موده په شام کښې اوسیدلې دې او د ابوهریرة رضی الله تعالی عنه قیام هم په مدینه کښې وو ، چونکه دورِ اول کښې دعلم مرکز هم مدینه وه . خلقو به تحقیقی مسائلو کښې هم د مدینې علماؤ ته رجوع کوله . ددې وجه نه ابوهریرة رضی الله تعالی عنه ته د روایاتو بیانولو زیاته موقع ملاؤ شوه .

مستدرک حاکم کښې دی چه ابوهریرة رضی الله تعالی عنه سره هم لیکلې شوی حدیثونه موجود وو او بخاری کښې دی «لااکتب» دهغې جواب دادې چه ابوهریرة رضی الله تعالی عنه ته پخپله لیکل نه وو ازده هغه سره چه کومه ذخیره وه هغه ئې په بل چا لیکلې وه ، (فتح الباری ص ۱۸۴ج ۱)

طبقات ابن سعد کښې د عبدالله بن عمروبن العاصْ واقعه لیکلې ده چه هغوی خدمتِ نبوی صلی الله علیه وسلم کښې عرض اوکړو چه کوم حدیثونه ما ستاسو نه بالمشافهه اوریدلی دی دهغې د لیکلو اجازت راکړئ . حضورصلی الله علیه وسلم اجازت ورکړو بیا عبدالله پوښتنه اوکړه چه صرف د حالت نشاط حدیثونه اولیکم یا د حالتِ غضب هم . دوی صلی الله علیه وسلم خپلې خولې مبارکې طرف ته اشاره کولوسره اوفرمائیل چه ددې نه بغیر دحق نه بل هیڅ نه را اوځی . چنانچه هغوی احادیث جمع کړه اودهغې نوم ئې «الصادقه» کیخودلو ، هم دا واقعه د ابوداؤد په کتابَ العلم کښې هم ده .

چه هرکله خلق د قرآن د معجزانه اسلوبو نه ښه واقفه شو نو حضورصلی الله علیه وسلم نه صرف د کتابتِ حدیث اجازت ورکړو بلکه د لیکلو حکم ئې ورکړواو په ډیرو صحابه کرامو رضی الله عنه ئې دینی مسائل او پیغمبرانه هدایات په خپله اولیکل.

کان رجل من الانصار یجلس الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فیسمع من النبی صلی الله علیه وسلم الحدیث فیعجبه ولا یحفظه فشکی ذلك الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله انی لا سمع منك الحدیث فیعجبنی ولا احفظه فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم استعن بیمینك واوما بیده للخط (رواه الترمذی)

د مکې د فتح په موقع باندې دوی صلی الله علیه وسلم یو خطبه ارشاد اوفرمائیله او د ابوشاه یمنی په درخواست باندې یی هغه خطبه اولیکله او هغه ته ئې ورکړه . وې فرمایل «اکتبوا لابی شاه» (مفتاح السنة مصری ص ۱۷ وبخاری)

عمروبن حزم لره یمن ته د استولو په وخت حضورصلی الله علیه وسلم یومفصل تحریری هدایت نامه اولیکله چه په هغې کښې د صدقاتو ، دیاتو ، فرائضو وغیره احکام و . (مفتاح السنة ص ۱۸)
دمسلم بن الحارث پلار ته حضورصلی الله علیه وسلم په بل سړی باندې یو بشارت ولیکلو او هغه ته یی ورکړو (ابوداؤد)

د طائف یو سړی عبدالله بن عباس رضی الله تعالی عنهما ته یو کتاب اورولې وو (ترمذی کتاب العلل) د خطیب د روایت مطابق حضرت انس رضی الله تعالی عنه سره هم د احادیثو مجموعه وه. حضرت انس رضی الله عنه به خپل اولاد ته د کتابتِ حدیث حکم ورکولو (دارمی ص ۲۸)

ابن عبدالبر جامع کښې د عبدالرحمن بن مسعود نه نقل کړې دی چه هغه یو کتاب ښودلو سره قسم اوخوړلو او وې وئیل چه دا د عبدالله بن مسعود د لاس لیکلې شوې دې.

عبدالله بن مسعود رضی الله عنهما بعضې احادیثو لره لیکلوسره د صحیفې په صورت کښې دخپل ځان سره اوساتل (بخاری) بعضې کثیرالروایات صحابه مثلاً د ابوهریرة، عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر، جابربن عبدالله، براء بن عازب او انس بن مالک وغیرهم رضی الله تعالی عنهم مرویاتو لره به دهغوی شاګردانو دهغوی په وړاندې کیناستلو سره لیکل. (دارمی ۲۸و ۲۹. تهذیب التهذیب جلد ۴ ص ۱۹۸، کتاب العلل الترمذی)

حضرت عمر رضی الله عنه د عمالِ حکومت دپاره د صدقة الماشیه احکام لیکلی وو. (موطا مصری صفحه ۱۳۵، ۱۳۲، ۱۵، ۱۵۲. باندې داسې قسم مثالونه لیکلې شوی دی)

مګر هغه زمانه کښې حفظ صدور باندې زیات زور وو، د عربو خلق په حافظه کښې مشهور وو. طویلې او عریضې قصیدې د مختلفو مضامینو به هغوی ته یادیدلې اود اوښانو او د اسونو نسب نامې ئې حفظ وې. دحضورصلی الله علیه وسلم احادیثو لره هغه خلقو خصوصیت سره وحی الهی ګڼلوسره حفظ کړو، اود حضورصلی الله علیه وسلم قول او عمل لره واجب الاتباع پیژندلوسره دهغې ئې حفاظت اوکړو، د حضور صلی الله علیه وسلم د وفات نه پس کومو خلقو چه حضورصلی الله علیه وسلم نه وو لیدلې هغوی د لرې ځایونو نه سفر کولوسره د صحابو رضی الله عنهم نه د حضورصلی الله علیه وسلم د حالاتو پوښتنه کوله او هغه به ئې محفوظه کول. په خپله صحابه کرامو رضی الله عنهم نورو ممالکو ته رسیدلوسره دحدیثونو تبلیغ ئې اوکړو.

دارمی دمیمون بن مهران نه روایت کړې دې چه د ابوبکرصدیق رضی الله عنه په دورِ خلافت کښې چه کله به څه مقدمه مخې ته راتلله نو ابوبکررضی الله عنه به ړومبئ په قرآن کښې لټوله که چرته قرآن کښې به فیصله نه ملاویدله نوپخپل معلوماتی احادیثو کښې به ئې غورکولو. که چرته په هغې کښې هم قاصرشو نو صحابو کښې به ئې عام طور باندې اعلان کولو چه مونږ ته څه داسې قسم مسئله راغلې ده آیا تاسو صاحبانو کښې چاته ددې متعلق د رسول الله صلی الله علیه وسلم کومه فیصله معلومه ده؟ بعضې وقتونو کښې داسې هم شوی دی چه خلقو به دوی ته راتللوسره علم نبوی بیان کړو او هغې لره اوریدلو سره به دوی شکر اوباسلو چه په مونږ کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم خبرو لره یاد ساتلو والا موجود دی، او که چرته په هغې سره به هم فیصله اونه شوه نو صحابو نه مشوره اخستلو سره به ئې اتفاق رائې باندې فیصله کوله. که چرته یو سړی به

Maktaba Tul Ishaat.com

داسې خبره اوکړه چه په صحابو کښې به مشهوره اومتعارفه نه وه نودهغه نه به دهغې متعلق شهادت طلب کیدلو خواه هغه به هرڅومره معتبره وه .

مغیرة بن شعبه د ابوبکررضی الله عنه په پوښتنې باندې چه کله اووئیل چه جدّې (نیا) ته به حضورصلی الله علیه وسلم سدس (شپږمه حصه) ورکوله نو دوی پوښتنه اوکړه چه : ((هل معک احد ؟)) آیا ستا څوک ګواه شته په دې باندې؟ محمد بن مسلمه هم دا ګواهی ورکړه نو بیا صدیق اکبر رضی الله عنه جدې ته سدس ورکړو (بخاری ومسلم)

د حضرت صدیق رضی الله عنه نه پس دحضرت عمر فاروق رضی الله عنه دور راغلو او په هغې کښې تکبیرجنازه . جزیهٔ مجوسی ، طاعون ، خبرالضحاک بن سفیان فی توریث المراة من دیة زوجها . او خبر دسعد بن ابی وقاص فی المسح علی الخفین وغیره مسائلو فیصله هم احادیثو لره حجت جوړکړې شو. حضرت عمرفاروق اعظم رضی الله عنه د ابوموسیٰ اشعری رضی الله عنه نه ددې حدیث په بیانولو باندې شهادت طلب کړو چه کله یو مسلمان ته (د بهرنه) درې خلې سلام ونیلو باندې (دننه نه) جواب ملاؤ نه شی (هغه ته د دننه راتللو اجازت ملاؤ نه شی) نو واپس دې لاړ شی . د ابوسعید خدری رضی الله عنه په شهادت باندې د ابوموسی اشعری رضی الله عنه پرېشانی ختمه شوه (مفتاح السنة ص ۱۹ ج ۲ حاکم ، بخاری . مسلم)

په دې واقعاتو سره ثابته شوه چه محدثینو د حدیث د روایاتونو پوره تحقیق بیان کړې دې هم ددې وجه نه اسماء الرجال او اصولِ جرح اوتعدیل لره د مستقل فنونو په صورت کښې مدون اوفرمائیل . او صرف هم هغه احادیثو لره یې (د محکم علمی شهادت په بناء باندې) صحیح اوګرځول چه د اصولو د روایت او درایت په لوړ معیار باندې پوره شو او د تعارض په حالت کښې په هغې کښې یومعقول صورت د تطبیق پیدا شو او د قرآن خلاف یو حدیث لره یې هم قبول نه کړو.

حضرت شاه ولی الله رحمة الله علیه په ازالة الخفاء کښې فرمائی :

((فاروق اعظم رضی الله عنه بسیار ازامهات فن حدیث روایت کرده است ودردست مردم تاهنوز باقی است بعد ازان فاروق اعظم علماء صحابه رضی الله عنهم رااباقلیم دارالاسلام روان ساخت وامر کرد باقامت شهرها وبه روایت احادیث درآنجا))

حضرت ابوذرغفاری رضی الله تعالی عنه ته د روایتِ حدیث دومره شوق وو اود حدیثو تبلیغ او اشاعت یې دومره ضروری ګڼلو چه فرمائی - ((که چرته تاسو خما د وژلو دپاره خما په ستِ باندې توره کیږدئ او ماته دا امید وی چه د مرګ نه وړاندې د رسول الله صلی الله علیه وسلم یوکلمه هم چه ما اوریدلې وی اورسوم نوزه به یې ضرور وایم)) (بخاری)

ابوسعید خدری رضی الله تعالی عنه به چه کله احادیث بیانول نود اوریدلو والو به د شوق او

ذوق دا حالت وو چه د خلقو دیوال به د دوی په وړاندې اودریدلو ،بعضې صحابه رضی الله عنهم به د خلقو د ډیروالی د وجه نه د کوټو په چتونو باندې ختلو سره روایت بیانولو . حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما په زمانه نبوی کښې کم عمره وو. دوی په زیات عمرکښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم په دروازو باندې د سحر نه واخله ترغرمې پورې صرف ددې وجه نه کیناستلو چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کومه خبره بیان کړې نوهغه اولیکم . د رسول الله صلی الله علیه وسلم په عهد مبارک کښې او د دوی نه پس د خلفائې راشدینو په زمانه کښې ډیر اکابر صحابه مثلاً معاذبن جبل . عمروبن حزم . عبدالله بن مسعود . عبدالله بن عباس . عبدالله بن عمرو بن العاص . زیدبن ثابت . ابوالدرداء . ابوذر . ابوموسیٰ اشعری وغیرهم رضی الله عنهم مکه . مدینه . کوفه . بصره . شام . مصر او یمن وغیره بلادمملکت اسلامیه کښې خواره شو او هرځائې هغوی د کتاب او سنتو تعلیم ورکړو .

د صحابو رضی الله عنهم نه پس د تابعینو رحمهم الله زمانه راغله . هغوی د دنیائې اسلام په ګوټونو ګوټونوکښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنتو له کمال حفاظت سره اورسول صحابورضی الله عنهم کښې اګرچه ذاتی یاداشتونو لیکلې شوی وو . مګر د حدیثو یو مرتب کتاب نه وو . د اول قرن په آخرکښې عمربن عبدالعزیز متوفی ۱۰۱هجری د مدینې منورې والی ابوبکربن محمد بن عمروبن حزم ته اولیکل

انظر ما کان من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فاکتبه فانی خفت دروس العلم وذهاب العلماء

(مفتاح السنة ص۲)

یعنی دحضورصلی الله علیه وسلم حدیثونه لیکه ماته د حدیثو د ختمیدلو ویره ده .

او هغه ته ئې دا هم اولیکل چه د عمره بنت عبدالرحمن انصاریه رضی الله عنها (متوفاة ۹۸ هجری) اود القاسم بن محمدبن ابی بکرالصدیق (متوفی ۱۲۰هجری) د احادیثو چه کومې مجموعې دی هغه لیکلوسره هغه ته ولیږه .

هم دغه شان نورو لویو ښارونو مکه . کوفه . بصره . شام اویمن وغیره کښې خپلو عُمالو ته د تدوین حدیث دپاره اولیکل . امام محمد بن مسلم بن عبیدالله بن عبدالله بن الشهاب الزهری المدنی (المتوفی ۱۲۴هجری) هم په هغه خلقو کښې وو چه هغوی ته د تدوین حدیث دپاره لیکلې شوی وو (مفتاح السنة)

دخلیفه عادل هغه هدایت د محدثینو حوصلې اوچتې کړې او هغوی خپلو کوششونو له نور هم تیزکړو اوداحادیثو دتدوین کارپه لویه پیمانه باندې شروع شو . په هغه مقدسه ډله کښې د ټولو نه زیات ممتاز شخصیت دمحمد بن مسلم الزهری دې. دده پیدائش په ۵۰ هجری کښې اوشو .د سنن

Maktaba Tul Ishaat.com

او آثارِ نبوی د قصر دا شپږ ستنې فنِ حدیث کښې لویه درجه لری امام زهری (مدینه کښې)، عمرو بن دینار (مکه کښې)، قتادة ویحی بن کثیر (بصره کښې) ابو اسحاق وسلیمان اعمش (کوفه کښې)

امام زهری د تابعینو د طبقه اولیٰ په محدثینوکښې دې چه هغوی احادیثو لره قلمبند کړه روستو هم په دویمه صدیٔ کښې چه طبقه ثانیه ده په هغې کښې د تدوین کار خورشو . چنانچه ابن جریج (متوفی ۱۵۰هجری) د تولو نه وړاندې مکه مکرمه کښې حدیثونو لره بصورتِ کتابت جمع کړو . (مدینه منوره کښې) ابن اسحاق متوفی ۱۵۱ هجری او امام مالک متوفی ۱۷۹ هجری (بصره کښې) ربیع بن صبیح متوفی ۱۲۰ هجری (کوفه کښې) سفیان ثوری متوفی ۱۲۱ هجری (شام کښې) اوزاعی متوفی ۱۵۲ هجری (یمن کښې) معمر متوفی ۱۵۳ هجری او خراسان کښې ابن المبارک متوفی ۱۸۱ هجری وغیره حدیثونو لره لیکلوسره مدون کړه چه په هغې کښې اقوالِ صحابه اود تابعینو فتاوې هم شامل وې . هم په دې دور کښې سفیان بن عیینه مکه کښې . حمادبن سلمه وسعید بن ابی عروبه بصره کښې . هشیم بن بشیرواسط کښې . وکیع بن الجراح شام کښې . عبدالرزاق یمن کښې . جریربن عبدالله ری کښې وغیرهم داسې جلیل القدر محدثین تیرشوی دی چه دهغوی کارنامې حیاتِ ابدی موندلې دې . د دویمې صدیٔ یو څو مستند کتابونه دادی : (۱) مصنفالليث بن سعد (متوفی ۱۷۵ هجری) (۲) موطاامام مالک بن انس (متوفی ۱۷۹ ھ (۳) مصنف سفیان بن عیینه (متوفی ۱۹۸هجری) (۴) مسندامام الشافعی (متوفی ۲۰۴ھ)

ددې نه پس دریمه صدیٔ هجری دخدمت سنتِ رسول الله صلی الله علیه وسلم جلیل القدر زمانه ده . په هغې کښې د صحاح سته وغیرها مستند کتابونو تدوین اوشو اوترنه پورې د علومِ نبوت دا نورانی منابع بکمالها موجود دی . صحاحِ سته دادی :

(۱) صحیح البخاری (متوفی ۲۵۲ هجری) (۲) صحیح مسلم (متوفی ۲۲۱هجری) (۳) سنن ابی داؤد (متوفی ۲۷۵ هجری) (۴) سنن الترمذی (متوفی ۲۷۹ هجری) (۵) سنن النسائی (متوفی ۳۰۳ هجری) (۶) سنن ابن ماجه (م ۲۷۳ هجری) ددې نه علاوه لاندینی کتابونه هم په دې دریمې صدیٔ کښې مدون شو .

(۷) مسنداحمدبن حنبل (متوفی ۲۴۱ هجری) (۸) مسنداسحاق بن راهویه (متوفی ۲۳۷ھ) (۹) مسندعبدبن حمید (متوفی ۲۴۹ھ) (۱۰) مسندالدارمی (متوفی ۲۵۵ھ) (۱۱) المسند الکبیرللقرطبی (متوفی ۲۷۲ھ) (۱۲) مسندابی یعلی الموصلی (متوفی ۳۰۷ھ) (۱۳) تهذیب الاثار للامام محمدبن جریرالطبری (متوفی ۳۱۰ھ) وغیرها

د محدثینو نه علاوه د فقهې امامانو هم د حدیثونو روایت کړې دې او په اسوهٔ رسول صلی الله علیه وسلم باندې دهغوی د احکامو اود فتاوو بنیاد وو

امام ابوحنیفه . ولادت ۸۰ ھ . وفات ۱۵۰ ھ . امام مالک . ولادت ۹۳ھ وفات ۱۷۹ھ امام

شافعي ولادت ۱۵۰ھ وفات ۲۰۴ھ . امام احمد ولادت ۱۶۴ھ وفات ۲۴۱ھ . امام ابويوسف ولادت ۱۱۳ھ وفات ۱۸۲ھ . امام محمد بن حسن ولادت ۱۳۵ھ وفات ۱۸۹ھ .

غرض دا چه چه هركله د حضورصلى الله عليه وسلم د اسوهٔ حسنه د حضورصلى الله عليه وسلم نه واخله ترننه پورې تبليغ او حفاظت په اكملې طريقې سره راروان دې او جميع امت دهغې نه استدلال كړې دې نو نن هغه ناقابلِ اعتبار ګرځول صريح ضلالت او ګمراهى ده . د قرآن په آيتونو سره ثابته شوې ده چه د حضورصلى الله عليه وسلم اسوهٔ حسنه په امت باندې واجب الاتباع ده او دا هم ښكاره دى چه دا حكم ترقيامته پورې د مسلمانانو دپاره دې . ځكه چه حضورصلى الله عليه وسلم خاتم الانبياء دې . پس كه چرته د حديثونو مونږ پورې د رارسيدلو كومه يوه ذريعه مضبوطه نه ده نو نعوذبالله الله تعالى داسې بې فائدې او فضول حكم ولې وركړو چه هغې باندې عمل كول زمونږ دپاره ممكن نه دى .

محدثينو د حديثنو د حفاظت دپاره هره ممكنه طريقه اختيار كړې ده . دعلم حديث حاصلولو دپاره ئې د لرې لرې ملكونو سفرونه اوكړه زيات تكليفونه او مشقتونه ئې برداشت كړه . بيا ئې حاصلولو نه پس تبليغ كښې څه قصرېرئ نه خودلو . چنانچه امام بخارى دعلم حديث په خاطر مكې . مدينې ، شام . بخارا ، مرو . هرات . مصر ، بغداد . كوفه . بصره . بلخ . نيشاپور اود نورو ډيرو ملكونو داسې زمانه كښې سفر اوكړو چه په هغه زمانه كښې د ريل . موټر وغيره څه بندوبست نه وو ، چرته به چه ورته د حديثونو معلومات كيدلو هغه ځائ ته به ورتللو . يوزراتياؤ شيوخو نه ئې علم حديث حاصل كړې وو . او امام بخارى نه مخامخ په مخامخ بلاواسطه علم حديث حاصلولو والا د شاګردانو شمير نوى زره دې .

دا خو د تحصيلِ حديث او تبليغ حالت وو . بيا صحيح او ممنوع حديث لره د چانړكولو دپاره محدثينو د اسماء الرجال فن اوليكلو . د اسناد ئې پوره تنقيح او تنقيد اوكړو . د حديث صحت او اسقم لره د چانړ كولو دپاره ئې هره ممكنه ذريعه اختيار كړه . چه په كومو حديثونو كښې به چه لږ غوندې ضعف معلومه شو يا شک پيدا شو هغه حديث لره ئې هړو په كتاب كښې درج نه كړو . كه چرته كوم يو محدث به درج هم كړو نودهغې ضعف ئې ښكاره كړو . دهغه محدثينو د تقوىٰ او پرهيزګارئ حالت كه چرته بيان كړئ شى نودهغې دپاره دفاتر هم كافى كيدلې نه شى .

امام بخارى رحمة الله عليه به د هرحديث د ليكلو نه وړاندې د دوو ركعتو نفلو التزام به ئې كولو . بيا په اسناد كښې دومره حده پورې احتياط كړې دې چه راوى اومروى عنه كه چرته هم په يو زمانه كښې تيرشوى وو . دهغوى په خپل مينځ كښې لقاء هم ممكن وى مګر ترڅو پورې چه د هغه لقاء ثابته نه شى امام بخارى دهغې روايت نه قبلوى . اګرچه هغه راوى هرڅومره عادل او ثقه وى

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د دښمنانو اتباعِ حديث لره ((**بل نتبع ما الفينا عليه ابائنا**)) (۲)

Maktaba Tul Ishaat.com

۱۷۰، کښې داخلول انتهائی تعصب دې . اتباع آباء ضلالت او ګمراهئ کښې ممنوع ده نه په رشد اوهدایت کښې . قرآن مجید کښې د بنویعقوب علیه السلام قول منقول دې ﴿قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ (۲. ۱۳۳) یعنی مونږ به ستا د معبود او ستا د پلارنیکه ابراهیم ،اسماعیل ، اسحاق د واحد معبود عبادت کؤو.

دښمنانِ رسول صلی الله علیه وسلم پخپله د رسول په دښمنئ کښې د تاریخ نه استدلال کوی . حالانکه د تاریخ د صحت دپاره څه سند نشته دې . تاریخ کښې د سکندر اود دارا وغیره مفصل قصې ذکردی مګر یو سړې که چرته د سکندر یا د دارا وغیره د وجود انکار اوکړی یا یو واقعې لره تسلیم نه کړی نودهغې د اثبات دپاره څه دلیل او سند کیدلې شی ؟ په خلاف د حدیث چه دهغې هرجزء په سند او دلیل سره ثابت دې . بیا د سند هم پوره تنقیح او تنقیداو هرې ممکنې ذریعې سره چیړل شوې شوې دې او مضبوط علمی شهادت نه پس قبول کړې شوې دې .

دریم اعتراض :- ډیر احادیث په اتفاق سره موضوع دی او ډیرو راویانو به پخپله حدیثونه جوړول لهذا څنګه به معلومه شی چه صحیح حدیث کوم یو دې او موضوع کوم یو دې؟

جواب :- په دې کښې هیڅ شک نشته دې چه د دین ډیرو دښمنانو دخان نه حدیثونه جوړولو سره اسلام ته نقصان رسول غوختل مګرچونکه الله تعالی ته دخپل حبیب صلی الله علیه وسلم اسوهٔ حسنه حفاظت ترقیامته پورې منظور وو . څکه چه په هغې باندې یې د عمل کولو حکم ټول امت ته ورکړې دې . ددې وجه نه محدثینو د صحیح او موضوع حدیث جدا کولو دپاره داسې اصول او معیارقائم کړو اودهغه اصولو د وضاحت دپاره یی مستقل فنون مدون کړه چه په هغې کښې د کوټه او کره امتیاز قائم شی دیو حدیث متعلق د موضوع کیدلو علم دا پخپله حجیت حدیث باندې دلیل دې . څکه چه په هغې سره ثابتیږی چه محدثینو موضوع حدیثونولره چانړ کولوسره د حدیثو د ذخیرې نه بهر کړی دی .

څلورم اعتراض :- دښمنانِ رسول الله صلی الله علیه وسلم وائی چه قرآنی اصول ترقیامته پورې مؤبد دی او حضورصلی الله علیه وسلم چه څه ضروری مسائل بیان اوفرمائیل هغه قیامته پورې نه دی بلکه د هغه زمانې په لحاظ سره هم هغه وخته پورې خاص وو . اود هرې زمانې مطابق په هغه جزئیاتو کښې تغیر اوتبدیل کولې کیږی . که چرته دا جزئیات هم مؤبد وی نو الله تعالی د اصولو په شان هغې لره هم په قرآن کښې ولې بیان نه کړل ؟

جواب - د حضورصلی الله علیه وسلم بیان کړه جزئیات هم ترقیامته پورې مؤبد دی . په هغې کښې تغیراوتبدیل نه شی کیدلې . څکه چه الله تعالی ترقیامته پورې ټول امت ته د اتباع رسول صلی الله علیه وسلم حکم ورکړې دې څنګه چه مونږ د قرآن په آیتونو سره ثابته کړې ده . باقی باتی

شو دا سوال چه بیا هغه جزئیاتو لره به قرآن کښې ولې بیان نه کړئ شو؟ نو مونږ وایو چه جزئیاتو لره قرآن اگرچه تفصیلاً بیان نه کړه مگر د «اطیعوالرسول» د کلیې په ضمن کښې د ټولو جزئیاتو حکم قرآن سره ثابتیږي . همدارنگه ﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ (۵۳. ۴) سره معلومه شوه چه د حضور صلی الله علیه وسلم بیان کړې شوی جزئیات هم وحی الهی دی . هم دا وجه ده چه حضرت عمر رضی الله عنه یو ځلې ممبر باندې ختلو سره مسلمانانو لره خطاب وکړو

یایها الناس ان الرای انما کان من رسول الله صلی الله علیه وسلم مصیبا ان الله کان یریه وانما هو منا الظن والتکلف. د یعنی حضورصلی الله علیه وسلم رائې هم چونکه د الله تعالی د طرف نه راتللې ددې وجه نه یقیناً صحیح وې او زمونږ رائې ظنی وی .

د منکرینِ حدیث تَذَبْذُبْ

منکرینِ حدیث تراوسه پورې خپله دعویٰ متعین نه کړې شوه :

(۱) کله وائی چه د حضورصلی الله علیه وسلم قول او فعل مطلقاً حجت نه دې . حضورصلی الله علیه وسلم چه کوم احکام بیان فرمائیلی دی هغه صرف د حضورصلی الله علیه وسلم زمانې پورې مخصوص وو . دهرې زمانې په لحاظ سره هغه احکاموکښې تغیراو تبدیل کیدلې شی . (پرویز معارف جلد ۴ ص ۲۹۲)

(۲) او کله وائی چه د حضور صلی الله علیه وسلم قول او فعل خو حجت دې . مگر چونکه مونږ پورې مضبوطو ذرائعو سره نه دې رارسیدلې ددې وجه نه د ظنی کیدلو د وجه نه قابلِ اعتماد پاتې نه شو . (پرویز . طلوع اسلام جولائی ۱۹۵۰ء . ص ۴۹) (اسلم جیراجپوری طلوع اسلام نومبر ۱۹۵۰ء ص ۷۳)

(۳) او کله دا وائی چه د روایاتِ حدیث سلسله د قرآن خلاف عجمی سازش دې چه د هغې لازمی نتیجه به دا وی چه حدیثو ته تاریخی درجه هم نه ده حاصله . (پرویز طلوع اسلام اکتوبر ۱۹۵۲ء ص ۷)

د منکرینِ حدیث ددې تذبذب نه صفا ښکاره دی چه د هغوی د ټولو خبرو مقصد صرف دادې چه د حدیثونه د یوې نه یوې طریقې انکارکولوسره آزادانه ژوند تیرکړو ددې مقصد دپاره هغوی چرته چه هم څه موقع اومومی هم هغسې خبره د خولې نه اوباسی . ددې امر هیڅ پروا نه کوی چه ددې نه وړاندې مو څه وئیلی دی . آخرکښې مونږ منکرینِ حدیث ته بطورِ نصیحت وایو چه شعر

ظالم ابھی ہے فرصت توبہ نہ دیر کر — وہ بھی گرا نہیں جو گرا پھر سنبھل گیا

وماعلینا الاالبلاغ «رشید احمد» ۱۶ ذی الحجه ۱۳۷۳ء

Maktaba Tul Ishaat.com

ضمیمه

د یومستقل سوال په جواب کښې د « رساله فتنهٔ انکارِ حدیث » خلاصه لیکلې شوې ده چه دلته یې مونږ اوس ذکر کوو

د منکرینِ حدیث په متضادو نظریاتو باندې یو نظر

سوال:- آیا د حدیثو په کتابونو کښې د حضوراکرم صلی الله علیه وسلم دا ارشاد ((لاتکتبوا عنی غیرالقرآن)) او ((ومن کتب عنی غیرالقرآن فلیمحه)) موجود دې؟ که چرته دې نو دهغې مطلب څه دې ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب: د داسې قسم سوالاتو منشا فتنهٔ انکارِ حدیث ده چه نن سبا ډیر په جوش سره روانه ده د حدیثو په باره کښې د منکرینِ حدیث د طرف نه درې قسمه متضاد خیالات په اشاعت کښې راروان دی .

(۱) د قرآن د پوهې دپاره دحدیثو ضرورت نشته دې . هرسړې پخپلو دماغو سره په قرآن باندې پوهیدلې شی . (پرویز . طلوع اسلام) ، د روایاتِ حدیث پوره سلسله د قرآن خلاف عجمی سازش دې . (پرویز . طلوع اسلام اکتوبر ۵۲، ص ۷)

مقصد دادې چه د حضورصلی الله علیه وسلم د بیان شوې تشریح قطعاً حاجت نشته دې چه دهغې لازمی نتیجه داده چه درسول صلی الله علیه وسلم قول په صحابه کرامو رضی الله عنهم باندې هم واجب الاتباع نه وو .

(۲) حضورصلی الله علیه وسلم چه کوم احکام بیان کړی دی هغه صرف د حضورصلی الله علیه وسلم زمانې پورې خاص وو . د هرې زمانې په لحاظ سره په هغې کښې تغیراو تبدیل کیدلې شو . (پرویز .معارف جلد ۴ ص ۲۹۲ ، او طلوع اسلام جون ۱۹۵۰، ص ۴۷) یعنې د دوی صلی الله علیه وسلم فرمان د دوی په زمانه کښې حجت وو مونږ باندې حجت نه دې

(۳) د حضورصلی الله علیه وسلم قول او فعل خو حجت دې مګر چونکه مونږ پورې کلکو ذرائعو سره نه دې رارسیدلې ددې وجه نه د ظنی کیدلو د وجه نه قابلِ اعتماد پاتې نه شو . پرویز طلوع اسلام جولائی ۱۹۵۰، ص ۴۹ . اسلم جیراجپوری . طلوع اسلام نومبر ۱۹۵۰، ص ۷۳)

که چرته د منکرینِ حدیث د مختلفو ډلو دا مختلف خیالات وې نو هیڅ تعجب به نه وو عجیبه خبره داده چه هم یو ډله بلکه هم یو کس د مختلفو نظریو اود متضادو خیالاتو اظهارکوی . چه هغې لره کتلوسره په دوو ارخو کښې دیو تسلیمول مشکلیږی . یعنې یا خو هغه لره مجنون ګڼلو سره معذوره وګڼلې شی او یا داسې اوونیلې شی چه دهغه یو نصب العین او نظریه متعینه نه ده

بلکه دهغه په ټولو کوششونوسره مقصد صرف دا دې چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تعلیماتو انکارکولوسره بو آزادانه ژوند تیرکړی . ددې وجه نه چه کومه موقع مومی هم هغــې خبره د خولې نه اوباسی ،ددې پروا نه کوی چه ددې نه وړاندې مې څه وئیلی دی . مونږ ه وړاندې ددې نه دهغوی دخرافات دښکاره کولو دپاره مختلف مضامین د اخباراتو په ذریعې او رسائل شائع کړی دی . په دې وخت کښې مونږ دهغه دریو قسمو مختلفو نظریاتو باندې بالاختصار بحث کول غواړو .

د اولې نظرېې باطلوالې

(۱) ﴿ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا ﴾ (۴۲، ۵۱)

په دې آیت کښې وحی لره د ارسالِ رسول په مقابله کښې ذکرکول دال دی په دې خبره چه بغیرد ارسالِ رسول نه هم وحی وی . او همدا حدیث دې .

(۲) ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا ﴾ (۲، ۱۴۳) سره معلومه شوه چه بیت المقدس طرف ته استقبال حکمِ الهی وو . حالانکه قرآن مجید کښې دا حکم مذکور نه دې .

(۳) ﴿ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ ﴾ (۲ . ۱۸۷) سره معلومه شوه چه په ابتداء کښې د رمضان شریف په شپه کښې هم جماع کول حرام وو . دا حرمت هم په حدیث سره وو قرآن مجید کښې ددې ذکر نشته دې .

(۴) ﴿ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ ﴾ (۳، ۱۲۳) دا آیت د احد په موقع باندې نازل شو چه په هغې کښې مذکور دی چه په بدرکښې الله تعالی د ملائکو د نزول وعده فرمائیلې وه . حالانکه قرآن کښې د بدرپه موقع باندې ددې وعدې هیڅ ذکرنشته دې . معلومه شوه چه د ملائکو د نزول وعده وحی غیرمتلوسره وه چه حدیث دې .

(۵) قرآن کښې د انبیاءِ سابقینو علیهم السلام احادیث مذکوردی چه حجیتِ حدیث باندې واضحه دلیل دې او د انبیاءِ سابقینو علیهم السلام د احادیثو دهغوی په امتونو باندې واجب الاتباع کیدل قرآن سره ثابت دی نوزمونږ د نبی صلی الله علیه وسلم احادیث به مونږ باندې ولې واجب العمل نه وی ؟

(۶) قرآن کریم کښې ځای په ځای ﴿ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ﴾ ارشاد دې . که چرته د نبی صلی الله علیه وسلم قول او فعل قابلِ اعتبار نه وی نو «**اطیعوالله**» سره د «**اطیعوالرسول**» لفظ باربار ولې ذکرکولې کیږی؟ قرآن کښې په ډیرو ځایونو کښې د اطاعتِ رسول تاکید کړې شوې دې اود رسول الله صلی الله علیه وسلم نافرمانې باندې سخت وعید اوروله شوې دې

Maktaba Tul Ishaat.com

(۷) ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (۳. ۱۶۴) دا آیت د معنیٰ او مفهوم په لحاظ سره قطعی طور باندې محکم دې . په دې کښې ښکاره دلالت دې چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم کار د د هر سفیر په شان محض رسول نه وو بلکه حضورصلی الله علیه وسلم د کتاب او سنت معلم او د مسلمانانو دپاره مزکی هم وو . د تعلیم الکتاب چه کوم فرض د حضورصلی الله علیه وسلم په ذمه باندې لګولې شوی وو نو آیا دوی صلی الله علیه وسلم هغه فرضو لره په کومه طریقه ادا کول ؟ آیا د قرآن طالبانو (صحابه کرامو) د دوی صلی الله علیه وسلم نه د یو آیت په باره کښې څه پوښتنه نه کوله ؟ او که چرته ئې پوښتنه کوله نو آیا دوی صلی الله علیه وسلم دهغې په جواب کښې هم د قرآن یو آیت پیش کولو ؟ آیا دا طریقه د تعلیم قرینِ قیاس کیدلې شی چه یو معلم دیو کتاب تعلیم ورکړی نو طالبان د تلاوتِ متن او د سماع نه سوا بالکل څه پوښتنه ونه کړی او که چرته څه پوښتنه اوکړی خو استاذ دهغې په جواب کښې فقط د کتاب متن اووائی . دخپل خان نه څه تشریح اونه کړی . په معلم باندې فرض دی چه د کتاب د مجملاتو تفسیر او تشریح اوکړی د طالبانو اعتراضات او شکونه حل کړی ، د کتاب په معنی او مفهوم باندې یی په واضحه طور باندې پوهه کړی ، که چرته د قرآن مجید دپاره د حدیثو بالکل ضرورت نه وی ، هرسړې په خپلو دماغو سره په قرآن باندې پوهیدلې شی نو پرویز (علیه ماعلیه) « معارف القرآن » لیکلوسره د حماقت ثبوت ولې ورکړو ؟ د حضورصلی الله علیه وسلم تفسیر خو قابلِ قبول نه وی او ددې ګستاخ تفسیر قابلِ قبول وی . حضورصلی الله علیه وسلم یقیناً خپل قول او فعل سره دقرآن تشریح فرمائیله اود صحابه کرامو رضی الله عنهم تزکیه ئې کوله که چرته د حضورصلی الله علیه وسلم قول اوفعل قابل اعتبار نه وې نو بیا معلم الکتاب او مزکی څنګه شو ؟

(۸) قرآن کریم کښې د حضرت ابراهیم علیه السلام د خوب واقعه ذکرده چه په هغې کښې صریح دلیل دې چه د نبی خوب هم حجت او واجب العمل دې . حالانکه خوب وحی متلو نه ده . حضرت ابراهیم علیه السلام ته د ډیرو تمناګانو نه پس آخرعمرکښې الله تعالی فرزندِ عزیز ورکړو . بیابی درضاع له حالت نه تر ډیرې مودې پورې خپل نیازبین خوئ لره وادی غیرذی زرع کښې پریخودلو او د د فراق صدمې یی برداشت کړې مګر د خلیل علیه السلام د تسلیمدلو مقام او د رضا د امتحان یوسخته مرحله تر دې وقته پورې باقی وه . حضرت ابراهیم علیه السلام خپل خوب لره وحی الهی یقین کولوسره بغیرد څه تردد نه د حکم د عملی کولو دپاره نه صرف آماده کیږی بلکه د زړه تکړې لره د قربانولو عمل هم نهایت په تلوار سره شروع کوی . د حضرت ابراهیم علیه السلام د نیازبین خوئ د ذبح اقدام کول او د حضرت اسماعیل علیه السلام د «**فافعل ماتوی**» په ځائ

فاضل ماتؤمر» وئیل اود الله تعالی «قدصدقت الرؤیا » او « وفدینه بذبح عظیم » ارشاد فرمائیل
و هغه امتحان لره په « بلاء مبین » سره تعبیرکول ، دا ټول امور واضح دلیل دی چه حضرت
براهیم علیه السلام ته خوب کښې د ذبح ولد حکم شوی وو او هغه حکم واجب العمل هم وو .

(۹) ﴿ كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ ﴾ کښې تصریح فرمائیلې کیږی چه منافقینو ته غزوهٔ
خیبرکښې د شریک کیدلو اجازت نه ورکولو فیصله الله تعالی د وړاندې نه کړې وه حالانکه ددې
یت نه سوا ددې فیصلې ذکر په قرآن کښې چرته هم نشته دې . معلومه شوه چه دا فیصله وحی
غیرمتلو سره شوې وه

(۱۰) ﴿ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ (۱۲، ۴۴) معلومه شوه چه د
حضور صلی الله علیه وسلم منصب بیان او تشریح ده .

(۱۱) ﴿ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴾ (۷۵، ۱۹) سره الله تعالی د قرآن د بیان ذمه اخستلې ده اوس د
غورکولو خبره داده چه که چرته د قرآن بیان په خپله د قرآن په آیت سره کړې شوې وی نو ددې آیت
دپاره به هم د بیان ضرورت وی . ځکه چه د «بیانه » ضمیرمرجع ټول قرآن ده پس هرجزء د قرآن
محتاج دې بیان ته ، اوس که چرته دیو آیت بیان په بل آیت سره وی نو دهغه دویم آیت بیان به په یو
دریم سره وی . بیا هغه دریم آیت به هم محتاج وی بیان ته نو دهغې دپاره د ځلورم آیت ضرورت
پیښ شو . نو یا به تسلسل او یا به دور لازمیږی او دا دواړه خبرې باطلې دی او باطل لره مستلزم
امر په خپله باطل کیږی . معلومه شوه چه د قرآن بیان په خپله قرآن سره باطل دې ، پس د قرآن بیان
به غیرمتلو سره وی چه حدیث دې .

:

د منکرین حدیث ﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴾ (القمر) سره استدلال باطل دې . ځکه چه
د قرآن مضامین په دوه قسمه دی یو احکام او بل د توحید اود رسالت دلائل اود انذار او تخویف
مضامین اود تذکیر دپاره سابقه أمتونو کښې د منکرینو قصې . نو تیسیر قرآن د تذکیر په اعتبار
سره دې نه په اعتبار د استنباط د احکامو سره . په دې باندې یو څو دلائل دی :
(۱) «ولقد یسرنا » لره «للذکر» سره مقید کول (۲) د «فهل من مدکر» ترتب تیسیر باندې (۳) د
انذار د قصو او تخویف سره باربار د تیسیر د آیت اعاده (۴) که چرته تیسیر لره عام واخستلې شی
نو دا آیت به معارض وی آیات مذکورة الصدر سره چه په هغې سره د معلم القرآن اوهغه د تبیین
او تشریح ضرورت ثابت شو . پس وجه د توفیق به دا وی چه تیسیر قرآن محض بحسب تذکیر دې
او استنباط احکام کښې قرآن د معلم د تبیین او تشریح محتاج دې . ددې باوجود «ولعلهم
... د تفکر او تدبر حاجت ښکاره کړو

Maktaba Tul Ishaat.com

(۱۲) ﴿وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَن بَعْضٍ﴾ (الی قوله) ﴿قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ﴾ (۶۶، ۳) په دې آیت سره معلومه شوه چه د حضورصلی الله علیه وسلم د طرف نه د یو راز د اخفاء د تاکید نه باوجود یوې بی بی هغه افشاء کړو نودهغې اطلاع الله تعالی حضورصلی الله علیه وسلم ته ورکړې وه چه وحی غیرمتلوسره وه ، ځکه چه په قرآن کښې د هغې هیڅ ذکرنشته دې

(۱۳) ﴿لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ﴾ (۲، ۱۸۵) کښې اوفرمائیل چه د حج احکام باید د الله تعالی د قول مطابق او د طریقو مطابق ادا کړئ ، حالانکه قرآن کښې د حج د احکامو تفصیل ذکر نه دې ، نو په دې آیت کښې حدیث طرف ته اشاره ده چه په هغې کښې د احکامو پوره تفصیل دې

(۱۴) ډیر انبیاء علیهم السلام د کتاب نه بغیر مبعوث شوی دی ، پس که چرته د رسول قول حجت نه وې نو د داسې انبیاء علیهم السلام د بعثت نه څه فائده وه ؟

عقلی دلایل

(۱) قرآن کښې د هرڅیز بیان اجمالاً دې چه دهغې تشریح او تفصیل په حدیث کښې دې . د مونځونو د د پنځو وقتونو ، د رکعتونو شمیر ، د فرائضو او واجباتو تفصیل ، د صوم او زکوٰة مفصل احکام ، د حج مناسک ، قربانی وغیره ، بیع اوشراء ، خاندانی امور ، د نکاح معاملات او د معاشرې قوانین ، ددې ټولو امورو تفصیل هم حدیث سره ثابت دې ، پس د حدیثونه آنکار د ټول نظام اسلامی نه په یوځائ د لاس صفاکولو مترادف دې ، هم دغه شان د وړوکې او غټې تقاضې .

د سپی ، ګیدړ وغیره حرمت په قرآن کښې نشته دې ، چنانچه هم ددې اعتراض نه د بچ کیدلو دپاره منکرینِ حدیث ددې جمله خبیثو څیزونو د حلت قائل دی بلکه محمد صبیح ایډوکیټ لیکی چه قرآن کښې مذکورد څلورو څیزونو نه علاوه باقی د هر څیز خوړل فرض دی د خوراک نه انکار کول ګناه اود الله د حکم معصیت دې ، (طلوع اسلام جون ۵۲ هجری)

یعنې د سپی ، خر ، ګیدړ ، پیشو ، مږې ، تردې پورې چه د میتیازو اود ډک اودسماتی خوړل فرض دی . په دې سره ښکاره شوه چه منکرینِ حدیث د الله د حکم دمعصیت نه د بچ کیدلو دپاره فرض او ثواب ګڼلوسره مذکوره څیزونه شپه او ورځ په مزو مزو سره خوری . (سودالله تعالی وجوههم)

(۲) که چرته د احادیثو راویان د قرآن خلاف عجمی سازش کولو والا وی نوځکه حدیث قابل قبول نه دی نوقرآن خو هم دهغوی په ذریعې سره مونږ پورې رارسیدلې دې ، پس قرآن باندې څنګه اعتماد کولې کیږی ؟ که چرته اووئیلې شی چه د قرآن په باره کښې د الله تعالی ارشاد دې ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (۱۵، ۹) نو مونږ وایو چه په خپله ددې آیت په صداقت باندې به څنګه

اعتماد کیږی ؟ دا خو هم دهغه خلقو په وساطت سره مونږ پورې رارسیدلې دې چه په حدیث کښې وسائط دی . دا هم نه شی وئیلې کیدلې چه د قرآن اعجازفی البلاغه دهغې په صداقت باندې دال دې ځکه چه اولاً خو د قرآن معجزمن حیث البلاغه کیدل مختلف فیه شو . بعضو د اعجاز من حیث الاخبارعن المغیبات وغیره قول کړې دې چه دهغې تصدیق هم د مذکوره وسائطو په ذریعې سره منقول دې . ثانیاً لږ تغیر او بعضې موقعوباندې د ترتیب په تبدیل سره اعجازفی البلاغه کښې په ظاهره څه فرق نه محسوسیږی . څنګه چه په « الم اعهد » باندې مختصرالمعانی کښې بحث کړې شوې دې ، ثالثاً اعجاز فی البلاغه به معیارصداقت هغه وقت کښې وی چه تحدی ثابت وی او آیاتِ تحدی هم مذکوره وسائطو سره منقول دی . رابعاً تحدی من حیث البلاغه په موجوده زمانه کښې خو معیارِ صداقت نه شی کیدلې ځکه چه تحدی به د داسې څیز مفید وی چه د هغې به په دنیا کښې ډیر شهرت وی ، ښکاره ده چه دورِ حاضرکښې د علم البلاغه په نسبت د سائنس زیات شهرت دې ، پس د بلاغت په لحاظ سره تحدی به صرف د نزول له زمانې سره مخصوص وی او هغه وخت کښې د اهلِ بلاغت د قرآن د مثل نه عاجزکیدل د قیامت د قائمیدلو پورې به په صداقتِ قرآن باندې دلیل وی یعنې زمانه حاضره کښې صداقتِ قرآن باندې دا دلیل نشته چه مونږ د هغې د مثل نه عاجز یو بلکه دلیل دادې چه د بلاغت په مشهوردورکښې لوئ لوئ بلغاء دهغې د مثل نه عاجزه وو او دا جمله امور یعنې دا چه د نزول زمانه د بلاغت دور وو او دا چه په هغه زمانه کښې قرآن تحدی من حیث البلاغه کړې وو او دا چه مشاهیرِ بلغاء د قرآن د مثل نه عاجزه شوی وو ، هم دهغوی په واسطې سره منقول دی چاته چه د قرآن خلاف عجمی سازش وئیلې کیږی .

(۳) صحابه رضی الله عنهم اوتابعین رحمهم الله ومن بعدهم او ټول اُمت مسلمه چه حدیثو لره حجت تسلیموی نو آیا په هغې کښې دهغوی نه اجتهادی غلطی شوې ده ، یا ئې قصدا داسې کول؟ که چرته اجتهادی غلطی شوی وی یعنې حقیقت کښې حدیث قابلِ اعتبار نه وو مګر د اسلافو نه غلطی اوشوه چه هغه یې هغه قابلِ عمل وګڼل نو د غور کولو مقام دې چه د ټول امت متقدمین او متاخرین علماء اوصلحاء اکثراسلاف هم په دې اجتهادی غلطئ کښې ډیرې مودې پورې مبتلاوو یو سړی هم دا غلطی محسوسه نه کړه ؟ او که چرته اسلافو حدیثو لره ناقابلِ اعتبار ګڼل دهغې باوجود قصدا حدیثونه بیانولوسره د قرآن په خلاف سازشونو راروان دی نو په دې امت کښې مؤمن څوک پاتې شو ؟ صحابه ، تابعین ، تبع تابعین ، ائمه ، محدثین او ټول سلف صالحین خو نعوذبالله ګستاخ او د قرآن مخالف وو . آیا د مذهبِ اسلام په څوارلسو کالو کښې رومبنې مؤمن صرف پرویز علیه ماعلیه ، دې چه کوم دین څوارلسو کالوپورې صرف د مخالفینو اود دښمنانو په قبضه کښې وو دومره اوږدې مودې پورې دهغه څوک محافظ اودهغه قبلولو والا پیدا شوې نه وی داسې دین باندې څنګه اعتماد کیدلې شی ؟

Maktaba Tul Ishaat.com

(۴) دا خبره د پوښتنې طلب ګاره ده چه الله تعالى قرآن مجيد او سابقه آسمانی کتابونو لره د رسول په واسطې سره ولې نازل کړه ؟ که چرته الله تعالى هريوبشرته ليکلې شوې کتاب بغير د رسول د واسطې نه استولې وې نو دا به د صريح معجزې کيدلو د وجه نه زيات مؤثروې .کفار پخپله ددې طلبګار وو چه ليکلې شوې کتاب د الله تعالى د طرف نه په هغه باندې نازل وی نو که دا طريقه ئې اختيارکړې وې نو د فرمائشي معجزې کيدلو په باعث به زيات د هدايت سبب وې . مګر بيا هم دا طريقه اختيارنه کړئ شوه ، بلکه د رسولانو په معرفت ئې کتابونه نازل کړه او رسولان ئې هم صرف په انسانانو کښې منتخب کړه .کفارو به وئيل چه د پيغام رسولو دپاره الله تعالى فرښتې ولې راونه ليږلې دې دپاره چه مونږ ته د احکامو منزل من الله کيدلو يقين اوشی الله تعالى ددې په جواب کښې فرمائی ﴿وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا﴾ (۲، ۹) ﴿قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا﴾ (۱۷، ۹۵) غرض داچه سوال دادې چه د کتابونو د نازليدلو دپاره رسولانو لره د واسطې جوړولو اود رسالت دپاره بالخصوص هم انسانانو لره منتخب کولو باندې دومره اصرار ولې اوکړئ شو ؟ ددې جواب په خپله کلام الله کښې موجود دې ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ﴾ (نساء ۹) يعنې الله چه څومره رسولان راليږلی دی دهغوی د بعثت مقصد صرف دا وو چه هغوی د الله تعالى د فرمانونومطابق حکم ورکړی او په خپله د قوانينِ الهيه مطابق ژوند تيرکړی او نازل شوی احکامو لره عملی کولو سره د امت دپاره يو نمونه قائم کړی، دې دپاره چه امت دهغې اتباع اوکړی که چرته ئې د رسول د واسطې نه بغير احکام نازل کړی وې اودهغې تفصيل او تشريح کولو او عملی جامه اچولو والا څوک نه راتللې نو خلقو به د آيتونو په مفهوم اومعنوکښې اختلاف کولو اودمنشاء الهی په پوهه کښې به ئې غلطی کوله هغوی لره به د پوهولووالا څوک نه وې ، دې ضرورت لره خو څه حده پورې فرښتو هم پوره کولې شو مګر دهغوی متعلق به خلقو دا خيال کولو چه فرښتې خو د قوتِ شهوانيه او غضبيه نه منزه دی اود انسانی حوائجو او ضروورياتو نه مستغنی دی ددې وجه نه به د تقوی اود طهارت په احکاموکښې انسان د فرښتو تقليد نه شو کولې . انسان خيته لری . د خوراک څکاک اوميتيازو محتاج دې . د شهوت اود غضب قوت لری ، د جذباتو . داعياتو اود امراضو . عوارضو ښکارکيږی . د ښځې بچو په جنجال کښې مصروفه وی . ددې وجه نه د فرښتو اتباع د انسان د وس کار نه دې . خلق وئيلې شی چه مونږ انسانی کمزورياني ساتلوسره د فرښتو د متقيانه ژوند څنګه تقليد اوکړو ؟ ددې وجه نه ضروری وه چه رسول هم دې جذباتو او عوارضِ انسانيه سره زمکې ته راتللې . هغه ته هم هغه ټولو معاملات مخې ته راتللې چه يو عام انسان ته مخې ته راځی . دې دپاره چه هغه د قوانينِ الهيه مطابق ژوندتيرولوسره ښودلې چه په کومه طريقه

انسان د الله په نازل شوى قوانينو باندې عمل اوكړى . قدم په قدم يې خلقو ته خپل قول او عمل سره هدايات وركولې او هغوى ئې پوهولې دې دپاره چه انسان د ژوند د مشكلو لارونه په كومه طريقه بچ كيدلو سره صراط مستقيم باندې روانيدلې شى . غرض داچه لفظونوكښې نازل شوى احكامو ته عملى جامه اچولو سره د امت دپاره يې دژوند تگ لاره قائمه كړې وې . نو هم دا وجه ده چه په خپله الله تعالى صرف كتاب لره زمونږ دپاره كافى اونه گڼلو بلكه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اسوهٔ حسنه تابعدارئ لره هغې سره مونږ باندې لازم كړو .

د دويمې نظريې باطلوالې

كه چرته د حضورصلى الله عليه وسلم تعليمات صرف د دوى په زمانې پورې خاص واى او وروستههجت نه واى نو د هغې لازمى نتيجه به داوه چه د حضورصلى الله عليه وسلم نبوت به قيامته پورې عام نه وو ، ليكن لاندينى آيتونه ددې ترديد كوى :

(١) ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ دا حكم قرآنى عام دې او تر قيامته پورې به ثابت وى . كه چرته په مونږ باندې قرآن حجت وى نود قرآن دا جمله به ولې حجت نه وى ؟

(٢) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (٧، ١٥٨)

(٣) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (٢١، ١٠٧)

(٤) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (٣٤، ٢٨)

(٥) ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (٢٥، ١)

(٦) ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (٣٣، ٣٨)

پورته بيان كړئ شوى دى چه كتاب الله باندې د پوهيدلو دپاره د معلم ضرورت دې ، چه هركله د حضورصلى الله عليه وسلم نه پس يو جديد معلم (رسول) نشى راتللې نو ددې لازمى نتيجه دا شوه چه د حضورصلى الله عليه وسلم تعليمات ترقيامته پورې واجب الاتباع دى .

(٧) ﴿رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (٤، ١٢٥) كه چرته حديث به مونږ باندې حجت نه وى نو مونږ باندې اتمام حجت څنگه شو ؟ چه هركله بعثت سره مقصود دې

عقلى دلائل

(١) آيا په كتاب الله باندې د پوهيدلو دپاره د معلم الكتاب ضرورت شته اوكه نه ؟ كه چرته نه وى نو رسول ولې مبعوث كړئ شو اود حضورصلى الله عليه اهلِ زمانه باندې دحضورصلى الله

Maktaba Tul Ishaat.com

علیه وسلم قول ولې واجب الاتباع اوگرځولې شو ؟ اوکه چرته دمعلم ضرورت وی نو مونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تعلیماتو نه څنګه مستغنی کیدلې شو؟ . مونږ خودبخود کتاب الله باندې پوهه شو اود صحابه کرامو رضی الله عنهم دپاره دمعلم ضرورت پیښ شو مابه الفرق څه خیز دې ؟ صحابه کرام رضی الله عنهم اهلِ لسان وو د محاوراتو نه واقفه وو . هغوی ته د مواقع تنزیل مشاهده اود شان نزول علم وو . دخطابِ الهی اولین مخاطبین وو ددې باوجود دهغوی دپاره خو دې دمعلم الکتاب ضرورت وی او زمونږ دپاره دې ضرورت نه وی ؟

(۲) هغه دلیل چه د اولې نظرئې په تردیدکښې د لائلِ عقلیه لاندې په دریم نمبرکښې تیرشو . یعنې تول امت چه حدیثو لره ترننه پورې قبلولوسره راروان دی دهغوی نه اجتهادی غلطی شوې ده یا یی قصدا د قرآن په خلاف عجمی سازش کړې دې . دواړه شقونه خلافِ عقل او مردود دی

د دریمې نظریې باطلوالې

منکرینِ حدیث وائی چه حدیث ظنی دې او د ظنی تابعداری د قرآن په رو سره منع ده . نتیجه دا راووتله چه د حدیث تابعداری د قرآن په رو سره منع ده . د منکرینِ حدیث دا استدلال محض دجالیت او تلبیس دې. د ظن لفظ په دریو معانیو کښې مستعمل دې:

(۱) اټکل یعنې بلادلیل ، محض گمان او تخمین .

(۲) شواهدو او قرائنوسره ظنِ غالب .

(۳) علم یقینی نظری اواستدلالی چه دلیل او برهان نه قطعی طور باندې حاصل شوې وی .

لاندینی قرآنی آیتونوکښې د ظن لفظ په همدې علم یقینی معنی کښې ذکر دې:

(۱) ﴿ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾ (۲ . ۴۶)

(۲) ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا اللَّهِ ﴾ (۲ . ۲۴۹)

(۳) ﴿ وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴾ (۳۸ . ۲۴)

(۴) ﴿ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴾ (۷۵ . ۲۸)

(۵) ﴿ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴾ (۸۳ . ۵)

قرآن ظن په معنی د محضِ اټکل د پیروئ نه منع کړې ده . د احادیثو سلسله محض اټکل نه ده . پس احادیثو ته د ظن معنی ثانی (ظن غالب) اود معنی ثالث (علم یقینی استدلالی) په لحاظ سره ظنی ونیلې کیږی دیر احادیث د علم یقینی استدلالی فائده هم ورکوی . حافظ ابن حجر شرح په نخبة الفکر کښې فرمائی

((وقد یقع فیها ای فی اخبار الاحاد المنقسمة الی مشهور وعزیز وغریب. ایفید العلم النظری بالقرائن علی

المختار خلافاً لمن ابیٰ ذلك والخلاف فی التحقیق لفظی لان من جوز اطلاق العلم قیدہ بکونہ نظریاً وهو الحاصل من الاستدلال ومن ابی الاطلاق خص لفظ العلم بالمتواتر وما عداہ عندہ ظنی)). بیا حافظ د خبرمحتف بالقرائن موجب علم یقینی استدلالی یو څو انواع ذکرکړی دی.

(۱) ما اخرجه الشیخان فی صحیحهما مما یبلغ حد التواتر ومالم ینتقدہ احد من الحفاظ ولم یقع التجاذب بین مدلولیه.

(۲) المشهور اذا کانت له طرق متباینة سالمة من ضعف الرواۃ والعلل.

(۳) المسلسل بالائمة الحفاظ المتقنین حیث لایکون غریباً.

پس علم یقینی استدلالی خو ظاهردې چه واجب الاتباع دې. باقی پاتې شو هغه حدیثونه چه د ظنِ غالب فائده ورکوی. نو شریعتِ مطهره ظنِ غالب لره د یقین حکم ورکولوسره واجب الاتباع ګرځولې دې. د شرعی یقین دپاره د ثقه عادل شهادت رچرته د یو چرته د دوو او چرته د زیاتو، کافی دې. نوهغه احادیثو کښې موجود دې. په دې لحاظ سره ټول احادیث یقینی دی. ظنی ورته خکه ونیلې کیږی چه مفید د علم یقینی استدلالی دې. یا ددې وجه نه چه په اکثرو احادیثو کښې عقلاً دخطا احتمال موجود دې. شرعاً نه. غرض داچه احادیثو لره شرعاً ظنی خکه ونیلې کیږی چه ټول احادیث مفید د علم یقینی عقلی استدلالی دی او اکثراحادیث موجب د ظنِ غالب دی. او دنیاکښې ظنِ غالب باندې د عمل کولو نه سوا هیڅ چاره نشته دې. مونږ شپه او ورځ خپلو ټولو معاملاتوکښې هم ظنِ غالب باندې عمل کوو. د دوا څکلو په وخت کښې د شفا یقین نه وی بلکه زیات د مضرت احتمال موجود دې. ریل موټر. طیاره او بحری جهاز وغیره کښې د سوریدلو په وخت کښې مونږ دهغې د مشینرۍ هیڅ علم نه وی د مشینرۍ د ټولو پرزو د صحیح علم نه وی د لارې د حوادثو نه د محفوظ کیدلو یقین نه وی د طیارې د غورځیدلو او د ریل د پټرۍ نه د کوزیدلو اود بحری جهاز د غورځیدلو احتمال موجود دې، سره ددې نه مونږ شپه او ورځ هم دې ذرائعو سره سفر کوو. د بازار نه د غوښې اخستلو په وخت کښې دهغې د حلت د شودو، روغن، میوۍ، شکر وغیره د پاکیزګۍ، د ابوڅکلوپه وخت کښې، د غسل او اودس کولوپه وخت کښې دهغې د طهارت هیچری کامل یقین نه وی اونه کیدلې شی. عمربهر هره معامله کښې قدم په قدم باندې د ظنِ غالب په پیروۍ باندې مجبوره یو. د ظنِ غالب پیروۍ لره پریخودلې شی نو انسان په دنیا کښې ژوندې نه شی اوسیدلې. مار ته تللو سره مونږ ته دهغه د ټک لګولو یقین نه وی او د ټک نه پس د مره کیدلو یقین نه وی هم دغه شان زهرڅکلو سره مرګ یقینی نه دې. سره ددې نه مونږ د زهر نه ځان بچ کوو او د مار نه پرهیز کوو، چه کله مونږ شپه او ورځ په هره معامله

Maktaba Tul Ishaat.com

کښې هم ظنِ غالب باندې عمل کوؤ نو څه وجه ده چه حدیثو لره د ظنی کېدلو د وجه نه ترک کړی شی . قرآن یقینی دې او حدیث ظنی . مګر ددې دا مطلب نه دې چه حدیثو لره محض اټکل ګڼلو سره ناقابل اعتماد اوګرځولې شی . د قرآن یقینی اود حدیثو ظنی کېدلو مطلب دادې چه د قرآنِ هرهرلفظ تواتر سره د ثابت کېدلو د وجه نه یقینی بدیهی دې . حدیث کښې چونکه روایت بالمعنی جائز دې ددې وجه نه دهغه د هرلفظ متعلق دقرآن په شان یقین نه شی کېدلې . لهذا حدیث یقینی استدلالی یا یقینی شرعی دې . څنګه چه د مور علم یقینی دې او د پلار ظنی . څکه چه د مور متعلق قطعی طور باندې وئیلې کېږی چه د فلانکی مور ده مګر د پلار په باره کښې دې یقین سره حکم نه شی لګېدلې . سره ددې نه د پلار علم یقینی شرعی دې

عقلی دلیل

چه هرکله دا تسلیم کړی شو چه قولِ رسول الله صلی الله علیه وسلم قیامته پورې واجب الاتباع دې . مګر د حدیثو موجوده ذخیره حجت څکه نه دی چه ظنی دی نو سوال دا پیدا کیږی چه الله تعالی هرکله تعلیماتِ رسول لره په مونږ باندې ترقیامته پورې واجب الاتباع ګرځولی دی نو الله تعالی دهغه تعلیماتو د حفاظت اسباب ولې پیدا نه کړه ؟ آیا دا به تکلیف مالایطاق او امت باندې به ظلم نه وی ؟ چه د هغه اقوالو اتباع په مونږ باندې لازم کړی شوه چه دهغې د علم تحصیل زمونږ دپاره ناممکن دې . . غرض داچه قولِ رسول صلی الله علیه وسلم لره د همیشه دپاره واجب الاتباع تسلیمولو باوجود هغې لره د ظنی کېدلو د وجه نه حجت نه ګڼل الله تعالی طرف ته د ظلم نسبت کولو مترادف دې . اعاذنا الله تعالی منه .

د منکرینِ حدیث دا وینا چه حدیث د دریمې صدئ په آخرکښې لیکلې شوی دی . صفا دهوکه ده څکه چه د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې د حدیثو کتابت شروع شوې وو . دحضور صلی الله علیه وسلم د کتابتِ حدیث نه منع فرمائیل ابتدائی دور کښې ددې وجه نه وو چه قرآن سره التباس پیدا نه شی . هغه وخت کښې د کتابتِ قرآن عام دستور وو او عوام د قرآنی اسلیبو نه اودهغه معجزانه انداز نه ترهغه وخته پورې لامانوسه نه وو کتابتِ حدیث نه د منع کولو دا مقصد هیچرې نه وو چه حدیث قابل اعتبار نه دې . که چرته دا مقصد وې نو دوی صلی الله علیه وسلم به د حدیثو بیانولو نه هم منع فرمائیلې وې حضورصلی الله علیه وسلم پخپله فرمائیلی دی « **فلیبلغ الشاهدمنکم الغائب** »

دحضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې اودهغې نه پس زمانه صحابه رضی الله عنهم کښې د احادیثو بیانولو عام رواج وو . حضورصلی الله علیه وسلم معاذبن جبل رضی الله عنه نه یوخدمت باندې استولو سره ارشاد اوفرمائیلو چه ته به څنګه فیصله کړې ؟ حضرت معاذبن جبل

رضی الله عنه عرض اوکړو چه زمونږ قرآن باندې نظرکوم . بیا ستاسو په قول او عمل سره استدلال کوم . بیا به د اجتهاد نه کاراخلم . حضورصلی الله علیه وسلم په هغې باندې دخوشحالئ اظهارکولوسره د حجیتِ حدیث تصدیق اوفرمائیلو ، د حضورصلی الله علیه وسلم دا هم ارشاد دې « **تسمعون ويسمع منكم ويسمع ممن يسمع منكم** » (ابوداؤد کتاب العلم) شروع کښې اګرچه عوامو ته د اختلاط بالقرآن د ویرې نه دکتابتِ حدیث اجازت نه وو. خوبیاهم خاص خاص خلقو ته د کتابت اجازت وو . طبقات ابن سعد کښې د عبدالله بن عمروبن العاص واقعه مذکورده چه دوی خدمت نبوی صلی الله علیه وسلم کښې عرض اوکړو چه کوم حدیثونه ما ستاسو نه بالمشافهه اوریدلی دی دهغې د لیکلو اجازت اوفرمائې . حضورصلی الله علیه وسلم اجازت ورکړو ، بیا عبدالله رضی الله عنه پوښتنه اوکړه چه آیاصرف دحالتِ نشاط حدیثونه اولیکم یا د حالتِ غضب هم؟ دوی صلی الله علیه وسلم خپلې ژبې مبارکې طرف ته اشاره کولوسر اوفرمائیل چه ددې خولې نه سوا د حق نه هیڅ نه اوځی . چنانچه هغوی نبوی احادیث جمع کړل اودهغې نوم ئې «الصادقه» کیخودلو ، دا واقعه د ابوداؤد په کتاب العلم کښې هم ده . ابوهریره رضی الله عنه فرمائی چه ماته د ټولو نه زیات حدیثونه یاد دی . مګر عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنهما لیکل او ما نه لیکل « **انه كان يكتب ولا اكتب** » (بخاری)

مستدرک حاکم نه معلومیږی چه په خپله ابوهریره رضی الله عنه سره هم د احادیثو لیکلې شوې ذخیره موجود وه .چنانچه حسن بن عمرو فرمائی چه ما یو خلې حضرت ابوهریره رضی الله عنه ته یو حدیث واورولو نو دوی دهغه نه انکاراوکړو او وې فرمائیل چه که چرته تا زما نه دا حدیث اوریدلې وی نو خما په کتابونوکښې به موجود وی چنانچه دوی پخپلو کتابونو کښې اولټولو نو دا حدیث ملاؤ شو ، په دې مقام باندې منکرینِ حدیث دوه اعتراضونه کړی دی : (۱) د بخاری په روایت سره معلومیږی چه د حضرت ابوهریره رضی الله عنه عبدالله بن عمرو بن العاص ته زیات حدیثونه یاد وو . حالانکه د روایاتو ذخیره د ابوهریره رضی الله عنه نه زیاته منقول ده .

ددې جواب دادې چه د بخاری په روایت کښې استثناء منقطع ده . ددې وجه نه ددې سابقه جملې سره هیڅ تعلق نشته دې». نیزکثرتِ علم کثرتِ روایت لره مستلزم نه دې ، د حضورصلی الله علیه وسلم د وصال نه پس عبدالله بن عمروزیات په شام کښې وو ، اود ابوهریره رضی الله عنه قیام په مدینه کښې وو ، چونکه دورِ اول کښې د علم مرکز هم مدینه وو ، خلقو به تحقیقی مسائلو کښې هم مدینې طرف ته رجوع کوله ، ددې وجه نه ابوهریره رضی الله عنه ته د روایاتو بیانولو زیاته موقع ملاؤ شوه .

(۲) مستدرک حاکم کښې دی چه ابوهریره رضی الله عنه سره لیکلې شوی حدیثونه موجود وو او بخاری کښې دی «**لااكتب**» ددې جواب دادې چه ابوهریره رضی الله عنه خپله نشو لیکلې یعنې

Maktaba Tul Ishaat.com

لیکل ورته یاد نه وو . هغه سره چه کومه ذخیره موجوده وه هغه د نورو نه لیکلې شوې وه (فتح الباری جلد ۱ ص ۱۸۴)

چه کله خلق د قرآن د معجزانه اسلوبو نه ښه ولقفه شو نو حضورکریم صلی الله علیه وسلم نه صرف د کتابت حدیث اجازت ورکړو بلکه د لیکلو حکم ئې هم ورکړو ، او ډیرو صحابه کرامو رضی الله عنهم ته دینی مسائل او پیغمبرانه هدایت پخپله ورباندې اولیکل . د فتح مکې په موقع باندې دوی صلی الله علیه وسلم یو خطبه ارشاد اوفرمائیلواود ابوشاه یمنی په درخواست باندې هغه خطبه یې په چاباندې لیکلوسره هغه ته ورکړه . (مفتاح السنة اوبخاری)

عمروبن حزم لره یمن ته د استولو په وخت کښې حضورصلی الله علیه وسلم یومفصل تحریری هدایت نامه ورکړه چه په هغې کښې د صدقاتو . دیاتو . فرائضو وغیره احکام وو . (مفتاح السنة مصری ص ۱۸)

دمسلم بن الحارث پلار ته حضورصلی الله علیه وسلم بشارت لیکلوسره ورکړو (ابوداؤد) د طائف یو سړی عبدالله بن عباس رضی الله عنه ته دهغه یو کتاب اورولې وو . (ترمذی کتاب العلل) د خطیب د روایت مطابق حضرت انس رضی الله عنه سره هم د احادیثو مجموعه وه . حضرت انس رضی الله عنه به خپل اولاد ته د کتابت حدیث حکم ورکولو . (دارمی ص ۲۸) ابن عبدالبرپه جامع کښې د عبدالرحمن بن مسعود رضی الله عنه نه نقل کړی دی چه هغوی یو کتاب ښودلوسره قسم اوخوړلو او وې وئیل چه دا د عبدالله بن مسعود د لاس لیکلې شوې دې . حضرت عبدالله بن مسعود او حضرت علی رضی الله عنهما بعضې احادیثو لره د صحیفې په صورت کښې خپل ځان سره کیخودل (بخاری)

د بعضې کثیرالروایات صحابو مثلاً د ابوهریره . عبدالله بن عباس . عبدالله بن عمرو . جابربن عبدالله ، براء بن عازب او انس بن مالک وغیرهم (رضی الله عنهم) مرویاتو لره دهغوی شاګردانو دهغوی په موجودګئ کښې لیکلی وو . (دارمی ص ۲۸. ۲۹) تهذیب التهذیب ج ۴ص ۱۹۸ کتاب العلل للترمذی)

حضرت عمررضی الله عنه د حکومت د عمالو دپاره د صدقة الماشیه احکام لیکلی وو. د موطا مصری په صفحه ۱۳۵ . ۱۳۲ . ۱۵۱ . ۱۵۲ باندې داسې قسم مثالونه موجود دی

د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې اګرچه کتابت حدیث ثابت دې . مګر هغه زمانه کښې حفظ صدر باندې زیات زوررو . د عربو خلق په حافظه کښې زیات مشهور وو . اوږدې اوږدې قصیدې د مختلفو مضامینو هغوی ته یادې وې . د اوښانو او د اسونو نسب نامې یې حفظ وې . دحضورصلی الله علیه وسلم احادیثو لره هغه خلقو خصوصیت سره وحی الهی ګنړلوسره حفظ کړل . اود حضورصلی الله علیه وسلم قول او فعل لره واجب الاتباع ګرځولوسره یې دهغې حفاظت

اوکړو ، د صحابو رضی الله عنهم نه پس د تابعینو رحمهم الله زمانه راغله هغوی ددنیائے اسلام په لریو لریو خایونوکښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیثو لره کمالِ حفاظت سره اورسول . صحابو رضی الله عنهم اګرچه ذاتی یاداشتونه لیکلی وو ، مګر د حدیثو یومرتب کتاب نه وو . د رومبئ صدئ په آخرکښې عمربن عبدالعزیز المتوفی ۱۰۱هجری د مدینې والی ابوبکربن محمدبن عمروبن حزم ته اولیکل ، ((انظر ما کان من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فاکتبه فانی خفت دروس العلم وذهاب العلماء)) (مفتاح السنة ص ۲) او هغه ته ئې دا هم اولیکل د عمره بنت عبدالرحمن انصاریه (متوفاة ۹۸هجری) اود القاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق (متوفی ۱۲۰ هجری) چه د احادیثو کومې مجموعې دی هغه لیکلوسره هغه ته واستوه ، هم دغه شان نورو لویو ښارونو ، مکه ، کوفه بصره ، شام او یمن وغیره کښې هم خپلو عمالو ته د تدوینِ حدیث دپاره اولیکه ، امام محمد بن مسلم بن عبیدالله بن عبدالله بن الشهاب الزهری المدنی (متوفی ۱۲۴هجری) هم په هغه خلقو کښې دې چاته چه د تدوینِ حدیث لیکلې شوی وو ، (مفتاح السنة)

د خلیفه عادل دې هدایت د محدثینو حوصله اوچته کړه او هغوی خپلو کوششونو لره تیز کړه اود حدیثونو د تدوین کارئې په غټه پیمانه باندې شروع کړو ، په هغه مقدسه ډله کښې د ټولو نه زیات ممتاز شخصیت محمدبن مسلم زهری وو ، دده پیدائش په ۵۰ هجری کښې اوشو ، د سنن اود آثارِ نبویه د قصر دا شپږ ستنې فنِ حدیث کښې ډیره لویه درجه لرله ، امام زهری (مدینه کښې) عمروبن دینار (مکه کښې) قتاده ویحیٰ بن کثیر (بصره کښې) ابو اسحاق وسلیمان اعمش (کوفه کښې) امام زهری د تابعینو د طبقه اولیٰ په محدثینوکښې دې چا چه حدیثونه قلمبند کړه ، بعده هم په دې دویمه صدئ کښې چه طبقه ثانیه راغله په هغې کښې د تدوین کار خورشو ، چنانچه ابن جریج متوفی ۱۵۰ هجری د ټولو نه وړاندې مکه مکرمه کښې احادیثو لره د کتابت په صورت کښې جمع کړل (مدینه منوره کښې) ابن اسحاق متوفی ۱۲۱ هجری او امام مالک متوفی ۱۷۹ هج (بصره کښې) ربیع بن صبیح متوفی ۱۲۱هج (کوفه کښې) سفیان ثوری متوفی ۱۲۱ هج (شام کښې) اوزاعی متوفی ۱۵۲هج (یمن کښې) معمر متوفی ۱۵۳هج او خراسان کښې ابن المبارک متوفی ۱۸۱هج وغیرهم (رحمهم الله) حدیثونو لره لیکلوسره مدون کړه ، د دویمې صدئ یو څو مستند کتابونه دادی (۱) موطاامام مالک بن انس متوفی ۱۷۹هج (۲) مصنف اللیث بن سعد متوفی ۱۷۵هج (۳) مصنف سفیان بن عیینه متوفی ۱۹۸هج (۴) مسندالامام الشافعی متوفی ۲۰۴هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

ددې نه پس دریمه صدی هجری دخدمت سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم جلیل القدر
دد . په هغې کښې د صحاح سته وغیره مستند کتابونو تدوین اوشو او ترنه پورې د علوم نبو
نورانی منابع بکمالها موجود دی صحاح سته دادی

(۱) صحیح البخاری . متوفی ۲۵۲هج .
(۲) صحیح مسلم متوفی ۱۲۱هج
(۳) سنن ابی داؤد متوفی ۲۷۵هج .
(۴) سنن الترمذی متوفی ۲۷۹هج
(۵) سنن النسائی متوفی ۳۰۳هج .
(۲) سنن ابن ماجة متوفی ۲۷۳هج . ددې نه علاوه لاندینی کتابونه هم دې دریمې صدئ ک
مدون شول

(۷) مسند احمد بن حنبل متوفی ۲۴۱هج .
(۸) مسند اسحاق بن راهویه متوفی ۳۷۳هج .
(۹) مسند عبدبن حمید متوفی ۷۴۹هج .
(۱۰) مسند الدارمی متوفی ۲۵۵هج .
(۱۱) المسند الکبیر للقرطبی متوفی ۲۲۲هج .
(۱۲) مسند ابی یعلی الموصلی متوفی ۳۰۷هج .
(۱۳) تهذیب الآثار للامام محمد بن جریر الطبری متوفی ۳۱۰هج وغیرها

فقط ربنا امنا بما انزلت واتبعنا الرسول فاکتبنا مع الشاهدین.

رشید احمد ۳ ذیقعده ۷۴هج یوم الجمعة

بسم الله الرحمن الرحیم

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ

ارغام العنید فی میراث الحفید

(۱) د نمسی میراث

(۲) اصولِ وراثت باندې د منکرینِ حدیث د اعتراضونو جوابونه

د نمسی میراث

سوال :- د خوئ په موجودګئ کښې د يتيم نمسی د وراثت مسئله نن سبا پنجاب اسمبلئ کښې دغور لاندې ده، ددې وجه نه په اخباراتو کښې مختلف خلق په دې مسئلې باندې خپلې رائې ښکاره کوی ، چنانچه اخبارآثار (زميندار) د ۳۱ دسمبر ۱۹۵۳ء په اشاعت کښې يو مضمون د اجماع امت په عنوان سره شائع شوې دې چه په هغې کښې د شريعت مطهره د قانون خلاف د نمسی د وراثت يې مضبوط تائيد کړې دې . لهذا جناب عالی نه درخواست دې چه دې مسئلې باندې رڼا واچوی د اخبارآثار پرچه هم درليږلې شوې ده .

الجواب ومنه الصدق والصواب : د منکرينِ حديث اصل مقصد دا دې چه د قرآن کريم د قطعی فيصلې خلاف د خوئ په موجودګئ کښې ديتيم نمسی ميراث ثابتوی . افسوس دادې چه مضمون ليکونکې بې ضرورته بحث (منکرِ اجماع کافر نه دی) لره کافی اوږد کړو .مګرچه کله اصل مقصد ته اورسيدلو نوصرف يو مجمله جمله ليکلوسره يې دهغې د معمولی تشريح جرات هم اونه شو . دهغې نه پس ئې د علم فرائض بعضې مسائل پيش کړل او په هغې کښې ئې هغه زاړه اعتراضونه سردوباره کړل چه د دښمنانِ رسول اودمنکرينِ حديث د قائد اسلم جيراجپوری اود هغه ملګرو خلقو طرف نه د طلوع اسلام وغيره په صفحاتو باندې باربار شائع شوی دی او هرکرت د علمائې حق د طرف نه دهغې مسکت جواب ورکړې شوې دې . غرض داچه مضمون نګار اصل مقصد باندې فقط يوه مجمله جمله ليکل کافی اوګڼل ، چنانچه دوئ ليکی " قرآن کښې د اصولِ وراثت بيان کولوسره ونيلې شوی دی چه نزدې رشته دار ته به د لرې رشته دار نه وړاندې ميراث

Maktaba Tul Ishaat.com

ملاویږي» لیکن علماء دخپل جوړ شوؤ اصولو په خاطر دهغې مفهوم دا ګرځوی چه نزدې رشته دار لرې رشته دار لره محروموی هغې ته حجب حرمان وائی»

ناسو خو دا اولیکل چه د قرآنی اصولو په موجب نزدې رشته دار ته به د لرې رشته دار نه وراندې میراث ورکول کیږی مګر د رومبنۍ میراث د ملاویدلو د مفهوم دتشریح او تفصیل نه مو بالکل ډډه کړې ده چه د دیانت قطعاً خلاف ده ، زه اوس وخت صرف د « رومبنۍ میراث ملاویدلو » د مفهوم معین کول غواړم . غالباً مضمون نګار ته به هم دې سره اتفاق اوشی چه د «رومبنۍ میراث ملاویدلو » مفهوم دا نه دې چه د نزدې حصه دې هغه ته د سحر په وخت کښې ملاؤ شی او لرې ته د ماښام په وخت کښې ، بلکه ددې مفهوم صرف هم دا کیدلې شی چه د نزدې حق د لرې نه زیات دې او دا د «الاقرب فالاقرب» قانون «آیتِ کریمه ﴿ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴾ نه مستنبط دې . پس د قرآن کریم هم دا قانون ، چه هغې لره په خپله مضمون نګار هم تسلیم کړې دې ، ټولو وارثانو ذوی الفروضو او عصباتو کښې به جاری کیږی . احکم الحاکمین د ذوی الفروضو حصې معین کولوکښې هم دې قانون لره ملحوظ ساتلې دې . د نزدې حصه ئې د لرې نه زیاته مقررکړې ده . ممکن وو چه عقلِ انسانی یو خاص صورت لره دهغه قانون قدرت خلاف ګڼل شروع کړی . لهذا دهغه د تسکین دپاره ئې ارشاد اوفرمائیلو ﴿ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ﴾ څنګه چه د ذوی الفروضو حصې معین کولوکښې ددې قانون لحاظ دې هم هغسې د عصباتو په توریث کښې هم دا قانون معمول به دې فرق صرف دادې چه د ذوی الفروضو حصې چونکه معینې دی ددې وجه نه د قریب حصه د بعید نه زیاتولوسره قریب ته ترجیح ورکړئ شوې ده . ددې په عکس د عصباتو حصې نه معین کیدلو د وجه نه په هغې کښې داسې قسم ترجیح ناممکن ده ، څکه چه دهغې څه حصه مقرر نه ده چه د بعضو حصه ئې د بعضو نه زیاته ساتلې وې بلکه قرآن کریم کښې صفا ارشاد دې چه د ذوی الفروضو نه څه باقی پاتې شی هغه دې په عصباتو باندې ﴿ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ ﴾ تقسیم کړئ شی ، لهذا په هغې کښې قریب لره دمقدم ساتلو صرف هم دا صورت ممکن دې چه بعیدلره بالکل محرومه کړئ شی ، په دې بیان سره واضحه شوه چه د عصباتو په باره کښې د فقهاؤ مقررکړه قانون «د قریب په موجودګئ کښې د بعید محرومه کیدل ، د قرآن قانون نه مخالف نه دې بلکه عین هم هغه قانون دې کوم چه په قرآن کښې دې . یعنې د قریب د بعید نه زیات حق دې مګر عصباتو کښې ددې قانون د اجراء صرف هم هغه صورت ممکن دې کوم چه فقهاء بیانوی ، عصباتو کښې ددې قانون د اجراء صورت لره اګرچه قرآن په واضحه طور باندې بیان کړې دې خوبیا هم معلم الکتاب والحکمة سید الکونین صلی الله علیه وسلم هم صفا الفاظو کښې دهغې تشریح کړې

ده . اوګورئ ((عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحقوا الفرائض باهلها فما بقي فهو لاولى رجل ذكر)) (بخاري كتاب الفرائض) یعني ذوی الفروضو ته دهغوی حصې ورکولو نه پس چه څه باقي پاتې شی ، هغه ټول په ټوله عصباتو کښې دهغه سړی حق دې چه د ټولو نه زیات نزدې وی . په بخاری کښې د جلیل القدر صحابی کاتب الوحی حضرت زید بن ثابت رضی الله عنه دا قول هم منقول دې ((قال زيد ولد الابن بمنزلة الولد اذا لم يكن دونهم ولد ـ الى قوله ـ ولا يرث ولد الابن مع الابن)). یعنې د خوئ اولاد د مړی د اولاد قائم مقام په دې شرط سره کیدلې شی چه د مړی په اولاد کښې څوک سړې هم نه وی او وې فرمائیل چه دکوم یو خوئ په موجودګئ کښې نمسې وارث نه شی کیدلې .
که چرته د ذوی الفروضو په شان عصباتو کښې هم قریب ته زیات او بعید ته کم ورکولو اصولو باندې عمل اوکړې شی نو دهغه کمئ بیشئ معیاربه څه وی ؟ که چرته هم پخپل خیال او اټکل سره د خوئ دپاره (۱/۲) او د نمسی دپاره ۱۱۳ معین کړئ شی نو آیا ددې به واضحه مطلب دا نه وی چه ترننه پورې نعوذ بالله قرآن ناقص وو؟ چه دهغې تکمیل جیراجپوری اودهغه متعینو کړې دې ؟ او که چرته خوئ او نمسی ته مساوی حصه ورکول غواړی نو دا هم ستاسود بیان کړده قرآنی قانون (قریب ته به د بعید نه رومبې ورثه ملاویږی) خلاف دې . زه فاضل مضمون نګار نه مؤدبانه التماس کوم چه تاسو هم دخپل بیان شوی د قرآنی قانون مطابق خوئ او نمسی یا نورو عصباتو کښې د تقسیم ترکه متعلق د فقهاؤ بیان شوی صورت نه علاوه یو بل صورت پیش کړئ . امید دې چه د جواب نه به دریغ اونه کړئ . د نمسی د وراثت په باره کښې دا سوچ ضروری دې چه آیا خوئ دخپل پلار په ژوند کښې دهغه د وراثت مالک یا د حق دعویدار دې یا نه ؟ که چرته بالفرض دې نو دا سوال بالکل پیدا کیږی نه چه آیا ددې خوئ . خوئ (نمسي) حق داردې بانه ؟ مګر داسې نه ده بلکه ددې په عکس ده . یعنې خوئ دخپل پلار په ژوند کښې بالکل د داسې سړی په شان دې چه هغه ته صاحب جائیداد ونیلې کیدلې نه شی نو داسې صورت کښې دنمسی د حقوقو سوال بالکل عبث دې .

زید

خاتون (جنئ)	بکر	عمرو
		خالد

په ذکر شوی صورت کښې د زید په موجودګئ کښې عمرو دهغه د هیڅ مال حقدار نه دې . چه هرکله عمرو حقدارنه دې نو دخالد د حقدارکیدلو بالکل سوال باطل دې کوم خیز لره چه عمرو پخپل ژوند کښې حاصل نه کړئ شو ،دهغه دپاره دهغه خوئ څنګه دعوی کولې شی ؟ معترضینو د ولد لفظ کښې وسعت پیدا کولوسره دهغې نه خوئ ، نوسې او کروسې مراد اخستلې دې اولور

Maktaba Tul Ishaat.com

لره ئې بالکل پرېخودله . حالانکه داسې کولونه پس دیو قاعدې په رو سره چه هرکله لفظ ولد نه لور لره اوویستلې شي نونوسې د صورتِ ولد په ضمن کښې نه شي راتللې .دویم خائ لفظ قریب باندې چه دکوم خیال اظهارکړې شوې دې هغه هم عجیبه دې . لږ خیال اوکړئ چه د زید د مرګ نه پس صرف خاتونه (جینئ)او بکر (هلک) ژوندي دی عمرو دهغوی په ژوندکښې وفات شو . که چرته عمرو لره دهغوی د مرګ نه پس هم ((قریب)) کښې شاملیدلې شي نود زید خپل ذات دهغه نه هم زیات قریب دې لهذا که چرته داسې اوکړئ شي نونظام دنیا به چه نظامِ حیات باندې مبنی ده ختم اوخراب به شي ددې وجه نه عمرو په یوحالت کښې هم په قریب کښې شاملولې نه شي . نودهغه د خوئ خالد په قرب کښې شاملیدل بې بنیاد دی . صرف بکر او خاتون په قرب کښې د شاملیدلو صحیح حقدار دی .

ددې نه پس لفظ ((قائم مقام)) باندې په دې طریقې سره بحث کړې شوې دې چه د نیغو خلقو دګمراهئ موجب جوړیدلې شي . حالانکه قائم مقام او وراثت کښې چه کوم فرق دې هغه لږ غوندې عقل والا سړې هم پیژندلې شي . مثلاً اوس حال کښې جسټس رشید صاحب د غلام محمد ګورنر جنرل قائم مقام وو مګر وارث نه وو . لیکن دهغه خوئ وارث وو مګر قائم مقام نه وو حالانکه هغه قائم مقام کیدلې شي . باقي پاتې شو د یتیم نمسي د پرورش سوال نو شرعاً مړی ته پخپل مال کښې د دریمې حصې حده پورې د وصیت کولو اجازت دې ، پس نیکه بطورِ وصیت دخپل نمسي د پرورش انتظام کولې شي . بلکه پخپله پخپل ژوندکښې مناسب ملکیت خپل نمسي ته ورکولوسره هغه د معاشی مشکلاتو نه بچ کولې شي . که چرته بالفرض نیکه نمسي ته څه ورنه کړه او نه ئې وصیت اوکړو نو تره ددې یتیم ولی دې اودهغه د پرورش جمله مصارف تره باندې شرعاً لازم دی ، فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد ((۳جنوری ۱۹۵۴ء))

سوال :- نن سبا دپنجاب په قانون ساز اسمبلئ کښې د یتیم نمسي د وراثت د مسئلې دپیش کیدلو د وجه نه په دې موضوع باندې عام اخبارونو او رسالوکښې مختلف قسم مضامین تردیداو تائید کښې متواترشائع کیږی ، د جناب عالی نه امید دې چه دې موضوع باندې مدلل او مفصل مضمون ولیکی او د حق تحقیق وکړی .

الجواب ومنه الصدق والصواب : د یتیم نمسي متعلق د قرآن او حدیثو اود اجماعِ امت د فیصلو خلاف کوم خلق چه په میدان کښې په نظر ښکاری دهغوی اصل مقصد د حدیثو نه انکار کولو سره ټول اسلامی نظام ختمول اود هر امراونهی نه آزادانه ژوند تیرول دی . دا خلق منکرینِ حدیث دی او اصولی طورباندې دمسلمانانونه یو جدا نظریه لری . ددې وجه نه شپه اوورځ د دین په مسلماناتو کښې داسې مسائل رااوباسی چه په هغې کښې تلبیس کولوسره څه مالړې او مصالحې لګولوسره همدردانه لهجه او جذباتی تحریرونو لره د ساده مسلمانانو په وړاندې د سنت

نبویه اود څوارلسو کالو د نظام شریعت اود اجماعِ امت تمسخر اوکړئ شی . د یتیم نمسی د وراثت مسئله هم ددې سلسلې یوکړئ ده . لهذا هغه خلقو سره یو خاص جزئی کښې بحث کول فضول دی . که چرته دیو جزئی فیصله هم اوشوه نو دویمه مسئله به شروع شی . ددې وجه نه دهغوی مقابله اصولی طور باندې ضروری ده . چنانچه د حجیت الحدیث په باره کښې مونږه یو مدلل او مبسوطه رساله «فتنهٔ انکارِحدیث» شائع کړې ده . د سنتِ نبویه او د نظامِ فقه او د قانونِ اسلامی په باره کښې د دین دښمنانو او منکرینِ حدیث او ملحدانو دا پروپیګنډا شروع کړې ده چه دا دساده ملایانو بې بنیاده خبرې دی چه په زړو کتابونو کښې راروانې دی او روستو خلق دهغوی په ذهنی غلامئ کښې مبتلاکیدلوسره تقلیدپه تقلید راروان دی . نو په پوهه حضراتو باندې پټه نه ده چه د منکرینِ حدیث دا تصور محض د بازاری خرافاتو حیثیت لری . دا نظام اسلامی او قانونِ فقه چه زمونږ د نصاب نه خارج او زمونږ د مکتبواو حدودِ مطالعه نه بهرشوی دی څه مده وړاندې هم دا قانونِ فقه داسې نافذ وه څنګه چه نن زمونږه دلته انګلوسیکشن نظام قانون رائج دې . دا قانونِ فقه باقاعده د اسلامی ملکونو په اسمبلئ کښې او پارلیمنټ کښې زیرغوروفکرراتللوسره مرتب شوې ده فاضل ججانو اود قانونِ اسلامی ماهرانو ددې اصولوسره عدالتونوکښې روزمره پیش راتللو والا مقدماتو باندې منطبق کولوسره او د هرقسمه نوو پیدا شوو حوادثو لره هغه قوانینو سره حل کولوسره دهغه قانون په ډیرکرته امتحان اخستلونه پس هغه د انسانی ژوند کامل معیارګڼلوسره یوخاص وسعته پورې رسولې دې .دا د جمات په هالونو کښې نه بلکه د حکومت په ایوانونوکښې ، یونیورستیانو ، تحقیقی ادارو کښې او په عدالتونوکښې هم هغه شان سره مرتب دی څنګه چه نن سبا د یو حکومت قانون مراد ته رسی ، یو یو شعبه کښې دهغې اصول متعیین کړئ شوی دی حکمتونه او مصلحتونه مخامخ راوړلے شوی دی هربحث کښې د مصلحت او مضرت هر اړخ مدنظرساتلے شوې دې . او منافع او مفاسدو لره مدِ نظر ساتلوسره د قانون ماهرینو د فراخه نظر او فکر ډهانچه تیاره کړې ده چه هغې لره ډیرې مدې پورې پیش راتللو والا واقعاتو باندې قیاس کولوسره مدون کړئ شوی دی اودهغې دپاره نوی اصطلاحات وضع کړئ شوی دی . بیا دانه چه هرقانون دان په توکل سره ګذار کولو سره روان شوې دې . بلکه دهغې په عکس د ماهرینِ قانون فقهاؤ په مینځ کښې لوئ لوئ اختلافات موجود دی . متفقه اصولو باندې د اجتماع باوجود تفاصیلوکښې اختلاف رائې موندلې کیږی تردې پورې چه څلور لوئ لوئ منابعِ فکر زمونږ په فقه کښې پیدا شوئ بیا خودِ په هغې کښې داخلی طور باندې اجتهادی اختلاف ښکاره دې .

وروستو چه کله دا نظام فقه متروک شوه نو ددې فائده داسې بنده شوه څنګه چه د کوم یو حکومت یو قانون عملی ژوند نه برطرفه کیدلو نه پس د فطری فائدې نه بندیږی . لیکن نن هم

Maktaba Tul Ishaat.com

دهغې د چینو بهیدل ، دهغې د اصولو مضبوطوالي اودهغې قابلِ نشوونما کیدلو کښې هیڅ فرق واقع نه شو . یوحکومت کښې هم فارمولو او کلیاتو لره چه کله یو خلې د پوره غورنه پس اختیارولې کیږی نو بیا هغه د قانون په پوره نظام باندې اثرانداز کیږی . او هغوی ته یو رایه هم قائمولو ، فیصله کولو ، اجتهاد کولو یا کومه مقدمه کښې یو نظیر پیش کولو کښې په پوره شان مدِ نظر ساتلې کیږی . بیا کله دا هم کیږی چه کلیات او فارمولې په بعضې ځایونو کښې تفاصیلو کښې تللوسره چه کله پخپل مینځ کښې متاثرکیږی نو څه نا څه مشکل والې هرې فارمولې او کلیې ته مخې ته راځی ، لیکن د دنیا په یونظام کښې هم دا حماقت نه شی کولې چه چرته څه مشکل والې د یو کلیې د وجه نه پیش راشی نو هغه پریخودلو سره فوراً یو متضادې او نوې کلیه اختیارکړی ، بلکه د کلیاتو او د فارمولو بنیادی اساس لره برقرار ساتلوسره هم هغې کښې دننه اوسیدلوسره د مشکل والی حل لټولې شی هم دغه شان د اجماع انستی ټیوشن اسلامی نظامِ قانون ته یو مستقل ډهانچه فراهم کولوډپاره هم د نصوصو نه اخذکړده متفق علیه کلیات او فارمولې مخې ته راوړی ، دهغه فارمولو په تعامل سره تفاصیلو کښې تللو سره چرته نه چرته مشکلات هم ښکاره کیږی لیکن دهغه مشکلاتو د وجه نه ، نه هغه قانون ته د ملایانو د لاپو نشانه جوړول یو معقول حرکت کیدلې شی اونه دهغه جزئی څیزونو په خاطر د قانون مجموعی ډهانچې لره ماتولوسره نوې ډهانچه جوړولوکښې لګیدل د حقِ اجتهاد استعمالولویو صحیح صورت دې .
هغه جزئی مشکلاتو لره بهرحال د اسلامی نظامِ فقه وقانون مجموعی فریم کښې ایخودلوسره د اجماعی کلیاتو او فارمولو لاندې حل کولې شی ، حقیقت کښې داسې مواقعو باندې چه هرکله په یو وخت کښې د دوو یا د دریو کلیو عمل جمع شی نو سوچ کول دا وی چه مسئلې باندې د کومې کلیې عائد کول زیات اهم دی او چاله د کم اهمیت د وجه نه پریخودلې کیدلې شی . چنانچه داسې مواقع باندې اختلاف هم ضروری کیږی او داسې پیچیده مسائلو کښې زمونږ د مدارسِ فقهې د اول نه اختلاف موجود دې او آئنده به هم موجود وی . مګر نه وراندې کله د تفاصیلو د فنی اشکالاتو او پیدا کیدلو والا اختلافاتو د وجه نه چادهغه کلیاتو د صحت اواهمیت نه انکار کړې دې او نه نن داسې کول صحیح دی . د دنیا په هرنظامِ قانون کښې بلکه د ژوند په هرې شعبې د علومو او فنونوکښې کلیاتو لره تفصیلی او جزئی امورو باندې منطبق کولوسره هم دا صورت مخې ته راځی . لیکن کله اهلِ فهم بنیادی مسلماتو لره د جزئی اشکالاتو په بناء باندې مضحکه انګیز نه ګرځوی . لیکن د منکرینِ حدیث دا طریقه ده چه زمونږ علماء د قانون د کتابونونه چهانړکولوسره هغه حصې راوړی چه هغې باندې اعتراضات او اشکالات زبردست بیان د سره مخې ته راوړی . لیکن هغې سره د قانون ماهرینو چه د اعتراضاتو کوم جوابونه ورکړی دی او اشکالاتو لره ئې چه په کومه طریقه حل کړی دی دهغه حصو یا خو بلیک آوټ کولې کیږی او یا هغې لره

حد درجه كمزوري كولو سره پيش كولى كيږي هم دغه شان د فقهې او حديث په خلاف انتشار پيدا كولو كښې هم كاميابيږي او د علميت او تفكر خراج هم قائمولې كيږي.

غرض داچه منكرينِ حديث چونكه كليات او هم بنيادي اصولو كښې د مسلمانانو نه يو جدا جماعت دي ددې وجه نه مسئله زيرِ بحث كښې دهغوى سره خطاب كول خو بالكل بې معنى دې . البته د ساده مسلمانانو د اطمينان دپاره دهغې مسئلې وضاحت او تفصيل ضروري دې . پس مونږ فنِ ميراث سره متعلق د نظام اسلامي يو څو اجتماعي اصول ذكر كوؤ او صرف د داسې اصولو په ذكر باندې به اكتفا اوكړې شي چه دهغې مسئله زيرِ بحث سره ژور تعلق دې

اول اصل اسلام بلكه هرمذهب او ملت كښې د ميراث د تقسيم معيار ضرورت . حاجت . او خدمت يا لياقت يا قائم مقام يا يتيم او قابلِ رحم كيدلو باندې نه دې بلكه داحق چه په كوم بنياد باندې قائميږي هغه قرابت دې او كه فقط په ضرورت او حاجت باندې مدار وې نو د هرسړي د مرګ نه پس به دهغه مالداره خامن . نمسى . پلار . نيكه . ښځه . ورور . خورياڼې وغيره ټول به محروم وو او د كلي فقيران . مسكينان او يتيمان به وارثان جوړيدلې . همدارنګه وصى به هم د قائم مقام كيدلو د وجه نه كيدلو . دا اصل په مسلماتِ عقليه كښې داخل او اجماعي او ټولو مذاهبو كښې متفق عليه كيدلو سره د قرآن مجيد په نصوصِ صريحه سره هم ثابت دې « مما ترك الوالدان والاقربون » او په نورو ټولو متعلقه آيتونو كښې ددې تصريح ده

دويم اصل چه هركله د وراثت مدار رشتې او قرابت باندې دې نو ټوله دنيا د آدم عليه السلام د اولاد كيدلو د وجه نه پخپل مينځ كښې د رشتې او قرابت تعلق لري . حالانكه ټولې دنيا ته د وراثت حق وركول نه عقلاً ممكن دې او نه په يو مذهب كښې هغه قابلِ عمل ګڼلې شوې دې . لهذا د « الاقرب فالاقرب » قانون مخې ته راځي . يعنې د قرابت په درجه كښې چه كوم خلق مقدم دى هغوى به مؤخرينو لره كُلاًيا جزءً محرومَوي . كوم خلق چه اصولاً وارث كيږي په هغوى كښې د درجهٔ قرابت د تفاوت د وجه نه به حصې متفاوت وى . استحقاقِ ارث كښې د قرب او بُعد تفاوت په لاندينى دلائلو سره ثابت دې .

۱ . « مما ترك الوالدان والاقربون » كښې د « اقربون » لفظ .

۲ . د سنت په علاقه كښې د زيات قرب كيدلو د وجه نه والدينو ته خاص طور باندې د اقربون نه جدا ذكر كول .

۳ . « واولوا الارحام بعضهم اولى ببعض فى كتاب الله » (۴) اجماع امت

ب . د قرب او د بُعد د لحاظ دوه صورتونه دي :

الف . حجب نقصان يعنى قريب ته زياتې او بعيد ته كمې حصې وركړې شي

ب . حجب حرمان يعنې د قريب په موجودګئ كښې بعيد بالكل محروم پاتې شي . ذوي

Maktaba Tul Ishaat.com

الفروضو کښې دا دواړه صورتونه موجود دي . احکم الحاکمین د ذوی الفروضو حصې مقرر کولو وخت کښې خپل حکمت سره د قریب په موجودګۍ کښې بعید لره کلاً یا جزءً محروم کړې دې . چنانچه د قرب او بعد په لحاظ سره وارثانو لره په دریو مراتبو باندې تقسیم کړی شوی دی
(۱) ذوی الفروض (۲) عصبات (۳) ذوی الارحام
او بیا په هره مرتبه کښې د قرب او بعد په لحاظ سره درې درجات دی
(۱) جزء میت (۲) اصل میت (۳) جزء اصل میت
د عصباتو او ذوی الارحامو متعلق دا تقسیم مشهور او کتب متداوله کښې ذکر دې . لهذا مونږ دلته صرف ذوی الفروضو لره دریو درجاتو باندې تقسیموؤ :
رومبۍ درجه :- (جزء میت) په دې کښې لور . نمسی . خاوند او ښځه ده . ځکه چه زوجینو کښې د ولد د وجه نه علاقه د جزئیت پیدا کیږی .
دویمه درجه - (اصل میت) مور . پلار . نیکه . نیا وغیره لره شامل دې
دریمه درجه :- (جزء اصل میت) خور او ورورا خیافی ، خورعینی او علاتی باندې حاوې دې .
په دویمه درجه کښې د مورحصه ۱/۳ په رومبۍ درجه کښې د ښځې حصه د ۱/۲ نه د زیاته ساتلو وجه دا کیدلې شی چه ښځه کښې علاقه د جزئیت من کل الوجوه نشته دې ، همدارنګه د مور حق پرورش ملحوظ دې ، او په دریمه درجه کښې اګرچه د خور عینی اود علاتی حصه ۱/۲ درجه په دوم کښې د مور حصه ۱/۳ اود نیا حصه د ۱/۲ نه زیاته ده مګر دلته د مور اود نیا د قرب داسې لحاظ ساتلې شوې دې چه ډیر وارثان خوریانو لره بالکل محروموی . مور او نیا لره نه شی محرومولې . مور په یو حالت کښې هم محرومه نه ده . نانی صرف د مور په موجودګۍ کښې او نیا د مور یا د پلار په موجودګۍ کښې محرومیږی . ددې صورت نه سوا په یو حالت کښې هم نیا محرومه نه ده . علاوه ددې نه د مورحصه د ۱/۲ نه کله هم نه کمیږی . او اخوات چه کله زیات وی نو د هریوحصه د ۱/۲ نه کم هم کیدلې شی ، همدارنګه مونږ پورته بیان کړی دی چه په کوم خاص جزئی کښې یومشکل پیدا کیدلو د وجه نه قانون لره پریخودل بې وقوفتیا ده . غرض دا چه غور کولو سره به معلومه شی چه په دې دریو واړو درجاتو کښې او هم دغه شان دهریو درجې په وارثانو کښې الله تعالی د قرب او بعد لحاظ ساتلې دې . ممکن وو چه د انسان کوتاه نظر یو خاص صورت لره دهغه په خلاف اوګڼلو . لهذا ارشاد اوشو ﴿ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا﴾ حاصل دا چه ذوی الفروضو کښې قریب بعید لره کلاً یا جزءً محروموی . اول ته حجب حرمان او دویم ته حجب نقصان وئیلې کیږی . عصباتو کښې صرف حجب حرمان وی . حجب نقصان ممکن نه دې . ځکه چه د عصباتو یو حصه هم معین نه ده چه د قریب د وجه نه د بعید حصه

ناقصه شي . د عصباتو حصه معین نه کیدلو باندې لاندې دلائل دی:

(۱) قرآن یا حدیثو کښې یو حصه هم معینه مذکوره نه ده . حال دا چه قرآن کښې د ذوی الفروضو حصې نهایت وضاحت او طوالت سره مفصل بیان کړئ شوی دی:

(۲) ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾

(۳) ﴿فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ﴾

(۴) ﴿وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾

حضرت ابن عباس . مجاهد او قتاده نه روایت دې چه دلته د موالی نه مراد عصبات دی (احکام القرآن للجصاص ج۲ص ۲۲۳)

(۵) حدیث ((من مات وترك مالا فماله للموالی العصبة)) (احکام القرآن ج ص ۳)

(۶) عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال الحقوا الفرائض باهلها فما بقی فهو لاولی رجل ذکر (بخاری، کتاب الفرائض)

(۷) ما احرز الولد او الوالد فهو لعصبته من کان (مسند احمد، ابوداؤد)

(۸) فایما مومن ترك مالا فلیرثه عصبته من کانوا (بخاری، کتاب التفسیر)

(۹) واجعلوا الاخوات مع البنات عصبة (بخاری)

(۱۰) اجماع امت

غرض دا چه عصباتوکښې د قرب او بعد لحاظ صرف داسې کیدلې شی چه د قریب په موجودګئ کښې بعید بالکل محروم پاتې شی ، د بخاری روایتِ مذکوره ((الحقوا الفرائض باهلها فما بقی فهو لاولی رجل ذکر)) هم صراحةً ددې مثبت دې حقیقی عصبه صرف هم سړی دی خورد خپل ورور سره ضمناً عصبه جوړیږی . لقوله تعالی (للذکر مثل حظ الانثیین) او د لور سره د خور عصبه کیدل صرف حدیث باندې مبنی دې .

د عصباتو په شان د ذوی الارحامو هم څه حصه معین نه ده . بلکه د لاندې په دلائلو سره د قرب او بعد په لحاظ سره مطلقاً استحقاق ثابت دې .

(۱) ﴿وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾

(۲) ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ لفظ اقربون کښې د قرابت هره درجه داخله ده خصوصاً په لفظ للنساء سره د ذوی الارحامو د استحقاق زیات وضاحت وشو

Maktaba Tul Ishaat.com

(۳) الخال وارث من لا وارث له (بخاری)

(۴) المیسر اولی موارثا او ذا رحم (ابو داؤد)

دریم اصل :- یو سړي هم د بل سړی په ژوند کښې دهغه وارث نه شی کیدلې بلکه د مرګ نه پس استحقاقِ وراثت وی . دا اصل په لاندې دلائلو سره ثابت دې :

(۱) عقلِ سلیم . چنانچه د ټولو ادیانو په دې اصل باندې اتفاق دې .

(۲) قانونِ وراثت سره متعلق نصوصِ قرانیه کښې د «**مما ترکن ، مما ترک ، مما ترکتم**» الفاظ بار بار راغلی دی یعنې د قانونِ وراثت د بحث موضوع هم تقسیم ترکه دې . نه یو مال د چا په ژوند کښې ترکه کیدلې شی اونه په هغه مال کښې بحیثیت وارث د چا حق پیدا کیدلې شی .

(۳) ﴿إِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ﴾ (۴ ، ۱۷۲)

په دې کښې پوره وضاحت دې چه د اقرباء د استحقاقِ وراثت سوال د مورث په مړکیدلو باندې پیدا کیږی نه په ژوند کښې . غرض داچه دا اصل هم قطعی دې چه د چا په ژوند کښې بل څوک د هغه وارث نه شی ګرځیدلې بلکه دهغه د مرګ نه پس د وراثت حق پیدا کیږی . برطانوی قانونِ وراثت کښې هم دا اصول هم داسې معمول دی .

څلورم اصل :- ترکه کښې حقِ وراثت صرف د ژوندی وارثانو وی ، د مورث نه وړاندې مړه کیدلو والا وارثان بالکل نه حسابیږی . غوراوکړئ چه قانونِ میراث سره متعلق آیتونو کښې دا الفاظ دی «**للرجال نصیب ، للنساء نصیب ، یوصیکم الله فی اولادکم ، فان کن نساء فوق اثنتین وان کانت واحدة ، ان کان له ولد ، ان لم یکن لکم ولد ، فان کان لکم ولد ، وله اخ اواخت ، فان کانوا اکثرمن ذلک ، لیس له ولد وله اخت ، ان یم یکن لها ولد ، فان کانتا اثنتین ، وان کانوا اخوة رجالاً ونساء**» آیا دا الفاظ مړو او ژوندو ټولو ته شامل دی ؟ آیا دا خبره صرف د ژوندو وارثانو ده یا د مړو هم ده ؟ د مذکوره آیتونو جملو لره مخې ته ایخودلوسره فیصله اوکړئ چه که چرته فلانکې رشته دار وی « نو دا مدعا راویستلې کیدلې شی چه کله مخکښې موجود وو» . یا فلانکې رشته دار نه وی « نو دا مفهوم هم پیدا کیدلې شی چه د داسې قسم رشته دار بالکل پیدا شوې نه وی ؟» که چرته څوک ددې مدعی وی نو مونږ به هغه ته عربی ژبه او ادب ایزده کولو باندې توجه ورکوو . ترننه پورې یو کس هم د دورِ نبوی نه واخله تر اوسه پورې داسې پیدا شوې نه دې چه هغه ددې نا اشنا اجتهادی مفهوم ګنجائش د چرته نه راویستلې وی . که چرته دې باندې هم د اجتهاد نشه کوزه نه شی نو مونږ به لاندینی نصوص مخې ته ایخودلوسره پوښتنه کوو چه هغې باندې به ستا مفهوم څنګه منطبق کیدلې شی .

(۱) ﴿وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ﴾ کلاله هغه چا ته وائی چه دهغه

نه پلار ژوندې وی او نه څوئ .نو آیا دلته دا تصور کیدلې شی چه یو سړې بې پلاره د عیسی علیه السلام په شان پیدا شوې وی . ښکاره ده چه پلار وو خو مړشو . لهذا دهغه د وارث کیدلو سوال له بحث نه خارج دې

(۲) ﴿فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ﴾ آیا والدین دمړه کیدلو په صورت کښې به هم وارثان وی . او مړه موربه هم ۱/۳ حصه اخلی ؟

(۳) حدیث ((الخال وارث من لا وارث له)) (ابوداؤد) کښې آیا « من لا وارث له » نه دا مراد دې چه د سره دهغه څوک وارث پیدا شوې نه وی یا دامطلب دې چه دماما نه سوا بل څوک یې وارث ژوندې نه وی ؟ همدارنګه آیا د خال نه مراد داسې خال هم مراد اخستلې کیدلې شی چه د مورث نه وړاندې مړ شوې وې .

(۴) عن بريدة رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم جعل للجدة السدس اذا لم تكن دونها ام (ابوداؤد) آیا « اذا لم تکن دونها ام » نه دا مراد اخستلې کیدلې شی چه د سره ئې مور نشته ؟ یایې صفا دا مطلب دې چه مورخوئې وه لیکن د مورث نه وړاندې مړه شوه .

(۵) که چرته نزدې رشته دار لره دمرګ نه پس هم مستحقِ وراثت اوګڼلې شی نو پکار دی چه په دنیا کښې یو سړې هم د چا وارث نه وی . ځکه چه د مرګ نه پس د مورث نفس هغه طرف ته د ټولو نه زیات نزدې دې . لهذا مورث به پخپله دخپل مال وراث شی .

پس په دې معامله کښې پوره امت متفق دې چه د وراثت د حق د بحث تعلق صرف د هغه ورثاؤ سره چه د مورث د مرګ په وخت کښې ژوندی وی ، د مورث نه وړاندې د مړه کیدلو والا هیڅ قسمه استحقاق د شریعتِ اسلامی نظام قانون کښې نه موندلې کیږی ، هم داسې د غیرِ عقلی استحقاق مثال صرف هندوانه رواجی قانون کښې دې . اوس که چرته چاته دا هندوانه قانون خوښ وی نو شریعت لره یریخودلو سره هغه اختیارولې شی لیکن دهغه هندوانه رواجی قانون اجزاؤ لره راوړلو سره د شریعت په قانون کښې پیوند نه شی ورکولې .

پاسنی اصولو . دلائلِ عقلیو . نصوصِ قرانیه . احادیثِ صحیحه او اجماعِ امت نه ثابتیدلو د وجه نه قطعی او یقینی دی چه په هغې کښې ذره قدرې هم د اجتهاد ګنجائش نشته دې . لهذا هر داسې اجتهاد چه په مذکوره اصولوکښې د کوم یو اصل سره معارض کیږی باطل او ناجائز دې .

پس اوس موږ دهغه صورتونو تجزیه کوو چه یتیم نمسی ته حصه ورکولو دپاره پیش کولې کیږی

اول صورت نوسي زیات صاحبِ ضرورت او حاجت مند او قابلِ رحم دې او بعضې وقتونو کښې د مړه په نسبت زیات خدمت ګزار یا لائق وی . دا صورت د اصلِ اول سره معارض دې یعنې د وراثت استحقاق ضرورت . حاجت او قابلِ رحم کیدلو یا خدمت او لیاقت باندې مبنی نه دې بلکه

Maktaba Tul Ishaat.com

دهغې معیار په قرابت او رشته دارئ باندې دې . منکرینِ حدیث شاذاونادر په کوم یو خاص صورت کښې د جذبهٔ رحم د وجه نه د قرآن قطعی اصل لره معارض کول غواړی . تفصیلی جزئیاتو کښې ډیر د رحم مواقع موندلې کیږی . مثلاً زوجه مفقود . عدة ممتدة الطهر . منکوحه صغیر . مطلقه ثلاث وغیره صورتونوکښې بعضې کرت ښځه غریبه او مسکینه کیږی اودهغې څوک رشته دار یا کفیل هم موجود نه وی . خودِ میراث کښې ددې ډیر مثالونه موجود دی چه دهغې د وجه نه که چرته معاذالله د حدیثو او اجماع انکار هم اوکړئ شی نو قرآنی قانون کښې هم د داسې صورتونو نه نجات نشته دې مثلاً د نر اولاد (خواه هم نوسې وی) د وجه نه خورعینیه محرومیږی . خصوصاً چه کله دا خور کونډه وی . بال بچ لری . ددې خاوند څه ترکه نه وی پریخودلې هم داسې هغه نمسی چه دهغوی مور دخپل پلار په ژوند کښې وفات شوی وی . په داسې صورتونوکښې هم به ستاد رحم جذبه رااوچتیږی او تاسو به وائې چه د الله قانون داسې بې رحمه نه شی کیدلې . حضور صلی الله علیه وسلم د کونډو او رنډو د پناه ځائ وو . غرض دا چه نه صرف په میراث کښې نکاح . طلاق . رضاعت .کفالت وغیرد کښې هم تاسو ته به ډیرجزئیات مواقعِ رحم په نظر راشی . پس که چرته ستاسو د رحم جذبې ته کولاؤ اجازت ورکړئ شی نو دا جذبه به قطعی اصولو لره ماتولوسره ټول نظام اسلامی لره به درهم برهم او د قانون اساس لره به تکرتکړې کړی . منکرین حدیث دا سوچ نه کوی چه اولاً د یتیم نمسی د وراثت مسئله فی صدی په څومره صورتونو کښې پیش راځی . او بیا په څومره صورتونوکښې نمسی پخپله بالغ او کاروبار کښې د مستقل آمدنئ مالک کیږی یا دخپل پلار نه ورته ډیره ترکه پاتې کیدلو سره لری . علاوه ددې نه نیکه پخپل ژوند کښې څومره چه غواړی یتیم نمسی ته ورکولې شی . بلکه قرآن اوحدیث ځائ په ځائ ددې ترغیب ورکړې دې او ورسره د خاندانی قرابت جذبات هم دهغه مؤید کیږی . که چرته په ژوند کښې ورنه کړئ شو نو ثلثِ مال پورې وصیت کولې شی بیا تعجب په دې باندې دې چه دهغه خلقو نظرِ رحم صرف هم په یتیم نمسی باندې مرکوز دې هغه طرف قطعاً توجه نه ځی چه د انتقالِ اراضی په وخت ورور د خپلو خوریانو نه او څوئ دخپلې مور نه د دستبرداری بیان ورکړی او رشوت خور افسرموقع د غنیمت ګنړلوسره ټول هرڅه ورکړی . که چرته په تاسو کښې هم داسې جذبه د رحم پیوست ده نو د داسې بیچارګانو مانندو او خویندو متعلق ولې قانون نه ـس کوئ " حالانکه د مستوراتو د حقوقو د حفاظت متعلق ارشاد دې ,,**وللنساء نصیب مما ترک الوالدان والاقربون**،، قرآن کریم کښې هرځائ د سړو په احکاموکښې ضمناً ښځو لره هم داخلې کړئ شوی دی . مګر دلته د اهتمام دپاره د زنانو حکم مستقل اوفرمائیلو او بیا مزید تاکید دپاره ئې د ,,**نصیب منه**،، په ځائ ,,**نصیب مما ترک الوالدان والاقربون**،، لره مکرر راوړلې شو . بیا د ,,**نصیبا مفروضا**،، ـه واضحه شوه چه مستحق ته دهغه حصه بعینه بکمالها ورکول فرض ده . همدارنګه ـه هغې کښ

په دې باندې هم دلیل دې چه وارث که چرته خپله حصه نه اخلي یایې پریږدي نو بیا هم دهغه حق نه ساقطیږي . د مذکوره آیت علی الاعلان خلاف ورزي کولې کیږي مګر ددې متعلق د جناب د غیرت رګ توپونه نه وهي . حالانکه د هغوي په غیرو کښې بعضې وخت یتیم وي ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ پخپله د یتیم نمسي هم همدردي داده چه د قرآن قطعي قانون لره د معارض کولو په ځائ د مستوراتو د حقوقو حفاظت اوکړئ شي د یتیم نمسي مور ته چه د ډیرو طرفونو نه حصه ملاؤ شي نو هغه خوشحالیږي نو د هیچا به غریب پاتې نه شي . علاوه ددې نه که چرته یتیم نوسې محتاج وي نو ترڅو پورې چه هغه نابالغه وي یا شل وي نو دهغه مصارف شرعاً دهغه په تره باندې واجب دي . که چرته خدانخواسته یو صورت هم اونه کړئ شي نو بیت المال به د ټولو مساکینو اود محتاجو د مصارفو کفیل وي . اسلامي قانون لره مکمل طور باندې د نه جاري کولو د وجه نه که چرته د ملک یتیمانان آفت کښې مبتلاوي نو ښکاره ده چه د هغې ذمه داري د قانونِ اسلامي په ځائ هغه قانون ساز مجلس باندې ده دچا په لاس کښې چه دهغې نفاذ دې . پس تاسو ته که چرته واقعي یتیم نمسي باندې شفقت دې نو اسلامي قانون پاس کړئ .

په ذکر شوو صورتونو سره معلومه شوه چه د منکرینِ حدیث دا سوال چه د یتیم نمسي د معاش صورت به څه وي ؟ بالکل باطل دې . قانونِ وراثت یا وصیت د ټولو انسانانو د پرورش ذمه دار نه عقلاً کیدلې شي نه شرعاً که چرته د خلقو د معاش مدار هم په وراثت باندې شي نو په کروړونو انسانان داسې دي چه دهغوي مورث هیڅ ترکه نه پریږدي نوچه کوم انتظام دهغوي د معاش وي هغه به د یتیمانانو د معاش هم وي .

دویم صورت :- که د شریعت په قانونِ میراث کښې د تقدم او تاخر ضابطه بالکل ختمه کړئ شي نو یتیم نوسې به د ځامنوسره شاملیدلوسره میراث اومومي . دا صورت اصلِ دوم یعنې د ((الاقرب فالاقرب)) قانون سره ټکر خوري زمونږه ددې اجتهادي اقدام اثر به نظام قانون لره پخپله منګُل کښې واخلي . یعنې اوس به دیو سړي په مرګ سره دهغه ټول رشته داران وارثان وي . خواه که درجه قرابت کښې څومره تفاوت وي ددې صورت په اختیارولو کښې اجماع خو څه کوې په خپله نصوصو باندې به اوبه توئ شي .

دریم صورت :- ((یوصیکم الله فی اولادکم)) که د ((اولاد)) د لفظ لاندې ځامنو . نوسو . کړوسو ټولو لره جمع کړئ شي او ټولو ته هم په یو درجه کښې راوړلوسره هغوي باندې علی السویه تقسیم کړئ شي . دا اجتهادي تجویز هم د اصلِ دوم یعنې د ((الاقرب فالاقرب)) قاعده کلیه باندې لاس صفا کوي . لفظ اولاد عربي لغت او محاوره کښې حقیقةً بلاواسطه د اولاد دپاره

Maktaba Tul Ishaat.com

ونیلې کیږی . اګرچه کله توسعاً د اولاد په اولاد باندې هم اطلاق کیږی . لکه څنګه چه «**فان لم یکن لهن ولد**» کښې لفظِ ولد عام دې «روح المعانی» «**یوصیکم الله فی اولادکم**» کښې لفظِ اولاد لره عام اخستل نه اصولی طور باندې معقول دی نه چه قریب او بعید ته یوشان حصه ملاؤ شی او نه په عهدرسالت کښې اونه د خلفائې راشدینو اونه په مابعد کښې چرته داسې عمل اوشو او نه په پوره امت محمدیه کښې څوک ددې قائل دې . تاسو چه هرکله دا اصول تسلیموئ چه د پلار په موجودګئ کښې نوسې دخپل نیکه وارث نه دې څکه چه اقرب الی المیت ددې نوسې پلار دې لهذا هم هغه اصل وارث دې نو په دې سره معلومه شوه چه نوسې ته د پلار په وسیع مفهوم کښې داخلول مجاز دې اود حقیقت په موجودګئ کښې مجاز طرف ته رجوع نه کیږی که چرته د پلار په مفهوم کښې نوسې حقیقةً داخل وی نو د پلار په موجودګئ کښې هم نمسی ته ضرور حصه ورکول پکار دی .

څلورم صورت . د ذوی الفروض په شان څوئ او نمسی کښې هم د قرب او بعد لحاظ ساتلو سره څوئ ته دې زیاته حصه ورکړئ شی او نمسی ته کمه . دا صورت هم د اصلِ دوم سره ټکره خوری اصلِ دوم کښې مونږ بیان کړی دی چه عصباتو کښې حجب نقصان ممکن نه دې بلکه دهغوی حصه نه معین کیدلو د وجه نه په هغوی کښې د « الاقرب فالاقرب » قانون جاری کولو صرف دا صورت دې چه د قریب په موجودګئ کښې بعید بالکل محروم پاتې شی که چرته تاسو بلحاظ قرب اوبعد څوئ او نمسی لره کم اوزیات حصه ورکول غواړئ نودهغې کمئ بیشئ معیاربه څه وی ؟آیا نشئ اجتهاد کښې د عصباتو متعلق « **للذکرمثل حظ الانثیین**» کښې بیان شوی غیرِ معینو حصولره معین کولو اود قرآن د قانون مخالفت کولو ګنجائش دې ؟ بیا مونږ یتیم نمسی لره د ظلم نه د بچ کولو مدعیانو نه پوښتنه کوو چه بعید لره که چرته د قریب په حصه کښې شریک کړې شی نو ایا په هغې کښې قریب باندې ظلم نه دې چه یتیم نمسی ته خو حصه ورکړئ شوه مګر د ژوندی څوئ اولاد لره محروم کړئ شو چه په درجه کښې د یتیم نمسی مساوی دې اودهغه پلار ته چه څه ملاؤ شوی دی هغه په حقیقت کښې هغوی ته نه دې ملاؤ شوې او دا هم څه لرې نه ده چه آئنده هم هغه هغوی ته ملاؤ نه شی او که چرته ملاؤ هم شوه نودخپل پلار د ترکې په حیثیت سره به ملاویږی چه دهغې نه یتیم نوسې هم محرومه نه دې . مطلب دا چه یتیم نمسی باندې رحم کولوسره قانونِ شرعی کښې ترمیم کول په ډیرو خلقو باندې به د بې رحمئ سبب جوړیږی او د ټولو نه لوئ ظلم به پخپل نفس وی چه احکم الحاکمین اودهغه د رسولِ امین صلی الله علیه وسلم په اصل قانون کښې خلاف درزی کوی

پنځم صورت نظریه د قائم مقامئ . یعنې کوم تعلق چه بالواسطه کیدلو د وجه د مرتبه ثانی باندې کیږی هغه د واسطې د مینځ نه برطرفه کیدلو باندې مرتبهٔ اول باندې راځی . ونیلې کیږی

چه فقهاءِ متقدمینو پخپله د قائم مقامئ نظریه اختیارکړي ده لکه د حضرت ابوبکراود ابن عباس قول « الجد اب » لاندې د پلار حصه نیکه طرف ته منتقل کیږي چه هرکله د پلار خالي ځای لره نیکه دکولې شي نو د خوئ خالي ځای لره نوسې ولې نه شي دکولې . دا صورت هم د اصل دوم سره تکره خوري او نمسی لره په نیکه باندې قیاس کول باطل دی . د تره په موجودګئ کښې نمسی لره د خوئ قائم مقام کولوسره د تره برابرکولوسره د « الاقرب فالاقرب » قانون ماتیږي او نیکه لره د پلار قائم مقام کول ددې قانون مطابق دې حقیقت دادې چه د یو سړي خامن ډیرکیدلې شي . مګر پلاران متعدد کیدلې نه شي بیا به دا سوال کیدلو چه آیا په ډیرو پلارانوکښې دیوپلار په مرګ باندې دهغه پلار دهغه قائم مقام کیدلوسره دنورو پلارانو سره شریک کیدلې شي یا نه ؟ د «الاقرب فالاقرب » دقانون حاصل دادې چه درجهٔ اول کښې چه ترڅوپورې یو فرد هم موجود وی د درجه دوم یوسړې به هم نه وارث کیږي. درجه اول کښې که چرته څوک موجود نه وی نود درجه دوم افراد به د درجه اول قائم مقام کیږي . هم دا قانونِ اصول او فروعو کښې دواړه طرفه جاري کیږي . لهذا ترڅو پورې چه یو خوئ موجود وی نوسې وارث نه شي کیدلې . چنانچه اصولو کښې هم چه کله نیا مړه شوې وی اودهغې مور ژوندئ وی او نانی هم موجوده وی نو د نیا مور ته دنیا قائم مقام کولوسره د نانا سره په سدس کښې شریکولې نه شي او پلار چونکه هم یو کیدلې شي ددې وجه نه دهغه په عدمِ موجودګئ کښې درجه اول خالي کیدلو د وجه نه درجه دوم کښې نیکه لره دهغه قائم مقام کولوسره میراث ورکولې کیږي . غرض داچه د پلار په مرګ باندې نیکه لره دهغه قائم مقام ځکه کولې کیږي چه درجه اول خالي ده او د تره په موجودګئ کښې نمسی لره د خوئ قائم مقام ځکه نه شي کولې چه درجه اول خالي نه ده بلکه په هغې کښې تره «د مړي خوئ » موجود دې . که چرته تره نه وی نو نوسې به هم د خوئ قائم وی . منکرینِ حدیث دا عجیبه ضابطه ایجاد کړې ده چه هغه ابعد وارث چه مړي طرف ته بالواسطه منسوب وی .د واسطې په فوت کیدلو باندې د اصل واسطې قائم کیدلوسره د مړي اقرب جوړیږي ، شعر: *بریں عقل ودانش باید گریست*

د ټولو اهلِ عقل په نزد دکوم رشته دار قرابت چه مړي سره بلاواسطه وی هغه ته اقرب وئیلې کیږي اودچا تعلق چه یو واسطې سره وی هغه ابعد وی. برابره خبره ده که دا واسطه ژوندئ وی یا مړه . ځکه چه د واسطې ژوند اود مرګ د رشتې د نوعیت اودهغې د قرب او بعد سره متعلق څه تعلق نشته دې . کوم سړې چه قرابت بالواسطه ساتلو د وجه نه ابعد دې هغه څنګه د واسطې په ژوند کښې ابعد دې هم دغه شان د واسطې مړ کیدلو نه پس هم هم ابعد پاتې کیږي دهغه د رشتې اود قرابت نوعیت نه بدلیږي هغه اوس هم ابعد دې . البته د اقرب نه موجود کیدلو باندې د ابعد کیدلو باوجود هغه لره وارث تسلیمولې کیږي او بیا تعجب دادې چه دا خلق د تره په موجودګئ

Maktaba Tul Ishaat.com

کښې نمسی لره د یتیم کیدلو په باعث میراث ورکوی . پس هرکله چه نمسی ته یتیم وئیلې کیږی نو دا دعوی باطله شوه چه د ځوئ په مرګ باندې هغه د یتیم ځوئ قائم مقام شو او هغه ته د ابن کیدلو درجه ملاؤ شوه . چه کله نمسی لره ځوئ ګنلې کیږی نو هغه ته یتیم ولې وئیلې کیږی ؟ غرض دا چه د اهلِ عقلو اجماع ده چه واسطه فوت کیدلو سره ابعد اقرب نه کیږی .

حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه لور ته نیم . نمسی ته سدس او باقی دې خور ته ورکړې شی (بخاری ص ۹۹۸)

په دې سره معلومه شوه چه لور او نمسئ برابر نه دی . ددې حدیث نه د نمسی په وراثت باندې داسې استدلال کولې کیږی چه کله د لور په موجودګئ کښې نمسئ وارثه ده نو د لور په موجودګئ کښې نوسې ولې نه وارث کیږی ؟ دا قیاس په څو وجوهو سره باطل دې .

(۱) رسول الله صلی الله علیه وسلم لورته ۲،۱ او نمسی ته ۱،۲ حصه ورکړه او تاسو ځوئ او نمسی لره برابر ساتئ

(۲) که چرته ځوئ لره په لور باندې قیاس کړئ شی نوځنګه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د لور په موجودګئ کښې خورلره هم وارثه جوړه کړه هم دغه شان تاسو ته پکار دی چه د ځوئ په موجودګئ کښې هم خورلره مه محرحوموئ .

(۳) د مؤنث اولاد ټوله حصه ۲۱۳ ده . یو لور چونکه د ۱۱۲ مستحقه ده لهذا باقی ۱۱۲ نمسی ته ملاویږی دپاره چه ۲۱۳ حصه پوره شی . چه کله زیاتې لورګانې وی نو چونکه ټوله ۲۱۳ په هغوی کښې تقسیمیږی نو ددې وجه نه نمسی محرومه پاتې کیږی . ځوئ چونکه د ټول مال مستحق دې ددې وجه نه دهغه څخه څه نه پاتې کیږی چه باقی نوسو ته ورکړئ شی .

(۴) یو ځوئ د دوو لورګانو په ځائ دې . پس چه کله د دوو لوریانو په موجودګئ کښې نمسئ وارثه نه جوړیږی حالانکه لورګانې د ټول مال مستحقې نه دی نو ځوئ چه د ټول مال مستحق دې په طریقِ اولیٰ سره به نمسی لره به محروموی .

(۵) لور او نمسی په ذوی الفروضو کښې دی ددې وجه نه حجب نقصان جاری کیدلې شی او ځوئ او نوسې عصباتو کښې دی . په هغوی کښې د «الاقرب فالاقرب» قانون صرف د حجب حرمان په صورت کښې جاری کیږی . حجب نقصان ممکن نه دې

شپږم صورت :- د منکرینِ حدیث د نظرئې دقائم مقام کیدلو هغه بل تصوراختیارکړې شی چه د هندوانو د رواجی قانون نه ماخوذ دې او په اخباری بحثونوکښې زیات وقت پیش کولې کیږی همدارنګه کوم باندې چه د محمداقبال چیمه ترمیمی مسوده قانون مبنی دې چه هغه د پنجاب پارلمان کښې پیش کړې دې . یعنې دا تصور چه یتیم نوسې اګرچه په خپله وارث نه دې لیکن هغه د خپل پلار حصه د نیکه نه د اخستلو حق دار دې . دا صورت د دریم اوځلورم اصل سره ټکر

خوری .یعنې هغه تصور لره قبلولو دپاره به مونږ ته د شریعت دا بنیادی اصول ختمول ضروری وی چه د یو سړی په ژوند کښې دهغه په مال باندې دچا د میراث حق نه کیږی او دا اصول به هم ختمول وی چه د ترکې د تقسیم په وخت کښې د ژوندیو وارثانو سره یو مړ وارث لره مستحق نه شی جوړیدې. که چرته ددې دوو اصولو نه آزاد پاتې کیدلو سره قانون جوړکړی شی نو صرف د نمسی دپاره دهغه مړ پلار لره به ژوندې کول نه وی بلکه د هرې ترکې د تقسیمولو په وخت کښې به جمله ممکن وارثانو لره ژوندی فرض کولې کیږی او په دې طریقې سره چه کوم رشته هم فوت شوې وی هریو ته به حصه ورکول وی .د قرآن او حدیث . اجماع اود عقل سلیم خلاف که چرته دې اجتهاد لره زیرِ عمل راوړلې شی نو د ترکې تقسیم ممکن نه دې . جمله وارثانو باندې تقسیمول لا پریږده صرف د دوو رشته دارانو مال په خپل مینځ کښې ترقیامته پورې به تقسیم نه کړی شی . فرض کړئ چه د زید خوئ بکرچه صاحبِ اولاد دې د زید نه وړاندې مړ شو . ددې وجه نه د بکر دمال نه ۱/۲ زید ته ورکړئ شوه بیازید فوت شو نو هم دامال به دهغه مړخوئ بکر ته ملاویږی . بیا د بکر ترکه تقسیمولو په وخت دهغې نه ۱/۲ د بکر مړپلار زید ته ورکولې کیږی او زید نه بیا مړ خوئ بکر ته . هم دغه شان د پاس نه لاندې ته اود لاندې نه پاس ته دا تسلسل بالکل ختمیږی نه او مال تقسیمولوسره به اجزائې لاتتجزی پورې ورسیږی .آخر دا دور د اجزاء لا تتجزی د کرشمو دور دې بیا خو به په ټوله دنیاکښې ددې اجتهاد مشهور شی . د اسلامی قانون به لوئ قدر اوقیمت شی اود ملایانود حماقتونو اصلاح کولو والا استاذانو دماغ به په سروزرو کښې تللې کیږی .

پورتنی تفصیل سره ښکاره شوه چه د یتیم نمسی د وراثت متعلق چه کوم صورت هم اختیارولې کیږی ټول په ټوله د نظامِ اسلامی د کلیاتو خلاف دی . او قرآن . حدیث . اجماع او عقل سره ثابت شوی د قطعی اصولو اساس لره ټکرې ټکرې کوی . لهذا په هغه صورتونوکښې یوصورت لره اختیارول نظام اسلامی لره صدمه رسول دی . دحضورصلی الله علیه وسلم نه واخله ترننه پورې څوارلس کلن اسلامی تاریخ کښې یو جزئیه هم منکرینِ حدیث دخپلې نظرئې په تائید کښې پیش نه کړئ شو حالانکه په دې اوږده مده کښې به په سلګونو بلکه په زرګونو صورتونه داسې قسم علمائے مجتهدینو ته مخې ته راغلی وی، دهغې په عکس د خوئ په موجودګئ کښې د نمسی وارث نه کیدلو باندې بالاختصار لاندې دلائل لیکلې کیږی :

(۱) د عقل او د قرآن کریم په متعددو آیتونوسره ثابت شوې قانون « الاقرب فالاقرب » چه دهغې تفصیل پورته تیر شوې دې

(۲) الحقوا الفرائض باهلها فما بقى فهو لاولى رجل ذكر (بخاری ومسلم)

(۳) عن علی مرفوعاً الرجل یرث اخاه لامه وابیه دون اخیه لابیه .(رواه الترمذی وابن ماجة والدارمی

Maktaba Tul Ishaat.com

(مشکوة) چه کله د سکه (اعیانی) ورورنو په موجودګۍ کښې علاتی وارث نه دي نو وراره به په طریق اولی وارث نه وی حالانکه منکرین حدیث په دې باندې هم اصرار کوی

(۴) **قال لا یرث ولد الابناء علالة الولدان ان لم یکن دونهم ولد ذکرهم کل کرهم والاناهم کالاناهم یرثون کما یرثون ویحجبون کما یحجبون ولا یرث ولد الابن مع الابن (بخاری)** دا د حضرت زیدبن ثابت رضی الله عنه فتوی ده چه اعلم بالفرائض دی (طبقات ابن سعد ومسند احمد)

او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کښې کاتبِ وحی او عهدِ صدیق کښې جامع القرآن او عهدعثمان کښې ناسخ مصحف دې (بخاری)

د څوارلسمې صدئ مجددینو دلته یو عجیبه نکته پیدا کړې ده . یعني «لا یرث ولد الابن مع الابن» کښې ولدالابن نه صرف هغه نوسې مراد دي چه دهغه پلار ژوندې وی او هغه باندې د اصولِ فقهې دلیل پیش کولې کیږی چه الابن چه د معرفې په صورت کښې مکرر راوړلې شوې دې د احنافو د اصولو مطابق دهغې نه عینِ اول مراد دې . مګر هغوی په دې نه پوهیږی چه فقهاء هغه قاعده کلیه نه ګرځوی. بیا تعجب دادې چه په کوم اصولِ فقه باندې د استهزاء او مسخرو کولو دپاره دا نوې اسلام رانبکاره کیږی ددې نه استدلال هم کوی . حال دا چه دهغه په شروع کښې «اذالم یکن دونهم ولد» کښې ولد نکره راغلې ده . او بیا د بخاری ترجمة الباب هم عام دې او ماقبل کښې مرفوع حدیث هم عام دې . دا خلق ګویا مطمئن وو چه څوک زحمت کولوسره بخاری اوچت کړی اودهغې غلا او بددیانتی ښکاره کړی . هغوی ته دا هم معلومه نه ده چه که چرته هم دا مراد وې کوم چه خلق بیانوی نو دهغې دپاره به عبارت داسې وې «لایرث الابن مع ابیه».

(۵) عینی شرح بخاری او موطا کښې د ابن په موجودګۍ کښې د ابن الابن محروم کیدلو باندې اجماع منقول ده د موطا عبارت دادې : **((الامر المجتمع علیه عندنا (الی قوله) فان اجتمع الولد للصلب وولد الابن فکان الولد للصلب ذکر فانه لامیراث معه لاحد من ولد الابن فان لم یکن فی الولد للصلب ذکر وکانتا اثنتین فاکثر من ذلك من البنات للصلب فانه لامیراث لبنات الابن معهن الا ان یکون مع بنات الابن ذکر. الخ))(موطامالك)**

(۱) «**للذکرمثل حظ الانثیین**» او «**ان کانت واحدة فلها النصف**» نه صفانبکاری چه دمړی کله فقط یوه لور وی نو هغه به صرف د نصف حقداره وی او که چرته هغې سره نوسې هم وی نو باقی نصف به هغه وړی . پس چه کله الله تعالی دیو هلک دپاره د دوو جینکو برابر حصه مقررکړې ده او یواخې جلئ دپاره نې نیمه مقررکړه نو د یواخې هلک دپاره د نیم دوه چنده کیدل پکاردی چه کل دې . چه کله تنها څوئ د ټول مال مستحق شو نو نمسی او نمسئ به محرومه پاتې کیږی

(۷) رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه لورته نصف ، نمسی ته سدس او خور ته به باقی ملاویږی (بخاری) په دې سره معلومه شوه چه د لور او نمسی په شان خوئ او نمسی کښې هم مساوات نشته . په دې حدیث سره د منکرینِ حدیث د استدلال جواب تیرشوې دې.

کله دا سوال پیدا کیږی چه آخر د یتیم نمسی دپاره به صورتِ معاش څه وی ؟ د دې جواب اود معاش د صورتونو تفصیل د اول صورت لاندې تیرشوې دې . که چرته اوونیلې شی چه نن سبا دبیت المال د نه موجود کیدلو د وجه نه دهغوی گذاره مشکل ده نو ښکاره ده چه دهغې حل دا نه شی کیدلې چه اسلامی قوانینو لره هم ختم کړئ شی . بلکه د هغې واحد علاج دادې چه د داسې ترمیمونوپیش کولو په ځائ هغه قوانینِ شرعیه لره نافذکړی چه دهغې په ذریعې سره د یتیمانانو او غریبو کفالت اوشی او دپنجاب قانون ساز پارلمان ته زمونږه مشوره ده چه هغوی په دې قانونِ شریعت کښې چه په اجماعِ امت سره ثابته ده د ترمیم خطرناک اقدام هیڅری اونه کړی . په دې مسئله کښې دمسلمانانو ټول جماعتونه حنفی . شافعی . مالکی . حنبلی او اهل حدیث وغیره ټول متفق دی په دې کښې اختلاف کولو والا صرف داسې یو څو کسان دی چه قرآن لره د رسول الله صلی الله علیه وسلم تعلیماتو نه جدا کولوسره دخپلو خواهشاتو تابع جوړول غواړی . دهغه خلقو دمسلمانانو په مقابله کښې نه څه شمیرشته اونه څه علمی یا عملی حیثیت لری . د حکومت د طرف نه د داسې قسم خطرناک اقدام دهغوی د اسلامی حیثیت منافی دې .

د میراث په اصولو باندې د منکرینِ حدیث د اعتراضونو جوابونه

اول اعتراض :- قرآن د وصیت پوره پوره حق ورکړې دې او چرته نې دا نه دی لیکلی چه وصت صرف ۱/۳ حصه مال کښې کیدلې شی . الله تعالی د وصیت په حکم کښې چرته دا اونه وئیل چه وصیت صرف ۱/۳ حصه کښې کیدلې شی لیکن ملا وائی چه نه تاسو وصیت صرف ۱/۳ حصې پورې کولې شئ ، یعنې (معاذالله) الله تعالی ته دومره خبره هم نه ورتلله چه وصیت ئې ۱/۳ حصه کښې کړې وې هغه ددې دپاره هم د روایاتو محتاج شو .دادې د ملاّ روایاتی مذهب (طلوع اسلام جون ۵۲، ص ۲)

جواب - د وصیت حکم په ټول مال کښې نه جاری کیدلو ته روایاتی مذهب گرځول یا د ملا لاپې وئیل محض حماقت دې ﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ کښې صفا ارشاد دې او نهایتِ تاکید کړئ شوې دې چه د مړی په ترکه کښې بهرحال د وارثانو حق ثابت دې چه دهغې نه ښکاره دې چه د کل مال وصیت به هیڅ کله نه نافذ کیږی او بیا ﴿وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ

Maktaba Tul Ishaat.com

﴿وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ کښې هم د ټول مال د وصيت نه صراحةً منع کړې شوې ده. ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ کښې لفظ بالمعروف نه معلومه شوه چه د ټول مال وصيت جائز نه دې. تعجب دې د قرآن د پيژندونکو مدعيانو سترګې دغه آيتونو نه برېښېږي چه دعوی د اوهامو خلاف وی. احاديثو کښې د ۱\۳ حصې تصريح موجود ده. اوګورئ

عن سعد بن ابي وقاص رضي الله تعالى عنه قال مرضت بمكة مرضا اشفيت منه على الموت فاتاني النبي صلى الله عليه وسلم يعودني فقلت يا رسول الله ان لي مالا كثيرا وليس يرثني الا ابنتي افاتصدق بثلثي مالي فقال لا. قال فالشطر قال لا قلت فالثلث قال الثلث كثير انك ان تركت ولدك اغنياء خير من ان تتركهم عالة يتكففون الناس وانك لن تنفق نفقة الا اجرت عليها حتى اللقمة ترفعها الى في امراتك الخ (بخاری)

د وصيت ۱\۳ حصه کښې منحصر کيدل احاديثِ متواتره سره ثابت ده (احکام القرآن للجصاص ص ۱۱۸ ج ۲)، او په دې باندې د امت اجماع ده (نووی شرح مسلم ج ۲ ص ۳۹)، د حديثِ مذکوره نه لاندې مسائل مستنبط کيږی:

(۱) د ثلث ۱\۳ نه زيات وصيت جائز نه دې.

(۲) مستحب دادې چه د ۱\۳ نه هم کم وصيت اوکړئ شی ځکه چه حضورصلی الله عليه وسلم ثلث ته کثير ونيلې دې.

(۳) چه کله مال کم وی او ورثاء هم محتاج وی نو افضل دادې چه بالکل وصيت اونه کړی. ((لقوله صلى الله عليه وسلم انك ان تدع ورثتك اغنياء خير من ان تدعهم عالة يتكففون الناس)).

(۴) چه کله څوک وارث نه وی نو د ټول مال وصيت صحيح دې. ځکه چه زيات وصيت صرف د ورثاؤ د حق د وجه نه ناجائز دې.

(۵) صدقه فی مرض الموت هم دوصيت په حکم کښې ده ځکه چه دحضرت سعد سوال د صدقې په باره کښې وو. بعضې رواياتو کښې د وصيت لفظ دې. تطبيق دادې چه ړومبئ ئې وصيت بجميع المال اوکړو. چه کله حضورصلی الله عليه وسلم منع اوکړه نو د ټول مال د تصدق اراده ئې ښکاره کړه په دې باندې حضورصلی الله عليه وسلم اوفرمائيل چه صدقه هم په حکم د وصيت کښې ده

د معلم الکتاب والحکمة صلی الله عليه وسلم ارشادات ګرامی ثابت بالتواتر نه انحراف کول او اجماعِ امت لره معارض کول او قرآن کريم کښې دخپلو خواهشاتو مطابق تحريف کول د منکرين حديث د مبارک اسلام طلوع ده. هم ددې وجه نه مونږ وړاندې هم ليکلې دی چه دعوی اخلاف د

مسلمانانو سره اصولی اختلاف دې . ترڅوپورې چه دا خلق د اسلام اصولو لره قبول نه کړی هغه وخته پورې دهغوی سره یو جزئی مسئله باندې بحث کول عبث دی

دویم اعتراض :- د ټولو نه لوئ افسوس ناک صورت داچه دهغه قانون په رو سره دا تسلیمول پیښیږی چه (معاذالله) الله تعالی د څلورم جماعت ماشومانو هومره حساب نه پیژنی هغه اصولو لره ماشوم هم پیژنی چه کله یو څیز لره مختلفو حصو کښې تقسیم کړې شی نود ټولو حصو حاصل جمع یو (۱) راتلل پکار دی . که چرته حاصل جمع یو نه راځی نود ریاضی د ابتدائی قاعدې مطابق دا تقسیم غلط دې مثلاً (۱۱۲ + ۱۱۴ + ۱۱۴ = ۱) دا تقسیم صحیح دې لیکن (۱۱۲+ ۱۱۲+ ۱۱۳ = ۴۱۳) دا تقسیم غلط دې څکه چه ددې حصو مجموعه یو نه بلکه (۱.۱۱۲) ده (طلوع اسلام جون ۵۲ء ص ۲۳)

جواب :- منکرینِ حدیث لره الله تعالی د قرآن او حدیثو د علم او په هغې باندې د عمل نه خو محروم ساتلی دی مګر اوس ښکاره شوه چه د انکارِ حدیث اود رسول الله صلی الله علیه وسلم دَ دښمنی په شان د جرم نتیجه داده چه د حساب ابتدائی قواعدو د پیژندلونه هم قاصر دی . د حساب په تفاصیلوکښې ډیرو ځایونوکښې داسې صورتونه پیش راځی چه د حصو مجموعه د مخرج نه زیاتیږی ، چنانچه داسې مواقعو باندې حصو لره د اندازې مطابق کمولوسره مخرج کاملولو دپاره اهلِ حساب مختلف قوانین او طریقې لیکلی دی . که چرته په حساب کښې داسې صورتونه ممکن نه دی یا وقوع کښې نه راځی نودهغه قواعدو او طریقو وضع کولوڅه حاجت وو ؟

حقیقت دادې چه تفصیلی او جزئی صورتونوکښې د مستحقینو د کمی اوزیاتی د وجه نه که چرته په حصوکښې څه فرق راشی نودهغې د وجه نه د سهامو په کلیاتو باندې هیڅ اعتراض نه شی کیدلې . لږ غور اوکړئ که چرته مړی باندې دیو سړی زر روپئ قرض وی اود بل پنځوس روپئ . یا مړی دیو سړی دپاره د زرو روپو وصیت کړې وی او د دویم دپاره ئې پنځوس روپئ . حالانکه دمړی ټوله ترکه صرف زر روپئ ده نو آیا په دې صورتوکښې تاسو د عول نه سوا بله طریقه اختیارولې شئ ؟ همدارنګه د رد په صورتونو کښې هم (نعوذبالله) تاسو به الله تعالی باندې د جهالت حکم اولګوئ . مثلاً د جلئ حصه په قرآن کښې ۱۱۲ ده اود مور ۱۱۲ مګر چه کله یو دویم وارث نه وی نو تاسو به وائې واه الله تعالی د ترکې د تقسیم ښائسته طریقه ایجاد کړه او داسې غلطی ئې اوکړه چه څلورم جماعت والا ماشومان هم هغه پیژنی . یعنې د کسرونو جمع پوره یو نه (۱۱۲ + ۱۱۲ = ۲۱۳) دا تقسیم غلط دې او که چرته صرف یو جلئ وی نو زیات تعجب به وی چه الله تعالی کُل ترکې لره داسې تقسیموی چه جلئ لره ۱۱۲ ورکړئ اوبس . معاذالله الله تعالی په ټول څیزکښې صرف یو کسر (۱۱۲) پیژندلې دې ګویا د الله په نیز (۱۱۲) او (۱) کښې څه فرق نشته دې . د مکتب په ابتدائی کتابونوکښې دحضرت علی رضی الله عنه د قضاء یو واقعه درج ده چه

Maktaba Tul Ishaat.com

دریو سرو د تقسیم مطالبه اوکړه چه په اولس اوبانوکښې داسې شریک وو چه د یو ۱۱۲ د دویم ۱۱۳ او د دریم ۱۱۹ حصه وه. حضرت علی رضی الله عنه یو اوبن د بیت المال نه راوستلوز اتلسو اوبانو کښې ئې ۱۱۲ حصې والا ته ۹ او ۱۱۳ حصې والا ته ۲ او ۱۱۹ حصې والا ته ئې ۲ ورکړه . داسې ټول اوبان تقسیم شو او اتلسم اوبن ئې بیت المال ته واپس کړو . هرشریک ته اوبن هم پوره بلاکسرملاؤ شو او هریو ته حصه هم زیاته ملاؤ شوه . بیا د بیت المال اوبن هم بچ شو . د مکتب ماشومان ددې مسئلې د اصل حقیقت او طریق تخریج نه ناواقفه وی اود هغې حقیقت هغه ظاهری صورت لره گنې چه ساده خلقو لره پوهولو او مطمئن کولو دپاره اختیارکړې شوې وو . خیال دې چه پرویز (بدبخته) هم معاذالله خدای لره د جهالت نه بچ کولو دپاره داسې مواقعو باندې هم دا صورت او حیله اختیاروی . حالانکه هغه ته څه معلوم دی چه ظاهری صورت بدلولونه پس هم حقیقت هغه دې کوم چه د رد او عول دې

دغه د قرآن مدعی که چرته لږ په قرآن کښې غورکړې وې نو دا اعتراض به پیدا شوې نه وو مگر هغه ته څه معلوم دی چه دا د عول طریقه په خپله قرآن کښې هم موجود ده . یعنې چه کله جلق خانله وی نودهغې حصه ۱۱۲ ده او هلک خانله وی نوهغه د ټول مال مستحق دې . مگر که دواړه جمع شی نو جلۍ ته به ۱۱۴ او هلک ته به ۲۱۳ «**للذکرمثل حظ الانثیین**» ملاویږی . آیا د فقهاؤ اختیارشوې طریقه (عول) ددې نه سوا څه بل نوعیت لری ؟

بیا مونږ پوښتنه کؤو که چرته طریقه د عول زیرعمل راوړلې نه شی نو لامحاله بعضې وارثانو لره به محروموول پیښیږی آیاپه هغوی باندې به دا ظلم نه وی ؟ او د ټولو نه لوئ ظلم خو به پخپل نفس وی چه کومو وارثانو لره الله تعالی محروم نه دی گرځولی بلکه نصوصِ قطعیه سره دهغوی سهام متعین دی هغوی تا صرف خپل خیال سره محروم کړل . دا خلق د عینی اخیافی وراثت په باره کښې د حضرت عمررضی الله عنه قول پیش کوی او عول سره متعلق د حضرت عمررضی الله عنه فیصلې لره معارض کوی شاید چه مسئله عول کښې د منکرینِ حدیث مرکزی نظر د ابن عباس رضی الله عنهما قول وی د ابن عباس دا رایه وه چه په داسې صورتونوکښې د عول نه د بچ کیدلو دپاره هغه ذوی الفروضو لره محروم کول چه یو وخت عصبه بالغیریا مع الغیرجوړیږی . کوم ذوی الفروض په یو حالت کښې هم عصبه نه جوړیږی هغوی ئې مقدم گنړل . که چرته واقعی دهغه خلقو د خیال بنیاد هم هغې باندې دې نودهغې تقاضاده چه د عول په صورت کښې د اخت اخیافی په موجودگۍ کښې اخت اعیانی محرومه پاتې شی مگر دا خلق ددې په عکس بنوالاعیان لره د محرومۍ نه د بچ کولو دپاره باربار د حضرت عمررضی الله عنه قول پیش کوی . غرض داچه دهغوی تاله (قفل) نه دې طرف ته لگی اونه هغه طرف ته . د منکرینِ حدیث په نزد اگرچه اخت اخیافی او اعیانی کښې څه فرق نشته دې . اخت اخیافی هم اخ اخیافی سره عصبه جوړیږی مگر

داهم دعوى وهم محض او جهالت دي چه دهغې تفصيل عنقريب راروان دې . د عول په باره كښې د ابن عباس مذهب د قرآن خلاف دې . نيز ددې نه وړاندې د حضرت عباس په تحرير سره د حضرت عمر وړاندې طريقه د عول باندې د صحابو اجماع شوې وه . ددې وجه نه امت كښې چا هم د ابن عباس قول قبول نه كړو

دريم اعتراض :- قرآن وئيلي دى چه ستاسو نزدې خپل وفات شى نودهغه تقسيم به داسې وى يعنې كتل دا دى چه مړې به په خپلو ژوندو رشته دارانو كښې د چا چا اقرب وى .دا مطلب نه دې چه ژوندو رشته دارانو كښې چه مړى ته د ټولو نه نزدې وى هغه ته به حصه ملاويږى

(طلوع اسلام جون ۵۲ء ص ۲۵)

جواب :- په دې نا اشنا تحقيق سره به منكرين حديث ته څه فائده رسيدلې وى اوكه نه؟ بلكه بالعكس ډير مصيبتونه دهغوى دپاره بلاګانې جوړشوى دى . مثلاً كه چرته يو سړى ترور (**دپلار خور**) او وراره وارث پريخودلي وى نو پكار دى چه ترور د ټول مال مستحق وى **او وراره محروم** پاتې شى . ځكه چه مړې د ترور وراره دې او د وراره تره . ددې وجه نه مړې د ترور **اقرب دې . هم** دغه شان د پلار په موجودګئ كښې د مړى ځوئ محروم كيدل پكار دى . ددې وجه نه چه دمړى دخپل پلارسره د بنوت تعلق دې او د ځوئ سره د ابوت اود بنوت رشته زياته نزدې ده غرض داچه دغه اجتهاد پهځپله د مجتهد دپاره د ذلت باعث ثابت شو . چنانچه چه كله پرويز باندې دا اعتراض اوكړې شو نو جواب ئې وركړو چه ددې جواب دې د حافظ اسلم جيراج پورى نه طلب كړې شى . تعجب دې چه يو اجتهاد اوكړى او جواب د بل چا نه طلب كړې شى . شعر

الجھا ہے پاؤں یار کا زلفِ دراز میں　　　لو خود ہی اپنے دام میں صیاد آگیا

جواب معلوم دې كاش چه هغه ورځو كښې معلوم وې

او بيا چه كله دحافظ اسلم جيراج پورى نه دا سوال اوكړې شو نو ارشاد اوشو چه د پلار او ځوئ د وراثت متعلق چه كومه خبره تاسو ليكلې ده او قياس مو لګولې دې ددې څه ضرورت راغلو . وړاندې آيت ((**يوصيكم الله**)) كښې الله تعالى د مورپلار او د ځوئ لور وراثت مفصل بيان كړې دې هغې لره ولې نه ګورئ او غلط قياس ولې په مينځ كښې راولئ . شعر

لیجئے اب تو چیلے کے اجتہاد کو خود گرو ہی نے خاک میں ملادیا

اس گھر کو آگ لگ گئی گھر کے چراغ سے

حقيقت دادې چه ((**ترك الوالدان والاقربون**)) كښې اقرب په معنى دقريب سره دې . ددې نه فقهاؤ د ((الاقرب فالاقرب)) قانون داسې استنباط كړې دې چه قرآن د وراثت مدار قرابت باندې ايښې دې ... چه په كوم مستحق كښې دا ... سره د وراثت قوى وى او كوم وارث چه زيات قريب وى

Maktaba Tul Ishaat.com

هغه به مقدم وی . د عقل هم دا مقتضیٰ ده . دا قرب او بعد د مړی د طرفه نه بلکه د مستحقو د طرف نه به ملحوظ وی . ځکه چه ددې نه څه بحث نشته چه ورکولو والا یا مال پریخودونو والا څوک وی بلکه سوال دادې چه اخستلو والا یا مستحقین څوک څوک دی . په خپله قرآن مجید کښې د «ترک الوالدان» لفظ په دې باندې ښکاره دلیل دې چه قرب او بعد د وارث د طرف نه ملحوظ دې نه د مورث د طرف نه. والدینو لره د جمله اقربینو نه جدا ذکرکولو سره د اقرب ترین وارث (اولاد) د استحقاق اهمیت مقصود دې . علاوه ددې نه قرآن کریم کښې څومره چه هم مفصل سهام مذکور دی په هغې کښې غورکولو سره ښکاره دی چه د مورث د طرف نه د قرب او بعد لحاظ نه دې کړې شوې بلکه د وارث په قرب اوبعد باندې د حصو بنیاد ایښودلې شوې دې

معلم الکتاب والحکمة صلی الله علیه وسلم هم د ((فمابقی فهولاولی رجل ذکر)) په ارشاد سره ددې پوره وضاحت اوفرمائیلو . شاه عبدالقادرصاحب د «اقربون» ترجمه نزدې رشته دار کړې ده ددې وجه دا کیدلې شی چه د «اقربون» عطف د للرجال په محل باندې وی یا د اقربون رفع د والدان د جوار د وجه نه وی « فقه اللغه للثعالبی » قسم ثانی کښې د عطف علی اللفظ مستقل فصل دې

څلورم اعتراض :- که چرته دا قاعده « الاقرب فالاقرب » خپل ظاهری معنی سره واخستلې شی یعنې دا چه مطلقاً د درجې په لحاظ سره چه کوم قریب وی هغه بعید لره محروم کړی نو د وراثت ډیرمسلمه او اجماعی مسائل به مات کړې شی . ددې نه پس یې یو څو مثالونو پیش کولو سره په هغې باندې اعتراض کړې دې . (طلوع جون ۵۲، ص ۳۱)

جواب - ددې اعتراض منشا داده چه « الاقرب فالاقرب » قانون لره ئې په حجب حرمان کښې منحصرکړې دې حالانکه مونږ پورته بیان کړی دی چه ذوی الفروض کښې ددې قانون د اجراء دوه صورتونه دی (۱) اقرب ته د ابعد نه زیاته حصه ملاؤ شی . (۲) د اقرب د وجه نه ابعد بالکل محروم شی

الله تعالی پخپل حکمت سره د قرب او بعد په لحاظ سره د ذوی الفروض حصې که اوزیات معین کړی دی او په هغې کښې د حجب حرمان اصول دادی چه د واسطې په موجودګۍ کښې به ذی الواسطه محرومه وی . په دې شرط چه سبب وارثت متحد وی یا واسطه د کل مال مستحق وی . په دې قاعده باندې چه په طلوع اسلام کښې اعتراض کړې شوې دې او دوه مثالونه ئې پیش کړی دی . هغه بیّن البطلان دی ځکه چه لورد نمسی دپاره او حقیقی خور د علاتی خور دپاره واسطه نه ده . علاوه ددې نه نمسی او علاتی خورته صرف تکملةً للثلثین حصه ورکړې شوې ده

پنځم اعتراض . چه هرکله د حجب حرمان رومبنۍ قاعدې دا غوښتل چه دواړه مادری ورېـ ـه حه د مور په واسطې سره رشته لری دهغې په موجودګۍ کښې محروم وی لیکن هغوئ محروم ـه سو دویمې قاعدې هم دا غوښتل چه مور چه قریبی رشته داره ده مادری اخیافی لره ـ ـه محرومه کړی

لیکن هغه یې محروم نه کړې شول . ‏(طلوع . جون ۵۲، ص ۳۲)

جواب :- د څلورم اعتراض په جواب کښې تیرشوی دی چه ذوی الفروض کښې د ابعد محروم کیدل لازم نه دی . باقی داچه د اخیافی حصه دمور نه ولې کمه نه ده . ددې جواب په اصلِ دوم کښې مفصل بیان شوې دې او دلته د واسطې د وجه نه ذی واسطه ځکه محروم نه ده چه سببِ وارثت مختلف دې او واسطه د کل مال مستحق نه ده .

شپږم اعتراض :- تعجب دپاسه تعجب دې چه مورکمزورې ده هغه خو نیا لره محروموی او پلار چه قوی وارث دې نانا لره نه شی محرومولې (تیره شوې حواله)

جواب :- واقعی چه دکوم ځیز حکمت په سوچ او فکر کښې رانه شی په هغې باندې هم تعجب کیږی . حقیقت دادې چه د نیا او نانا استحقاق هم ددې وجه نه دې چه دا حکماً موریانې دی پس د حقیقی مورپه موجودګئ کښې به حکمی مورمحرومه کیږی په دې سره دې د قائم مقام نظرئې شبهه اونه کړئ شی ځکه چه نیا اونانی د مور په عدم موجودګئ کښې پخپله درجه کښې دپاتې کیدلو باوجود د بعید کیدلو دخپل ذاتی قرابت د وجه نه وارثه کیږی . د پلار حصه نانی طرف ته نه منتقل کیږی ددې وجه نه هغه نانی لره نه محرومه وی . بلکه صرف نیا لره محرومه وی ځکه چه د پلار واسطه ده او هغه د کل مال مستحق دې .

اووم اعتراض :- په دنیا کښې کوم سړې دې چه وئیلې شی چه حقیقی اخیافی لره محرومولو سره اخیافی اخیافیته حصه ورکول چه زیات تر دخپل خاندان هم نه وی کوم یو معقول اصلِ وراثت باندې مبنی دې ، دا د سوچ خبره ده چه کومې رشتې نه اخیافی وارث جوړکړې شو حقیقی اخیافی کښې که چرته د پلار د رشتې هم خیال اونه کړې شی نو کم ازکم هغه رشته خو ضرور موجود ده . بیا هغوی لره دمحرومولوسره څه معنی . چنانچه د امام مزنی کتاب «المختصر» کښې دی چه په دې صورت کښې حضرت عمررضی الله عنه حقیقی اخیافی لره نه محرومه کول . (طلوع . جون ۵۲، ص ۳۲ . ۳۳)

جواب :- وړاندې معلومه شوې ده چه د بعید حرمان ضروری نه دې بلکه دا ضروری ده چه قریب نه د بعید حصه کمه وی ، چنانچه اعیانی او علاتی خور نه د اخیافی حصه کمه ده ، د اعیانی او علاتی اخیافی درجه هم د اخیافی اخیافی نه د قوتِ قرابت په لحاظ سره ډیره زیاته ده . د همدې وجه نه هغوئ د بچو په شان عصبه کړې شول او حقیقی وارث هم عصبه وی ، چنانچه اکثرو حالاتو کښې د حقیقی اخیافی حصه د اخیافی اخیافی نه زیاته وی ، علاوه ددې نه اخیافی ورور د لور د وجه نه محرومیږی . علاتی او اعیانی نه محرومه کیږی ، غرض داچه د اعیانی اخیافی درجه او استحقاق د اخیافی اخیافی نه ډیره زیات دې ، ذکر شوی مثال کښې هم حقیقی اخیافی ته محروم وئیل صحیح نه دی بلکه شاذ اونادر یو جزئی صورت کښې دهغوی دپاره باقی هیڅ پاتې نه شو .

Maktaba Tul Ishaat.com

په یو جزئی صورت کښې کله کله شاذ اونادر څه مشکل پیدا کیدلوسره قانونِ کلی لره ماتول لوئ حماقت دې . پاتې شو د حضرت عمررضی الله عنه خیال نودهغې علت هم دادې چه اعیانی ورور هم د مور په رشته کښې شریک دې ددې وجه نه دهغه حصه داخیافی اخیافی نه کمه نه ده پکار . مګر د حضرت عمررضی الله عنه دا قول پخپله دهغه د بیان شوی قول خلاف دې . چنانچه کله یو اخیافی او متعدد اعیانی ورونه وی نو حضرت عمررضی الله عنه به یو سدس اخیافی ته ورکولو او یو سدس به ئې اعیانی اخیافی باندې تقسیمولو . (هدایة المجتهد جلد دوم ص ۳۴)
په دې صورت کښې د حقیقی اخیافی حصه د اخیافی نه کمیږی . غرض دا چه د حضرت عمر رضی الله عنه خیال چونکه هم دخپل بیان شوی دلیل خلاف دې. ددې وجه نه بالاتفاق علماء کرامو دا خیال غیرقابلِ قبول ګڼلوسره پریخودلو . تعجب دادې چه منکرینِ حدیث په دې صورت کښې حقیقی ورونو ته حصه ورکولودپاره دحضرت عمررضی الله عنه د قول نه استدلال کوی . مګر د اخیافی ورونو اود حقیقی ورونو په مینځ کښې د تقسیم دطریقې په باره کښې د حضرت عمررضی الله عنه قول لره پریږدی . دهغوی اجتهاد په هره مسئله کښې یونا آشنا نوعیت لری .
د طلوع اسلام جون ۵۲ء ص ۳۲ . ۳۳ حاشیې نه معلومیږی چه منکرینِ حدیث اخیافی ورونو لره عصبه ګرځوی . اود سورة نساء په آخر کښې کلاله والا آیت لره د اعیانی . علاتی . اخیافی دجمله اقسامو ورونو خویندو دپاره عام وائی . اود آیت ﴿وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ ٱمۡرَأَةٌ وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوۡ أُخۡتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٖ مِّنۡهُمَا ٱلسُّدُسُ﴾ متعلق وائی چه په دې کښې د ((له)) ضمیر مرجع (کلاله) ده او ((لکل واحدمنهما)) کښې د تثنیه ضمیر (رجل اوامراةً) طرف ته راجع دې نه اخ او اخت طرف ته . ((یورث)) د باب افعال نه دې نه ده مجرد نه پس د آیت معنی داده چه که چرته یو سړې دیو کلاله وارث جوړکړې شی یا یوه ښځه په داسې حال کښې چه دهغه کلاله څوک ورور یا خور وی نو هغه سړی یا ښځه کښې به هریوته سدس ورکول کیږی . په دې آیت کښې د ورور او خور حصه قطعاً نه ده بیان کړې شوې بلکه د عهدی رشته دارانو حصه ده چه ((**والذین عقدت ایمانکم فاتوهم نصیبهم**)) کښې مذکور دی . د ورور او خور ذکر صرف ددې وجه نه راغلې دې چه دوی د والدینو او اولاد په شان عهدی رشته دارانو لره نه محرومه وی بلکه د هغوی په موجودګئ کښې وارث کیدلې شی . ددې دعوې د اثبات دپاره لیکی چه فقهاء او مفسرین د ((له)) واحدمذکر غائب ضمیرلره رجل او امراة دواړو طرف ته راجع کوی چه په هغې کښې امراة مؤنث حقیقی دې هغه کله هم دهغه مرجع کیدلې نه شی . په دې صورت کښې (لهما) یا (لکل واحد منهما) کیدل پکار وو . نیز په دې آیت کښې د ((لام)) لفظ او توریث کلاله والا آیت کښې چه د سورت په آخر کښې دې د ((لاب وام)) یا ((لاب)) زیاتولو هیڅ قرینه نشته دې

منکرینِ حدیث د اجتهاد په نشه کښې دې حده پورې مست شوی دی چه د قرآن په صریح نصوصو کښې هم تحریف کوی . ددې نه زیات څه حماقت کیدلې شی چه اخیافی وروڼو ته عصبه اوونېلې شی . عصبه هغه سړې کیدلې شی چه په نسب کښې شریک وی اونسب صرف د پلار د طرف نه وی . ددې وجه نه اخیافی ورور هیچرې عصبه نه شی کیدلې . په دې آیت کښې هم د اخیافی وروڼو او خورګانو حصه معین کول مقصود دی او په دې باندې دلائل حسب ذیل دی

(۱) د اخیافی وروڼو حصه قرآن مجید کښې په بل ځائ کښې قطعاً نشته دې . د سورت نساء په آخری آیت کښې بالاجماع صرف د اعیانی او علاتی بیان دې . په دې باندې د امت د اجماع نه علاوه دا قرینه هم ده چه په دې کښې د اخت اود اخ اجتماع په وخت کښې د ‹‹للذکرمثل حظ الانثیین›› تقسیمولو حکم دې . حالانکه اخیافی ورور او خور عصبه نه شی کیدلې

(۲) د اخت او اخ حصه ۱۱۲ او ۱۱۳ بیان کړې شوې ده او ددې ماقبل د مور حصه هم ۱۱۲ او ۱۱۳ بیان شوې ده . په دې مناسبت سره معلومه شوه چه دا حصه د مادری وروڼو او خویندو ده . ددې قرائنو د وجه نه دې ځائ کښې (لأم) او په بل آیت کښې ‹‹لام واب›› لفظ ذکر نه کړې شو .

(۳) د حضرت سعد بن ابی وقاص او د ابی بن کعب په قراء ت کښې د ‹‹لام›› لفظ هم موجود دې چه دهغې نه ښکاره دې چه دا لفظ به دوی د حضورصلی الله علیه وسلم نه بطورِتفسیر اوریدلې وی . منکرینِ حدیث (معاذالله) د حضورصلی الله علیه وسلم نه هم زیات په قرآن باندې د پوهیدلو مدعیان دی . (فعلیهم ماعلیهم)

(۴) په دې آیت کښې د اخیافی وروڼو حصه مذکورکیدلو باندې د ټول امت اجماع ده .

باقی پاتې شو د ‹‹له›› د ضمیر سوال نو دهغې یوڅو وجوه دی .

(۱) د عربو قاعده ده چه کله دوه اسمونه په حکم کښې متحد وی نو په دواړو کښې یو طرف ته ضمیرله کافی ګنی څنګه چه ‹‹واستعینوا بالصبروالصلوة وانها لکبیرة›› کښې دې قال الفراء اذا جاء حرفان بمعنی واحد جاز اسناد التفسیر الی ایهما ارید ویجوز اسناده الیهما ایضاً (خازن)

(۲) د ‹‹له›› ضمیر رجل او امراة هریوطرف ته راجع دې مګر مذکرله غلبه ورکولوسره ضمیر مذکر راوړلې شوې دې لکه څنګه چه ‹‹وان کانوا اخوة رجالا ونساء›› کښې ‹‹کانوا›› او ‹‹اخوة›› مذکر دی

۳ ضمیرصرف رجل طرف ته دې . د ښځې حکم به خودبخود معلوم شی

۴ ضمیر د لفظ ‹‹احدهما›› طرف ته راجع دې چه مذکر دې او حرف ‹‹او›› نه فهمیږی

۵ مورث منه طرف ته راجع دې

۶ ... طرف ته راجع دی

Maktaba Tul Ishaat.com

(۷) که چرته د «له» ضمیرله کلاله طرف ته اوونیلې شی نو بیاهم دمقصود خلاف نه دي
(۸) تاسو خو د ضمیر «له» د اصلاح دپاره د آیت تحریف معنوی اوکړو . مګر دا سوچ مو اونه کړو چه ددې تحریف نه پس هم تاسو په هغه مصیبت کښې مبتلا یئ . ستاسو د تحریف مطابق هم «او» عاطفې د وجه نه عبارت داسې شو « ان کان امراة یورث » په دې کښې «کان» او «یورث » مذکر دی . ستاسو بیان شوې تفسیر د لاندې وجوهو د وجه نه محض تحریف او باطل دې
(۱) دلته عهدی رشته دار مراد اخستلو باندې هیڅ قرینه نشته دې .
(۲) د «امراة» عامل «کان» او ضمیر «یورث » مذکردې چه ستاسو په خیال کښې صحیح نه دې .
(۳) حال د ذوالحال عامل دپاره قید وی . پس جمله حالیه «**وله اخ او اخت**» به د استحقاقِ سدس دپاره قید وی . تاسو پخپله دهغې ترجمه په حال سره کړې ده او دا ستاسو د مقصود خلاف ده . ستاسو نظرئې باندې «ان » وصلیه سره «**وان کان له اخ او اخت**» کیدل پکار وو .
(۴) قرآن کریم کښې دهغه آیت په سیاق او سباق کښې د وارثانو دپاره فعل مجرد نه صیغه د معلوم استعمال کړې شوې ده « وورثه ابواه » « وهو یرثها » وغیره . په دې سره معلومه شوه چه «یورث » هم مجرد نه صیغه د مجهول ده او رجل نه مراد موروث منه دې نه وارث .
(۵) ستاسو تحریف باندې لازمیږی چه د اخیافی ورونو حصه قرآن کښې مذکور نه وی یا اخیافی ورور هم عصبه وی او دا دواړه امور باطل دی .
(۶) دا تحریف د حضورصلی الله علیه وسلم د تفسیر خلاف دې چه د سعد بن ابی وقاص او د ابی بن کعب رضی الله عنهما نه منقول دې .
(۷) دا تحریف د اجماعِ امت نه خلاف دې . دا قراء ت صرف د ابی بن کعب نه دې بلکه د ابن مسعود . سعد ابن ابی وقاص او سعید بن ابی وقاص نه هم منقول دې (فتح الباری ج ۱۲ ص ۳)
((واخرج غیر واحد عن سعید بن ابی وقاص)). (روح المعانی ج ص) د ابی بن کعب په قراء ت کښې د معوذتینو د قرآن نه خارجیدل د نقل محتاج دی . عبدالله بن مسعود طرف ته دا نقل منسوب دې چه دهغې محققینو تردید کړې دې او وئیلی دی چه عبدالله بن مسعود باندې دا بهتان دې . اوګورئ د المحلی لابن حزم شروح . شرح التهذیب للنووی . د ابن همام کتاب د التحریرشرح ج ۱۰ ص ۹ . شفاء للقاضی د عیاض المالکی شرح لملاعلی القاری ج۲ ص ۵۵۱ . که چرته بالفرض د ابی بن کعب قراء ت باندې معوذتین د قرآن نه خارج وی نو آیا د یو صحابی یو قول غیرمقبول کیدلو د وجه نه دهغه هرقول رد کیدلې شی خصوصاً چه هرکله حضرت ابی بن کعب سید القراء دې . کمافی تقریب التهذیب . هم داسې بیهقی کښې بعضې روایات دضعیف کیدلو د وجه نه دهغه ټول روایاتو لره ردکول څه معقول څیز نه دې . خصوصاً چه هرکله فتح الباری کښې او روح المعانی کښې هم د نورو صحابو نه دا قراء ت منقول دې او هغې باندې اجماع هم ده

اتم اعتراض اقرب هغه رشته دار دي چه بلا واسطه مورث سره رشته لري نا بالواسطه لىحن د وفات په وخت کښې د مورث هغه واسطه موجود نه وي ځکه چه د میت د مړ کېدلو په وخت که چرته دهغه پلار موجود نه دي نو نیکه به ځائ د پلار قائمولې کیږي . ددې وجه نه چه په منځ کښې کومه واسطه وه یعني پلار چه دهغه د وجه نه نیکه محجوب کیدلو هغه نه دی . لهذا نیکه دهغه واسطې عدم موجودګئ سره پخپله اقرب شو . او اوس یو اقرب هم حتی که هغه خوئ هم وي نیکه لره محجوب کولې نه شي . (طلوع ۵۲ ، ص ۳۵)

جواب . ددې مفصل جواب او پوره تحقیق پنځم صورت کښې تیرشوې دې

نهم اعتراض . که چرته عصباتو کښې « اولیٰ رجل ذکر » تاسو د قانون کلي په طور ګرخوئ نو پخپله ولې هغه قانون ځائ په ځائ ماتوئ . مثلاً لورګاني . ۲ . خور . ۱ . وراره . محروم

په دې مثال کښې لورګاني ذوی الفروض دی هغوی ته ۲ ثلث ورکولو نه پس چه څه پاتې شوی وو هغه ددې قاعدې مطابق وراره ته چه اقرب ترین سړې دې ملاویدل پکار دی . لیکن هغه محروم کړې شو او خور چه زنانه ده د باقي مال وارثه جوړه شوه . (طلوع جون ۵۲ ، ص ۳۷)

جواب . هغه حدیث کښې د عصبه بنفسه حکم مذکور دې ځکه چه حقیقي عصبه صرف هم دادی . د « رجل ذکر » قید سره د عمه . بنت العم او بنت الاخ وغیره اخراج مقصود دې . د عصبه بالغیر استحقاق قرآن مجید نه او د عصبه مع الغیر دحدیث « اجعلوا الاخوات مع البنات عصبة » نه ثابت دي . دا حدیث د آیت کلاله خلاف نه دې . ځکه چه د اخت صاحب فرض کیدلو دپاره د میت کلاله کیدل شرط دی او حدیث کښې د بنت په موجودګئ کښې اخت لره صاحب فرض ونه ګرځولې شوه

لسم اعتراض . د یتیم اولاد محجوب کولو کښې یو فساد خو دادې چه د محجوب اولاد په زړونو کښې د محرومتیا د وجه نه غم پریوځي . ځکه چه هرسړې خو فرښته نه دې چه مادي جذباتو نه بالاتروي . د انسان فطرت داسې دې چه کله هغه ګوري چه هم ځما د بزرګانو په ګټه سره دچا وینه چه ځما په رګونو کښې ګردش کوي ځما د تره خوئ خو دي عیش او عشرت کوي او زه بغیر د څه قصور نه دهغه نه بالکل محروم یم نوهغه ته صبر نه کیږي ـ الخ

دویمه خرابي داده چه کله لانقو ځامنو ته چه د پلار خدمت ګزار دی اودهغه د ملکیت په انتظام او ترقئ کښې شپه او ورځ کوششونه کوي دا یقین شي چه که چرته اتفاقاً هغه دخپل پلار نه وړاندې مړ شو نودهغه اولاد به محجوب کیږي نو هغه به د پلار د خدمت اودهغه د کاروبار نه بې طرفه کیدل شروع کړي اوپخپلې ګټې او کوشش سره به دخپل جدا ګانه ملکیت په فکر کښې شروع شي ـ الخ ـ دریمه خرابي نه یو مثال سره یه فکر کښې راځي فرض کړئ چه د یو سړي دوه ځامن دي چه یوه هغوی کښې د یو خوئ خلور ځامن اود بل صرف یو خوئ دې وس که چرته

خلورو خامنو پلار دخپل پلار په ژوند کښې مړ شی نو دهغه څلور واړه خامن به د محجوب الارث قانون مطابق پوهه شی چه څه خاندانی ملکیت دې هغه به دنیکه په مرګ سره تره ته او بیا دهغه نه منتقل کیدلو سره د تره خامنو ته ملاویږی ، مونږ څلور واړه خو د همیشه دپاره دهغې نه محرومه شو . ددې وجه نه په هغوی کښې که چرته څوک د محروموالی په خیال سره غصه کښې راتللو سره دخپلو ورونو په خاطر بغیر د هغوی دمشورې نه خپل ځان په خطره کښې اچولو سره دنیکه په ژوند کښې تره لره په کومې حیلې سره اووژنی نو بالکل قرینِ قیاس دې ۔ الخ .

‹طلوع اسلام . جون ۵۲ ،ص ۴۱›

جواب:- حقیقت خو دادې چه د باطلو خواهشاتو او نفس پرستئ په نشه کښې هرمحمود څیز معیوب او هر معیوب څیز محمود په نظر راځی . چنانچه اسلم صاحب د اجتهاد په نشه کښې راتللو سره نمسی لره د محجوب کولو خرابیانې خو ولیکلې . لیکن دهغې برعکس محجوب نه کیدلو کښې بعینه هم دا خرابیانې بلکه ددې نه هم زیات مضرتونه کیدلو باوجود د سترګو نه پټ دی . غوراوکړئ چه وراره لره د تره مقابل او رقیب جوړولوسره به د تره په زړه کښې غم نه پیدا کیږی ؟ خصوصاً چه کله د تره ډیر خامن وی ، فرض کړئ چه یتیم نوسې یو دې او د تره پنځه خامن دی نو په ټول مال کښې ۱۱۲ صرف نوسې به حصه یوسی او د تره ځامن فی الحال محروم دی اودهغوی د پلار په مړکیدلو باندې هم یقین نشته چه هغه به دهغوی دپاره څه پریږدی او که نه ؟. بیا که چرته ملاؤ هم شو خو د نیکه دملکیت څخه نه بلکه دهغوی د پلار د ملکیت نه به ملاویږی او هغه هم دومره لږ چه د یتیم نمسی نه پنځه چنده کم ، آیا دا څیز د تره او د تره ځامنوسره د عداوت او خاندانی بربادئ باعث نه دې . او چه کله دتره یقین راشی چه یتیم نمسی ته ځما د خامنو نه پنځه چنده زیاته حصه ملاویږی بلکه ځما رقیب به جوړیږی حالانکه ځما ځامن دنیکه د وراثت نه بالکل محرومه دی نو آیا په دې صورت کښې به تره دخپل پلار د کاروبار اودهغه د خدمت نه برطرفه کیدلوسره دخپل جداګانه ملکیت پیدا کولو فکر کښې نه پریوځی ؟ او که چرته تره واره لره خپل مساوی کنلوسره او دخپلو خامنو نه مقدم الی الاستحقاق ګنلوسره غصه کښې راتللو سره هغه اووژنی یا د تره خامن په دې صدمه کښې چه مونږ خو د نیکه د میراث نه محروم یو او دې زمونږ د پلار شریک کیږی ، بیاکه چرته یو وخت زمونږ طرف ته داملکیت منتقل هم شو نو بیا هم دهغه حصه زمونږ نه پنځه چنده زیاته ده . دې به په عیش اوعشرت کښې ژوند تیروی او مونږ به غریبئ کښې ،،یتیم نمسی لره اووژنی نو آیا دا قرینِ قیاس نه دې ؟،، حقیقت دادې چه خاندان کښې انفاق او محبت هغه وقت کښې باقی پاتې کیدلې شی چه یتیم نمسی لره د تره د خامنو درجه ورکړئ شی . څنګه چه هغوی د نیکه وارثان نه وی هم دغه شان یتیم نمسی هم وارث نه وی ، په دې صورت کښې به د تره او د تره د خامنو په زړه کښې د عداوت څه باعث نه وی بلکه د

یتیم کیدلو د وجه نه به فطری شفقت مضبوط شي او څنګه چه د تره خامن ددې وجه نه دهغه فرمانبردار وی چه دې پخپله د یو څیز مالک نه دې دخپل پلار محتاج دې هم دغه شان یتیم نوسې به هم دخپل تره مطیع وی . ددې برعکس که چرته هغه لره د تره هم درجه جوړ کړئ شی نو دې به د تره اطاعت نه کوی بلکه د هغه به مقابل او هره معامله کښې به دهغه رقیب وی چه دهغې خاندانی بربادی ښکاره ده .

دلته د طلوع اسلام د مضمون نه صرف دهغه امورو جواب ورکړئ شوې دې چه موجبِ شبهه کیدلې شو کوم څیزونه چه وهم محض او بین البطلان دی دهغې د جواب ضرورت نشته دې . منکرینِ حدیث وراثت سره متعلق د نظامِ اسلامی پوره دهانچې لره تکړې تکړې کړې دې . پس هغوی باندې لازم ده چه د اصولِ وراثت یو نوې دهانچه تیارولوسره پیش کړی د یتیم نمسی مسئله چه هغې باندې د محدثینو ، ائمو ، علماؤ ، صوفیاؤ ، فقهاؤ ، حنفیه ، مالکیه ، شافعیه ، حنبلیه ، شیعه ، غیرمقلد ، اهل بدعت وغیرهم د ټول امت اجماع ده دهغې نه انکار کولوسره د منکرینِ حدیث مقصد د قرآن حقانیت لره مخدوش (مشوش) کول دی . حالانکه څوارلسو کالو پورې یو کس هم په دې مسئله باندې پوهه نه شو بلکه ټول امت په ګمراهئ کښې مبتلا وو نودهغه اسلافو په لاسونوسره مونږ پورې رارسولې شوی قرآن او ټول نظام باندې څنګه اعتماد کیدلې شی ؟

زه په آخره کښې د منکرینِ حدیث نه بیا هغه سوال کوم چه روزنامه زمیندار بابت ۱۱ جنوری ۵۲ ء کښې پیش کولوسره په سختو الفاظو کښې دهغوی د جواب مطالحه مې کړې ده . مګر ترننه پورې د منکرینِ حدیث په خوله باندې د چپوالی مهر لګیدلې دې .

د اخبارزمیندار ۳۱ دسمبر ۵۳ ء په اشاعت کښې منکرینِ حدیث دا اعتراض کړې وو چه په قرآن کښې د اصولِ وراثت بیان کولوسره وئیلې شوی دی چه نزدې رشته دار ته به د لرې رشته دار نه وراندې حصه ملاویږی . لیکن علماء دخپل اصولِ وراثت په خاطر دهغې مفهوم دا ګرځوی چه د نزدې رشته د بعید رشتې لره محرومه وی هغې ته حجب حرمان وائی .

دهغې جواب چه څما د طرف نه د ۱۱ جنوری په اشاعت کښې ورکړئ شوې وو ، دهغې خلاصه داده چه که چرته د ذوی الفروضو په شان عصباتوکښې هم قریب ته زیات او بعید ته کمه حصه ورکولو اصولو باندې عمل اوکړئ شی نو ددې کمئ بیشئ معیار به څه وی ؟ او که چرته خوئ او نمسی ته مساوی حصه ورکول غوارې نو دا هم ستاسو د بیان کرده قرآنی قانون « قریب ته به د بعید نه وراندې ورثه ملاویږی » خلاف دې ، څکه چه د وراندې ورثه ملاویدلو دا مفهوم خو نه شی کیدلې چه قریب ته د سحر په وخت حصه ورکړئ شی او بعید ته د ماښام په وخت ، او دا هم تاسو نه تسلیموئ چه د نزدې د وجه نه بعید محروم دې نو د وراندې ورثه ملاویدلو ستاسو په نزد صرف هم دا مفهوم کیدلې شی چه قریب ته زیات او بعید ته کمه حصه ملاؤ شی نو ددې کمئ

Maktaba Tul Ishaat.com

بیښی معیار څه دي ؟ ما هغه وخت هم ددې جواب سخته مطالعه کړې وه او اوس بیا اخطار ورکوم چه پخپله مضمون نګار یا دهغه غیرتمند طرفدار دې میدان ته راشی «**وادعوا شهداء کم ان کنتم صادقین**» منکرین حدیثو کښې که چرته څه چپ والې باقي وی نو صرف ددې یو سوال جواب دې راکړی . د غیرت تقاضاده چه ددې سخت اعتراض نه د بچ کولو کوشش اوکړی . و دونه خرط القتاد ، یوځیز دنیا کښې پیش کولوسره دهغې د جواب طاقت نه لرلوسره زاویهٔ ګمنامئ کښې غورځیدل لوئ ذلت او لویه بزدلی ده ، فی الحال دومره قدرې مضمون باندې اکتفاکوم چه د اهلِ عقل دپاره کافی او وافی دې .

اب تو جاتے ہیں میکدہ سے میر ۔۔۔ پھر ملیں گے اگر خدا لایا!

واٰخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

رشیداحمد ۱۵ شعبان ۱۳۷۳ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

اجعلنها رجوما للشیطین

الرجوم الشهابية على الفرقة الذكرية والاباضية

بسم الله الرحمن الرحیم

ذکری فرقه

سوال : په بلوچستان او خاص طور په ضلع مکران کښې یو مهدوی فرقه د«ذکری» په نوم سره مشهوره اومعروفه ده . دا په اصل کښې د مهدویانو یو شاخ دې چه د دریو خلورو کالو نه را په دې خوا دهغې په سلسله کښې د لاندې سوالونو جوابونه ستاسو خدمت ته وړاندې کیږی .

(۱) دهغوی سره دنکاح رشته کول جائز ده اوکه نه؟ زمونږه بعضې جاهلان دهغوی سره رشته کوی او ورکوی .

(۲) که چرته ئې نکاح کړې وی نو اوس مسئله داده چه معلومیدلو نه پس څه کړی؟

(۳) د افتراق په صورت کښې دهغه نکاح نه چه کوم بچي پیدا شوي دي هغه دچا دي ؟
(۴) آیا دا خلق اهلِ کتاب شمیرلې شی ؟ چه هرکله دوی قرآن مني او هغه واني او منزل من الله یی گنی ؟
(۵) دهغوی د لاس ذبیحه څنگه ده ؟ چه هرکله د ذبح په وخت کښې کلمه او الله اکبر واني

الجواب باسم ملهم الصواب : د د سوالونو د جوابونو ورکولو نه وړاندې مناسب دی چه په ذکری مذهب باندې یو سرسری رڼا واچولې شي . تاسو ته دې اوریدلوسره شاید تعجب اوشی چه « ذکری مذهب » یو داسې مذهب دې چه دهغې څه ضابطه حیات نشته بلکه وقتی طور باندې دهغې پیشوا چه هغه ته ملائی وئیلې کیږی هغه چه څه حکم ورکړی هم هغه د هغوی دین دې . دهغوی په مذهب باندې که چرته یو کتاب اصولی طور باندې دهغوی د مذهب بانی یا یو بل پیشوا لیکلې هم وی . نو اول خو هغه قلمی دې اود یوې نسخې نه زیات نشته دې . له دې نه علاوه د بهائیانو د کتاب اقدس په شان فضا سازگار کیدلو پورې برسرِعام نه شی راوړلې کیدې . بلکه هغه یو دوه نسخې اباًعن جدٍ دهغوی مذهبی پیشواگانو طرف ته منتقل کیږی رامنتقل کیږی .
خوبیا هم دهغوی مذهبی عقائد چه کومه حده پورې مونږ ته معلوم دی په هغې کښې یو څو اصولی څیزونه ذکرکولې کیږی دهغې نه پس به د مذکوره سوالونو جوابونه لیکلې کیږی . انشاء الله تعالی .

مهدوی فرقه

د دې فرقې د عقایدو ذکرکولو نه وړاندې دا وئیل ضروری دی چه « ذکری مذهب » حقیقت کښې د مهدویه فرقې یو شاخ دې ، مهدوی فرقه میراسید محمدجونپوری طرف ته منسوب ده . مختلفو ځایونوکښې ددې مختلف نومونه دی چرته دې خلقو ته مهدویه وئیلې کیږی او چرته «دائرې والا » او چرته «مصدق » او چرته «ذکر» او چرته « داعی » او چرته « طائی » نوم لری (مهدوی تحریک ص ۵)

مهدي جونپوری

میراسید محمد جونپوری، جمادی الاولیٰ د پیر په ورځ په ۸۷۴هجری مطابق ۱۴۴۳ء جونپور (دوآبه) هندوستان کښې پیدا شو ، (مهدوی تحریک ص ۵) د پلارنوم ئې عبدالله دې دولسمه پیړۍ کښې یې موسیٰ کاظم پورې سلسله د نسب رسی ، دمور نوم ئې آمنه خاتون او عرف آغ ملک دې ، (مهدوی تحریک ص ۳۵)

د سندھ عوام سیدمحمد جونپوری لره د «*میراں سائیں*» اودمکران قلات ایران ذکری د «نور پاک» په لقب سره دهغه تذکره کوی . جمادی الاولی ۸۸۷ هجری کښې جونپور پریخودلو سره

Maktaba Tul Ishaat.com

مختلفو علاقو کښې ئې ګشت کولو ، تردې پورې چه ۹۰۰ هجری کښې احمدنګر را اورسيدلو او ۹۰۱ هجری کښې د حج دپاره لاړو . نهه مياشتې ئې په مکه معظمه کښې قيام اوکړو اود «رکن» اود «مقام ابراهيم» په مينځ کښې اودريدلو او اعلان يې اوکړو چه ځما ذات هغه دې دکوم چه الله تعالی وعده کړې وه او محمد صلی الله عليه وسلم او مخکينو انبياؤ چه دهغه د راتللو خبر ورکړې وو او دائې اووئيل چه مهدی آخرزمانی ځما ذات دې (تحريک مهدويت ص ۴۴).

شيخ محمداکرم «رودِ کوثر» کښې دې واقعې لره داسې ليکلې ده چه :

دهغې نه پس واپس هندوستان ته راغلو ، د ټولو نه وړاندې احمدآباد (ګجرات» کښې داخل شو . چنانچه ۹۰۵ هجری کښې هغه دمجوده پاکستان ټهټه علاقې ته راغلو او هغلته ئې تقريبا شپږ مياشتې قيام اوکړو . ټهټه کښې دهغه د قيام ځائ ترننه پورې زيارت ګاه جوړه شوې ده .

د ټهټه نه روانيدلوسره د بلوچستان غيرآباد او مشکلو لارو باندې تيريدلو سره دوی خپل يو لوئ جماعت لره ځان سره کړو او قندهار ته را اورسيدلو ، قندهار نه فراه (چه په هغه زمانه کښې ايران کښې داخل وؤ اوس افغانستان کښې شامل دې) ته راغلو ، او فراه کښې ۱۹ ذيقعده ۹۱۰ هجری کښې د دوشنبې په ورځ وفات شو . (مهدوی تحريک مختصراً ص ۴۲)

د مهدی کيدلو دعوی او سلاطينو ته دعوت نامه

دلته مونږ دهغه يو دعوت نامه نقل کؤو چه هغوی مختلفو امراؤ او سلاطينو ته يې ليکلې وه ، دا خط شمس الدين مصطفائی پخپل کتاب (مهدوی تحريک) کښې د «قول المحمود» په حوالې سره نقل کړې دې دا خط په بړلی (ګجرات) مقان نه په ۹۰۵ هجری کښې د مختلفو امراؤ او سلاطينو په نوم جاری کړئ شو .

اے خلقو : دې خبره باندې پوهه شئ چه زه د محمدبن عبدالله رسول الله (صلی الله عليه وسلم) هم نام يم . زه الله تعالی د ولايتِ محمديه خاتم او دخپل نبی بزرګ امت باندې خليفه جوړکړې يم ، زه هغه سړې يم . چه دهغه په آخری زمانه کښې د مبعوث کيدلو وعده کړئ شوې ده ، او زه هم هغه يم دچا خبر چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ورکړې دې . زه هم هغه يم چه دهغه د سابقه پيغمبرانو په صحيفو کښې ذکر کړئ شوې دې ، زه هم هغه يم دچا چه وړاندينو او وروستو ډلو توصيف کړې دې . زه هم هغه يم چاته چه رحمانی خلافت ورکړئ شوې دې . زه الله طرف ته خپل بصيرت باندې مخلوق لره د الله په حکم سره رابلم . زه ددې دعوې په وخت د نشې په حالت کښې نه يم . بلکه بيداريم . هوش کښې د راوستلو اود بيدارولو محتاج نه يم . د الله د طرف نه ماته پاک رزق ملاويږی اوماته سوا د الله نه دبل يو څيز احتياج نشته . زه د ملک او حکومت طالب نه يم او نه ماته د رياست او سلطنت قائمولو خواهش دې . زه امارت ، ملک او رياست لره نجس ګنم، د دنيا د محبت نه خلاصول ځما کار دې

خما ددې دعوت باعث هم دادې چه زه د الله جانب نه په دې دعوت باندې ماموریم ۰ تاکید اوتهدید سره زه خپل دعوت تاسو پورې رسوم ، الله مالره متفرض الطاعة جوړکړې دې (یعنې خما اطاعت فرض دې) زه تولو انس او جن طرف ته خپل دا دعوت رسوم . په دې مضمون سره چه زه د ولایتِ محمدیه خاتم یم ، زه د الله خلیفه یم ، چاچه خما اطاعت اوکړو هغه دالله اطاعت اوکړو او چاچه خما نه مخ واړولو گویا هغه د الله تبارک وتعالی نه مخ واړولو . اے خلقو ! ما باندې ایمان راوړئ دې دپاره چه تاسو ته نجات ملاؤ شی . خما خبره واورئ او خما په تابعدارئ کښې تلوار کوئ دې دپاره چه تاسو کامیابی اوموم‌ئ چه څوک خما نه انکار کوی او خما د احکامو نه انکارکوی هغه لره به الله تعالی په سختو نیولوسره نیسی ، اے خلقو ! دهغې ورځې د عذاب نه خان اوساتئ په کومه ورځ به چه غرونه د نرئ شګو په شان واغوزلې شی ، تاسو ددې دنیا نه هغه حالت کښې سفر مه کوئ چه په هلاکت کښې گرفتاره ئې ، حسنِ ثواب آخرت اختیارکړئ ، ثوابِ آخرت لره د ردی پیسو په عوض مه خرڅوئ ، تاسو دفکر خاوندان یئ ، که چرته تاسو دفکر خاوندان یئ چه زه دروغجن یم او زه په الله تعالی باندې دروغ ترم نو تاسو باندې فرض دې چه تحقیق اوکړئ او ددې خبرې دپاره کوشش اوکړئ ، که چرته تاسو خما په خبره باندې توجه اونه کړه نو ستاسو دروغژن والې به ثابت شی تاسو د حق خبرې په تحقیق باندې قادره ئې او که چرته تاسو زه په دروغو باندې پریخودلم نو لازماً تاسو به ماخوذ شئ ، زه په الله باندې قسم خورم او الله د شهادت دپاره کافی دې چه زه د امتِ محمدیه دافع هلاکت یم او د ګمراهئ نه بچ کوونکې یم ، تاسو باندې لازم دې چه په دهوکه کښې مه اوسیږئ بلکه خما اقوالو ، افعالو او احوالو لره قرآن پاک سره ملاؤ کړئ او غوراوکړئ ، که چرته خما هرکار او خما هرحال د قرآن مطابق وی نو خما خبره اومنئ اوکه نه نو ما اووژنئ ، هم دا ستاسو د نجات ذریعه ده ، د الله نه او ویریږئ او عاجز زره سره هغه جانب ته متوجه شئ څکه چه هغه مهربان او متوجه کیدلو والا دې ، هغه پخپلو بندګانو باندې ظلم کولو والا نه دې ، دا خبره نصیحت دې دهغه چا دپاره چاچه قلبِ حاضر سره دې لره واوریدلو » آه (مهدوی تحریک ص ۴۷ تا ص ۴۹ بحواله قول المحمود)

د مهدویت درجې

د سیدمحمدجونپوری د پلار نوم عبدالله نه وو ، اونه ئې د مور نوم آمنه بلکه چه کله سید محمد دمهدی کیدلو د دعوې اراده اوکړه نو دا خیال ئې تیرشو چه حدیث کښې د مهدی د پلار نوم عبدالله اود مور نوم آمنه راغلې دې ددې وجه نه ئې دخپلو والدینو نومونه بدل کړل د دې لپاره چه د حدیث د هغه پیش گوئې سره مطابقت اختیارکړې شی، چنانچه دخپلو والدینو نومونه ئې بدل کړه ، چه کله هغه په دې نومونوسره مشهورشو نود مهدی کولو دعوی ئې اوکړه . دهغه همعصر

Maktaba Tul Ishaat.com

مصنفینوکښې یو هم د پلارنوم عبدالله اود مور نوم آمنه نه لیکی ، د بعضې محققینو عبارات لاندې ذکر کیږی

الجونپوری :- سید محمد الکاظمی الحسینی بن سیدخان المعروف بڈھ اویسی او مور بی آقاملک ، د مهدی کیدلو مدعی ، جونپورکښې د یکشنبې په ورځ ۱۴ جمادی الاولی ۸۴۷هجری ، ۱۰ ستمبر ۱۴۴۳ء کښې پیدا شو همعصرماخذ کښې څوک هم دهغه د والدینو نوم عبدالله او آمنه نه دی وئیلی څنګه چه مهدوی مآخذ مثلاً سراج الابصارکښې دعویٰ کړې شوې ده ، ظاهراً دهغې مقصد دادې چه دې نومونو لره د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د والدینو د نومونو په شان جوړکړې شی دې دپاره چه د حدیث بعضې پیشن ګوئیانې جونپوری باندې درستی راشی ، د علی شیر قانع د تحفة الکرام او خیرالدین اله آبادی جونپورناموکښې ددې نومونو ذکر دې ، دا وروستی تالیفات دی ددې وجه نه معتبرنه دی .

(دائره معارف اسلامیه اردو ص ۵۲۱ج۷ ، دانشګاه پنجاب لاهور)

علامه عبدالحی ابن فخرالدین الحسینی پخپل مشهورکتاب د (نزهة الخواطر) سلسله ۴۸۲کښې لیکی :

الشیخ الکبیر محمد بن یوسف الحسینی الجونپوری المتمهدی المشهور بالهند، ولد سنة سبع واربعین وثمان مائة بمدینة جونپور (نزهة الخواطر ص۳ج) په دې کتاب کښې وراندې دهغه نور بې پرده کولو سره لیکی : قال ابورجاء الشاهجهانپوری فی الهدیة المهدویة ان الجونپوری لم یمنع اصحابه من ذلك (ای عن نسبته الی المهدی الموعود "مولفه وبدل اسم ابیه بعبدالله واسم امه بآمنة واشاعها فی الناس وصنف کتبا فی اصول ذلك المذهب)) (نزهة الخواطر ص۳ج،صبح دائرة المعارف،حیدرآباددکن)

ملاعبدالقادر د بدایونی فارسی تاریخ « منتخب التوابیخ » مترجم محموداحمد فاروقی حاشیه لیکلی دی ، « سیدمحمد د جونپور اوسیدونکې وو ، دده پلار نوم یوسف وو ، د یو مجذوب شیخ دانیال مرید اوخلیفه شو .

(ترجمه منتخب التواریخ ص ۲۱۰)

بهرحال که د سیدمحمد جونپوری د پلار نوم یوسف وی یا سیدخان یا سیدمحمد یوسف خان ، لیکن دومره خبره ثبوت ته رسیدلې ده چه د پلار نوم نې دمهدویت د شوق نه پس ایخودلې شوې دې ، او هم داسې دمور اصلی نوم نې آقا ملک وه چه هغې لره شوقِ مهدویت په آمنه سره بدل کړو او آقاملک (آغاملک) لره عرفی نوم تجویز کړو . په دې سره قارئین حضرات ښه اندازه لګولې شی چه سید محمدجونپوری څنګه د والدینو نوم وروستو نقلی تجویزکړو هم داسې نې د مهدویت دعویٰ هم نقلی ده چه هغې لره په بل عبارت سره مصنوعی مهدی سره تعبیر کولې شی .

ذکری مذهب

دې خاې پورې دا خبره ثابته شوه چه سیدمحمد جونپوری دمهدی آخرالزمان کیدلو دعوی کړې ده اوس مونږ دمذهبِ ذکری متعلق یو څومختر خبرې عرض کوّو :
دا خلق ددې قائل دی چه سیدمحمدجونپوری مهدی آخرالزمان دې ، همدارنگه هغه لره رسول هم منی ، چنانچه دهغه کلمه د اهلِ اسلام د کلمې نه برعکس داده : « لااله الاالله نورپاک محمد مهدی مراد الله » ، (بلوچستان گزیر جلد ۷ آرهیوزبلر ۱۹۰۷ ء مکران ص ۱۱۲).
همدارنگه دې کله خپله کلمه داسې هم وائی : «لااله الا الله نورپاک محمدمهدی رسول الله» (ملتِ بیضا ص ۱۰) دا خلق خپل پیغمبرته عام طور باندې مهدی اتکی وائی ، د دوی خیال دې چه د دوی پیغمبرمحمدمهدی اتکی (پنجاب) نه مکران ته راغلې وو ، هغه یونوروو چه ښکاره کیدلو سره دهغوې بزرگانو لره د دین لاره ښودلوسره ښکاره شو ، دهغوی خیال دې چه ددې واقعې څلور پنځه سوه کاله تیرشوی دی اودهغې تفصیلی حالات (مهدی نامه) کښې لیکلې شوی دی مگر هغه دا کتاب چاته نه ښائی ، دا کتاب په فارسی ژبه کښې دې (ماخوذ ازملت بیضاء ص ۲۷).
لیکن دهغوی دا خیال غلط دې ، دا محمداتکی ، هم سیدمحمد جونپوری ته وائی ، او وړاندې یې بیان کړی دی چه سیدمحمد جونپوری د مکران علاقې بالکل تللې نه دې بلکه چه کله د پنجاب نه اووتلو نود بلوچستان په هغه لارې باندې لاړو چه قندهار ته څی ، ړومبې قندهار ته او بیا (فراه) ته لاړو او په «فراه» کښې ئې انتقال اوشو ددې وجه نه مکران ته دهغه د راتللو سوال نه پیداکیږی . ابوسعید بلیدی چه د سیدمحمدجونپوری په لاس باندې بیعت شوې وو دهغه د وجه نه په مکران کښې دا فتنه راغله ، دا هغه زمانه ده چه هرکله په دې علاقه کښې د بلیدیانو حکومت وو ، دا د پنځلسمې صدئ عیسوی زمانه وه ، هغه زمانه کښې ایران باندې د صفوی خاندان شاه اسماعیل صفوی چه غالی شیعه وو ناست وو او ترکی کښې د سلطان سلیم اول حکمرانی وه ، پرتگیز ، ولندیز او انگریز هم په دې زمانه کښې د بحیرهٔ عرب نه هندوستان کښې د تجارت او سیاسی قسمت آزمائلو کښې مصروف وو ، دهغوی د وجه نه د هندوستان حاجیانوته کافی تکلیف پیښ شو دا تفصیلات مهدوی تحریک سره متعلق تقریباً ټولو کتابونو کښې لیکلې شوې دې

د ذکریانو عقائد

د مهدوی اود ذکری فرقې ټولو تاریخی حالاتو پیش کولو موقع دلته نه ده ، یوڅوخبرې په طور د اظهارِ حقیقت ذکرکړې شوې . اوس لاندې دهغوی یو څو عقائد ذکر کوو
(۱) **د ذکریانو کلمه جدا ده** . د ذکریانو کلمې سره متعلق څه حوالې مونږ ذکرکړی دی . له هغې نه علاوه یوڅو حوالی نورې هم اوگورئ

Maktaba Tul Ishaat.com

«اول آنکه فرقہ داعیان کلمہ طیبہ رابدین طریق میگویند لاالہ الا اللہ محمد مہدی رسول اللہ (عمدة الوسائل ص ۱۴)

دهغوی په نوي کلمه کښې د نورپاک اضافه هم ده. «زه ذکری یم ص ۳۲ ج ۱»
همدارنګه ذکری او داعی خلقو د «رسول الله» په ځائ کله ناکله «امرالله» یا «مراد الله» هم وائی دهغوی یو کلمه هغه هم ده چه هغې لره هغوی پخپل پنجګانه تسبیحاتو وائی. **(لااله الاالله الملك الحق المبین نور محمد مهدی رسول الله صادق الوعد الامین)**
ترجمه. دالله نه سوا څوک معبود نشته دې، بادشاه دې، برحق دې، ښکاره دې. نور محمد مهدی د الله رسول دې، چه د وعدې رښتینې او امانت داردې.
«ذکر توحید ص ۹، ۱۴، ۱۲ ومهدی تحریک ص ۴۷»

«۲» **دمونځ نه منکردی**:- دا خلق د مونځ نه منکردی اود مونځ په ځائ پنځه وخته ذکر کوی
«زه ذکری یم ص ۸»

دوم آنکه داعیان دراوای نمازپنجگانه براه انکار واعراض آمده اندو می گویند نمازیکه شما مردمان میخوانید درهیچ وقت علی التعیین فرض فجروظہر وعصرومغرب وعشاء ثبوتی ندارد وخداوند تعالی حکم عدم قرب نماز داده است بمقتضای آیت **یایهاالذین امنوا لا تقربوا الصلوة** (ترجمہ) اے مومنان نزدیک مشوید نماز را (عمدة الوسائل مولانا محمد موسی صاحب ص ۲۰)

«مکران د تاریخ په آئنه کښې ص ۱۰» وغیره

«۳» **درمضان د روژو نه منکر دی**:- سوم آنکه مذهب والا داعیان درماه صیام رمضان المبارک روزه نمی دارند، درتمام ماه رحمن وشبر بحان بشوق وذوق درخوردن وچریدن مشغول اند، ازفرضیت صیام منکرند ومیگویند که خداوندتعالی گفته است بخورید وبنوشید خطاب بماداعیان کرده است **قال الله تعالی کلوا واشربوا** آیه - گفت خداوند بخورید وبنوشید، برآن عمل که خداوندبجاآورده ماه رمضان خورد ونوش داریم (عمدة الوسائل ص ۲۸)

همدارنګه د ذکریانو خپل کتاب «میں ذکری ہوں» کښې لیکلی دی چه هغوی د رمضان په ځائ په نورو ورځو کښې د دریو میاشتو او د اتو ورځو د روژو قائل دی. هغه داسې چه دوشنبه. ایام بیض اود ذی الحجې اته ورځې دا ټولې درې میاشتې او اته ورځې شوې» (میں ذکری ہوں) ص ... ص ۲۶، ۲۸، ۲۹ ج ۱)

«۴» **د بیت الله د حج نه منکر دی** - داخلق «ذکری او داعی» دبیت الله د حج نه منکر دی او حج نه

كعبې لره قبله نه تصوركوي ، د حج بيت الله په ځاى «كوهِ مراد» ته تللو سره حج كوي ، چه د تربت ضلع مكران ، نزدې يو ميل فاصلې باندې يو غردې .
(ماخوذازمهدی تحریک ص ۷۱)

مولانا محمد موسىٰ دشتي ليكي

چهارم آنکه منکر بیت اللہ خانہ کعبہ شریف بقصد زیارت ہستند (الی قولہ) وکوہ مراد راکہ ذکرآن گذشتہ بود قبلہ ور مقرر کردہ اند (الی قولہ) برای زیارت وطواف کوہ مراد فراہم وجمع می شوند) (عمدۃ الوسائل ص ۲۹، ۳۰)

۱: حلوي په ۲۷ رمضان او نهم او لسم ذي الحجه د زيارت په بهانې باندې حج كوي .
(مهدوي تحريک ص ۷۱. سپاسنامه آل پاكستان مسلم ذكرى انجمن ص ۱۰ ، ۱۱)

۵ . د كعبة الله د قبلې كېدلو قائل نه دي :- مولانا محمد موسىٰ عمدة الوسائل كښې ليكي:

((پنجم آنکہ از توجہ بطرف کعبہ ضرورت عبارت ندانند ، میگویند ملائیان **فاینما تولوا فثم وجه الله** پس ہر جاکہ روی آرید پس آنجا خدای تعالی ہست ، لہذا توجہ کعبہ قبلہ ضرورت ندارد ، (عمدۃ الوسائل ص ۳۱)

دين يا مذهب

عامو خلقو لره په مغالطه كښې د اچولو دپاره د دين اومذهب عجيب تقسيم كولوسره ليكي :
زمونږ د مسلمانانو دين يو اسلام دې ، ليكن مذهب جدا جدا دي ، لكه حنفي ، حنبلي ، مالكي ، شافعي ، جعفري ، شش امامي ، ذكري او اهل حديث وغيره وغيره ، زمونږه اودهغه ټولو دين اسلام دې او خوک چه د اسلام نه خارج دی هغه كافر دی ، (میں ذکری ہوں ص ٦ج ١)
دا عجيبه اتحادِ اسلام دې چه كلمه يې دمسلمانانو نه جدا ده ، دمونځ ، روژې ، حج په شان د اصولِ اسلام منكر دی مگر مسلمانان دی .

د عباداتو ذكرى تخيّل

د (میں ذکری ہوں) دكتاب مصنف د عباداتو په باره كښې خپله نظريه داسې ليكي :
« خما عبادت دادې ، ذكرخداوندي پنځه وخته ، ركوع او سجده درې وخته او روژه مونږ د ټولو مذهبونو نه زياته نيسو ، يعني كال كښې درې مياشتې اته ورځې او زكاة څلويښتو باندې يو اوعشر يعنې لسمه حصه هرې آبادئ يا ګټې باندې او دا مونږ فرض ګڼو . (میں ذکری ہوں ص ۷)
ددې نه علاوه .- «ذكرى» د جماع او د احتلام نه پس د غسل قائل نه دی (عمده ص ۳۲)

Maktaba Tul Ishaat.com

د مړی دپاره دجنازې د مونځ قائل نه دی ، صرف دعا کوی چه په ذکرخانه کښې کیږی . (میں ذکری ہوں ص ۴۵ج۱)

ددې نه علاوه نورهم څه ډیرخرافات دی ، چه دهغې په تحریرکښې راوستل مناسب نه دی .

چوگان یا مذهبی رقص

ددې نه وړاندې چه مونږ استفتاء کښې د لاندې سوالونو جوابونه ورکړو ، د ذکری مذهب دیو مهم او مشهور رقص (گدا) تذکره کوو :

چوگان :- دا یو قسم مهم رقص دې چه یومذهبی رنګ ورکړی شوې دې ، دا چوګان د سپوږمۍ په شپو کښې او مقدسو شپوکښې بالعموم فراخه میدان کښې کیږی ، څوانان ، ماشومان ، بوډهاګان ټول په دې کښې په ډیرې جذبې او شوق سره حصه اخلی . چوګان کښې شریک کیدلو والا په یو دائره کښې اودریږی او مینځ کښې یوښائسته اواز والا سړې یا ښځه چه د چوګان د قدمونو نه او حرکتونو نه کماحقه واقف یا واقفه وی ، اودریدلوسره د مهدی د صفت اود الله د حمد اشعار وئیل شروع کوی او ټول شرکاء چه هغوی ته جوابی وئیلې کیږی د شاعر د خولې نه وتلو والا الفاظو باندې حرکت کښې راځی اود شعر آخری مصرعه په یو آواز سره وائی ، چوګان کښې هیڅ قسمه آله د موسیقۍ نه استعمالیږی .

د چوګان وینا په درې قسمه وی : دوچاپی ، سه چاپی او چارچاپی ، مثلاً هادیاً مهدیاً نازمین ، مهدیا ، الله یک ، مهدی برحق ، یارا ، مهدیًا بلوتیت ، مهدی منی دلِ مراد وغیره

(مهدوی تحریک ص ۷۲)

په دې چوګان (سماجی رقص) کښې داخلق د دائرې په شکل کښې اودریږی ، چه کله د چوګان وینا وئیلې کیږی نو د رقص په شان هغوی پورته لاندې کیږی او مخکښې وروستو داسې خوځیږی چه دائره پخپل حال باندې باقی پاتې وی ، ذکری مذهب کښې دا رقص ډیر لوئ ثواب دې . په هغې کښې د شاملیدلو والا د ثواب خو څه اندازه نشته دې ، دهغې تماشګیرهم لوئ ثواب ګټی .

یو عزیز اووئیل چه هغه دوه مدعی « مهدی آخرالزمان » لیدلی دی ....د ذکریانو په شان هغوی هم دخپلو منونکو د اصلاح دپاره ددې په شان یو مذهبی رقص اختیارکړې دې چه په هغې کښې حسبِ ضرورت ښځې هم شاملیږی ، ذکر شوو دوو مهدیانو کښې دیو رقص اکثر اوبیشتر وروستنو شپو کښې کیږی او داسې معلومیږی چه هغوی ته پخپله د ګډیدلو او خلقو لره د ګډولو کوم شوق اوشو نودخپلو خواهشاتِ نفسانی پوره کولو دپاره ئې د مهدویت جال استعمال کړو

شعر دل کو بہلانے کے لئے یہ چال چلی ہے ہم نے

داخلو د سید محمد جونپوری یوجملې سره خپله دائره یا مذهبی رقص باندې استدلال کوی اگرچه د سید محمد جونپوری اصلاحی دائره په یو بل شکل وه . هغه قول دادې ،، خما د دائرې بو سپی به هم نه ضائع کیږی ،، (مهدوی تحریک ص ۷۲)

ذکری کافر دی

ذکری چونکه محمد مهدی لره رسول منی ، دهغه د نوم کلمه هم وائی اود اصولِ اسلام مونځ ، روژې ، حج وغیره نه منکر دی . ددې وجه نه دهغوی په کافر کیدلو کښې هیڅ قسمه شک اوشبهه نشته دې

آمدم برسرِ مطلب (خپل اصل مطلب ته راتلل)

ددې تفصیل نه پس اوس مختصراً دمطلوبه سوالونو جوابونه ذکر کوو :

(۱) د ذکریانو سره نکاح جائز نه ده . قال فی الدر (و) حرم نکاح (الوثنية) قال فی الشامية تحت (قوله الوثنية) ويدخل فی عبدة الاوثان عبدة الشمس (الی قوله) وفی شرح الوجيز وکل مذهب يکفربه معتقده آه قلت وشمل ذلک الدروز والنصيرية والتيامنة فلا تحل منا کحتهم ولا تؤکل ذبيحتهم لانهم ليس لهم کتاب سماوی (الشامية ص ۳ ج ۲)

(۲) چونکه نکاح د شروع نه . نه ده شوې ددې وجه نه جدا والې دې اختیارکړئ شی او دومره موده چه بلانکاح د ښځې خاوند په صورت کښې یوځائ اوسیدل دهغې نه دې توبه اوکړی

(۳) کوم ماشومان چه پیدا شوی دی هغه ولدالزنا دی ، دهغوی نسب ثابت نه دې ، چونکه دهغوی پلار نشته ددې وجه نه دهغوی په کفالت کښې به وی ، پلار سره دهغوی د وراثت هیڅ تعلق نشته دې

(۴) اهلِ کتاب هغه دی چه یوربتینی رسول ته منسوب وی او ذکری مذهب والا محمدمهدی لره رسول منی چه دهغوی د کلمې ((لااله الا الله نورپاک محمد مهدی رسول الله)) نه صفا ښکاره دی . حالانکه محمدجونپوری نبی نه دې ددې وجه نه دا خلق اهلِ کتاب نه دی

(۵) د هغوی د لاس ذبیحه حلاله نه ده . عبارت د اول سوال په جواب کښې اوګورئ . د ذبیحې د حلالیدلو دپاره صرف کلمه وئیل او الله اکبر وئیل کافی نه دی بلکه دهغې دپاره مسلمان یا اهلِ کتاب کیدل لازم دی

فقط والله تعالیٰ اعلم عزالرحمٰن الأعر سجهری

اباضی فرقه

سوال - په سلطنت عمان کښې اکثر اوزیات د اباضی فرقې ؛ چه د خوارجو په فرقو کښې یو فرقه ده ، خلق اوسیږی او د اهلِ سنت والجماعت خلق هم په ډیر تعداد کښې هغلته ژوند تیروی .

Maktaba Tul Ishaat.com

بلکه عمانی فوجونو کښې اکثرخلق سنی دی . اوس هغلته فوجی کیمپونو کښې اباضی فرقې والا مستقل پیش امام دې او هم هغلته مونځ ورکوی آیا هغه پسې داهلِ سنت والجماعت مونځ کیږی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : مسقط کښې چه کومه اباضی فرقه ده . دهغوی صحیح عقائد څه دی ؟ دهغې مونږ ته معلومات نشته ، دهغوی متعلق به صحیح فیصله هغه وقت کښې کیږی چه کله دهغوی عقائد هم ذکر کړې شی ، البته عبدالله بن اباض جانب ته منسوب چه کومه فرقه اباضیه ده اوچه د خوارجو یوشاخ دې ، دهغوی عقائد په کتابونو کښې موندل . که چرته دا فرقه بعینه هم هغه وی یا د دوی عقائد دهغوی مطابق وی نو دوی پسې مونځ نه کیږی . ددې وجه نه هغوی پسې دې مونځ اونه کړې شی .

د سلفو په کتابونو کښې دهغوی متعلق لاندې عقائد مونږ ته ملاؤ شوی دی :

قال العلامة الشیخ محمد کامل بن مصطفی بن محمود الطرابلسی الحنفی سئلت عن اهالی جبل طرابلس الغرب اللذین لا یتمذهبون بمذهب من المذاهب الاربعة ما مذهبهم ومن هو امامهم ؛ فالجواب انهم یتمذهبون بمذهب عبدالله بن اباض وهم اباضیة وهم من جملة الخوارج وقد قسم فی المواقف الخوارج الی سبع فرق احداها الاباضیة . قال انهم قالوا مخالفونا من اهل القبلة کفار غیر مشرکین تجوز مناکحتهم وغنیمة اموالهم من سلاحهم وکراعهم حلال عند الحرب دون غیرہ ودارهم دار اسلام الا معسکر سلطانهم وقالوا لا تقبل شهادة مخالفیهم ومرتکب الکبیرة موحد غیر مؤمن بناء علی ان الاعمال داخلة فی الایمان والاستطاعة قبل الفعل وفعل العبد مخلوق لله تعالی ومرتکب الکبیرة کافر وکفر نعمة لا ملة وتوقفوا فی تکفیر اولاد الکفار وتعذیبهم وتوقفوا فی النفاق اهو شرك ام لا وفی جواز بعثة رسول بلا دلیل ومعجزة وتکلیف اتباعه فیما یوحی الیهم ای ترددوا فی ان ذلك جائز ام لا وکفروا علیا واکثر اصحابه وافترقوا فرقا اربعا انظرهم فی المواقف والله تعالی اعلم (فتاوی کاملیة ص۲، طبع قندهار، افغانستان)

فقط والله تعالی اعلم ۲۰ ذی الحجه ۱۰ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

ازالة الريب عن مسئلة علم الغيب

(۱) د علم غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق

(۲) حکم عقيده علم غيب کلی

ازالة الريب ....

- د غيرالله نه نفی علم غيب سره متعلق نصوص قرآنيه
- د حضورصلی الله عليه وسلم ارشادات
- حضور صلی الله عليه وسلم ته د شعر جوړولو علم نه وو ورکړې شوې
- علم غيب سره د حضرات صحابه کرامورضی الله عنهم عقيده
- دحضرت علی رضی الله عنه عقيده
- د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن عقيده
- د حضرت امام ابوحنيفه رحمه الله عقيده
- د فقهاء کرامو رحمهم الله عقيده
- يو څو نکاتِ نفيسه
- د اهلِ بدعت د دلائلو حقيقت
- د علمِ غيب نفی سره متعلق د اهلِ بدعت د مشرانو عبارات
- دعلمِ غيب کلی د عقيدې حکم

د علمِ غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق

سوال : د آيت کريم «**فی خمس لا يعلمهن الاالله ـ الايه**» نه معلوميږی چه ددې پنځو څيزونو علم مختص دې له الله پاک سره ، حال دا چه په دې کښې د ډيرو امورو علم غيرالله ته کيدل مشاهدې نه ثابت دی پس د علم مختص بالله تفصيل څه دې دلائلو سره يې واضح کړئ.

الجواب ومنه الصدق والصواب په آيتِ کريمه «**فی خمس لا يعلمهن الاالله ـ الايه**» باندې دوه

Maktaba Tul Ishaat.com

سواله پیدا کیږی

اول: دا چه ددې پنځو څیزونو د اختصاص څه وجه ده ؟ حال دا چه د ټولو انبیاء علیهم السلام اود ټولو مخلوقاتوعلم متناهی . اود باری تعالی علم غیرمتناهی دې او متناهی لره دغیرمتناهی نه ویستلو نه پس غیرمتناهی وی ، بیا ئې دې پنځو لره ولې مختص کړه ؟ ددې پنځو نه علاوه نور هم ډیر علوم دی چه هغې لره صرف الله تعالی پیژنی.

دوم: دا چه ددې اختصاص دظاهری مشاهدې خلاف دې یو نه بلکه په زرګونو واقعات دی چه بعضو ته دهغې څیزونو علم حاصل شو ، لکه چه ابوبکرصدیق رضی الله عنه دخپلې لور حصه وړاندې د ولادت نه مقررکړې وه ، شاه عبدالله صاحب به تعویذ کتلوسره دا خبر هم ورکولو چه ستابه هلک کیږی یا جینۍ . حضرت محمد یعقوب نانوتوی رحمه الله دخپل مرګ خبر د وړاندې نه ورکړې وو

د اول سوال جواب دادې چه کتاب النقول للسیوطی کښې دی چه د دوی صلی الله علیه وسلم نه ددې پنځو څیزونو سوال شوې وو ددې وجه نه په جواب کښې هم دهغې ذکر راغلو.

د دویم سوال جواب په یو څومقاماتو باندې مبنی دې.

(۱) غیب عبارت دې دهغه امورِ غیبیه نه چه دهغې ادراک په حواسو ، دلائلِ عقلیو او ریاضیاتو سره نه شی کیدلې ، پس معلومول پکار دی چه د علمِ غیب څه کلیات اوجزئیات او اصول اوفروع دی ، په دنیا کښې دیوې ذرې حرکت هم بغیر د اصولو او ضوابطو نه نه کیږی . که چرته چاته د زرګونو ښځو د حمل علم اوشی نو دا جزئیات دی ، که چرته د داسې ولی نه پوښتنه اوکړې شی نو هغه به هم دکشف حواله درکوی ، هم داسې منجّم هم د ستورو تاثیرات وغیره د علاماتِ ظنیه نه معلوموی . یقینی ضوابطو نه هغه هم خالی لاس دې ، یو طبیب یا ډاکټرکه ددې دعوی کوی نو هغه به د آلاتو په ذریعه مشاهده یا دلائلِ طبیه باندې مبنی وی ، معلومه شوه چه د مغیباتو بلاواسطه علم اودهغې اصول او کلیات مختص بالله دی.

یاد دې وی چه مغیبات په دوه قسمه دی : تشریعی او تکوینی ، تشریعی لکه وحی ، ټول دغیب له قبیلې نه دی تشریعیاتوکښې څینی کلیات په قدر د ضرورت تلقین کیږی ، او په تکوینیاتو کښې کلیات نه شی ښودلې کیدلې ، هم هغه کلیاتو لره ئې په مفاتیح سره تعبیرکړی دی ، د خزانې نه هم هغه څوک څه راویستلې شی چاسره چه یې چابی وی ، بس ښکاره شوه چه علم کلیات مفاتیح د جزئیات دې لکه چه ارشاد دې ﴿وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلۡغَيۡبِ لَا يَعۡلَمُهَآ إِلَّا هُوَۚ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۚ وَمَا تَسۡقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعۡلَمُهَا وَلَا حَبَّةٖ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡأَرۡضِ وَلَا رَطۡبٖ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ﴾

خلاصه داچه د کلیاتِ تکوینیه علم او هم دغه شان د جمله فروعو داسې علمی احاطه چه څه هم

خارج پاتې نه شي خاصه د باری تعالی ده .غیرته دا نه شي حاصلیدلې . لهذا که چرته دیو جزئی علم هم دغیرنه نفی ثابته شي نو د احاطې به نفی ثابتیږی ، چونکه اهلِ بدعت د ایجابِ کلی قائل دی لهذا د زرګونو جزئیاتو دعلم ثبوت هم دهغوی دپاره مفید نه دې ، او اهلِ سنت د رفع ایجاب کلی قائل دی ددې وجه نه یو جزئیه منفیه به هم زمونږ دپاره دلیل وی لهذا مونږ داسې دلائل[۱] پیش کړو چه په هغې سره به ثابته شي چه بعضې داسې امورهم دی چه دهغې علم حضورصلی الله علیه وسلم ته نه وو ورکړی شوې .

اول دلیل لاندې آیتونه ثابتیږی چه د قیامت علم الله پورې خاص دې .

(۱) ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ﴾ صحابه کرامو رضی الله عنهم نه ددې تفسیر داسې منقول دې . اکاد اخفیها عن نفسی وهذه کنایة عن شدة الاخفاء .

(۲) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾﴾ .

(۳) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَاهَا إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَاهَا﴾

(۴) ﴿وَعِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

(۵) ﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ .

(۶) ﴿قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ .

(۷) ﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (نزلت فی سؤالهم عن الساعة)

(۸) ﴿وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ﴾

(۹) ﴿وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ﴾

(۱۰) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا﴾

(۱۱) ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا﴾

(۱۲) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ﴾

(۱۳) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ قُل لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾ .

(۱۴) ﴿إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ .

---

[۱] سوارق الغیب کښې په دې مسئلې باندې څلوېښت آیتونه او یو سل پنځوس حدیثونه پیش کړی دی .

Maktaba Tul Ishaat.com

قیامت سره متعلق قرآن کریم کښې چه څومره آیتونه دی دهغې نه واضحه ده چه د قیامت د وخت علم الله پورې خاص دې چرته یی ((**اکاد اخفیها**)) اوفرمائیلو او چرته ((**انما**)) یانفی او استثناء یا تقدیم ماحقه التاخیرسره دهغې د علم حصر د باری تعالی په ذات کښې کړې شوې دې او چرته ((**بغتة ان ادری**)) او ((**ما یشعرون**)) فرمائیلوسره دغیرنه دعلم نفی کړې شوې ده او چرته یی د قیامت علم لره علی سبیل المدح ذکرفرمائیلې دې او آخری آیت کښې د پنځو څیزونو علم مختص بالله کیدل مذکور دی ، همدارنګه قرآن کریم کښې تصریح ده چه حضورصلی الله علیه وسلم ته علم شعر نه دې ورکړې شوې.

دویم دلیل : ﴿قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ لَٱسْتَكْثَرْتُ مِنَ ٱلْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِىَ ٱلسُّوٓءُ﴾ د تقریرِ استدلال نه وړاندې یو دوه مقدمې پیژندل ضروری دی :

(۱) په دې آیت کښې د خیراو سوء نه مراد دنیاوی خیراو سوء دې ، ځکه چه آخرت کښې هرقسمه خیر حضورصلی الله علیه وسلم ته حاصل دې او هیڅ قسمه سوء به دوی لره نه مسح کوی ، معالم التنزیل وغیره کښې ددې آیت شانِ نزول متعلق د کفارو کومه معرکه نقل کړئ شوې ده هغه هم دنیاوی خیراو سوء سره متعلق ده ، لهذا کومو خلقو چه اخروی خیراو سوء مراد اخستلې دې په هغوی باندې محققینو مفسرینو رد کړې دې .

(۲) د جلبِ منفعت او د دفعِ مضرت دپاره علم ذاتی کیدل ضروری نه دی ، عطائی هم کافی دې ، همدارنګه شانِ نزول کښې سوال صرف د علم عطائی نه وو نه د علم ذاتی نه(کماروا ه فی المعالم) ددې تمهید نه پس د استدلال تقریر داسې دې چه ذکر شوی آیت کښې د دلیل دوه مقدمې دی .

اوله مقدمه :- ((**ولو کنت اعلم الغیب ـ الایه**)) ده ، په دې کښې رفع تالی لره رفع مقدم دپاره مستلزم ګرځولې شوې دې ، دویمه مقدمه ددې نه وړاندې ((**لا املک لنفسی ـ الایه**)) ده په دې کښې د رفع تالی بیان دې ، د تالی هردوه جزء د وفات تروخته پورې مرتفع دی ، آخر وخته پورې د دوی عام حالاتو نه علاوه په خپله مرض الوفات رفع تالی باندې شاهد دې بالخصوص د دوی بار بار غسل کولوسره جماعت ته تللو کوشش کول او په هرځلې بیهوشه کیدل ،که چرته دوی ته هغه وخت معلومه شوې وې چه دا اراده به پوره نه شی او چه کله زه پاسیږم نو په ماباندې به بې هوشی راځی نو یقیناً دا اراده به ئې نه وې کړې ، په هر حال داحقیقت ناقابلِ انکاردې چه آخرزمانهٔ حیات پورې عدم استکثارخیر او مس سوء کښې د دوی هم هغه حال وو چه د مخکښې نه وو ، پس معلومه شوه چه هغه وخته پورې هم دوی ته د داسې غیبو علم ورنه کړئ شو چه استکثارخیر او اجتناب عن مس السوء کښې عادةً مؤثرکیږی .

دریم دلیل : قال النبی صلی الله علیه وسلم انی اعوذبك من علم لا ینفع وقلب لا یخشع (مشکوة) آیا چاته

جراء ت شته چه ددې دعا د عدم استجابت تصوراوکړی . د دويمې دجزء مقبوليدل اظهرمن الشمس دي بلکه دهغې انکار کفر دي . ((قال الله تعالی فبما رحمة من الله لنت لهم ولو کنت فظاً غليظ القلب لا نفضوا من حولک)) پس د اولې جملې مستجاب کیدل هم متیقن دی ، نصوص هم ددې تائيد کوی . خکه چه کوم څيز د حضورصلی الله عليه وسلم لا ينفع دې هغه لا ينبغی هم دي او د داسې علم نفی په قرآن کښې ده ، فرمائی : ((وما علمناه الشعر وما ينبغی له)) په کومو رواياتو کښې چه د حضورصلی الله عليه وسلم نه يو مضمون د شعر په وزن باندې منقول دې هغه رجز دې . (وقال الاخفش ان الرجز ليس بشعر) (فيض الباری ص ۳ج۲) وروسته له تسليم د دې خبرونه هغه کلمات د حضورصلی الله عليه وسلم دمبارکې ژبې نه په جوش کښې بلاقصد جاری شواو د شعر په تعريف کښې د قصد شرط دې ، (کماصرح به علماء العروض) اوکه نو بعضې آياتِ قرانيه مثلاً د ((لن تنالوا البر حتی تنفقوا)) او ((ثم اقررتم وانتم تشهدون)) او ((ثم انتم هؤلاء تقتلون)) شعرکيدل به لازم شی حال دا چه قرآن ددې نه بری دې ((وما هو بقول شاعر)) او بقصد شعر څه وئيل ثابت شی نو بيا هغه شعر د حضورصلی الله عليه وسلم خپل نه بلکه د غيرنه ئې نقل کړې دې او که چرته هم خپل تسليم کړې شی نو دوی هغه په شعری وزن باندې ادا نه کړې شو بلکه وزن مات شو . څنګه چه صاحب مدارک او نورو مفسرينو ليکلی دی چه د ((انا النبی لا کذب ،اناابن عبدالمطلب)) په رجز کښې دوی د کذب باء لره مفتوح او مطلب لره مجرور وئيلو چه دهغې د وجه نه په هغې کښې د شعر وزن باقی نه پاتې کيدلو .

همدغه شان امام بخاری رحمه الله ج۱ ص ۵۵۵ باب الهجرة کښې ((تحت قوله عليه السلام ان الاجر اجرالاخرة . الخ)) د ابن شهاب زهری نه نقل کړی دی ، ((ولم يبلغنا فی الاحاديث ان رسول الله صلی الله عليه وسلم تمثل ببيت شعرتام غيرهذا البيت)).بهرحال په دې رجز سره دنصِ قرآنی خلاف حضور صلی الله عليه وسلم دپاره علم شعرثابتول او دا دعویٰ کول چه حضورصلی الله عليه وسلم معاذالله شعر وئيلې دې خطرناکه ګمراهی ده ، فتاوی قاضی خان کښې بې مشايخ حنفيه نه د داسې سړی تکفير نقل کړې دې چه دا اووائی چه حضورصلی الله عليه وسلم شعر وئيلې دې (قاضی خان کتاب الردة)

حاصل دادې چه دا قطعی څيز دې چه حق تعالی دوی ته غيرمعمولی کمالاتو ورکولو نه باوجود د شعر علم نه وو ورکړې . او په هغې کښې حکمت داوو چه که چرته دوی صلی الله عليه وسلم شاعروې نو دښمن به وئيل چه جناب دې خو د وړاندې نه کامياب شاعر دې . که چرته هغه پخپل شاعرانه کمال سره د قرآن په شان فصيح او بليغ کتاب جوړکړو نو څه تعجب دې . پس حق تعالی د داسې قسم شکونو دروازه بندولو دپاره او د دوی په نبوت باندې د ټولو نه لوئ دليل يعنې قرآن باندې د شکونو او شبهاتو باران کيدلو دپاره دوی لره د علم شعرنه قطعاً محفوظ

Maktaba Tul Ishaat.com

اوساتلو اودهغه د طرف نه طبیعت کښې دومره لرې والې پیدا کړو چه دوی صلی الله علیه وسلم به د بل چا شعر هم صحیح وزن باندې نه شو وئیلې . او دا بالکل هم هغه شان دې څنګه چه الله تعالی دوی لره امی اوساتلو . که چرته دوی امی نه وی نو دښمنانو ته به ددې وئیلو ګنجائش وې چه جناب دوی دا اعلیٰ مضامین دیو کتاب نه نقل کړی دی . قرآن کښې راغلی دی ‹‹**ما كنت تتلوا من قبله من كتاب ولا تخطه بيمينک اذا لارتاب المبطلون**››

علم غیب سره متعلق د صحابه کرامو رضی الله عنهم عقیده

د صدیقِ اکبر رضی الله عنه عقیده : ابن سعد اوابن ابی حاتم او مرزبهی د حسن بصری نه روایت کړې دې چه حضورصلی الله علیه وسلم به کله کله داسې وئیل : ‹‹کفی بالاسلام والشیب للمرء ناهیا›› ، حالانکه موزون مصرع داسې ده : ‹‹کفی الشیب والاسلام للمرء ناهیا›› ، مګر حضور صلی الله علیه وسلم همیشه هم داسې ګډوډ وئیلو . حضرت صدیقِ اکبر رضی الله عنه عرض اوکړو ((**اشهد انك رسول الله صلى الله عليه وسلم ما علمك الشعر وما ينبغي لك**)) (**درمنثور وابن کثیر**) په دې کښې واضحه دلیل دې چه د صدیقِ اکبررضی الله عنه په نزد حضورصلی الله علیه وسلم ته علمِ شعر نه وو ورکړې شوې چه په ماکان وما یکون کښې داخل دې .

د حضرت عمررضی الله عنه عقیده : مسلم شریف ج۱ ص ۴۸۰ ‹‹باب ان تخییره امراته لا یکون طلاقا›› ، کښې ذکر دی چه حضورصلی الله علیه وسلم به د ازواجِ مطهراتو سره ایلاء کړې وه نو په یوه بالاخانه کښې تشریف فرما وو ، حضرت عمررضی الله عنه د تحقیقِ حال دپاره د دوی صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حاضر شو نو دکمرې په دروازه کښې یې د دوی غلام رباح ولیدلو ، حضرت عمررضی الله عنه هغه ته اووئیل چه ځما د پاره اجازه طلب کړه ، دوه درې ځله اذن طلب کولو باندې چه کله جواب ملاؤ نه شو نو حضرت عمررضی الله عنه په اوچت آوازسره عرض اوکړو چه دحضورصلی الله علیه وسلم دا ظن دې چه زه دخپلې لور حفصې د سفارش دپاره راغلې یم ، دې نه صفا معلومیږی چه حضرت عمررضی الله عنه دوی صلی الله علیه وسلم لره عالم الغیب نه ګڼلو .

د حضرت علی رضی الله عنه عقیده : ((**قال لم يعم على نبيكم الا الخمس من سرائر الغيب**)) (**درمنثور ج ص**) همدارنګه د حضرت علی رضی الله عنه نه طبرانی او ابنِ مَردَوّیه روایت کړې دې چه دوی رضی الله عنه د سورۂ مؤمن آیت ‹‹**منهم من قصصنا عليک ومنهم من لم نقصص عليک**›› تفسیر کولوسره فرمائی ((**بعث الله عبدا حبشيا نبيا فهو ممن لم يقصص على محمد**)) (**درمنثور وکنزالعمال ج ص**) هم دغه شان د سورۂ نساء رکوع ۴۳ یوآیت لاندې د حضرت علی رضی الله عنه دا قول په روایت

دابن ابی حاتم سره منقول دي (درمنثور ج ۲ ص ۳۱)

واضحه دې وی چه د حضرت علی نه وراندې روایت کښې حصرِ حقیقی مراد کیدلې نه شی څکه چه امورِ خمسه لره د ویستلونه پس هم باقی علوم غیرمتناهی دی چه دهغې حصول دیو مخلوق دپاره محال عقلی اوشرعی دې ، دحضرت علی رضی الله عنه نه دویم روایت هم په دې باندې دلیل دې ، چه په هغې سره معلومه شوه چه د حضرت علی په نزد د علوم خمسه نه علاوه هم بعضې نور علوم حضورصلی الله علیه وسلم ته عطا نه کړئ شو . پس داسې قسم الفاظ چه چرته هم د یوصحابی نه منقول دی دهغې هم دا مطلب دې.

د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن عقیده : ((**واذ اسرالنبی ــ الایه**)) (سورة تحریم) ددې آیتونو شانِ نزول صحیح بخاری وغیره کښې داسې نقل شوې دې چه حضورصلی الله علیه وسلم به حضرت زینب بنت حجش ته تللو نو هغې به شهدورته پیش کول چه د دوی صلی الله علیه وسلم ډیر خوښ وو ، دوی صلی الله علیه وسلم به دا شهد خوړل . د ښځې والی د تقاضا مطابق د حضور صلی الله علیه وسلم بعضې نورو ازواجو ته په دې باندې غیرت راغې نو هغوی په خپل مینځ کښې مشوره اوکړه چه په مونږ کښې چاته هم حضور صلی الله علیه وسلم تشریف راوړی نو هغه دې داسې اووائی چه تاسو مغافیر خوړلی دی (دایوبدبوئ بوټې دې) چنانچه هغوی داسې اوکړه نودوی اوفرمائیل چه ما خو شهد خوړلی دی نو وې وئیل چه شاید د شهدو موچو مغافیر خوړلی وی ، دوی قسم اوخوړلو چه زه به د نن نه پس شهد نه خورم او په دې خیال سره چه د زینب زړه خفه نه شی دهغې خبر د پټولو ئې تاکید اوفرمائیلو مگر هغه بی بی نوړو ته اووئیل نو حضورصلی الله علیه وسلم ته د وحی په ذریعې سره دهغې اطلاع ورکړې شوه ، دوی صلی الله علیه وسلم د ښکاره کولو والا بی بی نه پوښتنه اوکړه نو هغې په تعجب سره پوښتنه اوکړه ((**من انبئک هذا**)) نو دوی صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه ((**نبئنی العلیم الخبیر**)) دا پخپل مینځ کښې مشورې کولو والا ازواج عائشه او حفصه وه او په بعضې روایاتو کښې دی چه حفصه شهد څکولو والا اوعائشه ، سوده او صفیه مشورې کولو والا وې .

بعضې روایاتو کښې د شانِ نزول بل رنګې هم قصه راغلې ده . ممکن ده چه ډیر واقعات وی او د ټولو نه پس دا آیتونه نازل شوی وی په هرصورت زمونږ مقصد دومره دې چه ددې ازواجو مطهراتو د حضورصلی الله علیه وسلم دپاره خفیه تدبیرکول او بیا پوښتنې باندې ((**من انبئک هذا**)) وئیل . په دې باندې ښکاره دلیل دې چه ازواجِ مطهراتو د حضورصلی الله علیه وسلم متعلق دماکان اومایکون د علیم اوخبیرکیدلو اعتقاد نه لرلو .

د سورة نمل آیت کریمه ((**قل لایعلم من فی السموات والارض الغیب الا الله ــ الایه**)) په تفسیرکښې ابن کثیر په روایت د ابن ابی حاتم حضرت عائشې رَضی الله عنها نه نقل کوی . ((**قالت من زعم انه**

Maktaba Tul Ishaat.com

يعلم مايكون في غد فقد اعظم على الله الفرية لان الله تعالى يقول لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله)) (ابن كثير ج ص) او صحيح بخاری کښې د حضرت عائشې رضی الله عنها نه روايت دي ((من حدثك انه يعلم ما في غد فقد كذب ثم قرات وما تدرى نفس ماذا تكسب غدا)) (بخاری ج ص)

درمنثور کښې دی ، ((قيل لعائشة رضي الله عنها هل كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتمثل بشيء من الشعر قالت كان ابغض الحديث اليه غير انه كان يتمثل ببيت اخى بنى قيس يجعل اوله اخرة واخرة اوله ويقول ويأتيك من لم تزود بالاخبار فقال ابوبكر ليس هكذا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انى والله ما انا بشاعر وما ينبغى لى)).

د امام ابوحنيفه رحمه الله عقيده

تفسير مدارک التنزيل کښې د «ان الله عنده علم الساعة» لاندې ذکر دی چه ، ((راى المنصور في منامه صورة ملك الموت وساله عن مدة عمره فاشار اليه باصابعه الخمس فعبر بخمس سنوات وبخمس اشهر وبخمسة ايام وقال ابوحنيفة هو اشارة الى هذه الاية فلا يعلم هذه العلوم الخمس الا الله)) (مدارک التنزيل ج ص)

د امام مالک رحمه الله عقيده

«الم ياتكم نبا الذين من قبلكم قوم نوح وعاد وثمود ـ الايه» ددې په تفسير کښې بيان کړې شوی دی چه د امام مالک په نزد دا مکروه دی چه څوک سړې خپل نسب حضرت آدم عليه السلام پورې بيان کړی تردې پورې چه د حضور صلی الله عليه وسلم په باره کښې هم د دوی دا مسلک دې ، ځکه چه د مينځنو آباؤ او اجدادو علم د الله نه سوا چاته نشته (معالم التنزيل ج۴ ص ۲۸)

او پخپله د حضور صلی الله عليه وسلم نه روايت دې چه ((انه كان في انتسابه لا يجاوز عن معد ابن عدنان)) (تفسير کبير ج ص وسراج منير ج ص)

د فقهاء کرامو رحمهم الله عقيده

البحرالرائق او قاضی خان وغيره د فقهې په کتابونو کتاب النکاح کښې تصريح ده چه څوک سړې د نکاح په وخت دا اووائی چه زمونږه شاهد الله او رسول دې دهغه نکاح نه کيږی او قائل په يوې وجهې سره حضور صلی الله عليه وسلم لره عالم الغيب ګڼلو سره کافر کيږی

يو څو زړه راښکونکې نکتې

(۱) د ټولو څيزونو علم براره خبره د که د غيب له قسم نه وی او که د شهادت صرف الله ته دې او داسې علم محيط د الله دپاره ضروری او صرف هم دهغه دپاره کمال دې ، د بندګانو دپاره داسې

علم نه ضروري دي اونه د هغوی دپاره کمال دي ،بلکه د هربنده دپاره هم دهغه څيزونو علم موجب کمال دي دکومو دپاره چه هغوی پيدا کړې شوی دی .ددې وجه نه چه د شريعت په اصطلاح کښې دعلم معنی هم داده . لغت کښې خو دهرڅيز پيژندلو ته علم وائی مګر د شريعت په اصطلاح کښې صرف دهغه څيزونو پيژندلو نوم علم دې چه دهغې د پيژندلو وسيله تقربِ الهی او ذريعه تقربِ ايزدی وی . آيا د ريل ګاړی د جوړولو او هغه لره د چلولو د ټيليګراف وغيره مسائل پيژندلو ته علم وئيلې شی ؟ هم دا وجه ده چه انګريزانو ته علماء نه شي وئيلې . د علماؤ خطاب صرف د علم دين د حاملينو سره مخصوص دې ، حديث «طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة» کښې هم د علم اصطلاحی معنی يعنې د دين د ضروریاتو معلومول مراد دی ، په اصل کښې د بندګانو دپاره حقيقی کمال د مولی د رضا تحصيل دې او څومره کمالات چه دی هغه ټول هم ددې اصل کمال ذريعې او وسيلې دی ، لهذا د بندګانو دپاره علم هم هغه کمال دې چه د الله د رضا سبب جوړ شي . د رضاخانيانو عقيده ده چه رسول الله صلی الله عليه وسلم ته د سمندر د قطرو او د ونو دپاڼو علم دې او هر وخت دهرسړی حرکاتو اوسکناتو نه واقف دې ، ګويا چه د الله تعالی په شان په هرځائ کښې حاضرناظردې ، دا څيز د دوی دپاره باعثِ کمال نه دې بلکه د دوی د ذاتِ مقدس نه ددې نفی کول د دوی د شان لائق دې ، د دوی صلی الله عليه وسلم زړه مبارک د علوم ربانيه اود معارفِ الهيه خزانه دې نه د ټولو خلقو د صورتونو او حرکاتو سکناتو آئينه .

(۲) د «**علمت علم الاولين والاخرين**» هم دا مطلب دې چه اولين او آخرين ته د تقربِ الهی اود الله د رضا د وسائلو تعليم چه څومره ورکړې شوې وو د ټولو علم رسول الله صلی الله عليه وسلم ته عطا کړې شوې دې ، زمونږه عقيده ده چه د شريعت په اصطلاح کښې چه کوم ته علم وائی يعنې د مقربات بارګاهِ الهی علم ، په هغې کښې د حضورصلی الله عليه وسلم سره څوک مساوی شته ، نه يوملکِ مقرب د دوی مقابله کولې شی اونه يو نبی مرسل .

(۳) ديوڅيز عالم چاته وئيل په دوو صورتونو کښې منحصردې .

اول دا چه دهغه علم ټولو مسائلو لره پيژنی .

دويم دا چه دمسائلو ډير مقدار لره پيژنی ، مثلاً د فقهې عالم به هغه ته وائی چه د فقهې ټول مسائل يا مقدارِ کثيرلره پيژنی ، چاته د اودس يا د مونځ لس يا شل مسائل معلومه شي نو هغه ته عالم فقه نه شي وئيلې على هذا القياس . عالم طب به هغه سړی ته وئيلې کيږی چه د طب دټولو مسائلو ياد مقدارِ کثير علم لري صرف په دومره پيژندلوسره چه زنجبيل ګرم دې او کافوريخ ، سقمونيا مسهل دې . تعفنِ اخلاط نه بخارپيدا کيږی . عالم طب نه شي کيدلې .

ددې تمهيدنه پس غوراوکړئ چه عالم الغيب يا غيب دان څنګه وئيلې شئ په دې کښې هم دا دوه صورتونه دی . يعنې ټولو غيبو ... د ډير مقدار عالم وی ، د غيبو د

Maktaba Tul Ishaat.com

ټولو امورو علم د الله تعالی سره مخصوص دي ، دا تخصیص د قرآن په آیتونو سره هغه صراحت سره ثابت دې چه دهغې خلاف عقیده ساتلو والا لره فقهاء کرامو کافر ګرځولې دې ، اهلِ بدعت هم د ټولو غیبو قائل نه دی کما سیجئ . اوس پاتې شو دمقدارکثیرپيژندل نودهغې متعلق دا خیال کول دی چه کثرت په اعتبار د کل سره وی ، ځکه چه کثرت اوقلت اضافی امردې ، مثلاً د کل تعداد یوسل دې نو شپیتواویاؤ ته کثیروئیلې شې ، لیکن که چرته دکل مقدار یوزر وی نو شپیتواویاؤ ته کثیرنه شې وئیلې ، پس ضروری شوه چه د غیبوکل مقدار معلوم وي او بیا دا معلومه وی چه په هغې کښې څومره مقدار حضورصلی الله علیه وسلم ته ورکړې شو ددې دواړو امورو معلومولونه پس دې اوکتلې شی چه حضورصلی الله علیه وسلم ته څومره قدرې د امورِغیبیه علم ورکړې شو هغه د کل غیبو په لحاظ سره کثیر دې اوکه نه ، حالانکه دا دواړه امور مجهول دی . څوک پیژنی چه کل غیوب څومره دی ؟ او څوک پیژنی چه د څومره امورو علم حضورصلی الله علیه وسلم ته ورکړې شو؟ ، ورکولو والا پیژنی ، غرض دا چه حضورصلی الله علیه وسلم ته عالم الغیب یا غیب دان یا د غیبو پیژندلو والا په یو صورت کښې هم نه شې وئیلې . نه دکل په لحاظ سره اونه د مقدارِ کثیر په لحاظ سره ، هم دا وجه ده چه الله تعالی په قرآن مجید کښې د عالم الغیب لفظ دځپل ځان دپاره مخصوص کړې دې ،د انبیاء علیهم السلام دپاره ئې د اظهاراواطلاع لفظ اوفرمائیلو ، کما قال تعالی :((عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه احداً ، الا من ارتضی من رسول ـ الایه)) ،((وما کان الله لیطلعکم علی الغیب ولکن الله یجتبی من رسله من یشاء)) ،اوګورئ په دې دواړو آیتونو کښې الله تعالی د انبیاء علیهم السلام دپاره غیب باندې اظهار اواطلاع کړې ده ، د عالم الغیب لفظ ئې په دوی باندې اطلاق اونه فرمائیلو ، بلکه دائې دځپل ځان دپاره خاص کړو.

(۴) قرآن مجید کښې چرته چه هم دغیب لفظ راغلې دې نو دهغه ټولو ځایونو سیاق اوسباق چه معلوم کړې شی اوهغې ته غور وکړې شی نو معلومه به شی چه آیاتِ قرانیه کښې د غیب اطلاق صرف په دوو څیزونو باندې شوې دې :یو وحی او دویم د قیامت په وخت ، انبیاء علیهم السلام ته چه کوم غیب باندې د اطلاع ورکولو په باره کښې فرمائیلی دی هغه وحی الهی ده ، ځمادا مقصد نه دې چه دغیب لفظ دلغت په اعتبارسره دې دووڅیزونوسره خاص دې لغت کښې خو ټولو څیزونو غائبوته عام دې ، مګر د قرآن په اصطلاح کښې صرف وحی اود قیامت وخت پورې خاص دې .

د اهلِ بدعت د دلائلو حقیقت

(۱) اهلِ بدعت په دې مسئله کښې دومره غلو کوی چه خپلو مخالفینوته کافر وایی اویا یې د سنتو نه خارج ګڼی . پس مسئله چه هرکله دومره اهمه ده او په عقائدو کښې ده نو هغوی ته پکار دی چه دهغې متعلق یو داسې دلیل پیش کړی چه قطعی الدلالة او بین الثبوت وی . داسې دلیل

هغوی هیچری نه پیش کوی اونه د عقائدو په کتابونو کښې خپل یو تائید حاصلولې شي

(۲) د مجال د توسیع په خاطر اهلِ بدعت فقه حنفی لره پریخودلوسره د قرآن او حدیث نه استدلال کوی او دارخاء عنان دپاره مونږ هم دا طرز قبلؤو . اوکه نه نو د مقلد دپاره صرف دامام قول حجت وی ، عباراتِ فقهیه چونکه ناقابلِ تاویل دی ، ددې وجه نه اهلِ بدعت دې طرف ته راتللو سره ویریږی، پس هغوی باندې لازم دی چه یا خوفقه حنفی لره فیصل تسلیم کړی اوکه نه نو د امام ابوحنیفه رحمه الله د تقلید دعویٰ دې پریږدی اود غیرمقلد کیدلو دې عام اعلان اوکړی.

(۳) دا خلق دنزولِ قرآن په اختتام باندې دحضورصلی الله علیه وسلم علومو لره محیط لجمیع ماکان ومایکون منی لهذا هغوی ته ضروری دې چه د دعوې د اثبات دپاره د قرآن د ټولو نه آخری آیت پیش کړی او که نه نو دعوی او دلیل کښې مطابقت نه پاتې کیږی .

(۴) قرآن کریم کښې چه چرته هم غیرالله ته دعلم الغیب اعطاء معلومیږی هغلته ایجابِ جزئی دې اوچرته چه نفی ده هغلته رفع د ایجاب کلی ده ، په دې تقریرباندې د قرآن په آیتونوکښې تطبیق کیږی د ذاتی او عطائی تطبیق په هرځائ کښې جاری کیدلې نه شی .

(۵) «کل» او «ما» پخپل عموم باندې قطعی نه دی ، کوم دلائل چه اهلِ بدعت پیش کوی په هغې کښې چه چرته هم د کل لفظ وارد شوې دې هغلته استغراقِ حقیقی کیدلې نه شی ، ددې وجه نه چه د غیرمتناهی علومو حصول د مخلوق دپاره محالِ عقلی اوشرعی دې ، لهذا د کل نه مراد امورِ کثیره دی ، کل وئیلو سره کثیرمراد اخستل عام او شائع دی ، قال الله تعالی «**یجبی الیه ثمرات کل شیء**» (سورۂ قصص) ښکاره ده چه مکه مکرمه کښې د دنیا ټولې میوې نه شی راتللې چه یو هم خارجه نه شی ، هم دغه شان دبلقیس متعلق ارشاد دې «**اوتیت من کل شیء**» او د ذوالقرنین متعلق فرمائی «**واتیناه من کل شیء سببا**» حال دا چه د موجوده زمانې ایجادات هغوی سره نه وو ، هم داسې «**وعلی کل ضامریاتین من کل فج عمیق**» کښې استغراق نشته ، امام ترمذی د لفظ کل ددې اطلاق متعلق د امام الحدیث والفقه عبدالله بن مبارک دا ارشاد نقل کړې دې «**جائز فی کلام العرب اذا صام اکثر الشهر صام کله الخ**» (ترمذی)

پخپله مولوی احمد رضاخان صاحب هم ددې اطلاق اقرار کړې دې ، چنانچه پخپله فتاوی کښې یوځائ فرمائی «کله د کل نه مراد اکثروی» (فتاوی رضویه ج ۱ ص ۷۳۷)

هم دغه شان د «من» او «ما» متعلق صاحبِ منار د نورالانوار په متن کښې فرمائی «من وما یحتملان العموم والخصوص» قرآن کریم کښې هم د خصوص دپاره مستعمل دی چنانچه د یهودو متعلق ارشاد دې «**وعلمتم ما لم تعلموا**» (انعام ۹۱) «**ویعلمکم مالم تکونوا تعلمون**» (بقره ۱۵۱)

اهلِ بدعت عموماً داسې قسم الفاظو سره استدلال کوی چه په مراد کښې قطعی نه وی ، هم

Maktaba Tul Ishaat.com

دغه شان چه کوم حدیث پیش کوی هغه د ظني الثبوت کیدلو نه علاوه ظني الدلالة وی لهذا د نصوصِ قرآنیه په مقابله کښې به معتبر نه وی.

(۲) د اهلِ بدعت په مستدل آیتونو کښې چرته چه «ما» واقع ده که چرته هغه عام واخستلې شی نو په خپله دهغوی په دعوی او دلیل کښې تطبیق نه پاتې کیږی ځکه چه د هغوی دعوی خاص د پیدائشِ عالم نه واخله ترقیامته پورې د مغیباتو د علم ده د ټولو مغیباتو دعوی نه کوی (کماسیجیء) اوکه چرته «ما» لره خاص کوی نو دخاص دیرافراد دی، متعین مراد دهغې نه څنګه ثابت شو؟

د علم غیب نفی سره متعلق د اهلِ بدعت د مشرانو عبارات

(۱) فاضل بریلوی د «الدولة المکیة» په نظرثالث کښې فرمائی، ((العلم الذاتي والمطلق المحیط التفصیلي مختص بالله تعالی)).

(۲) هم ددې کتابِ مذکور په نظرخامس کښې دی: ((لا نقول بمساواة علم الله تعالی ولا بحصوله بالاستقلال ولا نثبت بعطاء الله الا البعض)).

(۳) نعیم الدین مراد آبادی په «الکمة العلیا» ص: ۳ کښې فرمائی، ټول څیزونه جمله کائنات یعنې د ټول حاضره او غائبه علم عطا کړو، بدء الخلق یعنې د دنیا د ابتدا نه دخول جنت او دوزخ پورې ټول ئې په شان د تلی ښکاره کړه.

(۴) د ذکر شوې حوالې مطابق، واضحه دې وی چه د حضورصلی الله علیه وسلم دپاره نه مونږ د ټولو غیوبو غیرمتناهیه علم ثابته وو نه د جمله معلوماتِ الهیه.

پس اهلِ بدعت باندې لازمه ده چه خپلې هغه مخصوص دعوې باندې یو داسې دلیل پیش کړی چه دهغې سره مطابق وی، و دونه خرط القتاد، فقط والله تعالی اعلم، «ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب».

رشید احمد

۲۷ رمضان المبارک سنه ۷۱ هجری

د علم غیب کلی د عقیدې حکم

سوال: د ماهنامه الصدیق ملتان حجاج نمبر زمونږ د نظر نه تیرشو. په هغې کښې «قائل علم غیب کلی» ته کافر وئیلو کښې د احتیاط. الخ، په عنوان سره فتوی باندې زمونږ نظر پریوتلو، مستفتی چه د امینیه مدرسې دهلی کوم جواب نقل کړې دې اوهغې ته نزدې د دارالعلوم دیوبند جواب وئیلې دې، دهغې حاصل دادې چه اهلِ بدعت دعلم غیب عطائی تاویل کوی او مؤول کافر

نه دې . او د مولانا عبدالله صاحب مفتی خیرالمدارس طرف نه دهغه استفتاء د جواب خلاصه داده چه د فقه اکبر د شرح نه ئې نقل کړې ده چه ترڅوپورې یو قول کښې یو بعید نه بعید تاویل داسې اوشی چه موجب د کفر نه وی هغه وخته پورې دهغې قائل ته کافر نه دی وئیل پکار ، اگرچه قول ظاهر موجب د کفر وی . نو تاسې مهربانی وکړئ دې تحقیق سره متعلق تاسو په خپله رایه مونږ له راکړئ . بینواتوجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : د احتیاط فی التکفیر هم هغه وجه صحیح ده چه د مدرسه امینیه دهلی اود دارالعلوم دیوبند په جواب کښې مذکوره ده ، د مفتی عبدالله صاحب په فرمایلې شوې توجیه کښې دا اشکال دې چه شرح فقه اکبرکښې د مذکورې قاعدې دپاره ضروری دی چه قائل په خپله دهغه احتمالِ بعید انکار اونه کړی ، که چرته قائل په خپل ظاهرباندې د اینبودلو تصریح کوی او هم هغې باندې اصرارکوی په بل احتمال باندې د حمل کولو نه یې بندوی نودهغه قول لره خلافِ ظاهراحتمالِ بعید باندې محمول کول به څنګه صحیح وی ؟ پخپله ملاعلی قاری د شرح فقه اکبر په ص ۲۳۷ باندې لیکلی دی ((ثم ان کان نیة القائل الوجه الذی یمنع التکفیر فهو مسلم وان کان نیته الوجه الذی یوجب التکفیر لا ینفعه فتوی المفتی الخ))قول علم غیب عطائی کښې یو محملِ بعید داسې نشته چه قائل دعلمِ غیب دهغه محمل هم قائل وی یا کم ازکم دهغې نه چپ وی او انکار نه کوی دهغه د کلام یوداسې محمل نه شی کیدلې چه دهغې دې پخپله قائل وی اودهغې په بنا باندې د تکفیرنه احتراز اوکړئ شی فقط والله تعالی اعلم ۲۵صفرسنه ۷۴هجری

د تیرې شوې خبرې متعلق یو بل سوال

سوال :- بنده د علم غیبِ کلی د عقیدې متعلق دیو استفتاء پوښتنه کړې وه دهغې په جواب کښې څه شبهه باقی پاتې ده ، امید دې چه حل کولوسره مونږ مطمئن کړئ ، جناب عالی د احتیاط فی التکفیر په بناء ((مؤول کافر نه دې)) لره دګرځولو تصدیق کړې دې په دې باندې شبهه داده چه د نصِ قطعی معنی ګانی هم که چرته تواترسره قطعی طور باندې ثابت وی نودهغه معنې نه انکار کول او څه بل تاویل کول کفر دې ((لانه انکار ما ثبت من الدین ضرورةً)) لهذا د ((مؤول کافرنه دې)) قاعده مخصوص شوه داسې نصوصو سره چه دهغې الفاظ خو قطعی دی مګر معنې قطعی یې نه ده . نودهغې انکارکولوسره بل تاویل کول واقعی موجب د کفر نه دې . قادیانی د خاتم النبیین د لفظ منکر نه دی بلکه د معنې منکر دی یعنې تاویل کوی ، مګر ددې باوجود کافر دی . څکه چه د خاتم النبیین هغه معنی دکومې چه هغوی انکار کړې دې قطعی دی ، پس اوس په زیر بحث صورت کښې دا پوښتنه کول دی چه آیانصوصِ نافیه دعلم غیب کلی علم عطائی ته شاملیدل قطعی نه دی ؟ که چرته دهغه نصوصو عموم تواترسره ثابت نه وی او معنې عام قطعی نه وی نو

Maktaba Tul Ishaat.com

داسې مؤول ته کافر وئیل به صحیح نه وی ، غرض داچه د علم غیب کلی عطائی غیرالله نه منفی کیدل قطعی او ثابت بالتواتر دې اوکه نه ؟ بینوا بیانا شافیا توجروا اجراوافیا .

الجواب ومنه الصدق والصواب : هغه قطعیات چه دهغې په ثبوت او دلالت دواړو کښې ظن نه وی . الفاظ هم ثابت بالتواتر وی او دلالت علی المعنی المراد هم قطعی وی دهغې انکار کفر وی لیکن کله دا قطعیات ضروریاتِ دین نه وی او کله وی ، د ضروریاتِ دین نه مراد دادې چه هغه مسئله داسې وی چه هرهغه سړې چه دهغه دین سره څه نا څه تعلق وی هغې لره من الدین ګنی یعنې هغه د اسلام د اجلی بدیهیاتو مسائلو نه وی ((**کوجودالله تعالیٰ ووحدته وقیام الساعة وحشر الاجساد وحدوث العالم والجزاء فی الدار الاخرة والجنة والنار الی غیرذلك**)).حضرت شاه صاحب اکفارالملحدین کښې لیکلی ((**والمراد من الضروریات علی ما اشتهر فی الکتب ماعلم کونه من دین محمد صلی الله علیه وسلم بالضرورة بان تواتر عنه واستفاض وعلمته العامة کالوحدانیة والنبوة وختمها بخاتم الانبیاء وانقطاعها بعده وثم قال بعداسطر) وکالبعث والجزاء ووجوب الصلوة والزکوة وحرمة الخمر ونحوها (وقال فی الحاشیة) ای استفاض علیه حتی وصل الی دائرة العوام . الخ**))اوس ددې ضروریاتو انکار کولو والا خواه متمسک بالکتاب والسنة ولې نه وی او خواه هغه قطعیات ثابته بالتواترکښې تاویل ولی اونه کړي د اسلام نه به خارج وی کمسئلة ختم النبوة او عقیده ثابته بالتواتر المدلول علیها قطعاً کله چه هغه د ضروریاتِ دین نه وی جوړه شوې بلکه د خواصو په دائره کښې وی لکه چه ((**نفی علم الغیب عن غیرالله یا خالقیة الله تعالیٰ کل شیء حتی الافعال الاختیاریة للعباد وقدم القران**)) ددې انکارکه چرته عن تاویل (ولو ضعیفا ناشئا من غیردلیل یعتدبه) او ددې تمسک هم دکتاب اوسنت نه وی نو مونږ به اووایو چه اګرچه دا انکار کفر دې او دا عقیده کفریه ده لیکن ددې معتقد بوجهِ دهغه تاویل ضعیف اوتمسک بالدلیل الشرعی من الکتاب والسنة خارج دې له اسلام نه ، ((**خلق کل شیء ، خالق کل شیء ، خلقکم وماتعملون**)) په شان دنصوصِ قطعیه په موجودګۍ کښې معتزله انسان لره خالق د افعالِ اختیاری منی لیکن شرح عقائدِ نسفی کښې علامه تفتازانی دهغوی عدمِ کفرلره د جمهورو قول ښودلې دې او ورسره ورسره دا هم لیکی چه د ماوراء النهرعلماؤ دهغوی په تضلیل کښې مبالغه کړې ده((حتی قالوان المجوس اسعد حالا منهم حیث لم یثبتوا الاشریکا واحدا)) ، او دوئ لاتعدولاتحصی خالق منی . په هر حال بعضې علماء په دې زمانه کښې هم دتیز او سخت اقدام قائل وو ، لیکن جمهورو د احتیاط نه کار واخستلو او اوس هم هغه معامله ده ، البته بشریت انبیاء علیهم السلام اود غیر الله متصرف فی الامور نه کیدل څما په نزد د ضروریاتِ دین نه دی چه دهغې انکار (ولو عن تاویل) کفر دې فقط والله الهادی الی سبل السلام ((۱۴ربیع الاول ۷۲هجری))

بسم الله الرحمن الرحیم

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب

د اُردو شعر ترجمه ما داسې وګڼلو چه هغه د دین بوزاهد اوخضر علیه السلام دې ، کله مې چه پرده ترې لرې کړه نو معلومه شوه چه هغه ابلیس وو

د ګډ په صورت کښې شرمخ

یعنې دیندار انجمن

بنده دې موضوع سره متعلق د شائع شوی مضامینو مجموعه د ترتیب او تحریر دپاره د یو داسې اهلِ قلم په حواله کړه چه هغه باندې د لیکلو د اوږدوالی او د تکثیرِ اشعار اود عبارت ښائسته کولو غلبه ده ، چه کله هغه رساله ولیکله اوماته یې پیش کړه نوما په هغې کښې صفحې په صفحې ولیکلې ، دهغې باوجود د عبارت د تطویل او د اشعارو د تکثیر نه علاوه دهغې طرزِ تحریرهم د بنده د اسلوبِ تحریرنه زیات مختلف دې ، امید دې چه کوم حضرات د بنده د تحریرسره مانوسه دی هغوی به د دې خلافِ طبع تحریرنه د مطلب د اخذکولو زحمت برداشت کړی.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله وکفی والصلوٰة والسلام علی عباده الذین اصطفی

اما بعد

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ﴾

یو مذهب، ملت یا مستحکم قانون دوه قسمه خطراتو سره مخامخ کیږی . چه کله مخالفین یو ي نظریې لره ناکامول جوړول غواړی نو هغوی په لکونو حربې استعمال کړی مګر د ټولو حاصل اندرونی سازش او بیرونی یلغار دې اوبس . یو مذهب یا نظریه یا د کوم یو مملکت داسې وجود نه دې راغلې اونه به راشی چه دهغې په خلاف څوک په سازش کښې لګیدلې نه وی . او عادة د انه ب ...ب هم دادې چه د داسې تقابل په میدان کښې د صحیح او غلط معلومات وشی

عام طور باندی یو نظریې لره د ناکامه کولو دپاره اول خارجی وسائل عملی کیږی او چه کله دهغې نه ...مدی وشی . نو اندروني طور باندې داسې خلق تیاریږی چه هغه تحریک لره ناکامه کړی د امتحان او آزمائش په هغه سختو مرحلو کښې بعضې ماتې اوخوری او بعضې دهغه آزمائش

Maktaba Tul Ishaat.com

نه بری شی

اسلام چونکه یومکمل ضابطهٔ حیات دې بلکه حقیقت دادې چه اسلام دینِ فطرت دې . د فطرت انسانی صحیح ترجمانی که چرې چرته موندلې کیږی نو هغه صرف اسلام دې . نظریه اسلام او نورو مختلفو نظریاتو کښې چه چرته بل فرق دې هغلته دا فرق نهایتِ واضح دې چه هغه ټول قوانین او نظریات چه غیراسلامی دی هغه دیو خاصې طبقې اود مکتبه فکر د جذباتو ترجمان کیږی ددې وجه نه هغه خالص جذباتو باندې د مبنی کیدلو په بناء باندې اول خو د مصالح بشریه نه بالکل خالي وی او که چرته په هغې کښې څه مصلحت وی هم نو هغه مخصوصې طبقې او مخصوص زمانې پورې محدود وی . په خلاف د اسلام چه هغه چونکه دخالقِ کائنات دخپل مخلوق دپاره جوړه شوې ضابطه ده چه دعلیم او خبیر کیدلو د وجه نه چه د بندګانو د ماقبل او ما بعد حالاتونه بنه واقفه دې ، ددې وجه نه هغه ضابطهٔ حیات کښې چرته چه د انسانانو د جذباتو رعایت ساتلې شوې دې هغلته دهغه خاص لحاظ ساتلې شوې دې چه هغه د انسان د طبیعتِ سلیمه اود فطرتِ عالیه حقیقی ترجمانی اوکړی ، ارشاد ربانی دې ، ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾

هسې خو هرفردبشرچه کله خپل د یو نیم انچ دله جوړوی نو هغه هم هغې لره خپل معراج اود کائناتو د نجات واحده ذریعه ګرځوی ، ارشاد دې : ﴿ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴾ لیکن چه کله واقعاتو او حقائقو باندې نظر اچولې کیږی نو واپس کیدلوسره خبره بیا هم هغلته حصاریږی چرته نه چه مونږ تلی ووچه ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴾

لیکن ښکاره ده چه داسې عالمګیرمذهب او جذباتو او فطرتِ انسانیه باندې حاوی ضابطهٔ حیات دښمنانو ته یو سترګه نه غروی ، ددې وجه نه چه کله په ګردونو اودورو کښې ککړو خلکو د اسلام نمر روښانه کړو نو نمرته د سترګو بندولو والا سترګې توړې شوې او کتلو والا اوکتل چه د اسلام د ختمولو ځومره کوششونه بې فائدې کړې شو مګر هغه قدم په قدم باندې د اسلام دترقئ موجب جوړیدل .

بالاخر چه کله هغو دښمنانِ اسلام اوکتل چه په داسې طریقې دهغوی سره زور نه چلیږی نو هغوی د دښمنئ دویم اړخ اختیارکړو ،که خوښه دې وی نودې ته هغه طریقه اووایه ، کومه چه رئیس المنافقین عبدالله بن ابی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په عداوت کښې شروع کړې وه ، یا د هوسِ نبوت هغه زهرقاتل ورته اووائې چه د هغې کرونده مسیلمة الکذاب اودهغه ملګرو سجاح او طلیحه اسدی کړې وه ، بهرحال دا ټول د یوې ونې خبیثې میوه ده او ددې «الکفرملة واحدة » قانون لاندې راځی ، صرف د نوم اود رنګ فرق دې او بس : شعر :

عشق کی چوٹ تو پڑتی ہے دلوں پر یکساں — ظرف کے فرق سے آواز بدل جاتی ہے

او شاعر هم د داسې حالت مطابق څه ښه وئيلي دي: شعر:

ستیزہ کار رہا ہے ازل سے تا امروز — چراغِ مصطفوی سے شرارِ بولہبی

مګر ياد ساتئ چه دا ټولې حربې اندروني وي او که بيروني خنګه چه ترننه پورې دهغوي دپاره غيرمفيد راروانې دي . هم دغه شان آئنده به هم دهغوي هره حربه بې نقاب کيدلو سره هم دهغوي دپاره د ذلت او رسوائۍ موجب وي انشاء الله تعالى.

دمسلمانانو د زړونو نه د اسلام اهميت لره د کمولو بلکه هغوی د بې دينۍ په لاربانديې د راوستلودپاره چه څرته نور ذرائع په کار لګولي دي په هغې کښې يو فتنه د دعوائې نبوت هم ده. نبي جوړيدل ئې دومره آسان کړل چه هر کله غواړي نو نبي جوړ شي.

هسې خو د حضورصلی الله عليه وسلم د انتقال نه پس ځومره خلقو د نبي . رسول . مسيح موعود اوديوسفِ موعود کيدلو دعوي اوکړه . بلکه د عينِ محمد صلی الله عليه وسلم کيدلو پورې دعوې اوشوې . ليکن د قابل خلقو پيدا کولو شرف چه کوم هندوپاک او خصوصاً سرزمينِ پنجاب ته نصيب شوی دې هغه به د دنيا يوعلاقې ته په خوب کښې هم ملاؤ نه شي . په دې خطهٔ مقدس کښې چه غلام احمد قاديانی لعنة الله عليه وعلى من حذاحذوه کوم فصلِ نبوت کرونده کړې دې . اود هغې ميوې پورته دی . دا شرف کوم بل دښمنِ اسلام ته ډير کم نصيب کيږی . شعر .

این چه شوریست که در دور قمر می بینم

عجيبه خبره ده چه استاذپير(غلام احمد قاديانی) خو د نبوت د درجې نه پورته شو او مريد (صديق ديندارچن بسويشور) د نبوت نه ترقي کولو سره د خدائ مظهر جوړشو.

الله تعالى دې چاته اختيارنه ورکوی اوکه نه نو ....اکبرآله آبادی مرحوم هم د دوی نه تنګيدلوسره دا اووئيل شعر :

صورت فانی سے آخر کیوں نہ پہچانے گئے

مجھ کو حیرت ہے کہ یہ بت کیوں خدا مانے گئے

والله دې او دده مريدان ښه پوهيږی چه خدائ چه هغه ټول کائنات ددوئ په شمول پيدا کړی دی هغه څه بل ذات دې . صديق ديندارچن بسويشور نه خدائ دې اونه دهغه مظهر اونه يو نيک بنده بلکه دا ټولې پيحيده معاملې دی

داسې معلوميږی چه د اکبر په وړاندې به هم يو داسې بې وقوفه وی . ارشاد دې

دا منظام بھی سمجھتے ہیں خدا ہے کوئی اور — دل لگی کے لئے ایک بت بھی لگا رکھا ہے

Maktaba Tul Ishaat.com

مگر ددې غریبانانو قصور نشته دې ، دوی ته د دوی دادا (انگریز) هم دا سبق ښودلې دې چه قسمت آزمایی کوئ ، کیدلې شی قرعه اندازئ کښې د مرزا صاحب د مصاحبت په وجه د خدائ جوړیدلو دپاره نوم را اوځی ، اوکه نه نو پیغمبرانو کښې خو به شمیرشو اودا د څه تعجب خبرد نه ده ، ځکه چه : شعر:

عہد انگلش میں ہے ہر چیز کے اندر نمبر — کیا تعجب ہے جو نکلا ہے پیمبر نمبر

د مرزا احمد قادیانی په مریدانو کښې خو نبیان ډیر شوی دی ، بلکه داسې هم دی چه دخپل پیر ــ نه هم څه پنځه قدمه وړاندې تللی دی ، لیکن دا سعادت ډیرو کمو کسانو ته نصیب شوې دې چه په یو وخت کښې یوسف موعودهم وی ، نبی هم وی ، عینِ محمدصلی الله علیه وسلم ، هم وی او مظهرِ خدائ هم ، مگر صدیق دیندارچن بسویشور کښې دا ټول صفات متضاد موجود دی ، شعر

این سعادت بزورِ بازو نیست — تانہ بخشد خدا لے مرزایش

لاندې مونږ هم ددې مردِ مجاهد صدیق دیندارچن بسویشور (لعنه الله) سره متعلق څه عرض کول غواړو ، او دا دهغه سلسلې آخری کړئ نه ده بلکه د مرزائیت د فتنې نه پس حکومت او عوامو ته هغه طرف ته د توجه ورکولو یو درخواست دې ، د ټولو نه وړاندې مناسب معلومیږی چه د صدیق دیندارچن بسویشور مختصراً تعارف اوکړې شی .

صدیق دیندارچن بسویشور

انسانی تاریخ کښې هغه ځومره منحوسه ورځ وه چه په هغې کښې صدیق دیندار پیدا شو ،چه هغه خپل خودساخته دین ته د دینداری نشانې لګولوسره د کفر او ارتداد تیارې خورې کړې . ساده مسلمانانو ته ئې د احتیاطِ توسع ، شوقِ جهاد اود اتفاق پسندئ شین باغ ښودلو سره د ذلت په کنده کښې گذار کړل ، بلکه ساده مسلمانان دهغه په جال کښې په پوره طور باندې رانه غلل . هغوی لره هم شیطان په دې دهوکه اچولی دی چه دا د اسلام د خدمت کولو والا مجاهدینو یو غلطی ده ، حالانکه دکفر او ارتداد په سیلاب کښې دوی خو پخپله غرق شو که چرته ستاسو هم دا طریقه وی نو الله دې نه کړی چه یو ورځ به دا سیلاب تاسو لره هم غرق کړی . شعر

خود تو ڈوبے ہیں صنم تم کو بھی ڈوبیں گے

ددې بدبخت نوم صدیق دې ، دیندارئې لقب دې . عام طور باندې خپل نوم سره ئې « چن بسویشور» لیکلو ، حیدرآباد دکن کښې دده د اوسیدو ځائ وو . په ۴ رمضان د پیر په ورځ ۱۳۰۳ هجری کښې هم په دکن کښې هغه خپل منحوس قدم کیخودلو ، عام طور باندې ئې خپل نوم اولقب داسې لیکلو . « صدیق دیندار چن بسویشور » آصف نگر حیدرآباد کښې دهغه د

خانقاه نوم «خانقاه سرورعالم» یا «جگت گروآشرم» وو ، چه په هغې کښې ئې د سیرت النبی صلی الله علیه وسلم جلسې هم کولې . پخپله چونکه تقریرکښې څه ډیر ښه نه وو ، ددې وجه نه ئې خپلو جلسو لره ښائسته کولو دپاره بعضې نور حضرات هم راغوختل . صدیق چن بسویشور د غلام احمد قادیانی سره تعلق لرلو ، لیکن بشیرالدین محمود د قادیان خلیفه ته تللو سره بیعت اوکړو . بیا محمدعلی لاهوری مرزائی ته ورتللوسره دقادیانی تفسیر اوونیلو . . ددې نه پس بیا حیدر آباد دکن ته راتللو سره د هندوانو کتابونو اود مرزا غلام احمد قادیانی پیشگوئیانې یې خپل خان باندې لګولوسره دهندوانو د اوتار(نبی) چن بسویشور کیدلو دعوی اوکړه .دیوسفِ موعود . مثیلِ موسی ، مظهر خدا دعوې سره ئې دا دعوی هم اوکړه چه «خانقاهِ سرورعالم واقع آصف نگر (حیدآباد دکن) کښې د حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم دوباره بعثت شوې دې» . همدارنګه خپل خان ته ئې الله ، د قیامت مالک او شافع محشر هم اولیکلو .دا تولې خبرې به انشاء الله هم دهغوی د کتابونو په حوالې سره وړاندې شی.

د چن بسویشور په تصانیفو کښې تراوسه پورې «مهرنبوت» « خادم خاتم النبیین » «جامع البحرین .معراج المؤمنین اود دعوت الی الله» حوالې ملاویږی ددې نه علاوه نور تصانیف هم دی چه بهائیانو دکتاب اقدس په شان فضا سازګار کیدلو باندې به میدان ته راخی .

مؤخرالذکرکتاب «دعوت الی الله » دهغه د مذهب اود نورو کتابونو سنګِ بنیاد دې ، دهغه باقی کتابونه او د مریدانو نور کتابونه ګویا هم ددې تعبیر او تشریح دی ، د کتاب په اولنۍ پاڼه باندې دا عبارت پښ شوې دې .

« دعوة الی الله » الداعی مولانا صدیق دیندارچن بسویشور ، یوسفِ موعود ، سردارآخرین چه د دیندارانجمن د اراکینو په اهتمام سره پریس مغل پوره کښې طبع کیدلوسره د ربیع الآخر په ۱۳۵۹هجری کښې د حیدرآباد نه شائع شو .

دیندار تولګې

صدیق دیندارچن بسویشور په ۱۹۲۴ء کښې دخپل دعوت د وړاندې کولو دپاره یو مجلس او تولګې جوړکړو ، چه د هغې نوم یې « دیندارانجمن » کیخودلو ، په یو ښائسته نوم سره یې ډیر مسلمانان یې په دهوکه کښې واچول او په مصیبت کښې ګرفتار کړل. ددې انجمن اصول دادی چه خلقو ته داسې خبرې ښکاره کړې شی چه د هغوی د نظرونو دپاره جاذب وی ، مثلاً د جهاد ترغیب د اتفاق اواتحاد وغیره کوشش وغیره ، اودهغوی دنبی د چن بسویشورچه کوم اصل عقائد دهغوی په کتابونوکښې دی حتی الامکان دا کوشش کوی چه هغه عوامو ته مخامخ رانه شی. نن سبا دهغه انجمن درې تحریکونه په دریو مختلفو نومونو کښې چلیږی دهغې وضاحت ددې

Maktaba Tul Ishaat.com

وجه نه ضروري دي چه چرته عوام په يو بل نوم سره دهغوی په دهوکه کښې رانه شی . پوره هندوپاک کښې دهغوی مبلغين خواره شوی دی هندوستان کښې دې تحریک ته « حزب دیندارانجمن » ونیلې کیږی ، ددې يو شاخ په کراچئ کښې هم دې، په کراچئ کښې د سعیدبن وحيد بی . اے (علیگ) په امارت کښې د « جمعیت مجاهدین فی سبیل الله دیندارانجمن » په نوم سره دا خلق کارکوی ، دا «انجمن فقراء مبلغین اسلام دیندارانجمن » او زیات ترصرف د «دیندارانجمن » په نوم سره کار کوی ، چه دهغې سربراه سعید بن وحید دې ، ددې انجمن مرکزی دفتر کورنگی کراچئ کښې دې ، دریم تحریک د « مرکزی دیندارانجمن » په نوم سره دې چه دهغې مبلغین پنجاب او پیښور وغیره کښې ښکاره او پټوطریقوسره کارکوی ، عوامو ته د دهوکې ورکولودپاره دهغوی د مبلغینو دوه خاصې پیشې دی ، بعضې امام قوم جوړیدلوسره جماتونو کښې امامت کوی او بعضې پیرجوړیدلوسره پخپله حلقه کښې دا زهر خوروی . دهغوی وضعیت او کیفیت هم خاص دې. ددې وجه نه هغه هم لیکلې کیږی دې دپاره چه ناواقفه مسلمانان دهغوی د وضع او قطع پیژندلوسره دهغوی د ښکارکیدلو نه بچ شی .

وضع، قطع «وضعیت او کیفیت»

د انجمن دیندار خلق د شین رنګ پګړی تړی چه دهغې ذ لاندې عموماً ساده توپئ وی ، رنګارنګ جامې اچوی ، اوږده ږیره ، خواره واره ویختان ، په فقیرانه شکل کښې په نظر راځی ، .زاهد صدیقی صاحب سابق مبلغ دیندارانجمن ، چه اوس ئې توبه ویستلې ده فاران کراچی فروری ۱۹۵۷، کښې لیکی :

« راقم الحروف» د څلورو کالو په موده کښې جمعیت حزب الله دیندارانجمن لره يو تبلیغی اداره تصورکوله او خپل ژوند یې هغوئ ته وقف کړې وو او خپل خدمات يې پیش کړی وو ، دهغې نه پس پورته واقعې پورې ما د يو مبلغ په حیثیت سره مغربی پاکستان کښې دوره کوله ، او په زرګونو مجلسونو کښې ما دهغه جماعت تعارف کولو لیکن داراته نه وه معلومه چه څوك ما خدام الدین ګڼل هغه د ایمان بربادولو والا او منکرین ختم نبوت دی ، صوفیانه حلیه ، دیندارانه وضع قطع ، د فرقو د اتحاد متمنی ، غرض داچه هغوی که تاسو وکتل نو کله هم دا تصور نه شئ کولې چه د داسې وضع قطع (وضعیت اوکیفیت والا) خلق به هم د دینداریٔ په جامه کښې د بې دینئ او د مشرکانه عقائدو تبلیغ کوی .

اقتباسات

تردې ځائ پورې ددې انجمن اجمالی تعارف اوکړئ شو . اوس د انجمن د بانی صدیق دیندارچن بسویشور تصانیفو نه يو څو اقتباسات پیش کولې شی ، دهغې نه به دهغه معتقدات .

عزائم او څه نور خرافات تاسو ته معلوم شي ، او بیا اندازه اولګوئ چه دا خلق (دیندار انجمن والا) حقیقت کښې څوك دی او په کوم شکل کښې ښکاره کیږی . دهغه عقائدو او عزائمو حاملین په عوامو کښې د جهاد او اتحاد په نوم سره تبلیغ کوی او عوام په خپل جال کښې ګیروی . شعر

لباسِ خضر میں یاں سینکڑوں رہزن بھی پھرتے ھیں

اگر دنیا میں رہنا ہے تو کچھ پہچان پیدا کر

اوګورئ اقتباسات .[۱]

چن بسویشور او مرزا غلام احمد قادیانی

د دیندار انجمن بانی صدیق دیندار چن بسویشور وائی :

« د نبیانو د اسرارو په ماباندې د ښکاره کیدلو دوه اسبابه دی . رومبنئ سبب داچه فقیر په ۱۹۰۷ء کښې د دجال د فتنې نه کماحقه واقفه کیدلوسره د مسیح په کوشش کښې وو ، په ۱۹۱۴ء کښې یی مسیح (مرزاغلام احمد) لره اوموندلو ، او نهایتِ مخلصانه طور باندې د اته ویشتو کالو په عمرکښې ترکِ دنیاکولوسره د زیات حصولِ علم دپاره قادیان ته اورسیدلو ، اود مرزا صاحب لیکل شوی لسو زرو صفحاتو نه چه په هغې کښې درې سوه ځایونوکښې د نبوت مسئلې لره د حل کولو کوشش کړې شوې دې ،پوره پوره واقفه شو . په دې طریقه « د نبوت د اسرارو » ښکاره کیدلو په دې فقیرباندې دا رومبنئ سبب دې (مهرنبوت ص ۲۵)

ددې اقتباس نه درې خبرې معلومې شوئ ، د چن بسویشور قادیان ته تلل ، مرزاغلام احمد قادیان لره مسیح موعود منل ، اودهغه د تصانیفو نه استفادۀ دینی اود نبوت د اسرارو ښکاره کیدل ، لوستونکو حضراتو ! ددې ځائ نه اقتباساتو لره په ذهن کښې نوټ کوئ او دا خبره مه هیروئ چه هم ددې ځائ نه صاحب باندې د نبوت د اسرارو ښکاره کیدل شروع شو ، اوس وخت د اته ویشتو کالو په عمرکښې دې ، نن ترکِ دنیا کولوسره د مرزا د کتابونو نه د کفریاتو په لټولو کښې مصروف دې ، سبا به معلومیږی چه «اسرارِ نبوت » ښکاره شوی دی اوکه د جهنم د سکروټو نه یی لمنه ډکه کړې ده ، شعر:

آج کفر سے معروف ہیں سرگوشی میں ہوش آئے گا انہیں موت کی بیہوشی میں

(اکبرآلہ آبادی)

د غلام احمد قادیانی د کتابونو نه به اسرارِ نبوت څنګه حاصل شی. هغوئ خو هغلته د اغوا

---

۱ - دهغوی په عباراتوکښې اردوزبان ، اوزانِ شعر حتی چه آیاتِ قرآنیه باندې کوم ظلم شوې دې هغه د کاتب سهوه نه ده بلکه د هغوی د لیاقت عکس دې ،

Maktaba Tul Ishaat.com

نفساني د پيريانو په کمين گاه کښې د شکار دپاره ناست دی. آيا چرته د زقوم په ازغکو کښې هم گلونه ملاويږی ؟ اوس خوبه جهنم ته د تگ نه پس چن بسويشور صاحب په زړه کښې وائی چه کاش هغلته نه وې تلې ، مگر اوس خو د «يٰليتنی کنت ترابا» نه سوا هيڅ په لاس نه ورځی

مدتوں بیٹھا ترے ہنگامہ عشرت میں میں　　　روشنی کی جستجو کرتا رہا ظلمت میں میں

آہ وہ یوسف نہ ہاتھ آیا ترے بازار میں　　　مدتوں ڈھونڈا کیا نظارۂ گل خار میں

د قاديان ددربار نه نا اميده واپس شو ، نو ځکه خو د قادنيانو نه بالخصوص د ميامحمود نه واپس شو اودخپل مستقل نبوت او د مامور او موعود کيدلو دعويدار جوړ شو او د حال په ژبه دې ونيلو سره د قاديان د دربار نه واپس شو چه ، شعر:

چشم حیراں ڈھونڈتی اب اور نظارے کو ہے
آرزو ساحل کی مجھ طوفان کے مارے کو ہے

چھوڑ کر مانند بو ، تیرا چمن جاتا ہوں میں
رخصت اے بزم جہاں سوئے وطن جاتا ہوں میں

يعنې د نبی جوړيدلو لاره لتوم چه تاسره ملاؤ نه شوه ، شعر

اے میرے خضر ختم کب ہوتی ہے مری طلب
اس کو چلا ہوں ڈھونڈنے جو ابھی ملا نہیں

موعود يوسف

صديق ديندارچن بسويشور چونکه قاديان ته تللو سره د غلام احمد قاديانی د علمی خزانو نه کافی استفاده کړې وه ، چه دهغې د وجه نه اسرارِ نبوت په دوی باندې منکشف شوی وو ، نوځکه اوس د نبوت په دعوې کولو کښې څه ناوخته وو ، بس حيدرآباد ته رسيدلو سره ئې دعوی اوکړه ، زه يوسف موعود يم ، مامور من الله چن بسويشور يم ، اودخپلې دعوې د وضاحت دپاره ئې يو کتاب د «خادم خاتم النبيين» په نوم سره اوليکلو چه په هغې کښې ئې اکثراو زيات د مرزا غلام احمد قاديانی په الهاماتو او پيشنگوئيانو سره خپله دعوه مضبوطه کړې ده ، تاسو هم يوڅو اقتباسات اوريدلوسره د قوت دليل اندازه اوکړئ:

«اوس حق راغلو» هغې طرف ته حضرت صاحب (مرزا غلام احمد قاديانی) اشاره کړې وه چه نرخوبورې څوک د روح القدس نه تائيد موندلو سره اودريدلې نه وی نو تول په شريکه کار کوئ اودهغې نه پس دهغه اتباع کول ، هم په دې کښې نجات دې ، دهغه کار دپاره ئې بخپل جماعت

کښې شپه او ورځ د دعا کولو دپاره ونیلي وو . شعر:

عید منوائو اے احمدیو تم سب مل کر منتظر جس کے تھے آج وہ موعود آیا (۱)

« په تیرشوؤدریو کالو کښې د میاصاحب په نوم ما ډیر خطونه ولیږل او بار بار مې ورته ولیکل چه د دکن د اولیاء الله (هندوسادهووغیره) کتابونه چغې وهی چه یو سړې به په شمال کښې پیدا کیږی چه دهغه نوم به محمود وی ، د غلام احمد قادیانی په چوکئ باندې به کینی .

ددې نه پس ئې نور هم تفصیل ذکرکولوسره بشیرالدین محمود لره د هندوانو د کتابونو نه د موعود انسان ثابتولو کوشش کولوسره خپل متعلق لیکلی دی چه :

« چه د هغه اصلاح به صدیق دیندار چن بسویشور کوی » (خادم خاتم النبیین ص ۹، ۱۰) از دیندارچن بسویشور .

اوګورئ د یوسف موعود دعوی لږ نور وضاحت سره فرمائی

« د حضرت مرزا (غلام احمد) صاحب په بشارت کښې چه څومره صفتونه د یوسف موعود راغلی دی هغه ټول کمالِ درجې سره په ماباندې صادق راځی ، (خادم خاتم النبیین ص ۵۸)

ددې نه پس هم په هغه کتاب کښې ص ۴۸ نه ص ۲۸ پورې د شپې دوه بجې د یو ښائسته ځینځ دهغې په بستر باندې د سملاستلو واقعه ذکرکړې ده ، او آخر کښې یې یوسف علیه السلام باندې دخپل فضیلت شپږ وجوه ذکرکړی دی :

د یوسف موعود دنیاته راتللوسره د خلقو د اصلاح کولو روایت د هندوانو د کتابونونه یا بیا د مرزا غلام احمد قادیانی د الهاماتو نه څوک پیش کوی نو پیش دې کړی ، قرآن ، حدیثو اود شریعت په کتابونوکښې خو دهغه نوم او نښان هم نشته دې ، شعر

سر خدا که عابد وزاهد کسے نگفت! درحیرتم که باده فروش ازکجا شنید

چه کله صدیق دیندار په هندوانوکښې دچن بسویشور کیدلو دعوی اوکړه ، نو په هغه سلسله کښې ئې اولیکل چه :

« دکن کښې د یو مامور انتظار تقریباً د اتو کالو راسې راروان دې او په هغه شورشغب سره چه د کرناټک هر بچې واقف دې ، دومره انتظار دیومامور په مسلمانانو کښې نشته دې ، په دومره کثرت سره نبنې بیان کړې شوی دی چه د مهدی او مسیح هم نشته» ، (خادم خاتم النبیین ص ۱۱)

اونور هم واورئ او د چن بسویشور صاحب علم کلام کښې د مهارت هم شاباشې ورکړئ .

« خما د ماموریت د انکار په صورت کښې یو سوال پیدا کیږی ، که چرته هغه په موعود کښې نه وی نو بل یو پیش کړئ ، (خادم خاتم النبیین ص ۵۹)

---

۱ - دلته « مردود » هم بنه جسپان کیږی ، دجال مردود هم دی او موعود هم دې .

Maktaba Tul Ishaat.com

صحیح اوفرمائیل حضرت والا ، څنګه جور نظر دې ، « خانه خالی را دیومی گیرد» دماموږ وخت په شان اهم عهده خالی پرته پاتې کیدل زیب نه ورکوی ، داسې معلومیږی چه دجناب په شان عالی کښې شاعر وئیلی دی ، شعر.

دل نفس کا تابع غفلت میں دنیا کی حقیقت کیا جانے
امڈے ہیں فریب امیدوں کے طوفان ہیں یا ارمانوں کے

تھی عقل زباں برائے اکبر او عشق پہ رکھی ہم نے نظر
ممتاز رہے ہشیاروں میں سرخیل رہے دیوانوں کے

د یوسف موعود کیدلو دعوې یو بل اړخ

الله دې وکړی چه دا لاندې دعوئ هم ستاسو په فکر کښې راشی ، خعخ اوړئ او سرخوزوئ: « هسې خو د جلال په لحاظ سره موسیٰ هم وی او داؤد علیه السلام هم ، د مسیح موعود په عبارت کښې ددې دواړو نومونه ولې رانه غلل ؟ ددې وجه داده چه یوسف د مصر بادشاه وو ، هغه چه په کوم قوم باندې حکمرانی کوله هغه عربی النسل قوم وو ، د اسلام د ظهورنه وړاندې په دوه زرو کالو کښې دننه هغه ټول قوم د هندوستان جنوبی علاقې ته کښې رسیدلی وو ، دوی په شرک باندې قائم وو . په هغوی کښې د یو رسول بشارت راروان وو چه هغه ته شنمکهه اوتار وائی . د شنمکهه اصلی معنی د نفس اماره مقابله کولووالا ده ، حقیقت کښې دا د یوسف تعریفی نوم دې . قوم لنګایت کښې د شنمکهه څما نه ډیر وړاندې ۲۷ خلې راتلل منلې کیږی او دا آخری ظهور دې . د نن نه اته سوه کاله وړاندې اولیاء الله (هندوسادهو) هغه لره د دیندارچن بسویشور په نوم سره مسمی کړې دې ، (دعوت الی الله ص ۲۸ از دیندار چن بسویشور)

محترمو لوستونکو ! څه پوه شوئ ؟ حضرت یوسف علیه السلام په مصرکښې صرف یو خلې نه دې راغلې بلکه د چن بسویشور په قول دهغه نه وړاندې ۲۷ کرته هغه د هندوستان په قوم لنګایت کښې تشریف راوړې دې ، اوس اته ویشت کرته یو هندو د چن بسویشور په شکل کښې راشی نعوذبالله من شرذلک ، د الله پیغمبراود هندو په شکل کښې ، العیاذ بالله ، یاد ساتئ چه دا د دعوؤ ړومبنئ درجه ده ، وړاندې تللو سره په خپله حضرت یوسف علیه السلام باندې خپل فوقیت اوچتوی . د خاموشئ اود ګوتې په خوله پاتې کیدلو نه سوا څه چاره نشته، چه خبره په فکر کښې راشی نو څه عرض هم اوکړې دلته نو شعر.

رنج آسماں میں ہے نہ راحت زمیں میں ہے
اپنے ہی حسن کا جوش ہے سب کچھ ہمیں میں ہے

خپلو قارئینو دوستانو ته بس دومره وئیل ضروري گنم او دديِ نه زیات د یوسف دوران تعارف څما ناچیز نه نه شی کیدلي او هغه داچه څومره اندازه ستاسو په ذهن کښي د حضرت یوسف علیه السلام حسن مبارک وی هغومره د چن بسویشور د بدصورتئ اندازه اوکړئ او دا حقیقت دي مبالغه کول نه دی دهغه جهنم ته د داخلي څه ډیره موده نه ده تیره شوي دهغه کتلو والا اوس هم ژوندی دی ، شعر برعکس نهند نام زنگی کافور

مهدی اخرالزمان

کوم سري چه د نبی جوړیدلو صلاحیت لری دهغه دپاره مهدی آخرالزمان جوړیدل څه مشکل دی چه هر کله په دي سلسله کښي یو خوب هم دتائید په طور په نظر راغلي وو ، وائی :

حضورصلی الله علیه وسلم څما طرف ته په گوتي سره اشاره وکړه او عوامو لره یی مخاطب کړل او وي فرمائیل چه ترڅوپوري یو سړي په هغي کښي فنا نه شی هغه ما پوري نه شی رارسیدلي » (خادم خاتم النبیین ص ۸)

څما آقا صلی الله علیه وسلم طرف ته د دروغو خوب نسبت کولو سره خو له آسمان نه ورته سند ملاؤ شوي وؤ ، اوس خلقو ته دهوکه ورکول دهغه د چپ لاس کار وو ، په داسي صورت کښي دعوائي مهدیت او بیعت رضوان اخستلو کښي څه څیز مانع وو ؟ چه کومو ساده مسلمانانو د حضورصلی الله علیه وسلم نوم مبارک سره بشارت واوریدلو خپل جان اومال ئي تول قربان کړو ، مهدی منلو سره ئي بیعت اوکړو ، واورئ د چن بسویشور خپله وینا :

«هیلی کښي یو زنانه څما وعظ اوریدلو ،د روحانیت دومره اثر اوشو چه چرته گوری چن بسویشور په نظر ورځی او هریو آواز چن بسویشور دي ، که چرته چرگ آذان وکړی نو چن بسویشور وائی ، او ماشوم هم ژاړی نو هم چن بسویشور وائی ، که د پولئ دپړق آواز اوری نو هم د چن بسویشور آواز راځی . یو څو ورځي هم داسي حالت وو ، په دي معامله کښي هغه زنانه او ویریدله ، خپل خاوند سره ماته راغله ما بیعت اخستلو سره ورته دعا اوکړه ، تراوسه پوري هغه بنه ده ، ډیر خلق دی چه وروسته له وعظونو یی چغه پورته شی چه تاسو مهدی ئي ، بعضو مهدی منلو سره بیعت اوکړو ، (خادم خاتم النبیین ص ۴۸)

هم داسي په هغه کتاب کښي دخپل روحانیت یوبله واقعه بیانولو سره لیکی :

« هغه (یوه جینئ) څان جوړولوسره په شپه کښي ماته راتللوسره نزدي شوه» دادی د مهدی آخرالزمان د روحانیت کرشمي ، شعر: دروا که راز پنهاں خواهد شد آشکارا

ستاسو څه قصورنشته دي اصل کښي اسلام لره د پریخودلو کافی موده تیره شوي ده ، اوس یاد نه دی پاتي شوی چه مهدی څه وی ، پس د فکر غلطی ده بیچاره هم دا اوگڼل چه مهدی

Maktaba Tul Ishaat.com

آخرالزمان به هم ددې قسم يوڅه وی . «اناالله وانااليه راجعون» ، شعر:

کس چمن میں نشیمن یہ نہیں یاد مجھے   گھر کو چھوڑے ہوئے مدت ہوئی صاد مجھے

تعجب په هغه کم عقلانو باندې نه کيږی ، خکه چه هوس راتللو سره د تولو نه رومبې وار په هوش باندې کوی . چه هر کله عقل لاړو نوبيا ژرا څه فايده کوی . مګر تعجب په هغه مسلمانانو ورونو باندې ضرور کيږی چه د داسې خرافاتو ويلو والو په مخکښې لاس په نامه په ادب سره اودريږی او هغه لره خپل رهبر منی مګر «لکل ساقطة لاقطة» قانون باندې دهغه نه بغير عمل ناممکن وو شعر:

ہو ہی جاتے ہیں سب اس شعبدہ پرواز کیساتھ   گردش چرخ بدل دیتی ہے دنیا کا طریق

د تازه ګل غوړيدل

«که چرته زه د احمديانو مامورِ موعود نه يم نو بل څوک اوښائې چه په عينِ وخت يعنې ۱۹۲۴ء کښې راغلو ، که چرته د ميا (محمود) صاحب د مامور کيدلو انتظار وې نو هغه بالبداهة غلط دې رومبې خو په دې بنا باندې غلط دې چه مامور کله هم د يو زبردست جماعت خليفه نه وی ، خکه چه د مامور سره کيدلو والا ته ايمان بالغيب او په امتحاناتو باندې تيريدل وی او سوا ددې نه حضرت (مرزاصاحب) د يوسف موعود دپاره ئې نطفه او علقه ليکلې ده او ليکلی ئې دی چه هغه به معمولی انسان وی او ستاسو نظرونه به دهوکه خوری او هم دا سنت الله دې ، په داسې صورت کښې نه خواجه کمال الدين صاحب اودريدلې شی اونه مولانا محمد علی صاحب او نه ميا محمود صاحب دا ټول مشهور انسانان دی ، که چرته دا خلق ددې کار دپاره مامور کړې شی نود الله په سنتو کښې فرق راځی ، هم ددې وجه نه الله جل شانه دخپلو سنتو مطابق د جماعت احمديه د ابتلاء په زمانه کښې د صديق انتخاب اوکړو ، د «ديرآمده ز راه دورآمده» وعده ئې پوره کړه ، ددې تفصيل ذکربه آئنده راځی .

د پيشنګوئې هرلفظ په فقيرباندې صادقيږی ، رومبې خو دا نشان چه هغه د نطفې علقې په شان دې ، هغه لره به کتلوسره دخلقو نظرونه دهوکه خوری هغه داسې چه د پيدائش په لحاظ سره هم څما دا حال دې چه زه حد درجې کمزورې پيدا شوې يم ، د ژړا آواز قدرې نه وتلو ، پلار مې دا اووئيل چه دا ماشوم به څه ژوندې پاتې شی په ديران ئې ګذارکړئ ، (کاش چه د پلار خبره ئې منلې شوې وې) «رشيداحمد» مورئې اووئيل چه تر اوسه خو په کښې سا شته لږ ئې پريږدئ ، الله د جماعت احمديه نه کار اخستل غواړی ، په هغوی کښې مخلص خلق ډير دی ..... الله هغه جماعت لره پريخودل نه غواړی، بيا دوباره فضل شوې دې ، حضرت مرزا صاحب ليکلی دی چه ترڅوپورې چه يو روحِ حق اودريدلې نه وی ټول په شريکه کار کوئ ، دهغه روح حق طرف ته شئ او هغه

صدیقی رنګ کښې دې ، دنطقې او علقې په شان دې ، حقیقت به په نظر راشي دوکه ونه خورئ .
غرض په دې وخت کښې چه څه کیږي هغه د الله وعدې پوره کیږي . (خادم خاتم النبیین ص ۱۸)
جناب صحیح اوفرمائیل واقعي تاسو د احمدیانو (قادیانیانو) مامورِ موعود ئې څوک چه شک کوی هغه کافر دې ، ((اشهدانك من القادیانیین ومتبوعهم لعنة الله علیك وعلى شیخك غلام احمد وعلى من حلاحلو کم الی یوم التناد واحل کم الله احل عزیز مقتدر))

مونږ ته ډیر افسوس اوشو ستاسو د خلیفه وحیدبن سعید قلمي کتاب « دختم نبوت قرآني مفهوم » په کتلوسره هغه صرف خلقو ته د دوکې ورکولو دپاره تاسو لره او ستاسو جماعت لره د قادیاني جماعت نه جدا بلکه بیزاره ښکاره کړې دې ، بې شک تاسو د قادیاني نه کیدلو د الزام نه بري یئ ، بلکه تاسو پوخ قادیاني ئې .

چن بسویشور ته څما مشوره ده چه هغه خلیفه لره چه کورنګی ۱۱۲: ۳ کښې اوسیږي زر دې لرې کړي اوکه نه نو دې ستاسو د مذهب ختمولو دپاره تیار دې ، شعر :

ان خادم دلوں کے عنصر پر بنیاد نہ رکھ تعمیر نہ کر

چن بسویشور دخپل ماموروخت کیدلو د دعوې په سلسله کښې د هندوانو د کتابونو نه هم بعضې پیشنګوئیانې درج کړي دي .

((شیور به پخپله د دنیا یو سل یو ذاتونو لره دیوکولودپاره راځي ، د لسو اوتارو په رنګ کښې به پخپله اس باندې سوریدلوسره په ملکونو باندې ګرځي ، بسوپربهوهغه لره انسان ګڼلوسره او انکارکولوسره دهغه سره خبرې مه کوئ ......دائم قائم اوسیدلو والا پرماتما پخپله راکوز شوې دې ، معجزې به ښکاره کوي ...... د ایشو روپ والا ......دنیاکښې ایشور راځي څه ناواختوالې به نه وي ...... د دنیا ایشور چن بسویشور به د دنیا لوبه او دهوکه ښکاره کوي ، شګلنه زمکه باندې به راکوزیږي)) (دعوة الى الله ص ۱۷ ، ۱۸)

اوګورئ ، چن بسویشور قائم دائم اوسیدلو والا دې یعنې هوالحی القیوم دې ، ډیر ښه ، دا عجیب الحی القیوم دې چه ډیره موده ئې اوشوه جهنم ته داخل شوې دې .

شیو لره خو مونږ د وراندې نه پیژنو چه هغه غلام احمد قادیاني دې ، د ایشور حضرت تشریح اوکړه چه هغه چن بسویشور دې ،مګر دا شنکراو پرماتما په سوچ کښې نه راځي ، آیا دا څه بلاګانې دي ، هسې خو حسنِ ظن هم دا ساتو دې چه هغه هغه جهان والا دې ، او لس اوتار چه دهغې په رنګ کښې به د ایشور صاحب ظهور کیږي او هغه به په ملکونو باندې ګرځي ، دهغې تشریح اوس پریږدو ، دهغې په غوټه باندې به یو بل دوست انشاء الله پوهه کړي .

ښه د بسوپربهو دچا چه دلته ذکر دې چه هغه به دوي لره انسان اوګڼي ، هغه خو واقعي د

Maktaba Tul Ishaat.com

ډیرلوئ جرم ارتکاب اوکړو ، بربنده انسانیت لره انسان ګڼل دا خو واقعی د هغه ناپوهی ده . مګر دا معلومه نه شوه چه دا مردِ مجاهد بـسوپربهو څوک دي ؟

په حضور صلی الله علیه وسلم باندې تهمت

د نبوت او مامور کیدلو په تائید کښې که چرته د غلام احمد قادیانی الهامات اود هندوانو په پیشنګوئیانو باندې ئې اکتفاکړې وې نو تعجب به نه وې څکه چه هغه هم په دې برخه کښې شمیر دی ، مګر حضورصلی الله علیه وسلم باندې یې هم دخپل تائید کوم تهمت اولګولو په هغې کښې د دروغو انتها کړې ده ، لیکی:

« حضورصلی الله علیه وسلم چه کوم تاریخ پیدائش څما ښودلې دې او حالات ئې ښودلی دی هم هغه د اولیاءِ دکن (سادهوؤ) ښودلی دی ، او هغوی چه کوم تاریخ پیدائش او حالات ښودلی دی هم هغه د مرزا صاحب په کتابونو کښې په نظر راځی » (خادم خاتم النبیین ص ۱۲)

ښه ښکاره دروغ دی ، حضورصلی الله علیه وسلم دا چرته فرمائیلی دی ؟ نبی کریم صلی الله علیه وسلم باندې دا دومره لوئ تهمت دې چه په دې باندې د لوئې نه لویه سزا هم تجویز کړې شی هغه ددې جرم په نسبت کمه ده ، شعر

سر خدا که عابد وزاہد کسے نگفت درحیرتم که باده فروش ازکجا شنید

غلطئ سره یی هغه ته باده فروش اووئیلو ، اوکه نه نو دې باده نوش دې .

د مثیلِ موسی علیه السلام کیدلو دعوی

مسیح موعود هم څما نسبت اوفرمائیلو چه ماته الهام شوې دې چه یو موسیٰ دې زه به هغه لره ښکاره کوم ، (دعوة الی الله ص ۲۱)

ربنتیا وائی : زه هم تائید کوم چه دوی مثیلِ موسی بلکه عینِ موسی دې آیا معلومه ده چه کوم موسی ؟ هم هغه موسی دچا په باره کښې چه ارشاد دې، شعر : (فموسی الذی رباه جبریل کافر).

ستاسو هیڅ قصورنشته ، د مرزا په الهام باندې پوهیدلوکښې غلطی شوې ده او دا اجتهادی غلطی ده ، ستاسو د شیخ الشیخ حضرت مرزا علیه ماعلیه نه هم داسې اجتهادی غلطی شوې وه . شیطان په یی زړه کښې وهم واچولو نو هغه پوهه شو چه دا وحی نازلیږی .

هر رنګ یی چه غواړې په هغه جامو کښې پټ دې

زیاتې یی دا اوکړو چه کله د نبوت خواهش زیات شو نو دخپل ځان دپاره ئې مختلف نومونه تجویز کړه او کیدل هم پکاروو ، څکه چه صرف د چن بسویشور یوسف موعود ، مثیل موسی ،

مصلح موعود ، ماموروقت ، شنکر اود پرماتما وغیره په دعوؤ سره چرته هغه نه تسلی کیدله ، چنانچه دخپلو الهامی نومونو اعلان ئې اوکړو :

« لهذا دپنځه ویشتو کالو نه څما سره مکالمهٔ الهیه جاری ده او څما اعزازی نومونه دادی : »

« اې پیران پیر ، محمد ، امام الغیب ، صدیق ، کلیم الله ، سپه سالار ، محبوب ، ته محمد جلال ئې ، مهدی آخرالزمان ، دهن پتی ، دیندار ، محی الدین ، صادق جنګ ، سری پتی ، اې تاج الاولیاء ، فاتح هندوستان ، نورمحمد محمودصدیق ، جری الله ، اې د نبی فرزند ، سکندراعظم ، عبدالقادر ، عبدالله موسی ، سلیمان ، مولانا ، نګهبان ، اې عیسی ، اې پهلوان ، عادل میراصاحب اې څما د آسمان ستورې ، د بی بی فاطمې لعل ، اندرجیوتی ، څما صاحبرچراغ دهر ، سلطان نصرالدوله ، کروناتهه ، یا منصور ، نور هم ډیر نومونه دی ، ددې نومونو نه علاوه ماته بارباراواز اوکړئ شو په یوسف سره او په صفا الفاظو کښې الله تعالی اووئیل یوسف دې باباصدیق او اووئیل هم ته ئې چن بسویشور » (دعوة الی الله ص ۳۵)

د یوې ونې نیولې (میوې)

خلیفه د قادیان په باره کښې لیکلی دی :

« اې خلیفهٔ جماعت احمدیه زه تاسو لره د ډیرې مودې نه پیژنم چه تاسو متقی ضرور یئ »

(خادم خاتم النبیین ص ۷۳)

په همدې صفحه کښې یې نور تقدیس بیانوی :

« هغه وخت به څه حال وی چه کله اولوالعزم دکن ته تشریف راوړی ، زه میا محموداحمد صاحب ته د دکن دبشارتونو په بناباندې خلیفهٔ جماعت احمدیه منم ، اګرچه د لاهور جماعت مخالف وی ، »

حقیقت دادې که د صدیق دیندارجماعت وی یا د قادیانی یا د لاهوری ټول د یو ونې بار او میوې دی ، د چن بسویشور اودهغه د کتابونو نه چرته چه قادیانیت ته تقویت رسیدلې وو هغلته هم دهغوی په ذریعې د لاهوریت پرچار وو ، چنانچه د محمدعلی لاهورې په باره کښې لیکی :

« حضرت مولانا محمدعلی امیرجماعت احمدیه په یو خط کښې ماته اطلاع راکړې ده چه تاسو نه څما د جماعت هر فرد خوشحاله دې » (ذکر شوې حواله)

هم داسې یو خط د قادیان نه راغلې دې ، هغه اوس ذکر کوو :

« محترم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته :

عرض دادې چه د مجلس د مشورې نه پس د آننده کال په پروګرام کښې دکن طرف ته به د وفد لیږلو کوشش کیږی ... بهرحال تاسو کار کوئ ، د الله تعالی وعدې به پخپل وخت باندې پوره کیږی ، د دې نه علاوه دا عرض دې چه د مال د تنګوالی په وجه هغه علاقې طرف ته توجه اونه

Maktaba Tul Ishaat.com

کړې شوه ... مهرباني وکړئ د کار راپور راليږئ اود مشکلاتو او نتائجو نه مونږ خبروئ

والسلام.

دستخط عبدالرحیم نیر

نائب ناظم دعوة وتبلیغ قادیان) مهرقادیان (منقول ازکتاب خادم خاتم النبیین ص ۸ ۷)

دکوم کتاب نه چه حواله ورکولې کيږی هغه په خپله د باني انجمن چن بسويشور تصنيف دې. دا اقتباسات بالخصوص د مذکوره خط نه دا خبره صفا ښکاره کيږی چه ديندارانجمن باقاعده د يو شاخ په حيثيت سره خپل مرکز قاديان کښې د کار راپور او نتائج ليږل، ددې وجه نه د جماعت د بعضې افرادو دا وئيل چه زمونږه د قاديانيانو سره نه نظرياتی څه تعلق شته او نه څه بل قسم. بديهی البطلان دی.

د ديندار انجمن والو امتحان

د عوامو دهوکه کولو دپاره د ديندار انجمن مبلغين دا وائی چه زمونږه د قاديانيانو سره اودهغوی د عقائدو سره هيڅ تعلق نشته دې، او زمونږ د انجمن بانی د چن بسويشور هغه عقائد نه وو کوم چه د مرزا غلام احمد قادياني وو، او دا چه هغه د نبوت مدعی نه وو وغيره. دا ټول فريب او رنګ سازی ده، کوم حده پورې چه دهغوی د مرزائيت دواړو جماعتونو قاديانی او لاهوری سره د تعلقاتو معامله ده هغې سره متعلق مونږ وروستو خود د جماعت د بانی د کتابونو نه ثابته کړې ده چه دهغه جماعت د قاديانی د جماعت ديو شاخ حيثيت لری، قاديانيانو سره د چن بسويشور اتفاق او غلام احمد قاديانی لره د مسيح موعود وغيره منلو تصريحات هم وروستو تيرشوی دی، اوپخپله د بانی د نبوت دعوې سره متعلق هم بعضې عبارتونه وړاندې تيرشوی دی او بعضې آئنده راروان دی، دا داسې حقائق دی چه ددې انکار په يو طريقه هم نه شی کيدلې، که چرته واقعةً دهغه مبلغينو حضراتو دې عقائدو سره هيڅ تعلق نشته دې نودا د خوشحالئ مقام دې، مګر صرف دومره وئيل کافی نه دی، بلکه کومو خلقو چه بشمول چن بسويشور د نبوت دعوی کړې ده هغه ټولو ته علی الاعلان تقريراً وتحريراً کافر اووائې اودهغوی کتابونو لره په ميدان کښې اوسوزوئ، دهغوی د جماعت نه دخپل براء ت اظهاراوکړئ، که چرته دې دپاره تيارنه نې بلکه د بانی انجمن په تابعدارو کښې خپل ځان شميرکوئ، دهغوی تحريک لره وړاندې بوتللو کښې مصروف عمل پاتې کيږئ، دهغوی کتابونو لره چاپ کوئ او اشاعت ئې کوئ، نوښکاره ده چه صرف ژبه سره دا وئيل معتبر نه دی چه زمونږه دهغوی د عقائدو سره هيڅ تعلق نشته دې، بلکه څنګه چه بانی جماعت چن بسويشور دخپلو عقائدو کفريه په بناء باندې دجال اود اسلام د دائرې نه خارج شميرلې کيږی هم دا حکم به دهغه هم وی.

قارئين حضرات دې ددې تجربه اوکړی چه کله هم د ګډ په صورت کښې يو شرمخ لره اوګوری.

د اوړدو ويختانو او شيې پگړئ والو يو خضرصورت منافق سره ملاقات اوشى نو اولاً خو دهغه په ملعونه چهره باندې به دهغه د زړه تياره ښکاري ، د زياتې تجربې دپاره دهغوى نه د غلام احمد قادياني او ختم نبوت سره متعلق پوښتنه اوکړئ نو هغوى به مرزا قادياني سره د سختې بيزارئ او ختم نبوت باندې به د ايمان تقريرکوى ، مگر که تاسو دهغوى نه د ملعون قادياني اود چن بسويشور د تکفير د اعلان مطالبه اوکړئ نو هغوى به هيچرې دې ته تيار نه شي .

د نن نه تقريباً شل کاله وړاندې غالباً ۱۳۷۲هجرى کښې ماته د دارالعلوم کورنگى نه اطلاع ملاؤ شوه چه د لانډهى د ماچسو فيکټرئ په جمات کښې د ديندارانجمن يو منافق امام دې ، ماد دارالعلوم نه يو طالب علم ته د چن بسويشور د کتابونو حواله مهيا کولوسره دجمعې په ورځ هغه جمات ته واستولو هغه د جمعې د مونځ په وخت عوامو وړاندې دهغه مردود امام د نفاق پرده پرانيستله خلقو هغه ملعون لره انتهائى ذلت سره دجمات نه اوويستلو ، هغه په منډه منډه ماته راغلو او څما د اعتماد جوړولو ئې کوشش اوکړو چه دهغه د ديندارانجمن او قاديانيانو سره هيڅ تعلق نشته دې او هغه پوخ مسلمان دې بالاخردې پورې ئې اوونيل که چرته زه وړاندې مسلمان نه ووم نو اوس ستاسو په وړاندې اسلام قبلوم او مرزا قادياني او چن بسويشور ته کافر وايم تاسو څما امامت په هغه جمات کښې پخپل حال کړئ ، ما اوونيل چه تاسو د جمعې په ورځ هم هغه جمات کښې دا اعلان اوکړئ چه : « زه روميې مرتد ووم ، اوس دوباره ما اسلام قبول کړو ، زه غلام احمد قادياني او صديق ديندارچن بسويشور اودهغه جماعت لره کافر او مرتدگنم زه به آئنده دهغوى سره هيڅ قسمه تعلق نه ساتم »

همدارنگه دا اعلان اخبارجنگ او انجام کښې هم شائع کړئ ، ددې نه پس به ته مسلمان گڼل کيږې ، باقى پاتې شوه د امامت مسئله نوکه نن يو سکھ اسلام قبول کړى او فوراً هغه ته د امامت منصب هم ورکړې شى دا نه عقلاً قابلِ تسليم ده اونه شرعاً ، يوکاله پورې به ستاد حالاتو جائزه اخستلې کيږى اود ديندارانجمن نه د تعلقاتو قطع کولو اطمينان کيدلو نه پس به تا لره امام جوړول کيږى .

هغه منافق چه کله اوکتل چه دلته دهغه هيڅ طاقت نه چليږى نود تيختې لاره ئې اختياره کړه ، چرته په يوبل جمات کښې به ئې د امامت په صورت کښې د عوامو په ايمان باندې لوټ مارشروع کړې وى ، شعر

راہزن ، ڈاکو ، لٹیرے ، خودغرض حق ناشناس

بھیڑئے پہنے پھرتے ہیں بھیڑوں کا لباس

Maktaba Tul Ishaat.com

دحضورصلی الله علیه وسلم دویم بعثت

هغه په خپل کتاب مهرِ نبوت کښې لیکي:

« الحمدلله اعلانِ نبوت د احمدیانو د جانب نه د مسیح موعود د شهرت باعث جوړشو او دا شهرت د قیامت د قائمیدلو یوعظیم الشان حجت وو. هم دا ایقانِ قیامت د «بعثتِ ثانی» په ثبوت کښې بینات جوړیدلو سره د همالیه غره په شان اوچت او مستحکم ولاړ دي » (مهرنبوت ص ۵۲)

په دې عبارت سره که تسلی نه وی شوی نو نوره تشریح یی واورئ:

« چه کله «بعثتِ ثانی» کښې دهغه پلار حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم تشریف راوړو هغه لره پریخودلو سره احمدیانو د ولدالله حقیقت لره قائم ساتل اوغوښتل چه هغوی لره نې په فتنو کښې مبتلاکړل » (مهرنبوت ص ۳۲)

خمایه خیال لوستونکی حضرات به پوهه شوی نه وی. دا دیو مقدر سوال جواب دې. مطلب داچه څوک وئیلې شی چه ته نبی برحق ئې نو دا ای احمدی (قادیانی) تا ولې نه منی؟ جواب نې دا ورکړې دې چه څنګه د حضرت عیسی علیه السلام نه پس حضورصلی الله علیه وسلم تشریف راوړو نو اکثرو عیسائیانو اونه منلو، هم دغه شان مسیح موعود نه پس چه کله دوباره د حضورصلی الله علیه وسلم بعثتِ ثانی د چن بسویشور په شکل اوشو نو هغه احمدیانو هم د عادت سابقه په شان اونه منلو، راروان عبارت ددې نوره وضاحت کوی اوګورئ:

«په نورو الفاظو کښې دهغه ولی په وجود کښې به د قیامت زمانې ته نزدې حضورصلی الله علیه وسلم پخپله تشریف راوړی، ددې حقیقت د وجه نه دې ته بروزِ محمد وئیلې کیږی، هم دهغه وجود په نشاندهی کښې به مسیح ښکاره کیږی چه د « انه لعلم للساعة » حقیقت ښکاره کولو دپاره د ماشوم په شان څه نه څه وئیلوسره عقائدی طوفان راپورته کوی، د قیامت علم ورکولودپاره دهغه بدنامی مقدر کیږی » (مهرنبوت ص ۴۳)

لوستونکی حضرات په دې عبارت کښې آخری فقره « بدنامی مقدرکیږی » لره دوباره اوګورئ آیا تاسو ته داخوښه ده چه خدانخواسته ستاسو بدنامی مقدر وی؟ یقیناً نه، نو آیا چه دخدائ نبی بروزِ نبی شی نو الله ته دا خوښه ده چه هم دهغه بدنامی مقدر وی، ښکاره خبره ده چه مقدر نه وی. نه اوشو پخپل قلم سره ئې منصبونه تقسیم کړل، چه د الله مقرب او نبی وی بعضې موقعو باندې الله تعالی هغه په آزمائش کښې اچوی، شعر

آزمائش ہے نشان بندگان محترم   جانچ ہوتی ہے انسی کی جن پہ ہوتا ہے کرم

اوچه کوم نبی نه دې بلکه متنبی د «دروغو نبوت دعویدار» وی د الله تعالی د جانبه دهغه دپاره

بدنامی مقدر وی» . چن بسویشور ته دخپل حقیقت علم خو وو نوځکه ئې حقیقت ښکاره کړو هغه داسې بروزِ محمد دې چه بدنامی دهغه دپاره مقدر ده . سود الله وجهه یوم القیامة

د بروز محمد تشریح

تیرشوی عبارت کښې د بروزمحمد (صلی الله علیه وسلم) تشریح اګرچه تیره شوه چه د «هغه ولی په وجود کښې حضورصلی الله علیه وسلم پخپله راځی» لیکن دهغې ئې نوره تشریح په اشعارو کښې کړې ده ، هغه هم وړاندې کیږی:

بروز محمد ہے نبیوں کا حاکم

ہے مظہر خدا کا قرآن کا ہے عالم ہے قاضی حشر، حوض کوثر کا قاسم

(مہرنبوت ص ۴۳)

د دواړو جهانو سردار صلی الله علیه وسلم خپل ځان ته قاضی حشر نه دی فرمائیلی سیدولد آدم خو ئې فرمائیلی دی لیکن حاکم الانبیاء ئې نه دی فرمائیلی ، ددې وجه نه چه دلته د بروزمحمد کومه تشریح کړې ده هغه داسې بروز دې چه د حضورصلی الله علیه وسلم نه یې هم څه قدرِمنزلت زیات دې بلکه قاضی حشریا مالک حشرخو صفاتِ خداوندی دی ، ددې وجه نه بلامبالغه د بروز محمد مطلب به دا وی چه هغه خدائ چه صفاتِ محمدیه سره د هندوچن بسویشور په شکل راغلې دې . هغه دا بنده ناچیز دې ، شعر

خرد کا نام جنوں رکھدیا جنوں کا خرد جو چاہے آپ کا حسنِ کرشمہ ساز کرے

مذهب «چن بسویشور» کښې هغه دننه څه محال والې نشته ځکه چه دهغه په نزد دمسلمان درجه د نبی سره برابره ده ، او چه کوم جامع الانبیاء وی هغه ښکاره ده چه کم نه کم خدائ خو به وی . د مسلمان او نبی درجه د برابره کیدلو په باره کښې پخپله د چن بسویشور الفاظ واورئ: شعر

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم (مہرنبوت ص ۴۱)

هم دا وجه ده چه هغه د یو نبی دعویٰ نه ده کړې او که نه نو دعامو مسلمانانو برابر به وې . العجب ثم العجب

د بسویشور په دربار کښې د نبیانو اجتماع

شعر : ہوس نے کردیا ہے ٹکڑے ٹکڑے نوعِ انساں کو

د خواهش پوره کولو انتهاء وشوه ، مامورِ وقت نه واخله تر مهدی آخرالزمان او یوسف موعود او نورو خیالی مراتبوپورې د رسیدلو نه پس اوس هم خواهش پوره نه شو نو دا افواه ئې شروع کړه چه ټول انبیاء ځما په دربار کښې حاضری ورکوی ، فرمائی

Maktaba Tul Ishaat.com

«بروزمحمد» نه مطلب بعثت ثاني کښې د آخرين منهم مالک او آقا دې

«هم دا وخت به د انبياؤ د اجتماع وی . چه کله ټول انبياء جمع شی په هغوی باندې به حاکم يو امتي فنافی الرسول وی چه بروزِ محمد ورته وئيلې کيږی» (مهرنبوت ص ۴۴)

چه هرکله پخپله بروزمحمد شو د محمدصلی الله عليه وسلم بعثت ثانی دچن بسويشورشو په شکل کښې، د بيت المقدس په ځائ حيدر آباد دکن کښې انبياءِ کرام جمع شو . حاکم چن بسويشور مقررشو اوس د آسمانه نه د نزولِ قرآن خيالی تصورکښې هيڅ وقت نه لګيږی ، ددې وجه نه ارشاد دې:

علم قرآن چه کله خليج عوج کښې د اولياؤ د بعثت په زمانه کښې په تدريج سره په زرو کالو کښې دننه آسمان ته اوخيژی نو دوباره به هغه ذاتِ بابرکت تشريف راوړی ، هم هغه باندې به د قرآن علم نازليږی» (مهرنبوت ص ۴۴)

عجيبه ده . هغه قرآن چه دهغه نزول په حضورصلی الله عليه وسلم باندې مکه اومدينه کښې کيدلو ، نن د هندوانو په اوتارچن بسويشور باندې دهغه نزول حيدرآباد دکن کښې کيږی ، شعر:

وئے رے قرآن مظلوم کی تری

د بهائيانو کتابِ اقدس دنياکښې د عمل دپاره راغلې وو ،د فضا سازګار نه کيدلو د وجه نه تختيدلوسره پټ شو ،که فضا سازګاره شی نو بيا به نزول کوی ، هغه د الله دښمن په نزد قرآن هم زرکاله پورې په آسمان کښې پټ وو ، اوس د چن بسويشور په موجودګئ کښې د حيدرآباد فضاسازګاره شوه نو هغه نازل شو ، شعر:

وائے ناکامی متاعِ عقل ہی غارت گئی

اے د خدائ دښمنه ! د عقل علاج اوکړه چرته د الله کتاب هم تيخته کوی ، کتاب الله خو دې دپاره راغې چه د بې عملئ په زمانه کښې خلق دهغه نه عمل ياد کړی .

د بی ادبی انتهاء دې وګوره

اول يې د مسيلمهٔ کذاب مرتبه واوريدله شاباشې يې ورکړو :

«دا فقيرفنا فی الرسول دخپل دننه ځان نه د حضورصلی الله عليه وسلم قدسی طاقت لره ښکاره کوی ، چه دهغې د وجه نه ښما وراندې نه بلکه د حضوريه وراندې ټول انبياء د ګوندو په سر په ادب سره ناست دی . » (مهرنبوت ص ۲۲)

اومو کتل د «من توشدم تومن شدی» عجيبه اوغريبه مظاهره چه ټول انبياء ښما وراندې د ګوندو په سر په ادب سره ناست دی . مګر زه چونکه بروزمحمد يم ددې وجه نه په حقيقت کښې د حضور وراندې انبياء په ادب سره ناست دی ، دا عجيبه منطقی جمله ده ، نبوت هم خپل ايجاد ا

منطق هم.

دا د مسلمانانو غيرت ته چيلنج نه دې نوخه دی ، د ټولو انبياءِ کرامو عليهم السلام داسې توهين چه هغوی يوهندوکذاب وړاندې په ادب سره ناست دی .. دهغه انجمن يوتصنيف هم د داسې قسم لغوياتو نه خالي نه دې ، ضروردې بدو حرکاتو په شاه يو بدبخته لاس کار کوی مگر .
شعر

سنبھل کے رکھنا قدم دشتِ خار میں مجنوں

کہ اس نواح میں سودا برہنہ پا بھی ہے

جنت نه بې کاره کور

تصورِ آخرت ، د جهنم ويره ، د جنت طلب دايو داسې څيزونه دی چه مسلمانانو ته عمل طرف ته دعوت ورکوی ددې وجه نه دهغه الله د دښمن په زړه کښې دا شرارت پيدا شو چه ړومبې هم ددې تصور خاتمه اوکړئ شی دې دپاره چه وړاندې مختلفې دعوؤ کولوسره خپل خواهش پوره کړئ شی او د آخرت تصور د زړه نه د ختمولو نه پس دنفس مسخر جوړيدلوسره دهغې خواهشاتو لره برداشت کړی ، ارشاد دې :

« چه کله په دنيا کښې دګناهونو زور شروع شی نو جنتي ارواحو ته غيرت راځی . د الله په اذن سره د اولياء الله په صورت راتللوسره کارکوی ، اوکه نه نو داخيال اوکړې شی چه جنتي خلق هميشه په جنت کښې وی ، هغه خو جنت نه شو بې کاره کورشو ، د بې کاره انسان د بې کارئ په باعث کيږی ، بيزاره انسان ته جنتي نه شی وئيلې کيدلې ، » (معراج المؤمنين ص ۵۲)

مسلمانانو وروڼو ! دې طرزِفکرباندې پوهه شئ ، دمرګ نه کامل انسان چرته ځی؟ آيا دوباره راتللوسره دګناهونو دنيا ته راځی؟ د واپس کيدلو نه وړاندې چرته وو؟ بې کاره کورجنت کښې . د چن بسويشور دعقيدې مطابق اوس د ديارلس نيمو کالو نه پس دحضورصلی الله عليه وسلم بعثت ثاني اوشو . ليکن په هغه ديارلس نيموکالو کښې حضورصلی الله عليه وسلم چرته وو ؟ آيا نعوذ بالله په بې کاره کور کښې وو؟ که چرته نه وؤ نواوفرمائې چه په دې درميانه وقفه کښې چرته وو ؟

مسلمانانو په هوش کښې راشئ ! څه پوهه شوئ داڅه وئيلې کيږی ؟ چن بسويشور بکيږی د آخرت تصور غلط دې ، جنت بې کاره کور دې ، حضورصلی الله صلی الله عليه وسلم په بې کاره کورکښې اوسيدلې نه شی ، ددې وجه نه دوی صلی الله عليه وسلم دې دنيا ته په بله جامه کښې تشريف راوړې دې ، چه کله ستاسو نبي په هغه بې کاره کور کښې اوسيدلوله نه خوښوی نو تاسو د جنت په فکرکښې اخته کيدلو سره ولې حماقت کوئ ؟

دا هرې د اسلام د جرړو په کټ کولوکښې څومره زياتې مصروفه دی . او ظلم دپاسه ظلم داچه

Maktaba Tul Ishaat.com

دمسلمانانو نه چنده کولوسره د اسلام په خلاف دا سازش کیږی دې حالت کتلوسره زړه اودماغ بې قابو کیږی ، کاش چه الله تعالی لره وحده لاشریک او حضوراکرم صلی الله علیه وسلم لره خاتم النبیین منلووالا مسلمانانو په ملک کښې مسلمان حکومت ، د نبوت او د خدائ مدعیانو ، د الله تعالی اودهغه د رسول توهین کولو والو اودهغه متبعینو لره د بازار په مینځ کښې د مرګ عبرتناکه سزا ورکولو سر دخپل ایمان ثبوت ورکړې وې اوعوامو د حکومت نه داسې پُر زوره مطالبه کړې وې چه دهغه مردودو د وجود نه دپاکستان د پاکولو نه بغیر هغوی ته سکون نه راتللې . مګر شعر

واۓ ناکامی متاعِ کارواں جاتا رہا

کارواں کے دل سے احساسِ زیاں جاتارہا

راز ښکاره شو

اې اسلام باندې ځان قربانولووالا ! ښه پوهه شئ ، چن بسویشور ته دحضور صلی الله علیه وسلم سره مینه نشته چه دوی ته بروز او فنافی الرسول وئیلې کیږی بلکه دا سازش انګریز په ډیر سوچ اوفکر سره تیارکړې دې ، چه کله هغوی اوکتل چه مسلمانانو ته دخپل پیغمبرسره ډیره زیاته مینه ده او هغې لره د کمولویې څه بل صورت په نظر رانه غلو نودهغوی نظرِانتخاب په دې باندې پریوتلو چه خلقو لره اول دا باور ورکړئ شی چه د حضورصلی الله علیه وسلم بعینه سره دخپلوټولو صفاتو په یو بل انسان کښې حلول کیدلې شی . اوبیائې یو څو احمقان په دې دعوې باندې تیارکړل . دې دپاره چه مسلمان دا اوګوری چه زمونږ نبی چه هغه باندې مونږ ځان قربانولو ته تیاریو هغه ددې اخلاقو او عاداتو مالک دې .

لیکن هغه بدماغ ته دا نه ده معلومه چه کوم منافق دی هغوی دهغه ملګرتیاکوی او اسلام ته دهغوی ضرورت نشته دې بلکه ښه اوشو چه دهغه په ذریعه صحیح اوغلط جدا شو اوچه کوم مسلمانان دی هغوی ته دحضورصلی الله علیه وسلم د صفاتِ عالیه او د اخلاقوحمیده درس رب العزت پخپل آسمانی کتاب قرآن مجید سره ورکړې دې . «وکان خلقه القرآن» «حدیث» د دوی اخلاق د قرآن مطابق وو .

دا سبق مسلمانانو ته په دومره اندازه یاد شوې دې چه په هیرولوسره نه هیریږی ، ستاسو د سازش صرف دا نتیجه راوځی چه کوم منافق د مسلمان په شکل کښې د اسلام دعویدار جوړ شوی ، هغه جدا شو فلله الحمد علی ذلک

مجهه اوتار

د چن بسویشور متعلق حقیقتِ حال خودِ دهغه د ژبې نه معلوم شو هغه خپل ځان لره د مسلمانانو پیغمبرنه دِ هندوانو اوتار وائی ، د مهرنبوت عبارت وړاندې کیږی :

« شته یو دنیا کښې داسې نبی چه دهغه په دربار کښې انبیاء جمع وی . د آدم نه واخله تر عیسی پورې ټول انبیاء او مجهه اوتار نه واخله ترگوتم بدهه اوتار پورې ټول انبیاء جمع دی » (مهرنبوت ص ۲۳)

بیا هغه داسې نبی ښوک دې ، پخپله دهغې تشریح فرمائی :

« دا فقیرفنا فی الرسول دخپل داخل نه د حضور صلی الله علیه وسلم قدسی طاقت لره ظاهره وی ، چه دهغې د وجه نه ځما وړاندې نه بلکه د حضورصلی الله علیه وسلم په وړاندې ټول انبیاء په آدب سره ناست دی (مهرنبوت ص ۲۲)

وروستو ډیرو عبارتونو کښې دا بیان شوی دی چه هغه هندوانو سادوؤ ته اولیاء الله وئیلی دی مونږ ته په دې باندې تعجب کیدلو چه هندو ته یی اولیاء الله څنگه اووئیل ، مگر چه خپل ځان ته د هندوانو اوتار اووائی ښکاره ده هغه به هندوانو ته هم اولیاء الله وائی . داسې تحریرونه کتلو سره بې اختیاره دهغه په عقل باندې ماتم کولو لره زړه غواړی ، مسلمانانو کښې دعوت کوی او خپل ځان لره د هندوانو اوتار ثابتوی مگر سوا ددې نه نورمونږ څه وئیلې شو چه شعر :

عجوبہ فقط آسماں ہی نہیں	یہاں پر عجائب نظارے بہت
فلک پر ہی دمدار تارا نہیں	زمیں پر بھی دمدار تارے بہت

هیڅ یو مسلمان (د دوی په عقیده) د نبیانو نه کم نه دې

په زړه باندې انتهائی زور کولوسره لیکم اوکه نه نو قلم د داسې عبارتونو نقل کولو دپاره تیار نه دې ، نه ضمیر ددې اجازت ورکوی چه داسې خرافاتو لره نقل کړې شی ، د انبیاءِ کرامو علیهم السلام په شان کښې داسې توهین امیز عبارتونوکتلوسره جذبات د قابو نه بهر کیږی ، جگر ټکړې ټکړې کیږی په الله قسم مسلمانانو لره دهغوی د عقائدو نه د بچ کولو په خاطر دا عبارتونه دهغوی په وړاندې کیږدم ورنه دهغه خرافاتونقل کول خو لرې خبره ده هغې ته کتلو لره هم گناه کبیره گنم .

چن بسویشور خپل ځان سره دخپلو مریدانو هم آخرت تباه کړو ، هغوی ته شنه باغونه ښودلو سره ئې مائل کړه عاشقان یی کړه ، څنگه ممکن وو چه پیرصاحب خو «محمدثانی » جوړ شی او مریدان دې تش په توره ناست وی ، ددې وجه نه ئې خپلو مریدانو ته د انبیاؤ لقب ورکولوسره یی له هغوی نه هم شرمخان جوړکړل . لوستونکی حضراتو ته به یاد وی چه غلام احمد قادیانی خپلو

Maktaba Tul Ishaat.com

مریدانو ته د صحابی لقب ورکړې وو لیکن دلته خو «این خانه همه آفتاب است» والا معامله ده ، ارشاد دې ، شعر

بروز محمد فنا فی الرسولم همه انبیاء رار فیقها کی جنم

چرته چه ئې دخپلو مریدانو د خوشحالولو دپاره هغوی ته د نبی خطاب ورکړو ، هغلته ئې د عامو مسلمانانو د زړه ساتنې دپاره عام قانون جوړکړو چه شعر:

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم

راشئ چه درته ئې اوښایم ، د چن بسویشور خپل عبارت ستاسو په خدمت دې:

«کوم مسلمان چه پیدا کیږی ، یامسلمانیږی هغه په رومبی قدم کښې دیونه یو نبی د مثیل جوړیدلو بالقوة طاقت لری او دویم تصرف د حضرت منبع انور په مسلمانانو کښې دا چلیږی چه یومسلمان ته هم دا خیال نه کیږی چه هغه دیو خپل بچی نوم دیونبی په غلامئ کښې کیږدی .خنگه چه عام طور باندې غلام محمد ، احمدغلام ، غلام علی ، غلام دستگیرنومونه ږدی ، هم دغه شان د غلام ابراهیم ، غلام موسی ، غلام عیسی ایخودلو یو مسلمان ته خیال نه کیږی ځکه چه شعر

نہیں کوئی مسلم ہے نبیوں سے کچھ کم (مہر نبوت ص ۶۰،۶۱)

دې لیکلولره کتلوسره دهغه په عقل باندې چه څومره غمرازی اوکړئ شی هغه کمه ده ، هغه ددې قابل هم نه دې چه دده د رد کولو دپاره کاغذ ضائع کړئ شی . لیکن فقط ددې د وجه نه د دیندار انجمن موجوده نگران اعلی سعید بن وحید کشمیر کښې د سیرت النبی په جلسه کښې ونیلی وو چه:

«د کوم ځائ نه چه نبوت ختمیږی دهغه ځائ نه خو د مؤمن د کمال آغاز کیږی او یومؤمن که چرته د نبوت دعوی کوی نوهغه د خپلې مرتبې د لاندې خبرې دعوی کوی»

د گستاخئ انتهاء ده چه مؤمن د نبی نه لوئې درجې والا وی ، نبی که چرته د مؤمن نه کمې درجې والا دې نو ددې صفا مطلب دادې چه معاذالله انبیاء علیهم السلام مؤمنان نه دی او چه کله د انبیاؤ دپاره مؤمن کیدل ضروری نه دی نو هغوی به هم کافر وی ځکه چه چن بسویشور دې. عجیب منطقی چال دې ، نبوت ئې داسې آرزان کړو چه د ایمان شرط ئې هم ختم کړو ، که چرته نبوت د بې ایمانئ او د بې غیرتئ نوم وی نو هغه دې هم ستاسو مبارک وی ، شعر

رقیب سرنگشت دیں تو عشق ہو تسلیم یہی ہے عشق تو اب ترک عاشقی اولی

حقیقت څه بل شې دې ، هغوی ته پخپله هم پته نشته چه نبی څه ته وائی ، په اصل کښې د غلام

احمد قادیانی مسیح موعود ، مهدی آخرالزمان او د نبوت دعوی ته فراخه رخصتی حاصله شوه ، چنانچه بیسیو دروغژن نبی هم په دې زمانه کښې پیدا شو ، ددوی هم داشوق راغې چه خه مونږه د هغه سره یو ، شعر

نہیں معلوم منزل ہے کدھر کس سمت جاتے ہیں

مچاہے قافلے میں شور ہم بھی غل مچاتے ہیں (اکبر)

چن بسویشور پخپلو تصنیفاتو کښې بیا بیا مقام مسلم لره مقام نبوت نه د اعلی او افضل ثابتولو دپاره کوشش کړې دې ، دخپل تصنیف (مهرنبوت) په شروع کښې لیکی : شعر

نبوت کے اسرار بے انتہا ہیں | بفضل خدا اس کے در مجھ پہ وا ہیں

کہوں رازداری کے اسباب کیا ہیں | میں ان کی جگہ ہوں وہ میری جگہ ہیں

کہ عیسی تلک جس قدر انبیاء ہیں | وہ رفقاء کا رسول خدا ہیں

فنائی الرسول خدا جو ہوا ہے | وہ لاریب حق میں فنا ہوگیا ہے

کہ نبیوں سے دربار اس کا بھرا ہے. | ہیں رفقا نبی یہ عجب ماجرا ہے

همدا رنگه ددې کتاب په شروع کښې دا هم دی ، شعر

ہے فائق ہمارا ولی ہر نبی پر

انتهاء اوکړه د چن بسویشور شاگرد مولوی غازی ابوالکلام عبدالغنی ، پیر خو صرف دخپل رفقاؤ په انبیاؤ باندې فضیلت ثابت کړو ، مگر عبدالغنی سود الله وجهه خو دې پورې اووئیل چه د چن بسویشور مبعوث کیدلوسره د محمد صلی الله علیه وسلم په امت کښې راتلل د نورو انبیاؤ دپاره باعثِ معراج دې ، «انالله وانا الیه راجعون» .

لیکی : شعر

محمد کی امت میں ہکران کا آنا نبیوں کا گویا ہے معراج پانا (شمس الضحی ص ۳۱)

داسې معلومیږی چه چن بسویشور د « مهرنبوت » لیکلو له وخت نه دا قسم خوړلې وو چه د انبیاء علیهم السلام توهین چه کومه حده پورې کیدلې شی په هغې کښې به هیڅ کمې نه پریږدی . لیکی : « دهغه یو وجود څه ډیرو انبیاؤ لره په خپل ځان کښې کینودلو . په همدې وسیلې سره انبیاء اقوام عالم چه هغوی باندې صرف سلام وو د « رحمة الله اود رضی الله عنه » حقدار شو »

(مهرنبوت ص ۳۴)

Maktaba Tul Ishaat.com

د ظلم دپاسه ظلم

د توهین نبوت چه کوم کردار چن بسویشور ادا کړې دې . هغې لره د قلم په څوکه باندې راوړلوسره لاس رېږي . لیکن دهغه مرید ابوالکلام عبدالغنی د توهینِ نبوت چه کومه سلسله روانه کړې ده بیشکه چه دچا په زړه کښې لږ غوندې ایمان هم وی هغه به ددې بدبخت د سرکتې کولو دپاره بې قراره وی . شعر

لرزتے تھے دل نازک قدم مجبور جنبش تھے ،

کاش چه خما مسلمانانو ورونوته دهغوی د خرافاتو د وراندې نه علم وې ، دې دپاره چه ماته د «کفرنقل کولو » ضرورت نه وې پېښ شوې او الله شاهددې چه « نقل کفرکفرنباشد» لره مخې ته ایخودلوسره دا قدم اوچتوم . د عبدالغنی عبارت پیشِ خدمت دې

جماعتِ دینداران ته د الله له طرف نه خطابونه ملاؤ شوی دی . د دوو سوو نه زیاتو مردمیدان ، ډیرو د انبیاؤ منازل طئ کړی دی هغوی د متعدد انبیاؤ په نومونو سره یاد کړئ شو . هغوی دربار بروزمحمد(خانقاه سرورِعالم آصف نگردکن) کښې جمع دې . صرف رام او کرشن اوتار دیو درجن نه زیات دی» «شمس الضحی ص ۹۱»

غوراوکړئ : آیا دوی شاګردانو د خپل ګرو نه سبقت یوړلو نه ؟ واقعی لائقِ انعام دې په سکیندونو کښې ئې د جماعت په درجنونو افرادو لره د هندوانو رام او کرشن اوتار جوړکړه ، ډیرو حضراتو لره ئې په یو وقت کښې نبیان جوړکړه ، او څوک منتظرِ نبوت دی هغوی ته ئې خطابات منجانب الله تقسیم کړه .

دلته خو قادیانیت هم شرمیږي ، هغلته خو ئې د تحقیق نه پس نبوت یوځائ کولو . مګر دلته خو د نبوت منازل ډیر زر سر ته رسی . .... هغلته خو دا ظالمان عوام کالانعام لره دخپلې خوشحالئ سامان جوړولوسره رقص کوی ، دلته په مجنونیت کښې خرافات وئیلې کیږي او هغه خلق چه هغوی ته د نبوت سند ملاویدلو والا دې په انتظارکښې د بیزوګانو په شان دهغه بدبختو په رقص کښې مصروف دی .

د صحابه کرامو طبقه بندی

د حضور صلی الله علیه وسلم صحابورضی الله عنهم ته چه کوم اعزاز حاصل دې اوس چن بسویشور خپل دروغژن نبوت باندې د ایمان راوړلووالا بې وقوفانو هم هغه مرتبه بنائی ، داسې د صحابو دوه دوره جوړیږي . هغه خوش کن ګروه بندئ لره ذکرکولوسره د دوو پیرو سره متعلق لیکی .

« تراوسه پورې دا وعده دوه خلې پوره شوې ده » (۱) زجاجه قرن اولی (۲) زجاجه قرن اخری »

(مهرنبوت ص ۳۴)

دا خنګه کیدلې شو چه بیشور صاحب خو شور جوړکړی او باشوره صاحبان خاموشه وی ددې وجه نه ئې د ګرو په ها کښې ها ملاوولوسره عبدالغنی باشور فرمائی : شعر

عیاں قرن اولی میں تھی ان کی کثرت

عیاں قرن اخری میں ہے ان کی قلت (شمس الضحیٰ ص ۸۷)

شمس الضحی

ددې کتاب مصنف ابوالکلام عبدالغنی دې چه د هغه د کتاب متعددِ حوالې تیرې شوی دی ، په دې کتاب باندې د دیندارانجمن د بانی چن بسویشور تقریظ دې ، دهغه تقریظ د وجه نه د کتاب اهمیت نور هم زیات شو ، چن بسویشور پخپل تقریظ کښې لیکی :

«د دې کتاب مصنف مولوی غازی ابوالکلام عبدالغنی صاحب مصنف میثاق الانبیاء مضامینِ تبلیغ لره د مسدس په صورت کښې یوځای کړی دی ، هغه کتاب څما د نظر نه تیرشو ، انتهائی معقولیت نه ئې کار اخستلې دې ، زمونږ د انجمن جذباتو لره په واضح طور باندې بیان کړئ شوی دی ، حقیقت کښې هغه جذبات څه دی قرآن کریم عمل کښې دې دا کتاب به د هرمسلم دپاره د هدایت باعث وی د شفاعت باعث به وی ونیلو والو لره به په صراط مستقیم باندې راولی» فقط

دستخط دیندارچن بسویشور المرقوم ۲۵رجب ۱۳۷۵هجری

دصاحبِ تقریظ په قول : دا کتاب مسلمانانو لره په هدایت او صراط مستقیم باندې د راوړلو په غرض سره تصنیف کړئ شوې دې ، هغه صراط مستقیم څه دې ؟ ددې کتاب محوله عباراتو او د چن بسویشورد تصنیفاتو خرافاتو لره مخې ته ایخودلوسره قارئین حضرات دې پخپله فیصله اوکړی چه دهغې خلاصه داده ، توهینِ انبیاء علیهم السلام ، چن بسویشورلره یوسفِ موعود ، مثیلِ موسی ، مصلحِ موعود ، مامورِ وقت ، امام الناس ، مالکِ قیامت ، بروزمحمد ، او الله لره دچن بسویشور په شکل سرهمنل ، نعوذبالله من ذلک .

لتنذر قوماً لدا

وائی د شیطان کولمه ډیره اوږده وی ، دهغه د لغویاتو هم دا عالم دې چه بیانولو والا ستړې کیږی مګر دهغه لغویاتو لسمه حصه هم نشې بیانولې لیکن د «لتنذر قوما لدا» چه کوم تفسیر کړې شوې دې هغه خو دریائې معرفت دې ، خصوصاً په هغوی باندې چه عبارت تطبیقولو سره ددې آیت وضاحت ئې کړې دې هغه خو بې نظیرډې ، زر واوریٔ داسې بې بهانعمت د بل ځائ نه نه ملاویږی :

Maktaba Tul Ishaat.com

هغه دې خانقاه ته څنګه راتللې شی دچا په سینوکښې چه د قرآن وئیلو جذبه نه وی . مبارک هغه دی چاچه په آسانه ژبه کښې یعنې د صدیق د ژبې نه د قرآن کریم رموز زده کړه . د صدیق ژبه په اصل کښې د محمد ژبه ده ، چه دهغه نه په مونږ باندې قرآن نازل شو . قرآن کریم د محمد د ژبې نه د وئیلو قید لګولې دې . «**انما یسرناه بلسانک**» او بیا وایی چه «**لتنذر قوما لدا**» یعنې تاسو به په آخری زمانه کښې د قرآن اسانولو دپاره تشریف راوړئ » (شمس الضحی ص ۴۲)

مصنف ته د اختلاط مرض دې . د صدیق د ژبې نه چه کوم کتاب په تاباندې آسان کړې شو هغه قرآن نه دې . د هندوانو ویډ دې ، چه هغې لره تا په بې وقوفتیا سره قرآن ګڼلې دې . چاچه قرآن کتلې وی ، هم هغه دې بیان کړی . دځپل ګرو نه دې ویډ وئیلې دې او تفسیر دقرآن کوې ، شعر

صورت لیلی نہ دیکھی پڑھ لیا دیوان قیس   شاعری ان کو نہیں آئی زباں داں ہوگئے

تبلیغ اوهجرت حرام دی

د کتاب شمس الضحی په دیباچه کښې غازی عبدالغنی لیکی .

« **اوس مونږ صفا وایوچه زمونږ د ماضی موعود دنورو بشارتونو په بناء باندې تیرشو . مستقبل هم موعود دې ، او هغه به هم تیرشی آئنده به داسې قسم تبلیغ ، هجرت او غزوات دیارلسو کالو پورې نه وی** » (**دیباچه شمس الضحی**)

د جهاد د حرمت حکم خو دهغوی ګرو غلام احمد قادیانی د وړاندې نه کړې وو اوس مریدانو تبلیغ او هجرت باندې پابندی اولګوله مګر د (برعکس نهند نام زنګی کافور) مطابق غازی وئیلې کیږی حضرت فرمائی ، چه د کوم تبلیغ دپاره دیندار صاحب تشریف را نه وړو چاته څه حق کیږی چه هغه راتللو سره تبلیغ شروع کړی . دا میراث خو هم هغه ته اباً عن جد ملاؤ شوې دې په دې باندې د نورو قبضه اچول جائز نه دی .

ګهن چکر

مسلمانانو ! کلیجه مضبوطولوسره د ګهن چکر په معنی باندې پوهه شئ ، او بیا اوګورئ چه چن بسویشور صاحب چاته ګهن چکر ښودلو سره پځپله طوفانی دورې باندې څی :

«حضور(چن بسویشور) اوفرمائیل ، څما کار ختم شو ، زه یو طوفانی دورې باندې تللو والا یم ، زه به همیشه اوتاریم ، الله لوئ ګهن چکر دې ، هغه د چا په فکر کښې هم نه راځی ، که چرته هغه د چا په فکر کښې راغلو نو هغه خدائ نه دې (شمس الضحی ص ۱)

مسلمانانو ورونو ! دا خبرې په عالم خواب کښې نه وئیلې کیږی ، د یو مجذوب خبرې نه دی . دلته هره خبره سوچ او فکر سره د تصنیف دپاره فارغیدلوسره مصنف دځپل ګرو (پیر) خبرې تبرک ګڼلوسره لیکی ، یو کس به تر ننه پورې یو بدمعاش ، شرابی او چرسی لره نشې کښې هم داسې

خبرې کولوسره نه وی کتلې په دې باندې مزید داچه دیندارانجمن والا هم دې خرافاتو باندې د خوشحالئ نه ټالئ وهی ، او بقولِ خود پاخه مسلمانان بلکه د نبیانو په منزله دی ، چه د هغوی په مسلمانانو کښې دا امتیاز دې چه دیندار ورته وئیلې کیږی .

فکر وکړئ!

ای خما دهوکه شوو وروڼو! اوس هم د هوش نه کار واخلئ ، زمونږه دین یو ، خدائ یو ، نبی یو ، قرآن هم یو ، راشئ د شهادت کلمه وئیلوسره دوباره د دوی د رحمت په لمنه کښې آرام اوکړئ . دهغه دهوکه بازو په چالونوکښې راتللو سره خپل ایمان ، مال اوعزت مه بربادوئ ، خبره که په فکر کښې نه راځی نو د بل چا نه پوښتنه اوکړئ ، پخپله هم د عقل نه کارواخلئ ، دا عقل هم داسې مواقعو باندې په کارکښې د راوستلو دپاره ورکړئ شوی دی ، د سحر هیریدونکې که د ماښام کور ته واپس راشی نو هغه ته هیریدونکې نه وائی شعر

ظالم ابھی ہے فرصتِ توبہ دیر نہ کر   وہ بھی گرا نہیں جو گرا پھر سنبھل گیا

تفسیری نقطې

صاحب شمس الضحی د سورهٔ بلد په تفسیر کښې لیکی :

« ددې نه علاوه په دې سورت کښې د متقیانو دیو جماعت هم ذکر دې ، چه د اسلام دپاره مصیبتونه تیرولو والا دې او پخپل عمل سره د صبر او زحمت ثبوت پیش کوی ، هم هغوی لره داصحابِ ممینه یعنې د غازیانِ اسلام په نوم سره یاد کړئ شو ، دهغوی په مخالفت کښې راتللو والا قوت لره د اصحابِ مشئمه یعنې بدبخته ډله اووئیلې شوه ، دهغوی انتهاء داده چه هغوی به یو داسې اور کښې غورځولې کیږی چه هغې ته نارمؤصده وئیلې شوې دې یعنې د هغه اورنه د وتلو به څه لاره نه وی تولې دروازې به بند کړئ شی ، د ټولو نه وړاندې الله پاک «**لا اقسم بهذا البلد**» وئیلو سره په بلدِ امین سره قسم خوړلې دې «**انت حل بهذا البلد**» وئیلو د حضور په یو بل بلد کښې د بیا راکوزیدلو بشارت ورکړې شوې دې چه د (انت حل) نه ظاهره ده «**ووالدوما ولد**» کښې بلدِامین لره پلار ګرځولوسره بعثتِ ثانی کښې بلې بلدې لره دهغې ځوئ اوګرځولې شو چه د زمکې په سر باندې هم د حیدرآباد د ښار په نوم سره مشهور دې ، هم دې د خپلې بلدې ځوئ دې . چه په هغې کښې د بعثتِ ثانی دپاره حضور عالم هم هغه راتللو والا موعود ته رجل من امتی او من ولدابن وئیلې دې او هغه وجود د حضرت مولانا صدیق دیندارچن بسویشور دې ، چه هغه جسمانی ۵۲او اخلاقی ۹۲نشاناتو سره په یو بل ښار کښې نزول اوفرمائیلو . «**لقد خلقنا الانسان فی کبد**» کښې یو داسې انسان لره په حجت کښې پیش کولې کیږی چه د خپل مقصد په حصول

کښې انتهائی مشقت اچتولو نه مخ نه اړوی لیکن هغه د لقاء الله نه محرومه دي . هغه د برداشت لرلو باوجود د روحانیت نه محرومه دي ، د حضور سروعالم به په بل لباس کښې په بل ښار کښې نزول لره نه مني او هغه وجود د قاسم رضوی دي «**ایحسب الانسان ان لن یقدر علیه احد**» . یعني انسان باندې دا حجت پیش کړئ شوي دي چه هغه ولې پخپل اقتدار کښې دومره متکبره دي . آیا هغه ته دا خیال نشته چه شاید بل څاته به په دې باندې قدرت حاصل وی ؟ دا هغه عالم ښودلې شوي دي چه کله سید قاسم رضوی په پوره حیدرآباد ریاست باندې د حکومت او اقتدار په نشه کښې وو او داخیال ئې کولو چه دهغه قوت او سیاست به همیشه وی د حضرت صدیق دیندار اودهغه د ملګرو په نظر کښې هم نه راتللو ، لیکن وړاندې ښودلې شوی دی «**یقول اهلکت مالا لبدا**» یعني بالاخر هغه سرې به پخپلو لاسونو سره خپل ډیر سامان بربادوی د قوم ټول دولت لره به پخپلې غلطې رهبرئ سره د هلاکت په کنده کښې غورځوی ، (شمس الضحی ص ۸۵)

د قرآن کریم داسې تحریف چه د قرآن مطالبو لره ئې د نفسانی مطالبو په چوکاټ کښې واچول .

ګرانو لوستونکو ! دا مه هیروئ چه قرآن چن بسویشور باندې دوباره نازل شوې دې . په ده باندې د قرآن علوم ښکاره دی څکه ئې خو د قرآن داسې تفسیر لیکلې دې چه د دنیا د لوئ نه لوئ دروغژن ظالم داسې تفسیر نه دې کړې چه د الف نه یاء پورې نفسانی خواهشاتو باندې مبنی وی . مګر یاد ساتئ چه دا دروغ او دهوکه آخره پورې اوبه کیږی. شعر :

جھوٹ کا بازار تھوڑے روز ہے بعد اس کے حسرتِ دل سوز ہے

عدو شرے برانگیزد که خیر ما درآن باشد

د سورۀ بلد په تفسیر کښې د قاسم رضوی نسل لره انتهائی ذلت ورکوونکو الفاظو کښې ذکر کولوسره ګستاخ عبدالغنی لیکلی دی :

« د اولیاء الله په مخالفت کښې دوه قسمه خلق ولاړ دی یو هغه چه دهغوی نسل صحیح نه وی یا هغه چه د نسل نه خو ښه دې لیکن ګنهګار دې ، سیدقاسم رضوی په حیثیت دصدر اتحاد المسلمین زمونږ متعلق صدرناظم کوتوالی ته حکم ورکړې دې چه دیندار غل او ډاکو دې . خیر غوښتلو سره ګرځی راګرځی ، اوس ئې د کمونستانو د حملې په موقع باندې لوټ مار شروع کړې . دې عیسائی دې نه مسلمان ، دې بې دینه دې . هغه لره بهادریارجنګ مرحوم ختمول غوښتل . افسوس هغه ختم نه کړئ شو ،زه هغه لره ختموم هغه دا چه زه حکم ورکوم چه هغه لره ختم کړئ چرته موچه موندلو وې نیسئ ، د سختې نه سخته سزا ورکړئ دوی دوه سوو ته نزدې دی دوی ختم شو نو نورنشته » (شمس الضحی ص ۱۰۳)

همدارنګه دوی باندې یو شعر د قاسم رضوی په باره کښې نازل شوې دې . شعر

گئی بزم میں خود ہی خرطوم تیری
گئی حیف بیکار ہر بوم تیری (حوالہ بالا)

مصنف چه دکوم مقصد لاندې دا عبارت نقل کړې دې چه په هغې کښې د بهادريارجنګ دهغه دينداړو په باره کښې نظريه او د قاسم رضوي د ختمولو ذکر کړې دې . هغه خو مصنف بنه پيژني . مګر په هغه عبارت سره مونږ ته ډيره فائده اوشوه او هغه دا چه هغه متنبي سره متعلق د دوو داسې حضراتو راټې معلومې شوې چه هغه لره ئې د نزدې نه کتلې دې ، دهغوی په دعوو او اخلاقي تولو کيفياتو باندې د واقفه کيدلو نه پس هغوی دا رايه قائمه کړې ده

د قرآن کريم نزول

محترمو لوستونکو ته به ياد وی چه چن بسويشور صاحب باندې خود قرآن نزول په بعثت ثاني کښې شوې وؤ ، ليکن په هغه دعوی کښې يو کسر باقي نه وو چه د نزولِ اول نه پس د صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کښې د قرآن جمع هم اوشوه ليکن نزول ثاني کښې ددې بالکل ذکر نشته دې، ددې وجه نه د چن بسويشور مريدانو دا کسر هم پوره کړو ، اوګورئ :

« **ان علينا جمعه وقرانه** » يعنې د قرآن جمع کيدل او دهغې ونيل يو خاص وخت باندې وی او هغه وخت معين دې ، دا عمل د حضورسرورعالم په ظهور باندې اوشو يا بيا د حضرت مولانا صديق ديندار وجود هغه عمل لره پوره کړو » (شمس الضحی ص ٦)

آيا د حضورصلی الله عليه وسلم نه پس د صديق د ظهوره پورې د قرآن پاک پرمبني ظهور جمع او ترتيب باقي پاتی شو او که ختم شو ؟ که چرته هغه موده کښې هم هغه منزل قرآن مرتب موجود وو نو نه صديق باندې دنزول ضرورت پاتې شو اونه د صديق ديندار د جمعې او ترتيب حاجت . او که چرته د حضورصلی الله عليه وسلم نه پس قرآن ختم شو العياذبالله . نو اوفرمائې چه په دې ديارلس سوه کاله کښې مسلمانانِ عالم کوم قرآن لره قرآن منلوسره راروان دی ؟ په دې مده کښې چه قرآن نه وو نو ظاهره ده چه مسلمانانو سره چه کوم وو هغه د قرآن نه علاوه وو ددې تشريح د ديندارانجمن والو نه مطلوبه ده .

ظالم (بد ذات) (بدکار)

اوس جناب محترم ربنتيا شروع کړی دی . فرمائي

مونږ کښې تقريباً د ټول هندوستان اوتار دی . مونږ سره به هندوستان ته امن وی . د ظالمو بدذاتو به نمبر کښې مه راځئ » (ديباچه شمس الضحی)

خير هيڅ خبره نه ده د ظالمانو نمبر وروستو صحيح دی مګر جناب اوس د راز خبره اوښودله او د لغوياتو تحمل هم مشکل کيږی . چه هرکله ستا به ببر کښې يا پخيله نه کسو .

Maktaba Tul Ishaat.com

هندوستان ټول اوتار جمع دي نوداسې صورت کښې به پته نشته چه د هغه لغویاتو او خرافاتو ځومره لوئ انبار وی او بلاشبه دلته هم داسې دی ، تاسو به یو څو اقتباسات په دې رساله کښې هم کتلي وی

محترمو لوستونکو : دا هیر نه کړئ چه د «اوتار» اصطلاح په مسلمانانو کښې نشته دې . دا د هندوستان د سادهوُ اصطلاح ده ، د هندوانو خدائ ورته اووائي یا موعود مذهبی رهنما . بهر حال د اسلام لمنه ددې اوتارو نه پاکه ده ، په دې سره دا هم معلومه شوه چه د مصنف بیچاره میلان هندوانو طرف ته زیات دې ، چه دهغې وجه شاید دا کیدلې شي چه دهغه د نبوت او د نورو دعوی ګانو دلائل هم دده د کتابونو نه ماخوذ دی ، په داسې صورت کښې که چرته د هغه د زړه دپاره هغه طرف ته څه میلان نه وی نو دا خو به نمک حرامی وی ، مونږ ته هیڅ اعتراض نشته په شوق سره د هندوانو د نمک حق ادا کړه ، مګر نه د اسلام دنښې لګولوسره.

په مقام محمود باندې قبضه کول

د چن بسویشور مرید عبدالغنی پخپل کتاب شمس الضحی کښې یوشعر لیکلې دې . شعر

زمانے میں قرآن مشہور ہے اب — کہ ذات محمد محمود ہے اب

حاشیه کښې ئې ددې شعر اوږده تشریح کړې ده ، داسې تاویل ئې کړې دې چه بیشکه د تاویل لفظ بلکه د شرم لفظ هم له هغې نه شرمیږی ، لیکی :

« چونکه ټول اولیاء د حضور په مدح کښې دوب وو ، لیکن یو ولی ته هم مقام محمود حاصل نه شو ، ځکه چه هغه دور وړاندې وو ځنګه چه ددې آیت نه ښکاره دې ، «**عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا**» د آیت په دریمه حصه کښې د حضور ذات لره مقام محمود باندې د راوړلوبشارت ورکړې شوې دې ، دا دورِ آخر دې چه موعود دې ، حضور ددې مقام محمود والا بعثت دپاره مسلمانانو ته د اذان نه پس دعا ښودلې ده ، چه دهغې په تعمیل کښې هر مسلمان د «**وابعثه مقاما محمودا**» الفاظ باربار وائی ، دمونځ په قعده کښې د شهادت ګوته هم ددې بعثتِ ثانی په شهادت کښې اوچتیږی ، دکوم انتظار چه په مسلمانانو کښې دې ، هم هغه بعثت مقامِ محمود والا بعثت دې چه دهغې نه ظاهره ده چه محمد صلی الله علیه وسلم هر دیارلسو کالونه پس د یو امتی قبا اچولوسره ښکاره کیږی ، ددې وجه نه په قعده کښې (السلام علیک ایها النبی) وئیلې کیږی چه په هغې سره حضور سره مخاطب کیږی د ایهاالنبی مخاطبه د غائب سره نه ده بلکه سترګوسره د کتلو حجت پیش کوی

په هرصورت دا بعثت ثانی به په کوم رنګ کښې وی ، بعثتِ ثانی کښې به هغه خیل نوم څه ږدی ددې دپاره الله تعالی پخپله قرآن کښې حضور ته دعا کولو دپاره وئیلې دی او هغه دا ده چه

«قل رب ادخلنی مدخل صدق ... سلطانا نصیراً» د حضور د ټولو روحانی کمالاتو که چرته یو وجود متحمل کیدلې شی نو هغه وجود د صدیقِ اکبر دې ، بعثت اول کښې هم صدیق وو بعثت ثانی کښې هم صدیق دې ... پس اوس ظاهره شوه چه حضور شاهد اومشهود هم دې او د قیامت په ورځ کښې محمود هم دې او دغه شان چه کله د دوی اعاده کیږی نو موعود هم دې . حقیقت دادې چه دا آخری بعثت دې چه هغې ته (والبعث بعدالموت) هم وئیلې شوې دې . د حضور نه سوا یو بل وجود به ددې امت د اصلاح دپاره نه اودریږی . یعنې په دې امت کښې به یو کامل انسان د بروزمحمد په شکل کښې مبعوث کیږی . » (اقتباسات ازکتاب شمس الضحی ص ۳۰، ۳۱)
اعادې سره متعلق اشعار هم واورئ ، وایی : شعر :

یہ خود عود کرآئے موعود ہوکر شہادت میں خود اپنی مشہود ہوکر (شمس الضحی ص ۲)

همدارنګه ارشاد دې ، شعر

محمد بن کے قرآں کے مشہود آئے قیامت کی بعثت میں محمود آئے
اعادہ میں اپنے وہ موعود آئے غرض دور آخر کے مقصود آئے

(شمس الضحی ص ۱۵)

د مسلمان د یوبچی نه پوښتنه اوکړئ هغه به هم دا وائی چه مونږ د چن بسویشور د بعثت دپاره دا دعا نه کوو ، بیا ددې وئیلو تاسو ته جرئت څنګه اوشو چه حضور صلی الله علیه وسلم صاحب د بعثت دپاره وروستو د اذان نه دعا اوښودله چه دهغې په تعمیل کښې هرمسلمان د «وابعثه مقاما محموداً » الفاظ بیا بیا وائی ، چن بسویشور ته شیطان دوکه ورکړې ده چه مسلمانان ستا د بعثت دپاره دعاکوی .

افسوس غضب ئې اوکړو دې بدبخت دې وئیلوسره چه « د مونځ په قعده کښې د شهادت ګوته ددې بعثتِ ثانی په شهادت کښې اوچتولې کیږی ، «العیاذبالله» آیا د حضورصلی الله علیه وسلم د یو هندو په شکل کښې د راتللو شهادت یومسلمان ورکولې شی ؟

الله دې غرق کړی ، وائی چه د حضورصلی الله علیه وسلم د دیارلسو کالو نه پس د چا په شکل کښې د ښکاره کیدلو په مسلمانانو کښې انتظار دې ، مسلمانان بیچاره ګان خو په خوب کښې هم داسې ګمان نه شی کولې . بلکه دیندار انجمن والا چه په اتفاق سره کافر او منافقان دی هغوی هم پخپله سینه باندې لاس کیخودلوسره پخپل ضمیر سره دې اوتلی چه آیا واقعی تاسو د چا په شکل کښې د حضورصلی الله علیه وسلم د بعثتِ ثانی انتظار وو ، یقیناً د زره نه به هم دا فتوی ښکار کیږی چه نه دا خو په دې جماعت کښې د شاملیدلو نه پس ستاسو په ذهنونو کښې د کینولې شوی دروغو نتیجه ده .

Maktaba Tul Ishaat.com

بعثت ثاني باندې دليلِ قاطع چه مصنف پيش کړي دي هغه داچه قعده کښې ايهاالنبی سره حضور صلی الله عليه وسلم طرف ته مخاطبت دې او دا مخاطبت غائب طرف ته نه دې . د سترګو د ليدلو حجت پيش کوی ، معلوميږی چه ددې جملې د ليکلو په وخت د بيچاره مصنف د عقل جنازه اوچته شوې وه . د نبوت د تمنا په نشه کښې دماغ مفلوج شوی وو نوځکه ئې ذهن مبارک د داسې دروغو ښکار دې ..... حضور، اوفرمائې چه د بعثتِ اول اود بعثتِ ثاني په مينځ کښې چه ديارلس کاله تاسو هم منئ په هغې کښې آيا مسلمان دمونځ په قعده کښې ايهاالنبی نه ونيلو ؟ اوس اوفرمائې چه په هغه زمانه کښې مخاطبت په سترګوسره د ليدلو څه حجت پيش کړو او اوس د چن بسويشور جهنم رسيد کيدلوسره طوفانی دورې باندې د تللو نه پس ستاسو سترګو وړاندې مخاطب چرته موجود دې ؟ او په کومه زمانه کښې چه د خدائ د غضب مظهر چن بسويشور خپلو ټولو نحوستوسره آصف نګر حيدر آباد دکن کښې موجود وو هغه وخت د باقی دنيا ټولو مسلمانانو دپاره ايهاالنبی کوم يو حجت پيش کړو دا ټول بې کاره سوچ سره استدلال کوی ، داسې ابوالکلام ته نور څه اووئيلې شي سوا ددې نه چه شعر :

اب اگر کچھ شرم ہے تو ڈوب کر مرجائیں وہ　　　افترا پردازی و بہتان سے باز آئیں وہ

ماته بار بار خيال راځی چه دا ساده زړه والا بندګان داسې په بې کاره جال کښې څنګه ګيرشو چه که چرته لږ غوندې پوکې هم ورکړې نودهغوی د جال ټکرې به والوځی ، شعر

مسلمانو ذرا سوچو تو دل میں　　　پھنسے ہو کر کس طرح تم اب وکل میں

دا خما په آقائې نامدار حضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې څومره لوئ بهتان دې چه د دوی په دعا «رب ادخلنی مدخل صدق» کښې د صدق نه مراد صديق ديندار چن بسويشور دې ، د خدائ دپاره دې کم ازکم پخپل ځان باندې رحم وکړی ، د بهتان تړلو داسې مثال خو مونږ ته په نظر رانه غلو . ديندار انجمن والا دې د حضورصلی الله عليه وسلم نه دې روايت لره ثابتولوسره اوښائی اوکه نه نو ددې ګستاخئ نه دې توبه اوکړی ، چرته داسې نه چه د قيامت په ورځ خما د آقا په وړاندې د مجرم په حيثيت سره اودرولې شي اود حضور صلی الله عليه وسلم دې حديث اورولو سره د جهنم په لمبو کښې اوسوزولې شي .

((من كذب علی متعمداً فليتبوا مقعده من النار)) يعنی چا چه په ما باندې قصدا دروغ اوتړل هغه دې خپله خپل ځان ته په جهنم کښې ځای جوړه کړی

د قيصراو کسری هلاکت

« قرنِ اولی کښې د کسرئ د هلاکت پيشن ګوئی حضرت عمررضی الله عنه سره پوره شوه اود

قیصر د هلاکت پیشن گوئی دیارلس نیم سوه کاله پس د حضرت صدیق په ذریعې سره پوره شوه . هغه داسې چه انګریز قوم چه قیصرِ هند ورته وئیلې کیدلو ، د دوی په حجت سره هغوی خپل مشرقی جزائر بیلودلو ، نن خو نه بلکه سبا راتلونکی نسلونه به ضرور دې ښکاره حقیقت لره د تسلیمرلو نه بغیر پاتې نه شی ځنګه چه په یوم الجمعه کښې د تولو انبیاء اجتماع د حضور په دربار کښې شوې وه ، هغه د اسلام د اعادې په صورت کښې د یوم الجمعه په وخت د وارث انبیاء د جمعت سره واپس راغله ›› (شمس الضحی ص ۴۱)

عفوه غوارم ، ابوالکلام صاحب ! ستاسو نظر د تاریخ نه ناواقفه دې ، قیصرِ هند بل دې او قیصرروم بل دې دا قیصرِ هند ستا اصطلاح ده ، د حضورصلی الله علیه وسلم نه ، هغه قیصر خو دچن بسویشور د مرداریدلو نه وراندې جهنم رسیدلې دې ، لږ د چانه د تاریخ ‹‹الف، ب، ت›› اووایه نو ډیره به ښه وی دې دپاره چه د شیطان په الهاماتو باندې صحیح پوهه شې .

سخته نا انصافی

د دیندار انجمن مفتری کذاب (عبدالغنی) ته پکاروو چه هغه د څه دروغو او دهوکې خبرې باقی پریخودلې وې دې دپاره چه دهغه نه پس چه نور مدعی نبوت راشی دهغوی په کار راشی اوکه نه نو هغوی به ډیر پریشانه وی داسې ناانصافی صحیح نه ده .

د قیامت تصور

دقیامت متعلق هم دهغه دیندارو نظرونه واورئ :

‹‹ قیامتِ صغری د مسیح محمدی (مرزاغلام احمد) ظهور دې ، چه هغې ته نفخِ اول وئیلې شوې ده ، نفخِ ثانی قیامتِ کبریٰ لره مختص دې ، چه د حضور ذات لره مختص کوی ، هم دیته نشأة آخری وئیلې شوی دی ‹‹**وان علیه النشاة الاخری** › دویم بعثت لازمی اوګرځولې شو ، لکه څنګه چه په اول کښې اوشو ، په آخر کښې به هم کیږی ›› (شمس الضحی ص ۱۹)

د قیامت ، حشر اونشراود جزاوسزا اهمیت لره د مسلمانانو د زړونو نه دختمولو دپاره داسې قسم بې هوده خبرې وئیلې کیږی دې دپاره چه مسلمانان دا ګمان وکړی چه د کوم قیامت نه مونږ ویریږو چه د کوم د خوف نه د نوی ګناهونو نه مونږ بچ کیږو هغه قیامت دادې چه په هغې کښې مونږ تیریږو ، په دې کښې نه جنت شته اونه دوزخ .

رحمة للعالمین

تول خطابات پیرصاحب په خپله خپل ځان ته ورکړی وو لیکن هغه خپل ځان ته د رحمة للعالمین لقب وئیل هیر شو ، ددې وجه نه مرید دا کسرهم پوره کړو او فرمائی

Maktaba Tul Ishaat.com

«روميى خلې دوى مخلوق باندې رحم كولوسره رحمة للعالمين جوړيدلوسره تشريف راوړو او مخلوق لره ئې د هر مصيبت نه بچ كړو ، اوس دوباره هم دوى تشريف راوړې . » (شمس الضحى ص ۷۴)

دوى د مخلوق دپاره څه رحمت راوړو ، او د كفراو ضلالت ، د الحاد اود زنديق توب سيلاب راوړلوسره ئې دخدائ مخلوق لره د ګمراه كولو شيطانى كردار اداكړواو دې په خپله نامراده فساد خورولو سره لاړو .

د شفاعت او قيامت مالک

د شرافت ، ظرافت په پرده كښې ئې د ظلم انتها اوكړه چه د شفاعت ټيكدار جوړ شو او د دې نه علاوه داچه هم دا مهاراج چن بسويشور د قيامت مالک هم جوړشو ، ليكى :

«د قرآن كريم او احاديثو نه ثابتيږى چه د قيامت په ورځ به الله تعالى د قاضى په حيثيت سره راځى اود سزا اود جزا فيصلې به اوروى ، د مسلمانانو ايمان دې چه د قيامت په ورځ به حضوراكرم صلى الله عليه وسلم د امت شفاعت كوى ، دا بعثتِ ثانى طرف ته اشاره ده ، اسلام كښې د ختم نبوت مسئله مسلمه ده ددې وجه نه يو سړې هم د حضورصلى الله عليه وسلم نه پس د نبوت دعوىٰ نه شى كولې ، ددې وجه نه به د امت شفاعت هم دوى كوى ، هغه به په يوه بله جامه كښې وى ، هم هغه بعثت ته بروزِمحمد وئيلې كيږى ، هغه د قيامت ننبه به د مسيح موعود نه پس وى ، دوى د قيامت مالک جوړيدلوسره راځى ، هغه وجود د مولانا صديق ديندارچن بسويشور دې ، (شمس الضحى ص ۷۴)

د شفاعت مسئله خو جدا ده ، دلته خو دا وئيل روان دى چه دوى به دقيامت مالک جوړيدلو سره راځى ، په دې كښې يو مسلمان ته هم شک نشته چه د قيامت مالک بهلله تعالى وى ، اوس كه چرته چن بسويشور د قيامت مالک وى ، نومعلومه شوه چه هغه پخپله خدائ دې او د هغه مريد عبدالغنى مصنف شمس الضحى دهغه د خدائ كيدلو سند وركوى ، دا مغالطه هم قابل د فكر ده چه اسلام كښې د ختمِ نبوت مسئله مسلمه ده ، عجيبه امردې چه ختم نبوت مسلم دې ، ددې وجه نه اوس د بروزنبى په حيثيت سره راتلل كوه او يا خدائ جوړيدلوسره راتګ كوه

د فلاح او كاميابى لاره

چن بسويشور خپل ځان كښې دننه د خلقو د فناكيدلو لره يو لازمى شرط ګرځوى او ليكى :

«وروستو د حمد او نعت نه زه ټولو بنى نوع انسانانو خصوصاً مسلمانانو ته دچا په مرئ باندې چه د تبليغ چاره ده ، هغه په يو صورت كښې هم نه شى وتلې ددې كتاب (دعوة الى الله ، په ذريعې

خبردرکوم چه هیڅ یو ډله یا یو فرد واحد هم موجوده زمانه کښې الله پورې رسیدلې نه شي ترڅو پورې چه هغه په ما کښې فنا نه وی . دا خما د خُلې خبره نه ده ، داخود حضورصلی الله علیه وسلم ارشاد دې لاکهه لاکهه درود هغه ذات باندې ،شپاړس کاله وړاندې دوی ددې فقیر په حضور کښې تشریف راوړلوسره دې فقیرته دا مرتبه عطا کړه . خندیدونکو باندې به دا خبره ډیره درنه لګیدلې وی . دخفګان څه خبره نشته ، دا حقیقت دې څه فخر نه دې ، څه خودغرضی نه ده ، ددا سې مقام خانود هم د انسان وجود وی » (دعوة الی الله ص ۲)

الله ته د رسیدلو دپاره چن بسویشورکښې د فناکیدلو نمبربه وروستو راځی مګر دا اووایه چه دحضورصلی الله علیه وسلم کوم ارشاد دې نقل کړې دې هغه چرته دې ؟ حضورصلی الله علیه وسلم تاکښې د دننه فناکیدلو څه فرمائیل تاسو خو خپل ځان کښې د دته د فناکیدلو هم حکم نه دې کړې . هم دا فنائیت دې چه هغې د دیندارانجمن والو ایمان فناکړو ، مګر اوس هم هغه بې حسو ته هوش رانه غلو .

د الله مظهر او خدائی اختیارات

تراوسه پورې چن بسویشور دنبوت اودهغې ګیرچاپیره تاویدلو ، مګر اوس په پوره خدائي باندې د قبضه کولو په خوبونو کښې مست دې ، وایی چه :

« دا ټول بې نوره اود خدائ نه لرې ، ددې وجه نه دی چه د انفرادیت اود انتشار د حالت والا تقسیم نعمت زمانه ختمه شوه ، هغه د جامع الناس ، د دین مالک ، قیامت قائمولو والا ، حشرراپورته کولو ، دریم خلې د (لاتثریب علیکم الیوم) وئیلو دپاره د یوسف په جامه کښې جیل تیرولو والا ، بیرپانې په لاس ، د ثور د خیټې نه د صدیق او عنموائیل په نوم باندې د زمکې او آسمان د ۹۲ شهاداتو سره جسمانی او اخلاقی ۵۲ نشاناتو سره دغیرپه صورت کښې ښکاره شوې دې ،دا کامل متبع رسول الثقلین صلی الله علیه وسلم د الله تعالی نه د هم کلامئ شرف حاصلولوسره د «ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله یدالله فوق ایدیهم» بشارت سره دوباره شانِ اسلام لره د دنیا تر کنجونو پورې د روښانه کولو دپاره کامل بشارتونوسره د الله مظهر صدیق دیندار جن بسویشور راغلې دې اوس دهغه په صحبت کښې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پورې ورسیږئ » (دعوة الی الله ص ۲)

جیل او بیرو سره دې طرف ته اشاره ده چه دهغه په قول چونکه بدنامی دهغه مقدر ده ، ددې وجه نه خنګه چه هغه په دنیاکښې سزاوار دې ، هم دغه شان په آخرت کښې به هم هغه سزاوار وی

چن بسویشور د الله مظهر خو جوړشو ، لیکن د انصاف خبره داده چه دهغه پیر غلام احمد قادیانی په دې وصف کښې دهغه نه وړاندې دې چنانچه هغه خپل د خلیفه میا محمود صاحب

قادیان په شان کښې لیکی
„ فرزند دل بندگرامی ارجمند مظهرالاول والآخر مظهرالحق والعلاله ان الله نزل من السماء „ تبلیغ رسالت ص ۵۹ج۱) چن بسویشور که زرخلي د خپل پیر نقلونه اوباسی „ مگر هغه خبره چرته دمولوی مدن په شان ده „

العیاذ بالله

„ د رؤیت الله په حدیث کښې راغلی دی چه الله به د محشر په ورځ د فیصلې کولو دپاره راځی او هغه به دغیرپه صورت کښې وی . ددې نه مراد دا چه الله تعالی به د غیرمسلم په نوم اولباس سره راځی یعني د چن بسویشور په نوم سره به راځی .مسلمانان به نعوذبالله منک :: اووائی .واقعی خما دعوې چن بسویشورباندې . مسلمانانو بد عقیده او گمراه گڼلوسره „نعوذبالله منک „ اووئیل . پنځلس کاله پس اوس دهغوی د امام اود احمدیانو د موعودیوسف په صورت کښې ښکاره کیږی . په دې سره خوشحاله دی اوس به ضرور انت ربنا وائی . (دعوة الی الله ص ۱۴)

الله پاک د چن بسویشور (علیه ما علیه) په بصورت کښې

که دا جمله په تاسو باندې څومره هم درنده تیره شی مگر وې وائې چرته داسې نه شی چه د قیامت په ورځ د قاضی حشر د مغفرت نه محرومه پاتې شئ . ابوالکلام عبدالغنی دخپل پیرجی چن بسویشور یو خوب نقل کولوسره فرمائی :
„ ما په خوب کښې اولیدل چه څنګر لګیدلې دې . الله د قاضی په حیثیت سره راغلې دې . په یو اوچت تخت باندې ناست دې . د جزا اوسزا فیصلې ورکوی ما اوکتل چه هغه خما په صورت کښې دې„ (شمس الضحی ص ۷۲)

ناپاک عزائم

زاهدصدیقی صاحب چه وړاندې دهغه انجمن یو سرگرم مبلغ وو . بیا وروسته دهغه حقیقت دروښانه کیدلو نه توبه گارشو لیکی
„ اے د عظمت انبیاء او د ختم نبوت دعویدارو' واورئ !! که چرته تاسو اوس هم وانه وریدل او ونه منل او مخالفت مو وکړو نو وعید دې . دا چه څه لیکم په هغې کښې دخپل طرف نه د یولفظ هم اضافه نشته . زه په قسم سره وایم چه د مخالفینو په باره کښې دهغه جماعت عزائم انتهائی خطرناک او ظالمانه دی ځکه چه د صدیق دیندار چن بسویشور وصیت دې „ مخالفت کولو والا مولیانو لره اووژنئ مخالفت به ختم شی (فاران کراچئ . فروری ۱۹۵۷ء)

د الله پاک دیدار اصف نگر حیدرآباد دکن کښې

د خدایٔ دا دښمنان د خدائي دعوی کولوسره خلقو لره دخپل دیدار دپاره رابلي . چنانچه د «**صراط الذين انعمت عليهم**» متعلق لیکي .

د «**صراط الذين انعمت عليهم**» دعا دلته اوریدلي کیږي کومو خلقو چه نیانو لره نه دی لیدلی هغه راشئ دلته اوګورئ . دهږ خبري آرام او اطمینان دلته کښې دې . جنت دلته دې . مقربان دلته دی . ګلشنِ اولیاء دلته دې . دلته د ټولو نه لویٔ نعمت د الله دیدار دې . اې د حق طالبانو ! راشئ اې عاشقانِ رسول ! راشئ . اے محبانِ علي راشئ د دیر انتظار نه پس دا روحانی دربار خلاص دې . پخپل وختِ مقرره باندې خلاص شوې دې ننو کتلوسره د برکاتو او د دورِ آخرین نه فیضیابه شئ .وماعلینا الا البلاغ » **صدیق دیندار (دعوة الی الله ص ۹۴)**

یوسف موعود چه اوس خدایٔ جوړ شوې دې او خپل دیدار لره دیدارِ خداوندی ګرخولوسره خلق رابلي. دهغه حسن دا عالم وو چه کتلوسره « بهنګی ته د سردار» وئیلو اصطلاح په یاد راځي

الله د چن بسویشور په شکل کښې

چن بسویشور صاحب چه کله د خدائي دعوی کولوسره د رسول استولو اود قیامت قائمولو کاروبارشروع کړو نو خیال یې راغلو چه انسان څومره بې وقوفه وی مګر داسې بدیهی البطلان دعوې لره څنګه قبلولې شی ؟ ددې وجه نه چن بسویشور من کل الوجوه الله جوړ نه شو بلکه پخپل خان کښې د خدائی صفاتو په ضمن کښې د خدایٔ کیدلو دعوی اوکړه د الله جل شانه ذات سره متعلق ټولو انبیاء علیهم السلام چه دکوم عقیدې تبلیغ کړې دې چه هغه د ازل نه دې او ابد پورې به وی دې سره متعلق د عوامو په سترګو باندې پټیٔ ترلوسره د سترګو پټولو لوبه کوی . د ذاتِ باری تعالی ئې چه کومه تشریح کړې ده هغه لره اوګورئ :

«**لم يكن شيئا مذكوراً**» ښکاره کوی چه یو وخت د انسان داسې هم تیرشوې دې چه دهغې بیان د انسانی طاقت نه بهر دې . یعنې ذات واجب الوجود د احدیت په مقام باندې وو چه کله هغه ذاتِ مذکوره پخپل ذات واجب الوجود سره یوځایٔ شهادت کښې د راتللو اراده وکړه عقلِ کل کښې راتللو سره اودریدلو . د عقلِ کل نه یې د عالم ارواح شکل ئې واخستلو . بیا هم هغه ذات عالم امثال کښې راغلو . بیا عالم اجسام یائې د شهادت جامه واغوستله . د رحمة للعالمین صورت ئې اختیارکړو » (معراج المؤمنین ص ۴۱)

دا فلسفه د یونان د نکته بازو ده چه دهغوی د اسلام سره د یو ځایٔ کولو کوشش کیږی . ګویا الله چه څنګه قدیم دې .عقلِ کل هم هغسې قدیم دې . او الله تعالی عالم شهادت یعنې د چن بسویشور په صورت کښې د عقلِ کل محتاج شو

Maktaba Tul Ishaat.com

د آخرينو سردار

مرزا غلام احمد قاديانی لره آخری خليفه منلوسره ليکی:

,, د اسلام آخری خليفه آخری فرقه جوړه کړه . په دې سره دين اسلام تکړې تکړې شو چونکه ميوه دخپلو شاخونو تصدق کونکې وی لهذا هغه د آخرينو سردار (چن بسويشور) د اسلام د ټولو فرقو تصديق کولو والا ضروری دې .چه هغه لره د اولينو سردار حضرت محمد صلى الله عليه وسلم د آخری فرقې سردار د مسيح ناصری په تصديق کولو باندې د دوی قوم دوی باندې لاسونه پرقولی وو . او وئيلی وو چه دې عيسائی شوې دې . هم دغه شان د آخرينو د سردار دپاره هم دا ضروری وو چه هغه د آخری فرقې سردار دمسيح موعود په تصديق کولو باندې دهغه د قوم لاسونه اوپرکوی او اووائی چه دا احمدی (قاديانی) شوې دې . ,, (دعوة الى الله ص ۲)

د استدلال دا بهترين چل شايد بل چاته معلومه نه وی چه پخپله واقعات جوړولوسره چاطرف ته منسوب کړی . بيا د وجه نسبت تعيين اوکړی . دخپل ځان نه جوړکړئ شوی علم کلام نه دخپل ځان نه د جوړکړې شوو واقعاتو په رڼا کښې پخپلو دعوؤ باندې دې استدلال اوکړی بس هم دا خبره ده چه شعر

خود کوزه وخود کوزه گر وخود گل کوزه

علاوه د دې نه دا چه په دې باندې واه واه هم پخپله اوکړی . په آخر کښې به دا نه وائی چه د آخرينو سردار اود آخری فرقې سردار مسيح ناصری کښې چه د جدت فرق راويستلې دې هغه قابل د شاباشی دې عجيبه لاره ئې رااوباسله

د قاديانيانو سره زاړه تعلقات

نن سبا ديندار انجمن والا دخپلې پوزې جوړولو دپاره دا وائی چه زمونږه د قاديانيانو سره هيڅ تعلق نشته دې . دا خبره قابلِ التفات خو ځکه نه ده چه د انجمن بانی باربار د غلام احمد قاديانی په ادب اواحترام سره ذکر کړې دې بلکه پخپلو اساتذو او شيوخو کښې شميرکړې دې . تردې پورې چه هغه ملعون لره ئې د مسيح موعود منلو هم اعتراف کړې دې . ددې ناقابلِ ترديد حقائقو په موجودگئ کښې مزيد دهغوی په خپل مينځ کښې د تعلقاتو دپاره د دلائلو څه ضرورت نشته دې . خوبياهم دهغه مقصد دپاره دهغوی دا لاندينې عبارت هم پيش کولې شی

,, غرض داچه يوسفِ موعود (چن بسويشور) هغه وخت موجود وو کوم وخت چه د جماعت قاديان اود جماعتِ لاهور د مخالفت بازارگرم وو . چه هغه مانی ۱۹۱۴ء نه تر ۱۹۲۲ء پورې يعنې تقريباً اته کاله بهترين مبلغ جوړيدلوسره د مرزاصاحب (قاديانی) په محبت کښې کار اوکړو .

تقریباً د پنجاب د ټولو ضلعو د احمدي جماعتونو دوره اوکړه په هغه زمانه کښې چاته خبر نه وو چه دومره جوش په صديق کښې ولې دې . دهغه راز علم پخپله صدیق ته هم نه وو . چه کله د صدیق عمر څلویښتو کالو پورې اورسیدلو یعنې ۱۹۲۴ء کښې الله تعالی پخپله کلام سره بشارت ورکړو چه «اے یوسف» ته چن بسویشور ئې «بیا الهام اوشو» «یوسف دې باباصدیق» غرض باربار د یوسف او صدیق نوم په الهاماتو کښې شروع شو» «دعوة الی الله ص ۴۴»

سوچ اوکړئ . هغه ساده مسلمانان چه هغوی لره په دهوکه کښې اچولو دپاره دا وئیلې کیږی چه د دیندار انجمن د قادیانیانو اودهغوی د عقائدو سره هیڅ تعلق نشته دې . آیا ستاسو په نظر کښې دچا په محبت کښې د کار کولو معنی مخالفت کیدلې شی فشتان بینهما:

حقیقت دادې چه دهغه دوو شیطانانو پخپل مینځ کښې ډیرنزدې مراسم او تعلقات موندلې کیږی . خصوصاً صدیق دیندار خو پخپله هره دعوی کښې د غلام احمد قادیانی د مسیح موعود وغیره کیدلو تصدیق هم ملاویږی بیا دا بې ربطی د چرته نه ده .شعر :

ربط بے ربطی حسن وعشق کیاکیجے بیان بام لے زنہ ہے وہ یہ زنہ بے بام ہے

قادیانی اختلافات

قادیانی او لاهوری د دوو جماعتونو د اختلافاتو په باره کښې خپل ځان لره فیصله کونکې مقرر کړو او لیکی :

«دعیسائیانو پخپل مینځ کښې د اختلافاتو فیصله آسمانی محکمې سره اوشوه د احمدیانو په مینځ کښې د اختلافاتو فیصله به هم آسمانی حکم یوسفِ موعود (چن بسویشور) سره کیږی . چه دهغه راتللو لره قرآن کریم او احادیثو او د بشاراتِ مسیح موعود (مرزاغلام احمد قادیانی) او او بشاراتِ اولیائې دکن (هندوسادهو) او پخپله د یوسفِ موعود په الهاماتو کښې د الله راتلل وئیلې شوی دی . «**ما اختلفتم فیه من شیء فحکمه الی الله**» (دعوة الی الله ص ۵۳)

ښه اصلاح ئې اوکړه . په کوم ځیز باندې چه پخپل مینځ کښې په جنګ وو . په هغې باندې ئې پخپله قبضه اوکړه .آیا اسمانی فیصله هم دا اوشوه چه د غلام احمد قادیانی د نبوت په باره کښې په خپل مینځ کښې په جنګ دی . ددې وجه نه تاسو پخپله تللو سره نبی جوړشئ دهغوی اختلاف به ختم شی . همدارنګه د چن بسویشور دمرداریدلو څه موده اوشوه مګر د قادیانیانو او لاهوریانو په خپل مینځ کښې اختلاف خو لا تراوسه پورې باقی دې . بیاڅه فیصله اوکړه حضرت والا ؟ صرف ئې دومره مهربانی اوکړه چه دهغوی په خباثت کښې ئې نور خباثت ور زیات کړو او د «فزادتهم رجسا الی رجسهم» مصداق جوړ شو

پخپله د پیرصاحب خو د مرداریدلو موده تیرشوې ده لیکن د هغه متبعین اود دیندارانجمن

معزز افراد هم ژوندی دی هغه ټولو ته مونږ دا چیلنج ورکوچه په یو قرآنی آیت کښې د یوسف موعود د راتللو خبر اوښائي ورنه صفا اووائي چه پیرصاحب دروغ وئیلی دی . هم دا معامله د احادیثو هم ده

همدارنګه یاد دې وی چه په دې کښې چرته د دکن د اولیاؤ د بشاراتو د مصداق کیدلو دعوی کړې دې دهغه اولیاؤ نه پخپله د هغه مراد د دکن هندوسادهؤ دی . په هغې سره دا عقیده هم حل شوه چه دهغوی په نزد هندوان خلق پاخه دیندار دی بلکه په اولیاء الله کښې دهغوی شمیر دې . د یوسفِ موعود په الهاماتو کښې د الله راتلل وئیلي شوی دی ددې مطلب هم هغه دې چه لږ غوندې وروستو ذکرکړې شو چه الله تعالی به دیو غیرمسلم یعنې چن بسویشور په شکل راځی

د خلیفهٔ قادیان اصلاح

خلیفه قادیان د میامحمود د عقائدو په باره کښې لیکی

« د دکن اولیاؤ (هندوسادهؤ) د نن نه تقریباً اته سوه کاله مخکښې فیصله کړې وه چه د خلیفهٔ قادیان عقائد غلط دی . هغه داسې چه میامحمود صاحب ته «دیربسنت » وئیلې شوی دی او د «دیربسنت » متعلق لیکلی دی چه هغه به غلطې عقیدې خوروی دهغه د عقائدو د اصلاح دپاره به چن بسویشور راځی . (دعوة الله ص ۵۴)

د عقائدو دا اصلاح چه دهغه پیر غلام احمد ته د آخری فرقې سردار اووئیلو او خپل ځان ته ئې د آخرین سردار . بله څه اصلاح په سمجهـ کښې نه راتلله ، ددې وجه نه چه چن بسویشور خو پخپله د اصلاح دپاره د خلیفهٔ قادیان میامحمود نه بیعت شوې وو . البته دا کیدلې شو چه دهغه خلقو په نزد مرید د پیر اصلاح کوی نه پیر د مرید .

لنګایت

«یک نه شد دوشد» وړاندې خو صرف د احمدیانو موعود وو . اوس د لنګایت هم د موعود کیدلو تیاریانې په زور اوشور سره جاری دی . لیکی :

« په دې وخت کښې دخپل موعود د جماعتونو یعنې «لنګایت » او «احمدیانو» کښې په پوره طاقت سره پیش کیږم. هغه هم د یو بشارت په بناء باندې دې . په هغې کښې کامیابی ښودلې شوې ده . په هغې کښې دا حقیقت په نظر راځی چه « لنګایت » هندوانو کښې او «احمدیت » په مسلمانانو کښې دا دواړه په هرحیثیت سره زبردست جماعتونه دی . دهغوی توجه په ډیر زور سره خصوصی د هندوستان مختلفو مذهبونو طرف ته کیدل پکار دی . (دعوة الی الله ص ۴۵)

ډیربنه ؛ تاسو د لنګایتانو اوتار یئ . ددې راز ثابتیدل اوس ښکاره شو چه تاسو په

هندوانو کښې یې ښه ده ..... مسلمانان چه په کومه مغالطه کښې وو جناب محترم هغه رفع کړو

مسیح گر اود هغه خانقاه

محترمو لوستونکو ! تیر شوی تفاصیلو ښه په ذهن کښې ونیسئ اوهغه یاد ساتئ . ددې ځائ نه څه نور انکشافات کیدلو والا دی . د نن سبا حافظې کمزورې شوی دی ددې وجه نه مختصراً وروستو سبق سردوباره کولوسره مخکښې خو صدیق چن بسویشور رومبې عام انسان وو . بیا قادیانی مغضوب ته لاړو . بیا د خلیفهٔ قادیان نه بیعت شو . بیامهدی آخرالزمان . پهر یوسف موعود . بیا د ډیرو انبیاؤ مثیل بروزِ محمد او عین محمدصلی الله علیه وسلم . دا ټول مدارج په آسانئ سره پوره کولو نه پس مظهرِخدئ . مالکِ حشر . د انبیاؤ حاکم . قاضئ حشر . په شان د خدائی صفاتو مالک شو. تردې چه دا شیخ چیلئ خود خدائ جوړ شو .

ښه جنابِ عالی ' دا ټولې عهدې دې مبارک وی . مگر آیا د یو خواهش بنده اود حبِ جاه د اوړی خیته صرف په دې دعوی ګانو او ددې برابر په نورو دعوی ګانو سره ډکیدلې شی ؟ هیچرې. نه . چن بسویشور خدائ خو جوړ شوې وو اوس د رسولانو په راستولو کښې څه وخت لګیدلو . او هسې خو هم دا د خدائ ذمه داری ده . چن بسویشور د خدائ جوړیدلو باوجود د رسولانو د راستولو بندوبست اونه کړی نو د مخلوق د ګمراه کیدلو خطره ده . ددې وجه نه د رسول جوړولو دپاره ئې یو «تربیتی کورس » شروع کړو . دهغه مرکز (چرته نه چه د مکمل رسول جوړیدلو سرټیفیکټ ملاویدلو) نوم دمسلمان نبی جوړیدلو دپاره « خانقاهِ سرورعالم » اود هندو نبی جوړیدلو دپاره ئې «جگت گروآشرم » کیخودلو . د دیندارو په یو وخت پیغمبر او خدائ دا اعلان هم اوکړو چه اوس بل چاته دا اختیار نشته چه د پیغمبر او رسول استولو تکلیف اوکړی واورئ ' د چن بسویشور عبارت اوګورئ :

« حسبِ بشارت د ګمنام مقام نه په امیانو کښې یو داسې طاقت (چن بسویشور) لره اودرولې شو چه مسیح گر دې (مسیح جوړولو والا) او هغه وجود رسولانو لره جمع کولو والا دې . چه دهغه په خانقاه کښې د انبیاؤ وارثان پیدا کیږی . مریم جوړیدلوسره کینی مسیح جوړیدلو سره راوځی . د خلورم آسمان نه اووم آسمانه پورې سیر کولې کیمی . څوک نوح علیه السلام . څوک ابراهیم علیه السلام دې . څوک یحیی او څوک نارو دې څوک موسی علیه السلام او څوک

موندلې شوې دې . او څوک هرلیا او څوک بسویشور او څوک نرسهیودې . چونکه اولین کښې دا روحانیت وو . آخرین کښې هم هغه روحانیت دې دې دپاره چه مماثلت پوره وی . آیا به دنیاکښې داسې سرې شته چه دهغه د خانقاه دا حال وی « العیاذبالله ، الله دې نورو لره ددې نه محفوظه اوساتی آیا یود روحانیت دعویدار ته د «مسیح گر» کیدلو دعوی شته . آیا دهغوی به

Maktaba Tul Ishaat.com

خانقاه گانو کښې مثیلِ انبیاء پیدا کیږی . په خلاف ددې چه د هرې گدئ او خانقاه رخ اومخه زمکې طرف ته ده . ،، «دعوة الی الله ص ۳»

پیغمبر جوړونکې پوهنتون

محترمو لوستونکو ! د «مسیح گر» په ترکیب باندې غوراوکړئ . هغه د زرگر په معنی دې . دلوهار په معنی دې د اوسپنې کاروبار کولو والا . اود مسیح گر معنی ده مسیح جوړلو والا . دا نوې عهده دې مبارک وی . لیکن دا عجیب اتفاق دې چه دهغه مسیح گر «خدائ» رسول تراوسه پورې په دنیا کښې ژوندې دې او پخپله خدائ صاحب یې مردار شوې دې . د څوارلسمې صدئ مکار انگریزانو ته څه د داسې خدایانو ضرورت هم وو چه د نبی اود رسول کورس ښودلو قابل وی دې دپاره چه پخپله بیچاره گانو انگریزانو ته دهغې زحمت پیښ نه شی . یو عدد داسې جامع جمیع کمالات پروفیسر هغوئ ته ملاؤ شو مگر اول خو دومره لویه «پیغمبر جوړونکی پوهنتون» لره چلولو دپاره د داسې ډیرو پروفیسرانو ضرورت وو دویم دا بل مصیبت راغلو چه هغه یو نبی ساز پروفیسر هم زر مړشو . د اکبراله آبادی مرحوم دا شعر د انگریز په دې هندی «پیغمبر جوړونکی پوهنتون» باندې پوره پوره صادق کیږی . شعر

دفترِ تدبیر تو کھولا گیا ہے ہند میں

فیصلہ قسمت کا اے اکبر مگر لندن میں ہے

په دې عبارت کښې ئې دا هم لیکلی دی چه دهغه انجمن انبیاؤ باندې د څلورم آسمان نه واخله تر اووم آسمانه پورې سیر کولې کیږی . رومبې د دریو آسمانونو سیر ولې نه کولې کیږی ؟ شاید په هغې کښې به څه مصلحت وی او یا به په هغې کښې د سیر ځائ نه وی

د مثال په طور مساوات

دهغه پوهنتون نه چه کوم انبیاء فارغیږی دهغوی یو څو مثالونه یې هم ذکرکړی دی او دخپلې انصاف پسندئ ئې هم ښه مظاهره کړې ده . دا نبی ساز پوهنتون چه په هغې کښې په یو وخت کښې هندوان او مسلمانان انبیاء جوړیږی په هغې کښې د جوړیدلو والا انبیاؤ به مثال کښې یې د څلورو مسلمانانو انبیاؤ نومونه ذکر کړی دی او څلور ئې د هندوانو نومونه پیش کړی دی او شان ئې د انبیاؤ په مثال کښې مساوات کولو سره د هندو مسلم د اتحاد شاباشې ئې حاصل کړې دې . یاد دې وی چه په هغه پوهنتون کښې مهدی او ماموروقت نه واخله بسویشور عهدی پورې انبیاء او رجال پیدا کیدل . صرف یو عهده چه د چن بسویشور ده دهغې تیاریانې دلته نه کیدلې

خکه دا منصب خود حضرت والا دي او په پورتني عبارت کښې يې دې دعوې باندې صراحه بندېز لګولې دې . «الا عنداشد الضرورة» چه دهغې فيصله به براه راست د لندن د پوهنتون نه دهغه مقصد دپاره مقرر شوې ماهرين امور شيطنت کوي

د انبياؤ ۳۱۸ زړونه

د ديندار انجمن د باني په مجموعه چالبازيانو کښې يو د ۳۱۸ چکر هم دې . دې لره په غور سره اووائې

«حديثونو کښې بشارت دې چه هر دور او نسل انساني مسلمان کښې درې سوه اتلس زړونه د تېر شوو انبياؤ موجود وي . قرن اولي کښې دهغې مجموعه وه . د فيج اعوج په زمانه کښې د فرقه بازئ په وجه قلوب منتشرو و . قرن آخرې چونکه د حشر زمانه ده ددې وجه نه هغه ټول قلوب د انبياء ماسبق د آخري امين په صورت کښې خانقاه سرورعالم حيدرآباد دکن کښې جمع شو . څکه دهغوی د سردار صديق (چن بسويشور) د پيدائش مقام په دې رياست کښې دې. دا ښار ټولو کمالاتو لره جمع کوونکې دې اود جلال او جمال کافي سامان دلته دې » «دعوة الى الله ص ۴»

د مړو ژوندي کوونکې

د خپل شان په باره کښې ليکي

« دآخرين سردار صديق ديندار په صحبت سره ډېر خلق مثل انبياء جوړشو او جوړيږي خانقاه کښې چه ژوند وقف کولو سره کيني هغه مريم جوړيږي . چه کله هغه ميدان کښې راوځي نومسيح جوړيږي . هم دغه شان مړو لره ژوندي کولو والا زمونږ د خانقاه نه اوځي ګونګيان خبرې کوي . کومو ته چه الله تعالى په يحيىٰ . نوح او موسىٰ سره اواز اوکړو هغه هم څما بيعت کړې دې . او قاسم صاحب چه دهغه مماثلت د نوح دې هغه هم څما په بيعت کښې دې ـ الخ »

«دعوة الى الله ص ۹۱»

د ديندار د صحبت نه څه ډېر خلق د انبياؤ په شان جوړشو او څه جوړيږي . د نبي پيدا کولو دا صنعت څه ډېر ښه دې . د يو طبي کالج د چانسلر صاحب سره ملاقات اوشو . هغه اووئيل چه زمونږ کالج ماشاء الله ډېر ښه روان دې دلته ډېر خلق ښه ښه ډاکټران جوړ شو او څه ډاکټران جوړيږي . څه خيال دې . په دواړو خبرو کښې ښه يو والې دې . مونږ چه کوم «د نبيانو جوړولو پوهنتون» ليکلې وه دهغې به اوس يقين کيږي ګويا نبي جوړيدل يوه تماشه ده. يا په به عبارت سره داسې اووائې چه په دنيا کښې چه څنګه صنعت يوه پيشه ده چه سړې په هغې کښې محنت کوي دهغې سندونه حاصلوي هغه ته دخپل لين څه نا څه منصب حاصليږي چه په هغې سره هغه

Maktaba Tul Ishaat.com

خپل کسب معاش کوی . هم داسې نبی او رسول لره هم اوګڼئ چه هغوی کسب معاش یا د وخت تیرولو طریقې دی . د قادیان تولو انبیاؤ نه فقط ددې مقصد لاندې خپل نبوت استعمال کړو بلکه پخپلو اقوالو او افعالو سره یې خلقو لره په دې باندې پوهه کړه چه نبوت د داسې قسم کاروبار دې

«هم دغه شان مړو لره ژوندی کولو والا زمونږ د خانقاه نه اوخی»

په دې عبارت ته په غور سره اوګورئ او بیا دیندار انجمن والو نه پوښتنه اوکړئ چه ای مړو لره ژوندکولو والا خلکو! نور خو به څه کوئ دا خپل نبی او خدائ خو دوباره ژوندی کړئ اوهغوئ راولئ دې دپاره چه ستاسو اصلاح وکړی او د امت هم اصلاح وشی.

د مشورې مجلس

چن بسویشور دیو اهم راز انکشاف کړې دې . لیکی:

«دا «اهل الله» په اهم معاملاتو کښې قرآن اوحدیث کښې د غور کولو نه پس د خداوند کریم په دربار کښې مشوره کوی» (معراج المؤمنین ص ۳۳)

دا اصطلاح مه هیروئ چه د چن بسویشور په نزد اهل الله او اولیاء الله هندو سادهؤ ته وئیلې کیږی . او بالفرض که مسلمان اولیاء الله مراد وی نو بیاهم په قرآن اوحدیث کښې چرته راغلی دی چه اهل الله د الله په دربار کښې مجلسِ شوری منعقد کوی؟ . البته که چرته د الله تعالی د دربار نه د چن بسویشور دربار مراد وی نو دکوم ځائ نه چه نبی او رسول جوړولوسره لیږلې کیږی نو صحیح ده مګر دا اهل الله ډیر خطرناک وی . الله تعالی دې مسلمانانو لره دهغه اهل الله نه پخپل حفاظت کښې اوساتی . حقیقت کښې دا د ابلیس د مشورې مجلس دې او دوی داولیاء الله په صورت کښې اولیاء الشیطان دی.

علومِ شرعی کښې صفر

چن بسویشور خود د مامورِ وقت په عهدې باندې له اول نه قابض شو او علوم دینیه نه ماشاء الله خبر هم نه شو . ددې وجه نه ددې شبه ازاله کوی او لیکی:

«معلومیږی چه مامورِ وقت یعنې فنافی الرسول ظاهری علوموکښې مشهور اومعروف نه وی» (معراج المؤمنین ص ۳۶)

مامورِ وقت څوک وؤ؟

پاسنی عبارت کښې د مامورِ وقت ذکر وو . مګر ددې ئې تشریح اونه کړه چه هغه څوک دی . راروان عبارت کښې دهغه په څه معلومات هم درکوو . لیکی

«فقیر ګاندهی جی او محمدعلی مرحوم ته بې وئیلې وو چه تاسو ټول ځما اطاعت اوکړئ.

انشاء الله په لسو کالو کښې دننه نمر درکوم» (معراج المؤمنین ص ۳۷)
د امتی جوړولو دپاره ماشاء الله نظرِ انتخاب په اوچت شخصیتونو باندې پریوتلې دې دیر ښه اوشو چه ستاسو تجویز لره هغه خلقو ونه منلو . فرمائی چه تاسو څما اطاعت اوکړئ څنګه چه اطیعوا الله واطیعوا الرسول کښې د الله د اطاعت او د رسول د اطاعت حکم دې

په پرده کښې ئې پرېږده

د مامورِ وقت حقیقت بیانوی او لیکی:
معلومیږی چه مامورِ وقت یعنې فنا فی الرسول انسان ظاهری علومو کښې نه مشهور کیږی او هغه سرکاری ملازمتونو او عهدو باندې نه مامور کیږی هغه د خدائ مقررشوې انسان وی د حکومت په دربار کښې دهغه عزت نه وی ، هغه په یو پرده کښې وی دې دپاره چه د الله د کار خلق ده ته نزدې راشی » (معراج المؤمنین ص ۳۲)
خپل مبلغ علم چه څه غواړی بیان دې کړی مګر دا دروغ دې نه وائی چه د الله مامور خلق په پرده کښې اوسیږی . په پرده کښې خو ښځه اوسیږی . د خدائ پیغمبر میدان ته راځی . چرته چه د اعلاء کلمة الحق اوستا په شان د دروغژن مدعی نبوت د ختمولو ضرورت وی هغلته ځی . البته د «نبی ساز پوهنتون آصف نګر» نه چه کوم نبیان او مامورِوقت جوړولو سره راوځی هغه ضرور پرده نشین وی . ددې وجه نه چه هم ستا په قول «هغه مریم جوړیدلو سره کینی» (دعوة الی الله ص ۴)
دا یو داسې اندازِ فکر او غورزیدلې طبعیت دې چه ذهنونو لره په ابهام بلکه خطرناک حالاتو طرف ته بوځی

دا مبهم حل کړئ

د چن بسویشور د طرفه یو پیچیده معامله ستاسو په خدمت کښې وړاندې کیږی . دا مبهم حل کړئ . فرمائی «دا خلق ژوندی دی . دوی جسمِ کثیف هم نه دی . لطیف هم نه دی . اراده اوعقل ئې هم نشته . اطمینان ئې هم نشته . دا ټول د یو بل ماتحت دی . دې د چا ماتحت نه دې . دا ټول ضائع کیدلو والا دی . دې د فنا نه خالی دې . خدائ لره غائبولو سره مظهرِ خدا جوړ شو . » معراج المؤمنین ص ۳۲)

مبهمات مهملات واهیات

دچن بسویشور چه دکوم کتاب نه دا حوالې ورکړئ شوی دی دهغه نوم دې «معراج المؤمنین» ددې کتاب پیش لفظ یو بل دیوانه مولا ابواحمد دستګیر لیکلې دې . په هغې کښې دیر عبارتونه

Maktaba Tul Ishaat.com

داسې مهمل دی چه مونږ ته یقین دې چه نه هغه پخپله پرې پوهیږی چه دهغې نه دهغه مطلب څه دې اونه د هغه گرو (پیر) ته دهغې مطالب معلوم دی عام انسان به خاورې په هغې پوهه شی یو دوه داسې عبارتونه ستاسو د پوهې دپاره لیکم:

« څنګه چه جهاد په سرو باندې فرض دې هم هغه شان قرآن کریم ذات وحدة الوجود رحمة للعالمین باندې فرض دې »

اوبیا ارشاد دې:

«هم ددې حقیقت په اظهارکښې الله تعالی چه کله د روح د نزول ذکرکوی نود وحدت اظهارکوی »

اوچه کله د روح د اظهار اراده نه کوی نو آیا د « کثرت » اظهارکوی ؟ ددې مبهماتو حل مطلوب دې . او بیا فرمائی

«داسې زمانه کښې د حضورمنبع انوار صلی الله علیه وسلم اوسیدل ضروری دی. دې دپاره چه خپل دربارگرم کړی . دهغه دربارِ مبارک شان هم فرضیتِ قرآن نه ښکاره دې »

د فرضیتِ قرآن اود وحدت اوکثرت دا اصطلاحات زمونږ د فکر نه اوچت دی څکه چه دا شیطانی الهامات دی چه دهغې نه مونږ په الله سره پناه غواړو . «اللهم لا ملجأ ولا منجاء منک الا الیک» .

دریو لره څلورو کولو والا نبی

(۱) «زه د ورونو په لحاظ سره هم څلورم نبی یم اود خوریانو په لحاظ سره هم څلورم په وړوکو کښې هم څلورم او په لویو کښې هم څلورم یم . »

(۲) « څما د پیدائش ساعت څلورم دې . ورځ څلورمه ده تاریخ مې څلورم دې . پیړئ وروستو د زرو نه څلورمه ده . کال څلورم دې یعنې ۴ رمضان د پیرپه ورځ په ۱۳۰۳هجری کښې پیدا شوم . » (خادم خاتم النبیین ص ۵۹)

دا دوه دلیلونه واقعی ډیراهمیت لری . نبوت باندې ئې د استدلال دپاره د ړوند ړنده چلولې ده.

قادیانی نشان

خپل نبوت باندې استدلال کښې لیکی:

« د ۱۹۲۵ء په جولائی میاشت کښې قادیان ته تللې ووم . هغلته هم الله تعالی د نشانی په طور بې موسمه بارانونه وکړه هغه داسې چه یوشپه کښې دننه د قادیان اطراف تالابونه شول . موټرسائیکلې او ټانګې بندې شوئ او کم نه کم اوبه په لارو کښې تریڅدو پورې ولاړې وې

: خلقو نه مې واوریدل چه شاید په یوه زمانه کښې په یو شپه کښې دومره باران راغلې نه وی او په دې باران کښې یوه بله نشانی دا وشوه چه د قادیان مشهوره کتب خانه چه په هغې کښې د زرگونو روپو کتابونه وو . یوه حصه د یوال سره د چهت نه را گذار شو او د شپې وخت وو . باران ډیر په زورکښې وو . هیچا خبر وانه خستلو آخر سحره پورې تولې الماریانې په ختوکښې لړلې تول کتابونه لامده شوی وو . سحر دې نظارې دحال په ژبه چغې وهلې چه کومه کتب خانه د قادیان د علمیت د فخر باعث وو . د چن بسویشور تصرفاتو هغه علم باندې اوبه واچولې . دخوند خبره دا چه هغه تول کتابونه د گرمئ په وخت چه کله نمر ته خلاصولو سره کیخودلې شو نو هغلته کیخودلې شو چرته چه فقیر ډډه وهلې وه . فقیرپه ناسته دا نظاره کتله اود خدائې قدیرد احسان مزه ئې اخستله . داسې معلومیدل چه دا کتب خانه پخپله ژبې سره وائی ای صدیق ! قادیان والو زمونږ د الفاظو غلطه معنی کولوسره په دنیا کښې شور جوړکړې دې مونږ تاته فریاد راوړې دې . فاعتبروا یا اولی الابصار لهم البشریٰ فی الحیاة الدنیا والآخرة »

(خادم خاتم النبیین ص ۳۵)

په تولو خبرو کښې یو خبره واخلئ . تاسو ته به اندازه اوشی چه په هغې سره خپل نبوت باندې استدلال کولو والا په څومره اوبو کښې دې . په هردلیل سره د چن بسویشور د یو نوې بې وقوفئ علم حاصلیږی

چن بسویشور د قادیان د کتب خانې په لوندیدلو سره چه په کومه خوش فهمئ کښې مبتلاء دې دا د هغه قصورِ فهم دې د قادیان د کتابونو لوندیدل او هغه هم داسې وخت کښې چه جناب چن بسویشور هغلته موجود وی . دا بې معنی نه دی ، لیکن هغه ددې په مطلب باندې غلط پوهه شوې وو . حقیقت کښې مطلب داووچه : « ای چن بسویشور! چه کومو کتابونو لره ته دخپل مرکز او ماخذ په خیال سره راغلې ئې . دکومو حوالې چه شپه او ورځ پخپلو تقاریرو او کتابونو کښې لیکې . دکومو نه چه خپل نبوت . چن بسویشور . یوسفِ موعود او ماموروقت کیدلو باندې استدلال کوې وغیره وغیره . نن په هغه تولو کتابونو او دلائلو باندې اوبه توئ شوې . دا تول دلائل او کتابونه په ردی توکرئ کښې د اچولو قابل دی . څه بې وقوفه جوړ شوې ئې چه ددې نه استدلال کوې . دا وو دهغه کتابونو آواز چه دهغوئ دحال د ژبې نه وتلو . فاعتبروا یا اولی الابصار لهم خزی الدنیا وعذاب الاخرة »

چن بسویشور او د قادیان خلیفه

د قادیانیت سره د عشق ابتدا داسې کیږی :

« مختصرحال دادې چه هسې خو ۱۹۱۰ء کښې فقیر هم قادیان ته تللې وو . هغه وخت دی سلسلې طرف ته توجه ونه شوه » (خادم خاتم النبیین ص ۵)

Maktaba Tul Ishaat.com

بلي صيب : هغه وخت به دنبوت پټ راز نه وو ښکاره شوي . ارشاد دي

« څما نيکه اراده او خلوص اوګورئ . ما د حق په لټون کښې پخپله د ميا محمود صاحب خليفهٔ قاديان خلافت منلوسره دهغه په لاس باندي بيعت کړي وو او قاديان ته ورسيدلم او په نيکه اراده سره مې تحقيقات کول اودهغوی په عقائدو کښې مې غلو کول خوښ را نغلل. دعاګانې مې وکړې . آخر الله تعالى خپل بنده لره بچ کول غوښتل دهغه ځائ نه را اووتلم بيعت مې فسخ کړو او لګاتارمې دهغه عقيدې په ترديد کښې دولس کاله کاروکړو او په ډيرشد اومد سره مې کاروکړو . آخر الله تعالى د فقير دعا قبوله کړه اود هغوی (قاديانيانو) د جماعت منتظرموعود يې جوړکړم (درين چه شک ۱۲ مؤلف) دده نه هم هغه کارمحض دخپل رحمانی تقاضې لاندې اخلى چه ددې نه وړاندې ئې د (غلام احمد قاديانی او هندوسادهووغيره ـ مؤلف) نه کاراخستلې وو او ډيرې ښې ئې ښکاره کړې او قدرت لره ئې کمالِ درجه باندې زمونږ سره کړو »

(خادم خاتم النبيين ص ۲۵)

واقعی د نيکې ارادې او داخلاص دا انتهاده چه رومبئ ئې بيعت اوکړو او وروسته يې د عقائدو د صحت اود بطلان تحقيق کولو . بيا ئې د نبوت په ګدئ باندې پخپله قبضه وکړه او بالآخرخدائ جوړ شو . اوبيا وايی چه :

« زه دهغه فاضلِ اجل (چه په حقيقت کښې فاضلِ اجهل دې ـ مؤلف) هرلعنت او ملامتيا لره مې په اطمينان سره اوريدله . چه کله هغه زه دنيادار ګڼلو سره يې د رياست محبوب مخې ته راوړم نو زه فوراً نيغ شوم (رومبې کوږ وو ـ مؤلف) او وې وئيل قلم او درنګ بوتل راوړئ زه اوس ليکم زر خلې ليکم چه زه پوخ قاديانی يم » (بلاشک اوشبه ـ از مؤلف) او کاغذ اخستلوسره ئې دا لاندې خط وليکلو :

«صديق ديندار پوخ احمدی دې . قاديانی سلسله چه د قاديان نه ميامحمود جاری کړې ده دهغې سخت دښمن يم . او عقائد چه ميا محمود جاری کړی دی دهغې بيخ کنی به خامخا کوم .

(صديق ديندارچن بسويشور (خادم خاتم النبيين ص ۲۹)

اوبيا نور وضاحت کولوسره خپل اودهغه دښمنانو ذکر فرمائی

« ددې خبرې ګواهان تقريباً د ټول دکن اقوام دی . دهغه په عبارتونوکښې دا خبره راروانه ده چه رومبې به ديربسنت (اولوالعزم محمود) ښکاره کيږی دهغه په خيالاتو سره به په عالم کښې پريشانی وی خلق به ګمراه شی . دهغه د لرې کولو دپاره به چن بسويشور ښکاره کيږی . دې بزرګانو دهغه دواړو د وجود تاريخ ظهوراو نشانات ښودلی دی ددې که څوک ترديداوکړی نوزه هر شرط منظورولو دپاره تياريم . ګويا پيشن ګوئيانو زمونږ د دواړو لاس نيوټوسره او ښودل چه دا چن بسويشور دې او دا دير بسنت . د چن بسويشور په حالاتو سره به تاسو ته څه حده پورې علم

شوې وی . اوس صرف د دیربسنت نشانات بطورحجت دوباره پیش کولو سره چیلنج درکوم چه که چرته نشاناتو والا د دیربسنت میا محمود احمدصاحب خلیفه قادیان نه سوا بل څوک دې نو ثابته کړئ نو په داسې صورت کښې هر شرط منظور دې .

د دیربسنت (اولوالعزم محمود) والا یو جدا کتاب تیار دې په هغې کښې تفصیل وار بیان دې . ددې نشاناتو نه علاوه نور هم ډیر نشانات دی . مگر اوس زه د جماعت قادیان او د تمام عالم نه سوال کوم چه دلته قدیم کتب اولیاء کښې دا پیشن گوئیانې موجود او هغلته موعود انسان (یعنې میا محمود خلیفه قادیان) موجود دې . بیاتاسو لره په شک کښې اچولو والا هغه کوم څیز دې . دهغه پیشن گوئیانو سره ئې لیکلی دی دا دیربسنت مسلمانانو ته د قرآن کریم د الفاظو غلطې معنې ښائی . او ایشوراوتار چه هغه ته رحمة للعالمین وائی دهغه هتک او سپکاوې به کوی »
(خادم خاتم النبیین ص ۸)

او بیا لیکی :

«او ورسره ئې دا هم لیکلی دی چه داسې سرې عقائدو کښې غلطئ باندې وی . دهغه اصلاح به صدیق چن بسویشور سره کیږی او صفائې لیکلی دی چه دیر بسنت (اولوالعزم محمود) د قرآن د الفاظو به غلطه معنی بیانوی . او لیکلی ئې دی چه د چن بسویشور عقائد به صحیح وی اود چن بسویشور په ذریعې سره د یربسنت د عقائدو به اصلاح کیږی (خادم خاتم النبیین ص ۱۰)

مونږ پخپله د بسویشور د عبارتونو نه ثابته کړې ده چه د اولیاء الله نه مراد دهغه هندو سادهو دی او اوس دا حضرات هم دهغوی د زړو کتابونو په حوالو سره دخپل خان اود میامحمود علامات پیش کوی . په هغې کښې د یوځو کتابونو نومونه دادی :

څلورمشهورویدیعنې رگوید ، سام وید ، یجروید ، اتهروید . داس گپتا اومیتاپوراد هندوانو په نوو کتابونوکښې هندوازم . ستیارتهه پرکاش سوامی او دیدارتهه پرکاش وغیره داسې کتابونه دی چه په هغې سره بسویشورته دخپل نبوت دپاره نورې نشانیانې ملاویدلې . که چرته دا کتابونه هغه ته ملاؤ شوې وې نو پته نشته چه دهغه خباثتونه به دکوم ځائ نه کوم ځائ پورې رسیدل .

منجمله د نورو خبرو سره ئې دا خبره هم لیکلې ده چه د چن بسویشور په ذریعې د میا محمود د غلطو عقائدو اصلاح به کیږی . نورې خبرې کوم حده پورې رښتینې رااوتلې زمونږ فی الحال دهغې سره بحث نشته لیکن قارئین حضرات بلکه پخپله د دیندارانجمن حضرات دې په ایمانداری سره اووائی چه د میا محمود کوم عقائد هغه وخت وو آیا دهغې اصلاح اوشوه یا هم داسې باقې شو بلکه دهغه په عقائدو کښې ورځ ترورځه نور زیات خباثتونه شامل کړې شو تردې چې چه مردار شو

Maktaba Tul Ishaat.com

د میا محمود نور تقدیس او صفات

د میا محمود نور تقدیس اوصفاتو بیانولو سره لیکی

« فقیر(چن بسویشور) پوهیږی چه هغه (میا محمود دیربسنت خلیفه قادیان) یو متقی سړې دې او ډیرو زیرو ورکولو والا دې ، دهغه سره زمونږه جهګړا صرف په یوڅو فروعاتو کښې ده چه دهغې د غفلت نه اصولی کیدلو اندیښنه ده ، هم ددې وجه نه ما مخالفت وکړو .

اوس مخالف نه یم ځکه چه الله تعالی ما ته علم راکړې دې چه هغه به زر زمونږ د عقیدې والا شی چه دهغې آثار دیوڅو میاشتو نه ښکاره کیږی .

(خادم خاتم النبیین دیباچه ص ز یکم جون ۱۹۲۷ء)

ذکر شوی عبارت کښې میا محمود سره متعلق ئې لیکلی دی چه :

« هغه سره زمونږه جګړه صرف په یوڅو مذهبی فروعاتو کښې ده »

یاد دې وی چه دا کتاب «خادم خاتم النبیین » چن بسویشور په ۱۹۳۲ء کښې لیکلې دې او ددې تصریح هغوی پخپله د ټولو نه په ړومبنی کتاب د « دعوة الله » په ص ۴۴ کښې کړې ده

۴۲۵۷ دروغ

دخپل کتاب خادم خاتم النبیین ذکرکولوسره یې د دروغو ریکارډ مات کړې دې :

« ددې نه پس ۱۹۲۲ء کښې ما یو کتاب «خادم خاتم النبیین » اولیکلو چه دهغه کتاب مقدمه وه چه دهغې ذکر دهغه کتاب په ص ۵۸. ۵۹ باندې دې . دهغه زمانې نه تراوسه پورې ۴۲۵۷ الفاظو کښې الله تعالی ځما سره کلام کړې دې . د قرآن کریم او احادیثو نه هم ددې دعوې تاریخی . قدرتی او شهادتی ثبوت ملاؤ شو . دا کتاب «دعوة الله » د سنتِ انبیاء مطابق د « انی مغلوب فانتصر» په زمانه کښې لیکلې کیږی» (دعوة الله ص ۴۴)

د دروغو ریکارډ ئې مات کړو

۴۲۵۷ دروغو ونیلو سره چپ نه شو بلکه نور ئې دا ظلم اوکړو چه وې ویل چه دا ټول دروغ قرآن او احادیثو کښې تاریخی .قدرتی او شهادتی طورباندې ثابت دی .دهغه ټولو د لټولو تاسو ته چرته فرصت دې او نور دروغ یې هم ونیلی دی مګر څه فرصت ویستلوسره په هغې کښې یو دروغ د قرآن یا حدیثونه اوښائې نومهروبانی به وی . شعر :

جھوٹ کا بازار تھوڑے روز ہے
بعد اس کے حسرتِ دل سوز ہے

د چن بسویشور منلو والا دجالانو مختصرفهرست

په دې سلسله کښې پخپل کتاب دعوة الی الله ص ۵۴. ص ۵۷ کښې د ډیرو قادیانیانو دجالانو نومونه ئې ذکر کړی دی چا چه د دوی سره دخپل عقیدې اظهار یا ئې بیعت کولو سره منلې دې . یو مختصرفهرست دیوځو مشهورو عالمانو دجالانو د نومونو پخپل عبارت کښې درج دی

«د اهل بصیرت دپاره څما دعوی د نمر په شان روښانه ده . سعیده ارواحو ته چه کله څما خبر رسیږی نو سر تسلیمولو ته ایږدی . آمنا وصدقنا وائی . حسب ارشاد مسیح موعود «مرزا غلام احمد قادیانی د سلسلهٔ احمدیه په لویو عمرونو موندلو والا کښې کومو خلقو چه څما تصدیق کړې دې په هغوی کښې مشهور اود ذی اثر اشخاصو یو څو نومونه لاندې ذکر کیږی:

«۱» زبدة الحکماء مرزاخدابخش صاحب مصنف عسل مصفیٰ څما تصدیق اوکړو «دعوة الله الله ص ۵۲» «۲» د سلسلهٔ احمدیه نورو مشهورو کسانو کښې مشهورانسان ډاکټر امین حسین شاه صاحب جنرل سکریټری جماعت احمدیه لاهور . شاه صاحب اووئیل چه « ما اوریدلی دی چه ستاسو دعوی د مصلح موعود ده » ما اووئیل «او» زه ستا تصدیق کوم . که چرته تاسو غواړئ نوزه ستاسو په لاس باندې بیعت کولو ته تیاریم . زه ستاسو اصول اوعقائدو لره د امت مرحومه دپاره باعث برکت ګڼم . ما مولوی محمدعلی صاحب «امیرقادیانی جماعت لاهور» لره هم ستاسو په نسبت څما هم عقیده اوموندلو » «دعوة الی الله ص ۵۷»

په دې باندې که څوک تبصره کوی نونه څه به اووائی . بس دومره وئیلې شی چه:

شعر : عیسیٰ نتواں گشت بتصدیق خرے چند

دا فتنه بیا راپورته کولې کیږی

محترمو کتونکو : تاسو په دې باندې پوهه نه شوئ چه د دیندار انجمن بانی چن بسویشوراو نورلوئ کسان جهنم ته ورسیدل . نو اوس فتنه ختمه شوې ده . بلکه دا فتنه هم هغه زور اوشورسره بیا سر اوچتوی څنګه چه د انجمن بانی شروع کړې وه . بلکه دا فتنه خو په شروع کښې د کفراو ارتداد ښکاره دعوت سره خوریدله چه په هغې سره عامو مسلمانانو ته هم اکثر او زیات دهغوی حالت معلومیدلو . مګر اوس خو دا د کفر او ارتداد سره سره نفاق . دهوکې او نهایت خفیه عزائمو سره میدان ته راغلې ده . خلاصه داده چه دعوام الناس وړاندې دا نه ښکاره کیږی چه مونږ ددې عقائدو حامل یو . د چن بسویشور مریدان یو . بلکه وئیلې کیږی چه مونږ پاخه دینداره د سرکار دوعالم صلی الله علیه وسلم عاشقان یو . د مسلمانانو بدحالت کتلو سره مونږه د هغوی اصلاح دپاره راوتلی یو . په دې باندې زیات داچه ساده مسلمانانو نه د دین په نوم باندې چاندې اخستلو سره د انسانیت سوزولو کتابونو په نشر اواشاعت کښې لګوی

Maktaba Tul Ishaat.com

شوګرکوتید لیلبتس

صورتِ زاہد سے اسکو خضر سمجھا تھا مگر جب اٹھا پردہ تو ابلیس لعین آیا نظر

دیندارانجمن والا عام طور باندي مسلمانانوته د اتحاد، جوش جهاد ، د مکتبونو او لجونو د اصلاح وغیره سره متعلق تبلیغ کوی او دا تاثر ورکوی چه مونږ مبلغینِ اسلام یو ، ونږ د تبلیغی دعوت دا ابتدائی مقدمې دی . په دې طریقه جاهل عوام خصوصاً نوجوانان چه وی ته د دین صحیح علم نشته دې ډیر زر دهغوی په دوکه کښې راځی ، هغوی د نشر اواشاعت ظم کار شروع کړې ، عام طور باندې کتابونه هغه منافقانه انداز کښې لیکلوسره چاپ کوی چه ام دهغې نه بداثروانخلی ، چنانچه چه یوکتاب کښې لیکی نود اخوا دیخوا نه ناصحانه خبرې کلولیکلوسره په مینځ کښې کرښه نیمه دخپل بانی انجمن یوخبره ذکرکوی یا هغه طرف ته اشاره وی ، چه دهغې دا اثر اوشی چه عوام او دنوجوانانو طبقه هغه دجالانو نه په هغه انداز سره تعارف شی چه هغه کافرانو دجالانو سره دهغوی حسنِ ظن پیدا شی بیا رو رو جماعت کښې اخل شو او بیا هغوی سره یوځائ د ایمان سره د غیرت هم عادی شی نو بیا هغوی ته اصل کتابونه نوم چه مقصود دی بالترتیب وئیلو دپاره ورکولې کیږی او خبیث ترین مضمون چه د اصل بانی نجمن دې د تولو په آخرکښې ورکولې کیږی ، چنانچه بعضې خلق چه د دیندارانجمن د فریب او بې دینئ نه خبرشی دهغوی نه جدا شوی دی دهغوی وینا داده چه مونږه د هغوی په انجمن کښې په حیثیت د مبلغ کار کړې دې لیکن ډرې څلورو کالو پورې دهغوی اصل کتابونه مونږ ته رانه کړئ شو ، دهغې نه پس چه کله په مونږ باندې ئې پوره اعتماد وشو چه دوی به په هر قسمه زمونږ بې غیرتی برداشت کړې شی نو بیا ئې د انجمن د بانی کتابونه مونږ ته راکړې شول چه دهغه خباثتونو لره کتلوسره مونږ دهغه نه متنفر شو او د هغه نه مود براءت او د توبې اعلان وکړو .

نشر اواشاعت کښې د دیندار انجمن د مکر یو مثال

سعیدبن وحید چه دهغه ذکر په دې کتاب کښې وروستو ډیرخلې راغلې دې ، په دې سلسله کښې د تولو نه اول دې ، کراچئ کښې د دیندارانجمن ہ نګران په حیثیت سره داخباثتونه د تصنیف او تالیف په صورت کښې خوروی چنانچه په دې سلسله کښې هغه ډیر کتابونه لیکلی دی چه په هغې کښې اکثر د احقر د نظر نه تیرشوی دی . د مثال په طور باندې دهغه کتاب «ملی مسائل کا قرآنی حل» لره واخلئ ، په دې کښې هغه لوئ دردوونکی او زړه وره لهجې کښې د نظریهٔ پاکستان وغیره نه بحث کړې دې او ډیرو خامیانو طرف ته ئې توجه ورکړې ده ، دا کتاب په ۲۴ صفحاتو باندې مشتمل دې ، د کتاب ۵۸ صفحاتو لیکلو نه پس اوس ئې مقصد طرف ته لطفې

اشارې شروع کړې دي او په ډېرې چالاکۍ سره مقصودِ اصلي چن بسویشور طرف ته راغلې دې ، چونکه دیندار انجمن والا چن بسویشور لره نبي منلو سره سره «مامورِ وخت» ورته هم وائي ، ددې وجه نه ئې د «تدبيرامر» او د «تعیینِ شخصیت» دوه مختصرعنوانه قائمولوسره په هغې کښې یو څو مثالونه ورکړي دي ، دهغې نه پس یې مقصدطرف ته داسې لطیفه اشاره کړې ده ، «غرض قرآن پاک کښې داسې ډېر مثالونه موجود دي چه منجانب الله د«تدبيرِامر» اود «تعین شخصیت» معلومات ورکوي . (ملی مسائل کا قرآنی حل ص ۶۰)

ددې نه پس ئې د «ماورائ عقل» عنوان قائمولوسره دا ظاهره کړې ده چه خلق اګرچه داسې شخصیتونو ته پاګل وائي مګر دوی الله والله دي ، بیا وراندې تللو سره انتهائي چالاکۍ سره دهغه مامورشخصیت نوم ئې په دې انداز سره ذکرکړې دې چه خلق دا محسوسه نه کړي چه مصنف دهغه یقیني فیصله اوروی چنانچه د «بشریٰ للمؤمنین» عنوان لیکلوسره دا عبارت ئې لیکلې دې :

هندوستان مسلمان کیدونکې دې «الهام بانی دیندارانجمن» (ملی مسائل کا قرآنی حل ص ۶۱) د بانی انجمن دا الهام دوی جلي او خط کشیده څه داسې لیکلې دې چه د راروان عبارت دپاره د عنوان هم کارورکړي ، د مامورشخصیت دا الهام «بشری للمؤمنین» دې

چن بسویشور چه هغه د نبوت اوخدائي پورې دعوې کړې دي دهغه نوم کتاب «ملی مسائل کا قرآنی حل» کښې داسې اعزاز اواکرام او تعظیم سره ذکرکړې دې ، «بانی دیندارانجمن حضرت مولانا صدیق دیندارچن بسویشورقدس سره العزیز» (ملی مسائل کا قرآنی حل ص ۳)

د دنیا دهغه بدترین کافر نوم داسې اعزاز سره اخستلې کیږي چه هغه د یوسف موعود ، مهدي آخرالزمان ، نبي ، بروزمحمد بلکه خدائي پورې دعوې کړې دي ، ددې باوجود دیندار انجمن والا عوامو لره ددې باور ورکولو کوشش کوي چه دې مسلمان دې .

مسلمان خو د ختمِ نبوت دا تشریح کوي چه د حضورصلی الله علیه وسلم نه پس به هیڅ قسمه نبي نه راځي خواه که هغه نبي مستقل وي یا ظلي و بروزي ، لیکن سعیدبن وحید د ختمِ نبوت تشریح کولوسره لیکلي دي : «څکه چه د اعلانِ ختمِ نبوت منشاهم داده چه اسلام اوصرف اسلام د دنیا واحد دین وي» (ملی مسائل کا قرآنی حل ص ۶۲)

دې عبارت سره عوام الناس ته په آسانۍ سره دوکه ورکولې شي چه خبره خو ئې ډېره ښه لیکلې ده مګر په دې نه پوهیږي چه د ختمِ نبوت تشریح چه بالکل واضحه ده چه د حضورصلی الله علیه وسلم نه پس به هیڅ قسمه نبي نه راځي ، دې لره پرېښودلوسره دهغه تشریح ضرورت ولې راغلو؟ .چه داده چه دهغه تشریح په رڼا کښې که چرته څوک د مستقل نبوت دعویٰ ونه کړي بلکه د ظلي نبي ا د بروزي نبي کیدلو دعویٰ وکړي او دا اووائي چه دهغه مذهب هم اسلام دې نو هغه چونکه اسلام

Maktaba Tul Ishaat.com

لره دنیا واحد دین منی ددې وجه نه دهغې عقیدهٔ ختم نبوت باندې څه اثر نه غورزیږی

د حکومت نه درخواست

مونږ تیرو شوو کړېنو کښې ورکړې شوو حوالو طرف ته خپل عوامی حکومت لره توجه ورکولوسره ټولو مسلمانانو ته دا درخواست کوو چه چونکه د حضورصلی الله علیه وسلم نه پس چن بسویشور د نبوت مدعی دې ، او همدارنګه د یوسفِ موعود او د مامورِ وخت او د نورو انبیاء کرامو علیهم السلام هم مثل کیدلو او ددې نه هم زیات خپل ځان کښې دننه د حلولِ خدائ مدعی دې ددې وجه نه چن بسویشور کافر اومرتد دې اود اسلام د دائرې نه خارج دې او هغه لره نبی یا بزرګ بلکه مسلمان ګڼلووالا هم کافر دی ، دیندارانجمن والا چه خپل ځان لره هغه طرف ته منسوب کوی او هغه لره خپل دینی پیشوا منی هغوی هم مرتد او د اسلام د دائرې نه خارج دی .

ځنګه چه حکومتِ پاکستان قادیانیانو لره کافر او مرتد ګرځولوسره غیرمسلم اقلیت ګرځولی دی او دا د موجوده حکومت دومره غټه کارنامه ده چه وجودِ پاکستان نه ترننه پورې حکومتِ پاکستان کښې دومره اهمه کارنامه سرته نه ده رسیدلې . هم دغه شان باید دیندارانجمن والا لره هم کافر او مرتد ګرځولوسره دهغوی د غیرمسلم اقلیت کیدلو اعلان وکړئ .

په اصل کښې دا د قادیانیانو یو شاخ دې چه هغې لره مونږ وروستو ډیرځلې ثابت کړې دې مګر قادیانیانو لره غیرمسلم اقلیت ګرځولو نه پس دوی په چالاکئ سره خپل ځان لره د قادیانیانو نه جدا ښکاره کوی دې دپاره چه کوم حکم په قادیانیانو باندې شوې وو دوی دهغې نه خارج وی .

مونږ ته امید دې چه حکومت به په دې معامله کښې غوراوکړی اود ناموس خاتم النبیین سیدالمرسلین صلی الله علیه وسلم د حفاظت کولو دا دویم اعزاز به حاصلوی

د عوامو په خدمت کښې درخواست

ځنګه چه مونږ ډیر ځلې بیان کړی دی چه دیندارانجمن والا اودهغوی پیشوا کافر اومرتد دی او دوی د اسلام دپاره زهرقاتل دی ددې وجه نه د سرکاردوعالم صلی الله علیه وسلم دناموس مبارک د حفاظت په خاطر په دې معامله کښې د هرممکن کوشش نه انکار اونه کړئ . دې مسئلې لره چه څومره کیدلې شی عامه کړئ . د عوامو یو مجمع هم بلکه داسې کور پریږ نه دئ چه هغلته دا آواز اونه رسی ، په دې سلسله کښې هرقسمه تعاون اوکړئ . ددې انتظار مه کوئ چه تاسو نه څوک ددې اپیل اوکړی ، د دوی په خلاف کتابچې او رسالې چاپ کولوسره تقسیم کړئ چه د حضورصلی الله علیه وسلم په وړاندې د قیامت په ورځ شرمندګی پیښه نه شی . چه ستاسو وړاندې ختما نبوت بلکه الله تعالی پورې مسخرې کیدلې هغه وخت تاسو ولې خاموشه وئ

زبردست شهادت

د زاهد صدیقی صاحب سابق مبلغ دیندارانجمن کتاب د «هندو اوتار» په آخر کښې یو زبردست شهادت زمونږ دنظر نه تیرشو چه هغه دلته لیکل کیږی :

د ۱۷مارچ ۱۹۵۷ء په سحر ماته یولفافه ملاؤ شوه «بې نقاب» او «یک نه شد دوشد» وثیلوسره دحیدرآباد دکن سابق پولیس افسر د «انجمن دینداران مسلک» د عنوان لاندې یې د یو څو اهمو رازونو انکشاف کړې دې.

د ذکر شوی صاحب د خط ذکر شوې اشارې نهایتِ اهم او قابلِ غور دی ، (۱) صدیق چن بسویشور دمدراس د یو سابق شیعه خاندان فرد ، د میسور اوسیدونکې د حیدرآباد په ریاستی پولیس کښې ملازم شو ، د هیډکانسټبل کیدلو نه پس د یو جرم په سزا کښې برطرفه کړې شو ، د ملازمت په دوران کښې دهغه قیام په گلبرگه شریف «دکن» کښې وو ،ددې نه پس یې د گذارې وخت تیرولوپه خاطر پیری مریدی شروع کړه او محله آصف نگر حیدرآباد «دکن» کښې یې سکونت کول ، لنگایت د هندو فرقې د اوتار د فریب جال خورکړو ، بهگوت گیتا، رامائن او مها بهارت لره ئې الهامی کتابونه ثابتولو باندې ټول زور صرف کړو ، د مذاهبِ عالم کانفرنس په رنگ کښې ئې هر کال خپل ځای باندې جلسې کولې چرته چه د قادیانی عقائدو شهرت کیدلو او هرمذهبی مسئلې لره غلط انداز کښې پیش کولې کیدله.

(۲) صدیق دیندارچن بسویشور صاحب یوڅو ورځې پس خپل ځان ته «خاتم النبیین» وثیل شروع کړه ، او ما دا هم واوریدل چه هغه پخپله ملا باندې یونشان ښودلوسره هغې ته «مهرنبوت» وائی ، دهغه فرقې سره تعلق نه لرلو والا صحیح العقیده مسلمانانو لره هغه د قادیان د «ارباب نبوت» په اتباع کښې کافروگرځول ، په هغوی کښې ئې د تفرقې اچولو خطرناک سازشونه وکړل ، دخپلو مریدانو په ذریعې ئې هغوی لوټ کړه ، د نسل زیاتولو اود وینځو د جواز لاندې ئې دهر کمزوری مخالف زنانوو او د جینکو ئې بې عزتی وکړه ، دنامې جامې د دیندارئ اود فقیرانه لباس په رنگ کښې ئې عیش پرستئ جاری وساتله ، د مخالفینو سره د داسې قسم خلافِ تهذیب حرکاتو نوم ئې «غزوات او جهاد فی سبیل الله» کیښودلو .

(۳) د تقسیم هند اود آزاد ریاست حیدرآباد نه پس دهغه تباه کاریانې لامحدودې پاتې شوې ، دهغه د ټولو نه لویه کارنامه هغه غلا کول دی چه په هغې کښې د صدیق چن بسویشور مریدانو د حیدرآباد محله بیگم پیټهه په اطرافو کښې دیو صراف په کور کښې د ورځې لوټ مارشروع کړو او یو تیلئ چه په هغې کښې د پنځولاکهونقدی زیورات او جواهرات وو اخستلوسره وتښتیدل .

چه کله دهغوی بې حیائې د حد نه تجاوز وکړو نو هغوی د ریاست په ملحقه علاقو کښې لوټ مارشروع کړو په دې سره په دومره اندازه دهوکه وشوه چه غیرمسلم هغوی لره رضاکاران

Maktaba Tul Ishaat.com

اتحاد المسلمین گنلوسره اخباراتو کښې د اسټیټ مسلیم لیگ په خلاف بیانات ورکول
(۴) د قاسم رضوی صاحب د دور نه وراندې حکومت وخت هغوی نظر بند کړی وو ځکه چه د هغوی فتنه په تولو باندې ښکاره وه ، دهغوی د ژبه بندئ احکامات د ډیرې مودې نه جاری وو . د سقوط حیدرآباد نه پس دهغوی مریدان پټ شول آن تر دې چه هغوی خپلې جامې هم پرېښودلې او بالاخر په تښتېدلو سره پاکستان ته راروان دی

بوریاست تباه کولو سره اوس هغوی بل سلطنت لره په تاک کښې نیولې دې ، الله تعالی دې تولو لرودهغوی د شر نه محفوظه وساتی

د پولیس صاحب د اقتباساتو نقل کولو نه پس زاهد صدیقی صاحب لیکی : د صاحب موصوف د مراسلې آخری جمله د ارباب حکومت دپاره زبردست خبرداری دې ، زه بیا عرض کوم چه د حیدرآباد دکن ذمه دار مهاجرینو نه د دیندارانجمن اودهغوی د هلاکت مرحبا وئیلو والا کارنامې دې حکومت ضرور طلب کړی ، داسې نه وی چه زمونږ حکومت د خارجی فتنو په ختمولوکښې لګیدلی وی او د ملك په داخل کښې بله فتنه را پورته شی . وماعلینا الا البلاغ.

دیندار انجمن والو ته همدردانه پیشنهاد

مونږ ته دا ښه معلومه ده چه په دې انجمن کښې چه چرته بعضې بدبخت کسان د اسلام ختمولو دپاره کوششونه کوی ، هغلته څه داسې ساده زړه والا بندګان هم دی چه محض د اسلام په نوم سره دهغوی په تیز بیانی سره متاثرکیږی د خدمت دین دپاره په دې انجمن کښې داخل شوی دی . په دې کرښوکښې مونږ خپلو ورونو ته همدردانه نصیحت کوو چه د الله دپاره هغه عقائدو او مکر اوفریب باندې پوهه شئ او د هغوی په دوکه کښې رانه شئ ، دوی خپل عاقبت برباد کړې دې او ستاسو هم د عاقبت بربادولو په فکرکښې دی .

څما بې لارې شوو ملګرو !

آیا د اسلام هغه طریقه ستاسو دپاره ناکافی ده کومې لره چه حضورصلی الله علیه وسلم د نن نه څوارلس کاله وراندې پیش کړې ده ، چه هغه صحابه کرامو ، محدثینو او ائمه عظامو په حفاظت سره مونږ ته رارسولې ده ، هغې پریښودلو سره تاسو د چن بسویشور اود دیندار انجمن په غیږه کښې پناه اخلئ؟ ، د الله دپاره پخپلو ځانونو باندې رحم وکړئ . اوس هم وخت دې د اسلام په رحمت کښې اوس تاسو ته سوزې ملاویدلې شی خپلو تیرشوو ګناهونو نه توبه ویستلوسره د اسلام حلقې لره مضبوطه ونیسئ او خپلو نورو ورونو لره هم د ارتداد د هغه جال نه د ویستلو کوشش وکړئ . «واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین»

رشید احمد ۲۲ ربیع الاول هجری یوم الخمیس

بسم الله الرحمن الرحيم

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

سنان القنا على مُحل الربا

ربا (سود) سره متعلق د متجددينو د نظرياتو ترديد

سوال:- جنوري ۱۹۵۸ء کښې ادارهٔ ثقافت اسلاميه لاهور د تجارتي انټرسټ د فهقي حيثيت په نوم سره يو رساله شائع کړې ده چه په هغې کښې ددې ثابتولو کوشش کړې شوې دې چه تجارتي سود شرعاً حرام نه دې بلکه دهغې لين دين ضروري دې ، په علماء کرامو باندې فرض دی چه امت لره دهغه اباحيت د فتنې نه بچ کړي ، لهذا ستاسو نه درخواست دې چه د سود تعريف اودهغې اقسام اودهغې په شرعي احکامو باندې بالتفصيل مدلل رڼا واچوئ او په مذکوره رساله کښې د جواز د دلائلو تسلي بخش جواب ليکلوسره ددې تيرو په دورکښې د امت رهبري وکړئ والاجرعندالله الکريم .

الجواب باسم ملهم الصواب :

د ربا (سود) تعريف

د ربا (سود) لغوي معنی مطلقاً زياتوالې او د شريعت په اصطلاح کښې د مال هر داسې زياتوالی ته ربا وئيلې کيږي چه مبادلة المال بالمال کښې بدونِ عوض مشروط کړې شوی وی .

د ربا اقسام

دربا دوه قسمونه دی : (۱) رباالفضل (۲) ربا النسيئه : رباالفضل بيع بالجنس کښې زياتوالی ته وائی ،ددې حرمت په احاديثو سره ثابت شوې دې له همدې وجه نه دې ته رباالحديث هم وئيلې کيږي رباالنسيئه ((الزيادة المشروطة على القرض)) ته وئيلې کيږي، چونکه قرآن کريم کښې هم ددې قسم ربا حرمت منصوص دې، ددې وجه نه دې ته رباالقرآن هم وئيلې کيږي ، د متجددينو بحث چونکه صرف هم دې رباالنسيئه سره متعلق دې لهذا دلته صرف هم ددې په تفصيل باندې اکتفا کيږي .

د متجددينو نظريات

رباالنسيئه سره متعلق د متجددينو د دوو ډلو دوه مختلف نظريات دی :

Maktaba Tul Ishaat.com

(۱) فقط وختی او شخصی ضرورت دپاره د سودی قرض لین دین حرام دې اودیو نفع بخش تجارت دپاره د سودی قرض معامله حرامه نه ده ، اول قسم لره صرفی سود او دویم قسم لره په تجارتی سود سره نوموی.

(۲) سودمرکب یعنې سود در سود حرام دې او سودِ مفردچه د راس المال نه دوه چند نه وی حلال دې.

د اول فریق دلیل : داول فریق دلیل دادې چه د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې محض صرفی سود مروج وو دتجارتی سود بالکل رواج نه وو لهذا د حرمت نصوص تجارتی سود ته شامل نه دی او تجارتی سود لره په صرفی سود باندې قیاس کولوسره په هغې باندې د حرمت حکم لګول هم صحیح نه دی ، ددې وجه نه چه د حرمتِ ربا علت ظلم دې چه په تجارتی سود کښې موجود نه دې ، تجارتی سود کښې خو د ظلم په ځائ احسان دې چه مقروض د هغې په ذریعې سره تجارتی منافع حاصلوی.

جواب: د ذکر شوی دلیل تجزیه کولوسره دهغې څلور اجزاء مخې ته راځی:

(۱) د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې د تجارتی سود رواج نه وو ، (۲) کومه معامله چه د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې مروج نه وی هغه د حرمت په نصوص کښې نه داخلیږی ، (۳) د حرمتِ ربا علت ظلم دې (۴) دا علت په تجارتی سود کښې نه موندلې کیږی.

دا څلور واړه مقدمات ګویاچه د دلیل څلور عناصر دی په دې کښې که یو مقدمه هم نوی نو دلیل به باطلیږی حال داچه حقیقت دادې چه په دې څلورواړو مقدماتو کښې هره مقدمه باطله ده .

د اولې مقدمې ابطال : دا دعویٰ بالکل غلطه ده چه د حضورصلی الله علیه وسلم په زمانه کښې تجارتی سود رائج نه وو ، په لاندینودلائلو سره ددې دعوې بطلان صفابنکاره کیږی:

(۱) د ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟﴾ لاندې د تفسیر په کتابونو کښې ذکر دی چه بنومغیره قبیلې د ثقیف قبیلې نه سودی قرض اخستلو (لباب النقول ص ۴۲، روح المعانی ص ۴۲ج۳)

(۲) د ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟﴾ په شانِ نزول کښې یی د مجاهد نه نقل کړی دی چه ثقیف قبیلې به د بنو نضیرقبیلې نه قرض اخستلو ، چه کله به د قرض د واپسئ وخت راغلو نو ثقیف به بنونضیرته وئیل چه مونږ ته نور مهلت راکړه په هغې باندې به تاسو ته زیات سود درکړو (لباب النقول ص ۵۲)

ظاهره ده چه دهغه قبائلو په مینځ کښې دا معامله صرفی سود نه وو بلکه وسیع پیمانه باندې تجارتی سود وو دا قبائلې د تجارتی کمپنیانو حیثیت لرلو ، د قبیلې کسانو به سرمایه جمع کوله

هغې سره به ئې اجتماعی تجارت کولو لکه چه دابوسفیان رضی الله عنه دتجارتی قافلې سره متعلق زرقانی شرح المواهب او تفسیرِ مظهری کښې دی ((لم يبق قرشي ولا قرشية له مثقال فصاعدا الا بعث به في العير))

(۳) صحیح بخاری باب برکة الغازی فی ماله کښې د حضرت زبیررضی الله عنه معامله ذکر ده چه خلقو به دوی ته د امانت اېښودلودپاره ډېررقم راوړلو مګر دوی به فرمائیل چه د امانت په ځائې ماته قرض راکوئ بیا به هغه رقم لره دوی په تجارت کښې لګولو چه هغې سره به یې یو طرف ته پخپله فائده حاصلوله او بل جانب ته د مالک دا فائده وه چه دهغه رقم محفوظه کېدلو څکه چه د امانت په صورت کښې د ضائع کېدلو خطره وه ، ((قال الحافظ رحمه الله تعالى وكان غرضه بذلك انه كان يخشى على المال ان يضيع فيظن به التقصير في حفظه فرأى ان يجعله مضمونا فيكون اوثق لصاحب المال وابقى ـــ ابن بطال وليطيب له ربح ذلك المال)). (فتح الباری ص ج)

(۴) موطا امام مالک رحمه الله تعالی عنه کتاب القراض کښې روایت دې چه د حضرت عمررضی الله عنه ځامن عبدالله او عبیدالله رضی الله عنهما په یو لښکر کښې عراق طرف ته تشریف یوړو ، واپسئ باندې حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه ته تشریف راوړو چه په هغه وخت کښې د بصرې امیرو ، حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه اوفرمائیل چه څما په خیال کښې ستاسو د نفعې یوصورت راغلې دې هغه دا چه څما نه د بیت المال رقم په قرضو واخلئ ، په هغې سره د تجارت په غرض څه مال اخستلو سره یوسئ ، مدینې ته رسیدلوسره هغه خرڅ کړئ دهغې منفعت هیڅارکړئ او اصل رقم په بیت المال کښې داخل کړئ ، په دې معاملې سره د حضرت ابوموسی اشعری رضی الله عنه اصل مقصد دوی ته تجارتی منفعت رسول وو ، دې سره د بیت المال د مال د حفاظت فائده پخپله اوشوه ، ددې وجه نه دامکروهه کښې داخل نه دی .

(۵) سیرتِ ابن هشام کښې دی چه خلیفه ولید دخپل مرګ په وخت خپلو ځامنو ته وصیت کړې ووچه بنی ثقیف باندې چه څما د سود کوم رقم دې هغې لره هم ضرور واخلئ .

په دې کښې یو قبیلې باندې د قرض قصه ده چه د شخصی او وقتی ضرورت دپاره نه شو کیدلې دا قرض یقیناً تجارتی غرض سره وو او ددې حیثیت بعینه د بینک د قرضونو په شان دې ،

(۶) علامه قرطبی د «فله ماسلف» لاندې فرمائی ، ((هذا حكم من الله لمن اسلم من كفار قريش وثقيف ومن كان يتجر هنالك)) (تفسير قرطبي ص ج)

(۷) علامه طبری د ۲۳هجری په واقعاتو کښې لیکلی دی ((ان هندا بنت عتبة قامت الى عمر ابن الخطاب رضي الله عنه فاستقرضته من بيت المال اربعة الاف تتجر فيها وتضمنها فاقرضها فخرجت الى بلاد كلب فاشترت وباعت)).

Maktaba Tul Ishaat.com

(۸) امام بغوی رحمه الله د عکرمه او عطا نه روایت کړې دې چه د حضرت عباس اود حضرت عثمان رضی الله عنهما په یوتاجر باندې سودی رقم وو چه حرمت ربا نازلیدلو باندې یې پریښودلو ، د تفسیرپه کتابونوکښې او په حدیثو کښې تجارتی قرضونو او په هغې باندې د سود نور هم ډیر مثالونه موجود دی .

د تاریخ په مطالعې سره داخبره ډیره واضحه کیږی چه نزولِ قرآن نه وړاندې په عربو کښې د تجارتی سود یقیناً رواج وو ،د اسلام نه وړاندې د عربو معاشی بنیاد د تجارت په ګرم بازار اود تجارتی قرضونو په لین دین باندې وو ، دهغه دور تجارتی مراکز مکه او طائف کښې سودی ادارې موجودې وې ، د اسلام نه وړاندې د عربو معاشی او تجارتی تعلقات چه کومو ملکونو او کومو قومونو سره وو مثلاً بابل ، یونان روم ، شام او بازنطینی حکومت وغیره په هغې کښې د تجارتی سودی قرضونو رواج وو او داسې ادارې موجودې وې ، ددې وجه نه دا دعوی غلط ده چه عرب د قرآن د نزول په زمانه کښې د سود نه ناخبره وو ، تاریخی حقائقو لره وړاندې کیښودلو سره ثابتیږی چه عرب تجارتی سود نه صرف واقف نه بلکه تجارتی قرضونه او په هغې باندې سود دهغوی د نظم معیشت بنیادی کانې وو ، په دې باندېد تاریخی شواهدو دپاره د مولانا فضل الرحمن صاحب علیګړهـ دمسلم یونتون استاذ مضامین ډیر قیمتی دی چه د ماهنامه (برهان) په دیرو اقساطو کښې شائع شوی وو ، او یو مقاله ((اسلامک تهاټ)) علیګړهـ کښې چاپ شوې وه .
غرض دادچه د قرآن دِ نزول په زمانه کښې د سود دواړه قسمونه (صرفی وتجارتی) رائج وو ، او دواړو ته سود وئیلې کیدلو په هغې کښې څه تقسیم او تفریق نه وو ، د ټولو نه وړاندې اوولسمه صدئ عیسوی کښې د بینکاری نظام د وجود سره سره دوه نوې اصطلاح ګانې راپورته شوئ اود سود دوه قسمونه کړئ شو یوژری (صرفی) او انټرسټ (تجارتی) چه د مغرب نه د مرعوب ذهنونود حلتِ ربا د نظرئې سنګ بنیاد دې .

د دویمې مقدمې ابطال : دا دعوی هم بالکل لغوه او بدیهی البطلان ده چه قرآن کومو څیزونو ته حرام وئیلی دی دهغې هغه صورتونه حرام نه دی چه د قرآن د نزول په وخت کښې مروج نه وو ، چه هر کله د یو څیز حرمت منصوص دې نودهغې په ټول افراد . ټول صورتونه او ټولې طریقې حرامې وی خواه که هغه د قرآن د نزول په زمانه کښې موجود وی یا بعد کښې پیدا شوی وی . مثلاً د شرابو حرمت منصوص دې نو ددې ترقی یافته صورتونه او صفتونه چه د قرآن د نزول په وخت کښې نه وو حلال کیدلې نه شی ، هم دغه شان د قمار نوو طریقو ته حلال وئیلې کیدلې نه شی ، هم دغه شان د تصویرویستلو ترقی یافته صورتونو لره د حرمت د نصوصو نه خارجولې نه شی ، که چرته د صورت او طریقې په بدلولو سره د احکامو د بدلولو منطق صحیح تسلیم کړئ شی نو ددې ترقئ په دور کښې د شریعت یو حکم هم محفوظ نه شی پاتې کیدلې ، رشوت . سراب .

جواري ، زنا ، غلا ، ډاكه او قتل وغيره ټول په ټوله جرائم اود محرماتو صورتونه او طريقې ټولې نوی دی چه د قرآن د نزول په زمانه كښې نه وو.

قرآن كريم كښې د مطلق ربا حرمت منصوص دې په هغې كښې شخصی او تجارتی سود كښې هيڅ فرق نه دې كړې شوې ، د سود په تعريف اودهغې په حقيقت كښې مذكوره پاسنی دواړه قسمونه داخل دی ، لهذا حرمت به هم دواړو ته شامل وی ، د حضور صلی الله عليه وسلم ارشاد ((**كل قرض جر منفعة فهو ربا**)) هم عام دې ، دې روايت لره علامه سيوطی رحمه الله جامع صغيركښې نقل كړې دې او زيلعی هم په متعددطرق سره روايت كړې دې ، علامه عزيزی رحمه الله په السراج المنيرشرح الجامع الصغيركښې فرمائی چه دا حديث د تعددطرق د وجه نه حسن لغيره دې ، د قرآن او حديثو دهغه نصوصِ صريحه د وجه نه د جميع امتِ مسلمه اجماعی فيصله ده چه ((**كل قرض جر نفعاً فهو رباً**)).

اوجزالمسالک كښې ليكلی دی چه ((**قال الموفق كل قرض شرط فيه ان يزيده فهو حرام بغير خلاف**))(اوجزالمسالک ص ج) نصِ قرآنی لره صرفی سود سره خاص كول او تجارتی سود لره دهغې نه خارجول د قرآن ښكاره تحريف دې ، صرفی سود او تجارتی سود كښې صرف د نيت او قصد فرق دې كه چرته ذاتی او شخصی مقصد دپاره قرض اخلی نو دا صرفی سود دې او مقصد استقراضِ تجارت وی نو دې ته تجارتی سود وئيلې كيږی ، د دواړو حقيقت متحد دې لهذا يو قسم ته حرام او بل ته د حلال ګرځولو حاصل به دا راوځی چه سود بذاتِ خود حرام نه دې صرف د مستقرض په نيت سره په هغې كښې حرمت راځی ، صرف مقصداستقراض لره د ربا په حقيقت كښې دومره مؤثرګرځول د قرآن ، حديث ، اجماع او قياس خلاف ده.

د حضرت ابوهريره رضی الله عنه نه روايت دې ((**ليأتين على الناس زمان لايبقى احد الا اكل الربا فان لم يأكله اصابه من بخاره ويروی من غباره**)) رواه احمد وابوداؤد والنسائی وابن ماجة (مشكوة ص) د دې پيشنګوئې مصداق صرف هم تجارتی سود كيدلې شی ، د فقهاؤ حضراتو رحمهم الله په دې باندې اجماع ده چه مضاربت كښې د رب المال خپل ځان دپاره دمنافع څه مقدار معين كول جائز نه دی حالانكه بعينه هم داتجارتی سود دې.

د دريمې مقدمې ابطال : مونږ پورته ثابته كړې ده چه د صرفی سود په شان تجارتی سود هم د نصِ قرآنی براهِ راست مدلول دې دهغه حرمت ثابت بالقياس نه دې ، لهذاپه هغه كښې د حرمت د علت وجود او د عدم وجود اړو سوال نه پيدا كيږی ، ثانياً ظلم لره د ربا علت ګرځول غلط دې دا علت او حكمت كښې د فرق نه پوهيدلو د وجه نه په هغې كښې دخلط نتيجه ده.

علت باندې د حكم مدار وی يعنې د حكم وجود اوعدم د علت په وجود او عدم باندې موقوف

Maktaba Tul Ishaat.com

وی ددې وجه نه علت دحکم علامت وی او حکمت هغه فائدې ته وئیلې کیږی چه امتثالِ حکم باندې مرتب وی ، په هغې باندې د حکم مدار نه وی ، د حکم علت یو وی او حکمتونه متعدد هم کیدلې شی ، انسان د احکامو د عللو معلومولو مکلف دې دې دپاره چه علاماتو سره د احکامو علم حاصل کړئ شی ، د حکمت معلومولو مکلف نه دې او نه حکمت پورې د انسان رسیدل ضروری دی ، که چرته د بعضې احکامو بعضې حکمتونه معلومه هم شی نو ضروری نه دی چه د حکمتونو هم په هغې کښې انحصار وی او نور هم ډیر حکمتونه کیدلې شی ، مثلاً د حرمت جمع بن الاختین علت د دوو ښځو په مینځ کښې داسې رشته ده چه په هغوی کښې چالره هم سړې فرض کړئ شی په هغوی کښې تناکح حرام وی او ددې حکمت دا بیانولې کیږی چه په نکاح کښې اختینو لره جمع کول د قطع رحم سبب دې ، او ښکاره ده چه د حکم مدار په دې حکمت باندې کیښودلې شی نو بعضې مخصوصو حالاتوکښې که چرته د قطع رحم څه ویره نه وی نو جمع بین الاختین حلالیدل پکار دی حالانکه ددې هیڅوک هم قائل نه دی ، (الامن اعمیٰ الله قلبه) احکام دنیویه کښې ددې مثال لارو باندې نصب کرده شینې او سرې لیټونه دی چه د ټریفک د اودریدلو او د تللو دحکم علت دې یعنې دحکم مظهردی اودهغې دپاره د علامت کاروړکوی اودهغه حکم حکمت د تصادم نه حفاظت دې ، پس که چرته د تصادم قطعاً څه خطره نه وی نو بیابه هم سره باتئ د بلیدلو په حالت کښې دحصاریدلوحکم موجودوی اودهغې خلاف ورزی کولو والابه مجرم شمیرلې کیږی

که چرته د ظلم علت حرمت کیدل تسلیم کړې شی نو دې به د رباالفضل حلت بلکه دهغې فرضیت لره به مستلزم شی څکه چه د مبادلة الجنس بالجنس معامله دیو خاص صفت مرغوبه د وجه نه کولې کیږی ، پس جید او ردی کښې د وزناً مساواة شرط لګول به ظلم وی اود رفع ظلم دپاره تفاضل به فرض شی.

د څلورمې مقدمې ابطال : دا وئیل چه تجارتی سود د ظلم نه پاک دې بالکل غلطه ده او دا دعویٰ د دنیا په سترګو کښې د خاورو اچولو مترادف دې ، تجارتی سود کښې خو د صرفی سود نه هم زیات ظلم دې ، د صرفی سود ظلم خو یوڅو افرادو پورې محدود وی مګر د تجارتی سود موجوده بینکاری نظام د ظلم په پل کښې ټوله دنیا داسې راګیره ده چه د غوښې سره هډوکې هم میده کیږی ، سود خواره چه په حقیقت کښې انسان خور بلکه د انسانیت خوړلو والا درندګان دی هغوی د بینکاری نظام په ذریعې د انسانی وینې نچوړولو داسې جالونه نصب کړی دی چه په هغې کښې راتللو والا انسانیت ته د چغې وهلو موقع هم نه ملاویږی ، د سخت حیرت او تعجب سره څو ګډو ښائسته والی لره کتلوسره دهغوی په خله کښې اوبه راځی اودهغوی په زړونوکښې د یلیت لنا مثل ما اوتی قارون په شان امیدونه راپورته کیږی ، د عقل او هوښیارتوب مدعیان دا

سوچ نه كوى چه دهغه يو څو شرمخانو په پرورش او سربوالى باندې څومره انسانى روحونه قربانى كړې شوى دى او څومره انسانى دهانچې دهغوى په وړاندې سا وركوى . دهغه خونخواردرندګانو په وجه دا دنيا دخپلو ټولو وسعتونو باوجود د انسانيت دپاره تنګه شوې ده .

دهغه مهذب درندګانو دخونخوارئ دفن تفصيل ډير اوږد دې ددې وجه نه مونږ د رسالې په آخركښې « دبينكارى نظام بربادياني » په عنوان سره ليكوانشاء الله تعالى .

دويم دليل : قرض باندې د منفعت اخستلو مثال د اجارې په شان دې ځنګه چه په اجاره كښې د مستاجرڅيز اجرت اخستل جائز دى هم دغه شان چه كوم رقم بطورِ قرض وركړې شوې دې دهغې اجرت به هم جائز وى .

جواب : (۱) چه هركله د هرقسمه سود حرمت په نص سره ثابت دې نودهغې د حلت دپاره د قياس كولو نوعيت بالكل هم داسې دې ځنګه چه «**اناخيرمنه خلقتنى من نار وخلقته من طين**» او «**انماالبيع مثل الربا**» كښې د ابليس او كفارو منطق.

(۲) بعينه همدا قياس په صرفى سود كښې هم جارى كيږى بلكه اجارې سره د صرفى سود زيات مشابهت دې ځكه چه بالعموم د ذاتى اغراضو او ضروردياتو دپاره څيزونو لره اجارى باندې اخستلې كيږى .

(۳) معاملاتوكښې عرفاً اوشرعاً د نقودو په تعيين كولوسره هم هغه نه متعين كيږى ، پس د مقروض د قبض نه پس د قرض هغه متعين رقم سره د قرض دارانو هيڅ تعلق باقى نه پاتې كيږى، نو هغوى دهغې د منافعو د اجرت اخستلو ځنګه مستحق كيدلې شى ؟ بالفرض كه د نقودو تعيين صحيح هم وې يا استقراض د مكيل يا د موزون وى نو بيا هم بعد القبض دا مال د قرض دارانو د ملك نه وتلوسره د مقروض په ملك كښې داخليږى ، پس مقروض دهغې نه څه منافع حاصلوى هغه دده دخپل ملك نه دى نه چه د قرض دارانو د ملك نه .

(۴) كوم څيز چه په كرايه باندې وركولې كيږى هغه بعينه برقرار پاتې وى مستاجر دهغې نه صرف منافع حاصلوى او اصل څيز بعينه واپس كوى ددې په عكس قرض كښې بعينه هغه رقم باقى ساتلوسره دهغې نه څه نفع حاصل كړې وې بلكه هغه رقم لره خرچ كولې كيږى اودهغې په عوض كښې مقروض خپل ملك نه هم هغومره رقم واپس كوى لهذا د قرض د اجارې سره قطعاً مشابهت نشته دې ، بلكه دا ابتداء تبرع او انتهاءً د بيع سره مشابه دې .

دريم دليل بيع سلم كښې خريدار ته د اجل د وجه نه نفع كيږى هم دغه شان د اجل د وجه نه ثمن كښې زياتوالى لره فقهاؤ جائز كړې دې ، قرض باندې د سود هم دا نوعيت دې .

جواب : دا صحيح ده چه د اجل د وجه نه قيمت كښې اضافه كيږى مګر د قيمت فضل بيع بخلاف الجنس كښې معتبرده ، بيع بالجنس كښې دهغې اعتبارجائز نه دې لكه چه صفت جودة

Maktaba Tul Ishaat.com

مبادله بغیرالجنس کښې معتبردې مګر مبادله بالجنس کښې معتبر نه دې ، قرض کښې چونکه مبادله بالجنس دې ددې وجه نه تفاضل حرام دې .

ځلورم دلیل : حدیث کښې دی چه حضورصلی الله علیه وسلم د حضرت جابر رضی الله عنه نه قرض واخستلو اودهغې نه ئې زیاتې واپس کړې .

جواب : (۱) دا واقعه خو دصرفی سود ده چه هغې ته مغرب زده ذهنیت هم حرام وائی .

(۲) ربا هغه زیاتوالی ته وئیلې کیږی چه په عقد کښې مشروط وی ، که چرته په عقد کښې د زیاتوالی شرط نه وی لګولې شوې نو د اداء کولو په وخت کښې زیات ورکول ربا نه ده بلکه دا بلاشبهه جائز او مستحسن دی ، په یو روایت سره دا ثابت نه دی چه حضور صلی الله علیه وسلم چه کوم زیات مال ورکړو د معاملې په وخت دهغې شرط لګولې شوې وو .

په ذکر شوی دلائلو کښې د اول دلیل نه سوا باقی ټول دلائل د سود دواړو قسمونو ته شامل دی ، مګر دا خلق یو قسم ته حرام وائی او بل ته حلال ، ((**افتؤمنون ببعض الکتاب وتکفرون ببعض**))

د دویم فریق دلیل :

دویم فریق چه مفرد سود ته حلال او مرکب ته حرام وائی د ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَأۡكُلُواْ ٱلرِّبَوٰٓاْ أَضۡعَٰفٗا مُّضَٰعَفَةٗ ﴾ نه داسې استدلال کوی چه ربا سره د ((**اضعافاً مضاعفه**)) قید دې او قاعده ده چه مقید باندې نهی داخله وی نود قید نهی مقصود وی ، دا خلق وائی چه دعهدرسالت سود هم داسې قسم وو ، سود مفرد نه ،نه په قرآن کښې ممانعت دې او نه په عهدرسالت کښې ددې وجود وو .

جواب : (۱) د فقه حنفی د اصولو مطابق مفهوم مخالف معتبر نه وی لهذا دا آیت د سود مفرد د حکم نه ساکت دې دهغه په حرمت باندې نور دلائل موجود دی اودکومو حضراتو په نزد چه مفهوم مخالف معتبردې دهغوی په نزد هم دا شرط دې چه دهغه مفهوم په خلاف باندې یوقرینه نه وی ، د اصولو په کتابونوکښې د مفهوم مخالف د اعتبار دپاره یو څو شرائط مذکوردی چه په هغې کښې یو شرط داهم دې چه د منطوق شان ورود یو خاص واقعه نه وی ((**الشرط الخامس ان لایکون المنطوق لبیان حکم حادثة کقوله تعالٰی لاتاکلوا الربٰوا اضعافا مضاعفة فلا مفهوم للاضعاف**)) (**تسهیل الوصول طبع مصر ص۳۰**) معلومه شوه چه دلته بالاجماع مفهوم مخالف مراد نه دې .

(۲) د سود خورو په اصطلاح کښې اګرچه مفرد سود ته اضعافامضاعفه نه وئیلې کیږی مګر حقیقت دادې چه کله د مفرد سود رقم بیا په سود باندې ورکوی نو لامحاله دا به اضعافا مضاعفه کیږی بلکه که چرته هم اصل سرمایی لره مفرد سود باندې روانه کړې نوڅه موده پس به دهغې سود د اصل رقم نه اضعافا مضاعفه شی .

مغالطه د نوی ظلمت والا خلق وائی چه د حضرت عمررضی الله عنه د قول نه ثابتیږی چه شریعت د ربا یو واضحه مفهوم نه دې متعین کړې ، د ربا آیت مجمل دې ددې وجه نه دهغه د مفهوم په تعیین کښې د رائې گنجائش شته :

لیکن دا محض تلبیس او دهوکه ده مونږ پورته په تفصیل سره لیکلی دی چه عرب بلکه دهغوی نه گیرچاپیره ممالکو کښې هم د قرآن د نزول په زمانه اودهغې نه وړاندې زمانه جاهلیت کښې سودی لین دین رائج وو اودهغې مفهوم عام معروف ،واضح اومتعین وو ، د قرآن کریم نه ثابتیږی چه د تورات په زمانه کښې هم سود رائج وو ، چه کله د ربا د حرمت آیت نازل شو نو چاته هم دهغې په معنی او مفهوم کښې څه اشتباه اونه شوه اودهغې د تفسیراوتوضیح قطعاً څه ضرورت چا محسوس نه کړو بلکه د حرمت د نزول نه پس تولو فوراً بلاتامل رائج او معروف سود لره پریخودلو ، هغه وخته پورې چه کوم سود معروف وو دکوم نه چه قرآن منع اوفرمائیله هغه د سودی قرض «رباالنسیئه» معامله وه ، دهغې نه پس حضورصلی الله علیه وسلم د بیع بعضې صورتونو «رباالفضل» لره هم سود کښې داخل گرځولوسره دهغې نه ممانعت اوفرمائیلو ، د حضرت عمر رضی الله عنه ارشاد د سود دې قسم سره متعلق دې او هم ددې د علت راویستلو کښې د ائمه مجتهدینو په مینځ کښې اختلاف واقع شوې دې ، د ذکر شوی تفصیل دپاره اوگورئ : احکام القرآن للجصاص ، تفسیرکبیرللرازی ، شرح معانی الاثار للطحاوی ،بدایة المجتهد لابن رشد ، حجة الله البالغه للشاه ولی الله .

غرض داچه د اجمالِ حدیث ربا «رباالفضل» ده ، د قرآن ربا «رباالنسیئه» کښې څه اجمال نشته دې بلکه دا پخپل متعین مفهوم باندې قطعی الدلالة دې .

ابن عربی په احکام القرآن کښې فرمائی : ((ان من زعم ان هذه الایة مجملة فلم یفهم مقاطع الشریعة فان الله تعالی ارسل رسوله الی قوم هو منهم بلغتهم وانزل علیه کتابه تیسیراً منه بلسانه ولسانهم والربا فی اللغة الزیادة والمراد به فی اللغة کل زیادة لایقابلها عوض))

د بانکی نظام د تباهی کارونه

(۱) د بانکی نظام په ذریعې د یو څو سرمایه دارانو په خوله کښې د سود یو تکې ورکولوسره د قوم په ټوله سرمایه باندې خپل تسلط قائموی او هغې لره زیات شرح سود باندې ورکولوسره یا تجارت باندې لگولوسره منافع حاصلوی یعنې د ټول قوم د سرمایه منافع په ټول قوم باندې د تقسیمولو په ځائ صرف یو څو اشخاصو ته ورکول کیږی ، بیا که چرته بانک دیوالیه شی نودقوم سرمایه غائب کیږی ، ددې ظلم څه انتهاده چه د ټول قوم د سرمایه منافع خو پخپله اخلی او خپل نقصان هم په قوم باندې واچوی ، بانک کښې روپۍ جمع کولو والا افراد که چرته پخپلې سرمایې

Maktaba Tul Ishaat.com

سره پخپله تجارت کولو نودهغې منافع به پخپله هغه ته ملاویدلې ، اود ارتکازِ دولت نه به په حفاظت کښې وي ، بیا اسلامی نظامِ زکوٰۃ هرمسلمان لره مجبورکړې دې چه هغه خپل دولت لره د خزانې په شکل کښې د کیښودلو په ځائ تجارت کښې ولګوی اوکه نه نو دا ټول دولت به په یوځو کلونوکښې دصدقې اوزکواة نذر شی .

(۲) کمه سرمایه دارانو دپاره د تجارت دپاره بانک قرض نه ورکوی . لوئ سرمایه داران د بینک نه د قوم د سرمایه نه قرض اخستلوسره تجارت یاصنعت کښې هغه لګوی او د ټول قوم د سرمایه منافع یوځو افراد حاصلوی ، بیا که چرته کله هم اصل سرمایه ډوبه شوه اود بینک قرض وصول نه کړئ شو نوهغه نقصان د قوم وشو .

(۳) لوئ سرمایه داران خپلې ذاتی سرمایی سره د بینک نه د زیاتی قرض سرمایه حاصلولو سره د تجارت داسې ماحول پیدا کوی چه دکمې سرمایی والا دپاره په هغه میدان کښې قدم کیښودل دهغه د مرګ مترادف کیږی .

(۴) چه کله د بانک نه قرض اخستلوسره د درآمد برآمد په ټول تجارت اوپه دروند صنعتونو باندې صرف یو څو سرمایه داران قابض شی نودقوم جانداد دولت لوټکولو اودهغوی وینه سکلو دپاره د مارکیټ نرخ زیاتوی ، یو طرف ته قوم لره د تجارت او صنعت نه محرومولوسره دهغوی لاسونه کټکولې کیږی او بل طرف ته د ضرورت د څیزونو قیمت زیاتولوسره دهغوی په جیبونو باندې ډاکه اچولې کیږی .

(۵) تجارت او صنعت صرف په یو څو سرمایه دارانو افرادوکښې منحصرکیدلو د وجه نه د قوم دپاره د ملازمت اود مزدورئ په ذریعې د کسبِ معاش مواقع محدود کیږی .

(۶) بعضې اوقاتو کښې په خپله سرمایه داران د سود په عذاب کښې مبتلاکیږی او په دنیا کښې دهغې مزوخکی ، مثلاً تجارت یا صنعت کښې دومره زیات نقصان وشی چه خپله سرمایه او منافعو سره د بانک نه اخستلې شوې سرمایه هم تباه شی ، بیا د راتللو ذریعه هیڅ نوی او د بانک دروند قرض یی په سرباندې وی ، غیرسودی تجارت کښې که چرته ټول رقم هم ډوب شی نو کم ازکم د قرض بارخو به په سرباندې نه وی ، بانکی نظام ته نن سبا د معاشی نظام د ملا هډوکې وئیلې کیږی ، مګر ددې ذکر شوو تباه کاریانو مشاهده کولوسره په خپله مغربی مفکرین هغې لره د ملا د هډوکې چینجې ګرځول شروع کړی دی .

د سرمایه دارئ دویم ګذار

مونږ پورته واضحه کړې ده چه دسودی نظامِ تجارت کښې هره فائده سرمایه دارته ملاویږی او هر نقصان قوم ته برداشت کول وی مګر قومی رقم سره برائ نام څه رقم د سرمایه دار خپل هم وی . دا انسان خور درنده خپل لږ غوندې نقصان هم څنګه برداشت کړی ؟ هغې لره هم د قوم د کمزورې

شوې اسکلیت نه د نچوړولو کوشش کوی ددې عمل دپاره هغوی د بیمې او د جوارئ آلې ایجاد کړې . یو قدرتی آفت راشی نود بیمې مشین ئې چالان کړو ، اود قیمتِ خرید نه د نرخ غورځیدلو خطره وی نود ستې د مشین بټن دباؤ کړی او په ټولو منډیانو باندې قابض کیدلوسره حسبِ منشا نرخ اوچتوی ، یا د مال د راتللو نه وړاندې خرخولوسره خپل آفت په بل چاباندې واچوی ، بیا دې سره سره بیمه چه په حقیقت کښې د قوم مرګ دې ددې په باره کښې ددې باورکوشش کولې کیږی چه دا د قوم د معیاری ژوند ضامن دې ، حالانکه د بیمه کمپنیانو منافع هم لوئ سرمایه دار خلق حاصلوی . که چرته یو قدرتی آفت رانه شی نوموقع موندلوسره پخپله خپلې کارخانې ته اور لګولوسره د بیمه کمپنئ نه د قوم سرمایه حاصله کړی ، بینک ، د بیمې او ستې په ذریعې د ټول قوم دولت په یو څو لاسونوکښې پرې وتلو ، اود عدم توازن نقشه داسې په نظرراغله ، شعر

اس طرف بھی آدمی اور اس طرف بھی آدمی . اس کے بوٹوں پر چمک ہے اسکے چہرے پر نہیں

دهغې په رد عمل کښې اشتراکیت راپورته شو اوهغه خپلې سندرې شروع کړې، شعر:

گیا دور سرمایہ داری گیا تماشہ دکھاکر مداری گیا

د سرمایه دارئ آخری هلاکونکې ګذار

مونږ به انشاء الله تعالی په یو بله موقع باندې اووایو چه اشتراکیت هم د سرمایه دارئ یو قسم دې چه د مشهورې سرمایه دارئ نه په ډیر اوچت معیار دې ، انسانِ خورو لیوانو کښې یو مکار لیوه دخپل هم جنس شرلیوه دبدن په خوړوالی باندې هم لیارې شیندی ، هغوی د سرمایه دارئ د پنجې نه د خلاصولو مدعی جوړیدلوسره مزدورانو او زمینداړانو ته د اشتراکیت ښائسته خوبونه ښائی مزدور هغه لره دخپل قسمت مالک ګڼلوسره او سترګې بندولوسره هغه پسې شی ، او دا سوچ نه کوی چه « تماشه ښودلوسره مداری لاړو» نه بلکه مداری هغوی لره بیزوګانو جوړولوسره ګډوی او دوی د مداری په ادا او دوی د ډولکی په آواز باندې مست ، دخپل نفع او نقصان نه بې پروا کیدلوسره ګډا کوی ، چه کله اشتراکیت د مزدور په بدن کښې لاندې ښته شی نو هغه ته هوش راځی او اوس هغه د کمزورئ په عالم کښې چغې وهل شروع کړی ، شعر :

کرا زچنگال گرگم دربودی چو دیدم عاقبت گرگم تو بودی

کله هغه دهغه خیرخواه شرمغ د ظلمونو نه تنګ راتللوسره دا حسرت ښکاره کوی، شعر:

مرا اے کاشکے مادر نہ زاد اگر ے زاد کس شیرم نہ داد

مګر اوس نه څو په هغه کښې د کوشش یوه سلګئ باقی پاتې وی اونه څه حسرت کول سودمند کړی.

Maktaba Tul Ishaat.com

د بهارِ اشتراکیت نه د دوکې خوړونکو بې قراره فریاد . شعر :

بلا سے قزاق آکے لوٹیں یہ پاسبانوں کی لوٹ جائے
ستم بھی ہوگا تو دیکھ لیں گے کرم کا بھانڈا تو پھوٹ جائے
اچک لے شاہیں تو غم نہیں یہ قفس تو کمبخت ٹوٹ جائے
چمن کو لوٹا تو باغباں نے اب آکے گلچیں بھی لوٹ جائے

د عوام کالانعام به څه وائي . تعجب او افسوس خو په بعضې مذهبی رهنماگانو باندې دې چه هغوی د اشتراکیت په زانگو باندې زنگیدل شروع کړه او داسې مست شو چه هغوی ته د شریعت عادلانه نظامِ معیشت ناقص په نظر راغلو او په هغې کښې ئې د اشتراکیت د پیوند لګولو کوشش شروع کړو د اشتراکیت عشق هغوی ته د اشتراکی ممالکو د عوامو د بدحالئ نه عبرت حاصلولو مهلت نه ورکوی ، دهغه رهبرانِ قوم دماغ کله هم ددې سوچ کولو دپاره هیڅرې تیاریږی نه چه دولت کښې توازن پیدا کولو دپاره د سرمایه دارئ دروازې بندے کړئ شی او د تقسیمِ دولت شرعی اصول رائج کړئ شی دهغوی په نزد د ارتکازِ دولت واحد علاج صرف هم دادې چه کارخانے قبضه کولوسره مزدورانو ته ورکړئ شی او زمکو لره قبضه کولوسره زمیندارانو ته ورکړئ شی ، صرف هم دا سوچ کوی او صرف هم دا وینا کوی .

د شریعت عادلانه نظام

د شریعت عادلانه نظام چه دنیا او آخرت کښې د فلاح ضامن دې دادې چه یوطرف ته د سرمایه دارئ دروازې (بانک ، بیمه ، سټه ، د تجارت اوصنعت پابندیانې ، د کبانو نیولو والا ، د شکار اود نورو قدرتی وسائلو ټیکې) بندې کړئ شی او بل طرف ته د تقسیمِ دولت دپاره د زکاة ،عشراو د تقسیمِ وراثت شرعی نظام جاری کړې شی ، د صنعت او تجارت اود نورو ذرائعو په آزادئ سره به هرسړی ته د کسبِ معاش مواقع مهیا کیدلو نه علاوه د تسابق د وجه نه د ضرورت په څیزونو کښې سهولت اوارزانی پیدا شی .اود زکواة،عشراود تقسیمِ وراثت په وجه سره به ددولت مرکزونه په لږه مده کښې په قوم کښې خواره شی ، الله تعالی دې مونږ ټولو لره د ژوند په هره شعبه کښې د باطل د افراط او تفریط نه محفوظه وساتی او صراطِ مستقیم باندې دې قائم وساتی آمین .

رشید احمد

۱۸ ربیع الاخر ۸۸ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

مودودی صاحب او د اسلام تخریب

سوالونه :

(۱) آیا د مودودی صاحب او دهغه ډله په اهلِ سنت کښې شمیر کیږی ؟

(۲) آیا دهغوی سره تعاون جائز دے ؟

(۳) آیا له هغوی سره یا له هغوئ نه نکاح کول جائز دی ؟

(۴) د داسې سړی د امامت څه حکم دے ؟

عنوانات :

چرته بې لارې روان ئې ؟
معیارحق
آیات بینات
احادیث مبارکه
عقلِ سلیم
د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور
داهلِ حق جماعت
هیڅ یو فن بغیر له استاذ نه حاصلیدلې نه شی
دجماعتِ اسلامی دجالیت او فریب
تخریبی کارکردګی
د صحابه کرامو رضی الله عنهم توهین
د انبیاء کرامو علیهم السلام توهین
قرآن غائب
اصولِ حدیث بیهوده دی
نَحنُ رِجالٌ وهُمْ رِجالٌ
د جماعتِ اسلامی نه بغیر تولې طریقې غلطې
جماعتِ اسلامی څه غواړی ؟ تخریب درتخریب

Maktaba Tul Ishaat.com

د مودودی مذهب
تقلید د گناه نه بدتر دي
د نوی اسلام تعمیر
د امیرمقام او حیثیت
په تقلید اوغلامئ کښې فرق
حکمت عملی
مودودی صاحب او د اسلام ارکان
مودودی صاحب او د اسلام مرکز
مودودی صاحب او ږیره
مودودی صاحب او زکوٰة
مودودی صاحب او جمع بین الاختین
مودودی صاحب اومتعه
مودودی صاحب او دجّال
مودودی صاحب اوتقیه
قابل توجه: (مودودی صاحب کښې د شیعه گانو ټول شعائر موجود دی)
مودودی صاحب د شیعه گانو رهنماؤ په نظر کښې
مودودی صاحب او اعتزال
د مودودی صاحب د خط عکس
آیا مودودی صاحب مذهب اهلِ سنت باندې دې ؟
له مودودی صاحب نه صرف دوه پوښتنې
د جماعت اسلامی د کسانو دپاره دفکر او سوچ خبره

جماعت اسلامی

سوال: مودودی صاحب اودهغه جماعت د شفاخانو او نورو د خیرکارونو اود منظم تحریک په ذریعې سره په عوامو کښې جاذبیت پیدا کوی او اکثربې تعلیمه خلق صرف هم دې خوبیانو ته کتلوسره هغه صحیح اسلامی جماعت گڼی او هغوی طرف ته مائل کیږی لهذا مفصل بیان کوم اسلام چه صحابه کرامو رضی الله عنهم د حضورصلی الله علیه وسلم نه زده کړې وو او آیا صرف ذکر شوو خوبیانو لره د حقانیت دلیل گرځولې کیدلې شی ؟ که چرته جماعت اسلامی په

صحیح لاره باندې نه وی نو هغې سره متعلق بیا دا لاندې سوالونه پیدا کیږی:

(۱) آیا دهغوی شمیر په اهلِ سنت کښې دې ؟ (۲) دهغوی سره تعاون جائز دې ؟ (۳) په هغوی کښې نکاح کول جائز دی ؟ (۴) د داسې سړی د امامت څه حکم دې ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: الحمدلله وکفٰی وسلام علی عباده الذین اصطفٰی.

اما بعد: فاعوذبالله من الشیطان الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم: اهدنا الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین، آمین

نن سبا خلقو حسنِ نظم، حسنِ اخلاق، همدردئ، د اعمالو اهتمام او بهادرئ او همت لره معیارِ حق ګڼلې دې چنانچه چه په کومو کسانو یا په کومو جماعتونو کښې دا صفات موجود شی خلق هغوی لره اهلِ حق ګڼلوسره هغوی طرف ته مائل کیږی لهذا ښه پوهه شئ چه په هغه څیزونو کښې یو څیز هم معیارِ حق نه شی جوړیدلې دا امراګرچه داسې بدیهی دې چه د هر انسان عقل دهغې فیصله کولې شی خوبیا هم زه یو مختصرعرض کوم:

د معیارِ حق په تعین کښې مغالطه

که چرته حسنِ نظم لره معیارحق وګرځولې شی نو د لندن او امریکې وغیره خلق به د ټولو نه زیات اهلِ حق وی هم دغه شان عیسائی ماشینونو او قادیانی جماعت چه کوم حسنِ نظم سره کار کوی یو مسلمان جماعت هم داسې منظم نه دې، هم دغه شان حسنِ اخلاق او همدردی چه کوم حده پورې په عیسائی ماشینونو او قادیانیانو کښې ده په یو مسلمان جماعت کښې نشته، عیسائی ماشینونه، شفاخانې او د غوړو او د شودو د ډبو او د مختلفو څیزونو تقسیم، د روپو او د ملازمت په لالچ کښې خلقو لره عیسائیان جوړوی نو ددې وجه نه وروسته پاتې قومونو عیسائی مذهب اختیارکړې دې ،هم داطریقه د عیسائیانو نه قادیانیانو زده کړه. ډیرو قادیانیانو ډاکټرانو خپل خدمت وقف کړی دی. دوکانونو باندې ئې لوحې لګیدلی دی چه د مریض کورته په تللو سره هغه بغیر له فیس نه معائنه کوی، د تقسیم په ورځو کښې بعضې قادیانیانو لره مې ولیدل چه د منونو په مقدارکښې روزانه مهاجرینو کښې تازه شوده تقسیموی. دا د یو دوو ورځو واقعه نه ده بلکه ډیرو میاشتو پورې دهغوی دا معمول ولیدلې شو. عیسائی ماشینونه د ډبیو پئ تقسیموی مګر قادیانیان د دوی نه هم زیات تازه پئ تقسیموی. نو آیا دا قادیانیان او عیسائیان اهلِ حق کیدلې شی؟ هم ددې عیسائی ماشینونو اود قادیانیانو طریقې بعضې مسلمانانو جماعتونو هم شروع کړې دا خلق د شفاخانو او مختلفو مواقعو باندې د امدادی سرمایو او د تعاون په ذریعې سره دخلقو متاثره کولو کوش کوی. شرعی نظر سره نه صرف دا چه دا څیزونه معیارِ حق نه دی

Maktaba Tul Ishaat.com

بلکه دل طریقه د تبلیغ له سره غلطه ده ، که تاسې کوم احسان یا طمع ورکولو سره څوك خپل طرف ته مائل کړل نو داسې سړی څه اعتبار ؟ سبا به یو بل جماعت هغه ته څه طمع ورکولو سره خپل خان طرف ته مائل کولې شی ، هم داسې د اعمالو اهتمام هم معیارِ حق نه دې ، د خوارجو په باره کښې حضورکریم صلی الله علیه وسلم پیشگوئ فرمائیلې ده چه دهغې صداقت دنیا وکتلو وې فرمائیل چه دا خلق به داسې عابد او زاهد وی چه تاسو به د هغوی د عبادت په وړاندې خپل عبادتونو لره سپک وګڼې ، او وې فرمائیل چه دا خلق په هروخت د قرآن مجید د تلاوت رطب اللسان وی مګر «لا یجاوز حناجرهم » یعنې د قرآن اثر به دهغوی زړونو طرف ته تجاوز نه کوی . یا دا چه دهغوی تلاوت به قبلولو طرف ته نه پورته ، هم دهغوی په خوله کښې به پاتې شی .

جارالله زمخشری ته جارالله ددې وجه نه وئیلې کیږی چه دې همیشه دپاره د دنیا او د مافیها نه جدا کیدلوسره په بیت الله کښې معتکف شوې وو نو آیا معتزله او خوارج به د اعمالو د اهتمام د وجه نه هغوی ته اهل حق وئیلې شی ؟ د جرات اوهمت متعلق فکروکړئ چه کفار همیشه څنګه د جرات اوهمت مظاهرې کوی ، د ښځو ، خوږګانو او د لوګانو وینځې جوړول ئې برداشت کړه ، ماشومانو لره ئې غلامان جوړکړه او پخپله ئې د غلامئ امیل واچولو ، سلطنتونه ئې قربان کړه ، املاک ئې پرینښودل اوخپل ځانونه ئې قربان کړه د لوئ نه لوئ آفت هغوی لره دهغوی د نظرئې نه اخوا نه کړه ، د ابوطالب جرات ته وګورئ دمرګ په وخت کښې هم دا وائی چه «اخترت النار علی العار » زه د آبائی دین د پرینښودلو په عار باندې د جهنم اور لره ترجیح ورکوم ، غوروکړئ چه څومره لویه بهادری ده ، معلومه شوه چه جرات او همت او استقلال لره معیارحق ګرځول غلط دی ، حقیقت دادې چه چه ایثار اوهمدردی ، خدمتِ خلق ، حسن اخلاق ، حسن نظم اوهمت اوجرات داهلِ حق صفات دی چه هغه غیراهل حق خپل کړی دی لکه څنګه چه دغیراهل حق ډیرو صفاتو لره اهل حق اختیارکړی دی ، ذکر شوی صفات بیشکه صفاتِ محموده دی اود اهل حق صفات دی مګر د حق معیار نه دی چه په چا کښې هم دا صفات وی هغه لره دې اهل وګڼلې شی ، څنې خلق ددې وجه نه هم د داسې جماعتونو سره وابسته کیږی چه دهغوی په نزد دین ډیر آسان دې ، اود مولیانو دین مشکل اوسخت دې ، د غیرشرعی لباس اود وضع قطع او تشبه بالنصاریٰ کیدلوسره اود سینماکتونکوپه شان جرائمو کښې مبتلاکیدلوسره مولوی چاته دیندار نه شی وئیلې ، مګربعضې جماعتونو دین دومره آسان کړې دې چه تاسو ږیره کټکوئ سرباندې انګریزی ویختان وی ، انګریزی لباس مو اغوستلې وی ، پینټې د ګیټونه لاندې زوړنده وی ، سینما هم ګورئ ، دا ټول هرڅه کولوسره هم تاسو دیندارمسلمانان بلکه د ټولې دنیا نیکان او متقی مسلمانان جوړیدلې شئ ، شعر:

حج بھی کعبہ اور گنگا کا اشنان بھی خوش رہے شیطان بھی ، راضی رہ

ترخوپورې چه کوم سرې زکوٰة اود قربانئ خرمن او صدقة الفطر په صحيح مصرف کښې ونه لګوی هغه وخته پورې هغه د مولا په نظر کښې ديندار نه دې . مګر د هغه جماعت نظريه داده چه تاسو جماعت ته زکوٰة ورکړئ مخکښې جماعت خواه که په هغې سره کورونه تعميروی يا ډاکټرانو ته تنخواه ورکړی ، شفاخانې وچلوی يا انتخاباتو ته ودريږی ، اوګورئ څومره آسان دين دې چه ستاسو زکوٰة هم ادا شو اود انتخاباتو وغيره ضروريات هم پوره شو .

کووم طرف ته بې لارې روان يئ ؟

محترمو ! په هوش کښې راشئ ، کم خوا بې لارې روان يئ ، که چرته هم آسانی او سهولت ستاسو په نزد معيارحق وی نو تاسو اسلام لره ولې نه پريږدئ دې دپاره چه د هرقيد نه آزاد شئ او که چرته د اسلام نوم باقی پريښودلو سره آزاديدل وی نو په پرويزی مذهب کښې هم ډيره آسانی او سهولت دې نه هغلته مونځ شته، نه د روژې پابندی شته اونه د محرماتو نه د بچ کيدلو قيد شته (اعاذناالله منه)

معيارحق

تول واورئ چه حقيقت کښې معيارِ حق څه څيز دې ؟ ارشاد دې :

آيات بينات

(۱) ﴿ اَهۡدِنَا الصِّرَاطَ الۡمُسۡتَقِيۡمَ صِرَاطَ الَّذِيۡنَ اَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ الۡمَغۡضُوۡبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا الضَّآلِّيۡنَ ﴾ الله تعالى د صراط مستقيم تفسير په صراط القرآن يا په صراط الله يا په صراط الرسول سره ونه کړو ددې وجه نه چه خلقو به دهغې په تعيين کښې اختلاف کولو ، لهذا فرمائی ﴿ صِرَاطَ الَّذِيۡنَ اَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ چه دا د منعم عليهم جماعت لاره ده ،دا جماعت به د صراط مستقيم تعيين کوی ، بلکه د عربيت قاعده ده چه بدل مقصود بالنسبت وی او مبدل منه لره صرف د مشهورنوم کيدلو د وجه نه ذکر کولې کيږی نو معلومه شوه چه طلبِ هدايت کښې اصل مقصود د منعم عليهم جماعت لاره ده ، صراط مستقيم ددے دويم نوم دے . نو ثابته شوه چه کتاب الله پخپل تفهيم کښې څنګه چه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته محتاج دې هم دغه شان کتاب الله او سنتِ رسول صلى الله عليه وسلم پخپل تفهيم کښې د رجال الله (منعم عليهم جماعت) ته محتاج دې ، مونږ دهغه جماعت نه مستغنی کيدلو سره په قرآن اوحديث باندې د پوهيدلو مجاز نه يو، غرض داچه د جماعت صحابه رضى الله عليهم اسوهٔ حسنه صراط مستقيم دې ، بيا د هغوی نه بلاواسطه دې طريقې لره د پيژندلو والا د تابعينو

Maktaba Tul Ishaat.com

جماعت ، بيا د هغوی نه د نقل کولو والا جماعت ، هم دغه شان د يو بل نه ترقيامته پورې بالمشافهه صحيح طريقې لره د حاصلولو والا د رجال الله جماعت طريقې به صراط مستقيم وی . او دهغې نه خلاف تولې طريقې به د ضلالت او ګمراهئ لارې وی ، د رجال الله جماعت به د قرآن اوحديثو ژوندې تصويراو تفسير وی .

(۲) ﴿بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ (۲۹،۴۹)

په دې سره معلومه شوه چه د هدايت دپاره د قرآن صحيفې کافی نه دی بلکه دهغه مطلب او د هغه تفسير چه د رجال الله په سينوکښې دې هغه واجب القبول دې .

(۳) ﴿وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾ (۴، ۱۱۵)

(**يشاقق الرسول**) باندې د (**يتبع غيرسبيل المؤمنين**) عطف تفسيری دې ، يعنې د رسول الله صلی الله عليه وسلم د سبيل تعيين به د مؤمنانو يو جماعت پخپل قول او عمل سره کوی دهغوی د لارې نه انحراف به د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لارې نه انحراف وی او موجبِ جهنم به وی . (اعاذنا الله منها)

(۴) ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ (۳، ۱۱۰)

په دې آيت کښې (**اخرجت للناس**) فرمائيلو سره د صحابه کرامو رضی الله عنهم اتباع لره واجب او دهغوی طريقو لره نې حجت وګرځولو .

(۵) ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ (۲، ۱۴۳)

په دې کښې هم دا امر مصرح دې چه د منعم عليهم جماعت لاره معيارِ حق دې

(۶) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ﴾ (۲، ۱۳)

(۷) ﴿فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ﴾ (۲ . ۱۳۷)

په دې دواړو آيتونوکښې ددې تصريح ده چه ايمان به هغه معتبر وی چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم د ايمان په شان وی ، يعنې د صحيح ايمان معيار د صحابه کرامو رضی الله عنهم طريقه ده . که ددې نه خلاف يو سړې براهِ راست قرآن او حديثو باندې د ايمان راوړلو دعوی وکړی نو دا ايمان به قبول نه وی .

احاديث مباركه

(۱) حضورصلی الله عليه وسلم فرمائی چه په امت کښې به ډيرې فرقې جوړې شی . په هغې

کښې به صرف یو فرقه کامیابه وي باقي به ټولې جهنمي وي . عرض وکړې شو هغه به کوم یو جماعت وي ؟ وې فرمائيل ((ما انا عليه واصحابي)) په ظاهره « ماانا عليه » فرمائيل کافي وو مګر حضورصلی الله علیه وسلم ته ددې علم وو چه آئنده به بعضې خلق ځما د اصحابو نه مستغني کيدلو سره ځما لاره لټوي بلکه ځما نه به مستغني کيدلو سره د صراطِ مستقيم تعيين کوي ددې وجه نه « ما انا عليه » نه پس د « واصحابي » اضافه فرمائيلو سره دخپلې لارې تفسير ئې اوفرمائيلو چه ځما لاره به هم هغه وي کومه چه ځما اصحاب بيان کړي . د ((ماورد به القران)) يا ((ما انزل الله)) په ځائ ((ما انا عليه واصحابي)) فرمائيل او بيا صرف « ما انا عليه » لره کافي نه ګڼل صريح دليل دې چه مونږ ته قرآن او حديثو لره د براهِ راست زده کولو اجازت نشته .

(۲) ((عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين ، تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ)) . په دې حديث کښې د «سنتي» نه پس « وسنة الخلفاء » عطفِ تفسيري راوړلو سره يې وضاحت وکړو چه ځما سنت به صرف هم هغه وي د کوم تعيين به چه خلفاء راشدين رضی الله عنهم کوي .

(۳) ((يحمل هذا العلم من كل خلف عدوله ينفون عنه تحريف الغالين وانتحال المبطلين وتاويل الجاهلين)) (مشكوة ص ۳) يعني امت کښې به د سلف نه خلف د علم صحيح حامل وي او بلاواسطه د يو بل نه صحيح طريقې باندې تعليم موندلو والا جماعت به په هره زمانه کښې موجود وي . څوک چه د رجال الله نه مستغني کيدلو سره براهِ راست د قرآن او حديثو نه د استنباط او اجتهاد شوقي وي او د ځانه تاويلات او تحريفات کوي دهغوی انهدام به کوي .

(۴) ((عن حذيفة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انى ما ادرى ما بقائي فيكم فاقتدوا باللذين من بعدي ابي بكر وعمر وزاد الحافظ ابو نصر القصار فانهما حبل الله الممدود فمن تمسك بهما تمسك بالعروة الوثقى لا انفصام لها)) (رواه الترمذي وحسنه وقال وفي الباب عن ابن مسعود والطبراني عن ابي الدرداء مرفوعا واحمد وابن ماجة وصححه ابن حبان والحاكم) حضورصلی الله علیه وسلم دخپل ځان نه پس د قرآن او حديثو د اتباع په ځائ د صحابه کرامو رضی الله عنهم اقتداء لره فرض ګرځولو سره دهغوی په معيارِ حق کيدلو باندې مهر اووهلو .((الهادي حديثهم بعده يومنون)).

(۵) ((النجوم امنة للسماء واصحابي امنة لامتي)) (رواه مسلم) په دې کښې ئې هم د صحابه کرامو رضی الله عنهم د اقتداء حکم فرمائيلې دې

عقل سليم

عقلي لحاظ سره که هم وکتلې شي نو دا امر ښکاره دې چه د حق معيار يو جماعت پکار دې چه

Maktaba Tul Ishaat.com

په هره زمانه کښې بلاواسطه دیو بل نه استفاده او افاده کولو سره راروان وی ددې وجه نه چه افهام او تفهیم کښې د یو څو امورو موجودیدل ضروری دی.

د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور

(۱) مخاطب او متکلم همژبه وی ، غیرِ اهل لسان که ډیر مهارت هم پیدا کړی مګر اهلِ لسان چه کومه حده پورې د کلام په مفهوم باندې پوهیږی غیر په هغې باندې نه شی پوهیدلې.

(۲) د متکلم لهجه اوریدل ، چنانچه استفهام او اخبارکښې فرق صرف د لهجې په اعتبارسره کیدلې شی الفاظ د دواړو یوشان وی.

(۳) د متکلم مخ ، دهغه رنګ ، هیئت ، آثار ، لاسونو اود سترګو اشاراتو لره لیدل چه آیا دا امرِ داستعجاز یا تهدید دپاره دې ، یا د طلبِ ماموربه دپاره ، او په کلام غضب باندې مبنی دې ، یا حقیقت باندې . دا جمله د امورِ متکلم په لهجه اودهغه په رؤیت باندې موقوف کیږی ، یو ځلې حضورصلی الله علیه وسلم د غصې په حالت کښې اوفرمائیل ، « سلونی ماشئتم » خلقو بی ځایه پوښتنې شروع کړې ،چا سوال وکړو چه ځما پلار څوک دې ؟ چا پوښتنه وکړه چه ځما اوښه ورکه شوې ده هغه چرته ده ؟ حضرت عمررضی الله عنه فرمائی چه ما د حضور صلی الله علیه وسلم چهرې مبارکې طرف ته وکتل نو دغصې نه سورکیدلو ، ما د التحیاتو په شکل کښې کیناستلو سره عرض وکړو « اعوذبالله من غضب الله وغضب رسوله » نو بیا د دوی صلی الله علیه وسلم غصه سړه شوه.

(۴) د کلام د محلِ وقوع مشاهده ، حقیقتِ لغویه ، اصطلاحیه ، مجاز یا استعاره ، کنایه یا توریه ، د مفهوم عموم اوخصوص وغیره هم د کلام د محلِ ورود نه معلومیږی.

(۵) قربِ ظاهری اوباطنی (قربِ باطنی نه مراد دې تعلق او محبت) او خیالاتو او نظریاتو کښې اتحاد او یوځائ والې ، لکه چه هرسړې دخپلو احبابو او هم مجلسو او هم مشربو خبرو باندې د نورو په نسبت زیات پوهیږی.

هم ددې معقول او مسلم اصولو په بناء باندې چه کله یو صحابی کوم یو روایت لره په تاکید سره بیانول غواړی نو فرمائی ((ابصرته عیدای وسمعته اذنای ووعاه قلبی)).یعنې کله به چه حضورصلی الله علیه وسلم کلام فرمائیلو هغه وخت ځما دواړه سترګې دهغوی صلی الله علیه وسلم چهره انور او دهغې الوانو ،آثارو ، تغیراتو اودچشم او ابرو اشاراتو او د لاسونو تعبیر ته ما کتل اود کلام د محلِ ورود مشاهده مې کوله ، او ځما دواړو غوږونو د دوی صلی الله علیه وسلم د لهجې او آواز طرز او انداز لره اوریدلو دائې ونه فرمائیل چه پخپلو سترګو سره کتل او خپلو غوږونو سره اوریدل بلکه فرمائی چه زه پخپله سترګې او غوږونه جوړیدلم او بیا یو سترګه او غوږ نه بلکه زه

تول په توله دواړه سترګې او دواړه غوږونه جوړيدلوسره متوجه ووم . دې سره سره چونکه اهل لسان کيدلو اود قربِ ظاهری او باطنی شرف هم حاصل ووددې تولو خصوصياتو په وجه د دوی صلی الله عليه وسلم ارشاداتو لره خما زړه ښه ياد کړه او الفاظ او معانيو لره تغيراوتبديل نه مې ښه محفوظه کړه

اوس غوروکړئ چه صحابه کرام رضی الله عنهم ټول په توله اهلِ لسان هم وو براهِ راست د حضورصلی الله عليه وسلم لهجې لره اوريدلو والا د تکلم په وخت کښې د کيفياتو او ارشاداتو مشاهده کولو والا اود قرآن د آيتونو شانِ نزول اود احاديثو مواقعِ ورود لره ښه پيژندلووالا وو . د حضورصلی الله عليه وسلم سره د قربِ ظاهری او باطنی په اعلیٰ مقاماتو باندې وو چه دهغوی درجۀ قرب پورې د چا هم رسيدل ممکن نه دی . مقربين بارګاهِ الهی کيدلو د وجه نه د دربارِی اشاراتو پيژندلو پوره استعداد ئې لرلو . لهذا دې جماعت چه د صراطِ مستقيم تعين کړې دې دهغې نه برطرفه کيدلوسره د صراطِ مستقيم د هدايت هيڅ امکان نشته دې . هم دغه شان د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه بلاواسطه استفاده کولو والا جماعت د تابعينو رحمهم الله دې . هغوی د صحابه کرامو رضی الله عنهم قول اوفعل لره بلاواسطه واوريدل او اوليدل او مشافهۃً ئې د صراطِ مستقيم هدايت حاصل کړو . دهغوی نه پس تبع تابعينو علی هذا القياس بالمشافهه د تعليم او تعلم ذريعه د صراطِ مستقيم حفاظت کولو والا جماعت راروان دې او انشاء الله قيامته پورې به وی . دا سلسله کله هم په کومه زمانه کښې هم منقطع شوې نه ده .

د اهلِ حق جماعت

اسلام کښې داسې وخت راتللې نه شی چه قرآن او حديث صرف د صحائفو په شکل کښې پاتې شی اود هغوی د الفاظو او معنو حامل يو جماعت هم نه وی . دحضوراکرم صلی الله عليه وسلم ارشاد دې چه يو جماعت به ترقيامته پورې په حقِ باندې قائم وی او د دينِ قويم او د صراطِ مستقيم به حفاظت کوی .

پس معلومه شوه چه معيارِ حق دا د رجال الله جماعت دې ، کوم خلق چه دهغوی سره وابسته شی هغوی به اهلِ حق وی . اوکوم سړی يا جماعت دهغوی لمنه پريخودله هغوی خواه که هرڅومره دعوې د اتباعِ قرآن او حديثو کوی اهلِ حق هيڅرې نه شی کيدلې . د اهلِ حق لقب اهلِ سنت والجماعت څکه شو چه دا خلق قرآن لره سنتو نه او قرآن او سنت دواړو لره د رجال الله د جماعت نه پيژنی

يو فن هم بغير د استاذ نه حاصليدلې نه شی

دنيا کښې يو فن هم د يو ماهر استاد د تربيت نه بغير حاصليدلې نه شی . يو سړې د ټولې دنيا د طب قديم وجديد د تمامو کتابونو مطالعه اوکړی مګر ترڅوپورې چه هغه د فن د ماهرينو نه تربيت

Maktaba Tul Ishaat.com

حاصل نه کړي . هغه ته د علاج اجازت نه ورکولې کيږي کورکښې په ناسته د وکالت هم
وتيلوسره څوک وکيل نه شي جوړيدلې ، صرف د کتابونو په مطالعې سره کله هم څوک انجنير
جوړ نه شو ، نه څوک خوان نعمت وتيلو سره باورچي يا حلوائي جوړ شو . د هرعلم او فن د پاره د
ماهر استاد ضرورت دې هم دغه شان قرآن او حديثو باندې د پوهې دپاره د رجال الله دهغه جماعت
د کتابونو مطالعه کافي نه ده بلکه دهغوی نه بالمشافهه باقاعده تعليم حاصلولو بغير د قرآن او
حديثو علم حاصليدلې نه شي. صحابه کرامو رضي الله عنهم د حضورصلی الله عليه وسلم نه
بالمشافهه علم حاصل کړو بيا د هغوی نه تابعينو بالمشافهه تعليم حاصل کړو اودهغوی نه تبع
تابعينو ، هم دغه شان بالمشافهه د تعليم او تعلم دا سلسله راروانه ده . د يو ماهر استاد نه
بالمشافهه تعليم کولو نه بغير قرآن او حديثو باندې د پوهيدلو دعویٰ بالکل باطله ده . که چرته د
کتاب پيژندلو دپاره د معلم ضرورت نشته نو الله تعالی آسماني کتابونو باندې پوهولودپاره
رسولانو لره معلمان ولې جوړکړه ؟ هم داسې به ئې کتاب نازل کړې وې . خلقو به خپله هغې باندې
پوهيدلوسره هغې باندې عمل کولو .

صحيح بخاری کښې حديث دې چه علم د چا نه زده کولو نه بغير نه شي حاصليدلې . د حديث
الفاظ دادی ((وقال النبي صلی الله عليه وسلم من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين وانما العلم بالتعلم (صحيح
بخاري باب العلم قبل القول والعمل) قال الحافظ رحمه الله تعالی عليه هو حديث مرفوع ايضاً اورده ابن ابي
عاصم والطبراني من حديث معاوية ايضاً بلفظ يا ايها الناس تعلموا انما العلم بالتعلم والفقه بالتفقه ومن يرد
الله به خيراً يفقهه في الدين اسناده حسن لان فيه مبهما اعتضد بمجيئه من وجه اخر وروى البزار نحوه من حديث
ابن مسعود موقوفا ورواه ابو نعيم الاصبهاني مرفوعا وفي الباب عن ابي الدرداء وغيره فلا يغتر بقول من جعله
من كلام البخاري والمعنى ليس العلم المعتبر الا الماخوذ من الانبياء وورثتهم على سبيل التعلم)) (فتح
الباري ص ج)

د جماعت اسلامي چل او فريب

اوس هغه خلقو لره ليږ د حق او باطل په دې معيار باندې راولې چه دهغوی د حسن نظم وغيره نه
متاثره کيدلوسره دوی هغوی لره اهل حق ګڼل شروع کړی دی . داسې معلوميږی چه ددې جماعت
تمام ترکوششونو سره هم مقصد دهغه رجال الله د جماعت نه انحراف اود هغوی د منعين شوی
صراط مستقيم مکمل تخريب اودهغې نه پس دخپل جديد اسلام تعمير دې او دا ړه دهغوی د
اقوالو او طرز عمل نه صرف د استنباط په بناء باندې نه وايم بلکه دې باندې دهغوی صريح
عبارات موجود دی چه مونږ مکمل طور باندې د تخريب نه پس جديد تعمير کول غواړو

حوالجات به انشاء الله لږ وروسته راشي

تخريبي كار كردگي

اوس تخريبي كار كردگي واورئ . دهغوى په خيال كښې دين لره د پيژندلو دپاره مسلسل راروان رجال الله او د فن ماهرينو نه د استفادې كولو قطعاً څه ضرورت نشته بلكه قرآن او حديثو لره براه راست پيژندل ضروري دي . فرمائي :

« ما دين لره د حال يا د ماضي اشخاصو نه د زده كولو په ځائ هميشه د قرآن او سنتو نه د پوهيدلو كوشش كړې دې . ددې وجه نه زه كله دا معلومولو دپاره چه د الله دين څما نه او هر مؤمن نه څه غواړي ددې كتلو كوشش نه كؤوم چه فلانكې او فلانكې بزرگ څه وائي بلكه صرف ددې كتلو كوشش كوم چه قرآن څه وائي او رسول الله صلى الله عليه وسلم څه اوويل » «روئيداد جماعت اسلامي حصه سوم ص ۳۷»

غورو كړئ چه كوم سړى ديو ديني ادارې نه علم حاصل نه كړو دكوم يو معروف استاد نه يې يو سبق ونه ونيلو چه هغه ته نور علوم خو څرته صرف د عربي ژبې سره هم پوره واقفيت نه وي او د خپل تصنيف د عربي ترجمې نورو نه كولو باندې مجبوره وي هغه به د حضورصلى الله عليه وسلم نه بلاواسطه دين لره پوهيدلو والا صحابه كرامو رضى الله عنهم اود هغوى نه پس دهغوى نه بلاواسطه استفاده كولووالا لوئ لوئ ائمه دين او جليل القدر محدثين اوفقهاء او مستند ديني ادارو كښې د مشهور د فن ماهرينو نه باقاعده علم دين حاصلولو والا او خدمتِ دين كښې خپل عمرونه صرف كولو والا علماؤ په مقابله كښې څومره جرات سره خپلې رائې قرآن پيژندلو ته ترجيح وركوي .

د صحابه كرامو رضى الله تعالى عنهم توهين

دهغوى عقيده ده چه صحابه كرام رضى الله عنهم معيارِ حق نه دى . قرآن او حديثو باندې د پوهيدلو دپاره نه صرف داچه د صحابه كرامو رضى الله تعالى عنهم ضرورت نشته بلكه «معاذالله» دهغوى بيخي جواز نشته دې . مونږه خو قرآن او حديث براهِ راست پخپل علم او فهم سره اوپيژندل دهغې نه پس مو د صحابه كرامو رضى الله عنهم د سوانحو مطالعه وكړه نو هغوى لره مو د قرآن او حديثو مطابق ومونديل .

غور وكړئ چه د قرآن او حديثو پورته د نصوصِ مذكوره اود عقلي دلائلو فيصله خو داده چه تاسو خپل علم او نظرياتو لره د صحابه كرامو رضى الله عنهم د طريقې سره موازنه وكړئ . مگر د خلق بالكل برعكس داسې وائي چه مونږ د صراطِ مستقيم تعين خو پخپله براهِ راست د قرآن او حديثو نه د خپل علم او فهم په ذريعې سره كؤو . بيا مونږ د صحابه كرامو رضى الله عنهم ژوند د

Maktaba Tul Ishaat.com

د طريقو صحت او سقم لره دخپلې نظرئې سره موازنه کوو .مونږ د خپلې نظرئې په امتحان کښې چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم مطابق دي يا نه ؟ ددې په ځائ مونږ د صراط مستقيم تعيين پخپله کولوسره د صحابه کرامو رضی الله عنهم امتحان اخلو چه هغوی په دې باندې وو يا نه (اعاذناالله منه) فرمائی :

د رسولِ خدا نه سوا يو انسان لره هم معيارِحق مه جوړوئ ، چالره هم د تنقيد نه بالاتر مه ګڼئ ، د چا په ذهنی غلامئ کښې مبتلاء مه شئ ، هريولره د الله تعالی د ښودلې شوی هم دې معيارِکامل سره موازنه کړئ او څوک چه ددې معيارپه لحاظ سره په کومه درجه کښې وی هغه لره هم په هغه درجه کښې وساتئ ، (دستورجماعت اسلامی پاکستان ص ۱۴)

اوبيا وايی چه : معيارِ حق خو صرف د الله کلام اودهغه د رسول صلی الله عليه وسلم سنت دې ، صحابه معيارِ حق نه دی بلکه دې معيارباندې پوره عمل کوی ، ددې مثال دادې چه پيمانه (تله) سره زر نه دی ليکن د سونې سونا کيدل تله باندې په تللوسره ثابتيږی ، (ترجمان القرآن اګست سنه ۱۹۷۲ء ص ۲۸۰ ج ۴۰)

مودودی صاحب قرآن اوحديثو لره پخپله بلاواسطه پيژندلوسره چه کوم معيارِحق قائم کړې دې هغې باندې د صحابه کرامو رضی الله عنهم پوره عمل کولو اعتراف د حکمت عملئ (تقيه) لاندې څه دې ، اوکه نه نو حقيقت دادې چه په امتحان کښې صحابه کرام رضی الله عنهم (معاذالله) د مودودی صاحب د علم او فهم په پيمانه او د انتقاد کوونکی په معيارباندې پوره عمل ونه کړې شو، لکه چه فرمائی : ((بعضې وختونو کښې صحابه (رضی الله عنهم) باندې هم د بشری کمزوريانو غلبه کيدله)) (تفهيمات طبع چهارم ص ۲۹۴)

ددې نه پس يو څو واقعات ليکلوسره يې د دې ثابتولو کوشش کړې دې چه صحابه کرامو رضی الله عنهم يو بل ته دروغژن وئيل ، په دې کښې لفظ (بعضې وختونو کښې) قابل د توجه دې يعنې شاذاو نادر نه بلکه معاذالله اکثر اوبيشترصحابه کرامو رضی الله عنهم باندې د بشری کمزوريانو غلبه کيدله.

د دې نه علاوه صحابه کرامو رضی الله عنهم د بشری کمزوريانو ثابتولودپاره ديوغيرمعتبر کتاب بې سنده روايات پيش کوی ، تعجب دې چه د صحيح بخاری د صحيح او صريح حديث نه انکار کوی او چه کومو صحيحو حديثونو لره تسليموی دهغې متعلق هم دا عقيده لری چه هغې سره زيات نه زيات د صحت ګمان حاصليدلې شی نه چه علم يقين (ددې حواله انشاء الله عنقريب راځی) مګرد صحابه کرامو رضی الله عنهم توهين اود هغوی بشری کمزوريانو لره ښکاره کولو دپاره د قرآن اوحديث نصوصِ صريحه اود تمام امت د اجماعی عقيدې خلاف د بې سندو روايتونو

الشيئ نــي . د قرآن فيصله ده ﴿وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ﴾ (سورة الحديد ج۱) بل خاى فرمائى الخ ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ (۴۹، ۲۹)

معلومه شوه چه کتبِ سابقه کښې هم د صحابه کرامو رضى الله عنهم مناقب ذکر دى ، تعديلِ صحابه رضى الله عنهم سره متعلق نصوص دومره په کثرت سره دى چه د ټولو شمير مشکل دې د امت اجماعى عقيده ده « **الصحابة کلهم عدول** » مگر ددې ټولو په مقابله کښې بې سنده روايات راوړلوسره د صحابه کرامو رضى الله عنهم کمزوريانې محض د تخريبى کاروائي په غرض سره بيانيږى . ثانياً داچه لفظ کذب عربى ژبه کښې او احاديثو کښې په ډيرو معنو کښې استعمال شوې دې. دا ددروغو نه علاوه خطا او د يو کارنه د تخلف په معنى کښې هم استعماليږى . که چرته يو صحابه ديوبل صحابى په باره کښې دا لفظ استعمال کړې وى نودهغې معنى خطا اجتهادى ده . يا دا مطلب دې چه هغه به کوم کار کول غوښتل په هغې باندې د قدرت نه موندلو د وجه نه متخلف وو مگر دهغوى تخريب مکمليږى نه ترڅوپورې چه کذب په معنىِ د دروغو نسبت صحابه کرامو رضى الله عنهم طرف ته نه کولو (د بنده ددې تحريرنه پس مودودى صاحب کتاب (خلافت وملوکيت ») ليکلې دې چه په هغې کښې ئې د صحابه کرامو رضى الله عنهم سره د بغض زهرو لره علانيه تيرکړى دى هغه کتاب لره کتلو نه پس هم که چرته چاته د مودودى صاحب په بغضِ صحابه رضى الله عنهم باندې يقين نه راځى نو دا ددې دليل دې چه پخپله دهغه په زړه کښې د صحابه کرامورضى الله عنهم سره بغض اوعداوت دې ، حقيقت دادې چه د مسلمانانو د زړونو نه د صحابه کرامو رضى الله عنهم عظمت ختمولو او هغه مقدس جماعت سره متعلق په زړونو کښې شکوک او شبهات او بغض او نفرت پيدا کولو چه کومې کارنامې خانله مودودى صاحب سرته رسولى دى د شيعه پوره جماعت پخپل ټول عمر کښې دهغې عشرِعشير هم اونه کړئ شو . (نظرثانى)

د مودودى صاحب نه وړاندې يو مسلمان هم داسې په نظر نه راځى چه د يو صحابى سره بغض لرى . مگر نن مودودى صاحب د مسلمانانو يو جماعت لره په دې مهلکو زهرو سره مکمل طور باندې مسموم کړى دى .

د انبياء کرامو عليهم السلام توهين

ددې نه هم زياته دهغوى تخريبى کاروائى د انبياء کرامو عليهم السلام نه شروع کيږى فرمائى « عصمت د انبياء کرامو عليهم السلام د ذات د لوازمو سره نه دې . او يو لطيفه نکته داده چه الله په ارادې سره دهرنبى نه بعضى اوقاتو کښې خپل حفاظت اوچتولوسره ديو دوو گناهونو

Maktaba Tul Ishaat.com

اختیارئې ورکړې دې (تفهیمات ج۲ص۵۷ طبع ششم پاکستان)

آیا د نبي یو حکم یا فیصله قابلِ اعتماد کیدلې شي چه هرکله دهرامراونهی په وخت دا احتمال موجود وی چه شاهد په دې وخت کښې عصمت اوچت کړئ شوې وی . حقیقت دادې چه د انبیاء کرامو علیهم السلام نه بعضې اجتهادی غلطیانې اوشوئ چه هغې باندې وروستو خبردارکړئ شو او خطااجتهادی باندې هم ثواب ملاویږی څه گناه نه ده چه د عصمت منافی وی . د مودودی صاحب عصمتِ انبیاء علیهم السلام باندې لاس اوږدولوسره چه کله په مسلمانانو کښې جذبه د جوش راپورته شوه نودخپلې دعوې د اثبات دپاره هغه بدبخت د انبیاء کرامو علیهم السلام دگناهونو یو فهرست مرتب کولوسره شائع کړو ، ماته خو په هغې کښې دیوگستاخئ نقل کولو هم همت نشته دې ، که یو صاحب بطورِنمونه کتل غواړی نو تفهیم القرآن کښې دحضرت آدم ، نوح ، ابراهیم ، داؤد ، یونس ، یوسف علیهم السلام په شان کښې او ترجمان القرآن ج۲۹عدد۴ص ۵ او رسائل ومسائل ص ۳۱ج ۱طبع دوم کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام په شان کښې گستاخی اوگوری.مگر دمودودی ددې مگارئ نه خبرداراوسئ چه هغه هرنوی چاپ سره داسې گستاخئ لره دیرزر پټوی چه د مسلمانانو دپاره قابل د تحمل نه وی مگر دهغې نه د توبې اعلان نه کوی

قرآن غائب

تحریف قرآن سره متعلق د شیعه گانو روایات مختلف دی ، پوره قرآن غائب ، ۲۱۳ غائب ۳۱۴ غائب ، د شیعه گانو دپاره دا زهر د مسلمانانو په حلق کښې کوزول ډیر مشکل وو مگر وگورئ مودودی صاحب قرآن د ۳۱۴ نه زیات بلکه د پوره غائبیدلو عقیدې لره څنگه په تلوارې او فریب سره د مکارئ په ذریعې حلوا جوړولوسره دمسلمانانو یو جماعت ته تیرولو کښې څومره په آسانئ سره کامیابه شول ، فرمائی :

«په وروسته پیړیو کښې ورو ورو ددې تولو الفاظو (اله ، رب ، دین ، عبادت) هغه اصلی معنی چه د قرآن د نزول په وخت کښې کنلې کیدلې بدلې ئې کړې تردې پورې چه هریو په پوره کوششونوسره برطرفه کیدلوسره نهایت محدود بلکه د مبهم مفهوماتو دپاره خاص شو نتیجه دا شوه چه د قرآن د اصلِ مدعا پیژندل د خلقو دپاره مشکل شو ..... پس دا حقیقت دې چه محض ددې څلورو بنیادی اصطلاحگانو په مفهوم باندې د پردې پریوتلو په وجه د قرآن د دریمې حصې نه زیات تعلیم بلکه دهغه حقیقی روح د نظرونونه پټ شوې دې »

(د قرآن څلور بنیادی اصلاحگانې ص ۴تا ص ۲)

الله تعالی د قرآن کریم د الفاظو او مفهوم دواړو د حفاظت ذمه اخستلی ده . ارشاد دې (**انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون**)» بل ځائ ارشاد دې «(**ان علینا جمعه وقرانه فاذا قراناه فاتبع قرانه ثم ان علینا**

بیانه» ددې نصوصو صریحه خلاف د مودودی صاحب عقیده داده چه د قرآن د دریمې حصې نه زیات تعلیم بلکه د قرآن روح خو تول په توله غائب دې .

لږ غورو کړئ چه د ذکر شوی خط وئیلو والو باندې به څه اثروی ؟ هغوی به ددې نه څه نتیجې اخذ کوی . او قرآن او اسلام سره متعلق دهغوی په زړونو کښې به څه څه شکوک او شبهات پیدا کیږی؟ آیا دې تحریرلره کتلو والا به په لاندې امورو باندې غورکولو دپاره نه مجبوره کیږی ؟

(۱) د الله تعالی د طرف نه د حفاظت قرآن وعده غلطه او دروغژنه ده . نعوذبالله من ذلک .

(۲) چه هر کله د قرآن صحیح تعلیم او حقیقی روح د ډیرو زمانونه غائب دې ، نو اوس څوارلس کاله پس مودودی صاحب ته د قرآن صحیح علم اودهغه حقیقی روح دکوم ځائ نه ملاؤ شو ؟ چه هرکله څوارلسو کالو پورې لویو لویو مشهورمفسرینو ، محدثینو او ائمه دین قرآن باندې پوهه نه شو نو نن د مودودی صاحب یاد بل چا په قرآن پیژندلو باندې څنګه اعتماد اوکړئ شی ؟ نتیجه داچه د قرآن او د اسلام په صحیح ترجمانئ باندې د چا رایه هم قابل د اعتماد نه ده . لهذا داسې قرآن او اسلام ته سلام ، نعوذبالله من ذلک .

(۳) چه هر کله ترننه پورې امتِ مسلمه د مفهومِ قرآن د حفاظت نه مجرمانه غفلت کښې مبتلاوو یا عمداً د مفهومِ قرآن په تحریف کښې مصروف وو نو د داسې مجرم . بددیانت او دښمنانِ قرآن په ذریعې سره د رارسیدلی شوی الفاظ د قرآن صحت څنګه قابلِ اعتماد کیدلې شی ؟ پس د قرآن مفهوم سره متعلق د مودودی صاحب عقیده عدمِ حفاظت باندې لازم راځی چه معاذالله د قرآن الفاظ هم محفوظ نه دی .

هم دغه شان هم هغه وسائطو سره رارسیدلی احادیث او پوره اسلام به مشکوک ناقابلِ اعتماد وګرځی . الله تعالی دې د شوقِ اجتهاد د فتنو نه د امتِ مسلمه حفاظت وکړی ، آمین .

اصول حدیث (د دوئ په نیزد) یوه افواه ده او بې فائدې دی

اوس د حدیثو تخریب په زړه مضبوطولو سره واورئ . فرمائی :

« اصولِ روایت لره خو پریږدئ چه دې دورِ جدید کښې مخکینو وختونو افواه او بیهوده خبرې څوک اوری » (ترجمان القرآن جلد ۱۴ عدد ۲ ص ۱۱۱)

او واورئ : « ستاسو په نیز هرهغه روایت لره حدیثِ رسول پیژندل ضروری دې چه هغې لره محدثین د سند په لحاظ سره صحیح وګرځوی لیکن زمونږ په نیز دا ضروری نه دې»

او بیا فرمائی : « د دین فهم چه مونږ ته حاصل شوې دې دهغې لحاظ هم وکړئ شی اود حدیث هغه مخصوص روایت چه کومې معاملې سره متعلق دې هغه معامله کښې قوی ترذرائعو سره چه کوم سنت سره ثابت وی مونږ ته معلوم وی په هغې باندې دې هم نظر واچولې شی.. علاوه ددی نه

Maktaba Tul Ishaat.com

نور هم زيات ډير ارځونه دی چه دهغې لحاظ کولو نه بغير مونږ د يو حديث نسبت نبی کريم صلی الله عليه وسلم ته کول صحيح نه گڼو» «رسائل ومسائل ص ۲۹۰ ج ۱»

لره د تخريب د جذبې اندازه ولګوئ چه جليل القدر محدثين او ائمه حديث چاچه د حديثو په تنقيح اوتنقيد ، صحيح اوسقيم په تميزکښې عمرونه صرف کړه دچا د حافظې چه دا حال وو چه تر اسونو پورې ورته نسب نامې يادې وې ، دهرراوی د ولادت نه واخله ترمرګه پورې مفصل حالات نه صرف هغوی سره محفوظ وو بلکه ژبنی ورته ياد وو . هغوی اصول روايت او رواة حديث باندې بې شميره غټ کتابونه ليکلی دی اوډ ډيرو کلونو نه پس دهغوی د ځوانئ يا د بوډهاوالی په ورځوکښې صرف د هغه خپو کتلوسره اوپيژندلو . امام ترمذی په آخری عمر کښې نابينا شوې وو په اوبښ باندې سوريدلوسره ئې تشريف وړو . لاره کښې يوځائ باندې يې سرټيټ کړو ، خادم د سرټيټولو د وجه پوښتنه وکړه نو وې فرمائيل چه دلته يو داسې ونه ده چه د هغې ځانګې را زوړنده دی او په سورلئ باندې سپور تن سره لګی . عرض ئې وکړو چه دلته خو داسې څه ونه نشته . وې فرمائيل چه اوښ دلته ودروه اود نژدې خلقو نه پوښتنه وکړه . که چرته داسې ونه دلته نه وه نو ثابته به شی چه ځما ذهن کمزورې شوې ده آئنده به حديث بيانول پرېږدم . چنانچه تحقيق کولو باندې معلومه شوه چه واقعةً يوزمانه کښې دلته ونه وه نو بيا وړاندې روان شو ، دهغه حضراتو د محيرالعقول واقعاتو شميرل معتذره دی . بيا د حديثو په معرفت کښې يو اهم امر يعنې فراست ايمانی او قرب بارګاه الهی په هغوی کښې دکومې درجې وو ؟ دا حضرات د تديّن او د تقوی مجسمې وې دهغوی عبادات د ملائکو دپاره باعث د پسنديدلو وو . دهغوی تمامتر کوششونه او د قربانيانو د قلم په خوزيدلوسره ختم کړه اودهغوی په مقابله کښې ئې خپل نفس لره اودرولو . فرمائی زمونږ په نيز د محدثينو تصحيح لره قبلول ضروری نه دی . بلکه مکتب کښې وئيلو سره چه مونږ د دين فهم حاصل کړې دې هغه به د حديثو د صحت او سقم معيار وی . نورهم ډير ارځونه دی چه دهغې اظهار به وخت په وخت کوو . يعنې د کوم حديث زد چه دهغوی په نظرياتو باندې اوغورځيږی دهغې رد کولو دپاره فوراً څه وصول وضع کولې شی . اوس اوفرمائې چه په دوی کښې اومنکرين حديث کښې څه فرق دې ؟ منکرين حديث هم د هرحديث انکار نه کوی بلکه هغوی د خانه وضع کړئ شوؤ اصولوسره حديث لره تلی دهغې مطابق وی نو قبلوی اوکه نه نه يی قبلوی . د مودودی صاحب په نظر کښې چه کوم حديثونه صحيح دی لږ دهغې مقام هم واورئ:

نحن رجال وهم رجال

فرمائی احاديث د يوڅو انسانانو نه يو څو انسانانو پورې رارسيدلی راروان دی دهغې نه زيات نه زيات که چرته يو څيز حاصليږی نو هغه ګمان صحت دې نه علم يقين» «ترجمان القران جلد ۲۶

دد ۳ص ۲۶۷)

مطلب داچه اول خو حدیث نه څه خاص خبره نه ثابتیږی، زیات نه زیات که چرته څه ثابتیږی نو څه ګمانِ صحت کیدلې شی یعنې څه خیال کیدلې شی چه شاید دا حدیث صحیح وی هغه هم هله چه حدیث نه د څه ثابتولو څه زیات کوشش وکړې شی . الفاظ « زیات نه زیات » قابلِ توجه دی . که چرته په یو بې سنده روایت کښې صحابه کرامو رضی الله عنهم باندې د نصوصِ صریحه اود اجماعِ امت خلاف الزام لګولې شوې وی اودهغوی توهین کړې شوې وی نو دا روایت ضرور واجب القبول او واجب التشهیردې . لږ وړاندې لاړ شئ . د صحیح بخاری ډیر صحیح مرفوع متصل حدیث باره کښې فرمائی : « دا مهمل افسانه دې » (رسائل ومسائل ج۲ ص ۳۲ طبع سوم)

حالانکه د امت اجماعی فیصله ده چه ((اصح الکتب بعد کتاب الله صحیح البخاری)) د امام بخاری د قوتِ حافظې . تدیّن اوتقویٰ او فنِ حدیث کښې د مهارت تفصیل بیانولو نه موقع ده نه ضرورت . ددې وجه نه چه هغه ټوله دنیا پیژنی چه دوی د قبولِ روایت دپاره ډیر سخت شرائط لګولی دی . د راوی د مروی عنه نه چه ترکومه پورې لقاء وسماع دهغه په نیز ثابته نه شی هغه وخته پورې روایت قبلوی نه اګرچه د دواړو زمانه یو وی اود لقاء او سماع امکان هم وی د امام مسلم په شان امام بخاری باندې ددې وجه نه ناراضه دې چه هغوی قبولِ روایت کښې دومره سخت قیود ولې لګولی دی ؟ بیا قوتِ ضبط اود عدالت د اعلیٰ مقام اود تنقید اوتنقیح د اعلیٰ معیارسره دا معمول وو چه د هرحدیث لیکلو نه وړاندې ئې غسل کولوسره دوه رکعته د استخارې مونځ ادا کولو . په هر حال دا خو امام بخاری دې د مودودی صاحب تخریبی منجنیق خو انبیاءِ کرامو علیهم السلام او صحابو رضی الله عنهم پورې ونه بښل .

د جماعتِ اسلامی نه سوا باقی ټولې طریقې غلطې دی

« حنفی . سنی . دیوبندی . اهلحدیث . بریلوی . شیعه وغیره د جهالت پیداوار دی »

(خطباتِ مودودی ص ۱۲۸)

یوځائ د ټول امت تخریب کولوسره فرمائی :

« زمونږ ایمان دې چه ددې یو دعوت او طریقِ کار نه سوا نور ټول دعوتونه او طریقې سراسر باطلې دی » (ترجمان القرآن جلد ۲۲عدد ۳ ص ۱۱۱)

یعنې د جماعتِ اسلامی د طریقې نه سوا باقی ټولې طریقې باطلې او غلطې دی

جماعتِ اسلامی څه غواړی ؟

تخریب خو تخریب دې : دخپلې طریقه کار خپله وضاحت کوی او وایی .

Maktaba Tul Ishaat.com

„ د تخریبی تنقید نه بغیر هغه الفت نه شی لرې کولې چه خلقو ته رائج الوقت تخیلات اود عمل په طریقوسره طبعی طور باندې کولې کیږی . لهذا د تخریب نه بغیر یاناکافی تخریب سره د نوی تعمیرنقشه پیش کول سراسرنادانی ده ." (ترجمان القرآن جلد ۱۴عدد ۲ ص ۱۳۴)

آیا د دومره واضحه او صریح عبارت نه پس چاته په دې کښې څه شبهه باقی پاتې کیدلې شی چه جماعت اسلامی څه غواړی ؟ ما وړاندې عرض کړی دی چه دهغوی تمام ترکوششونه او هلو ځلو مطلب دادې چه د ټول امت د تخریب نه پس دخپل جدید اسلام نوې تعمیر وکړی .

د مودودی مذهب

یو بل مقام باندې فرمائی :

„ زه نه مسلکِ اهلِ حدیث لره دهغې ټولو تفصیلاتو سره صحیح پیژنم اونه د حنفیت یا شافعیت پابندیم " (رسائل ومسائل جلد ۱ ص۲۳۵)

اوس د پوښتنې قابل خبره داده چه بیا نو ته څه ئې ؟ تقریباً دویمه دریمه صدئ هجری کښې اهلِ حق کښې د فروعی او جزئی مسائلو په حل کولوکښې د اختلافِ انظار پیشِ نظر پنځه مکاتبِ فکر قائم شو یعنې مذاهبِ اربعه او اهلِ حدیث . دهغه زمانې نه واخله ترننه پورې هم هغه پنځو طریقو کښې حق لره منحصرګڼلې کیدلو ، مګراوس د څوارلسو کالو نه پس دا جدیدحق په معرضِ وجود کښې راغلو چه په هغه پنځو کښې دچاسره هم وابسته نه دې بلکه دهغه پنځو تخریب کوی . دخپل خان نه سوا تمام ترنظریات او د مسلمانانو د جمله جماعتونو خیالات او طریقهٔ کار لره باطل ګڼی . اوس سوال داکیږی چه ددې جدیدِ اسلام اصول . فروع . قواعد . ضوابط . آئین . دستور . کتابونه . مصنفین . دتعلیم اوتعلم مدارس ومکاتب او ددې اسلام حامل او محافظ کسان څوارلسو کالو پورې چرته وو ؟ ددې نه وړاندې دنیا کښې مکاتب ومدارس . تصانیف او اصول وضوابط او پوره نظامِ اسلام خو دهغه خلقو په لاس کښې وو چه (معاذالله) سراسرغلطئ باندې وو . نوداسې اسلام باندې څنګه اعتماد کیدلې شی ؟ چه دهغې څوارلسو کالو پورې یو صحیح محافظ پیدا نه شو اود هغې اصول . ضوابط . مدارس ومکاتب . تصانیف وعلماء په وجود کښې رانه غلل . اوس د جدیدِ اسلام د تدوین صرف هم دوه لارې کیدلې شی . یو داچه دا جدیدِ اسلام په حقیقت کښې تجدید دې دهغه قدیم اسلام چه څوارلس کاله وړاندې دې دنیا ته راغلې وو نو دې باندې به دا اشکال کیږی چه مودودی صاحب ته د څوارلسوکالو وړاندې اسلام علم څنګه اوشو ؟ چه هرکله هغې باندې پوهیدلو والا څوک په دنیا کښې تیرشوې نه دې . دویمه لاره دا کیدلې شی چه بالکل هم جدیدِ اسلام مدون کړئ شی چه مخکښې اړو په وجود کښې راغلې نه وی نو په دې کښې څه اشکال نشته دې مګر یاد ساتئ چه د داسې جدیداسلام څومره عالیشان

تعمیراتو لره د قدیم اسلام معمارانو په کندرونو کښې بدل کړی دی . شعر

چراغے راکہ ایزد بر فروزد　　　　　　بر آنکس تف زند ریشش بسوزد

تقلید د ګناه نه هم بدتر دی

یوه بله تخریبی فتوی واورئ:

«خما په نزد صاحبِ علم سړی دپاره تقلید ناجائز او ګناه بلکه ددې نه هم سخت خیز دی»

(رسائل ومسائل جلد ۱ ص ۲۴۴)

ددې نه وړاندې ص ۲۴۰ باندې ئې وضاحت کړې دې چه اهلحدیث هم مقلد دی . غور وکړئ چه د ټول امت محدثین ، ائمه دین ،مصنفین . فقهاء . علماء . صوفیاء او بزرګانِ دین چه په هغوی کښې اهلحدیث هم داخل دی دا ټول په ټوله د ګناه نه بدترخیز کښې مبتلاء دی بلکه صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې هم کم علم والو حضراتو د زیات علم والو تقلید کولونو د دوی په نزد (معاذالله) هغوی هم مسلمانان نه دی دګناه نه سخت خو صرف کفر کیدلې شی تعجب دې چه دلته د صراحةً کفر فتویٰ لګولو جرات ولې اونه شو ؟ حالانکه په نورو مواضعو کښې ددې تصریح کوی چه د دوی نه سوا په دنیا کښې څوک مسلمان نشته

د نوی اسلام جوړول

د ټول امتِ مسلمهٔ د تخریب نه پس اوس د نوی اسلام تعمیر پیش کیږی :

«اسلام بغیر د جماعت نه نشته او جماعت بغیر د امیر نه نشته» (دجماعتِ اسلامی روښنئ اجتماع ص ۱۴)

لهذا ترڅو پورې چه تاسو په جماعتِ اسلامی کښې داخل شوی نه ئې مسلمان کیدلې نه شئ . اسلام بغیر د جماعت نه نشته او جماعت بغیر د امیر نه نشته . دریمه مقدمه محذوف منوی ده چه هغې لره د بیرونی خلقو په نسبت ارکانِ دولت زیاته پیژنی . اوس د امیر مقام واورئ

د امیر مقام

فرمائی «د بعضې مقامی جماعتونو ارکان مقامی امیر ته د صدرِ انجمن نه زیات څه اهمیت نه ورکوی هغوی ته پیژندل پکار دی چه هر کله هغوی پخپل مینځ کښې یو کس لره غوره کړلو سره صاحبِ امر منتخب کړو نو هغوی باندې واجب ده چه په معروف کښې دهغه اطاعت وکړی او دهغه نافرنائ لره ګناه وګنی .» (ترجمان القرآن جلد ۲۲ عدد ۳ ص ۱۲۵)

د جماعتِ اسلامی په دستور کښې هم دا ماده موجود ده چه «امورِ شرعیه کښې د امیر رائې

Maktaba Tul Ishaat.com

واجب القبول ده » خیال وکړئ چه د یو صحابی یا د امام تقلید خو گناه کبیره بلکه کفر دې اود جماعت اسلامی د امیر تقلید فرض دې دهغوی په دستور کښې یوه ماده دا هم ده چه «د حضور صلی الله علیه وسلم نه سوا چا لره هم د تنقید نه اوچت مه گنړ او د چا هم په ذهنی غلامئ کښې مبتلا مه شئ . » اولاً خو د توهین په غرض سره تقلید لره ذهنی غلامئ سره تعبیرورکوی حالانکه غلامئ او تقلید کښې د زمکې او آسمان فرق دې . ثانیاً صحابه کرامو رضی الله عنهم لره د تنقید نه اوچت گڼل او د هغوی تقلید جائز نه دې مگر امیرِ جماعت باندې د تنقید اجازت نشته دې . دهغه اطاعت ضروری ، تقلید فرض او نافرمانی گناه ده ددې جواب اود جواب الجواب ددې تحریر په آخرکښې اوگورئ

تقلید او غلامئ کښې فرق

غلامئ کښې د اطاعت تعلق د مالک د ذات سره متعلق کیږی برابره خبره ده که په هغه کښې یو صفت هم د کمال نه وی بهرحال دهغه هرحکم د غلام دپاره واجب العمل وی ددې په عکس تقلید د کمال علم اودفضل په بناء باندې کیږی . نیز غلامئ کښې د امراونهی صدور د مالک د طرف نه گڼلې کیږی په خلاف د تقلید چه په هغې کښې د حکم صدور د الله تعالی اود رسول صلی الله علیه وسلم نه اودهغې ظهور د مجتهدینو نه کیږی یعنې مجتهد پخپله حکم نه ورکوی بلکه د شریعت د حکم ناقل دې .

حکمت عملی

رسول الله صلی الله علیه وسلم خو دیو مصلحت په بناء باندې محض خپلې رائې سره د حکمِ خداوندی بدلولو مجاز نه دې مگر امیرصاحب د حکمتِ عملئ په عنوان سره دین کښې د مستقل باب اضافه کولوسره د قرآن اوحدیثو چه کوم حکم لره غواړی بدلولې شی ، حرام لره حلال او حلال لره حراموليې شی چنانچه د یو مقدس شخصیت یا مقدس ځائ سره د ملابست د وجه نه کوم یو څیز لره مقدس گڼل دهغوی په نزد شرک دې مگر پاکستان کښې جوړیدلو والا غلافِ کعبه چه هغې ته تراوسه پورې د ملابست شرف حاصل شوې نه وو هغې ته د حکمتِ عملئ لاندې د جماعتِ اسلامی ذمه دارانو په نگرانئ کښې خلقو سجدې وکړې حکمتِ عملئ د شرک په شان جرم لره هم جائز جوړکړو . دهغې بدله هم په دنیا کښې ملاؤ شوه چه هغه غلاف د ملابستِ کعبې نه محرومه پاتې شو . حکومتِ سعودیه ته چه د دین سره ددې استهزاء علم اوشو نوخانه کعبه باندې دې غلاف اچولو نه بند کړه . د مودودی صاحب په ټولو کوششونو باندې اوبه توئ شوئ او خوشحالی په غم سره بدله شوه . هم دغه شان مودودی صاحب « انتخابی کوشش » ص ۳۲ فرمائی

« صدر مملکت سرې کیدل پکار دی څکه چه قرآن وائی «الرجال قوامون علی النساء » او ترجمان القرآن کښې فرمائی :

« د احادیثِ نبوی له مخې ، سیاست او ملک داری د ښځې د دائرهٔ عمل نه خارج دې »

(ترجمان القرآن ص ۱۱ بابت ستمبر سنه ۱۹۵۲ء)

مودودی صاحب د ښځې صدرِ مملکت نه کیدلو سره متعلق د قرآن او حدیثو پخپله صراحت نقل کولو سره د ۱۹۶۵ء په صدارتی انتخاباتو کښې د فاطمه جناح حمایت وکړو اود حکمت عملۍ د خانه جوړشوی قانون لاندې ئې د قرآن اود حدیث قانون صریح مخالفت وکړو ، پورته مونږ د ټول امت د تخریب عزائمو سره متعلق صریح عبارات پیش کړی دی ، اوس دهغې یو څو مثالونه پیش کوو :

(۱) مودودی صاحب او ارکانِ اسلام

د ټول امت په دې باندې اجماع ده چه مونځ ، روژه ، حج ، زکوٰة وغیره عبادات دین کښې اصلِ مقصود دی .او حکومتِ اسلامیه ددې مقصود د تحصیل ذریعه دې مگر مودودی صاحب ددې اجماعی عقیدې بالکل برعکس ددې قائل دې چه د دین اصل مقصد حکومتِ اسلامی قائمول دی او عبادات ټول په ټوله ددې مقصد د حصول ذریعې دی (خطبات ص ۲۲۷) ددې نا آشنا تحقیق نتیجه ښکاره ده چه اسلامی حکومت قائمیدلو نه پس د مونځ . روژې وغیره عباداتو هیڅ ضرورت نشته دې ، چه هرکله مقصد پوره شو نود ذرائعو څه حاجت دې ؟

(۲) مودودی صاحب او مرکزِ اسلام

مودودی صاحب د کعبة الله خادمانو لره د بنارس اود هردوار پنډت گنی ،

(خطبات مودودی ص ۳۰۲)

(۳) مودودی صاحب او ږیره

ږیرې سره متعلق د حضور صلی الله علیه وسلم حکم دې چه « ږیره لویه وئ » او د ټول امت په دې باندې اجماع ده چه ږیره د یو موټی نه کمول حرام دی مگر مودودی صاحب د ږیرې کټکولو د جواز فتویٰ ورکولوسره د ټول امت تخریب وکړو ددې نه هم زیات ددې وئیلو جرات کوی چه په حدیث کښې صرف د ږیرې ساتلو حکم دې ، خومره چه هم وساتلې شی حدیث باندې عمل کیږی . دا قصداً د حضور صلی الله علیه وسلم په ذات گرامی باندې ښکاره بهتان دې . په یو حدیث کښې هم دانشته چه ږیره ساتئ چه هرخومره وی ، بلکه احادیثو کښې « ږیره لویه وئ . پریږدئ . زیاته کړئ» په شان الفاظ دی ، خومره جرات دې چه د «من کذب علی متعمداً فلیتبوا مقعده من النار» یعنی چاچه په ماباندې دروغ وتړل دهغه ځائ جهنم دې » ئې هم پروا ونه کړه

Maktaba Tul Ishaat.com

(۴) مودودی صاحب او زکواة

د زکواة او صدقاتو په باره کښې قرآن مجید کښې حکم دې چه فقراء او مساکینو لره مالکان جوړکړئ او په دې باندې د ټول امت اجماع ده چه بغیرد فقیر د تملیک نه زکواة او صدقات واجبه نه ادا کیږی گر مودودی صاحب د ټول امت خلاف فرمائی چه زکواة . صدقهٔ فطر اود قربانئ د څرمنو رقم زمونږ په قبضه کښې راتلل کافی دی . بیا خواه په هغې سره مونږ شفاخانې چلاؤو یا ډاکټرانو ته تنخواگانې ورکړو یا موټرې واخلو یا تعمیراتو باندې صرف کړو یا یې په انتخاباتو ولگوو . مگر واضحه دې وی چه داسې نه صدقهٔ فطر ادا کیږی نه د چا زکواة ادا کیږی نه د قربانئ د څرمنو د رقم تصدقِ واجب ادا کیږی

(۵) مودودی صاحب او جمع بین الاختیین

دوو خویندو لره نکاح کښې د جمع کولو حرمت په قرآن کریم کښې صریح دې او په هغه منصوصِ قرآنی باندې د ټول امت اجماع ده مگر مودودی صاحب اودهغه مقلدین چه د تخریبِ امت بهانې لټولو کښې مهارت لری هغوی ته په دې مسئله کښې یو بهانه هم په لاس رانغله نو یو مفروضه ئې پخپله جوړولو سره په صورت داستفتاء پیش کړه چه بهاولپور کښې دوه خوریانې دی چه یوبل سره نښتې دی دهغوی د نکاح څه صورت کیدلې شی ؟ دهغې په جواب کښې مودودی صاحب د قران کریم د صریح حکم اود اجماعِ امت خلاف دهغه دواړو خوریانو هم د یو سړی سره د نکاح د جواز فتوی ورکړې ده . (ترجمان القرآن نومبر ۱۹۵۴ء ص ۱۲۲) حالانکه په تحقیق سره معلومه شوه چه بهاولپور کښې داسې جیلکئ نشته دې .

(۶) مودودی صاحب او متعه

د متعې په حرمت باندې د قرآن حکیم نصوصِ صریحه موجود دی اود امت اجماع ده بلکه د محققینو نظریه خو داده چه اسلام کښې متعه مروجه دیو ساعت دپاره هم حلاله شوې نه ده مکه کښې د نازل شوی صریح آیات خلاف مدینې ته رسیدلوسره اجازت څنگه ملاؤ شو ؟ د کومو احادیثو نه چه عارضی طور دیوڅو ورځو دپاره جواز مفهومیږی دهغې نه متعه مروجه مراد نه ده بلکه نکاح بمهرِقلیل باضمارنیت فرقت مراد دې . دا اجازت هم وروستو منسوخ شو . بهرکیف د ټول امت اود قرآن د نصوصو خلاف مودودی صاحب ترجمان القرآن بابت اگست سنه ۱۹۵۵ء کښې د ضرورت په وخت کښې د متعې د جواز فتوی شائع کړه . بیا چه کله په دې باندې د خلورو څرفونو نه د ملامته کولو ړومبئ مضمون کتلوسره دا فیصله کولې شی چه هغوی دا مضمون د

اهلِ سنتو او شیعه ګانو په مینځ کښې د محاکمې په طور باندې تحریرکړې دې . د راقم الحروف په علم کښې د جماعتِ اسلامی داسې خلق دی چه د مودودی صاحب پانه بدلولو نه وړاندې بالاجماع د حرامې متعې بعضې اثمو نه جواز ثابتولو کښې مصروفه وو .

(۷) مودودی صاحب او دجال

حضورصلی الله علیه وسلم د قیامت نه وړاندې د خروجِ دجال پیشن ګوئی وکړې ده دهغه پیشن ګوئ په صدق باندې د پوره امت اجماع ده . یو مسلمان ته هم د حضورصلی الله علیه وسلم په صدق کښې شبهه خو څه کوې هغه ددې وسوسه راوړلولره هم کفر ګڼی مګر د مودودی صاحب شوقِ تخریب کښې ګستاخی وګورئ :

رسائل ومسائل صفحه ۵۵ تا ۵۷ کښې مزاحیه انداز کښې یی د حضوراکرم صلی الله علیه وسلم دهغه پیشن ګوئ تکذیب کړې دې ، لږ ددې مجددِ اسلام د قوتِ استدلال هم اندازه ولګوئ رسائل ومسائل کښې فرمائی چه : ((دیارلس نیم سوه کاله تیریدلو باندې هم دجال ښکاره نه شو)) په دې دهغه حقیقت ښکاره شو ، سبحان الله . څنګه دلیل دې ، که چرته شیطان هم دا دلیل انکارِ قیامت سره متعلق هم القاء کړو نو مودودی صاحب به وائی چه وموکتل چه څوارلس کاله تیریدلو باندې هم قیامت رانغلو ، په دې سره ثابته شوه چه د قیامت خیال محض افسانه ده او آیت ((**اقتربت الساعة**)) هم دهغه افسانه ویونکو اختراع ده .

(۸) مودودی صاحب او تقیه

مودودی صاحب تقیه کښې د حیرانتیا نه ډک کردار ادا کړو چه لفظ تقیه کښې هم د تقیه نه کار اخستلوسره دهغې دپاره ئې د ((حکمت عملی)) جدید اصطلاح وضع کړه بیا جوازِ تقیه باندې ئې د استدلال دپاره حضور صلی الله علیه وسلم باندې افتراء تړلوسره دحضورصلی الله علیه وسلم توهین وکړو ، ترجمان القرآن بابت دسمبر سنه ۱۹۵۲ ء کښې د حکمت عملی (تقیه) ثبوت داسې پیش کړو ، حضورصلی الله علیه وسلم د حکمتِ عملئ لاندې د قرآنی مساواتو خلاف د ((الائمه من القریش)) فیصله اوفرمائیله :

قابل غور او فکر

لاندینی عقائد د د شیعه ګانو د مذهب شعار او مابه الامتیاز دی :

(۱) تخریبِ قرآن

(۲) بغضِ صحابه رضی الله عنهم

(۳) سلف صالحینو لره ګمراه ګرځول او هغوی لره دملامته کولو هدف جوړول .

Maktaba Tul Ishaat.com

۴، متعه

۵، تقیه

مودودی صاحب په دې پنځو عقیدوکښې د شیعه ګانو سره متفق دې . د مودودی صاحب د عبارت نه دهغه عقیدهٔ تحریف قرآن معنوی صراحةً او تحریف لفظی لزوماً مونږ پورته ثابته کړې ده . د متعې په مسئلې باندې د څلورو طرفونو نه د اعتراضونو باران وشو نو تقیهٔ ئې هغه تاو راتاو کړه او تقیه کښې ئې هم داسې تقیه وکړه چه دهغې نوم ئې بدلولوسره حکمت عملی کیښودلو . شیعه مذهب کښې تقیه د اسلام دومره ضروری رکن دې چه بدون تقیه اسلام قبول نه دې . هم ددې وجه نه مسلمان د امام شاته صف اول کښې د شیعه مونځ کول ثواب کښې د حضورصلی الله علیه وسلم شاته د مونځ کولو برابر دې چه هرکله هم ددې قسم پاخه تقیه باز شیعه ګانو تعداد ۳۱۳ شی نو امام مهدی به د غار نه راؤځی . (حوالجات د بنده رساله حقیقت شیعه کښې اوګورئ)

دمودودی صاحب پاسنو عقیدو لره کتلوسره دا شبهه کیږی چه چرته تاسو هم هغه ۳۱۳ کښې خو نه ئې؟ . بعض قابلِ اعتماد ذرائعو سره انکشاف شوې دې چه د مودودی صاحب کتاب «خلافت وملوکیت» د مشهورشیعه مطهرعلی د عربی کتاب «منهاج الکرامه ومعرفة الامامه» ترجمه ده

مودودی صاحب د شیعه ګانو د پیشوایانو په نظرکښې

(۱) شیعه ماهنامه پیام عمل لاهور دسمبر ۱۹۲۳ء کښې د عنوان «آیا صحابه معیارِ حق دی» لاندې د دستورجماعتِ اسلامی هغه ماده چه په هغې کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم معیارِحق نه کیدلو بیان دې پیش کولوسره لیکلی دی .

«داخومونږ هم وایو اوهم دا زمونږه د تولو نه لویْ جرم ګنلې کیږی» (پیام عمل ص ۱۱)

بیا د عنوان «صحابه مرجع نه دی» لاندې صحابه کرامورضی الله عنهم سره متعلق د مودودی صاحب یو عبارت ترجمان القرآن نومبرسنه ۱۹۲۳ء نه نقل کولوسره لیکلی دی :

«بیا شیعه ولې قابل د وژلو ګنلې کیږی» . (پیام عمل)

(۲) تهران کښې شیعه اداری د مودودی صاحب دکتابونو فارسی ترجمې چهاپ کوی

(۳) د خمینی علانیه کفر . د صحابه کرامو رضی الله عنهم سره انتهائی بغض اوعداوت اودهغوی په شان کښې ډیرې سختې ګستاخیانې چا باندې پټې نه دی . هغوی خپلو کفریاتو لره د تقیې په ذریعې نه پټوی بلکه دخپلو کتابونو په ذریعه یې توله دنیا کښې شائع کوی

د داسې زندیق سره د مودودی صاحب د زړه مینه . ژوره دوستانه او ډیر مستحکم روابط اوتعلقات هم څه پټه خبره نه ده . پخپله دهغه خوئ اود جماعت نور رهنما، دهغوی پخبل منځ

کښې زوره دوستانه ډیرپه فخرسره بیانوی . د اخبارو او د مستقل کتابونو په ذریعې ښه ښکاره کوی . دا حقیقت د روښانه ورځې په شان ښکاره او ټوله دنیا کښې داسې مسلم او مشهوردي چه دهغې د اثبات دپاره شواهدپیش کولو هیڅ حاجت نشته دي ، خوبیا هم عالم دنیا نه بې خبره حضراتو دپاره د مودودی صاحب د صاحبزاده ډاکټراحمد فاروق شهادت نقل کولې کیږی :

«د ټولو نه وړاندې ماته د ایران د سفیر ټلیفون را رسیدلې وو ، هغه پیشنهاد کړې وو چه هغه مړی لره لاهور ته د رسولو ټولو انتظاماتو کولو ته تیار دې . مونږ د علامه خمینی اود ایرانی سفیر او د ایرانی عوامو شکرګزار یو ، د علامه خمینی سره د مودودی صاحب جور تعلقات وو . علامه خمینی په ۱۹۵۰ء کښې دمولانا مرحوم د ډیرو کتابونو فارسی ترجمه کولوسره هغې لره دخپلې مدرسې په نصاب کښې شامل کړی وو ، ۱۹۵۳ء کښې هغوی د حج په موقع باندې مکه کښې د مولانا مرحوم سره ملاقات وکړو ، که چرته د ایرانی سفیر تعاون حاصل کړې وې نو په تهران کښې دجنازې مونځ شوې وو چه په هغې کښې علامه خمینی هم شرکت کړې وې » «روزنامه جنګ ، ۲۸ستمبر ۱۹۷۹ء»

نور زیات جوش را وستلو والا انکشافات لاندې کتابونو کښې وګورئ :

(۱) الشقیقان ، المودودی والخمینی ، المجلس العالمی لصیانة الاسلام کراتشی الباکستان .

(۲) دوه ورونه ، ابوالاعلی مودودی او امام خمینی ، عالمی مجلس تحفظ اسلام کراچی پاکستان .

(۳) سفرنامه ایران ، سید اسعد ګیلانی مکتبه اردو ډائجست .

(۴) انقلاب ایران ، سید اسعد ګیلانی .

مودودی صاحب او اعتزال

د اهلِ سنتو ټول مسلکونه په دې باندې متفق دی چه د ایمان او کفر په مینځ کښې هیڅ درجه نشته . هرانسان یابه مسلمان وی یا به کافر . د اهلِ سنت خلاف صرف معتزله ددې قائل دی چه انسان د ایمان او کفر په مینځ کښې معلق کیدلې هم شی بعینه هم دا عقیده د مودودی صاحب ده لکه چه دوی لاهوری مرزائیانو لره هم د ایمان او کفر په مینځ کښې زوړنده کړی دی حالانکه د ټولو اهلِ سنتو نه علاوه اهلِ بدعت او شیعه پورې هم د دوی په کفر باندې متفق دی .

د مودودی صاحب د تحریرعکس په اتنده صفحه باندې وګورئ

Maktaba Tul Ishaat.com

د مودودی صاحب لاندې خط ويلو سره فيصله وکړئ چه دې اهل سنت دې اوکه معتزلی دې

مودودی صاحب کی مندرجِ ذیل تحریر پڑھ کر فیصلہ کیجیے
کہ یہ اہلِ سُنّت ہیں یا معتزلی

فون نمبر ۳۵۰۰۷

جماعت اسلامی پاکستان

۵۔اے ذیلدار پارک اچھرہ لاہور

حوالہ 227

تاریخ 12.1.68

محترمی و مکرمی السلام علیکم ورحمۃ اللہ

آپ کا خط ملا۔ مرزائیوں کی لاہوری جماعت کفر و اسلام کے درمیان معلّق ہے۔ یہ نہ ایک مدّعی نبوت سے بالکل برأت ہی ظاہر کرتی ہے کہ اس کے افراد کو مسلمان قرار دیا جا سکے۔ نہ اس کی نبوت کا صاف اقرار ہی کرتی ہے کہ اس کی تکفیر کی جا سکے۔

خاکسار
غلام علی
معاون خصوصی مولانا سید ابوالاعلی مودودی

یہ جواب میری ہدایات کے مطابق ہے

ابوالاعلی

آیا مودودی صاحب مذهبِ اهلِ سنت باندې دې ؟

الله تعالی سورهٔ حشرکښې دمهاجرینو او انصارو رضی الله عنهم د خیر د ذکر نه وروسته آئنده قیامته پورې د راتللو والا مسلمانانو حال بیانوی چه ' « هغوی د خپلو اسلافو دپاره د مغفرت دعاء، اودهغوی سره د بغض نه د حفاظت دعاکوی » اود حضورصلی الله علیه وسلم ارشاد دې چه «خما د صحابو په باره کښې د الله نه وه ویریږئ . الله نه وه ویریږئ . خما نه پس په هغوی باندې طعن مه کوئ . ځکه چه چا د هغوی سره محبت وکړو خماد محبت د وجه نه ئې وکړو . اوچاچه دهغوی سره بغض وساتلو خما سره د بغض د وجه نه ئې وساتلو . اوچاچه هغوی ته تکلیف ورسولو هغه ماته تکلیف را ورسولو هغه الله تعالی ته تکلیف ورسولو هغه دهغه د گرفت نه څه لرې نه دې» . (جمع الفوائد ص ۴۹۱ ج ۲)

حضرت عبدالله بن عمررضی الله عنه د حضوراکرم صلی الله علیه وسلم نه روایت کوی چه کله تاسو خما صحابه کرامو ته بد وردو وئیلو والا وګورئ نو تاسو داسې وه وایئ چه ستاسو په بدو باندې دې د الله تعالی لعنت وی» . (ترمذی ص ۵۴۹ ج ۲)

تفسیرِقرطبی سورهٔ فتح کښې داحدیث منقول دې چه چا صحابو رضی الله عنهم ته بدې ردې اووئیلې په هغې باندې د الله تعالی اود ملائکو او دټولو خلقو لعنت . الله تعالی به د قیامت په ورځ باندې نه دهغه توبه قبلوی او نه فدیه ـ اهـ . ددې اراشاداتو او ددې مضمون د ډیرو آیتونو او احادیثو په بناء باندې د ټولو اهلِ سنتو اجماع ده چه د ټولو صحابو رضی الله عنهم سره مینه فرض ده . او په هغوی کښې یوته هم د بدو ردو وئیلو والا ایمان په خطره کښې دې ، یوڅو تصریحات نور هم وګورئ

(۱) شرح عقائد نسفی کښې د اسلام یو عقیده دا هم لیکلې ده چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم ذکر بغیر له خیرنه په بل څه سره مه کوئ .

(۲) علامه سیدجرجانی فرمائی چه د ټولو صحابو رضی الله عنهم تعظیم او هغوی باندې د اعتراض نه احتراز واجب دې . ددې وجه چه الله تعالی په قرآن کریم کښې په ډیرو ځایونو کښې دهغوی مدح او ثناء کړې ده . او حضورصلی الله علیه وسلم د هغوی سره محبت لرلو . او دوی صلی الله علیه وسلم په ډیرو احادیثو کښې دهغوی تعریف کړې دې . (شرح مواقف مقصد سابع)

(۳) علامه سفارینی رحمه الله په « الدرة المضیئة» او ددې شرح « لوامع الانوارالبهیة » کښې فرمائی چه د اهل سنتو اجماعی عقیده ده چه هرسړی باندې ټولو صحابو رضی الله عنه لره پاک صاف ګڼل او هغوی باندې د اعتراض نه بچ کیدل اودهغوی تعریف کول فرض دی . او دا د پوره امت مذهب دې (شرح عقیده سفارینی ص ۲۳۸ ج ۲)

(۴) علامه سفارینی رحمه الله ددې کتاب په یو بل مقام کښې فرمائی . د اهل حق په دی باندې

Maktaba Tul Ishaat.com

اتفاق دې چه د ټولو صحابو رضی الله عنهم سره محبت ساتل اودهغوی چه پخپل مینځ کښې کوم واقعات پیش راغلی دی هغې لره د لیکلو . وئیلو . ښودلو . اوریدلو . اورولونه احتراز کول . اود هغوی د محاسنو ذکر . هغوی سره د رضامندئ اظهار . دهغوی سره محبت ساتل او هغوی باندې د اعتراض نه بچ کیدل فرض دې . (شرح عقیده سفارینی ص ۳۸۲ ج ۲)

(۵) امام ابن همام رحمه الله فرمائی . د اهلِ سنتو عقیده ټولو صحابو رضی الله عنهم لره وجوباً پاک صاف گڼل . هغوی باندې د اعتراض نه بچ کیدل اودهغوی تعریف کول دی (مسایره ص ۱۳۲)

(۶) د امام مسلم استاذ امام ابوذرعه عراقی رحمه الله تعالی فرمائی ، چه کله هم یو سړی لره دکوم یو صحابی تنقیص کولوسره وګورئ نویقین وکړئ چه دا زندیق دې . ددې وجه چه قرآن . حدیث او پوره دِین مونږ پورې د صحابه کرامورضی الله عنهم په واسطه سره رارسیدلې دې . پس چه څوک په صحابو رضی الله عنهم باندې تنقید کوی هغه پوره دین لره باطلول غواړی . لهذا هغه باندې د ګمراهئ او د زندقیت حکم لګول عین حق دې . (شرح عقیده سفارینی ص ۳۸۹ج ۲)

(۷) امام ابن صلاح رحمه الله فرمائی . قرآن . حدیث او اجماع امت نه دا امر ثابته شوې دې چه د یو صحابی د پاکیزګئ په باره کښې دسوال هم ګنجائش نشته دې . (علوم الحدیث ص ۲۲۴)

(۸) حافظ ابن تیمیه رحمه الله فرمائی ، د اهلِ سنتو په بنیادی عقائدو کښې خپل زړه او ژبه لره د صحابه کرامورضی الله عنهم په باره کښې صفاساتل دی ، (شرح عقیده واسطیه ص ۴۰۳)

(۹) حافظ ابن تیمیه امام احمد رحمه الله فرمائی د چا دپاره هم جائز نه دی چه هغه د صحابه رضی الله عنهم یوبدی بیان کړی . یا په یو باندې دکوم یو عیب الزام اولګوی . څوک چه داسې اوکړی هغه ته سزا ورکول واجب ده . خلقو باندې څه چل اوشو چه هغوی د حضرت معاویه رضی الله عنه بدی وائی ، کوم سړی چه د صحابه کرامو رضی الله عنهم بدی وائی د هغه اسلام لره مشکوک وګڼئ . (الصارم المسلول)

(۱۰) امام مالک رحمه الله فرمائی چه د چا په زړه کښې دیو صحابی رضی الله عنه سره بغض وی هغه د حکم الهی ((**والذین معه (الی قوله) لیغیظ بهم الکفار**)) په ضد دې ، او وې فرمائیل چه دهغه خلقو اصل مقصد دحضورصلی الله علیه وسلَم تنقیص او توهین دې مګر دهغې جراء ت اونه شو نو د دوی صلی الله علیه وسلم د صحابو رضی الله عنهم تنقیص کولوسره داثابتول غواړی چه دچا صحابه داسې دی هغه به پخپله هم داسې وی . (الصارم المسلول)

(۱۱) ابراهیم بن میسره فرمائی چه ما عمربن عبدالعزیز رحمه الله لره کله هم چالره پخپله وهلوسره نه دې کتلې ، مګر یو سړی حضرت معاویه رضی الله عنه ته بد اووئیل نو هغه ته ئې پخپله کوړې ورکړې . (الصارم المسلول)

(۱۲) حافظ ابن کثیر رحمه الله فرمائی . څوک چه د صحابو رضی الله عنه بغض لری یا په

هغوی کښې دیو بدی وائی دهغه دپاره عذاب الیم دې ، څوک چه هغه حضراتو ته بدې وائی چا سره چه الله تعالی د راضی کیدلو اعلان کړې دې هغوی ته په قرآن باندې د ایمان سره څه واسطه نشته؟ (تفسیرابن کثیر)

(۱۳) امام مالک رحمه الله فرمائی چاچه د یو صحابی هم بد اووئیل خواه هغه ابوبکر. عمر .عثمان وی یا معاویه او عمروبن العاص رضی الله عنهم ، نو که چرته هغه دا اووائی چه دا حضرات گمراهئ یا کفر باندې وو نوهغه لره دې اووژلې شی ، اوکه چرته ددې نه سوا ئې څه بله بدی وکړه نو هغه ته به سخته سزا ورکولې کیږی. (مکتوبات امام ربانی ص ۲۵۱. ۴۱۵ دفتراول)

(۱۴) امام نووی رحمه الله فرمائی .یقین اوکړئ چه د صحابو رضی الله عنهم بدی وئیل حرام دی . او لویه گناه ده او زمونږه اود جمهورو مذهب دادې چه هغه لره دې قتل نه کړئ شی بلکه سزا دې ورکړئ شی . او بعضې مالکیه فرمائی چه قتل دې کړئ شی (نووی علی مسلم .ص: ۳۱ ج ۲) د شیخینو رضی الله عنهما په حق کښې د یو بدی وئیلو والا دپاره احناف هم د قتل حکم ورکوی.

د ذکر شوو تصریحاتو نه پس یوانصاف پسند ته هم په دې فیصله کښې څه تردد شك نه شی پاتې کیدلې چه مودودی صاحب د اهلِ سنت نه خارج دې. همدارنګه دا هم فیصله کولې شی چه شرعی عدالت کښې ذهغه سزا څه ده ؟

له مودودی صاحب نه صرف یو دوه سوالونه

مونږ په آخرکښې مودودی صاحب نه صرف د دوو سوالونو جوابونه غواړو :

(۱) ستاسو د طریقِ فکر . اصولِ روایت اود جدیدِ اسلام قواعد اوضوابط اودهغې طریقې د محافظو اوحاملو کسانو سلسله حضورصلی الله علیه وسلم پورې رسیږی اوکه نه ؟ که چرته جواب په اثبات سره وی نودهغې نشاندهی وکړئ چه کوم کوم کتابونه . علماؤ ، مدارس او کومه فقه ستاسو د خیالاتو ترجمانی کوی ؟ که چرته دا دعویٰ وکړئ چه مونږ دا نظریات د کتابونونه راخستلی دی نو دا اصول مشاهد اومسلم او متفق علیه دې چه د دنیا یو فن هم د فن دماهرینو د صحبت او تربیت نه بغیر صرف د کتابونو په مطالعې سره نه شی حاصلیدلې نو د دین فهم ددې اصولو نه ولې مستثنیٰ دې ؟ او که چرته جواب په نفی سره وی او یقیناً په نفی کښې دې نو د کوم اسلام د قواعدو او ضوابطو تدوین او تشریح چه څوارلسو کالو پورې ونه شوه هغه څنګه قابل د اعتماد کیدلې شی ؟

(۲) چه هرکله د یوصحابی رضی الله عنه هم تقلید جائز نه دې بلکه د گناه نه بدتر دې نو تاسو خپل اطاعت او تقلید ولې واجب گرځوئ ؟

ممکنه ده چه یو صاحب دا اووائی چه صرف امورِ انتظامیه کښې د امیر اطاعت لازمي دې

Maktaba Tul Ishaat.com

وجه نه چه دهغه نه سوا نظم چليدلې نه شی نو ددې جواب دادې چه هم دا علت تقليد کښې هم موجود دې . ددې هواپرستئ په دور کښې هرمدعی علم ته که چرته د اجتهاد اجازت ورکړئ شی نو ټول دين به ختم شی اوس اوس د سوالونو جوابونه په ترتيب سره پيش کولې شی :

(۱) جماعتِ اسلامی د اهلِ سنتو نه خارج دی او دخپلو مخصوصو عقائدو د و جه نه د عامو مسلمانانو نه جدا يو مستقله فرقه ده .

(۲) دهغوی سره هيڅ قسمه تعاون جائز نه دې .

(۳) په هغوی کښې رشتې کول جائز نه دی . اگرچه نکاح صحيح شی .

(۴) داسې سړی لره امام جوړول جائز نه دی . که چرته په يو مسجد کښې ددې عقيدې امام وی نو با اثرحضراتو باندې هغه لره د لرې کولو کوشش کول فرض دی ، که چرته د مسجد انتظاميه امام بدلولو باندې تيارنه وی نو اهلِ محله باندې فرض دی چه داسې انتظاميه برطرفه کولوسره بله صحيح العقيده انتظاميه منتخب کړی .

آخرکښې دعا ده چه الله تعالی دې مونږ ټول په صراطِ مستقيم باندې قائم وساتی اودهرقسمه فتنونه مو دې په امان کښې وساتی .

اللهم اهدنا الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين آمين

(۸ صفر سنه ۱۳۸۱ هجری)

معذرت

ما په دې مضمون باندې د نظرِ ثانئ په وخت کښې وغوښتل چه د مودودی صاحب تصنيفات نور هم زيت وکتل شی . ليکن څنګه مې چه کتل شروع کړه نود خرافاتو دومره لوئ انبارپه نظر راغې چه په هريو کښې بطورنمونه هم که لږه شان حصه نقل کړې شی نودهغې دپاره د غټو جلدونو ضرورت پيښيږی . ددې وجه نه مې د نورو کتلو همت ونه شو .

د جماعت اسلامی د کسانو دپاره دفکر کولو وقت

(۱) آياجماعت کښې دداخليدلو نه وړاندې هم صحابه کرامو رضی الله عنهم بالخصوص حضرت عثمان او حضرت معاويه رضی الله عنهما سره متعلق تاسو ته دا بدګمانی وه چه کومه اوس ده؟

(۲) د امت د علماؤ په باره کښې چه کومه بدګمانی تاسو ته اوس ده آيا هغه جماعت کښې د د اخليدلو نه وړاندې هم وه ؟

(۳) آيا تاسو د جماعتِ اسلامی نه سوا دمسلمانانو ټولو مسالکو لره وړاندې هم غلط ګڼل ؟ که چرته جواب په نفی کښې وی او يقيناً په نفی کښې به وی نو انصاف سره وه وايئ چه آيا

جماعت اسلامی دعامو مسلمانانو نه جدا یو مستقل نوې مذهب نه دې چه دهغې وراندې د سره وجود نه وو ؟ او آیا تاسو پخپله هم خپل خان لره د عامو مسلمانانو نه جدا نه گڼئ ؟ الله تعالی دې مونږ تول دهرنوی مذهب د فتنې نه محفوظ وساتی اوپخپل قدیم دین باندې دې مونږ قائم او دائم وساتی . آمین . ثم آمین. **رشید احمد ، ۶ذی قعده سنه ۹۶ هجری**

بسم الله الرحمن الرحیم

وَمَا تَوْفِيقِيٓ إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

نیل الفضیلة بسؤال الوسیلة

د وسیلې ثبوت

سوال :- آیا توسل بالانبیاء والاولیاء جائز دې او که نه ؟ همدارنگه توسل بالاحیاء والاموات او توسل بالذوات والاعمال کښې څه فرق شته او که نه ؟ داخبره سره له دائلو بیان کړئ . والاجر عند الله الکریم .

الجواب باسم ملهم الصواب : توسل که په ژوندو سره وی یا مړو سره ، ذواتو سره وی یا اعمالو سره ، خپلو اعمالو سره وی یا د غیر اعمالو سره ، په هرحال دهغې حقیقت اودهغه ټولو صورتونو مرجع توسل برحمة الله تعالی ده ، په دې طریقه چه فلانکی مقبول بنده باندې چه رحمت دې دهغې په توسل سره دعا کوم یا فلانکې نیک عمل خپل یا د بل چا چه محض ستاسو عطا او رحمت دې په هغې سره توسل کوم ، چونکه دتوسل بالرحمة جواز بلکه ارجی للقبول کیدلوکښې هیڅ شبهه نشته دې او دا ټولو ذکر شوو صورتونو ته شامل دې لهذا د توسل مذکوره فی السؤال ټول صورتونه جائز دی .

په «**هنا لک دعا ذکریا ربه**» کښې د حضرت زکریا علیه السلام حضرت مریم علیها السلام باندې رحمت سره توسل او د دوی د دعا قبلیدل ذکر دی ، اصحاب غار دخپلو اعمالو په توسل سره دعا وکړه او د غارنه ئې نجات وموندلو . ددې حقیقت هم هغه دې چه یاالله ستاسو چه کوم رحمت مونږ ته د فلانکی فلانکی صالح عمل توفیق راکړو دهغه رحمت په توسل سره له نا نه دعا

Maktaba Tul Ishaat.com

کړو . د توسل حقیقت پیژندلو نه پس دهغې فضیلت ثابتولو دپاره دیو دلیل هم حاجت نشته . سره دې نه یوڅو دلائل وړاندې کوو

(۱) د حضورصلی الله علیه وسلم د بعثت نه وړاندې یهودو د دوی په توسل سره مشرکانو باندې د فتحې اونصرت دعاګانې کولې . ((ولما جاءهم كتب من عند الله مصدق لما معهم وكانوا من قبل يستفتحون على الذين كفروا)) په تفسیرکښې علامه آلوسی رحمه الله فرمائی . ((نزلت في بني قريظة والنضير كانوا يستفتحون على الاوس والخزرج برسول الله صلى الله عليه وسلم قبل مبعثه قاله ابن عباس رضي الله تعالى عنهما وقتادة والمعنى يطلبون من الله تعالى ان ينصرهم به على المشركين كما روى السدى انهم كانوا اذا اشتد الحرب بينهم وبين المشركين اخرجوا التوراة ووضعوا ايديهم على موضع ذكر النبي صلى الله تعالى عليه وسلم وقالوا اللهم انا نسألك بحق نبيك الذي وعدتنا ان تبعثه في آخر الزمان ان تنصر اليوم على عدونا فينصرون)) (روح المعانی ص ج) .((واخرجه السيوطي رحمه الله تعالى عليه عن ابي نعيم والحاكم والبيهقي عن ابن عباس رضي الله عنهما)) (الدر المنثور ص ج)

(۲) عن عثمان بن حنيف ان رجلا ضرير البصر اتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال ادع الله لي ان يعافيني فقال ان شئت اخرت لك وهو خير وان شئت دعوت فقال ادعه فامره ان يتوضأ فيحسن وضوءه ويصلي ركعتين ويدعو بهذا الدعاء اللهم اني اسألك واتوجه اليك بمحمد نبي الرحمة يا محمد اني قد توجهت بك الى ربي في حاجتي هذه لتقضى اللهم فشفعه في قال ابو اسحاق هذا حديث صحيح .(ابن ماجه ص)

قال في انجاح الحاجة هذا الحديث اخرجه النسائي والترمذي في الدعوات مع اختلاف يسير وقال الترمذي حسن صحيح وصححه البيهقي وزاد فقام وقد ابصر وفي رواية ففعل الرجل فبرئ ذكر شيخنا عابد السندي في رسالته والحديث يدل على جواز التوسل والاستشفاع بذاته المكرم في حياته.

(۳) واما بعد مماته فقد روى الطبراني في الكبير عن عثمان بن حنيف المقدم ان رجلا كان يختلف الى عثمان بن عفان رضي الله عنه في حاجة له فكان لا يلتفت اليه ولا ينظر في حاجته فلقي ابن حنيف فشكى اليه ذلك فقال له ابن حنيف ائت الميضاة فتوضأ ثم ائت المسجد فصل ركعتين ثم قل اللهم اني اسألك واتوجه اليك بنبينا محمد صلى الله عليه وسلم نبي الرحمة يا محمد اني اتوجه اليك الى ربك فتقضي حاجتي وتذكر حاجتك فانطلق الرجل فصنع ما قال ثم اتى باب عثمان فجاء البواب حتى اخذ بيده فادخله على عثمان فاجلسه معه على الطنفسة فقال حاجتك فذكر حاجته فقضاها له ثم قال ما ذكرت حاجتك حتى كان الساعة وقال ما كانت لك من حاجة فاذكرها ثم ان الرجل خرج من عنده فلقي ابن حنيف فقال له جزاك الله خيرا ما كان ينظر في حاجتي ولا يلتفت الي حتى كلمته في فقال ابن حنيف والله ما كلمته ولكني شهدت رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس لي قائد وقد شق علي فقال له النبي صلى الله عليه وسلم ائت الميضاة فتوضأ ثم صل ركعتين ثم ادع [illegible]

ابن حنیف فو الله ما تفرقنا و الاطال بنا الحدیث حتی دخل علینا الرجل کان لم یکن به ضرر قط و رواه البیهقی من طریقین بنحوه واخرج الطبرانی فی الکبیر و المتوسط بسند فیه روح بن صلاح وثقه ابن حبان والحاکم وفیه ضعف وبقیة رجاله رجال الصحیح (انجاح الحاجة علی سنن ابن ماجة ص)

(۴) وقد کتب شیخنا المذکور رسالة مستقلة فیها التفصیل من اراد فلیراجع الیها وذکر فیها حدیث البیهقی وابن ابی شیبة عن مالك الدار قال اصاب الناس قحط فی زمان عمر بن الخطاب رضی الله عنهما رجل الی قبر النبی صلی الله علیه وسلم استسق الله لامتك فانهم قد هلکوا فاتاه رسول الله صلی الله علیه وسلم فی منامه فقال ائت عمر فاقرأه السلام واخبره والقصة مذکورة فی الاستیعاب لابن عبد البر (انجاح الحاجة حاشیة ابن ماجة ص)

(۵) عن مصعب بن سعد قال رای سعد ان له فضلا علی من دونه فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم هل تنصرون وترزقون الا بضعفائکم رواه البخاری (مشکوة ص) وعند النسائی انما نصر الله هذه الامة بضعفائها ودعوتهم واخلاصهم.

(۶) عن ابی الدرداء رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم قال ابغونی فی ضعفائکم فانما ترزقون او تنصرون بضعفائکم رواه ابوداؤد (مشکوة ص)

(۷) عن امیة بن خالد بن عبدالله بن اسید رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم انه کان یستفتح بصعالیك المهاجرین رواه فی شرح السنة (مشکوة ص)

چه کله د رحمت د مواقعو صرف مجاورة بغیر د دعا اوتوسل نه جالبِ رحمت دي نودعا او توسل بالرحمة به ولې جالب نه وی ؟

(۸) عن انس رضی الله عنه ان عمر بن الخطاب کان اذا قحطوا استسقی بالعباس بن عبد المطلب فقال اللهم انا کنا نتوسل الیك بنبینا فتسقینا وانا نتوسل الیك بعم نبینا فاسقنا فیسقوا. رواه البخاری (مشکوة ص)

د غیرمقلدینو امام شوکانی

غیرمقلدین د وسیلې منکردی مگر دهغوی امام شوکانی په هغه حدیثِ مذکور باندې باب الاستسقاء بذوی الصلاح قائم کړې دې ، اود حدیث په شرح کښې فرمائی ((ویستفاد من قصة العباس استحباب الاستشفاع باهل الخیر والصلاح واهل بیت النبوة)) (نیل الاوطار ص ج) وکذا فی (عمدة القاری ص ج وفتح الباری ص ج)

دحضرت عمررضی الله عنه فعل نه بعضې حضراتو د جوازِ توسل د تخصیص بالاحیاء دعوی کړې ده چه صحیح نه ده . چه کله توسل ثابت شو نو احیاء اواموات کښې مابه الفرق څه دې ؟ که چرته څه فرق تسلیم کړې شی نو مسئله برعکس کیدل پکار دی څکه چه ژوندي انسان د احوالو د

Maktaba Tul Ishaat.com

تغیر نه محفوظ ته دي ، هم ددې وجه نه په حدیث کښې راغلی دی که دچا اقتداء کول غواړئ نو د مړی اقتداء وکړئ . ((عن ابن مسعود رضي الله عنه من كان مستنا فليستن بمن قد مات فان الحي لا تؤمن عليه الفتنة الحديث رواه رزين (مشكوة ص ۳۲)

پس چه کله د صحابو رضی الله عنهم په اجماع سره د توسل بالحی استحباب ثابت شو نو توسل بالمیت به په طریقې اولی مستحب وی ، علاوه ددې نه دلیل اول . دریم او څلورم د توسل بالمیت په باب کښې صریح دې .

باقی پاتې شو دا اشکال چه عمررضی الله عنه د حضورصلی الله علیه وسلم په ځائ په حضرت عباس رضی الله عنه سره توسل ولې وکړو ؟ نو ددې یو څو توجیهات کیدلې شی

(۱) حضرت عباس رضی الله عنه باندې توسل سره د دوی دعا هم مقصود وه .

(۲) په دې باندې تنبیه مقصود وه چه د توسل بالنبی صلی الله علیه وسلم دوه صورتونه دی . یوتوسل بذاته او دویم توسل باهلِ قرابته صلی الله علیه وسلم دې .

(۳) دا ښودل مقصود وو چه توسل بغیرالانبیاء علیهم السلام من الاولیاء والصلحاء هم باعث برکت اوجالبِ رحمت دې .

(۴) طبع انسانی پخپل ځان کښې دننه موجود محسوس مبصر انسان باندې زیات مطمئن کیږی لکه چه د حضور صلی الله علیه وسلم په خدمت کښې سلام استولو اود دعا درخواست لیږلو کښې د انسانی وسائطو اهتمام کیږی حالانکه د ملائکو واسطه انتهائی سریع کیدلو سره انتهائی قوی هم ده ، نه د امانت په ادا کولو کښې د غفلت خطره شته او نه د هیرې اندیښنه شته .

وفقنا الله الجميع لما يحب ويرضى بنبي الرحمة صلى الله عليه وسلم آمين

منتصف شعبان [illegible] هجری

الحاق

په دې مسئله کښې جانبین د دومره غلو شکار دی چه د یو بل تکفیر اوتجهیل ، دخپلو دلائلو په تحریراو د نورو دلائلو په تردید کښې ئې ډیرې پاڼې تورې کړی دی ، ما چه کوم دلائل لیکلی دی دهغوی په تائید او تردیدکښې هم څه ډیر لیکلې شوی دی حالانکه مختصرغوندې حقیقت دادې چه څما د لیکل شوی صورت مطابق توسل برحمة الله بالاتفاق جائز بلکه مستحب دې اود مشرکانو په شان د غیرالله نه د استعانت په صورتٌ کښې توسل بالاتفاق شرک دې ، غالباً ددې حقیقت د وضاحت نه پس اختلاف به صرف لفظی پاتې شی ، والله الهادی الی سبیل الرشاد .

۲۴ رجب ۱۴۲۰ هجری

باب ردالبدعات

د بدعاتو رد

د جنازې د مونځ نه پس دعا

سوال: د جنازې مونځ نه پس دعا غوښتل څنګه دی ؟ بینوا بالدلیل

الجواب ومنه الصدق والصواب: د جنازې مونځ نه پس دعا غوښتل چونکه د حضور صلی الله علیه وسلم او صحابو او تابعینو نه ثابت نه دی ، ددې وجه نه فقهاء هغه ناجائز او مکروه فرمائی چنانچه د دریمې صدئ هجری فقیه امام ابوبکربن حامد فرمائی ، ((ان الدعاء بعد صلوة الجنازة مکروه)) (القنیه ص ج۱) ، شمس الائمه حلوانی متوفی سنه ۴۵۴ هجری او شیخ الاسلام علامه سغدی متوفی سنه ۴۲۱ هجری فرمائی ، ((لا یقوم الرجل بالدعاء بعد صلوة الجنازة)) (القنیه ص ج)

وفی الفتاوی السراجیة اذا فرغ من الصلوة لا یقوم داعیا له (فتاوی سراجیه مع قاضیخان ج ص ۳)

ولا یقوم داعیا له (جامع الرموز ج ص ۳) لا یدعو بعد التسلیم (البحر الرائق ج ص ۳)

ولا یدعو للمیت بعد الجنازة لانه یشبه الزیادة فی صلوة الجنازة .(مرقاة شرح مشکوة ج ص ۳)

ولا یقوم بالدعاء بعد صلوة الجنازة لانه دعا مرة لان اکثرها دعاء (بزازیه مع هندیه ج ص)

د ذکر شوو کتابونو نه علاوه خلاصة الفتاویٰ ج۱ ص ۲۲۵، فتاویٰ برجندی ج۱ ص ۱۸۰، فتاویٰ برهنه ص ۳۲، مظاهرالحق شرح مشکوة ج۲ ص ۵۷، نفع المفتی والسائل ص ۱۴۳، وغیره کښې هم ددې ممانعت او کراهت نقل دې . فقط والله تعالی اعلم

۱۷ شوال سنه ۱۳۷۱ هجری

د جمعې د اذان نه پس الصلوة سنت رسول الله وئیل

سوال: - دلته عام دستور دې چه د جمعې په مانځه کښې د اذان نه پس الصلوة د سنت رسول الله لفظ په زوره سره وائی ، شرعاً ددې څه حکم دې ؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب: دا فعل بې بنیاد او بدعت دې هیڅ ثبوت ئې نشته ، چه هرکله په تثویب للفرض کښې اختلاف دې حالانکه دا د ائمو نه ثابت هم دې نو تثویب للسنة به د عدم ثبوت د وجه نه یقیناً ناجائز وی ، روی ان علیا رای مؤذنا یثوب فی العشاء فقال اخرجوا هذا المبتدع من المسجد وروی مجاهد قال دخلت مع ابن عمر مسجدا یصلی فیه الظهر فسمع مؤذنا یثوب فغضب وقال قم حتی نخرج من عند هذا المبتدع الخ (الفتح) وابو یوسف خصهم بذلک لزیادة اشتغالهم بامور المسلمین کیلا تفوتهم

Maktaba Tul Ishaat.com

الجماعة وعلى هذا القاضي والمفتي (قوله وابويوسف خصهم) اخرذكروجه ابي يوسف لافادة اختياره وكذا يظهر من كلام قاضي خان وغيره اختيار قول ابي يوسف فتح (قوله للكل) اى كل احد وخصه ابويوسف بمن يشتغل بمصالح العامة كالقاضي والمفتي والمدرس واختاره قاضي خان وغيره نهر (ردالمحتار) فقط والله تعالى اعلم

شوال سنه ۱۳۷۰هجری

په قبر باندې اذان کول

سوال - څه فرمائی علمائې دین چه مُرده ته د دفن کولو نه پس قبرباندې اذان وئیل (څنګه چه زمونږ په ښارونو کښې عام مروج دې) شرعاً څه حکم لری؟

الجواب ومنه الصدق والصواب: اذان په قبر یو شرعی دلیل سره هم ثابت نه دې. ددې وجه نه بدعت دې. قال فی الشامية وفی الاقتصار على ما ذكره من الوارد اشارة الى انه لا يسن الاذان عند ادخال الميت فی قبره كما هو المعتاد الان وقد صرح ابن حجر فی فتاواه بانه بدعة (رد المحتار ج۱) من المبدع التي شاعت فی الهند الاذان على القبر (دررالبحار) توشيح شرح تنقيح لمحمود البلخی کښې هم اذان على القبر له یی «لیس بشیء» لیکلی دې. فقط والله تعالی اعلم. ۳ذی قعده سنه ۱۳۷۱هجری

جنازې سره په زوره کلمه وئیل

سوال: دلته دستور دې چه د مړی جنازه کله وړی نو ورسره په اوچت آواز د کلمې طیبې ورد ضروری ګنی. آیا شرع کښې ددې څه اصل شته؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب: جنازې سره په زوره باندې کلمه وئیل بدعت دې. كما كره فيها رفع صوت بذكر او قراءة فتح (الدر المختار) وفی الشامية (قوله كما كره) قيل تحريما وقيل تنزيها كما فی البحر عن الغاية وفيه عنها وينبغي لمن تبع الجنازة ان يطيل الصمت وفيه عن الظهيرية فان اراد ان يذكر الله تعالى يذكره فی نفسه لقوله تعالى انه لا يحب المعتدين اى الجاهرين بالدعاء وعن ابراهيم انه كان يكره ان يقول الرجل وهو يمشي معها استغفروا له غفر الله لكم اه قلت واذا كان هذا فی الدعاء والذكر فما ظنك بالغناء الحادث فی هذا الزمان (ردالمحتار باب الجنائز ج۱) فقط والله تعالی اعلم

۲ذی قعده سنه ۱۳۷۰هجری

دعا کښې په زوره درود شریف او ایت «ان الله وملائكته ـــ الخ» لره ضروری ګڼل

سوال - څه فرمائی علمائې دین چه د مونځ نه پس درود شریف په زوره وئیل او آیت «ان الله

وملائکته ـ الخ» لره لازم گڼل او درود شریف وئیلو لره ضروری گڼل څنګه دی ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب : د مونځ نه پس درود شریف یا آیت «ان الله وملائکته ـ الخ» لره ضروری گڼل گناه ده ، درود شریف وئیلو کښې اگرچه بلاشبه ډیر لوئ ثواب دې مگر هغه ضروری گڼل ناجائز دی ، یو مباح یا مستحب کار لره ضروری او واجب گرځول گناه ده ، **وکل مباح یؤدی الیه (الی الوجوب) فمکروه (الدر المختار ج آخر باب سجود التلاوة) واما اذا سجد بغیر سبب فلیس بقربة ولا مکروه وما یفعل عقیب الصلوة مکروه هکذا فی الزاهدی (عالمگیریه ج۱ اخر باب سجود التلاوة) وقال الطیبی فی شرح المشکوة تحت حدیث ابن مسعود رضی الله عنه فی التزام الانصراف عن الیمین بعد الصلوة ان من اصر علی امر مندوب وجعله عزما ولم یعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشیطان (مرقاة ص۳۳ ج۲) فقط والله تعالی اعلم**

۲ذی العقده سنه ۱۳۸۰ هجری

د تیر شوی په شان بل سوال

سوال : څه فرمائی علمائې دین او مفتیانِ شرع متین دې مسئله کښې چه دعا ثانیه چه په عامو په مساجدو کښې مروج ده ددې په باره کښې داحنافو فقهاؤ څه فتویٰ ده ، یوفتوی کښې چه په دې سلسله کښې اظهارِ خیال کړې شوې دې دهغې عبارت بعینه د دې استفتا سره یوځائ دې ، مهربانی وکړئ هغې لره وئیلوسره دمبینه دلائلو متعلق ارشاد اوفرمائې چه هغه صحیح دی اوکه نه؟ . او که چرته صحیح نه وی نو په کومه وجه باندې صحیح نه دی ، وضاحت سره **بحکم شریعت** اطلاع وکړئ ، بینوا توجروا .

سوال :- د مونځونو نه پس چه کومه دویمه دعا کیږی چه دهغې په آخر کښې سورة فاتحه وائی ، بیا آیتِ درود شریف وئیلو سره درود وائی ، آیا دا طریقه جائز ده اوکه نه ، اکثر خلق دې لره ناجائز او بدعت وایی اوخلقو له دې نه بندوی ، جواب یې په تفصیل سره ولیکئ :

الجواب [۱] : مونځ په دوه قسمه دې ، (۱) یو هغه دې چه دهغه د فرض نه پس سنت نشته لکه فجر اوعصر ، مسئله داده چه د فرض نه پس چه کوم سنت دی هغې لره ډیرزیات مؤخر کول مکروه دی که دفرض نه پس دعا غوښتل ډیره مختصر او بیا فوراً سنت شروع کړئ شی نو دا به ښه وی، د فقه حنفی کتاب درمختار کښې دی ، ((**ویکره تاخیر السنة الابقدر. اللهم انت السلام الخ**)) فتاوی عالمگیریه کښې دی ((**وفی الحجة الامام اذا فرغ من الظهر والمغرب والعشاء یشرع فی السنة ولا یشتغل**

---

۱ - دا جواب د بل چا دې ، د حضرت مفتی صاحب جواب راروان دې ، (مرتب) .

Maktaba Tul Ishaat.com

بادعية طويلة كذا في التعارخانيه)). منيه المصلى اودغي په شرح كښې دى ((فان كان بعدها اى بعد مكتوبة تطوع يقوم الى التطوع بلا فصل الامقدار ما يقول اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت يا ذالجلال والاكرام. الخ)) بيا سنت شروع كړى ، البته د سنتو ادا كولو نه پس دې اوږده دعا وغواړى . چنانچه صاحبِ درمختار د اوږدې دعا او ذكر نه د فرض اوسنتو په مينځ كښې فرق نه كولو د مسئلې نه پس فرمائى . ((ويستحب ان يستغفر ثلاثاً ويقرء اية الكرسى والمعوذات ويسبح ويحمد ويكبر ثلاثاً وثلاثين ويهلل تمام المائة ويدعو ويختم بسبحان ربك رب العزة عما يصفون ـ الخ)) يعنې د سنتو نه پس درې ځلې استغفرالله العلى العظيم او آية الكرسى او قل اعوذبرب الفلق او قل اعوذبرب الناس ـ الخ ، اووائې بيا ۳۳، ۳۳ ځلې سبحان الله ، الحمدلله ، الله اكبر اووائې او يو ځلې لا اله الاالله وحده لا شريک له له الملک وله الحمد وهو على كل شيء قديراووائې بيا دعا وغواړئ او دعا لره په سبحان ربک رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمدلله رب العالمين سره ختمه كړئ.

په دې سره معلومه شوه چه څه اوږد ذكر او دعا غواړې هغه د سنتو نه پس پكار ده ، د فرضو نه پس خو دعا نشته صرف د حمد وثنامختصر كلمات دى او هغه هم د فرض او سنت په مينځ كښې د فرق ښكاره كولو دپاره دى ، حقيقةً دعا خو د سنتو نه پس ده ، نو دا دعاثانى نه بلكه دا هم هغه دعا ده چه دهغې متعلق په احاديثو كښې ليكلى دى چه ذ مونځ نه پس دعا غوختل پكار دى چه دعا د عبادت مغز دې ، ((رواه الترمذى)) ، حضورصلى الله عليه وسلم اوفرمائيل : ((**الدعاء مخ العبادة**)) ، لهذا امام او مقتدى چه كومه دعا د سنتو كولو نه پس غواړى دا دعا بالكل جائز ده احاديثو سره ثابته ده مشكوة شريف باب الذكر بعد الصلوة كښې د داسې قسم دعاګانو ذكر موجود دې . اوس چونكه دا مقام مقام د دعا دې . چه كله د دنيا او آخرت او د جان اومال اود مصائبو دفع كولو وغيره دعا غواړې نو دحضور صلى الله عليه وسلم دپاره هم دعا غوښتل پكار دى اودهغې مختصرطريقه داده چه دخپل ځان دپاره د دعا غوښتلو نه پس د سورة فاتحې تلاوت وكړې اودهغې ثواب حضور صلى الله عليه وسلم پسې اوبښې نو په دې كښې څه قباحت پيدا شو؟ چه دهغې نه انكار كولې كيږى . تفسيرروح البيان كښې علامه اسماعيل حنفى د آيت ((**ومن يشفع شفاعةً حسنة ــ الاية**)) په تفسير كښې فرمائى ((والصلوة على النبى صلى الله عليه وسلم فى الصلوة وغيرها دعاء من العبد المصلى لمحمد صلى الله عليه وسلم عن ظهر الغيب)). حضورصلى الله عليه وسلم باندې مونځ كښې اود مونځ نه علاوه درود ليږل دا د حضورصلى الله عليه وسلم دپاره غائبانه دعا ده ، بيا فرمائى ((ولهذا جوز الحنفية قراءة الفاتحة للروح المطهرة عليها السلام)) هم ددې وجه نه حنفيه د حضورصلى

الله علیه وسلم دپاره د سورۂ فاتحې تلاوت لره جائز ګرځولې دې

دا دعا تلاوتِ سورۂ فاتحه شو او ددې دپاره د ایصالِ ثواب دعا حضرت عمر رضی الله عنه فرمائیلې ده ((ان الدعاء موقوف بین السماء والارض لا یصعد منها شیء حتی تصلی علی نبیک)) رواه الترمذی (مشکوۃ) دعا د آسمان اود زمکې په مینځ کښې وی تردې پورې چه حضورصلی الله علیه وسلم باندې درود ولوستلې شی ، لهذا درود اووئیلې شو او مقام درود یادولو دپاره څنګه چه په اردو کښې وئیلې کیږی درود شریف اووائې ، د قرآن آیت ئې تلاوت کړو «ان الله وملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما» او آخر کښې ئې «سبحان ربک رب العزة عما یصفون ـ الایة» وئیلو سره ختم کړې شو چه دهغې متعلق پورته فقه حنفی سره اووئیلې شو چه دعا هم دې آیت سره ختمه کړئ ، دا ده هغه طریقه چه دلته رائج ده ، ددې یو یو جزء د احادیثو او فقه حنفی نه ثابت دې ددې نه انکار کول او بدعت ګرځول سخته غلطی ده او احادیثو او فقه حنفی نه د لاعلمئ دلیل دې

دې ځائ پورې دهغه مونځونو متعلق وئیلې شوی دی چه د هغې نه پس سنتونه دی ، دکومو نه پس چه سنتونه نشته هغلته خو د دویمې دعا سوال پیدا کیدلې نه شی ، هم ږومبئ دعا کافی ده . اګرچه په نورو مونځونو کښې هم هغه ږومبئ دعا ده ، د فرضو نه پس د ذکرِ الهی الفاظ دی ، والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب.

الجواب ومنه الصدق والصواب : په دې کښې هیڅ شک نشته دې چه د نوافلو نه پس دعا غوښتل احادیثو نه ثابت دی او کله اتفاقاً چا د امام سره دعا وغوښتله نو په هغې کښې هم څه مضائقه نشته ، کلام خو په دې کښې دې چه ټول جماعت د امام فارغیدلو پورې منتظر ناست وی او ددې دومره التزام کولې کیږی چه وړاندې پاسیدلو لره معیوب ګڼلې کیږی او په دې باندې انکار او لعن طعن کولې کیږی ، که چرته امام ډیروخته پورې په نوافلو کښې مشغول وی نو بیا هم کافی وخته پورې د انتظار تکلیف زغملې کیږی ، امام هم دومره التزام کوی چه که چرته زیات وخته پورې نوافل او اوابین وغیره کول غواړی نو وړاندې دعا غوښتلو سره مقتدیانو لره فارغولو سره په نورو نوافلو کښې مشغوله کیږی غرض داچه د امام اومقتدی دواړو طرفو نه د واجبو په شان ددې اهتمام کولې کیږی ، بیا دعا کښې هم د مخصوصو طریقو (چه په سوال کښې مذکور دی) التزام کولې کیږی ، امام سره بهیئتِ اجتماعیه دعا غوښتل حضورکریم صلی الله علیه وسلم ، صحابه ، تابعین ، تبع تابعین او ائمه مجتهدینو کښې دچا نه هم ثابت نه دی چه د یو څیز وجود ثابت نه وی هغه ته د وجوب درجه ورکول څنګه صحیح کیدلې شی ؟ کوم امرچه د حضورصلی الله علیه وسلم او قرون مشهودلها بالخیرنه ثابت نه وی هغه ثواب تصورکول ددې ګڼلو مترادف دې چه

Maktaba Tul Ishaat.com

نعوذبالله حضورصلی الله علیه وسلم او صحابه کرامو دین ه ونه پیژندلو یا مکمل ئې را ونه رسولو ددې وجه نه دین ناقصه پاتې شو چه دهغې تکمیل نن مونږ کړو . حالانکه ارشاد دې . «الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا» دا خلق په خپل عمل سره ددې آیت کریمه تکذیب کوی چونکه اکمالِ دین او اتمام نعمت پوره شوې دې . ددې وجه نه حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ((من احدث فی امرنا هذا فهو رد)) او وې فرمائیل ((علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدیین عضوا علیها النواجذ)) او وې فرمائیل ((کل محدثة بدعة وکل بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار)) دوه خبرې داسې دی چه دهغې دوجه نه مباح بلکه مندوب امورهم ناجائز کیږی.

(۱) التزام که د نفسِ فعل وی یا د یو خاص زمان یا مکان یا هیئت وکیفیت وی . قال النبی صلی الله علیه وسلم لا تختصوا لیلة الجمعة بالقیام ولا یوم الجمعة بالصیام وقال فی شرح التنویر کل مباح یؤدی الیه (الی الوجوب) فمکروه (الدر المختار آخر باب سجود التلاوة) وقال الطیبی فی شرح المشکوة فی التزام الانصراف عن الیمین بعد الصلوة ان من اصر علی امر مندوب وجعله عزما ولم یعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشیطان (مرقاة ص ۳۳ ج ۲)

(۲) یو مباح یا مندوب فعل داسې کیفیت سره وکړې شی چه عبادتِ منصوصه باندې د زیاتوالی موهم وی مثلاً سجده عبادت دې مگر د مونځ نه پس د موهم زیاتوالی د وجه نه مکروه ده . قال فی الهندیة واما اذا سجد بغیر سبب فلیس بقربة ولا مکروه وما یفعل عقیب الصلوة مکروه هکذا فی الزاهدی (عالمگیریه آخر باب سجود التلاوة)

هم دغه شان د مړی دپاره دعا غوښتل ثواب دې مگر د جنازې د مونځ نه پس مکروه ده ، ((ولا یدعو للمیت بعد صلوة الجنازة لانه یشبه الزیادة فی صلوة الجنازة)) (مرقاة المفاتیح شرح مشکوة المصابیح لعلی القاری)

دعاء مبحوث عنها کښې د عدم جواز دواړه سببه موجود دی التزام هم اوموهم زیاتوالې هم ، که چرته دا دعا ثابته هم وې او مندوب هم وې نو بیا هم ناجائزه وی چه لا ددې ثبوت او وجود هم نشته . ددې نه پس د جواز ورکونکو د تحریر متعلق څه عرض کول ضروری دی :

قوله: هو ! د سنتو ادا کولو نه پس اوږده دعا اوغواړئ ــ الخ .

اقول: ددې نه خوك انکار کوی ؟ ستاسو دعوی خو داده چه امام سره بهیئت اجتماعیه دعا غوښتل مسنون دی په دې باندې څه دلیل راوړئ ، د شرح التنویرچه کوم عبارت پیش کړې دې په هغې کښې هم حالتِ اجتماع باندې څه دلیل نشته بلکه لاندې دلائلو سره د اوږدو دعاگانو ثبوت په حالت انفرادی سره کیږی .

(۱) د نوافلو نه پس نورې دعاگانې د حدیثونو نه ثابت دی ، که چرته بحالتِ اجتماعیه دهغې

وجود چرته هم شوې وې نو ضرور به منقول وې ، صحابه کرامو د حضورصلی الله علیه وسلم اخلاق . عادات او حلیې پورې په تفصیل سره بیان فرمائیلی دی کوم کار چه حضورصلی الله علیه وسلم د عبادت په باب کښې کړې دې او بیا پنځه کرته روزانه واقع شوې وی ، راس العبادات او مجمع عام کښې دهغې وقوع راروانه وی ،هغې لره یو متنفس هم روایت نه کړو ؟

(۲) د نوافلو په کور کښې کول زیات ثواب دې ، دحضورصلی الله علیه وسلم هم په دې باندې عمل وو . په دې حالت کښې ښکاره دی چه دعا دنوافلو نه پس هم انفرادی کیدلې شی ، ((قال فی الشامیة ان الاحسن من ذلك كله ان يرجعه فی منزله لما فی سنن ابی داود باسناد صحیح صلوة المرء فی بیته افضل من صلوته فی مسجدی هذا الا المكتوبة))(ردالمحتار ج ص ۳۳)

چه هرکله په کورکښې نوافل کول مسجدنبوی بلکه بتصریح فقهاء مسجدحرام کښې د کولو نه زیات افضل دی نو د نورو مساجدو نه خو به په طریقِ اولی سره افضل وی .

(۳) که چرته ددې څه ثبوت وې نو فقهاء کرامو به ضرور دهغې تصریح کوله ، مګر داد فقهې په یو کتاب کښې هم نشته دې . داسې مواقعو باندې د فقهاؤ نه ذکر کول د عدم ثبوت دلیل دې . ځنګه چه د فقهاؤ مفهوم مخالف بالاتفاق حجت دې .

قوله . لهذا امام او مقتدی۔ الخ .

اقول مطلقاً دهغې دعا په جواز کښې کلام نشته دې ، بحث د بهیئت اجتماعیه په جواز کښې دې چه د یو حدیث نه هم ثابته نه ده .

قوله اوس چونکه۔ الخ .

اقول په دې کښې هیڅ شک نشته دې چه په دعا کښې سورۃ الحمد او درود شریف وئیل موجبِ خیراوبرکت دې مګر دهغې التزام بهیئت مخصوصه بدعت دې .

قوله ددې یویو جزء د احادیثو او فقهې حنفی نه ثابت دې .

اقول مطلق دعا د انفرادی صورتونو نه سوا یو څیز هم دکوم یو حدیث یا دکومې فقهیه جزئیه نه ثابت نه شو .

قوله ددې نه انکار کول او بدعت ګرځول سخته قسمه غلطی اود احادیثو او فقه حنفی نه د لاعلمئ دلیل دې .

اقول د مجوزینو حضراتو نه استدعا ده چه یو ضعیف نه ضعیف صریح حدیث یا یو مرجوع نه مرجوع جزئیه فقهیه تحریرکړی چه په هغې کښې بحالت اجتماعیه د دعا صراحت وی . د حدیث اود فقهې ذخیرې نه یو صریحه جزئیه پیش کولوسره د علمیت اظهاروکړئ . ودونه خرط القتاد

فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد ۱۲ذی قعدة الحرام سنه ۱۳۷۲ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

درې خلې د دعا غوښتلو التزام

سوال - هغه علاقه کښې په دعا کښې درې خلې د لاس اوچتولو التزام کولې کیږي او استدلال کښې د مسلم شریف د کتاب الجنائز حدیث پیش کوي چه حضورصلی الله علیه وسلم په بقیع کښې درې خلې لاس اوچتولوسره دعا وغوښتله ، دهغه حدیث توجیه بیان کړئ ستاسو به ډیره ډیره مننه وي . بینوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب د بقیع والا دحدیث ته لاندې ذکر شوي جوابونه ورکولې کیدلې شي

(۱) یو اتفاقي واقعې سره التزام باندې استدلال صحیح نه دې ، زیات نه زیات جواز بلا التزام په ثابت شي التزام په هرحال ناجائز دې .

(۲) ممکنه ده چه مختلفو قبرونو باندې دیرکرته د لاس اوچتول شوي وي .

(۳) دا هم احتمال دې چه یو خلې دعا ختمیدلو نه پس دیو نوې دعا یو خاص داعیه (مثلاً مزید ډیره نرموالې او بشانِ رحمت) پیدا شوې وي ، هم دغه شان دویمه دعا ختمیدلو نه پس دریم خلې د لاس اوچتول دیو خاص داعیه لاندې وي .

(۴) ممکنه ده چه په دې کښې د حضورصلی الله علیه وسلم خصوصیت وي په دې طریقه چه اول بې د خصوصي شفاعت په طور باندې دعا کړې وي ختمولو باندې بیا د دعا کولو امرِ الهی شوې وي . ددې توجیهاتو ضرورت ددې وجه نه دې چه په اصل کښې د حدیث په مفهوم باندې د پوهیدلو او په هغې باندې د عمل کولو دپاره د صحابو ، تابعینو اود ائموقول اوعمل کتل ضروري دې . کوم کار چه عبادت گڼلوسره حضور صلی الله علیه وسلم د زرګونو صحابو په وړاندې کړې وي . بیا د دعا واقعه په ټول عمرکښې څه نیمه نه بلکه په ورځ کښې د ډیرو کراتو ده ، پس که چرته د تثلیث څه ثبوت وې او صحابو هغه ثواب ګڼلې نو ضرور به ئې هغه نقل کولې او پخپله به ئې هم په هغې عمل کولو . حالانکه امت کښې نه چا هغې لره نقل کړې ده او نه ئې په هغې عمل کړې دې . فقط والله تعالی اعلم .

۱۳رجب المرجب سنه ۷۵هجری

د نوافلو نه پس اجتماعي دعا

سوال - دویمه دعا وروسته له نفلو نه دمقتدیانو امام سره یوځای کول ، د نورالایضاح په دې عبارت سره ثابتیږي ((ویستحب للامام بعد سلامه ان یتحول الی یساره للتطوع بعد الفرض وان یستقبل بعده الناس (الی قوله) ثم یدعون لانفسهم - الخ)) ددې څه جواب دې ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د نورالایضاح په عبارت کښې صرف د دعا بعد النوافل ذکر دې

دائمي نه دی لیکلی چه امام او مقتدي دې په یوځائ دعا وکړي . یعني ټول خلق دې دعا وکړي مګر امام سره د مقتدیانو تعلق وی اوکه نه نو ددې څه ثبوت نشته دې . مثلاً د سحر مونځ نه پس ډیرخلق په یو وخت د قرآن په تلاوت کښې مشغولیږي . په ظاهره داتلاوت اجتماعی وی مګر په حقیقت کښې هرکس پخپله طریقه پخپل تلاوت کښې مشغوله وی دیو د بل سره څه تعلق نه وی . نه د ابتدا کولو یو ځائ اهتمام وی او نه د انتها، بلکه هرکس دخپل فرصت اوهمت مطابق تلاوت کولوسره فارغیږي . هم دغه شان د فرض نه پس والا دعا هم د امام سره په یوځائ ثابته نه ده که چرته اتفاقاً د امام سره اوشی نوڅه حرج نشته دې . د التزام د وجه نه دا فعل بدعت جوړیږي ، قاعده فقهیه ده چه دیو مباح یا مندوب فعل خلق التزام شروع کړی نو هغه ناجائز کیږي فرض او نوافلو کښې دومره فرق دې چه د نوافلو نه پس امام سره یوځائ دعا کولو کښې د التزام چه کومه مظاهره او نور قبائح موندلې کیږي هغه د فرائضو نه پس دعا کښې نشته مثلاً

(۱) د نوافلو په رکعتونو او په هغې کښې مقدارِ تلاوت کښې مختلف خلق د همت او فرصت په لحاظ سره مختلف وی مګر د اجتماعی دعا التزام ټولو لره هم په یوه کونتې باندې شړی چنانچه څوک وړاندې فارغ شی نو هغه د دعا په انتظار کښې ناست وی او که چرته امام یا یو مقتدی زیات نوافل کول اوغواړي نو هغه د اجتماعی دعا نه پس کوی ددې وجه نه د نوافلو نه پس دعا امام سره یوځائ کول خصوصاً دهغې مروج التزام بالاتفاق بدعت دې تردې پورې چه اهلِ بدعت هم دهغې قائل نه دی . د احمد رضا خان صاحب بریلوی فتوی اوګورئ .

سوال : څه فرمائی علماء دین دې مسئله کښې چه د فرضو نه پس امام او مقتدی چه کومه دعا غواړي دا دعا جائز ده اوکه نه . بعضې اطرافو کښې امام د فرضو د سلام نه پس صرف اللهم انت السلام وئیلوسره ودریږي او بیا د سنتو نه پس ټول په یوځائ دعا غواړي . مؤخرالذکر فریق والا رومبنی فریق باندې دا اعتراضونه کوی :

(۱) د فرضو نه پس لاس اوچتولوسره دعا غوښتل د حضورصلی الله علیه وسلم نه ثابت نه دی

(۲) فقهاؤ د فرضو نه پس اللهم انت السلام الخ نه زیات تاخیرکولو لره مکروه لیکلی دی . سوال دادې چه په دې دواړو طریقو کښې صحیح طریقه کومه یوه ده ؟ او د فقهې او حدیث مطابق څوک دی ؟ همدارنګه دا هم ارشاد کړئ چه آیا د نوافلو او سنتو نه پس په جماعت سره دعا غوښتل د حضورصلی الله علیه وسلم نه ثابت دی او که نه ؟

مستفتی خاکسارخلیفه عبدالغنی کارخانه دار دبګئ محله سورتګران دهلی

الجواب : د فرائضو نه پس دعا د حضورصلی الله علیه وسلم نه ثابته ده اوفقه کښې ددې جواب صریح دې . فقط فرق دادې چه دکومو فرائضو نه پس سنت دی دهغې نه پس دعا اوږده غوښتل نه دی پکار . اللهم انت السلام ـ الخ . یا ددې په مثل باندې اقتصار مناسب دې او دومره اوږده چه

Maktaba Tul Ishaat.com

مقتديانو باندې مشقت وی کله هم نه ده پکار اود سننو او نوافلو نه فارغيدلوسره د امام جماعت سره دعا غوښتل چرته هم منقول ندی ، او په دې کښې دا هم تکليف دې چه بعضې خلق صرف سنت کوی او څه نوافل هم او کولو والا بعضې زرفارغيږی او بعضې څه وخت پس . نو څوک چه وړاندې فارغ شو هغوی باندې به بې سببه انتظار کول وی لهذا دا طريقه د ترک لائقه ده . اوکه چرته مقتديان ټول راضی وی او چا باندې تکليف نه وی نو حرج په دې کښې هم نشته ، والله تعالی اعلم

فقيراحمد رضا قادری عفی عنه

ابوالمظفر محمد اسماعيل **محمدامجدعلی اعظمی رضوی**

(نفائس مرغوبه تاليف حضرت مفتی کفايت الله صاحب ، دهلوی ص ۵۴)

د مذکورې فتوی مطابق د اهلِ بدعتو اکثريت د نوافلو نه پس اجتماعی دعا باندې عمل نه کوی صرف کلو وغيره کښې څنې بدعتی خلق ددې التزام کوی فقط، والله تعالی اعلم

۱۱ربيع الآخر سنه ۱۳۹۲هجری

د مونځ نه پس په اوچت آواز سره اوږده دعا

سوال :- د جمات د امامانو داسې دعا کول چه رومبئ خو د فرضو نه پس په اوچت آواز سره الحمدلله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام علی سيد المرسلين اووائی ددې نه پس اللهم انت السلام- الخ ، بيا قرآن دعاګانې بيا درود شريف نوآيا په دې طريقه دعا جائز ده او که نه؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د دعا په دې طريقه کښې لاندې ذکر کيدونکی مفاسد دی :

(۱) اجتماعيت اودهغې التزام

(۲) اتمام بالامام اودهغې التزام ، حالانکه شرعا دا صرف د مونځ سره مختص دې .

(۳) جهرامام اودهغې التزام . **قال الله تعالی : ((ادعوا ربکم تضرعا وخفية انه لا يحب المعتدين ، وقال حکاية عن زکريا عليه السلام : اذ نادی ربه نداء خفياً))**

(۴) د مسبوقينو په مانځه کښې خلل پيدا کيږی

(۵) د کومو فرائضو نه پس چه سنت دی دهغې نه پس اوږده دعا مکروه ده ، قال فی العلائية : ((ويکره تاخيرالسنة الابقدراللهم انت السلام- الخ)) (رد المحتار ص ۴۹۴ج ۱)

(۶) عوام بلکه خواص هم دې مبتدع طريقې لره مسنون ګڼی .

(۷) ددې د فرائضو نه هم زيات اهتمام او التزام کولې کيږی ، والله تعالی اعلم

۷جمادی الاولی ۱۳۸۹هجری

د مروج میلاد تحقیق

سوال :- میلاد شریف څنګه چه نن سبا کیږی دحضورصلی الله علیه وسلم متعلق دا اعتقاد کول چه دوی د میلاد په مجلس کښې تشریف راوړی او دې کښلوسره د تعظیم دپاره اودریدل ددې دپاره څه حکم دې ؟ او څه کول پکار دی او که چرته میلاد وغیره کوی نو په کومه طریقه یې وکړی ، خلاصه بیان وکړئ.

الجواب ومنه ا لصدق والصواب : د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سیرت او حالاتو باندې مسلمانانو لره خبرول د اسلام اهم ترین فرض دی اود تولو تعلیمات اسلامیه خلاصه هم داده او هم په دې کښې د مسلمانانو کامیابی منحصرده ، د حضور صلی الله علیه وسلم ولادت د ډیرې خوشحالئ باعث دې او دا خوشحالی د وخت او محل سره مخصوص نه ده بلکه دهرمسلمان په رګونو کښې نغوتلې ده ، د ابولهب وینځې ثویبه چه کله د حضورصلی الله علیه وسلم د ولادت خبر ابولهت ته راوړو نوهغه په خوشحالئ کښې ثویبه آزاده کړه ، د مرګ نه خلقو ابولهب لره چا په خوب کښې اوکتلو اودهغه نه ئې د حال پوښتنه اوکړه نو هغه اووئیل چه د کله نه مړشوې یم په عذاب کښې ګرفتار یم مګر د دوشنبې د شپې چونکه ما د میلاد النبی خوشحالی کړې وه ددې وجه نه په عذاب کښې تخفیف راځی چه هرکله د ابولهب په شان بدبخت کافر دپاره د میلادنبی دخوشحالئ د وجه نه عذاب کښې تخفیف پیدا شو نوکه یو امتی د دوی صلی الله علیه وسلم د ولادت خوشحالی وکړی او حسب وسعت د دوی په محبت کښې خرچ وکړی نوولې به اعلی مرتبې نه حاصلوی ، پس که چرته د ولادت یا معجزاتو یا غزواتو ذکر د وعظ او د درس په طرز بغیرد رسوماتو د پابندئ نه یې وکړی نود زرګونو رحمتونو باعث به وی مګر په دې زمانه کښې محفلِ میلاد کښې دا ذکر شوی وجوه باعث د عدم جواز دی :

(الف) د حضورصلی الله علیه وسلم متعلق دا عقیده وی چه دوی صلی الله علیه وسلم محفلِ میلاد ته تشریف راوړی او دا صریح کفر دې چه ددې حرمت د قرآن کریم په نصوصِ صریحه اود فقهې په عباراتو سره هم ثابت دې ، **من قال ان ارواح المشائخ حاضرة تعلم یکفر (بزازیه) ذکر الحنفیة تصریحا بالتکفیر باعتقاد ان النبی صلی الله علیه وسلم یعلم الغیب لمعارضته قوله تعالی قل لا یعلم من فی السموات والارض الغیب الا الله (شرح فقه اکبر)** دا مسئله د فقهې په کتابونو کښې ذکر ده چه که چرته چا د نکاح کولو په وخت اووئیل چه **څما ګواه خدائ** او رسول دې نو دا سړې کافر کیږی ، ددې وجه نه چه هغه رسول الله صلی الله علیه وسلم عالم الغیب وګنلو .

فتاوی قاضی خان البحرالرائق وغیره

غرض دا چه داسې عقیدې ساتلو والا دتکفیرنه قرآن ، احادیث او د فقهې کتابونه ډک دی

Maktaba Tul Ishaat.com

(ب) محفلِ میلاد کښې شیرینی وغیره تقسیمولو لره ضروری ګڼلې کیږی او په خپله میلاد لره هم د واجبو درجه ورکولې کیږی چه هرکله یو جائز کار لره خلق ضروری ګڼل شروع کړی نو دا کار مکروه کیږی ، ((کل مباح یؤدی الیه (الی الوجوب) مکروه)) (الدرالمختار ج١)

(ج) معینې میاشتې او مقررتاریخ باندې میلاد کول ضروری ګڼل کیږی حالانکه چه هرکله شریعت یو خاص میاشت او یو خاص تاریخ معین نه کړه نو دخپل طرف نه شریعت کښې زیاتې کول ناجائز دي صحیح مسلم کښې روایت دې لا تختصوا لیلة الجمعة بقیام من بین اللیالی ولا تختصوا یوم الجمعة بصیام من بین الایام.

غرض داچه پاسنو مفسداتو نه احتراز کولوسره که چرته محفلِ میلاد قائم کړې شي نو موجب خیر اوبرکت او کارِ ثواب دې . فقط والله تعالی اعلم . ٢٢ذی قعده سنه ٧١هجری

د اسقاط مروجه حکم

سوال :- د جنازې د مونځ نه پس مولا قرآن اوچتولوسره مروج طریقې سره چه کومې دعاګانې وغیره وائی لکه د سنده په عرف کښې قرآن بنډل وائی دا شرعاً څنګه دی ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب : دا مروجه طریقه ناجائز او بدعت ده ، قرآن ، حدیث او فقه کښې ددې هیڅ ثبوت نشته دې او نه قرون مشهودلهابالخیرکښې ددې څه وجود شته . قال الله تعالی ((**الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا ، لقدکان لکم فی رسول الله اسوة حسنة**)) کوم کار چه حضورصلی الله علیه وسلم نه دې کړې مونږ هغه ثواب ګڼلوسره شروع کړو نو ددې مطلب داشو چه نعوذبالله حضورصلی الله علیه وسلم دین باندې په پوره شان پوهه نه شو . مونږ د حضورصلی الله علیه وسلم نه د دین په مسائلو باندې زیات پوهیږو او معاذالله آیت (الیوم اکملت لکم ـ الخ) هم غلط دې ، غرض داچه دخپل طرف نه دین کښې زیاتې کول سخته ګناه ده . قال النبی صلی الله علیه وسلم کل بدعة ضلالة په شان چه د فرائضو په رکعتونوکښې دخپل طرف نه زیاتې حرام دې ، همدارنګه ددې اسقاط قبیح رسم نه دخلقو جرات په ګناه باندې زیاتیږی ((قال فی ردالمحتار ونص علیه فی تبیین المحارم فقال لا یجب علی الولی فعل الدور وان اوصی به المیت والواجب علی المیت ان یوصی بما یفی بما علیه ان لم یضق الثلث عنه فان اوصی باقل وامر بالدور وترک بقیة الثلث للورثة اوتبرع به لغیرهم فقد اثم بترک ما وجب علیه. فقط والله تعالی اعلم.)) ۳محرم الحرام سنه ۱۴۰۲هجری

د تیر شوی سوال په شان بل سوال

سوال :- د اسقاط مروج څه حکم دې ؟ نورالایضاح کښې یې جائز لیکلې دې . بینواتوجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب جائز نه دي . قال في الشامية ونص عليه في تبيين المحارم فقال لا يجب على الولي فعل الدور وان اوصى به الميت لانها وصية بالتبرع والواجب على الميت ان يوصي بما يفي بما عليه ان لم يضق الثلث عنه فان اوصى باقل وامر بالدور وترك بقية الثلث للورثة او تبرع به لغيرهم فقد اثم بترك ما وجب عليه اه وبه ظهر حال وصايا اهل زماننا فان الواحد منهم يكون في ذمته صلوات كثيرة وغيرها من زكوة واضاحي وايمان ويوصي لذلك بدراهم يسيرة ويجعل معظم وصيته لقراءة الختمات والتهاليل التي نص علمائنا على عدم صحة الوصية بها الخ (ردالمحتار ج باب قضاء الفوائت)

شامي يا نورو فقهاؤ چه کوم اجازت ورکړي دي په هغې کښې تصريح ده چه دا حيله په هغه وخت کښې جائز ده چه د ثلث نه فديه نه شي ادا کيدلې او دا صورت کله اتفاقاً مخې ته راځي دي لره د مستقل رسم جوړولو اجازت نشته . همدارنګه دا هم ضروري دي چه په دې حيلې سره د عوامو عقيده فاسده نه شي . په دې وخت کښې چه کوم اسقاط مروج دي په هغې کښې اول خو د فقراؤ تمليک په داسې طريقه کيږي چه په هغې سره تمليک متحقق نه کيږي . دويم په هغې سره د عقيدې فساد لازميږي چه عوام په ګناهونو باندې زړه ورکيږي اود صوم او صلوة څه پرواه نه کوي . دريم دهغې داسې التزام کولې کيږي چه هغه هم د تکفين په اعمالوکښې يو مستقل عمل ګڼلې کيږي . التزام کولو سره مباح بلکه مندوب کار هم ناجائز کيږي کما صرح به في الشامية وغيرها . خلورم ثلث مال کښې فديه نه ادا کوي .حالانکه اتمام ثلث پورې د فديه وصيت کول او بيا هغه ادا کول لازمي دي . د اتمام ثلث نه پس هم فديه باقي پاتې شي نو په هغه حالت کښې دفقهاؤ د حيلې اجازت ورکړي دي مګر په دې زمانه کښې د عقيدې د فساد د وجه نه دا هم جائز نه دي . فقط والله تعالى اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب . ۲۲صفر سنه ۱۳۷۴هجری

يو ځاې کيدلو سره جهراً ذکر کول او وجد کښې راتلل

سوال نن سبا په عامو پيرانوکښې رواج دي چه خلقو لره جمع کولوسره په اوچت آواز سره ورباندې ذکر کوي او ډير خلق په وجد کښې راتللو سره ډير تو پونه وهي. آيا دا فعل شرعاً جائز دي او آيا ددې څه ثبوت شته او که نه ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب ددې په شرع کښې هيڅ ثبوت نشته دي . جهراً ذکر کول څنګه چه زمونږ په زمانه کښې رواج دي دا مکروه دي (لما في شرح التنوير هل يكره رفع الصوت بالذكر والدعاء قيل نعم وقال في الشامية (قوله قيل نعم) يشعر بضعفه مع ان المصنف عليه في المعتبر والملتقط فقال وعن النبي صلى الله عليه وسلم انه كره رفع الصوت عند قراءة القرآن والجنازة والزحف والتذكير في ظنه

Maktaba Tul Ishaat.com

عند الغناء الذی یسمونه وجدا ومحبة فانه مکروه لا اصل له فی الدین اه وایضاً فیها قبیل فصل فی اللبس وما یفعله متصوفة زماننا حرام لا یجوز القصد والجلوس الیه الخ (شامیه کتاب الحظر والاباحة ج۵) بریقه محمودیه جلد ۴ کښې مروج وجد باندې یې زیات رد کړې دې چه قابل د تعریف دې . فقط والله تعالی اعلم ۲۹ ذی قعده سنه ۱۳۷۲هجری

د مړی په سینه باندې کلمه د شهادت لیکل

سوال :- د مړی په سینه یا تندی باندې کلمه د شهادت لیکل جائز ده او که نه ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب : جائز نه دی ، ځکه چه د مړی د شلیدلو د وجه نه بې حرمتی کیږی ، البته که چرته بغیر د سیاهی وغیره نه صرف په ګوتې سره د مړی په سینه باندې ولیکلې شی په داسې طریقه چه د لیکلو نښې ښکاری نه نو دا فی نفسه جائز دی . مګر د نن سبا خلقو د عقیدې فساد ښکاره دې . هغه ضروری خیال کوی او داسې امورو سره په ګناه باندې جرأت شروع کوی لهذا په داسې طریقې سره هم لیکل جائز نه دی .((قال فی الشامیة وقد افتی ابن الصلاح بأنه لا یجوز ان یکتب علی الکفن یس والکهف ونحوهما خوفا من صدید المیت والقیاس المذکور (علی انه کان مکتوباً علی افخاذ الافراس فی اصطبل الفاروق حبس فی سبیل الله وایضا یقاس علی کتابة الله فی اهل الزکوة) ممنوع لان القصد ثم التمیز وهنا التبرک فالاسماء المعظمة باقیة علی حالها فلا یجوز تعریضها للنجاسة والقول بأنه یطلب فعله مردود لان مثل ذلك لا یحتج به الا اذا صح عن النبی صلی الله علیه وسلم طلب ذلك ولیس کذلك ولذا قبیل باب المیاه عن الفتح انه تکره کتابة القرآن واسماء الله تعالی علی الدراهم والمحاریب والجدران وما یفرش وما ذلك الا الاحترام وخشیة وطئه ونحوه مما فیه اهانة فالمنع هنا بالاولی مالم یثبت عن المجتهد او ینقل فیه حدیث ثابت فتامل نعم نقل بعض المحشین عن فوائد الشرجی ان مما یکتب علی جبهة المیت بغیر مداد بالاصبع المسبحة بسم الله الرحمن الرحیم وعلی الصدر لا اله الا الله محمد رسول الله وذلك بعد الغسل قبل التکفین اه والله اعلم (رد المحتار ج۱) فقط والله تعالی اعلم . ۳ صفر سنه ۱۳۷۳هجری

د دفن نه پس لازمًا درې ځلې دعا غوښتل

سوال - زمونږ په ملک کښې رواج دې چه د دفن کولو نه پس قبر باندې دعا غواړی او بیا یو څو قدمه وروستو کیدلو سره دوباره دعا غواړی . بیا یو څو قدمه وروستو کیدلو سره دریم ځلې دعاغواړی ددې التزام کولې کیږی . آیا دا امر شرعاً جائز دې ؟ بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : د دفن نه پس بغیرد لاس اوچتولو نه د مړی دپاره د مغفرت دعا

غوښتل حدیث نه ثابت دی ، کما فی سنن ابی داود کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا فرغ من دفن المیت وقف علی قبره وقال استغفروا لاخیکم واسالوالله له التثبیت فانه الان یسال الخ (ردالمحتار ج) لاس اوچتولوسره درې خلې دعا کول بیا دهغې التزام او هرخلې یوڅو قدمه وروستوکیدل بدعت دې ددې هیڅ ثبوت نشته دې . فقط والله تعالی اعلم ۲۲صفر سنه ۱۳۷۴هجری

د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا کول بدعت دی

سوال :- د دفن نه پس لاس اوچتولوسره د دعا کولو متعلق امدادالفتاوی حصه اول کښې جائز لیکلی دی نو آیا تهانوی رحمه الله د منفرد دپاره لیکلی دی یا اجتماعی طور باندې هم لاس اوچتولوسره دعا کولې شی ؟ بینواتوجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : حضرت تهانوی رحمه الله د قبرونو د زیارت په وخت دعاکښې رفع یدین سره متعلق داسې استدلال کړې دې ((قال فی الفتح والسنة زیارتها قائما والدعاء عندها قائما، وبعد اسطر ثم یدعوا قائما طویلا)) (شامیه ج ص) په دې سره دعا ثابته شوه او دعا کښې رفع یدین د حدیثو نه ثابت دی لهذا په دې کښې به هم رفع یدین وی . همدارنګه صحیح مسلم کښې صریح حدیث دې چه حضورکریم صلی الله علیه وسلم بقیع ته تشریف یوړو او لاس اوچتولوسره ئې دعا وکړه .

د فقهې مذکوره پاسنۍ عبارت او حدیث مذکور او د امدادالفتاوې فتوی زیارة القبور سره متعلق ده نه ددفن سره ، د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا کول. نه د حدیث نه ثابت دی اونه دفقه نه اونه په امدادالفتاوې کښې ددې ذکرشته اونه د اکابرو علماؤ په دې باندې عمل شته لهذا جائز نه ده . فقط والله تعالی اعلم (ددې جواب نه رجوع جلد ۴ باب الجنائز کښې اوګورئ)

غره ربیع الاول سنه ۱۳۸۸هجری

د تیر په شان بل سوال

سوال :- قبرستان کښې مړی لره د دفن کولو نه پس قبر باندې دخلقو لاس اوچتولو سره دعا کول جائز ده اوکه نه؟ یو عالم دین وائی چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعا غوښتلې ده پخپل دلیل کښې دا حدیث پیش کوی ((وعن عثمان کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا فرغ من دفن المیت وقف علیه وقال استغفروا لاخیکم واسالوا الله له التثبت فانه الآن یسال رواه ابوداود وغیره)).نوآیا دهغه عالم وینا صحیح ده او که نه ؟ جزاکم الله تعالی جزاء حسناً

الجواب ومنه الصدق والصواب د دفن نه پس دعا ثابته ده . البته په هغه دعا کښې لاس

Maktaba Tul Ishaat.com

اوچتول ثابت نه دی ، ددې وجه نه دهغې نه احتراز کول پکار دی . مولوی صاحب په دلیل کښې چه کوم حدیث پیش کړې دې په هغې کښې د لاس اوچتولو ذکرنشته . فقط والله تعالی اعلم .

۲۲ربیع الآخر سنه ۱۳۹۲ هجری

د اختر مونځ نه پس مصافحه (سترې مشی) کول

سوال :- د اخترمونځ نه پس مصافحه کول څنګه چه نن سبا مروج دی جائز دی اوکه نه ؟ د طحطاوی مصری صفحه ۳۰۸ کښې د لاندې عبارت نه جواز معلومیږی **وكذا تطلب المصافحة فهي سنة عقيب الصلوات كلها وعند كل لقي، بينوا بالبرهان توجروا من الرحمان.**

الجواب ومنه الصدق والصواب : شامیه کښې د بعضې نورو کتابونو نه هم جواز نقل کولوسره په دې باندې یې رد فرمائیلې دې . د مجوزینو دلیل دادې چه مصافحه بعدالصلوة هم چونکه مطلق مصافحه مسنونه کښې داخل ده لهذا جائز ده اګرچه خصوصیت سره منقول من القرون المشهودلها بالخیر نه ده . دا استدلال بین البطلان دې ځکه چه د اوقاتو تخصیص زیادت فی الدین دې . چنانچه علامه ابن عابدین د جواز عبارات نقل کولو نه پس دهغوی په رد کښې فرمائی . ((نقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تكره المصافحة بعد اداء الصلوة بكل حال لان الصحابة رضى الله تعالى عنهم ما صافحوا بعد اداء الصلوة ولانها من سنن الروافض اه ..... ثم نقل عن ابن حجر من الشوافع انها بدعة مكروهة لا اصل لها فى الشرع وانه ينبه فاعلها اولا ويعزر ثانيا ثم قال وقال ابن الحاج من المالكية فى المدخل انها من البدع وموضع المصافحة فى الشرع انما هى عند لقاء المسلم لاخيه لا فى ادبار الصلوة فحيث وضعها الشرع يضعها فينهى عن ذلك ويزجر فاعله لما اتى به من خلاف السنة اه ثم اطال فى ذلك فراجعه))

(ردالمحتار ج۵ص۲۳۵) فقط والله تعالی اعلم   ۱۰رمضان المبارك سنه ۸۸هجری

د اختر مونځ نه پس مصافحه اومعانقه

سوال :- څه فرمائی علماء دین ددې مسئلې په باره کښې چه د اخترونو مونځ نه پس مصافحه کول څنګه چه نن سبا مروج دی جائز دی اوکه نه . او که چرته ناجائز وی نو عوام الناس لره د دې نه بندول ضروری دی اوکه نه ؟

(۱) په دې کښې ممانعت څنګه دې اود کومې درجې دې ؟

(۲) دا ممانعت آیا د مونځ ادا کولو نه فوراً د مصافحې نه دې اوکه د اختر پوره ورځ په دې کښې داخله ده ؟

(۳) آیا معانقه خو په دې کښې شامله نه ده ؟ په دې مسئله کښې په خلقو کښې اختلاف دې براه کرم جواب سره تسلی راکړئ . بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : (۱) دا طریقه اختیارول بدعت او مکروه ده .
(۲) دا ممانعت فوراً پس د مونځ دپاره دې . ځکه دا فعل د شارع علیه السلام نه ثابت نه دې
(۳) معانقه هم په دې کښې شامله ده یعنې د مونځ نه پس فوراً معانقه هم جائز نه ده . هسې خو د اختر په ورځ دملاقات په وخت مصافحه او معانقه صحیح ده **وموضع المصافحة فی الشرع انما هی عند لقاء المسلم لاخیه لا فی ادبار الصلوات (شامیه ص۳۰ ج۰)**

د بدعت یا د یو ګناه ارتکاب دکوم یو مصلحت پیشِ نظر هیچرې جائز نه دې البته نورو لره منع کول هغه وخت ضروری دې چه کله د قبول امید وی او که نه نو نهی عن المنکر ضروری نه دې . غرض داچه پخپله د اختر مونځ نه پس د چا سره مصافحه او معانقه مه کوئ . او که چرته د چا سره ملاقات د مونځ نه پس شوې وی نودهغه سره جائز ده . مګر دتشبیه بالبدعة اود هغې د تائید ذریعه کیدلو د وجه نه ددې نه هم اجتناب کول پکار دی . فقط والله تعالی اعلم

۲ذی الحجه سنه ۱۳۸۸هجری

د مونځونو نه پس مصافحه

سوال :- د سحر مونځ نه پس یو څو هلکان او لوئ حضرات صف جوړولو سره ودریږی او مسجد نه وتلو والا مونځ کوونکی دهغوی سره سلسله وار مصافحه کوی دا عمل د څه مودې نه را پدې خوا هره ورځ د سحر مونځ نه پس په التزام سره کولې کیږی . آیا دې عمل لره صحابو رضی الله عنهم کړې دې . دې عمل لره نیکی او باعثِ ثواب ګڼل څنګه دی ؟ د منع کولو نه باوجود دې عمل لره جاری اوساتی نو منع کولو والو باندې مزید څه ذمه داری عائد کیږی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : شریعت کښې د مصافحې موقع صرف اول ملاقات دې . د مونځونو نه پس مصافحه د حضوراکرم صلی الله علیه وسلم . د صحابه کرامو رضی الله عنهم او د ائمه دین رحمهم الله نه ثابته نه ده بلکه دا د روافضو ایجاد او بدعت دې . ددې وجه نه احتراز واجب دې بلکه فقهاؤ حضراتو صراحةً لیکلی دی چه ددې بدعت مرتکب ته دې د زجراو توبیخ په ذریعې د بندولو کوشش وکړې شی . که چرته بیا هم منع نه شو نو بشرط قدرت هغه ته دې سزا ورکړئ شی . البته چرته چه د بندولو قدرت نه وی هغلته بندول ضروری نه دی . **نقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تکره المصافحة بعد اداء الصلوة بکل حال لان الصحابة رضی الله تعالی عنهم ما صافحوا بعد اداء الصلوة ولانها من سنن الروافض اه ثم نقل عن ابن حجر من الشوافع انها بدعة مکروهة لا اصل**

لهالی الشرع وانه یلمه فاعلها اولاً ویعزر ثانیاً ثم قال وقال ابن الحاج من المالکیة فی المدخل انها من البدع وموضع المصالحة فی الشرع انما هی عند لقاء المسلم لاخیه لا فی ادبار الصلوات لحیث وضعها الشرع یضعها فیهی عن ذلك ویزجر فاعله لما اتی به من خلاف السنة اه ثم اطال فی ذلك فراجعه. (ردالمحتار ج۰ص۰۰) فقط والله تعالی اعلم ربیع الاول سنه ھجری

د اهلِ میت د طرف نه د دعوت رسم

سوال ۔ څه فرمائی علماءِ دین دهغه طعام په باره کښې چه هغې لره اهلِ میت تیارولو سره خلقو ته دعوت کوی ، د واده په شان هغه موقع باندې هم دخپلو خپلوانو اود دوستانو اجتماع کیږی او هغه رسم لره ضروری ګڼلې کیږی بینوا بیاناً شافیاً ، توجروا اجرا وافیاً .

الجواب ومنه الصدق والصواب : دا دعوت مروجه ناجائز او بدعت دې په یوڅو وجوه سره :

(۱) دا په حقیقت کښې د هندوانو رسم دې پس په دې کښې تشبیه ده هندوانو سره .

(۲) شریعت کښې د غم په موقع باندې دعوت مشروع نه دې . دفقهې په کتابونو کښې تصریح ده چه . ((ان الدعوة شرعت فی السرور ولا فی الشرور)).

(۳) دې دعوت لره لازم ګڼلې کیږی او التزام مالایلزم ناجائز دې .

(۴) دعوت باندې چه کومې پیسې خرچ کیږی په هغې کښې عموماً د نابالغه یتیم حصه وی «والذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً انما یاکلون فی بطونهم ناراً وسیصلون سعیرا» د نابالغه مال صدقه اوخیرات کول په یو صورت کښې هم جائز نه دې .

(۵) په دې دعوت سره مقصود ایصالِ ثواب نه وی بلکه ریا او نمودنه مطلوب وی . یا د خلقو د ملامتیا او طعنونو د ویرې نه دعوت کولې کیږی چه شرکِ اصغر دې ، په ایصالِ ثواب مقصود نه کیدلو باندې یو څو قرائن دی .

(الف) د صدقې اخفاء افضله ده . ددې باوجود که چرته د اخفاء ترغیب هغه خلقو ته ورکړې شی نو میجرې قبلولو دپاره نه تیاریږی .

(ب) صدقه په نقدی شکل زیاته بهتره ده ځکه چه په هغې کښې اخفاء هم آسانه ده اود فقراؤ دپاره فائده منده هم زیاته ده چه ځکه یې ضرورت وی دهغه نقد رقم نه به یې پوره کړې شی . او که چرته حالاً ضرورت نه وی نو نقد رقم د ضرورت وخت دپاره محفوظه کیدلې هم شی، دا فوائد په دعوت کښې نشته بلکه بعضې اوقاتو کښې خوراک ضرری هم وی سره ددې نه نقد صدقې سره ایصالِ ثواب باندې څوک راضی نه دی

په دويمه وجه کښې د صدقې بهتر صورت دادې چه د حاجت مند د ضرورت په نظر کښې نيولو سره هغه ته صدقه ورکړې شي . يعنې مريض ته دوا . مسافرته کرايه . ټکټ وغيره . وږی ته خوراک او بربنډ ته جامې . څپلۍ . د يخنۍ په موسم کښې بې سروسامان ته کمبل . برستن وغيره . غرض داچه د دفع ضرورت خيال وساتلې شي . مگر دلته خو په هر حال هم خوراک ورکول دی . برابره خبره ده که مريض بغير له دوائی نه کړيږی . بربنډ بدن د يخنۍ نه رپيږی يا د سختې گرمۍ د وجه نه سوزيږی . مسافرمنزلِ مقصود پورې د رسيدلو نه ناچاره وی اود مجبورۍ د وجه نه پريشانه وی . که چرته هغه حلقو ته د دعوت په ځائ د صحيح طريقې مشوره ورکولې کيږی چه د فقراؤ دپاره هم نافع وی او د مړی دپاره هم او پخپله د صدقې ورکوونکو دپاره هم نوجواب ملاويږی چه د دعوت نه کولو په صورت کښې به خپل خپلوان ناراضه شي . مونږ خو به وشرميږو . خلق به وائی «مړ شو مردود نه ختم نه درود»

(ج) که چرته د ايصالِ ثواب نيت وې نو فقراء او مساکين به مقدم گڼلې کيدل . حالانکه داسې کيږی چه دخپل خپلوان او ملگری راغونډيږی يا اصحابِ اقتدار او غټو خلقو ته دعوت ورکولې کيږی فقراء خو صرف برائ نام وی بلکه ډيرو ځايونو باندې خو برائ نام هم يو فقير نه وی . په دې حالاتو کښې دې دعوت لره څوک ددې وئيلو جرأت کولې شی چه دا د ايصالِ ثواب دپاره دې

قال في الشامية معزيا الى الفتح ويكره اتخاذ الضيافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع في السرور لا في الشرور وهي بدعة مستقبحة روى الامام احمد وابن ماجة باسناد صحيح عن جرير بن عبدالله قال كنا نعد الاجتماع الى اهل الميت وصنعهم الطعام من النياحة اه وفي البزازيه ويكره اتخاذ الطعام في اليوم الاول والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر في المواسم واتخاذ الدعوة لقراءة القران (الى قوله) واطال في ذلك في المعراج وقال هذه الافعال كلها للسمعة والرياء فيحترز عنها لانهم لا يريدون بها وجه الله تعالى اه (ردالمحتار ج ص ۶۰۳)

په دې موقع باندې به د «فتاوی رشيديه» نه د يو تحقيق نقل کول مفيد وی . وهو هذا

دا تقرير د مولانا حيدرعلی صاحب ټونکی دې چهد مولانا شاه عبدالعزيز محدث دهلوی رحمه الله شاگرد . د ميلمستيا خوراك چه وروسته له مرګ نه تياريږی او خو دا ناجايز اومکروه تحريمی دې په يوځو وجوهو سره . يوه وجه داده چه په بحر الرائق اونورو کتابونو کښې ليکل شوې ده ضيافت اوميلمانی په خوشحالی او واده وغيره کښې جايز ده نه په مصيبتونو او د شر په وقتونو کښې. د چا په کور کښې چه مړې شوې وی هغوئ ته په اوله ورځ خوراك اوطعام ليږل سنت دی . دا ندی پکار چه له هغوئ نه څوك خوراك طلب کړي. د دې نه علاوه که چيرته هغه دا خوراك بوځ

Maktaba Tul Ishaat.com

نکړی نو په هغه طعن او عیب لګول کیږی چه دا په حقیقت کښې طلب د طعام دې له هغوئ نه. دغه کور والا یی د همدې طعن له وجهې نه پخوی. دویم دا چه: د جریربن عبد الله بجلی په حدیث کښې دی چه «**کنا نعدالاجتماع الی اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة**» یعنی مونږ ټولو اصحاب کراموی د مړی کور ته د خلکو راجمع کیدل بغیر د خدمت اوتکفین او تجهیز نه نوحه ګڼل او دا خبره چه د مړی کور والا خلکو ته طعام تیار کړی دا هم نوحه ګڼلو اونوحه (په مړی ژړا) په خپله حرامه ده نو لهذا د صحابه کرامو اوتابعینو په دور کښې داسې قسم اجتماع منقول ندی، نوهغه څه چه د مسلمانانو په مینځ کښې یی د دویمې، دریمې، شلمې، څلویښتی او شپږ میاشتنی اوسالانه رواج پیدا کړې دې دا ټول ناجایز دی، او له هغې نه ځان ساتل ضرور دی. مونږ دوه وړوکې رسالې او دوه لوئ اجزاء او همدارنګه لس دولس جزئونه نور هم د دې خوراك په عدم جواز کښې لیکلی دی. اوکه بالفرض دا خبیث طعام تیار هم شی نو باید چه بغیر د فقیر او مسکین نه یی بل څوك ونه خوری. ځکه چه دمال خبیث حکم په همدې فقیرانو باندې صدقه کول دی. دا معلومه اوښکاره خبره ده چه صدقې په مړو پسې ډیره فائده لری د اهل سنت والجماعت په مذهب کښې. لیکن په دې شرط مفید دی چه د شریعت مطابق وی لکه د کوهی اوښا ویستل او یا مسجد جوړول او یا نقدې پیسې فقیر ته ورکول. همدا رنګه غله دانه له حلال مال نه فقیر ته ورکول چه دا امور ټول په اتفاق سره جائز دی او مړو ته یی فائده رسیږی اوکه پوخ شوې طعام فقیرانو ته ورکړې شی اویا مسجد او خانقاه ته ولیږلې شی د بعضی علماؤ په نزد جائز دې او د بعضی نورو علماؤ په نزد دا هم جائز ندې. خلاصه دا چه دا صورت مختلف فیه دې، البته د مړی په کور کښې د میلمه په حیث باندې خوراك کول که هغه فقیر وی اوکه غنی د هیچ چا په نیزد باندې جائز ندی بلکه دا د عربو د جاهلیت رسم دې او د هندوستان د هندوانو رسم دې او په دې کار کښې تشبیه ده له کفارو سره اومونږ دا حدیث ذکر کړې دې چه «**من تشبه بقوم فهو منهم ـ الحدیث**»

آیا دا فتوی صحیح ده اوکه نه؟ مهربانی وکړئ ددې جواب راکړئ:

جواب د بنده په نزد صحیح ده او تشبیه په هغې کښې حاصله ده اګرچه قلیل وی. فقط

رشید احمد ۱۳۰۱**هجری**

(فتاوی رشیدیه ص ۱۴۲ مطبوعه قرآن محل کراچی، فقط والله تعالی اعلم ۱۷شوال سنه ۷۱**هجری**

د مړی له طعام سره متعلق دیو حدیث جواب

سوال - مشکوة کتاب الفتن باب المعجزات فصل ثالث کښې حدیث دې چه حضور صلی الله علیه وسلم د جنازې د مونځ نه فارغ شو نو د مړی ښځې حضورصلی الله علیه وسلم ته دعوت وکړو-

. په دې سره د دعوت جواز براې ایصالِ ثواب ثبوت ملاویږی .

الجواب ومنه الصدق والصواب فقهاؤ رحمهم الله ددې حدیث مختلف جوابونه ورکړی دی .

چنانچه علامه شامی رحمه الله فرمائی ((وفیه نظر فانه واقعة حال لاعموم لها مع احتمال سبب خاص بخلاف ما فی حدیث جریر علی انه بحث فی منقول فی مذهبنا ومذهب غیرنا کالشافعیة والحنائز استدلالا بحدیث جریر المذکور علی الکراهة ولاسیما اذا کان فی الورثة صغار او غائب مع قطع النظر عما یحصل عند ذلک غالبا من المنکرات الکثیرة کایقاد الشموع والقنادیل التی لاتوجد فی الافراح۔ الخ))(ردالمحتار ج ص ۳)

بهرجواب دادې چه د کاتب په غلطئ سره د امراة لفظ په ځائ بغیر د اضافت نه امراته بالاضافت لیکلې شوې دې چنانچه ابوداود جلد دوم کتاب البیوع ص ۱۱۷ او طحاوی جلددوم باب لحوم الحمرالاهلیته کتاب الصید والذبائح کښې امراة بلا اضافت دې . صاحبِ مشکوة ناقل دې ابوداود نه لهذا د تعارض په وخت کښې به د ابوداؤد روایت ته اعتبار وی . پس د استدلال د سره بنا ختمه شوه ، همدارنګه که چرته د ایصالِ ثواب ددې مخصوصې طریقې یو اصل وې نو صحابه کرامو رضی الله عنهم به ضرور په هغې باندې عمل کولې . حال دا چه د صحابو . تابعینو اود من بعدهم دچا نه هم ددې رسم هیڅ ثبوت نه ملاویږی . ددې په عکس ابن جریرفرمائی . کنا نعد الاجتماع الی اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة .فقط والله تعالی اعلم

"ربیع الاول "هجری

د مړی طعام سره متعلق د بعضې عباراتو جواب

سوال :- د مړی په کورکښې دریو ورځو پورې د اتخاذِ طعام وغیره ممنوع کیدلو باندې فقهاؤ د حضرت جریررضی الله عنه روایت ((**کنا نعد الاجتماع الی اهل المیت وصنعهم الطعام من النیاحة**)) او دویم روایت (**لاعق فی الاسلام**) . دریم دلیل (**لانه شرع فی السرورلا فی الشرور**) څلورم دلیل دا د جاهلیت د زمانې رسم وو اسلام دهغې نه منع فرمائیلې وه . پنځم دلیل دا چه مذاهب اربعه کښې دې طعام لره ناجائز ګرځولې شوې دې لهذا یومقلد ته په دې کښې د بحث کولو حق حاصل نه دې چه بل څه پیش کړې .

ددې دلائلو د عمومیت تقاضا داده چه اتخاذ الطعام خواه که د فقراؤ دپاره وی یا د غیر فقراء دپاره جائز نه دې . لکه څنګه چه فقهاؤ هم په دې باندې تصریح کړیده لیکن صاحب بزازیه په کتاب الاستحسان کښې لیکلی دی (**وان اتخذ للفقراء کان حسناً**) هم دغه شان د قاضی خان هم یو قول دې . صاحب بریقه د قاضی خان ددې قول دا مطلب بیان کړې دې چه فقراؤ ته دې دهغوی

Maktaba Tul Ishaat.com

کور ته ورسوی . ددې تاویل ضرورت دا بیان شوې دې چه دا قول د پورتنو روایاتو مخالف دې ځکه چه ظاهره ده اوس پوښتنه دا ده چه بزازیه او قاضی خان په کومه وجه باندې د فقراؤ دپاره د جواز قول نقل کړې دې او دهغې څه جواب دې . همدارنګه دهغه دور بعضې مفتیان صاحبان د عدم جواز فتوی ورکوی نو ورسره ورسره دا هم لیکی چه که چرته د فقراؤ دپاره ئې د خوراک انتظام وکړو نو موجب اجر دې دا ونیل په کومه وجه باندې دی او کوم حده پورې صحیح دې . حالانکه که چرته د فقراؤ دپاره د جواز فتوی ورکړې شی نو د عام حرمت صورتونه به په عمل کښې راوړلې کېږی . همدارنګه اصل مسئله کښې علامه حلبی شارح منیه د جواز قائل دې . او علامه طحطاوی هم د جواز هغه قول لره نقل کړې دې دهغې به څه جواب وی امید دې چه مدلل او مفصل تحریروکړې . بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : بزازیه کښې د (**ویکره اتخاذ الضیافة فی ایام المصیبة**) نه پس (**وان اتخذطعاماً للفقراء کان حسناً**) لره ذکرکول واضحه دلیل دې چه دهغې نه مراد د فقراؤ کور ته لیږل دی . حلبی د ابوداؤد چه د کوم حدیث نه په جواز باندې استدلال کړې دې په هغې کښې (امراته) د ناسخ غلطی ده . ابوداؤد کښې (امراة) دې . لهذا په هغې سره استدلال صحیح نه دې ، که چرته د دعوت فقراء جواز فی نفسه تسلیم هم کړې شی نو بیا هم د مروج رسم التزام او نورو فساداتو پیش نظر دهغې د جواز هیڅ ګنجائش نشته دې . فقط والله تعالی اعلم

۱۳ رمضان المبارک ۸۸هجری

د صفرې په آخری چارشنبه کښې ښائسته خوراک پخول

سوال - د صفرې د میاشتې په آخری چارشنبه باندې بهترین خوراک پخول صحیح دی او که نه؟ بعضې خلق وائی چه د صفرې میاشت په آخری چارشنبه باندې نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته د مرض نه شفا حاصله شوې وه په هغه خوشحالئ کښې خوراک پخول پکار دی ، آیا دا صحیح دې وکه غلط؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دا غلطه او د خانه جوړه کړې شوې عقیده ده ددې وجه نه ناجائزه او ګناه ده . فقط والله تعالی اعلم

۲ربیع الاول سنه ۹۰هجری

د دم په غرض اجتماعی ختم

سوال - وړاندو ورځو کښې بهارت په پاکستان باندې حمله وکړه ، دهغې نه د بچ کولو دپاره او بهارت د مغلوبه کیدلو او د پاکستان د فتحې او نصرت دپاره خلقو اجتماعی طور باندې قرآن ختمولو . یوځلویښت ځلې ئې سورت یٰسین ولوستلو . داسې کولو باندې بیو صاحب

اعتراض وکړو چه اجتماعی طور باندې ونیل ثابت نه دی اود تعداد تعیین هم غلط دې لهذا دې بدعاتو لره ختمول پکار دی . په دې مسئلې او دې اعتراض باندې د شریعت مطابق زمونږ رهنمائی وکړئ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې رسم کښې ډیر مفاسد دی . اصل نسخه خو د ترک سنتو «یعني گناهونه پریښودل» دی «د مفاسدو تفصیل په اووم جلد کتاب الاجاره کښې دې» فقط والله سبحانه وتعالی اعلم

۷ذی قعده سنه ۹۱هجری

مروجه قرآن خوانی

سوال :- که د قرآن خوانۍ نه پس خلقو ته خوراک ورکړې شی نو آیا دابه هم په اجرت کښې داخلیدلو سره ممنوع گرځولې شی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : اول خو قرآن خوانی یو محض رسم جوړ شوې دې . که چرته ایصال ثواب مقصود وی نو دهغې دپاره هرسړې په خپل خپل ځای کښې تلاوت کولې شی د اجتماع څه ضرورت دې . دویم دا چه که چرته دا قرآن خوانی د ایصالِ ثواب دپاره وی نو ددې اجرت ممنوع دې اودخوراک ورکولو که هغلته دستور وی هغه به هم په اجرت کښې شمیرکیږی ، همدارنګه ایصالِ ثواب دپاره دعوت بذاتِ خود بدعت اوناجائز دې . فقط والله تعالی اعلم

۷جمادی الاولی سنه ۹۳هجری

د بیمارۍ د شفا نه پس قران خوانی

سوال : د بیمارۍ د صحت نه پس په دې خوشحالۍ کښې چه الله ماته شفا راکړې ده یوڅو سړو لره رابللو او قرآن خوانی کول جائز دی اوکه نه اود قرآن په ختم باندې خوراک ورکول یا متهائیان تقسیمول او بیا دعاءِ خیرکول شرعاً جائز دی اوکه نه؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب شریعت کښې د شکر ادا کولو صرف دوه طریقې دی

«۱» پخپله عبادت کول اود تولو نه لوئ عبادت ترکِ گناه ده . دویمې درجې باندې نفل عبادت مثلاً تلاوت . نوافل صدقه وغیره .

«۲» د خوشحالۍ دپاره دعوت کول یا ماشومانو کښې متهائی وغیره تقسیمول . داسې موقعو باندې قرآن خوانی کول بدعت دې ددې نه پرهیز ضروری دې . فقط والله تعالی اعلم

۲۵ذی قعده سنه ۸۲هجری

د تقریب په افتتاح کښې د قرآن د ختم رسم

سوال د یو دوکان یا د کور د افتتاح یادمرې د ایصالِ ثواب دپاره د قرآن ختم کول کیږی سه

Maktaba Tul Ishaat.com

هغې کښې د محلې هلکان او جينکۍ جمع کيږي او ترخوپورې چه متهانی يا دعوت ونه خوړی نو دهغه خای نه د تللو اجازت نه وی او هغې لره ضروری گڼل کيږی دديې حکم څه دې ؟ بينوا توجروا
الجواب باسم ملهم الصواب: فی نفسه د قرآن کريم تلاوت د ايصالِ ثواب دپاره يا د خير اوبرکت دپاره بلاشبهه زيات اهميت لری مگر نن سبا خلقو هغه رسم جوړ کړې دې . دقرآن کريم د تلاوت دپاره د اجتماع اهتمام او هغه ضروری گڼل هم دغه شان د دعوت وغيره التزام دا ټول امور د بدعت او ناجائز دی . فقط والله تعالی اعلم ۱۲محرم سنه ۹۵هجری

د ايصالِ ثواب دپاره د اجتماع اهتمام

سوال - زمونږ طرف ته د مړی په دريمه ورځ گټکو باندې کلمه وغيره وئيلو سره ثواب مړی ته رسول مروج وو اوس څو ورځو نه دې مروجې طريقې لره ترک کولو سره د مړی په دويمه ورځ ديو ونې په تخم باندې د کهجورو په گټکی باندې کلمه وئيلوسره ثواب رسول او بيا اختتام باندې شيرينی مثلاً پتاسې يا ريوړئ وغيره تقسيمول دی ، آيا شرعاً دا هم صحيح دی ؟ اوکه دا هم د جنو په شان بدعت او واجب الاحتراز دې .بينوا توجروا .
الجواب باسم ملهم الصواب: دخپل طرف نه صدقات نافله يا تلاوت يا تسبيح اوتهليل وغيره ثواب مړی ته رسول د حديث نه ثابت دی البته د ايصالِ ثواب دپاره د اجتماع اهتمام او په هغې کښې قيود او رسوم همدارنگه د مړی والو د طرف نه دعوت کول دا ټول امورِ بدعت او ناجائز دی ويكره اتخاذ الضيافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع في السرور لا في الشرور وهي بدعة مستقبحة وفي البزازية ويكره اتخاذ الطعام في اليوم الاول والثالث وبعد الاسبوع ونقل الطعام الى القبر في المواسم واتخاذ الدعوة لقراءة القرآن وجمع الصلحاء والقراء للختم او لقراءة سورة الانعام والاخلاص الخ (رد المحتار ص ج۱) فقط والله تعالی اعلم ذی الحجه سنه ۹۴هجری

مروج صلوة اوسلام

سوال - څه فرمائی علماءِ دين ددې مسئلې په باره کښې چه په دې وخت د پاکستان په ډيرو علاقو کښې د جمعې مونځ نه پس او په نورو وختونو کښې هم اودريدلو سره سلام وئيل مروج دی چه دهغې د وجه نه په ډيرو مقاماتو باندې جگړې هم کيږی او په هغې سره د مسلمانانو اتحاد ته ډير نقصان رسيږی لهذا برای کرم ددې مسئلې د قرآن او حديثو او اجماع امت او قياس نه تشريح وکړئ . حوالې تفصيل سره وليکئ او دا هم واضحه کړئ چه آيا د حضورصلی الله عليه وسلم د صحابو رضی الله عنهم . د تابعينو . ائمه مجتهدينو وغيره بزرگان دين په زمانه کښې دا کار

مروج وو او که نه . دلائلو او حوالو سره دي مسئلي لره په پوره شان واضحه کړئ دي دپاره چه دمسلمانانو اتحاد او اتفاق ته کوم نقصان رسیږی اوروان دي چه دهغې ازاله وشی ، بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب عن عبدالرحمن بن ابي ليلى قال لقيني كعب بن عجرة فقال الا اهدى لك هدية سمعتها من النبي صلى الله عليه وسلم فقلت بلى فاهدها لي فقال سالنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلنا يارسول الله كيف الصلوة عليكم اهل البيت فان الله قد علمنا كيف نسلم عليك قال قولوا اللهم صل على محمد كما صليت على ابراهيم وعلى ال ابراهيم انك حميد مجيد (متفق عليه) الا ان مسلما لم يذكر على ابراهيم في الموضعين.

په دي روایت سره معلومه شوه چه صحابه کرامو رضی الله عنهم ته د سلام علی الرسول صلی الله علیه وسلم طریقه معلومه وه یعني التحیات لله الخ ، مگر د درود طریقه ورته معلومه نه وه نو هغوی پوښتنه وکړه او په «قولوا» سره بیان کړې شوه ، دا مقام دې د تعلیم ، پس څنګه چه تعلیم ورکړې شو په هغې کښې او مروجه سلام وئیلو کښې هیڅ تعلق نشته ، که چرته هم دا مروجه طریقه د سلام او صلوة وې نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم هم دغه شان تعلیم ورکولو ، معلومه شوه چه دا مروجه طریقه دروغ ده اود ځان نه جوړه شوې ده اود دروغو څیزونو لره دین ګڼل اود ثواب امید ساتل بدعت دی ، ددې مروجه طریقې ثبوت نه خو د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه اونه تابعینو اونه د تبع تابعینو اونه د بزرګانِ سلف صالحینو نه نقل شوې دې شعر:

مپندار سعدی که راه صفا توان یافت جز درپے مصطفی

په مسجد کښې جمع کیدلو سره صلوة او سلام وئیلو والو لره حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه بدعتیان گرځولی دی . في البزازية وقد صح عن ابن مسعود انه سمع قوما اجتمعوا في مسجد يهللون ويصلون عليه عليه الصلوة والسلام جهرا فراح اليهم فقال ما عهدنا ذلك على عهده عليه السلام وما اراكم الا مبتدعين فما زال يذكر ذلك حتى اخرجهم عن المسجد (بزازية على هامش العالمگيرية ج۶ ص۳۷۸) ونقله عن البزازية ابن عابدين ايضا تحت (قوله وتمامه قبيل جنايات البزازية) ونصح عن ابن مسعود انه اخرج جماعة من المسجد يهللون ويصلون على النبي صلى الله عليه وسلم جهرا وقال لهم ما اراكم الا مبتدعين (ردالمحتار ج۵ ص۲۸۲) فقط والله تعالى اعلم .

۱۷ ذی قعدة ۱۳۸۷ هجری

د تیر شوی په شان بل سوال

سوال - څه فرمائی علماء دین د دې مسئلې په باره کښې چه اکثر مسلمانان د حضور صلی الله

Maktaba Tul Ishaat.com

علیه وسلم سره محبت او اظهارِ عقیدت ودریدلو سره د سلام ونیلو په صورت کښې کوی چه د بعضې علماؤ په نزد بدعت دی ، بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا غلطه ده چه اظهارِ محبت او عقیدت قیام عند التسلیم سره کیږی یاد حضور صلی الله علیه وسلم نوم اوریدلو سره اودریدلو سره کیږی . اظهارِ محبت او عقیدت خو اتباع او اطاعت سره کیږی **کما قال الله تعالی : ((قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله)). وما احسن ما قیل : شعر :**

تعصی الرسول وانت تظهر حبه — هذا لعمری فی الفعال بدیع

لو کان حبك صادقا لاطعته — ان المحب لمن یحب مطیع

که چرته اظهارِ عقیدت مقصود وی نو د دوی صلی الله علیه وسلم نوم مبارک اوریدلو سره ودریدل پکار دی حالانکه په زرګونو خلې د دوی صلی الله علیه وسلم نوم آوری خو ودریږی نه نرخوریوري چه مخصوص وخت رانه شی او مقام مخصوص پوري ونه رسی همدارنګه که چرته اظهارِ محبت او عقیدت په دې صورت کښې وي نو چه کله هم د دوی صلی الله علیه وسلم نوم و اوری یا د دوی تذکره وی یا چه کله هم خان له درود شریف وائی نو ودریدل پکار دی مګر څوک هم په دې وخت کښې نه ودریږی صرف په جلوت کښې اجتماعی طور باندې د قیام التزام کولې کیږی . معلومه شوه چه دا اظهارِ محبت نه دې بلکه ریا او خواهش پرستی ده ، فقط والله تعالی اعلم

۱۸صفر سنه ۸۸ هجری

د مخکې په شان بل سوال

سوال :- بعضې وختونو کښې د مونځ نه پس خلق په مسجدنو کښې ودریدلو سره صلوٰة وسلام وائی عقیدةً هغه ضروری ګنی او بعضې نور خلق دې لره بدعت او دین کښې اضافه ګنی د دې شرعی څه حیثیت دې او آیا داسې خلق د دې کار نه منع کړئ شی او که نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب :

دا فعل بلاشبهه منکر او بدعت دې بلکه د ډیرو بدعاتو مجموعه ده . مثلاً

(۱) د درود شریف د پاره د وخت تخصیص

(۲) د ځائ تخصیص

(۳) د اجتماعی هیئت تخصیص

(۴) د صورت امامت تخصیص

(۵) ودریدلو سره د ونیلو تخصیص

(۶) په اوچت آواز د ونیلو تخصیص

(۷) ددې تولو امورو التزام

په دې کښې هريو فعل مستقل بدعت دې ددې وجه نه چه شريعتِ مطهره کښې د درود شريف دپاره ددې قيودو او تخصيصاتو هيڅ ثبوت نشته دې . چه دکوم کار دپاره حضور صلى الله عليه وسلم يوخاص کيفيت او يو خاصه طريقه متعين کړې نه وی دهغې دپاره دخپل طرف نه مخصوصې طريقې جوړول په دين کښې اختراع او زيادت دې چه دهغې حاصل دا را وځی چه معاذالله . الله تعالى او رسول صلى الله عليه وسلم ته ددې طريقې علم نه وو ، الله تعالى اود هغه په رسول صلى الله عليه وسلم باندې ددې الزام او افتراء د وجه نه بدعت باندې سخت وعيدونه وارد شوی دی . فرمائی «**كل محدثة ضلالة وكل ضلالة فى النار**» يعنې په دين کښې هرنوې پيدا کوونکې ځيز گمراهی ده او هره گمراهی جهنم ته ليګلووالا ده ، د داسې قسم منکراتو او بدعاتو نه د جماتونو د حفاظت دپاره هرممکن کوشش کول فرض دی ، فقط والله تعالى اعلم . ۳شوال سنه ۹۴هجری

د خوراک نه پس لاس اوچتولوسره اجتماعی دعا

سوال :- زمونږ په علاقه کښې دا دستور دې چه د خوراک نه پس لاس اوچتولوسره تول مجلس دعا کوی او نه کولو والو لره بد هم گنړی نو د شريعت له نظره دا صحيح دی اوکه نه ؟ همدارنګه د اذان نه پس لاس اوچتولوسره دعا غواړی آيا په دې مواقعوباندې لاس اوچتول د قرآن اوحديث اود فقهاؤ د اقوالو نه ثابت دې اوکه نه. که چرته دې نو دلائلو سره يې وليکئ. بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : په دې باره کښې قاعده کليه داده چه مطلقِ دعا دپاره رفع يدين مستحب دې مګر چرته چه شريعت خاص مواقعوکښې خاص الفاظ سره د دعا تعليم ورکړې دې مثلاً جمات ته د داخليدلو او راوتلو په وخت ، د اوده کيدلو په وخت اود خوب نه د راپيداريدلو په وخت . بيت الخلاء ته د داخليدلو او راوتلوپه وخت . د سوريدلو په وخت اود جماع په وخت وغيره په دې مواضعو کښې د دعا کولو په وخت لاس اوچتول شرعاً ثابت نه دی . د خوراک نه پس اود اذان نه پس هم په دې قسم کښې داخل دې . مذکوره مواقعوباندې لاس اوچتولوسره دعا کول بدعت دې . بيا نه کولو والو لره بدګنړل نورهم زيات قبيح دی . التزام سره خو د امرِمستحب هم ترک کول لازميږی . كما فى صحيح البخارى ومسلم وسنن ابى داود والنسائى وابن ماجة عن عبدالله بن مسعود رضى الله عنه لايجعل احدكم للشيطان شيئا من صلاته يرى ان حقا عليه ان لا ينصرف الاعن يمينه لقد رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم كثيرا ينصرف عن يساره. فقط والله اعلم

۲ذی قعده سنه ۸۹هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د تیر شوي په شان یو بل سوال

سوال:- یو دعوت کښې دخوراک نه پس اجتماعی طور باندې د کوروالو دپاره دعا کول د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ثابت دی او که نه؟ ، همدارنګه په دې باره کښې که چرته د یو امام نه یو دلیل ثابت وی نو هغه ولیکئ او که چرته دا دعا ضروری وګڼلې شی نو ددې څه حکم دې ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د حضور صلی الله علیه وسلم نه د اهلِ طعام دپاره دعا کول ثابت دی ، عن عبدالله بن بسر قال نزل رسول الله صلی الله علیه وسلم علی ابی (الی ان قال) فقال ابی واخذ بلجام دابته ادع الله لنا فقال اللهم بارك فیما رزقتهم فاغفر لهم فارحمهم (رواه مسلم) مګر په دې کښې لاس اوچتول او اجتماعی صورت ثابت نه دې لهذا ددې رسم نه اجتناب ضروری دې او هغه ثواب ګڼل او ضروری ګرځول بدعت او ناجائز دی په داسې وخت کښې د مستحب فعل ترک کول هم ضروری کیږی کما فی الحدیث لا یجعل احدکم للشیطان شیئا من صلاته الخ وقال القاری فی المرقاة من اصر علی امر مندوب وجعله عزما ولم یعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشیطان من الاضلال فکیف من اصر علی بدعة ومنکر انتهی .فقط والله تعالی اعلم

۱۲محرم سنه ۹۰هجری

تیپوسانو ته غوښه غورځول

سوال:- د یو بیمار د طرف نه چیلۍ صدقه کول اودهغې غوښه تیپوسانو ته غورځول چه زر په آسانۍ سره یی روح اوخی یا الله د صدقې په برکت سره شفا ورکړی جائز دی او که نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دا د جاهلانو په خرافاتو کښې دی . شریعت کښې ددې هیڅ اصل نشته . داسې قسم رواجونه د هندوانو نه اخستلې شوی دی ددې ډیره سخته ګناه ده . البته مطلق صدقې سره آفت لرې کیږی او صدقه د نقدو پیسو په صورت کښې زیاته افضل ده . یعنې څه رقم یومسکین ته ورکړئ شی یا په یو کارِخیر کښې ولګولې شی . فقط والله تعالی اعلم

۱۳محرم سنه ۹۳هجری

د بیمارئ نه د شفا دپاره چیلئ ذبح کول

سوال - څه فرمائی علماءدین د دې مسئلې باره کښې چه زید سخت بیمار دې که چرته دهغه د طرف نه چیلئ ذبح کولو سره غوښه په فقیرانو باندې تقسیم کړې شی نو جائز ده او که نه . چه الله تعالی د صدقې د وجه نه هغه بیمار باندې رحم وکړی یا آسانئ یی سره زر روح اوخی ددې شرعاً څه حکم دې ؟ که چرته جائز وی نو د خناورعمر اود رنګ هم څه تخصیص شته یاڅنګه چه وی جائز نه

وی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د آفتونو او بیمارئ نه د حفاظت دپاره د صدقې او خیرات ترغیب راغلې دې مگر د عوامو اعتقاد ددې په باره کښې دا شوې دې چه د یو ځناور ذبح کول ضروری دی روح لره د روح په بدله کښې گڼی . شریعت کښې ددې هیڅ ثبوت نشته دې . دا د عوامو د خانه جوړکړې شوې بدعت دې ، که چرته څوک دا عقیده نه لری نو بیا هم په دې کښې چونکه ددې عقیدې او بدعت تائید دې لهذا ناجائز دې ، بل قسمه صدقه او خیرات دې وکړی . شریعت کښې د قربانئ او عقیقې نه سوا بل چرته د ځناور ذبح کول ثابت نه دی . دا غلطه عقیده په بنو بنو خلقو کښې هم موندلې کیږی ددې وجه نه په علماؤ باندې لازم ده چه دهغې په اصلاح باندې خاص توجو ورکړی او مدارس دینیه کښې چه داسې قسم کومې چیلئ ورکولې کیږی هغې لره دې هیچرې قبولې نه کړی . د علماؤ سترگې پټول او داسې چیلو لره قبلولو سره ددې گمراهئ تائید کیږی .

فقط والله تعالی اعلم ۲۵ذی الحجه سنه ۸۲هجری

د کونډا حقیقت

سوال :- څه فرمائی علماءِ دین د دې مسئلې باره کښې چه په ۲۲رجب باندې د کونډا کولو رسم څه حکم دې ؟ او شریعت کښې ددې څه اصل دې ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د کونډو مروج رسم دښمنانِ صحابه رضی الله عنهم د حضرت معاویه رضی الله عنه په وفات باندې د اظهارِ مسرت دپاره ایجاد کړې دې ، ۲۲رجب د حضرت معاویه رضی الله عنه تاریخِ وفات دې (طبری ، استیعاب) د ۲۲رجب د حضرت جعفرصادق رحمه الله سره هیڅ تعلق نشته دې .نه په دې کښې دهغه وفات شوې دې اونه ولادت ، د حضرت جعفرصادق رحمه الله ولادت په ۸ رمضان ۸۰ هجری یا په ۸۳ هجری کښې دې او وفات یې د شوال په ۱۴۸ هجری کښې وشو . په دې سره ثابتیږی چه دې رسم لره د پټولو دپاره حضرت جعفرصادق رحمه الله طرف ته منسوب کولې کیږی . او که نه نو په حقیقت کښې دا تقریب د حضرت معاویه رضی الله عنه د وفات په خوشحالئ کښې کولې کیږی .

کوم وخت چه دا رسم ایجاد شو شیعه د مسلمانانو نه مغلوبه او وریدونکی وو . ددې وجه نه دا اهتمام وکړې شو چه شیرینی علانیه تقسیم نه کړې شی دې دپاره چه راز ښکاره نه شی بلکه دحضرت معاویه رضی الله عنه دښمنانو په خاموشئ سره یو بل ته ورتللو سره هغه ځائ دا شیرینی خوری چرته چه ایښودلې شوې ده او په دې طریقه خپله خوشحالی یو بل باندې ظاهره کوی . چه کله د دوی دا راز ښکاره شو نو هغې لره ئې حضرت جعفرصادق طرف ته منسوب کولو سره د

Maktaba Tul Ishaat.com

تهمت ئې په هغه باندې ولګولو چه هغوی پخپله په دې تاریخ دخپلې فاتحې حکم ورکړې دې حالانکه دا ټولې دروغ خبرې دي . مسلمانانو باندې لازمه ده چه هیچرې داسې رسم ونه کړی بلکه نورو له هم ددې د حقیقت نه خبرولو سره دهغوی د بچ کولو کوشش وکړئ . فقط والله الهادی الی سبیل الرشاد .

۲۰ رجب سنه ۸۷ هجری

د اذان نه وړاندې درود شریف وئیل

سوال :- زمونږ په مسجد کښې د شلو کالو راهیسې مونځ کیږی الحمد لله هیڅ قسمه جګړه وغیره نه ده شوې لیکن څو ورځو نه بعضې خلق په دې مسئله باندې په بحث کښې مبتلا دی چه په هغې سره په محله کښې پخپل مینځ کښې ډیر جدا والې پیدا شوې دې چه آیا د اذان نه وړاندې مؤذن په اوچت آواز سره درود شریف وئیلو سره اذان شروع کړی او که مؤذن درود شریف په پټه وئیلو سره اذان شروع کړی چه په هغې سره د جدا والې اودا رنج اوغم ختم شی آیا دا خبره صحیح ده ؟ داسې کولې شی او که درود شریف اذان سره په اوچت آواز وئیلو سره آذان ورکول ضروری دې ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د درود شریف موقع شریعتِ مطهره د اذان نه پس ښودلې ده نه د اذان نه وړاندې ، لهذا د اذان نه وړاندې درود شریف وئیل که په اوچت آواز سره وی یا په آهسته آواز سره به هرحال ناجائز او بدعت دې اوپه دین کښې دخپل طرفه زیادت دې ، ددې مثال داسې دې لکه څوک د مونځ د آخر په ځای مونځ شروع کولو سره د سبحانک اللهم ـ الخ . په ځای درود شریف شروع کړی او منع کولو والا ته د درود شریف منکر اووائی . فقط والله تعالی اعلم

۱۱ رمضان المبارک سنه ۸۸ هجر

د اذان نه پس په اوچت اواز سره صلوة اوسلام

سوال :- الدرالمختار باب الاذان کښې دا لفظ راغلې دې چه «**التسلیم بعدالاذان ـ الخ**» ددې نه څه مراد دی ؟ آیا هغه سلام چه بریلوی حضرات یې وائی او که بل څه مراد دی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د الدرالمختار پوره عبارت دادې (**فائده**) التسلیم بعدالاذان حدث فی ربیع الآخر سنة سبع مائة واحدی وثمانین فی عشاء لیلة الاثنین ثم یوم الجمعة ثم بعد عشر سنین حدث فی الکل الا المغرب ثم فیها مرتین وهو بدعة حسنة قال ابن عابدین (قوله وهو بدعة حسنة) قال فی النهر عن القول البدیع والصواب من الاقوال انها بدعة حسنة وحکی بعض المالکیة الخلاف ایضا فی تسبیح المؤذنین للیل الاخیر من اللیل وان بعضهم منع من ذلک وفیه نظر اه ملخصا (ردالمحتار ص۲۶۳ ج۱).

ددې تسلیم نه مراد هغه درود شریف دې چه دهغې حکم په حدیث کښې وارد دې

عن عبداللہ بن عمرو بن العاص قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما یقول ثم صلوا علی فانہ من صلی علی صلوۃ صلی اللہ علیہ وسلم بہا عشرا ثم سلوا اللہ لی الوسیلۃ فانہا منزلۃ فی الجنۃ لا ینبغی الا لعبد من عباد اللہ وارجوا ان اکون انا ہو فمن سال لی الوسیلۃ حلت علیہ الشفاعۃ رواہ مسلم (مشکوۃ المصابیح ص۶۴ ج۱) وفی الصحیح لمسلم عن عبداللہ بن عمرو بن العاص انہ سمع النبی صلی اللہ علیہ وسلم الخ (الصحیح لمسلم ص۱۶۶ ج۱) فی شرح معانی الاثار بہذہ الالفاظ الا انہ مکان منزلۃ منزل ومکان حلت علیہ الشفاعۃ حلت لہ الشفاعۃ (شرح معانی الاثار ج۱ ص۸۰)

په دې حدیث کښې د ((ثم صلوا علی)) امر سامعینو سره مؤذن ته هم شامل دې . پس د درود شریف ثبوت خو د حدیث نه دې البته د هغې کیفیت مستحدث دې دهغه کیفیت په بدعت کیدلو کښې عبارتونه مختلف دی د تطبیق صورت دادې چه که چرته هغه خاص کیفیت کښې زیات ثواب وګڼلې شی او دهغې التزام نه وی نو جائز دې او که نه نو بلاشبهه بدعت دې . قال سلطان العلماء الملا علی القاری فما یفعلہ المؤذنون الان عقب الاذان من الاعلان بالصلوۃ والسلام مرارا اصلہ سنۃ والکیفیۃ بدعۃ لان رفع الصوت فی المسجد ولو بالذکر فیہ کراھۃ سیما فی المسجد الحرام لتشویشہ علی الطائفین والمصلین والمعتکفین (مرقات ج۲ ص۱۶۱)

زمونږ د زمانې اهلِ بدعت هغې لره ضروری ګرځولې دې که چرته یې څوک نه وائی نو هغه ته بدې ردې وئیلې کیږی چه التزام مالایلزم دې . امام طحاوی رحمه الله د اذان نه پس مطلقا دعا باندې بحث کولو سره دهغه خلقو تردید کړې دې چه هغې لره د مستحبو نه زیاته درجه ورکوی . همدارنګه اکثر اهلِ بدعت صلوۃ اوسلام لره اذان باندې مقدم کوی . او ددې هیڅ ثبوت نشته . همدارنګه مروجه صلوۃ اوسلام که د اذان نه وړاندې وی یا وروستو هغه په اوچت آواز سره بلکه لاؤډسپیکر باندې وئیلې کیږی . قطع نظر ددې نه چه په ذکر کښې اخفاء اولی بلکه مطلوب دی . مسجد کښې دننه یا مسجد ته نزدې په زورسره آواز ویستل که ذکر بلکه د قرآن تلاوت وی هم ممنوع دې . د ملاعلی قاری عبارت بطورنمونه تیرشوې دې

ددې تمامو تفصیلاتو نه قطع نظر چونکه زمونږ په زمانه کښې بالخصوص برصغیر هندوپاک بشمول ایران وافغانستان اوبلوچستان مروجه صلوۃ اوسلام بالجهرد بریلوی حضراتو شعاردې چه دې مستحب لره د فرض او واجبو مقام ورکوی . ددې وجه نه ددې نه ځان ساتل شرعاً ضروری دی . چنانچه فقهاؤ ددې تصریح کړې ده چه کله یو مستحب لره خلق ضروری ګڼل شروع کړی نو په داسې وخت کښې دهغې ترک واجب دی . فقط والله اعلم ۲۲ ربیع الاخر ۹۲هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د روژې نیولو رسم

سوال :- زمونږ طرف ته دا رواج دې چه کله ماشوم باندې رومبنۍ روژه نیسی نو د روژې ماتولو په وخت دهغه په مرۍ کښې هار اچوی او یو یا دوه دیگونه پخوی اوهغه په دوستانو او خپلو خپلوانو باندې خوری او جمات ته د افطار دپاره خوراک استولې کیږی نو آیا د داسې خوراک ثبوت دیو حدیث نه ثابت دې او که نه ؟ او طریقه مذکوره جائز ده اوکه نه؟ خوراک به یی هم صحیح وی یا نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : ددې رسم په شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته . دې لره ثواب گڼلو سره کول دین کښې دخپل طرف نه د زیاتی کولو د وجه نه بدعت او ناجائز دې بلکه ثواب یی که هم ونه گنی نو بیا هم ددې پرینبودل لازم دی ځکه چه دا داسې رسم جوړ شوې دې چه دهغې قباحت په اهلِ عقل والو باندې ښکاره دې ، فقط والله تعالی اعلم ۱۲ رمضان سنه ۸۸ هجری

په قبر باندې د گلابو اوبه شیندل

سوال :- د مړی د دفن کولو په وخت قبر کښې دننه یا د پاسه د گلابو اوبه شیندل صحیح دی اوکه نه ؟ وائی چه د خوشبو څیز دې او خوشبو سره مړی ته خوشحالی ملاویږی هم دغه شان اگربتی (دخوشبو تیلې ، قبرباندې یا د قبر نه جدا بلول څنگه دی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قبرکښې دننه خوشبو شیندل مستحب ده . باندې اگربتی (دخوشبو تیلې) وغیره بلول بدعت دې . والله سبحانه وتعالی اعلم . ۲۷ رمضان سنه ۸۸هجری

د رمضان په آخری جمعه باندې وداعی خطبه وئیل

سوال :- د ماهِ رمضان د آخری جمعې په خطبه کښې الوداع او الفراق وئیل جائز دی اوکه نه؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب :

ددې په شرع کښې هیڅ اصل نشته دې . بلکه بدعت دې . فقط والله تعالی اعلم

۹شوال سنه ۹۵ هجری

مبارکو شپو کښې په مسجد کښې اجتماع

سوال - څه فرمائی علماءِ دین په دې مسئله کښې چه د عیدین . نصف شعبان . د رمضان المبارک په عشره اخیراو په نورو مبارکو شپو کښې چه عام رواج جوړ شوې دې چه جماتونو کښې د ذکر اوتلاوت وغیره دپاره خلق جمع کیږی او بعضې جماتونوکښې د تقریر هم اهتمام کیږی ددې شرعاً څه حیثیت دې ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې مبارکو شپو کښې جماتونو ته د تللو د عبادت کولو لپاره درې طريقې دی:

(۱) جمات کښې ته تللو سره د عبادت کولو اهتمام ئې ونه کړو بلکه اتفاقاً جمات ته تللو سره په ذکر اوتلاوت کښې مشغوله شو ، دا جائز دی ، ليکن دا نوافل او ذکر که چرته ئې په کورکښې کولې نوزيات ثواب به ملاويدلو ، بلکه د مسجدحرام اود مسجدنبوی په نسبت هم کورکښې د نفل عبادت زيات ثواب دې ، چنانچه حديث کښې دی : ((عن زيد بن ثابت رضی الله عنه ان النبی صلی الله عليه وسلم قال صلوة المرء فی بيته افضل من صلوته فی مسجدی هذا الا المکتوبة)) (رواه ابوداود). ((وايضا عنه ان النبی صلی الله عليه وسلم قال افضل الصلوة صلوة المرء فی بيته الا المکتوبة)). رواه الجماعة الا ابن ماجة (نيل الاوطار)

(۲) جمات ته د تللو اهتمام کړئ شوې وی نو دا بدعت دې ، ددې وجه نه چه د نوافلو دپاره د جمات اهتمام کولو مطلب دادې چه جمات کښې نوافلو کولو لره زيات ثواب گڼی او دا شريعت مطهره باندې زياتوالې دې بلکه د الله اود رسول صلی الله عليه وسلم مقابله ده ځکه چه احاديثوکښې ددې صراحت دې چه د نوافلو په کورکښې کول زيات افضل دې کما مر

(۳) مبارکو شپوکښې جمات کښې د عبادت اهتمام هيئتِ اجتماعيه سره وکړې شی مثلاً دنوافلو جماعت وکړې شی يا د تقاريرو اهتمام وکړئ شی ، دا صورت هم بدعت دې ، د دويم صورت نه زيات قبيح دې ، په دې کښې خو يو هغه خرابی ده چه په دويم نمبر کښې ذکر شوه ، دويمه دا خرابی هم ده چه د نفلی عبادت دپاره ئې هيئت اجتماعی پيدا کړو چه شرعاًممنوع دې قال ابن عابدين وفی الامداد ويحصل القيام بالصلوة نفلا فرادی من غير عدد مخصوص وبقراءة القرآن والاحاديث وسماعها وبالتسبيح والثناء والصلوة والسلام علی النبی صلی الله عليه وسلم وقال ايضا بعد اسطر (تتمه) اشار بقوله فرادی الی ما ذکره بعد فی متنه من قوله ويکره الاجتماع علی احياء ليلة من هذه الليالی فی المساجد وتمامه فی شرحه وصرح بکراهة ذلک فی الحاوی القدسی (الشاميه ص ۳ ج ۱)

بعضې خلق دا وائی چه په کورنو کښې شور وی ماشومان ژاړی چه د هغې د وجه نه خشوع باقی نه پاتې کيږی دا د شيطان دهوکه ده . په اصل کښې خشوع نوم دې د سنت مطابق عبادت کول . که چرته ئې د سنت مطابق عبادت وکړو نوخشوع اوخضوع هم حاصله ده ، او که چرته خلاف سنت ډير زاری او منت او هيئت خشوع اختيارکړی د شرعې په نظر کښې هغې ته خشوع نه وئيلې کيږی . د فکر خبره ده چه سرورکائنات صلی الله عليه وسلم خو انتهائی د سختې مجبورئ باوجود د تهجد وغيره نوافل کورکښې کوی او هم هغې لره زيات ثواب گڼې او نن مونږ دا وينا شروع کړه چه مونږ

Maktaba Tul Ishaat.com

نه په کور کښې خشوع نه حاصلیږی . ظاهره ده چه د شیطان دهوکه ده ، حدیث کښې دی چه حضورصلی الله علیه وسلم د شپې پخپله حجره مبارکه کښې نفل کول او حضرت عائشه رضی الله عنها به مخې ته خپې غزولوسره ملاسته وه ، چه کله به دوی صلی الله علیه وسلم سجده کوله نو لاس به ئې دهغې خپو سره اولګولو نو بیا به هغې خپلې خپې راغونډې کړې ، چه کله به حضور صلی الله علیه وسلم د دویم رکعت دپاره اودریدلو نو حضرت عائشې رضی الله عنها به بیا خپلې خپې غزولې . د شپې تیاره . د چراغ وغیره انتظام نه وو . په کورکښې دومره وسعت نه وو چه یو سړې خملی او بل سجده وکړې شی او مسجدنبوی دومره نزدې چه د حجرې نه قدم راویستلوسره به مسجد ته رارسیدلو . بیا مسجد هم مسجدِ نبوی دې چه د هغه افضلیت ښکاره دې ، ددې باوجود د محسنِ اعظم صلی الله علیه وسلم عمل مبارک دا وو چه حجره کښې ئې نوافل کول مسجد ته به ئې تشریف نه وړلو .

همدارنګه بعضې خلق دا وائی چه په کور کښې خانله مونځ کولو سره خوب زر راځی او که چرته په مسجد کښې هیئتِ اجتماعیه سره ذکراو نوافلو کښې شروع شی ، تقاریروی اود نوافلو جماعت وغیره نو خوب ختمیږی ، په دې طریقه د ډیر زیات عبادت توفیق ملاویږی که چرته خانله په کورکښې نوافل وغیره کوې نو ددې نیم هم نه شې پوره کولې .

ښه پوهه شئ چه تکثیرِ عبادت یا د هغې کمیت مقصود نه دې بلکه د عبادت په کیفیت باندې د ټول ثواب دارمدار دې . که چرته لږ عبادت دې وکړو نو دا دهغه عبادت نه ډیر ښه دې چه د سنت خلاف وی . سنت دادې چه ترڅوپورې په طبیعت کښې خوند وی نوافلو وغیره کښې مشغوله اوسه او چه کله د خوب غلبه وی طبیعت ستړې شی نو آرام اوکړه ، چنانچه حدیث شریف کښې دی

عن انس رضی الله تعالیٰ عنه قال دخل رسول الله صلی الله علیه وسلم المسجد وحبل ممدود بین ساریتین فقال ماهذا قالوا لزینب تصلی فاذا کسلت اوفترت امسکت به فقال حلوه لیصل احدکم نشاطه فاذا کسل اوفتر فلیقعد وفی روایة لمسلم فلیقعد (رواه مسلم) وفیه ایضا عن عائشة قالت دخل علی رسول الله صلی الله علیه وسلم وعندی امرأة فقال من هذه فقلت امرأة لاتنام تصلی قال علیکم من العمل ما تطیقون فوالله لا یمل الله حتی تملوا وکان احب الدین الیه ماداوم علیه صاحبه وفی حدیث عنها رضی الله عنها خذوا من العمل ما تطیقون فوالله لا یسام الله حتی تساموا (رواه الشیخان) فقط والله تعالیٰ اعلم

جمادی الاولی سنه هجری

د دعا په اختتام باندې کلمه وئیل

سوال : زمونږه په علاقه کښې دا دستور دې چه د دعا ختمولو نه پس چه کله په مخ باندې لاس راکاږی هغه وخت کلمه طیبه لااله الا الله محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم وائی آیا په شریعت

کښې ددې څه ثبوت شته دې؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د دعا په آخر کښې د دورد شريف او د آمين نه سوا بل څه ونيل ثابت نه دی . لهذا په مخ باندې د لاس رانښکلو په وخت د کلمې طيبې وئيلو دستور بدعت دې ځنگه چه د خوراک نه د فارغيدلو نه پس يا د تلاوت نه پس کوم يو سرې د دعاماثوره په ځائ يا دهغې نه پس کلمه طيبه اووائی نو دې لره به هرسړې په دين کښې زياتوالې او بدعت گڼی . فقط والله اعلم ۱۴جمادی الاولی ۹۲هجری

په قبر باندې شنه څانگه يا گلاب ايښودل

سوال - څه ارشاد فرمائی علماء دين د لاندې مسئلې متعلق آيا قبر باندې شنه څانگه ښخول يا گلاب اچول مستحب دی؟ هم يو ځلې يا چه کله په دريمه او څلورمه ورځ قبر ته ځی نو هرځلې به مستحب اوجائز وی يا نه؟ وائی چه دا په حديث سره ثابت دی . بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : حضورصلی الله عليه وسلم په دوو قبرونو باندې د کهجورې د څانگې دوه ټکړې کيښودلو سره اوفرمائيل چه ترڅو پورې دا وچې شوې نه وی په عذاب کښې به تخفيف وی دا د حضورصلی الله عليه وسلم د لاس برکت وو . که چرته دا قاعده عام وې نو صحابه کرامو رضی الله عنهم به ضرور ددې اهتمام کولې ځکه چه دا حضرات حريص علی الخير وو . د حضورصلی الله عليه وسلم په قول اوفعل باندې د پوهې دپاره د صحابه کرامو رضی الله عنهم تعامل لره کتل لازم دی . دهغوی تعامل د حضورصلی الله عليه وسلم د قول اوفعل تفسيردې . همدارنگه نن سبا چه ددې څومره اهتمام کولې کيږی او دې لره لازم گڼلې کيږی ددې په بدعت کيدلو کښې هيڅ شبهه نشته . د دې نه علاوه ددې دپاسه داسې څيزونوسره د خلقو په گناهونو باندې جراء ت زياتيږی ددې وجه نه ناجائز دی . د گلاب اچولو رسم بدعت دې شريعت کښې ددې هيڅ ثبوت نشته. فقط والله تعالی اعلم . يکم ذی الحجه سنه ۸۲هجری

ايصالِ ثواب باندې اُجرت اخستل جائز نه دی

سوال - زيد بکر ته اووئيل چه څما د خپلو خپلوانو قبرستان ته روزانه څه . قرآن مجيد . حدشريف او (قُل هو) وايه او څما خپلوخپلوانو ته ئې ښه او څما نه هره مياشت تنخوا اخله . بکرته دا عمل کول ځنگه دی؟ د تنخوا رقم دهغه دپاره ځنگه دې که چرته هغه ته جائز نه وی نود زيدنه اخستلو سره بل مسکين ته ورکول جائز دی اوکه بالکل د زيد نه دې نه اخلی؟ او د زيد خپلوخپلوانو ته داسې فاتحه خوانۍ سره ثواب رسی اوکه نه؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال فی ردالمحتار ان القاری اذاقرء لاجل المال فلا ثواب له فای شیء

Maktaba Tul Ishaat.com

يهديه الى الميت وانما يصل الى الميت العمل الصالح (رد المحتار ص ج ۲) وفي شرح التنوير في بيان الاجارة الفاسدة (و) لا لاجل الطاعات وقال في رد المحتار تحت (قوله ويفتى اليوم) قال تاج الشريعة في شرح الهداية ان القرآن بالاجرة لا يستحق الثواب لا للميت ولا للقاري وقال العيني في شرح الهداية ويمنع القاري للدنيا والاخذ والمعطي آثمان فالحاصل ان ما شاع في زماننا من قراءة الاجزاء بالاجرة لا يجوز لان فيه الامر القراءة واعطاء الثواب للامر والقراءة لاجل المال فاذا لم يكن للقاري ثواب لعدم النية صحيحة فاين يصل الثواب الى المستاجر ولولا الاجرة ما قرء احد لاحد في هذا الزمان الى جعلوا القران العظيم مكسبا ووسيلة الى جمع الدنيا انا لله وانا اليه راجعون اه (رد المحتار ص ج ۵)

پاسنی عبارت سره ثابته شوه چه د بکر دا عمل جائز نه دي . تلاوتِ قرآن باندې أجرت مقررولو سره تلاوت کولو سره مړی ته ثواب رسيدل خو لرې خبره ده په خپله قاري صاحب ته ثواب نه ملاويږي . پس چه هرکله په خپله قاري مستحق د ثواب نه دې نومړی ته به څه ثواب ورسيږی ؟ ذکر شوې پيسې دهغه دپاره جائزنه دی او نه يی اخستلو سره بل چاته ورکول جائز دی که چرته ئي کوم وخت اخستې وی نودهغې واپس کول ضروری دی . فقط والله تعالى اعلم

۱۴ جمادی الاولى سنه ۸۲ هجری

د سخت باران يا د وبا په وخت اذان کول

سوال په خناوروکښې وبا خوره شوې ده . دهغه وبا لرې کولو دپاره خلك د قرآن تلاوت کوی چه دهغې په برکت سره الله تعالى رحم وکړی او روزانه ترڅوپورې چه وبا باقى وی څلورو گوښونو کښې اذان کول شرعاً جائز دی اوکه نه ؟ هم دغه شان په سخت باران او په سخته سيلئ کښې اذان کول څنګه دی ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کچرې على سبيل التداعى نه وی او دخپل عادت مطابق تلاوت کوی نو جائز دی د تداعى صورت جائز نه دې . فقهاء کرامو رحمهم الله په غيرصلاة کښې چه د اذان خومره مواقع بيان کړی دی په هغې کښې مواقع مسنوله نشته دي او مفهوم مخالف يعنى عدم ذکر عدم جواز باندې دال دې . قال في الشامية رايت في كتب الشافعية انه قد يسن الاذان لغير الصلاة كما في اذن المولود والمهموم والمصروع والغضبان ومن ساء خلقه من انسان او بهيمة وعند مزدحم الجيش وعند الحريق (الى قوله) وعند تغول الغيلان (الى قوله) وزاد ابن الحجر في التحفة الاذان والاقامة خلف المسافر قال المدنى اقول وزاد في شرعة الاسلام لمن ضل الطريق في ارض قفر اى خالية من الناس الخ (رد المحتار ص ج ۱) فقط

جمادی الاولی سنه هجری

قبرونو باندې څادر غوړول

سوال :- قبرونو باندې څادر غوړول څنګه دی ؟ يو سړی وائی چه خانه کعبه باندې غلاف غوړولې کيږی نو په قبرونو باندې څادر غوړولو کښې څه حرج دې ؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب :عن عائشة رضی الله عنها ان الله لم يأمرنا فيما رزقنا ان نكسوا الحجارة واللبن والطين (مسلم وابوداود) په دې حديث کښې ديوال باندې د څادر غوړولو ممانعت راغلې دې باوجود ددې نه چه په دې کښې په ظاهره څه قباحت او ايهام شرک وغيره نشته دې . لهذا قبرونو باندې څادر غوړول د ايهام شرک اودغيرالله د تعظيم د وجه نه بطريقِ اولی به ناجائز وی . قال ابن عابدين رحمه الله يكره الستور على القبور (ردالمحتار ص ۸۳۹ج ۱) په خلاف د کعبې د غلاف چه خودِ رسول الله صلی الله عليه وسلم غوړولې دې څکه چه هغې تعظيم مفضی الی الشرک نه دې ددې وجه نه هغې طرف ته په مونځونو کښې استقبال ضروری دې او قبرونو ته مخ کولوسره مونځ کول مکروه دی ، فقط والله تعالی اعلم ۲۵ صفرسنه ۹۲هجری

په تراويحو کښې ختمِ قران باندې متهائی تقسيمول

سوال :- نن سبا په ټولو جماتونو کښې ددې اهتمام کولې کيږی چه په رمضان شريف کښې تراويحو کښې د ختمِ قرآن په موقع باندې بالالتزام متهائی تقسيميږی په دې باره کښې وضاحت وکړئ چه ددې شرعی حيثيت څه دې ؟ همدارنګه دا هم اووائې چه د جمات د وقف آمدنئ نه متهائی تقسيمول يا د هغې دپاره جداچنده کول آيا د دواړو حکم برابر دې اوکه په کښې څه فرق شته ؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د متهائی د تقسيمولو په مروج رسم کښې ډير قبائح دی مثلاً

(۱) هغه مستقل ثواب ګڼلې کيږی چه په دين باندې د زياتوالی د وجه نه بدعت دې .

(۲) دهغې داسې التزام کولې کيږی چه په يو حال کښې هم هغه رسم لره نه پرېښودلې کيږی د التزام د وجه نه خو مستحب کارهم واجب الترک کيږی دهغې به څه وائې چه استحباب ئې هم ثابت نه وی .

(۳) د وقف په پيسو سره په هغې باندې صرف کول ناجائز دی . څکه چه دا خرج د جمات په مصارفو کښې نه دې ، لهذا منتظمه کميټئ باندې شرعاً دهغه پيسو ضمان به واجب وی

(۴) بلاضرورة شرعيه چنده کول ناجائزدی په هغې کښې ددين اود قرآن کريم تحقيراوتذليل دی

(۵) چنده کښې که چرته خطاب خاص کړې شو يا په داسې مجلس کښې خطاب عام کړې شو چه په هغې کښې څه خاص خلق شريک وی نو په دې دواړو صورتونو کښې د جندې ورکوونکورضا

Maktaba Tul Ishaat.com

متيقن نه ده . بلکه ظنِ غالب دادي چه د غيرت اود حياء د وجه نه به ئې رقم ورکړې وی . لهذا هغه رقم سره اخستلې شوې متهائی به حلاله نه وی . قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یحل مال امریء مسلم الا بطیب نفسه (مسند الامام احمد)

(۶) عموماً د داسې تقريباتو په چنده کښې حرامې آمدنۍ والا زياته حصه ورکوی .

(۷) که بالفرض قبائح مذکوره هم نه وی نو بيا هم په هغې کښې يولوئ قباحت دادې چه هغې سره د ناجائز رسم اود بدعتِ شنيعه تائيد کيږی ددې وجه نه بهرحال ناجائز او واجب الترک دې .

فقط والله تعالی اعلم ۱۵ جمادی الاولی ۹۲ هجری

د اذان په جواب کښې د کلمه توحيد نه پس محمدرسول الله وئيل

سوال :- که د اذان په جواب کښې آخرکښې د لااله الا الله جواب ورکولوسره محمدرسول الله هم اووائې نوجائز به وی يا نه ؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د اذان په جواب کښې د لااله الاالله جواب بعينه هم لااله الاالله پکار دې ، د محمدرسول الله اضافه کول په دين کښې زيادت او بدعت دې ، عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول ثم صلوا علی فانه من صلی علی صلوة صلی الله علیه بها عشرا ثم سلوا الله لی الوسیلة فانها منزلة فی الجنة لا ینبغی الا لعبد من عباد الله وارجو ان اکون هو فمن سال لی الوسیلة حلت علیه الشفاعة (رواه مسلم) وقال فی التنویر ویجیب من سمع الاذان بان یقول کمقالته (ردالمحتار ص ۳۶۸ ج ۱) که چرته مؤذن د لااله الا الله نه پس هم داسې په اوچت آواز سره محمدرسول الله اووائی نو هغه به هرسړې په اذان باندې زياتوالې گنلو سره به ورته ناجائز وائی ، هم دغه شان د اذان اوريدلو والا محمدرسول الله وئيل د اذان په جواب باندې خپل طرف نه د زيادت د وجه نه ناجائز دې . فقط والله تعالی اعلم

۲۲ ذی قعده سنه ...... هجری

جنازه باندې د گلونو څادر اچول

سوال :- څه فرمائی علماء دين په دې مسئله کښې چه په مړی باندې د گلونو څادر اچول صحيح دی يا نه. همدارنگه د داسې مړی د جنازې دمونځ کولو نه انکارکول صحيح دی يانه؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جنازه باندې د گلونو څادر اچول بدعت دې لهذا دهغه د جنازې د مونځ کولو نه انکار کول صحيح دی . فقط والله تعالی اعلم ۲۳ ذی الحجه سنه ۸۹ هجری

اذان کښې غټې ګوتې ښکلول او هغه په سترګو باندې راکاږل

سوال اذان کښې اشهد ان محمداً رسول الله باندې چه کوم خلق ګوتې ښکلوی هغوی په ثبوت کښې دا ذکر شوې عبارت پيش کوی . هغه ملاحظه کړئ او تصديق يا ترديد يې وکړئ . عبارت دادې حضرت علامه نبهانی په ,, حجة الله علی العالمين ،، کښې دا روايت درج کړې دې چه په بنی اسرائيلو کښې يو سړی وو چه هغه دوو کالو پورې د خدائ نافرمانی وکړه . د مرګ نه پس خلقو هغه لره په يو ګنده خای کښې ګذار کړو . الله تعالی موسی عليه السلام ته دهغه د اوچتولو او دفن کولو او دهغه د پاره د مغفرت غوښتلو حکم وکړو حضرت موسی عليه السلام عرض وکړو چه خلق دهغه د نافرمان کيدلو شهادت ورکوی ارشاد وشو صحيح ده چه هغه ګنهګار وو مګر هغه به چه دشپې سترګې غړولې او څما د محبوب محمد نوم به ئې ليدلو نو هغه به دهغه نوم ښکلولو او پخپلو سترګو باندې به ئې راکاږلو ددې وجه نه ماته هغه خوښ دې ما دهغه د دوو کالو ګناه معاف کړه . بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی الشامية ويستحب ان يقول عند سماع الاولی من الشهادة صلی الله عليک يا رسول الله وعند الثانية منها قرت عينی بک يارسول الله ثم يقول اللهم متعنی بالسمع والبصر بعد وضع ظفری الابهامين علی العينين فانه عليه السلام يکون قائدا له الی الجنة کذا فی کنز العباد اه قهستانی ونحوه فی الفتاوی الصوفية (الی ان قال) وذکر ذلک الجراحی واطال ثم قال ولم يصح فی المرفوع من کل هذا شیء اهـ علامه شامی د قهستانی وغيره په حوالې سره ددې تقبيل استحباب نقل کولو نه پس د جراحی نه نقل کړی دی چه د يو حديث نه هم ددې ثبوت نشته لهذا ددې په سنيت باندې يو دليل هم نشته . او چونکه عوام ددې لره د سنتو نه هم څه زيات ضروری ګڼلو سره تارک تقبيل لره ملامته کوی لهذا ددې ترک ضروری شو . عبارت منسلکه سره متعلق چه د کوم کتاب حواله پيش کړې شوې ده هغه غيرمعروف دې . که چرته صحيح هم وی نو زيات نه زيات به دا ثابته شی چه د حضور صلی الله عليه وسلم نوم چرته ليکلې شوې وی نو هغه ښکلول او سترګو باندې راکاږل باعث د برکت او ثواب دی . او ددې نه چاته هم انکار نشته . دا څنګه ثابت شو چه نوکونو لره ښکلولو سره په سترګو باندې راکاږلې شی خصوصاً د اذان په وخت . فقط والله تعالی اعلم ۲۵ محرم سنه ۹۱ هجری

د کفن نه پاتې شوې ټکړې نه د امام دپاره جانماز ,مصلی، جوړول

سوال بعضی خلق د جنازې کولو والا امام دپاره لاندې جانماز ,مصلی، د کفن نه پاتې شوې ټکړې نه جوړوی . دا طريقه جائز ده يا نه ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د کفن پاتې شوې ټکړې نه د امام د پاره جانماز ,مصلی، جوړ...

Maktaba Tul Ishaat.com

غلط رسم او ناجائز دي دا د کفن په مصارفو کښې داخل دي . فقط والله تعالی اعلم

۲۹ جمادی الاولی سنه ۹۲ هجری

اجتماعی طور باندې درود شریف وئیل

سوال :- د جمعې مونځ نه پس اجتماعی طورباندې بعضې خلق کیناستلو سره دکومې ونې په تخم باندې هره جمعه په رو آواز سره درود شریف اووائی نو جائز به وی اوکه نه ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کله کله بلااهتمام داسې کول اګرچه جائز دی مګر آئنده تللو سره داسې څیزونه د بدعت حده پورې رسیږی . دهغې اهتمام او التزام کول شروع کیږی او رنګ په رنګې د قیودو اضافه شروع کیږی چه دهغې په شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته دې . دا په شریعت باندې زیادت دې چه دهغې چاته هم حق نشته ددې وجه نه د داسې امورو نه اجتناب ضروری دې . خانله هر سړې چه څومره غواړی درود شریف دې وائی .باعث د برکت دې . فقط والله تعالی اعلم

۱۲ ذی قعده سنه ۸۲هجری

د تعزیت دپاره جمع کیدلو سره کیناستل

سوال :- مړی لره د دفن کولو نه پس نزدې رشته دار او میلمانه رشته دار . اود مړی وارثانو لره خپل خان سره د خوراک دپاره دمړی کور ته راځی . دا خبره خو مستحسنه ده . لیکن دهغوی سره د لرې رشته دار . چه دهغوی دپاره هغه ورځ د کوروالو دپاره نغرې بلیږی او د تربورولئ معزز حضرات هم د مړی والو د تسلئ دپاره د ادیرې نه واپس د مړی والو کور ته راځی او په خوراک کښې شریک کیږی چه دهغې په وجه کله خو دخپلوخپلوانو نه راغلې شوې خوراک کفایت کوی اوکله مړی والو ته یا دهغه نزدې رشته دارانو ته د بازار نه راوړل پیښیږی دا که چرته جائز نه دی نو ددې ګناه به په چاباندې وی ؟ آیا څوک چه د تسلئ دپاره د خوراک په انتظارکښې وی او شریک طعام وی . یا مړی والا اودهغوی نزدې رشته دار . چا چه ټولو راتللو والو باندې خوراک ورکول خپل مذهبی . اخلاقی فرض ګڼلی وی . بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دا رسم یقیناً ناجائز دې او انتهائی د بې غیرتئ خبره ده . په دې ګناه کښې خوړلو والا او ورکونکی ټول شریک دی بلکه نزدې رشته دار هم که چرته دې رسم لره لازم ګڼی او په دې کښې شریک نه کیدلو لره بدمنی یا دا طعام د مړی والو د طرفه وی نو دهغوی دپاره به هم دا کار ناجائز وی . د اهلِ میت د تعزیت دپاره خاځ مخصوصولو سره کیناستل اود نورو خلقو هغلته جمع کیدل دا هم ناجائز دی قال ابن عابدین وفی الامداد قال کثیر من متاخری ائمتنا یکره الاجتماع عند صاحب المیت بل اذا فرغ ورجع الناس من الدفن فلیتفرقوا ویشتغل الناس بامورهم وصاحب المیت بامره (ردالمحتار ص ۔ ج ۔) فقط والله تعالی اعلم

۔ ربیع الآخر سنه ۔ هجری

روزانه یو ځای کیدلوسره قبرستان ته تلل

سوال :- د مړي د وفات په دویمه او دریمه ورځ خصوصي طور باندې د سحر مونځ نه پس دهغه د ایصالِ ثواب دپاره خپل خپلوان او میلمانه کوم چه په جنازه کښې شریک وو ادیرې ته تللوسره او بیا واپس کیدلوسره راتلل او څه وخت د مړي په ځائ کښې حصاریدل او بیا چائ وغیره سکلوسره دهغه ځائ نه رخصتیدل . بیا ماسپخین ته او مانبام ته هم دا سلسله جاري وی . آیا دا شرعاً جائز دی ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دا ټول خرافات دی شرعاً ددې هیڅ جواز نشته ، دا شریعتِ کامله باندې زیادت دې او واجب الاحتراز دی . د غم په موقع کښې دعوتونه خورل بې غیرتی ده . فقط والله تعالی اعلم ۱۲ربیع الآخر سنه ۹۲هجری

د خطبې په حالت کښې درود شریف وئیل

سوال :- چه کله په خطبه کښې د حضورصلی الله علیه وسلم نوم مبارک راشي یا خطیب دا آیت اووائی ((**یاایهاالذین امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیماً**)) نو د اوریدلو والو دپاره درود شریف وئیل جائز دی اوکه نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : چونکه خطبه د مونځ په حکم کښې ده ددې وجه نه په دې حالت کښې په ژبې سره وئیل جائز نه دی زړه کښې یې وئیلې شی **((قال صلی الله علیه وسلم اذا خرج الامام فلا صلوة ولا کلام وفی الشامیة (قوله ولا کلام) ای من جنس کلام الناس وکذلك اذا ذکر النبی صلی الله علیه وسلم لا یجوز ان یصلوا علیه بالجهر بل بالقلب وعلیه الفتوی)) (ردالمحتار ص۷۶۸ ج۱) فقط والله تعالی اعلم**

۲شوال سنه ۱۳۸۶هجری

دخلقو د ویرې نه ((ان الله وملائکته ـ الخ)) وئیل

سوال :- امام د خلقو د ویرې نه ((ان الله وملائکته ـ الخ)) وائی چه که چرته دا ونه وایم نو مقتدیان به مې دامامت نه اوباسی شرعاً ددې څه حکم دې ، که چرته یې امام وائی نو ددې ګنجائش شته اوکه نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : **قال الله تعالی** : ((**ومن یتق الله یجعل له مخرجاً ویرزقه من حیث لایحتسب**)) ، ((**ومن یتق الله یجعل له من امره یسرا**)) ، ((**ومن یتوکل علی الله فهو حسبه**)) ، ((**ومن یهاجر فی سبیل الله یجد فی الارض مراغما کثیرا وسعة**)) ، **((الا ان نفسا لن تموت حتی تستکمل رزقها الا فاتقوا الله واجملوا فی الطلب وتوکلوا علیه))**، ددې نصوصو په موجودګئ کښې دا خطره چه که چرته د بدعت ارتکاب نه کوی نو

Maktaba Tul Ishaat.com

دهغه امامت څی او بیا به د لوړې نه مرشی انتهائی د ضعیف ایمان دلیل دې او د کسب معاش دا ذلیل ترینه طریقه ده ، د حکم شرعی نه علاوه د غیرت هم دا تقاضا ده چه دداسې امامت نه دې فوراً استعفاء ورکړی فقط والله تعالی اعلم ۱۷ ربیع الاخرسنه ۸۸ هجری

د یولسمې خوراک

سوال :- که چرته د خپلوانو یا د ملګرو د کورونو نه د یولسمې خوراک یاد محرم کیر یا د شبِ براءت حلوه دا خلق کورته درواستوی نواخستل به یی جائز وی اوکه نه. که چرته یی نه اخلې او واپس یی کړې نو د خفه کیدلو خطره ده ، یا دهغوی نه اخستلوسره په ماشومانو باندې ئې اوخوروې یایو غریب له ورکړئ شی نوشرعاً به ددې ګنجائش وی اوکه نه؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : که چرته داسې قسم خوراک پخولو والا غیرالله لره دنفع اونقصان مالک ګنی نو دهغه دا کار شرک دې او دا خوراک حرام دې . ددې قبلول په یو صورت کښې هم جائز نه دې ، او که چرته د نفع او نقصان مالک یی نه ګنی نو خوراک حرام نه دې مګر دا کار بدعت دې د داسې خوارک اخستلو نه حتی الامکان د بچ کیدلو کوشش دې وکړئ شی دې دپاره چه د بدعت د اشاعت او تائید ګناه نه وی ، فقط والله تعالی اعلم. ۲۲ربیع الاخر سنه ۹۲ هجری

میلاد کښې قیام کول

سوال :- مروجه میلاد النبی صلی الله علیه وسلم کښې قیام کول څنګه دی ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : محفلِ میلاد کښې قیام بدعت دې ، حدیث کښې ددې صفا ممانعت راغلې دې ، حضور صلی الله علیه وسلم عین حیات کښې صحابه کرامو رضی الله عنهم نه اوفرمائیل چه تاسو اودریدلوسره ځما تعظیم مه کوئ څنګه چه د عجمو دستور دې چه هغوی بخپل مینځ کښې دیو بل په اودریدلوسره تعظیم کوی ، محفلِ میلاد په یو خاص ورځ کښې کول او هغه ضروری ګنل ، دشیرینئ وغیره تقسیمولو اهتمام کول ، قیام کول دا امور شرعاً ناجائز دی ، هدارنګه د حضورصلی الله علیه وسلم په مجلس کښې د حاضریدلو اعتقاد ساتل شرک دې ددې امورو نه که چرته مجلس پاک وی نو باعثِ برکت او هدایت دې اوکه نه نو ضلالت اوګمراهی ده . فقط والله تعالی اعلم ۱۲رجب سنه ۹۱ هجری

داختر مُبارکی وئیل

سوال :- نن سبا چه د اختر په ورځ بالخصوص د اخترډمونځ نه پس د ((اخترمُبارکئ)) وئیلو عام رواج دې آیا په شریعت کښې ددې څه اصل شته ؟ او په دې کښې څه قباحت خو نشته ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب شریعت کښې ددې هیڅ ثبوت نشته دې او په عوامو کښې ددې التزام شروع شوې دې ددې وجه نه مکروه دې او که چرته دې له ثواب هم ګنلې کیږی نو په شریعت کښې د زیادت اود دبدعت کیدلو د وجه نه سخته ګناه ده قال ابن الحاج فی المداخل قد اختلف علماؤنا رحمهم الله تعالی فی قول الرجل لاخیه یوم العید تقبل الله منا ومنک وغفرلنا ولک علی اربعة اقوال جائز بانه قول حسن، مکروه لانه من فعل الیهود مندوب الیه لانه دعاء ودعاء المؤمن لاخیه مستحب. الرابع لا یبتدء به وان قال له احد رد علیه مثله. اذا کان اختلافهم فی هذا الدعاء الحسن مع تقدم حدوثه فما بالک بقول القائل عید مبارک مجردا عن تلک الالفاظ مع انه متاخر الحدوث فمن باب اولی ان یکره وهو مثل قولهم یوم مبارک ولیلة مبارکة وصبحک الله بالخیر ومساک الله بالخیر وقد کره العلماء رحمهم الله تعالی کل ذلک (المدخل ص ۲۳ ج ۲) فقط والله تعالی اعلم

ذی قعده سنه ۱۱ هجری

د تیر په شان بل سوال

سوال :- د اختر په ورځ د « د اختر مبارکئ » وئیلو څه حکم دې ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب :

قال العلامة الحصکفی رحمه الله تعالی والتهنئة بتقبل الله منا ومنکم لا تنکر. وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی وانما کذلک لانه لم یحفظ فیها شیء عن ابی حنیفة واصحابه رحمهم الله تعالی وذکر فی القنیة انه لم ینقل عن اصحابنا کراهة وعن مالک رحمه الله تعالی انه کرهها وعن الاوزاعی انها بدعة وقال المحقق ابن امیر حاج بل الاشبه انها جائزة مستحبة فی الجملة ثم ساق اثارا باسانید صحیحة عن الصحابة رضی الله تعالی عنهم فی فعل ذلک ثم قال والمتعامل فی البلاد الشامیة والمصریة عید مبارک علیک ونحوه وقال یمکن ان یلحق بذلک فی المشروعیة والاستحباب لما بینهما من التلازم فان من قبلت طاعته فی زمان کان ذلک الزمان علیه مبارکا علی انه قد ورد الدعاء بالبرکة فی امور شتی فیؤخذ منه استحباب الدعاء بها هنا ایضا اه (رد المحتار ص ۱۱۳ ج ۱)

وقال الحافظ رحمه الله تعالی معزیا لابن رشید وقد روی ابن عدی من حدیث واثلة انه لقی رسول الله صلی الله علیه وسلم یوم عید فقال تقبل الله منا ومنک فقال نعم تقبل الله منا ومنک وفی اسناده محمد بن ابراهیم الشامی وهو ضعیف وقد تفرد به مرفوعا وخولف فیه فروی البیهقی من حدیث عبادة بن الصامت رضی الله تعالی عنه انه سال رسول الله صلی الله علیه وسلم عن ذلک فقال ذلک فعل اهل الکتابین واسناده ضعیف

Maktaba Tul Ishaat.com

ایضا وکانہ ارادانہ لم یصح فیہ شیٔ ورویناہ فی المحاملیات باسناد حسن عن جبیر بن نفیر قال کان اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا التقوا یوم العید یقول بعضهم لبعض تقبل الله منا ومنک (فتح الباری ص۳۰۰ ج۲)

حاصل دا چه د دعاء تقبل الله منا ومنک په ثبوت او جواز کښې اختلاف دې . ثبوت راجع دې . په دې باندې قیاس کولو سره د اخترمبارکۍ د جواز قول نقل کړې شوې دې . ددې وجه نه ددې الفاظ مخصوصه تعیین او دا سې التزام چه د حکم شرعی کیدلو اشتباه وی مکروه دی . ددې وجه نه د علماء او صلحاء تعامل نشته . مطلق دعاء جائز او مستحسن ده . والله تعالی اعلم

۱۸ شعبان ۱۴۱۱ هجری

د رخصتیدلو په وخت خدا حافظ وئیل

سوال : په دې دور ترقۍ کښې د رخصتۍ په وخت د السلام علیکم په ځاې د .. خدا حافظ .. وئیلو عام دستور شوې دې شرعاً ددې څه حکم دې ؟

الجواب باسم ملهم الصواب : دا رسم ناجائز دې . که چرته د السلام علیکم په ځاې یې خدا حافظ اووئیلو نود شریعت تحریف دې اوکه چرته د السلام علیکم سره ئې اووئیل نو شریعت باندې زیادت دې . البته که چرته سلام وداع نه جدا خدا حافظ اوکله څه نور دعائیه کلمات اووئیلې شی نو هیڅ حرج نشته دې . مگر هم ددې الفاظو په التزام سره واضحه ده چه موقعهٔ وداع دپاره خپل طرف نه مخصوص الفاظ متعین کولې کیږی چه دهغې زیادت فی الدین کیدل ظاهره دی . اوکه چرته دا اصطلاح دیوغیرقوم نه اخستلې شوی وی نو نورهم زیات قبیح دی . فقط والله اعلم

۱۵ ربیع الاول ۹۷ هجری

عید شب براء ت

سوال : شب براء ت کښې اخترکول او حلوه پخول څنګه دی ؟ که چرته د ثواب د نیت نه بغیر هسې بخه کړې شی نو آیا په دې کښې څه حرج دې . همدارنګه د چرته نه راغلی حلوه خوړلو کښې څه حرج خونشته ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : شب براء ت کښې د مبارکۍ کولو او حلوه پخولو شریعت کښې هیڅ ثبوت نشته دې لهذا دا امور ناجائز او بدعت دی . که چرته محض د رسم په طور باندې حلوه بخه کړې شی د ثواب عقیده نه وی نو بیا هم په دې کښې د بدعت تائید کیږی لهذا ددې نه احتراز لازم دې . هم ددې وجه نه د حلوه قبلولو نه هم بچ کیدل بکار دی . سره ددې نه چه حرام نه ده . فقط والله تعالی اعلم

۱۵ شعبان ۹۴ هجری

سیاسي فتنه کښې اذانونه کول

سوال :- نن سبا د حکومت او دهغه خلاف متحده محاذ په مینځ کښې د سیاسي بحران د وجه نه چه کومه فتنه راپورته شوې ده دهغې دپاره د شپې په وختونو کښې د اذانونو کولو عامه سلسله شروع شوې ده آیا دا اذانونه کول شرعاً جائز دي اوکه نه ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : دې موقع باندې اذانونه کول شرعاً ثابت نه دی . لهذا دا بدعت دې . ددې نه علاوه په دې کښې دوه گناهونه نور هم دی ، یوداچه خلقو ته د مونځ په وختونو کښې اشتباه کیږی ، ماته ډیرو کسانو شکایت وکړو چه هغوی په مغالطه کښې د سحر سنتونه په شپه کښې وکړل ، بعضې زنانو اووئیل چه هغوی د سحر کیدلو په گمان کښې د سحر مونځ ادا کړو

دویمه گناه داچه شپه کښې دخلقو په آرام کښې خلل پیدا کیږی ، د تندرسته انسان په آرام کښې هم خلل اچول اوهغه لره شپه کښې خوب ته نه پرینبودل گناه ده ، دلته خو مریض ، کمزوری او مزدوران وغیره هم دی ، ماته د داسې مریضانو طرف نه هم شکایتونه راغلی دی چه د اذانونو د شور د وجه نه ویده کیدلې نه شی ددې وجه نه دهغوی په اعصابی تکالیفو کښې اضافه شوې ده .

د الله تعالی د غضب او د عذاب نه د بچ کیدلو طریقه داده چه گناه لره پرینبودلې شی د مالک د نافرمانئ نه توبه اواستغفارکولوسره هغه راضی کړې شی مگر نن سبا د گناه پرینبودلو په ځائ شپه او ورځ علانیه د فسق اوفجور مجالس قائم دی او محفلونه گرم دی . غیبت ، افتراء . بهتان . بدگمانی . بدژبهی اوپخپل مینځ کښې لوټ مار ، وژل ، هم دخپلو مسلمانانو ورونو د جان .عزت اومال سره د لوبو کولو مشغله شپه او ورځ جاری ده په دې گناهونو کښې د ټولو نه ادنی گناه د غیبت ده چه دهغې متعلق د حضورصلی الله علیه وسلم ارشاد دې چه غیبت د زنا نه هم بدتر دې نن سبا خومره ډیر گناهونه اود موجبِ عذاب د گناهونو په ښکاره مجالسو کښې شپه او ورځ مشغله جاری کیدلو نه ددې اندازه دې وکړې شی نود نن سبا د یوې ورځې گناهونه عامه زمانه کښې د ډیرو کلونو د گناهونو نه هم څه ډیر زیات دی ، بیا هغې سره د اذانونو سلسله شروع کولوسره الله تعالی لره د دهوکه ورکولو کوششونه جاری دی ، الله تعالی دې مسلمان وئیلو والا اود اسلام په نوم باندې انتخابات کولو والا قول لره د فهم سلیم اود صحیح اسلام د نعمت نه دې منور کړی ، د ترک سیئات اود نافرمانئ نه دې د توبې او استغفار توفیق ورکړی ، پخپل رحمت اود خپل حبیب رحمة للعالمین صلی الله علیه وسلم په طفیل د رحم اوکرم معامله دې وکړی او دهغه عذاب نه دې نجات ورکړی . آمین . فقط والله تعالی اعلم

۱۵ ربیع الاخر سنه ۹۷ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

(رساله)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

من رأى منكم منكرا فليغيره بيده فان لم يستطع فبلسانه فان لم يستطع

فبقلبه وذالك اضعف الايمان (رواه مسلم)

په تاسو کښې چه هرڅوک يو بدی وګوری دهغې په لاس باندې د ختمولو کوشش دې وکړی که چرته دهغې طاقت يې نه وی نو په ژبې سره دې منع کړی که چرته په هغې باندې يې هم قدرت نه وی نو په زړه کښې دې (بوقت قدرت) د اصلاح عزم پټ وساتی او دا د ايمان د ټولو نه ادنی درجه ده ،

د محرم منکرات

۱

په دې کښې داسې ګناهونو باندې تنبيه کړې شوې ده چه په هغې کښې د شيعه ګانو نه متاثر کيدلو سره اکثرمسلمانان هم مبتلا دی .

ازافادات : **حضرت مولانا مفتی رشيد احمد صاحب دامت برکاتهم**

اقتباس از تقرير بروزجمعه ۲محرم ۹۲هجری مطابق ۹جنوری ۷۲هجری

الحمدلله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى

اما بعد : فاعوذبالله من الشيطان الرجيم ، بسم الله الرحمن الرحيم

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾

د نن په مجلس کښې ماه محرم سره متعلق اهمې خبرې ذکرکولې کيږی . چه په هغې کښې د اول نمبر نه سوا باقی ټول منکرات او بدعات دی .

(۱) **روزه نيول** : د ټولو نه وړاندې د روژې بيان کوم ځکه چه کوم څيز سنت دې هغه رومبې بيانول پکار دی . اګرچه خوندور نور څيزونه دی . د شيطان په عبادت کښې خوند زيات ملاويږی مګر الله والو ته د الله په عبادت کښې دهغې نه هم زيات خوند ملاويږی . او بعضې خلق دواړو لره جمع کول غواړی . ګويا داسې ګنی چه شعر :

حج بھی کعبہ کا کیا اور گنگا کا اشنان بھی   خوش رہے رحمن بھی راضی رہے شیطان بھی

مګر دا دهغوی کم فهمی ده . د دواړو په راضی کولو سره به خو شيطان راضی شی مګر رحمن به راضی نه شی . هغه خو به هله راضی کيږی چه تاسو لااله الا الله وئيلوسره دهغې په مقتضياتو باندې عمل وکړئ او چالره هم دهغه په عبادت کښې شريک نه کړئ . او شيطان د الله تعالی

عبادت پرېښودل نه غواړي ، هغه خو صرف دومره غواړي چه څه دهغه هم عبادت وکړئ شي .
بهرحال په دې ورځو کښې د سنت نه ثابت خو صرف يو عبادت دې . اوهغه روژه ده حضورصلى الله
عليه وسلم اوفرمائيل : د لسم محرم روژه ساتلوکښې دومره لوئ ثواب دې چه په هغې سره د
تيرشوى کال گناه معاف کيږي ، محدثين حضرات فرمائى چه د دې صغائر گناهونه مراد دى . د
کبائرو دپاره توبه ضرورى ده ، چا عرض وکړو چه يارسول الله ! په دې ورځو کښې خو يهوديان هم
روژه نيسى نو وې فرمائيل چه که چرته زه آئنده کال ژوندې پاتې شوم نو يو بله روژه به ورسره هم
يوځاى کوم ، ددې وجه نه لسمې سره يو بله روژه هم يوځاى کول پکاردى ، نهمه يا يولسمه .

(۲) **د محرم حقيقت** : دمنکراتو په اصلاح کښې خبره ددې ځاى نه روانيږي چه آيا دا مياشت
معظمه اومحترمه ده اوکه منحوسه ده ؟ شيعه گان دې لره منحوسه گنى ، او وجه ددې داده چه
دهغوى په نزد شهادت يو ډير بد څيز اومنحوس دې ، اوچونکه د حضرت حسين رضى الله عنه
شهادت په دې کښې وشو ددې وجه نه په دې کښې هغوى څه تقريب اود خوشحالئ کار واده ،
نکاح وغيره نه کوى .

ددې برعکس د مسلمانانو په نزد دا مياشت محترمه اومعظمه اوفضيلت والا ده ، د محرم
معنى ده محترم ، معظم او مقدس .

عام طور باندې دا خيال کيږي چه دې مياشتې ته ددې وجه نه فضيلت حاصل شو چه د حضرت
حسين رضى الله عنه شهادت په دې مياشت کښې وشو دا غلطه ده ، ددې مياشتې فضيلت د
اسلام نه وړاندې هم وو ، بنى اسرائيلو ته د حضرت موسى عليه السلام سره د فرعون نه نجات په
دې ورځ وشو ، هغه ته نعمت باندې د شکر ادا کولو طور باندې په دې ورځ کښې د روژې نيولو
حکم وشو . نورهم د فضيلت څيزونه په دې کښې شوى دى البته داسې به او وايو چه د حضرت
حسين رضى الله عنه په شهادت کښې زيات فضيلت ددې وجه نه وشو چه داسې فضيلت والا
مياشت کښې واقع شو .

چه کله دا ثابته شوه چه دا مياشت او ورځ افضله ده نو په دې کښې نيک کار زيات کول پکار
دى ، د نکاح وغيره خوشحالئ تقريبات هم په دې کښې زيات کول پکار دى ، په دې کښې واده
کولو سره برکت پيدا کيږي ، ليکن دا لويه خبره ده ، څکه چه د ډيرو ورځو نه دا غلطې خبرې مې په
زړه کښې اوړى را اوړى ، خو د ډيرو کلونو زړې خبرې دومره زر نه اوځى رو رو به په ويستلو سره
ووځى .

(۳) **د حضرت حسين رضى الله عنه شهادت** : د شهادتِ حسين رضى الله عنه حادثه اگرچه
انتهائى دردناکه ده مگر شيعه گانو هغې لره د حدنه څه ډيره زياته کړې ده ، د عامو مسلمانانو په
ذهنونوکښې دا غلطه خبره کينولې شوې ده چه په دنيا کښې د شهادتِ حسين رضى الله عنه په شان

Maktaba Tul Ishaat.com

پله سخته واقعه نه ده واقع شوې . حالانکه دهغې نه زیات دمظلومیت بې شمیره واقعات دی . ومثال په طور باندې د حضرت عثمان رضی الله عنه شهادت وګورئ . مدافعت باندې د پوره قدرت لرلو باوجود ظلم عظیم باندې څنګه صبراو استقامت سره مرګ ته خان پیش کوی آیا دهغې مثال به په دنیاکښې چرته پیدا شی ؟ مګر مسلمانان دهغه خلیفة الرسول صلی الله علیه وسلم د دومره لوئ مظلومیت نه دومره بې خبره دی چه ګویا دا فرش او عرش لره خوزولو والا واقعه بیخی نیره شوې نه ده . آیا تاسو کله د یو سرې نه دهغه مظلومیت داستان بیانولوسره اوریدلې دې ، د یو غوږ هغه طرف ته التفات ، کوم قلم لره دا دردناکه حادثه لیکلوسره ، د تاریخ په پانو باندې دهغې تفصیل کتلودپاره دیونګاه توجه ، هغه مظلومیت باندې دچا په زړه کښې احساس درد اوکومې سترګې لره ژړوونکې لیدلې ده ؟ ددې نه زیات دحضورصلی الله علیه وسلم قدمونه مبارک په وینوکښې لیت پیت کیدل ، د غابنونو مبارکو شهید کیدل ، د چهرهٔ انور زخمی کیدل ودهغه نه ، نه حصاریدلو والا وینه جاری کیدل ، د ګوتې نه وینه بهیدل او د ډیرو انبیاء ګرامو علیهم السلام شهید کیدل . د ټولې دنیا د اولیاء الله وینه دنبی د یوې قطرې وینې برابر نه وی . مګر دلته خو ژبه ، غوږ ، قلم ، نګاه ، زړه او سترګې ټول هم په یو کرشمه کښې مست دی . نه د یو بل صحابی شهادت په شمیرکښې . نه دیو نبی . غور وکړئ چه دا د شیعیت زهر نه دی نو نور څه دی ؟

(۴) حضرت حسین رضی الله عنه ته د امام وئیلو څه حیثیت دې :

د « امام » لفظ د اهلِ حق په نزد هم استعمالیږی اود شیعه ګانو په نزد هم ، د اهلِ حق په نزد دهغې معنی ده پیشوا ،رهبر او مقتدا ، اود اهلِ تشیع په نزد امام عالم الغیب او معصوم وی . دهغوی په نزد د امام درجه د نبیانو نه هم اوچته ده ، ظاهره ده چه ددې لفظ په استعمالولو کښې موږ خو هم دهغه معنې لحاظ ساتو چه د اهلِ حق په نزد ده . په دې اعتبار سره ټول صحابه . تابعین . اولیاء الله او علماء امامان دی ، ددې وجه نه امام ابوبکر صدیق رضی الله عنه ، امام عمرفاروق رضی الله عنه . امام عثمان رضی الله عنه ، امام علی رضی الله عنه ، امام ابوهریره رضی الله عنه وغیره وئیل پکار دی ، حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ، ((النجوم امنة للسماء واصحابي امنة لامتي)) (رواه مسلم) څنګه ټول صحابه د ستورو په شان دی ، ټول په ټوله امامان دی ، دچا چه غوارئ اقتدا وکړئ ، په هرستوری کښې رڼا ده ، دکوم نه چه غوارئ رڼا حاصله کړئ . ټولو صحابو رضی الله عنهم ته ئې امام اووئیل په دې معنی سره ټول صحابه رضی الله عنهم او ټول تابعین او علماء کرام هم امامان دی

د فکر خبره داده چه خلق امام ابوبکررضی الله عنه نه وائی . امام عمررضی الله عنه نه وائی .

امام حسن او امام حسین وائی ۔ نومعلومه شوه چه دا اثر په مسلمانانو کښې د بل طرف نه راغلې دې ، دا د تشیع اثر دې چه په مسلمانانو کښې ئې سرایت کړې دې ، که چرته اهلِ حق علماؤ کښې چا هغه حضراتو ته امام وئیلی دی نو هغوی په صحیحو معنو کښې هغوی ته امام وئیلی دی مګر په هغې سره مغالطه ضرور کیږی ، ددې وجه نه دهغې نه احتراز ضروری دې ۔ حضرت مهدی ته امام مهدی علیه السلام وئیل هم د شیعه ګانو اثر دې

(۵) **د علیه السلام اطلاق** : هم دغه شان هغوی ته علیه السلام هم هغه خلق وائی چه هغوی ته د انبیاء علیهم السلام درجه ورکوی ۔ دهغې نه هم احتراز لازم دې ، څنګه چه دنورو صحابه کرامو رضی الله عنهم سره د عزت او احترام معامله کولې کیږی هم هغه معامله دهغه حضراتو سره هم پکار ده څنګه چه د حضرت ابوبکررضی الله عنه ، حضرت عمررضی الله عنه او د نورو صحابه کرامو رضی الله عنهم نومونو سره د رضی الله عنه دعائیه کلمات لیکلې او وئیلې کیږی هم دغسې دې دعائیه کلمات دحضرت حسین رضی الله عنه سره هم اووئیلې شی

(۶) **د مسلمانانو په نومونو کښې د اهلِ تشیع اثر** : د مسلمانانو په نومونو باندې هم د اهلِ تشیع اثرمونډلې کیږی ، مثلاً د اصل نوم سره څنګه چه محض د تبرک دپاره د محمد او احمد یوځائ کولو دستور دې هم دغه شان علی حسن او حسین یوځائ کولې کیږی ، د صدیق ، فاروق ، عثمان یا د بل صحابی نوم بطور تبرک د اصل نوم سره د یوځائ کولو دستور نشته دې ۔ د غلامی نسبت هم دعلی ، حسن ، حسین طرف ته خو کولې کیږی مګر د بل صحابی غلامئ لره برداشت نه کولې کیږی ، ښځو کښې دکنیزِ فاطمه نوم خو مونډلې کیږی مګر د خدیجه ، عائشه اود نورو ازواجِ مطهراتو کنیز چرته نه اوریدلې کیږی ددې نه زیات مسلمانانو کښې د الطاف حسین ،فضل حسین او د فیض الحسین په شان شرکیه نومونه هم په کثرت سره مونډلې کیږی .

(۷) **محرم کښې د ایصالِ ثواب دپاره خوراک پخول** : د محرم په میاشت کښې بالخصوص نهم ، لسم او یولسم تاریخ کښې خوراک پخولوسره دحضرت حسین رضی الله عنه روح ته ایصالِ ثوابِ کوی ، دا طریقه غلطه ده ، د ایصالِ ثواب د ټولو نه افضل طریقه دا ده چه دخپل وسعت مطابق نقد رقم په یوکارِ خیر ولګوې یا یو مسکین ته یی ورکړې دا طریقه څکه افضل ده چه په دې سره به مسکین هر حاجت پوره کړې شی ، او که چرته نن هغه ته څه ضرورت نشته نو د سبا د ضرورت دپاره یی ایښودلې شی ، همدارنګه دا صورت د ریا نه پاک دې ۔ حدیث کښې د مخفی صدقې ورکولو والا دا فضیلت راغلې دې چه داسې سړی ته به الله تعالی د قیامت په ورځ دخپل رحمت په سوری کښې ځائ ورکوی په هغه وخت به بل سورې نه وی او د ګرمئ په سبب به خلق به خولوکښې غرقیږی. دفضیلت په لحاظ سره دویمه درجه باندې دا صورت دې چه د مسکین د حاجت مطابق دې هغه ته صدقه ورکړې شی ۔ یعنې د هغه ضرورت لره کتلوسره دې هغه پوره کړئ

Maktaba Tul Ishaat.com

نی . دا د ایصال ثواب صحیح طریقې دی اوس د مروجه طریقو قباحتونه واورئ ٠

(۱) کومو ارواحو ته چه ایصالِ ثواب کولې کیږی که چرته هغوی لره د نفع او نقصان مالک وګڼلې شو نو دا شرک دې او داسې خوراک «ما اهل لغیرالله به» کښې د داخلیدلو د وجه نه قطعی حرام دې

(۲) عموماً دا خیال کولې کیږی چه کوم خیز په صدقه کښې ورکولې کیږی مړی ته بعینه هم هغه ملاویږی دا خیال بالکل باطل او لغو دې مړی ته هغه خیز نه رسی بلکه دهغې ثواب رسی «لن ینال الله لحومها ولا دماؤها ولکن یناله التقوی منکم» کښې صراحت دې چه د الله تعالی په نزد د قربانئ د خاروی غوښه او ځرمنه نه رسیږی بلکه دهغې ثواب رسیږی.

(۳) ایصالِ ثواب کښې خپل طرف نه دا قیود لګولې شوی دی ، د صدقې متعین صورت یعنې طعام ، میاشت متعینه ، ورځ متعینه ، حالانکه شریعت ددې خیزونو تعیین نه دې فرمائیلې ته چه کله غوارې او څه چه غوارې صدقه کولې یې شې ، د شریعت درکړې شوې آزادی باندې خپل طرف نه پابندیانې لګول سخته ګناه او بدعت دې بلکه د شریعت مقابله ده .

(۸) د شهادت قصې اوریدل او اورول : په دې میاشت کښې د نورو خرافاتوسره یو داهم دې چه په دې میاشت کښې مجلسونه او جلسې کولې کیږی چه په هغې کښې د شهادت قصې اورولې کیږی . په هغې کښې یو ګناه خو داده چه د اهلِ باطل سره مشابهت کیږی چه شرعاً منع دې چنانچه چه کله د لسم محرم د روژې په باره کښې بارګاهِ رسالت کښې دا عرض وکړې شو چه په دې کښې یهود روژه نیسی نو وې فرمائیل چه یوه روژه بله یوځائ کړئ ، نهمه یا یولسمه ، عبادت کښې ئې هم د مشابهت اجازت ورنه کړو .

په دې مجالسو کښې بل قباحت دادې چه د شهادت قصې اوریدلوسره بزدلی پیدا کیږی او په مسلمانانو کښې د بزدلئ پیدا کیدل داسلام د تقاضو خلاف دی اسلام خو دا غواړی چه په مسلمانانو کښې اوچت همت پیدا شی . هم دا وجه ده چه په قربانئ کښې دا حکم دې چه ځناور بخپل لاس سره ذبح کړئ ، اوکه نه نو د ذبحې په وخت کښې موجود اوسئ ، په دې کښې هم دا حکمت دې چه په مسلمانانو کښې اوچت همت اوقوت قلب پیدا شی . ظاهره ده چه کوم سړې بخپلو سترګو سره چیلئ لره د ذبح کولو په وخت نه شی کتلې هغه به دښمن لره څه قتل کړې شی ؟

د اسلامی کال ابتداء دکوم ځائ نه وشوه ؟ د ټولو اتفاق په دې باندې وشو چه دهجرت نه د سلامی کال ابتداء وکړې شی ،په دې کښې هم داحکمت وو چه هجرت لره اوریدلوسره په مسلمانانو کښې اوچت همت پیدا شی اود دین په خاطر د محنت اومشقت برداشت کولو جذبه پیدا شی . ددې برعکس میلاد نه ابتدا کولوکښې لهو اولعب کښې د اشتغال او غفلت خطره وه او وفات نه شروع کیدلو کښې غم او بزدلی پیدا کیدله . جنګ بدر کښې دکافرانو اوبا سرداران

مردار شو مگر مکه کښې نورو سردارانو اعلان وکړو چه خبردار څوک به نه ژړا کوی اونه به ماتم کوی . چنانچه په هغې باندې عمل وکړې شو . دا اعلان ځکه کړې شوې ووچه بزدلی پیدا نه شی
همدارنګه دا ژړیدونکی واقعات چه په دې میاشتو کښې اورولې کیږی اکثرغلط دی ددې وجه نه دهغې اوریدل هسې خو هم ناجائز دی . تاریخ باندې د اهلِ تشیع تسلط . دهغه تقیه بازمنافقینو په مسلمانانو کښې وردننه کیدلوسره د دروغو روایاتو اشاعت کول اود مسلمانانو د آلِ رسول صلی الله علیه وسلم نه دغیرمعمولی محبت او عقیدت د وجه نه د مظلومیت هرداستان باندې صحیح باورکول داسې امور دی چه دهغې د وجه نه د شهادت د واقعې د صحیح حقیقت انکشاف ناممکن دې تردې پورې چه په ظاهره معتبراومستند کتابونوکښې لاندې تفاصیل هم قابلِ اعتماد نه دی اکثرروایات په خپل مینځ کښې د تضاد اود عقل اواصولِ شرع خلاف کیدلو د وجه نه یقیناً غلط دی . بلکه د نفسِ شهادت نه سوا دهغې د تفصیل شاهد یوجزئیه داسې وی چه دهغې په صحت باندې پوره اعتماد وکړې شی . د حضور صلی الله علیه وسلم د جګر ټکړو لره شیهد کولو والا پخپل هغه شقاوت باندې پرده اچولو او حقیقت لره د مسخ کولو په غرض سره دروغژن روایات وضع کولو کښې پخپل خاص مهارت سره پوره کار اخستلې دې .

(۹) **د تعزیه جلوس اود ماتم مجلس کتل** : په دې ورځو کښې د مسلمانانو کثیرتعداد د ماتم مجلس اود تعزیه جلوس نظاره کتلو دپاره جمع کیږی . په هغې کښې ډیر ګناهونه دی . یو داچه په هغې کښې د دښمنانِ صحابه رضی الله عنهم اود دښمنانِ قرآن سره تشبه ده . د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم ارشاد دې ((من تشبه بقوم فهو منهم)) چا چه دکوم قوم سره مشابهت وکړو هغه به هم په هغوی کښې شمیرلې کیږی . د ((هولی)) په ورځو کښې یو بزرګ روان وو هغوی د خندا په طور باندې په یو خرباندې د پان رنګدارې لاړې اچولو سره اوفرمائیل چه تاباندې څوک رنګ نه اچوی واخله تاته زه رنګ درکوم . د مړ کیدلو نه پس دهغه ګرفت وشو چه تا ((هولی)) کوله او په عذاب کښې ګرفتاره شوې .

دویمه ګناه داده چه په هغې سره دهغه دښمنانِ اسلام مزه زیاتیږی . د دښمنانو مزه زیاتول لویه ګناه ده . حضوراکرم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ((من کثر سواد قوم فهو منهم)) چا چه د یو قوم رونق لره زیات کړو هغه هم په هغوی کښې دې .

دریمه ګناه داده چه څنګه عبادت ته کتل عبادت دې هم دغه شان ګناه ته کتل هم ګناه ده یوځلې ښځوصحابو رضی الله عنهم د جهادمشق کولو .حضرت عائشې رضی الله عنها دهغوی هغه عبادت لره د کتلو خواهش ښکاره کړو . حضوراکرم صلی الله علیه وسلم دهغې دومره اهتمام اوفرمائیلو چه دوی د پردې په غرض سره پخپله اودریدل . حضرت عائشه رضی الله عنها د دوی نه وروسته

Maktaba Tul Ishaat.com

په پرده کښې اودریدلو سره د دوی صلی الله علیه وسلم په اوره باندې کتل ۰ حضرت عائشه رضی الله عنها دهغه عبادت د نظارې نه مریدلو سره چه کله پخپله اخوا شوه نو بیا حضورصلی الله علیه وسلم اخوا شو . غرض داچه عبادت ته کتل هم عبادت او گناه ته کتل هم گناه ده .

خلورمه گناه داده چه په هغه مقام باندې د الله تعالی غضب نازلیږی . داسې غضب والا ځائ ته تلل لويه گناه ده ، یو ځلې حضوراکرم صلی الله علیه وسلم اود صحابه کرامو رضی الله عنهم تیریدل د داسې کلی په کنډراتو باندې وشول چه هغوی باندې عذاب راغلې وو ، حضورصلی الله علیه وسلم پخپل سرمبارک باندې څادر واچولو او سورلئ لره ئې ډیره تیزولوسره دهغه مقام نه په تلوارې سره تیرشو . چه کله سید الاولین والاخرین رحمة للعالمین حبیب رب العالمین صلی الله علیه وسلم غضب والا ځائ نه د بچ کولو دومره اهتمام کولو نو د عوامو به څه حشر وی ، سوچ کول پکار دی . که چرته د الله د دښمنانو په په دغو ځایونو هغه وخت یوعذاب راغلو نو آیا صرف د نظارې کتلو دپاره جمع کیدلو والا مسلمانان به دهغه عذاب نه بچ شی ؟ هیچرې نه بلکه عذاب آخرت کښې به هم دا خلق دهغوی سره وی ، الله تعالی دې مستحق عذاب جوړیدونکی بدعملو نه د بچ کولو توفیق راکړی . آمین

دا خیال دې هم وی چه څنگه مبارکو ورځو کښې د عبادت زیات ثواب دې هم دغه شان په هغه ورځو کښې معصیت اوگناه باندې زیات عذاب دې .

(۱۰) **د لسم محرم رخصتی کول** په هغه ورځ رخصتی کولو کښې ډیر قباحتونه دی : یو داچه په هغې کښې د اهلِ تشیع سره تشبه ده ، بلکه دهغې نه هم څه زیات دهغوی تائید اوتقویتْ دې .

دویم قباحت دادې چه هغه ورځ شیعه گان دخپل مذهب دپاره د زیات مشقت اود زیات محنت مظاهره کوی ، دهغې برعکس مسلمانان د ټول دنیاوی او دینی کارونو رخصتی کولوسره دخپل بیکاروالی او بې همتئ مظاهره کوی .

دریم قباحت داچه د رخصتی د وجه نه اکثرمسلمانان د جلوسونو او د ماتم مجلسونوته ځی . چه هغې باندې د ډیرو گناهونو بیان پورته نمبر۹ کښې تیرشو .

(۱۱) **په لسم محرم کښې په اهل اوعیال باندې د رزق فراخی** : دا حدیث وئیلې کیږی چه په دې ورځ اهل اوعیال باندې وسعتِ رزق وکړی نو پوره کال به وسعتِ رزق وی ، ((**من وسع علی عیاله یوم عاشوراء وسع الله علیه السنة کلها**)) دې لره مشهور محدثینوغیر ثابت گرځولې دې . بفرضِ ثبوت ددې نه څکه احتراز لازم دې چه خلق دې لره ثواب گنی حالانکه شریعت په دې کښې ثواب نه دې وئیلې ، دې لره ثواب گنلوسره دا بدعت جوړیږی (**کل بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار**) که چرته څوک دا اووائی چه زه خو دا کار صرف د وسعتِ رزق دپاره کوم ، زه هغې لره د ثواب په نیت باندې

نه کوم نوهغه ته به اوونیلې شي چه ستا ددې فعل نه دهغه خلقو تائید کیږی چه د ثواب په نیت سره یی کوی داسې وخت کښې د فقهې د قاعدې مطابق دهغې ترک واجب دې . چنانچه حکم دې ((اذا تردد الحکم بین سنة وبدعة فترکه واجب)) چه کله معامله سنت او بدعت کښې دائره وی نو ترک واجب دې او دلته خو معامله د سنت او بدعت نه ده بلکه د جائز اوبدعت ده دلته خو بطریقِ اولی ترک واجب دې .

دویم قباحت دادې چه په دې ورځ شیعه گان د حسین د نیاز دیگونه پخوی چه شرک دې او دهغې خوراک حرام دې ، ددې وجه نه هغه موقع باندې ښائسته خوراک پخولو کښې د شیعه گانو د عقیدې او عمل تائید کیږی .

همدارنگه د وسعتِ رزق نورهم ډیرې نسخې دی چه په هغې کښې د ټولو نه لویه نسخه د گناهونونه بچ کیدل او توبه استغفار دې ، دا نسخهٔ اکسیرد قرآن اود حدیثو د نصوصِ صریحه نه ثابته ده دې لره پرېښودلوسره خوراک څښاک والا نسخه استعمالولې کیږی . وجه داده چه دا خوږه ده او هغه ترخه ده ، مگر یاد ساتئ چه ترخو پورې د الله تعالی د نافرمانئ اود گناهونو د ژوند نه توبه کولوسره خپل مالک لره راضی نه کړئ یونسخه هم فائده منده نه ده ، شعر :

کسی کو رات دن سرگرم فریاد و فغاں پایا
کسی کو فکرگوناگوں سے ہردم سرگراں پایا
کسی کو ہم نے آسودہ نہ زیرِ آسماں پایا
بس اک مجذوب کو اس غمکدہ میں شادماں پایا
غموں سے بچنا ہو تو آپ کا دیوانہ ہو جائے

الله تعالی دې مونږ ټولو لره د دین صحیح فهم اودکاملې اتباع نعمت راکړی آمین

چونکه ذکر شوو منکراتو کښې داکثرو تعلق د محرم د میاشتې سره دې او عذاب هم په هغې زیات دې ددې وجه دهغې مجموعې نوم تغلیباً ((منکراتِ محرم)) تجویز کوم .

Maktaba Tul Ishaat.com

كتاب العلم والعلماء

د يو عالم يا بزرگ لاس ښكلول

سوال د لاسونو اوښپو ښكلولو جواز د احاديثو نه ثابت دې او انحناء (سر ټيټول) ناجائز ده نو دا تقبيل د انحناء نه بغير د عالم او ولى دپاره په كوم كيفيت او طريقې سره وكړې شى چه په هغې كښې د فتنة الناس ويره هم نه وى ، دلائلِ عقليه اونقليه سره د عربى كتابونو د عباراتو نه ولیکئ . بينواتوجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب : رومبې د فقه اوحديث عبارات نقل كيږى بيا به هغې باندې احكام مرتب كيږى :

«القسم الاول » (۱) وكره تحريما قهستانى تقبيل الرجل فم الرجل اويده (الى قوله) عند لقاء اووداء وهذا لوعن شهوة واما على وجه البر فجائز عند الكل وفى الاختيار عن بعضهم لا بأس به اذا قصد البر وا من الشهوة كتقبيل وجه (در)

(۲) وفى الحقائق لو القبلة على وجه المبرة دون الشهوة جاز بالاجماع (در)

(۳) قال الامام العينى بعد كلام فعلم اباحة تقبيل اليد والرجل والراس والكشح كما علم من الاحاديث المتقدمة اباحتها على الجبهة وبين العينين وعلى الشفتين على وجه المبرة والا كرام

(۴) الدر عن الخانية والحقائق ان التقبيل على سبيل البر بلا شهوة جائز بالاجماع (رد)

(۵) وفى المحيط ان لتعظيم اسلامه وا كرامه جاز وان لنيل الدنيا كره (رد)

(۶) وسيأتى ان قبلة يد المومن تحية توفيقا بين كلامهم ولا يقال حالة اللقاء مستثناة لانا نقول حيث ندب اليها الشارع عليه السلام الى المصافحة علم انها تزيد على غيرها فى التعظيم فكيف لا تساويها .سائحانى (رد)

(۷) وقبلة التحية للمومن من على اليد (رد)

«القسم الثانى » (۱) وفى حديث رواه البزار مسندا عن بريدة سأل اعرابى النبى صلى الله عليه وسلم اية فقال له قل لتلك الشجرة رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعوك قال فمالت الشجرة عن يمينها وشمالها وبين يديها وخلفها فتقطعت عروقها ثم جاءت تخد الارض تجر عروقها مغبرة حتى وقفت بين يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت السلام عليك يا رسول الله فقال الاعرابى مرها فلترجع الى ضبعها فدلت عروقها فاستوت فقال الاعرابى ائذن لى اسجد لك قال لو امرت احدا ان يسجد لاحد لامرت المراة ان تسجد لزوجها قال

فاذن لی اقبل یدیك ورجلیك فاذن له ای فی تقبیل یدیه ورجلیه فقبلهما وفیه دلیل علی جواز تقبیل الید والرجل من الفاضل للمفضول اذا کان لزهده وصلاحه اوعلمه وشرفه ولیس بمکروه بل یستحب اذا کان تعظیمه لامر دینی کما قال النووی فی الاذکار فان کان لامر دنیوی فهو مکروه وقد ورد فی احادیث کثیرة صحیحة تقبیل ید النبی صلی الله علیه وسلم وبهذا رد علی المتولی من ائمة الشافعیة حیث اطلق القول بعدم جوازه (نسیم الریاض شرح الشفا للقاضی عیاض لشهاب الدین الخفاجی ج ص)

(۲) عن زارع وکان فی وفد عبد القیس قال فجعلنا نتبادر من رواحلنا فنقبل ید النبی صلی الله علیه وسلم ورجله الخ (ابوداود باب فی قبلة الجسد ج ص)

(۳) ولا باس بتقبیل ید الرجل للعالم والمتورع علی سبیل التبرك (الی قوله) وقیل سنة (رد)

(۴) وقوله وقیل (سنة) ای تقبیل ید العالم والسلطان العادل قال الشرنبلالی وعلمت أن مفاد الاحادیث سنیته اوندبه کما اشار الیه العینی (رد)

((القسم الثالث)) (۱) المکروه محبة القیام لمن یقام له (رد ناقلا عن مشکل الاثار)

(۲) وما ورد من التوعد علیه فی حق من یحب القیام کما یفعله الترك والاعاجم (رد ناقلا عن ابن وهبان)

((القسم الرابع)) (۱) کذلك ای مثل السجدة الانحناء علی هیئة الرکوع نهیا عنه (الشفاء للقاضی عیاض ج ص)

(۲) کاد الانحناء ان یکون کفرا (حاشیه مکتوبت امام ربانی (فتر اول ص)

(۳) وفی الزاهدی الایماء فی السلام الی قریب الرکوع کالسجود (رد)

(۴) وفی المحیط انه یکره الانحناء للسلطان وغیره اه (ردالمحتار)

داول قسم عباراتو نه معلومه شوه چه د عوامو مسلمانانو د لاسونو ښکلول جائز دی ، په دویم قسم سره ثابته شوه چه د علماؤ اود متورعینو د لاسونو ښکلول مسنون یا مندوب دی . دریم قسم کښې دی چه د بل چا ودریدل دځان لپاره خوښول مکروه دی . قیاساً علیه تقبیل الید من الغیر لره خوښول هم مکروه شو . موجوده دورکښې عموماً محبتِ تقبیل اوقیام بدرجه اتم موندلې کیږی . لهذا تعظیم نفس لره محبوب لرلو والا د وعید مستوجب دی .

څلورم قسم سره ثابته شوه چه انحناء (سر ټیټول) مکروه ده . باقی پاتې شو دا اشکال چه تقبیل بلاانحناء ممکن نه دي نوجواب دادي چه .

(۱) تقبیل کښې انحناء مقصود نه ده ، قصداً انحناء للتعظیم ناجائز ده . مطلقاً انحناء ممنوع نه ده اونه دهغې نه تحرز ممکن دي ، چرته دیو ضرورت د وجه نه انحناء پیښیږی . مثلاً یو خبر

Maktaba Tul Ishaat.com

اوچتولودپاره . ایښودلو دپاره . څه کتلودپاره وغیره . ددې د عدم جواز چاته هم وهم نه شي کيدلې ځکه چه انحناء مقصود نه ده .

(۳) انحناء قریب الی الرکوع ناجائز ده . معمولی غونډې انحناء ممنوع نه ده ځنګه چه د څلورم قسم په عبارت نمبر ۱ او نمبر ۳ کښې ښکاره دی . فقط والله تعالی اعلم ۲۵ذی قعده ۷۱ هجری

د ښځې او والدينو (مور اوپلار) د اجازت نه بغير د طلب علم دپاره سفر کول

سوال :- څه فرمائی علماءِ دین دې باره کښې چه د یو سړی والدین اودهغه ښځه د طلب علم دپاره هغه ته د سفر کولو اجازت نه ورکوی .نو آیا هغه صورت کښې دا سړې د طلب علم دپاره سفر وکړی اوکه نه؟ بينوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب :- د علم شرعی درې قسمونه دی : (۱) فرض عين (۲) فرض کفايه (۳) مندوب .

د مونځ روژې وغيره د مسائلو علم فرض عين دې او د ضروری فرائضو اود روزمره د معاملاتو د علم نه زيات علم حاصلول فرض کفايه دې اوتعمق فی العلم مندوب دې ، پس که چرته د سفر د وجه نه د والدينو يا د اولاد د ضائع کولو ويره وی يعني هغه پخپله غنی نه وی او دهغوی حفاظت کولو والا څوک نه وی نوپه هغه صورت کښې د طلب علم دپاره مطلقاً (خواه فرض عين وی يا فرض کفايه) سفر دې نه کوی . البته که چرته طالب العلم سړې وی او پلار يی د خوف فتنې د وجه نه منع کوی نو بهرحال اطاعت ضروری دې هم داسې که چرته داسې سفر وی چه په هغې کښې د هلاکت ويره وی نو بيا هم د والدينو اطاعت لازم دې .

علم مندوب کښې بهرحال د والدينو اطاعت اولی دې اود ښځې په اطاعت کښې خودمختاره دې . قال فی شرح التنویر واعلم ان تعلم العلم یکون فرض عین وهو بقدر ما یحتاج لدینه وفرض کفایة وهوما زادعلیه لنفع غیره ومندوبا وهو التبحر فی الفقه وعلم القلب الخ (شامیه ج)

وفی حظر شرح التنویر وله الخروج لطلب العلم الشرعی بلا اذن والدیه لو ملتحیا وتمامه فی الدرر وفی الشامیة (قوله وله الخروج الخ) ای ان لم یخف علی والدیه الضیعة بأن کانا موسرین ولم تکن نفقتهما علیه وفی الخانیة ولوارادالخروج الی الحج و کرها ذلك قالوا ان استغنی الاب عن خدمته فلا بأس والا فلا یسعه الخروج وان احتاجا الی النفقة ولا یقدر ان یخلف لهما نفقة کاملة اوامکنه الاان الغالب علی الطریق الخوف فلا یخرج ولو الغالب السلامة یخرج وفی بعض الروایات لا یخرج الی الجهاد الا باذنهما ولو اذن احدهما فقط لا ینبغی له الخروج

لان مراعاة حقهما فرض عين والجهاد فرض كفاية (الى ان قال) هذا فى سفر الجهاد فلو فى سفر تجارة او حج لا بأس به بلا اذن الابوين ان استغنيا عن خدمته اذ ليس فيه ابطال حقهما الا اذا كان الطريق مخوفا كالبحر فلا يخرج بلا اذنهما وان استغنيا عن خدمته ولو خرج المتعلم وضيع عياله يراعى حق العيال اه (شامیه ج۵) فقط والله تعالى اعلم

۱۰ محرم سنه ۹۰ هجری

خوانه ښځه پرېښودل او د طلبِ علم دپاره سفر کول

سوال :- دیو سړی ښځه خوانه ده ، او هغه ښځه پرېږدی او د طلبِ علم دپاره سفر اختیاروی او په تول کال کښې کورته نه راځی ، آیا دهغه دپاره دا امر جائز دې اوکه له ښځې سره اوسیدل واجب دی . بینوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب :- د ښځې نفقه او هرو څلورمیاشتوکښې یوځلې جماع کول خاوند باندې واجب دی ، بس که چرته خاوند ددې حقوقو په تکمیل کښې کوتاهی نه کوی نود طلبِ علم دپاره په سفر تلل جائز دی ، البته که چرته ددې باوجود د ښځې دپاره د فتنې مظنه نه وی نو سفر کښې پاتې کیدل جائز نه دی ، قال فى شرح التنوير ويسقط حقها بمرة ويجب ديانة احيانا ولا يبلغ مدة الايلاء الا برضاها ، وفى الشامية تحت (قوله ويسقط حقها بمرة) واذا طالبته يجب عليه ويجبر عليه فى الحكم مرة والزيادة تجب ديانة لا فى الحكم عند بعض اصحابنا وعند بعضهم تجب عليه فى الحكم اقوله علم انه كان على الشارح ان يقول ويسقط حقها بمرة فى القضاء اى لانه لو لم يصبها مرة يؤجله القاضى سنة ثم يفسخ العقد اما لو اصابها مرة لم يتعرض له لانه علم انه غير عنين وقت العقد بل يامره بالزيادة احيانا لوجوبها عليه الا لعذر مرض اوعنة عارضة او نحو ذلك وسيأتى فى باب الظهار ان على القاضى الزام المظاهر بالتكفير دفعا للضرر عنها بحبس او ضرب الى ان يكفر او يطلق وهذا ربما يؤيد القول المار بانه تجب الزيادة عليه فى الحكم فتامل وايضا فيها تحت (قوله ولا يبلغ مدة الايلاء) ان عمر رضى الله عنه لما سمع فى الليل امراة تقول : شعر :

فوالله لولا الله تخشى عواقبه لزحزح من هذا السرير جوانبه

فسأل عنها فاذا زوجها فى الجهاد فسأل بنته حفصة كم تصبر المراة عن الرجل فقالت اربعة اشهر فامر امراء الاجناد ان لا يتخلف المتزوج عن اهله اكثر منها ولو لم يكن فى هذه المدة زيادة مضارة بها لما شرع الله تعالى الفراق بالايلاء فيها (رد المحتار باب القسم ج) فقط والله تعالى اعلم

جمادی الاولی سنه ۹۰ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

متقدمينو او متاخرينو كښې حد فاصل

سوال :- د متقدمينو او متاخرينو حضراتو چه يوه مشهوره اومعروفه اصطلاح ده دهغوی حد فاصل څه دي؟ كوم حده پورې متقدمين وئيلې كيږی او كوم حده پورې متاخرين؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : المراد بالمشائخ فی قولهم هذا قول المشائخ من لم يدرك الامام كذا فی وقف النهر والمراد بالمتقدمين من فقهائنا هم الذين ادركوا الائمة الثلاثة ومن لم يدركهم فهو من المتاخرين هذا هو الظاهر من اطلاقاتهم فی كثير من المواضع (الی ان قال) وذكر الذهبی فی مفتح كتابه ميزان الاعتدال فی نقد اسماء الرجال الحد الفاصل بين المتقدمين والمتاخرين هو راس ثلاث مائة الخ (مقدمة عمدة الرعاية فی حل شرح الوقايه ص۲)

په ظاهره د ((ادركوا الائمة الثلاثة)) نه ((احد الائمة الثلاثة)) مراد دې ، په دې صورت كښې به د ذهبی د قول سره مطابقت پيدا شی ځكه چه د صاحبينو رحمهم الله تعالی وفات د دويمې پيړئ په آخركښې شوې دې . پس دهغه دويمې صدئ د اختتام پورې چه دكومو حضراتو ولادت شوې وی هغوی به متقدمين وی اود دريمې پيړئ د شروع نه به د متاخرينو دور شروع وی ، فقط والله تعالی اعلم ۲ربيع الاخرسنه ۸۷ هجری

د خلقو شرمنده كولو دپاره علم زده كول

سوال :- كه چرته يو سړې علم محض خلقو لره د شرمنده كولو دپاره وائی دهغې څه حكم دې؟ بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : حديث كښې د داسې سړی په باره كښې ډيرسخت وعيد دې ، حضورصلی الله عليه وسلم اوفرمائيل : ((من طلب العلم ليجاری به العلماء اوليماری به السفهاء اويصرف به وجوه الناس اليه ادخله النار)) (مشكوة ص۳۴) فقط والله تعالی اعلم ۲جمادی الاولی ۹۰هجری

تعليم پريښودل او د تبليغ دپاره وتل

سوال :- يو قاری صاحب قرآن كريم خلقوته ښائی اوډير هلكان ورسره حفظ كوی ، او اكثر ناظره وائی ، د خلويښتو ورځو دپاره تبليغی جماعت كښې تلل غواړی زيات ثواب او ضروری گنلوسره، دا اووائې چه د قرآن په ښودلو كښې زيات ثواب دې اوكه تبليغی جماعت كښې تلل زيات ثواب دې . بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د مدرسې مهتمم او مدرسين اجرت باندې كار كوی لهذا معروف

تعطيل نه زيات وخت دپاره غائبيدل او كار نه كول ناجائز دي .د غير حاضرى ورخو تنخوا دهغه دپاره حلاله نه ده دا د عام ملازم حكم دې ، د مدارسِ عربيه ملازمينو لره كه شرعى گنجائش هم وى نو بيا هم دهغوى دپاره د تعليم كار پريښودلوسره د تبليغ كاربه څنګه چليږى . دتبليغ كار اګر چه انتهائى ضرورى دې ليكن د اسلامى تعليم سلسله ددې نه هم زياته اهمه ده بلكه دا هم د تبليغ يو بنيادى شعبه ده . د جماعتِ تبليغى سربراه د تبليغ دپاره د تدريس اود تعليم پريښودلو هيچرې اجازت نه وركوى . فقط والله تعالى اعلم

۱۳صفر سنه ۹۲ هجرى

د غيرِ عالم دپاره د دليل طلب جائز نه دې

سوال . چا د قرآن او حديثو نه غلط استنباط او قياساتِ فاسده باندې مشتمل يو اوږد مضمون د تصويب لپاره را وليږلو ، چه په هغې كښې ئې دا هم ليكلى وو :

«زه بى اے يم ترنه پورې د يو استاذ نه مې د قرآن ناظره هم ونه وئيله . دينى تعليم خو صفر دې » . ددې جواب لاندې ذكر كيږى

الجواب باسم ملهم الصواب : په دنياكښې دا اصول مسلم او متفق دى چه د هرفن د تحصيل دپاره اهلِ فن سره تر يو معلوم وخت پورې پاتې كيدلو او له هغه نه استفاده كول شرط دى . مثلاً تاسو خو د ډاكټر نه علاج بهرصورت كولې شئ مگر دهغه د تشخيص او تجويز دلائل معلومولو مجاز نه يئ . كه چرته د ډاكټرنه معلومو ئ نو هغه به د علاج نه جوابى شى، البته كه چرته هغه فن لره باقاعده حاصلول غواړې نو هيڅ ممانعت نشته مگر دهغې دپاره يوڅو شرائط دى مثلاً په امتحان كښې اعلى نمبرو باندې كامياب شوې ئې بيا يو مستند ميډيكل كالج كښې دې داخله اخستلې وى . د ماهرينو په نگرانئ كښې دې تمرين كړې وى اود نصاب د تكميل نه پس امتحان كښې كامياب شوې ئې ، هم دغه شان تاسو د هروكيل نه د قانون پوښتنه خو كولې شئ مگر د دلائلو د پوښتنې اجازت نشته . البته كه د وكالت نصاب باقاعده وائې نو بيا دلائل په پوهه كښې راتللې شى . بعينه هم دغه شان علم دين لره هم وګنئ چه عوام مفتيانِ كرام نه د شريعت د قانون پوښتنه كولې شى د طلبِ دلائل مجاز نه دى البته كه چرته چاته د علمِ دلائل شوق وى نو رومبې دې پنځلس كاله يو مستند دينى درسگاه كښې داخله اخستلوسره دې د نصابِ عام تكميل كولوسره اعلى نمبرو باندې كاميابى حاصله كړى بيا د افتاء په درجهٔ تخصص كښې د دوو كالو دپاره دې داخله واخلى په هغې كښې محنت كولوسره دې امتيازى كاميابى حاصله كړى بيا د ماهرينِ فن په نگرانئ كښې دې څه موده كار وكړى دهغې نه پس اميد دې چه دلائلو باندې د پوهيدلو صلاحيت پكښې پيدا شى . فقط والله تعالى اعلم .

غره ذيقعده ۹۷ هجرى

Maktaba Tul Ishaat.com

(رسائل)

بسم الله الرحمن الرحيم

فَاسْئَلُوْا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ

گرازبسیط زمیں عقل منعدم گردد — بخود گمان نبرد ہیچ کس کہ نادانم
گر ہمیں اجتہاد خواہی کرد — کارِ ملت تمام خواہد شد

السبک الفرید لسلک التقلید

- د تقلید شخصی ضرورت
- بضرورت عمل بمذهب غیر

پس رہے راکہ ز فتنی تو ہیچ — ہیں مرد تماز رہبر سر میچ
یار باید راه را تنہا مرو — ازسرِخود اندریں صحرا مرو

د تقلید شخصی ضرورت

سوال:- نن سبا بعضې نوی تعلیم یافته خوانان دا وائی چه د تقلیدِ شخصی څه ضرورت دې؟ چه کله ائمه اربعه برحق دی اود حدیث نه دا معلومیږی چه نبی کریم علیه الصلوة والتسلیم په دوو کارونوکښې به چه کوم کار آسان وو هغه به ئې اختیارولو نو مونږ هم داسې ولې ونه کړو چه په مسائلو کښې ائمه اربعو کښې چه دکوم امام مذهب زيات آسان وی دهغې مطابق به عمل کؤو ، ددې څه ضرورت دې چه مثلاً حنفی هغه مسئله کښې هم په کومې باندې چه عمل گران وی د امام اعظم رحمه الله په مذهب باندې عمل وکړی اود بل امام په مذهب باندې عمل نه کوی ، چه دهغوی په نزد هغه مسئله کښې آسانی وی ، په دې سلسله کښې هغوی دا هم وائی چه د آخرمفقود الخبر مسئله کښې جضرت حکیم الامت او نورو حنفی علماؤ دحضرت امام مالک رحمه الله په مذهب باندې د عمل کولو اجازت ورکړې دې ، علاوه ددې نه هغوی د حضرت حکیم الامت دا ذکر شوی الفاظ هم پخپل تائید کښې پیش کوی.

"وې فرمائ ل چه څما اراده وه چه یوه رساله داسې ولیکم چه عوام په هغې کښې مد-

چرته هغه په کوم مذهب کښې هم جائز وي نودهغې اجازت ورکړم . دې دپاره چه دمسلمانانو هول په کومه يوه طريقه جائز شي . د مولانا گنگوهي نه ئې پوښتنه وکړې شوه نو هغوی اجازت ورکړو . مولانا حنفی ډیر سخت وو مگر عوامو باندې ئې شفقت هم ډير وو . ما خو داسې رساله نه ده ليکلې مگر بعضې بعضې مسائل حوادث الفتاوى كښې داسې راغلى دى » الخ (ماثرحكيم الامت ص ۲۲۹ ملفوظ نمبر ۲۲۰).

په دې سلسله کښې دا لاندينى امور د پوښتنې تقاضا کوی

(۱) د یو امام مقلد ته د سهولت په غرض سره د دویم امام په مذهب باندې عمل کولو کښې څه مفاسد دی ؟

(۲) آیا د مفقود الخبر په مسئله کښې د بل امام په مذهب باندې د عمل کولو اجازت ورکولو سره (حالانکه ددې جواز فتوی غالباً ډيرو كلونو پورې دعلماء مالكيه نه د طويل مراسلت او مكاتبت نه پس د علماء احنافو پخپل مينځ كښې د صلاح مشورې نه ورکړې شوې وه) عام سړی ته هره مسئله کښې دا اجازت ورکولې کیدلې شی چه دکوم امام مذهب باندې عمل کولو کښې اسانی وګنی په هغې باندې عمل وکړئ ؟

(۳) د عدم جواز په صورت کښې د حضرت تهانوی رحمه الله د ملفوظ به څه جواب وی ؟

(۴) آيا اردو ژبه کښې يو داسې مستند كتاب شته چه په هغې كښې د تقليد او د تقليد شخصى په سلسله کښې مفصل بحث کړې شوې وی ؟ بينوا توجروا فقط

محمود حسن عفاالله عنه ۹۵\۱۲\۱۷هجری ۷۵\۱۲\۲۱ء

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الذى انزل الكتاب . وارسل لتبيينه رسوله الذى اوتى جوامع الكلم وفصل الخطاب . وجعل لشرحه تفقه العلماء الذين الهموا الصدق والصواب والصلوة والسلام على سيد الانبياء وعلى اله واصحابه الاصفياء وورثته من الائمة الفقهاء واتباعهم الاتقياء الى يوم الحساب.

اما بعد ! د فتنو په دې دور کښې چرته چه هرقسمه فتنو لره راپورته کولې کيږی هغلته يو فتنه دا هم ده چه مسلمانانو ته په يوې نه يوې طريقې سره مذهبی رخصتی حاصليږی چه دهغې نه پس هغوی څنګه غواړی آزادانه ژوند تير کړی . ليکن چونکه ربقهٔ اسلام لره څنګه چه وزو هغسې دخپلې غاړې هار جوړولو سره دا مذهبی آزادی حاصليدلې نه شوه او علی الاعلان که چرته مذهب لره خيرآباد وئيلو سره د آزادئ يومنصوبه جوړولو کوشش وکړې شو نو هغه کامياب نه شو ددې وجه نه خيرخواهان اسلام د خدمت دين نوې طريقې ايجادول شروع کړل

Maktaba Tul Ishaat.com

چا د اسلام د ټولو اصولو ژبهي اقرارکولوسره پټ د اسلافو نه د حسن ظن قتل وکړو نو چا د سرنه نوي نبوت ایجادولوسره د زماني د ضرورت پوره کولو کوشش وکړو ، که یو طرف ته د اسلام اصل ثاني سنتِ رسول الله صلی الله علیه وسلم لره د سر نه غیرضروري ګرځولوسره د مفسرقرآن جوړیدلو کوشش وکړي شو نو بل طرف ته د حدیث او د قرآن فهمئ دپاره سري فهم ته کافي وئیلو سره د اسلافو تعبیراتو لره د شرک او د بدعت په لقب سره تعبیرکړي شول ، صرف هم په دي باندي ئي اکتفا ونه کړو بلکه چه کله د یو فتنې ختمیدل کیږي نودهغې هګئ بچی دبلې یوې فتنې په صورت کښي راښکاره شي ، شعر *تن ہمہ داغ داغ شد پنبہ کجا کجا نہم*

لیکن په هغه فتنو کښي بعضي داسي دی چه په هغې سره ساده مسلمانان ډیر زر دغلط فهمئ شکارکیږي او هغوی داګمان کوی چه دا هم یومختلف فیه مسئله ده ددي وجه نه اخوا دیخوا کیدلو کښي څه اهم فرق نه پریوځي ، ځکه چه دا ټول قرآن او حدیثو لره منلووالا خپل خلق دی .
لیکن حقیقت دادي چه شعر :

من از بیگانگاں ہرگز نہ نالم — کہ با من ہر چہ کرد آں آشنا کرد

که چرته ددې فتنو په زور زیر سره مطالعه وکړي شی نو معلومه به شی چه دا ټولې د اسلام د جرړو د اچولو په فکر کښي دی اوهغوی ته معلومه نده چه «**ویابی الله الا ان یتم نوره ولو کره الکافرون**» چه کوم دین باندې د دویمې پیړئ هجری پورې تابعین اوتبع تابعین پوهه نه شو او دهغې صحیح ارخ متعین نه کړي شو اوس څوارلس کاله تیریدلو نه پس دهغه محافظ او مجدد پیدا کیږي ، د اسلافو بیان شوی د قرآن او حدیثو تشریحات د ردی په ټوکرئ کښي د اچولو قابل وی ، هغې باندې چلیدلووالا علی دین العجائز شمیریدل شروع شو ، او نن د څوارلسمې پیړئ مجتهد د قرآن او حدیثو تشریح وکړی نو هغه په سرسترګو باندې ، حالانکه هغوی باندې نه د قرآن هوا لګیدلې ده اونه د حدیثِ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یې څه واسطه راغلې ده ، شعر

انقلاب حسن دہر کی دیکھی تکمیل — آج قارون بھی کہتا ہے حاتم کو بخیل
ابوحنیفہ کو کہے طفل دبستاں جاہل — شیخ کی کرتے ہیں اسکول کے بچے تجہیل
سامری موسی عمران کو کہے جادوگر — لوح محفوظ کو کہتی ہے محرف انجیل

تاسو به دې اوریدلوسره ډیرحیران شئ چه اوس مونږ کله د یوې جریدې نه د مولانا محمد حسین بټالوی اهلحدیث قول دهغه دکتاب اشاعة السنة نه نقل کړو چه « پنځوس کاله تجربې سره معلومه شوه چه غیرمقلدی د بې دینئ دروازه ده » نو یو غیرمقلد صاحب ډیر په غصه شو ، اصل

(۱) واقعي لره خو دروغژنه کوی ددې وجه نه مجبوراً چه کله هغه باندې تبصره کولو سره کیناستل نو ائمه کرامو رحمهم الله باندې ئې داسې تهمت ولګولو چه پخپله اهلحدیث به هم اوریدلو سره د شرم نه سترګې لاندې کړی ، ظلم ئې دا وکړو چه د ائمه کرامو مدون مذاهبو لره د الحاد او زندقیت ثابتولو په ناکام کوشش کښې شروع شو چنانچه په دې موضوع باندې یې چه کوم کتاب ولیکلو دهغې نوم ئې کینښودلو «حقیقة الالحاد» دهغه کتاب یو څو اقتباسات ستاسو په خدمت کښې وړاندې کیږی :

« فقه حنفی کښې چه کوم احادیث فقهاؤ درج کړی دی هغه یا خو **موضوعی** دی یابیا دهغې رواة ضعیف اومتکلم فیها دی یا منکر اومختلف فیها دی یا بیا شاذ غیرمحتج بها دی. دې فقهاؤ احادیثو کښې د **نابیناوالی** د وجه نه د صحیح اوغیرصحیح په مینځ کښې امتیاز ونه کړئ شو کتب حنفیه کښې **د موضوعاتو او اوهامو اود بې ثبوته روایاتوبندلې وې** . همدارنګه اکثرهغه **فرضی اود زندیقانو** له وضع شوی دی ،دهغه اسبابو د وجه نه فقهاؤ خیال وکړو چه که چرته څوک د احادیثو نه واقفه شونو زمونږ «**راز به ښکاره شي لهذا د شروع نه د سد باب دپاره یې د خلقو په غوږونو کښې دا خبره واچوله چه بغیرد مجتهد د پوهولو نه حدیث په فکر کښې نه راځي او براه راست حدیث او قران باندې عمل کول بې دینی ده** .....**او په دې باندې عمل کولو والا دخپل خان بچ کولو دپاره څه خو وائی ، دهغوی په هغه وئیلوسره هغه بیچاره ګان چه هغوی د اول نه په قران او حدیثو باندې عمل کول ـ ددوئ په قول ـ حرام ګڼلی وی مطمئن کیږی** » (حقیقة الالحاد ص ۲۷)

تاسې مهربانی وکړئ او په تورو شوو الفاظو باندې نظر دوباره واچوئ ، دا عبارت د کتابِ مذکور د نیمې صفحې نه اخستلې شوې دې ، په دې سره تاسو پخپله اندازه ولګوئ چه مصنف علام ائمه کرامو او اکابرِ امت باندې د بهتان تړلو چه کوم دعوت شروع کړې دې په هغې کښې هغه

خومره زیات مصروف دې ، شعر *قیاس کن زګلستان من بهار*

حالانکه حقیقت دادې چه هغه حضراتو چه دکوم څیز نوم اجتهاد اینښودلې دې هغه اجتهاد نه دې بلکه دهغوی په ائمه اربعه کښې به دچا قول وی .

د غیرمقلدینو ائمه اربعه ابنِ تیمیه ، شوکانی ، ابن حزم او نواب صدیق حسن خان دی که تاسې اندازه لګولوسره وګورئ نو معلومه به شي چه د غیرمقلدینو یو قول هم ددې څلورو حضراتو د دائرې نه خارج نه دې چه هغې باندې د حدیث مهر لګولوسره دا خلق پیش کوی . څنګه چه دا حضرات د حدیث نه استدلال کوی هم دغه شان نور ائمه خو هم د کوم یو حدیث نه استدلال کوی مګر غیرمقلدینو نه فقط هغه حدیث په فکر کښې راځي چه هغې لره دې حضراتو صحیح وئیلې

---

۱ - د بټالوی پوره عبارت مع حواله انشاء الله لږ وروسته راځي . ۱۲

Maktaba Tul Ishaat.com

وی یا یی اختیارکړې وی.

عجیبه خبره

حقیقت دادې چه دا حضرات چه خپل ځان ته غیرمقلدین وائی دا د ټولو نه زیات مقلدین دی. ځکه چه د حضورصلی الله علیه وسلم په موجودګئ کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم د دوی د اقوالو په تشریع کښې اختلاف وشو، د دوی صلی الله علیه وسلم د وصال نه پس پخپل مینځ کښې یی اختلاف وشو، بیا د تابعینو، تبع تابعینو او د ائمو پخپل مینځ کښې بې شمیره مسائلو کښې اختلاف وو. بلکه د یو استاذ په شاګردانو کښې اود یو مذهب په کسانوکښې اختلاف پاتې شوې دې. او اوس هم دې، عقلاً هم اختلافی رائې لازم دی ددې وجه نه چه د هرسړی ذهن او اسلوبِ فکر مختلف دې، مګر دنیا کښې صرف د غیرمقلدینو فرقه داسې ده چه دهغوی په افرادو کښې د رایو اختلاف نه موندلې کیږی، دهغوی کوم مشر چه خبره وکړه او نورو ټولو غیرمقلدینو هغه بغیرد څه چون چرا نه تسلیم کړه.

د تقلید تعریف

په اصل کښې تقلید نوم دې دهغه څیز چه دخپل دین د یو پیشوا یوقول اوفعل لره دهغه حسنِ ظن په بناء باندې قبلولوسره هغې باندې عمل کول چه هغه به د قرآن اوحدیثو مطابق دا خبره کړې وی. هغه تسلیم کول او عمل لره دهغه مسئلې دلیل معلومیدلو باندې نه معلق کول. لیکن هغه دلیل که چرته هغه وخت معلوم وی یا وروستو معلوم شی نو دا د تقلید منافی نه دې، غرض داچه تقلید کښې د دلیل مطالبه شامله نه ده اوعلم بالدلیل دهغې معارض نه دې، په کشاف اصطلاحات الفنون کښې د تقلید تعریف داسې ذکر دې. ((التقلید اتباع الانسان غیره فیما یقول اویفعل معتقداً للحقیة من غیرنظر الی الدلیل کانه هذا المتبع جعل قول الغیر اوفعله قلادة فی عنقه من غیرمطالبة دلیل))

علامه ابن ملک شرح منارمصری ص ۲۵۲کښې فرمائی: وهو (ای التقلید) عبارة عن اتباعه فی قوله اوفعله معتقداً للحقیه من غیرتامل فی الدلیل،نامی شرح حسامی مطبوع مجتبائی ص ۱۹۰کښې دی: التقلید اتباع الغیر علی ظن انه محق بلانظر فی الدلیل.

دې دریو واړو عبارتونو لره مخې ته ایښودلوسره پخپله فیصله وکړئ چه د تقلید معنی څه ده. اوس که چرته څوک خپل جدا تعریف مقررولوسره حجت بازی کوی نو دا دهغه خپله اصطلاح شوه چه به مونږ باندې حجت نه ده «لا مناقشة فی الاصطلاح» په دې سره دمولوی ثناء الله صاحب مرتسری دهغه اعتراض جواب هم وشو چه هغوی پخپل کتاب (تقلیدِ شخصی وسلفی ص ۵۱.

۵۲ ، كښې كړې دي چه مفهوم تقليد د علم بالدليل منافي نه دې . لهذا تقليد لازم جهالت دې

اعتماد او انقياد

حقيقت كښې دين نوم دې د انقياد او اعتماد ، كه چرته د دنيا نه اعتماد او انقياد دواړه صفات معدوم شي نو د دين نوم اونشان باقي نه پاتې كيږي ، دا اعتماد او انقياد د عهد رسالت نه را پدې خوا جاري دي او هم په دي باندې د ټول شريعت دارومدار دې .

حضرت شاه ولي الله رحمه الله فرمائي : ان الامة اجتمعت على ان يعتمدوا على السلف في معرفة الشريعة فالتابعون اعتمدوا في ذلك على الصحابة وتبع التابعين اعتمدوا على التابعين وهكذا في كل طبق اعتمد العلماء على من قبلهم والعقل يدل على حسن ذلك لان الشريعة لا يعرف الابالنقل والاستنباط والنقل لا يستقيم الابأن ياخذ كل طبقة عمن قبلها بالاتصال (عقد الجيد ص۳) او دا غيرمقلدين د شروع نه دهغه اعتماد او انقياد بيخ كندي كوي .

د تقليد فوائد

په دې پُر فتن دور كښې چه هرطرف ته الحاد او بې ديني خوره شوې ده څنگه چه د ائمه كرامو په تقليد كښې د دينِ مبين حفاظت دې ترکِ تقليد كښې دهغې لسمه حصه هم نشته ، په دې سره معلومه شوه چه د تقليد مقصد د دينِ مبين بحسن وخوبي حفاظت دې او په كوم څيز كښې چه د دين حفاظت وی دهغې په خوبئ كښې دچا هم اعتراض نشته ، ليكن بيا هم تبرعاً د تقليد د خوبئ اود ترکِ تقليد د بيان دپاره مونږ پنځه حضرات بطورشهادت پيش كوو چه په هغې كښې دري حضرات پخپله اهلِ حديث هم د سرتاج گنی ، ددې وجه نه د «وشهدشاهدمن اهلها» مصداق هم وشو .

د عبدالوهاب شعراني شهادت

قطبِ رباني شيخ عبدالوهاب شعراني رحمه الله فرمائي ، فقد بان لك يا اخي مما نقلناه عن الائمة الاربعة وغيرهم ان جميع الائمة المجتهدين دائرون مع ادلة الشريعة حيث دارت و انهم كلهم منزهون عن القول بالرای في دين الله وان مذاهبهم كلها محررة على الكتاب والسنة كتحرير الذهب والجوهر وان اقوالهم كلها ومذاهبهم كالثوب المنسوج من الكتاب والسنة سداه ولحمة منهما وما بقى لك عذر في التقليد لاى مذهب شئت من مذاهبهم فانها كلها طريق الى الجنة كما سبق بأنه اواخر الفصل قبله وانهم كلهم على هدى من ربهم وانه ما طعن احد في قول من اقوالهم الالجهله به اما من حيث دليله واما من حيث دقع مدارکه عليه

Maktaba Tul Ishaat.com

لاسیما الامام الاعظم ابوحنفیة النعمان بن ثابت رضی الله عنه الذی اجمع السلف والخلف علی کثرة علمه وورعه وعبادته ودقة مدارکه واستنباطاته کما سیأتی بسطه فی هذه الفصول وان شاء الله تعالی وحاشاه رضی الله عنه من القول فی دین الله بالرای لا یشهد له ظاهر الکتاب ولا سنة (میزان کبری ص ۳۰ ج ۱)

د شاه ولی الله رحمه الله شهادت

دویم شهادت د سید الطائفه مسند الهند شاه ولی الله محدث دهلوی رحمه الله تعالی دې دوی فرمائی وفی ذلك (التقلید) من المصالح مالا یخفی لا سیما فی هذه الایام التی قصرت الهمم جدا واشربت النفوس الهوی واعجب کل ذی رای برایه (حجة الله البالغه مطبوع مصر ص ۱۳۳ ج ۱)

اعلم ان فی الاخذ بهذه المذاهب الاربعة مصلحة عظیمة وفی الاعراض عنها مفسدة کبیرة (عقد الجید ص ۳) واستفدت منه صلی الله علیه وسلم ثلاثة امور خلاف ما کان عندی (الی قوله) وثانیها الوصاة بالتقلید بهذه المذاهب الاربعة لا اخرج منها (فیوض الحرمین ص ۴۸)

د نواب صدیق حسن خان شهادت

دریم شهادت د فرقه اهلِ حدیث څلورم امام نواب صدیق حسن خان صاحب بهوپالی دې دوی لیکی فقد نبتت فی هذا الزمان فرقة ذات سمعة وریاء تدعی لانفسها علم الحدیث والقران والعمل بهما علی العلات فی کل شان مع انها لیست فی شیء من اهل العلم والعمل والعرفان (الحطة فی ذکر الصحاح الستة از نواب صدیق حسن) هم په دې کتاب کښې لیکی : ((فیالله العجب من الذین یسمون انفسهم الموحدین المخلصین وغیرهم بالمشرکین وهم اشد الناس تعصباً وغلواً فی الدین .....)) هم ددې مضمون په اختتام کښې لیکی : ((انما هذا دین ان هذا الامحنة فی الارض وفساد کبیر)) (حواله بالا)

د مولانا محمدحسین بټالوی شهادت

څلورم شهادت د مولانا محمد حسین صاحب بټالوی دې ، دوی پخپله رساله کښې لیکی . «د پنځه ویشت کالو د تجربې نه مونږ ته دا خبره معلومه شوې ده چه کوم خلق د بې علمئ سره د مجتهدِ مطلق او د مطلق تقلید انکاری جوړیږی هغه آخراسلام ته خیرآباد وائی د کفراو ارتداد اود فسق اسباب په دنیا کښې نورهم په کثرت سره موجود دی مګر د دیندار د بې دینه کیدلو دپاره بې علمئ سره ترکِ تقلید لوئ دروند سبب دې ، د اهلِ حدیثو په ډله کښې چه څوک بې علمه وی یا علم ئې کم وی د ترکِ مطلق تقلید مدعی دی هغه دې دهغه نتائجو نه او ویریږی ، ددې ډلې عوام

آزاد او خود مختاره روان دی»، «رساله اشاعة السنة نمبر۲ جلد ۱۱ طبع ۱۸۸۸ء»

د قاضي عبدالواحد صاحب خانپوري شهادت

پنځم شهادت د یو غیرمقلد بزرګ قاضی عبدالواحدصاحب خانپوري دې . دوی فرمائی «پس ددې زمانې دروغژن اهلحدیث مبتدعین مخالفین سلف صالحین چه په حقیقت کښې د ماجاء الرسول نه جاهل دی هغوی په صفت کښې وارث او خلیفه شوی دی د شیعه او روافض یعنې څنګه چه شیعه وړاندې زمانو کښې دروازې د کفراونفاق وې او د ملحدینو او زندیقانو مدخل وو اسلام طرف ته ، هم هغه شان دا جاهل اهلحدیث په دې زمانه کښې دروازه او مدخل دی د ملاحده او زنادقه منافقانو ، بعینه په مثل د شیعه ګانو (الی ان قال) مقصود دادې چه په رافضیانو کښې ملاحده که تشیع ښکاره کولوسره د حضرت علي او حضرت حسین رضی الله عنهم غلو سره تعریف کولو سره سلفو ته ظالم وئیلوسره کنځل وکړی او بیا چه څومره الحاد او زندقه خوروی هیڅ پروا نشته ، هم دغه شان په دې جاهلانو بدعتیانو دروغژنو اهلِ حدیثو کښې که یوځلې رفع یدین وکړی اود تقلید رد وکړی اودسلفو توهین وکړی ، لکه امام ابوحنیفه رحمة الله علیه چه دهغه امامت فی الفقه اجماعِ امت سره ثابت دې او بیا چه څومره کفر بد اعتقادی او الحاد او زندیقیت په هغوی کښې خوروی ډیر په خوشحالئ سره یې قبلوی او ذره قدرې هم نه ناراضه کیږی اګرچه علماء او فقهاء په زر کرته هغوی لره خبردار کړی نو هیچرې یې نه اوری ، سبحان الله ما اشبه اللیلة بالبارحة ، او دویم داچه هغوی د اهل السنت والجماعت مذهب او عقائدو نه وتلوسره د سلفو د اتباع نه مستنکف او مستکبر شوی دی فافهم وتدبرانتهی (التوحیدوالسنة فی رداهل الالحاد والبدعة الملقب به) اظهارکفرثناء الله بجمیع اصول امنت بالله ص ۲۲۲)

تاسو پورته پنځه شهادتونه ولوستل چه په هغې کښې یو د شافعی المسلک بزرګ ، یو د حنفی المسلک پیشوا او درې حضرات د اهلِ حدیثو علماؤ نه دی بلکه نواب صدیق حسن خان صاحب بهوپالی خو دغیر مقلدینو څلورم امام دې ، ددې وجه نه ددې حضراتو نه زمونږ استدعا ده چه په تقلید کښې کوم رحمتِ خداوندی دې او په ترکِ تقلید کښې کوم عذاب د نستونی مار جوړیدلوسره پټ شوې دې ، هغې ته پخپله په غورسره وګورئ .

تقلید شخصي

تقلیدِ شخصی دادې چه یو خاص مجتهد طرف ته چه کوم مذهب منسوب دې دهغه مفتی به مسائلو لره اخستلوسره هغې باندې بلاطلبِ دلیل عمل وکړې شی ، عام دی چه هغه مسائل په خپله د هغه امام وی اوکه د هغه د شاګردانو . مګر داسې وی چه هغې باندې دیو مذهبِ معین نوم صادق راشی .

او تقلید غیرشخصی دادې چه د ډیرو مجتهدینو مفتی به مسائلو لره بدون طلب دلیل خپل معمول وګرځوې . لیکن یو مسئله دیوامام واخلې او بله دکوم بل امام یعني دیو مجتهدِ معین د مسائلو التزام ونه کړې .

د عهدرسالت صلی الله علیه وسلم نه واخله د دویمې پیړۍ هجری آخره پورې د تقلید غیرشرعی رواج وو او چونکه هغه وخته پورې د مجتهدینو اصول او ضوابط هم منضبط نه وو ، ددې وجه نه دیومذهبِ معین په تقلید کښې مشکلات هم وو ، همدارنګه په هغه زمانه کښې غیرمجتهد حضراتوکښې د تقویٰ اود اخلاص جذبه هم په کامله درجه موجود وه ددې وجه نه د ډیرو مجتهدینو اقوالو اخستلوکښې د کیدِ نفس شائبه هم نه وه .

حضرت شاه ولی الله رحمه الله فرمائی ((لان الناس لم یزالوا من زمن الصحابة الی ان ظهرت المذاهب الاربعة یقلدون من اتفق من العلماء من غیر نکیر من احد یعتبر انکاره ولو کان باطلا لا مکروه (عقد الجید ص

۳) تردې پورې چه د دویمې پیړۍ هجری په آخرکښې ربانی علماؤ د اصولو او فروعو تدوین شروع کړو اودهغوی قابل شاګردانو په دې سلسله کښې نور تدوین اوتهذیب وکړو ، نود دریمې صدۍ اکثرو خلقو بطورتقلیدِ شخصی هغې لره اختیارکړو ، اصول اوفروع د قرآن او سنت په رڼا کښې مدون کړې شول او هغې لره مطالعې کولو والا داسې ربانی علماء او مجتهدین وو چه دهغوی علم او فقاهت مسلم وو ، دهغوی دا کلیات په آسانۍ سره دستیاب شو ددې وجه نه په هغې کښې دخلقو دپاره ډیره آسانی پیدا شوه ، شاه صاحب فرمائی چه په هغه وخت کښې هم دا تقلید واجب وو . ((وبعد المأتین ظهر فیهم التمذهب للمجتهدین باعیانهم وقل من کان لا یعتمد علی مذهب مجتهد بعینه وکان هذا هو الواجب فی ذلک الزمان)) (الانصاف ص ۰) څلورمې پیړۍ هجری پورې د مذاهبِ اربعه نه علاوه دنورو مجتهدینو هم تقلید کیدلو ، لیکن د نورو مجتهدینو حضراتو د مذاهبو داسې حفاظت ونه شو چه ډیرې مودې پورې مدون موجود وای چنانچه د څلورمې پیړۍ هجری نه پس د څلورو مذاهبونه سوا یو مذهب هم باقی پاتې نه شو اود الله تعالی په رحمت سره په هغه څلورو مذاهبوکښې دتقلید شخصی انحصار وشو ،حضرت شاه صاحب فرمائی ولما اندرست المذاهب الحقة الا هذه الاربعة کان اتباعها اتباعا للسواد الاعظم والخروج عنها خروجا عن السواد الاعظم (عقد الجید ص ۳۸)

علامه ابن خلدون مقدمه کښې فرمائی ((ووقف التقلید فی الامصار عند هؤلاء الاربعة ودرس المقلدون لمن سواهم وسد الناس باب الخلاف وطرقه لما کثر تشعب الاصطلاحات فی العلوم ولما عاق عن الوصول الی رتبة الاجتهاد ولما خشی من اسناد ذلک الی غیر اهله ومن لا یوثق برایه ولا بدینه فصرحوا بالعجز

والاعراض ورد والناس الى تقليد هؤلاء كل من اختص به من المقلدين وحظروا ان يتداول تقليدهم لما فيه من التلاعب ولم يبق الا نقل مذاهبهم وعمل كل مقلد بمذهب من قلده منهم بعد تصحيح الاصول واتصال سندها بالرواية لا محصول اليوم للفقه غير هذا ومدعي الاجتهاد لهذا العهد مردود على عقبه مهجور تقليده وقد صار اهل الاسلام اليوم على تقليد هؤلاء الائمة الاربعة)) (مقدمه ابن خلدون ص ـــ)

ملاجیون رحمه الله په دې موقع باندې څه ډېره خوندوره خبره لیکلې ده ((والانصاف ان انحصار المذاهب في الاربعة واتباعهم فضل الهي وقبولية من عندالله تعالى لا مجال فيه للتوجيهات والادلة)) (التفسيرات الاحمدية ص ـــ)

د تقلید شخصي وجوب

د واجب دوه قسمونه دي: لعینه اولغیره ، د واجب لغیره مطلب دادې چه چه په خپله دهغه کار تاکید شریعت نه وی کړې مګر شریعت چه کومو امورو لره واجب ګرځولې وی دهغې تعمیل بغیر ددې نه عادةً ناممکن وی ددې وجه نه دا امر به هم واجب وی ((لان مقدمة الواجب واجب)) لکه د قرآن اود حدیثو د جمعې اوکتابت په شریعت کښې چرته هم تاکید نه دې وارد شوې . سره ددې نه واجب ورته وئیلې کیږی . هم دغه شان تقلیدِ شخصي حسن لغیره دې ځکه چه د تقلید شخصي په ترک کښې داسې مفاسد دی چه دهغې نه احتراز واجب دې .

د ترک تقلید مفاسد

(۱) تقلیدِ شخصي نه کولو سره په دین کښې چه کوم خلل پیدا کیږی هغه تجربې او مشاهدې سره متعلق دې ، په دې زمانه کښې طبائعو کښې د آزادئ او د نفس پرستئ غلبه بالکل ښکاره ده چه دهغې په احادیثِ فتن کښې پیشنګوئیانې کړې شوی دی ، دا حقیقت په اهلِ علم حضراتو باندې پټ نه دې په دې دورکښې به د اجتهاد د اجازت ورکولو نتیجه دا وی چه که چرته چا د قرآن کریم او مشکوة ترجمه کتلې وی نو هغه به هم دا وائی چه د نورو اجتهاد معتبر دې نو خما ولې معتبر نه دې ؟ چه کله اجتهاد داسې عام شو نوپه احکامو کښې چه کوم تحریف اوتصریف مخې ته راځی دهغې نه غیرمقلدین هم انکار نه شی کولې ، بعضې نومولود مجتهدین به دا وائی چه هرکله مجتهدینو سابقینو پخپل قوتِ اجتهادیه سره بعضې نصوصو لره معلل ګنلې دی اودهغوی قول معتبراومقبول شو نوموږ هم که چرته داسې وکړو نو څه خرابی ده . حالانکه په دې طریقې سره که چرته په نصوصو کښې هرچاته د مداخلت کولو اجازت ورکړې شی نو هغه به د منسوخو لوبې جوړیدلو سره باتې شی . ترک تقلید سره کومې کومې فتنې ښکاره شوې او الحاد کوم حد

Maktaba Tul Ishaat.com

پورې خورشو دا اظهرمن الشمس دې . چا د ترکِ تقلید نه پس د خدائې دعوی وکړه . چا د نبوت . چا د مهدویت، د چا انکارِ تقلید او نکارحدیث پورې اورسیدله او چا د مجددیت په جامه کښې ټول امتِ مسلمه لره گمراه گرځولوسره د اسلام د بنیادونه متزلزل کیدلو کوشش وکړو . بحمدالله ترنته پورې يو مقلد په دې ضلالتونوکښې مبتلاء نه شو ، شعر

یہ سب فتنے عدم تقلید کے ہیں — کہ جن میں بوالہوس اوندھے گرے ہیں

(۲) که چرته د تقلید غیرشخصی اجازت ورکړې شی نود نفسانی خواهشاتو د غلبې د وجه نه نفس ته چه کومه مسئله چه دکوم امام آسانه او موافق مقصد ملاؤ شی په هغې باندې به عمل کوی ،مثلاً ښځه ئې مس کړه نو دا دې اووائی چه زه حنفی یم ، او بیا یی که وینه را وه وتله نو دادې اووائی چه زه شافعی المسلک یم ، که چرته یی دا دواړه امره مخې ته راشی او هغه ذکر شوی تاویل کولوسره مونځ وکړی نودهغه مونځ په اتفاق د ائموسره ونه شو مگر هغه به د غرض پرستئ دغلبې .د وجه نه په هغه حالت کښې هم بې اودسه مونځ کوی او د اخالصةً دین لره د نفس تابع جوړول دی.

(۳) د تقلیدِ شخصی په ترک سره عواموکښې بې پرواهی او پخپل مینځ کښې بې اتفاقی او منافرت پیدا کیږی.

حضرت تهانوی رحمه الله څه ښه اوفرمائیل چه ((ترکِ تقلیدشخصی سره په دې پنځو امورو کښې بلاشبه خلل پیدا کیږی:

(۱) علم اوعمل کښې د نیت خالص کیدل (۲) خواهشِ نفسانی باندې د دین غالبه کول یعنې خواهشِ نفسانی لره د دین تابع جوړول ، دین لره دهغې تابع نه جوړول (۳) د داسې امر نه بچ کیدل چه په هغې کښې زیاته خطره دخپل ضررِ دین وی (۴) د اهلِ حق د اجماع مخالفت نه کول (۵) د اسلام د دائرې نه ، نه وتل ، او تقلیدِ شخصی کښې دهغه خلل معتدبه انسداد او علاج دې (الاقتصاد ص ۳۹)

مقدمة الواجب واجب

د حکیم الامة قدس سره په حوالې سره پورته چه کوم امورِ خمسه ذکرشو هغه بالاتفاق ضروری او واجب دی او تقلیدِ شخصی لره پریخودلوسره په هغې کښې خلل واقع کیږی ، چونکه تقلیدِ شخصی دهغه امورِ خمسه د حفاظت دپاره مقدمه ده ، او دا امور واجب دی ، ددې وجه نه تقلیدِ شخصی هم د (مقدمة الواجب واجب)) قاعدې مطابق واجبیږی او دا قاعده داسې ده چه نه صرف په مسلمانانو کښې بلکه په ټولو ملتونوکښې مسلمه ده ددې وجه نه په هغې باندې دکوم يو دلیل خو ضرورت نه وو خوبیا هم تبرعاً يو حدیث ستاسو په خدمت کښې پیش کوو : ((عن علقمة بن

عامر قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من علم الرمی ثم ترکه فلیس منا او قد عصی)) رواه مسلم (مشکوٰة ص۳۳۸)

ظاهره ده چه غشی ویشتل دین کښې څه عبادتِ مقصود نه دې لیکن چونکه اعلاء کلمة الله واجب ده او بوقت ضرورت غشی ویشتل دهغې دپاره د مقدمې حیثیت لری ددې وجه نه یی هغه هم واجب اوګرځول او هغې لره زده کولوسره هیرولو والا ته عاصی او وئیلې شو ، په دې سره واضحه شو چه ترک تقلید کښې د دینی خطراتو د علم کیدلو باوجود دهغې نه بندیدل په عصیان کښې داخل دی چه مفضی الی اشده هم کیدلې شی ، (اعاذنا الله تعالی منه)

عقل شاهد دې

عقل شاهد دې چه د ډیرو مجتهدینو په تقلید کولوکښې د ټولو نه لویه او واضحه خرابی داده چه کله د بې علمئ د وجه نه دغیرمجتهد د تقلید طوق په غاړه کښې غورځیږی چه په اتفاق سره حرام دې . بلکه د زمانې رواج دا وائی چه د ډیرو مجتهدینو تقلید طبیعت کښې داسې آزادی او سهولت پسندی پیدا کوی چه بعضې وختونوکښې دهغې نه تباه کن نتائج رااوځی . چه کله د آزادئ حاصلولو شوق اوشو نو بعضې طبائع دومره سهولت پسند شواوهغوی دې میدان ته دومره وسعت ورکول شروع کړه چه بالآخرهغوی د اضلال انتهاء ته ورسیدل .

په تقلید شخصی باندې د صحابه کرامو رضی الله عنهم اجماع

حضرت شاه ولی الله رحمه الله تعالی په ((ازالة الخفاء)) کښې فرمائی ، ((وفی الجمله طریق مشاورت درمسائلِ اجتهادیه وتتبع احادیث از مظان آن کشاده شد معهذا بعد عزم خلیفه بر چیزے مجال مخالفت نبود بدون استطلاع رائے خلیفه کارے را مصمم نے ساختند لهذا دریں عصر اختلاف مذهب وتشتت آراء واقع نشد همه بریک مذهب متفق وبریک راه مجتمع وآں مذهب خلیفه ورائے آں بود ، روایت حدیث وفتوی وقضاء مواعظ منحصر بود درخلیفه)) (ازالة الخفاء مقصد دوم)

په همدې سلسله کښې مونږ دوه ثبوتونه نور پیش کړو . د حضرت عمرمقررفرموده قانون او خیرالقرون کښې د اهلِ مدینې تعامل . په هغه قانون اوتعامل کښې دیوصحابی هم څه اعتراض نه کول د اجماع صحابه بنکاره ثبوت دې

Maktaba Tul Ishaat.com

حضرت فاروقِ اعظم رضی الله عنه

اعلام الموقعین للحافظ ابن قیم او سنن دارمی کښې نقل دی چه حضرت عمررضی الله عنه دا قاعده مقررکړې وه چه په کومه مسئله کښې یوحدیث ملاؤ نه شی په هغې کښې دې د حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه په فتوىٰ باندې عمل وکړې شی ، که چرته د دوی فتوىٰ ملاؤ نه شی نودعلماؤ په مشورې سره چه کومه فیصله وشی دهغې تعمیل دې وکړئ شی .

د حضرت عمررضی الله عنه په هغه فیصلې سره د تقلیدِ شخصی اهمیت اود ضرورت اندازه ولګوئ . پخپله د محدث ، فقیه ، مجتهد اود ټولو کمالاتو جامع کیدلو باوجود د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د تقلید التزام ئې اوفرمائیلو او ټول عمر ئې د دوی د فتاوې مطابق حکم کولو

اهلِ مدینه اوتقلیدِ شخصی

روی البخاری فی (باب اذا حاضت المرأة بعدما افاضت) عن ایوب عن عکرمة ان اهل المدینة سالوا ابن عباس رضی الله عنهما عن امرأة طافت ثم حاضت قال لهم تنفر قالوا لا نأخذ بقولك وندع قول زید (الی قوله) رواه خالد وقتادة عن عکرمة قال الحافظ رحمه الله تعالی زاد الثقفی فقالوا لا نبالی افتیتنا اولم تفتنا ،زید بن ثابت یقول لا تنفر ،وفی روایة قتادة فقالت الانصار لا نتابعك یا ابن عباس وانت تخالف زیدا (فتح الباری ص ۳ج)

دې روایت سره څرګنده چه دا ثابته شوه چه اهلِ مدینه د حضرت زیدبن ثابت رضی الله عنه تقلیدِ شخصی کولو اودهغه په مقابله کښې دبل چا خبرې اوریدلو ته تیارنه وو . هم دغه شان دا هم معلومه شوه چه حضرت ابن عباس رضی الله عنهما یا یو بل صحابی هغه مقلدینو باندې د شرک یا دګناهِ کبیرې د ارتکاب فتوی ونه لګوله .

امام العصرحضرت ګنګوهی اوتقلیدِ شخصی

حضرت ګنګوهی قدس سره العزیز د تقلیدِ شخصی متعلق دمختلفو سوالونو په جوابونو کښې مفید بحثونه لیکلی دی ، لاندې د فتاوىٰ رشیدیه ص ۱۸۰ ، ۱۸۱نه یو اقتباس پیشِ کیږی

تقلید مطلق فرض دې لقوله تعالی «**فسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون**» الایة . حق تعالی په دې آیت کښې مطلق تقلید لره فرض فرمائیلې دې ، اود تقلید دوه افراد دی. یوشخصی چه ټول مسائل هم دیو عالم نه حاصلولوسره عمل پرې وکړی ، دویم غیرشخصی چه دکوم عالم نه غواړې حاصلولو سره عمل پرې وکړې ، او آیت په سبب دخپل اطلاق دواړو قسمو لره متضمن دې . لهذا دواړه قسمه د تقلید مامور من الله او مفروض د الله د طرف نه دی ، او چه کوم فرد تقلید باندې

عمل كوي د الله تعالى د فرضي حكم عامل به وي ، لهذا كوم سړي چه تقليد شخصي ته چه مامور من الله او مفروض من الله دي شرك يا بدعت وائي هغه جاهل او ګمراه دي . ځكه چه د الله تعالى په مخالفت كښې د الله تعالى مفروض ته شرك وائي او نه پوهيږي چه الله تعالى چرته مطلق حكم وركړې دې مكلف لره ئې مختارفرمائيلي دې چه په كوم فردمقيد باندې غواړي عمل دې وكړي ، ځكه چه د مطلق من حيث الاطلاق چرته په خارج كښې وجود نه وي بلكه دځپلو افرادو په ضمن كښې په خارج كښې موجوديږي ، مثلاً د انسان وجود من حيث الاطلاق چرته جدا نه موندلې كيږي بلكه دځپل افرادو په ضمن كښې خارج كښې وي . هم داسې دتقليد وجود جدا وي او شخصي او غيرشخصي دې جدا وي دا هيچرې نه شي كيدلې . بلكه تقليد چه چرته هم وي يا به د شخصي په ضمن كښې اويابه د غيرشخصي په ضمن كښې وي لهذا دواړو قسمونو كښې مكلف مختار دې په كوم باندې چه غواړي عمل دې وكړي اوغاړه دې د امر نه فارغه كړي ، پس مامورمن الله ته بدعت يا شرك وئيل پخپله ګناه ده بلك په اصل كښې دواړه قسمه د تقليد په جواز كښې يوشان دی مګر هغه وخت كښې چه عوام الناس بلكه خواصو باندې هم د خواهشاتِ نفساني غلبه ده او هر سړي په خپله رايه اونظر باندې خې او تقليدِ غير شخصي دهغوی د خواهشاتو او اعجاب عمده ذريعه د جواز جوړيږي . او موجب د بی پروايي كيږي د دين طرف نه او سبب د ژبه درازئ او تشنيع دمسلمانانو په شان او ائمه مجتهدينو كښې دهغوی واسطې جوړيږي او باعث د تفرقې اوفساد د مسلمانانو په مينځ كښې جوړيږي ، چنانچه دا ټول مشاهده دی لهذا داسې وخت كښې د تقليدغير شخصي اختيارول په دې وجه سره چه په دنيا كښې مفاسد راپورته كيږي صحيح نه دي . او فقط شخصي د امتثالِ امر «فاسئلوا» په واسطې معين اومشخص په حكم دشرعي شوي دي ، ځكه چه اتفاق اواتحاد ركنِ اعظم د دينِ اسلام دې نو دهغې محافظت هم فرض اعظم دې ، قال الله تعالى «**واعتصموا بحبل الله جميعاً ولاتفرقوا ـ الاية**» ، «**ان الله لا يحب الفساد ـ الاية**» او اكثر احاديث په دې باب كښې وارد دی لهذا محافظت دهغه فرض اعظم په وجه او رفع دهغه مفاسدو اوشنائعو په وجه يو شق مامورعلى التخيرسوال لره ترك كول او دويم شق لره چه معين او مقوی دې هغه فرض اعظم لره او دافع شنائع مذكوره لره دې ، اختيارول عينِ حكم صحابه اوختم شارع عليه السلام شوي دې . چنانچه قراء ت د قرآن كريم په اوو ۷ حروفو ره مخيروو او په اجماع د صحابه كرامو حضرت عثمان رضی الله عنه هغې لره منع كولو سره يولغتِ قريش كښې مقصوركړو اودا محض د رفع فساد اوتفرقې د وجه نه شوي وو ، صحيح بخاری ددې شاهد دې او خودِ فخرعالم عليه السلام د قتل ذوالخويصره په باب كښې «چه واجب القتل وو په سبب د كفری او ګستاخو كلماتو د فخرعالم عليه السلام» فرمائيلی وو ((**دعه فان الناس يقولون ان محمدا يقتل اصحابه**))او دا حكم له وجهې د خوف د فتنې نه شوې وو نه د بل څه. الحاصل داسې نازك وخت كښې تقليدشخصي

Maktaba Tul Ishaat.com

واجب مشخص دي اوغیرشخصی دهغه فتنې مشاهدې په سبب ممنوع دې، البته که چرته دا فساد غیرشخصی کښې ونه موندلې شی نو هغه هم مامورعلی التخییردې لکه شخصی . پس واضحه شوه چه تقلیدشخصی واجب دې اوهغې ته بدعت یا شرک وئیل جهل محض دې . والله تعالی اعلم

کتبه الاحقررشیداحمدگنگوهی ۲ذی الحجه ۱۳۱۱هجری

ځنگه چه د جسمانی علاج دپاره یو ډاکټرطرف ته رجوع اود دنیاوی حکومت قانون معلومولو دپاره یووکیل طرف ته رجوع ضروری وی ، بیا دهغې دوه صورتونه دی ، یو دا چه مختلفو اوقاتو کښې مختلفو ډاکټرانو او مختلفو وکیلانو طرف ته رجوع وکړې شی ، دویم داچه همیشه هم د یو ډاکټر اوهم د یو وکیل سره تعلق وساتلې شی په دواړو صورتونو کښې په کوم باندې چه هم عمل وکړې شی مقصود حاصلیږی ، بعینه هم دغه شان د علاجِ روحانی اود حکومتِ ربانی قانون معلومولو دپاره د یو حاذق تقلید په نص قرآنی سره فرض دې چه شخصی اوغیرشخصی دواړو صورتونو لره شامل دې ، په دې دواړو کښې چه په کوم صورت باندې یې هم عمل وکړو هغې ته به هم فرض وئیلې شی ، بیا که چرته دیو عارض نه بل ډاکټریا وکیل طرف ته رجوع متعذروی نو دعمل دپاره به صرف هم دویم صورت متعین کیږی ، هم دغه شان تقلیدغیرشخصی د قبائحِ مذکوره د وجه نه متعذرشرعی شو نودنصِ قرآنی د تعمیل دپاره هم تقلیدشخصی متعین شو ، چنانچه په همدې بناء باندې په یوه واقعه کښې هم دیو سړی تقلید بالاتفاق فرض دې ځکه چه واقعه واحده کښې د ډیرو علماؤ تقلید متعذرعقلی اوشرعی دې لکه په یووخت کښې هم د یو ډاکټر نه علاج ضروری دې ، دا د فرض اداکولو په دواړوصورتونو کښې دیو د تعین واضحه مثال دې ، هم دغه شان د صدقة الفطر ، دقربانۍ اود کفاراتو دحکم د تعمیل مختلفو صورتونوکښې که چرته صرف یو صورت میسروی نو اداءِ واجب به صرف هم په دې یو صورت کښې منحصر کیږی . په دې تقریرسره واضحه شوه چه تقلیدشخصی ته فرض لغیره وئیلو مطلب دادې چه د فرض په دواړو صورتونوکښې یوباندې انحصار دعوارضو د وجه نه وشو اوکه نه نو فی نفسه تقلیدِ شخصی د مطلقِ تقلید یوفرد کیدلو د وجه نه فرض لعینه دې ، ځنگه چه په کفاره کښې صوم فرض لعینه دې اودهغې تعیین لغیره دې ، که غوروُنه حقیقتاً اوریدلو والا وی نو دومره مختصر خبره هم کافی ده اوکه نه نو د دلائلو انبارهم بې فائدې دې ، شعر

طوفانِ نوح لانے سے اے چشم فائدہ ؟ — دو اشک بھی بہت ہیں اگر کچھ اثر کریں !

خلاصه دخبرې

د ذکرشوی تفصیل په ضمن کښې د مطلوبه سوالونو جوابونه به هم په ذهن کښې بنه ناست وی خوبیا هم مختصراً دوباره لیکل کیږی .

(۱ ـ ۲) د يو امام مقلد لره د بل امام په مذهب باندې عمل كول جائز نه دى ، دهغې مفاسد او په هغه سهولت پسندئ كښې د دين د نقصان مفصل بيان ماقبل كښې د ترکِ تقليد شخصى په ضمن كښې تيرشو

(۳) ((مآثرحكيم الامت)) كښې د حضرت حكيم الامت د ملفوظ حواله نه ده وركړې شوې ، د حضرت تهانوى حكم وو چه ترڅوپورې ځما د ملفوظاتو تصديق فلانكى فلانكى يوڅو مخصوصو خلقو نه وونه كړې شى هغې لره د شائع كولو اجازت نشته ، د مآثرحكيم الامت هغه ملفوظ ته دا تصديق حاصل نه دې ، بالفرض كه چرته دا ملفوظ د حضرت تهانوى هم په دې الفاظو سره وى نودهغې مطلب دادې چه چرته د اهلِ فتوى اوتقوى د اجتماعى غور نه پس د مذهب د اصولو او قواعدو په اساس سره بل مذهب باندې دعمل ګنجائش وموندلې شى نودهغې اجازت وركړئ. نه دا چه رخصتى وركړې شى چه څه غواړې اوڅنګه غواړې عمل وكړى ، فافهم وتدبر

(۴) تقليدِ مطلق او تقليدِ شخصى باندې بې شماره كتابونه ليكلې شوى دى چه په هغې كښې لاندينى كتابونه دخاص اهميت والا دى :

(۱) عقدالجيد فى احكام الاجتهاد والتقليد .... شاه ولى رحمه الله تعالى
(۲) الانصاف فى بيان سبب الاختلاف .... - - -
(۳) ((حجة الله البالغه)) كښې هم مفيد بحثونه دى .... شاه ولى رحمه الله تعالى
(۴) فتاوى رشيديه كتاب التقليدوالاجتهاد .... حضرت ګنګوهى قدس سره
(۵) ايضاح الادله .... حضرت شيخ الهند رحمه الله تعالى
(۶) الاقتصاد فى التقليدوالاجتهاد .... حضرت تهانوى رحمه الله تعالى
(۷) الكلام الفريد فى التزام التقليد .... - - -
(۸) فصل الخطاب فى مسالة ام الكتاب .... مولانا انورشاه صاحب رحمه الله تعالى
(۹) خيرالتنقيد فى سيرالتقليد .... مولانا خيرمحمدصاحب رحمه الله تعالى
(۱۰) مقدمه اردو ترجمه الميزان الكبرى للشعرانى ..... مولانا محمدحيات سنبهلى
(۱۱) فلسفه تقليدواجتهاد .... قارى محمد طيب صاحب مدظلهم

فقط والله العاصم من جميع الفتن الظاهرة والباطنة

رشيداحمد ۴محرم ۱۳۹۲ هجرى

د ضرورت په وقت كښې په بل مذهب باندې عمل كول

سوال : د شاه عبدالعزيزصاحب په ملفوظاتو (مطبوعه پاكستان ايجوكيشنل پبلشرزلميټډ ۱۲ ميرى ودرود كراچئ په ۱۹۲۰ ، كښې ص ۹۰ باندې دا لاندې ليكل زمونږ په نظر راغلل

Maktaba Tul Ishaat.com

« یو مرید عرض وکړو چه که چرته د ضرورت په وخت د حنفی .شافعی په قول باندې عمل وکړی یاد یو بل امام په قول باندې عمل وکړی آیا دا صحیح کیدلې شی ؟ وې فرمانیل «**چه که چرته څه ضرورتِ شرعی مجبور کړی نو جائز ده ، اوکه نه نو دنفسانی حیلې په تقاضې سره داسې کول نه دی پکار چه** » مثلاً د یو امام تقلید کوی په یومسئله کښې یی عملاً د بل امام قول آسان وموندلو هغه وخت ئې هم هغې لره اختیارکړو . «**دا بده خبره ده** » ما ددې تفصیل په یو فتوی باندې لیکلې دې »

په دې سلسله کښې دا لاندې امور معلومیږی دی:

(۱) د شرعی ضرورت نه څه مراد دی ؟ که چرته دهغې یو څو مثالونه ولیکلې شی ن دمطلب په نهم کښې به سهولت وی.

(۲) داکومه خبره ئې چه کړې ده « بده خبره ده » نودهغې بدی شرعاً څه درجه ده . ناجائز . مکروه تحریمی یا مکروه تنزیهی ؟

(۳) آیا هرعامی ته به دا اجازت ورکولې شی چه هغه د ضرورت په وخت کښې دیو بل امام په قول باندې عمل وکړی یا دا ضروری دې چه مستندعلماء د مشورې او غور اوفکرنه پس دا فیصله وکړی چه هغه ضرورتِ شرعی دې او په دې صورت کښې د بل امام په قول باندې د عمل کولو اجازت شته ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : (۱) ضرورتِ شرعی نه مراد هغه ضرورت دې چه هغې لره علماء راسخین فی العلم چه د تقوی او طهارت په صفاتِ عالیه سره متصف وی ضرورت وګرځوی . که چرته هغوی واقعی دا ضرورت وګنی چه په دې وخت کښې په بل مذهب باندې د عمل کولو نه بغیر بله چاره نشته نو هغه به ضرورتِ شرعی ګڼلې کیږی او هغه وخت به په بل مذهب باندې بقدرِ ضرورت عمل جائز وی . د ضرورت تعین به په هره مسئله او واقعه کښې جدا وی او عوام خو عوام دی . عام علماؤته هم دهغې د تعیین اجازت نشته . دهغې فیصله صرف راسخین فی العلم متقی علماء کولې شی چه شاذ او نادر دی . ددې واضح مثال د مفقود مسئله ده چه علماؤ کله مذهبِ مالکیه باندې د فتوې ورکولو ضرورت محسوس کړو نودهغې فتوی ئې صادره کړه . لیکن په هغې کښې د احتیاط د ټولو اړخونو مدنظرساتلو سره دا فیصله ورکړې شوه .

حضرت تهانوی رحمه الله تعالی فرمائی . « او ضرورت هم هغه معتبردې کوم لره چه علماء اهلِ بصیرت ضرورت وګنی . دا هم ضروری دی چه فتوی ورکولو والا داسې سړې وی چه هغه د یو ماهر استاذ نه فن حاصل کړې وی او اهلِ بصیرت هغه لره په فقه کښې مهارتِ تامه حاصلیدلو باندې شهادت ورکوی ((کما قال الشامی فی شرح عقود رسم المفتی فان المتقدمین شرطوا فی المفتی

الاجتهاد وهذا مفقود في زماننا فلا اقل من ان يشترط فيه معرفة المسائل بشروطها وقيودها التي كثيراً ما يسقطونها ولا يصرحون بها اعتماداً على فهم المتفقه وكذا لابد من معرفة عرف زمانه واحوال اهله والتخرج في ذلك على استاذ ماهر الخ ص ۳)). او ددې فتنو په زمانه کښې دا دواړه خبرې جمع کيدل يعني په يو سړي کښې د تدين کامل اود مهارت تامه اجتماع نايابه ده ددې وجه نه په دې زمانه کښې د اطمينان صورت دا کيدلې شي چه کم آزکم دوه څلور محقق علماءِ دين په يو امرکښې ضرورت لره تسليمولوسره په بل مذهب باندې فتوی ورکړی ، بغيردهغې نه که په اقوالِ ضعيفه او يا بل مذهب لره د اخستلو اجازت ورکړې شي نودهغې لازمی نتيجه د مذهب ړنګول دی ، کما لايخفى (الحيلة الناجزه ص ۲۴)

(۲) نفساني حيلې سره يو مسئلې لره پريښودلوسره د بل امام په مذهب باندې عمل کول حرام او ناجائز دی ددې وجه نه، دې سره متعلق چه شاه صاحب « بده خبره ده » فرمائيلې ده دهغې مطلب هم ناجائز او حرام دې مکروه وغيره نه دې .

(۳) د عوامو به څه پوښتنه کوې هرعالم ته هم د ضرورت په وخت په بل مذهب باندې د فتوې او عمل اجازت نشته .

قال حكيم الامة قدس سره العزيز:

«د ضرورتِ شديده اود ابتلاءِ عام په وخت د احنافو په نزد د نورو ائمو مذهب لره اختيارولو سره په هغې باندې فتوی ورکول هم جائز دی ليکن عوامو ته پخپلې رائې سره چه په کومه مسئله کښې غواړی د داسې کولو اجازت نشته بلکه د ډيراحتياط ضرورت دې ((وذلك لما صرح به العلامة الشامي في رسالته شرح المنظومة في رسم المفتي)) .او په دې زمانه کښې احتياط په دې طريقه کيدلې شي چه ترڅو پورې محقق اومتدين علماءِ کرامو کښې متعدد حضرات په يومسئله کښې د ضرورت تحقق تسليمولوسره د بل امام په مذهب باندې فتوی ورنه کړی هغه وخته پورې دې هيچرې دخپل امام مذهب لره نه پريږدی ځکه چه مذهبِ غير لره د اخستلو دپاره دا شرط دې چه د اتباعِ هویٰ په بناء باندې نه وی بلکه د ضرورتِ داعيه په وجه وی »» (الحيلة الناجزه ص ۷۲) فقط والله تعالى اعلم .

رشيد احمد ۱۲ربيع الاول ۹۲هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

بسم الله الرحمن الرحیم

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب

الهدایات المفیدة

لتنزیه

المدارس من العلوم الجدیدة

الهدایات المفیدة

تاریخ تالیف ۱۸ ربیع الاول ۱۳۸۹ هجری

د اشاعت کال .... ۱۳۹۸ هجری

د ډیرې مودې راهیسی د مختلفو حلقو د طرف نه دا سوال راپورته کولې کیږی چه د مدارسِ دینیه په نصاب کښې دې دنیوی تعلیم هم شامل کړې شی بعضې دینی مدارس په دې کښې مبتلا شوی هم دی.

په دې رساله کښې د عقلِ سلیم اود ذاتی مشاهداتو او تجرباتو په رڼا کښې ثابته کړې شوې ده چه دا اقدام د مدارسِ دینیه دپاره تباه کونکې دې. او ددې د صحیح طریقه کار نشاندهی کړې شوې ده.

په دینی مدارسو کښې دنیوی تعلیم داخلول

سوال:- د یو دارالعلوم طالبانو ته علومِ مقصوده سره مولوی فاضل او ایم اے کول او ضمناً اوتبعاً هغوی ته دینی ماحول کښې د دیندارو استاذانو په ذریعې انګریزی ښودل او بعضې علومِ جدیده لکه عالمی جغرافیه. سائنس. فلسفه اوجدید نفسیات او شهریت ښودل جائز دی اوکه نه . خدمت خلق اود الله د رضاء ذریعه ده اوکه نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: دیندارماحول کښې اود دیندارو استاذانو په نګرانئ کښې د علومِ جدیده تحصیل په نیت دخدمتِ خلق اورضاء حق سره بیشکه موجب د اجراوثواب دې مګر مدارسِ دینیه کښې دهغه علومو جاری کیدل په تجربې سره مضرثابت شوی دی. اولاً ددې وجه نه چه بعضې مدارسِ دینیه کښې علومِ جدیده لره تبعاً اوضمناً جاری کړی شو مګر په یوڅو ورځو کښې هغه مدرسه سواد علمِ دین نه باقی د ټولو فنونو مرکز جوړشو او علمِ دین برائے نام پاتې شو.

اوبیا د یوځو ورځو نه پس د علم دین نوم هم ختم شو ددې ډیرنظائر زمونږ وړاندې موجود دی. په
دې صورت کښې به د مدرسې زمکه ، آبادی او متعلقه سامان چه د تعلیم دین دپاره وقف وو ۱
قیامته پورې به د تعلیم دنیا او بالواسطه یا بلاواسطه د هدم دین دپاره به استعمالیږی چه دهغې
تول وبال به په بنیاد اینبودلو والا باندې وی .بالفرض که د هدم دین باعث جوړ هم نه شی مګرکوم
وقفی څیزونه چه د علم دین دپاره مخصوص وو هغه د علم دنیا دپاره مخصوص کولو او همیشه
دپاره د جهتِ وقف بدلولو عذاب خو به خامخا وی . دویم دا چه که چرته بالفرض په یو مدرسه
دینیه کښې هم علم دین غالب وی نو ددې استعداد طالبان به د کوم ځائ نه راولې چه علوم دینیه
اودنیویه دواړو کښې مهارت حاصل کړې شی ، چه هرکله علوم دینیه کښې د استعداد حاصلولو
والا تعداد دیو فیصد نه زیات نشته ، اود علوم جدیده د طلبه معیار خو دهغې نه هم زیات لاندې
دې .دریم که چرته بفرضِ محال په لاکهونوکښې څوک یونیمُ فرد د دواړو علومو ماهر هم شی نوآیا
هغه به د علم دین څه خدمت وکړی ؟ حاشاوکلا هغه لره خو دنیوی امیدونو او حب مال اوجاه نه
صرف دا چه د علم دین د خدمت موقع نه ورکوی بلکه دهغې نه یې متنفرکوی . چنانچه دهغې یو
نظیرنه شی پیش کیدلې چه دواړه قسمه علومو کښې یوماهرفرد د دین یو بنیادی معتدبه خدمت
کوی داصحیح ده چه داسې سړې که چرته اخلاص سره دنیوی خدمت وکړی نوهغه هم باعثِ اجر
دې مګر کتل دادی چه که چرته هغه ته د علوم دنیویه تعلیم نه وې ورکړې شوې نوهغه به د دین
خدمت کولو د علوم دنیویه تعلیم هغه لره د خدمتِ دین نه محرومه کړو. بیا دهغه په دعوائے
اخلاص کښې هم شبهه کیږی چه آیا دا حقیقت څه حصه هم ده اوکه محض نفسانی تدبیراوکید دې
که چرته واقعی رضائے الهی مقصود وې نو د دین د خدمت قدرت لرلو سره د علوم دنیویه خدمت
لره ولې یې اختیارکړو ؟

په دې سره ثابتیږی چه د طلبِ مال اوجاه نه سوا هیڅ مقصود نه دی ، مشاهده ده چه عموماً د
داسې حضراتو د زړه نه د عمل اهتمام ختمیږی بلکه د ډیرو خو نظریات هم بدلیږی غرض دا چه
مدارسِ دینیه کښې که چرته هغه علوم جدیده لره لږ شانتې هم ځائ ورکړې شی نو خطره ده چه
یوځو کاله پس به یوفردهم د دین خدمت کولو والا پاتې نه شی الله تعالی دې په خپل فضل سره
زمونږ توحفاظت وکړی ، آمین .

لهذا مدارسِ دینیه لره د بربادولوپه ځائ د کالجونو د اصلاح طرف ته توجه کول پکاردی ،
هغلته دې دینداره استاذان مقررکړې شی او ماحول لره د دینداره جوړولو کوشش دې وکړې شی .
نصاب کښې دې د علم دین معتدبه حصه مقررکړې شی . مدارسِ دینیه کښې که چرته قدیم نصاب
په محنت سره وښودلې شی نو د انګریزی ژبې نه سوا باقی ټولو فنونو دنیویه کښې هم د کالجونو
د طالب علمانو نه زیات استعداد پیدا کیږی چنانچه فنونِ قدیمه کښې فهم لرلو والا بعضې داسې

Maktaba Tul Ishaat.com

افراد ترېنه پورې موجود دی چه علوم جدیده کښې د مهارت مدعی دهغوی وړاندې د مکتب ماشوم معلومیږي او افسوس دادې چه حساب ، اقلیدس (جیومیټری) او هیئت وغیره ضروری علوم ولره مدارسِ دینیه نه داسې خارج کړې شوی دی چه ګویا دا دهغوی په نصاب کښې بالکل داخل شوی نه وو ، حقیقت دادې چه دهغه علومو نه سوا دعلم دین تکمیل ناممکن دې ، که چرته په ژورنظرسره وکتلې شي نو علوم جدیده بالکل هیڅ څیز نه دې دا ټول هم د علوم قدیمه رنګدار کاغذونه دی هغه هم ناقص اوناممکمل ، هم دهغه علوم قدیمه لر جدید نوم تجویزکړې شوې دې یا خو متجددینو مصنفینو کتبِ جدیده لیکلی دی چه په هغې کښې علوم هم هغه قدیمه دی دغه دجدید اومتجدد نوم یا دکافر اوملحد مصنف د جدیدتصنیف په طبائعو باندې بد اثر غورزیږي.

غوروکړئ چه د هدایه وئیلو والا اود هدایه انګریزی ترجمې «محمډن لاء» وئیلو والا عمل او سلامتِ طبع ونظروفکر کښې برابر کیدلې شی ؟ دا فرق «محمډن لاء» دهدایه ترجمه ګڼلوسره دې نو چرته چه تصانیفولره مستقل بلکه تحقیقِ جدیداو مصنف لره د ترقی یافته قوم اتل وګڼلې شی او ذهن دهغې نه دومره مرعوبه وی چه دهغه یو تحقیق ته د تنقید په نظر کتل جرم عظیم وی د الله اود الله درسول صلی الله علیه وسلم په خبره کښې خو شبهات پیدا وی ، مګر د مغربی مصنف یوه خبره کښې د شبهې څه ګنجائش نه وی نو ظاهره ده چه د داسې علومو حاصلولو والا انجام به څه وی؟. په ذکر شوی بیان سره د بعضې حضراتو دهغه قیاس جواب هم وشو چه فرمائی چه متقدمینو خو هم سرکاری ژبه او علوم دنیویه وئیل او ښودل او په هغې کښې ئې مهارت لرلو . نو واضحه دې وی چه د متقدمینو سرکاری ژبه دیومسلمان قوم ژبه وه او د فنونو د کتابونو مصنفینِ هم مسلمانان وو او استاذان هم ، او هغوی د عزت اود خود اعتمادئ او ټولو علومو اوفنونو کښې د سبقت او امتیاز په دومره اوچت مقام باندې وو چه هغوی ته د ټولې دنیا اقوام ښکته په نظر راتلل ددې وجه نه په هغوی باندې د سرکاری ژبې زده کولو یا دنیویه علومو اوفنونو حاصلولوکښې دیو بد اثرپریوتلو څه امکان نه وو هغوی سرکاری ژبه او دنیوی علوم دخپل کور څیز ګڼلو ، د نني مسلمانانو په شان اغیاربلکه د خیرغوښتلو تصورئې نه لرلو بلکه ددې برعکس د ټولې دنیا دپاره سخیان وو د ټولې دنیا اقوام دهغوی د بزرګانو نه خیرغوښتلوسره نن د ترقئ ډنډوره غږوی .غرض داچه د متقدمینو دپاره سرکاری ژبه اوعلوم دنیویه کښې مهارت د غیرت اود خوداعتمادئ اود تفوق واستغناء باعث وو ،ددې برعکس بدقسمتئ سره نن سبا هم دهغه علومو بطریق جدیدتعلیم د اغیارو غلامئ او احتیاج لره په زړه کښې مکمل طورباندې مضبوطوی اود مسلمانانو مرئ لره د اغیارو د احسان په دروند بار سره داسې خفه کړې ده چه هغې لره دهغوی نه دنجاتْ ورکولو دپاره جونسخه هم په کار نه راځی ، هم دهغه غلامانه ذهنیت اود احساسِ کمترئ دا کرشمه ده چه د بنغمې پیرئ مسلمانان د ابوریحان بیرونی نه استفاده کولوسره سپوږمئ او زهره ته رسیږی چه

دهغې ماسکو اعتراف کړې دې مګر د س سب مسلمانان ماهرینِ فلکیات د نررو په نقل کښې هم ښکاره غلطیانې کوی . چنانچه همدا اوس حیرانیدونکې انکشاف وشو چه د ګرینج شاهی خبریالانو د رڼا د ابتدا چه کوم وخت ښودلې دې هغې لره د پاکستان او هندوستان ماهرینِ فلکیات صبح صادق ګرځولوسره دهغې مطابق جنتریانې مرتب کولوسره په ټول ملک کښې شائع کړی دی .

دویم فرق دادې چه متقدمین علوم دنیویه کښې مهارت حاصلولونه پس هم د تقوی او د زهد په برکت نه د خدمتِ علم دین نه غافل کیدل او نه په هغې کښې څه عملی کوتاهی واقع کیدله . نظریاتی تبدیلی خو لرې خبره ده په هغوی کښې اکثرد هرقسمه مهارت لرلو باوجود د فقر اوفاقې په عالم کښې هم خدمت دین کښې مشغوله وو او هغې لره ئې سعادت ګڼلو . او بعضې د دنیا په لویو لویو منصبونو باندې د فائز کیدلو اود بادشاه کیدلو نه پس هم دهغوی په اعتقاد اوعمل اوخدمت دین کښې هیڅ نقص واقع نه شو بلکه هغه مال لره ئې نورد خدمتِ دین ذریعه جوړولوسره دنیالره ئې هم دین جوړکړو ددې برعکس نن سبا د تمناګانو اود حبِ مال اوجاه دومره غلبه ده چه علوم دنیویه په جدیدې طریقې سره حاصلولو نه پس د خدمتِ علم دین تصور هم ناممکن دې .

خلاصه داده چه مدارسِ دینیه کښې علوم دنیویه خصوصاً حساب اوهیئت او اقلیدس تعلیم اشد ضروری دې مګر د کتبِ قدیمه په ذریعې . صرف اساتذه دې د کتبِ جدیده مطالعه کوی که څه دکار خبره ومومی نو طالبان دې په داسې طریقې سره پوهه کړی چه کتبِ جدیده اودهغې د مصنفینو تفوق دهغوی په ذهن کښې رانه شی که چرته کتبِ قدیمه ناکافی وی نو علماء دین دې جدید تصنیف کړی . ددې نه هم زیات ضروری دادې چه د طریقِ تعلیم اصلاح دې وکړی د زباتو کتابونو ښودلو په ځائ دې تمرین (عملی مشق) زیات وکړې شی د یو کالج د تعلیم یافته تصنیف که هغه هرڅومره صالح او متقی وی د طالبانو په اذهانو باندې به دا اثر ضرور اچوی چه هغوی ته دا علوم د مغرب نه حاصل شوی دی . دې علومو لره که چرته دکتبِ جدیده په ذریعې سره مدارسِ دینیه ته راوړلې شو نویو طرف ته خو به دهغې اود هغې دمصنفینو د خباثت ډیر لوئ اثر پریوځی او دې سره سره به د نصرانیت نه ذهن مرعوبه شی او بل طرف ته به دا نقصان وشی چه د غلبه هوس د وجه نه به دا خلق عصری امتحانات ورکولوسره د خدمتِ دین په ځائ به دحکومت ملازمت اختیارکړی چه په هغې سره د خدمتِ دین د محرومتیا نه علاوه عملی او اعتقادی خرابیانی هم پیدا کیږی . که چرته خدانخواسته ټولو مدارس دینیه دا کارِخیرشروع کړو اوخپل نیم پخته مال ئې سرکاری دفترونو او دینوی منډو کښې خرڅ کول شروع کړه نو آئنده د علم دین یو دمدرس پیدا کیدلو هیڅ توقع نه دی پکار ساتل او علم دین لره صرف دیو خو ورځو میلمه ګڼل پکار دی ممکن ده چه قربِ قیامت کښې د رفعِ علم دین سبب هم دا نظریه جوړیدلو والا وی . الله تعالی دې مونږ ته

Maktaba Tul Ishaat.com

دا وخت نه بنائی . آمین . د انگریزئ ژبې په باره کښې وئیلې کیږی چه ددې په زده کیدلوسره علماء د دین خدمت زیات کولې شی . دا خبره خما په فکر کښې نه راځی چه هغه کومه مسئله ده چه دهغې حل په انگریزی ژبه باندې موقوف دې حالانکه مخالف اوموافق د هرقسم کتابونو دفاتر په اردو کښې موجود دی . که چرته دهغې خدمتِ دین کښې معین کیدل هم تسلیم کړې شی نو کتل دادی چه دهغې څه مصداق هم په دنیا کښې موجود دې اوکه نه؟ . که چرته تاسو دهغې جائزه واخلئ چه آیا یو انگریزی وئیلو والا د عالمِ دین یو بنیادی خدمت کوی نویقیناً هغه به کالعدم اومومو . په دې سره خما مقصود دا هیچرې نه دې چه انگریزی ژبه زده کول ناجائز دی بلکه مقصود دادې چه د دین یوخدمت په دې باندې موقوف نه دې .لهذا د علماء دین دپاره انگریزی ژبه زده کول بې ضرورته او غیرمفیددی بلکه داکثرو طبیعتونو دپاره خو مضر دې .

آخرکښې بیا درخواست دې چه مدارسِ دینیه لره مسموم او مولیانو لره دمسټر جوړولوپه ځائ د کالجونو اصلاح او مسټرانو لره صحیح مسلمان جوړولوباندې پوره قوت صرف کول پکار دی .

فقط والله العاصم ۱۸ ربیع الاول ۰۸۹ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

الکلام البدیع فی احکامِ التوزیع

الکلام البدیع

تاریخ تالیف ۱۴ذی الحجه ۱۳۹۵ هجری

داشاعت کال ... ۱۳۹۸ هجری

عنوانات

- د چندې د پیسو احکام
- آیا د چندې پیسې صرف کیدلو پورې هم د معطی په ملک کښې پاتې وی ؟
- د چندې په پیسو باندې زکوة فرض دې اوکه نه ؟
- آیا د معطی د انتقال په صورت کښې په هغه کښې به وراثت جاری کیږی ؟

- آیا معطی ته دخپل رقم واپس اخستلو اختیار دې ؟
- زکوٰة لره په نورو مصارفو کښې د لګولو دپاره د مروجه حیلو حقیقت

د چندې د پیسو احکام

سوال :- مدارسِ دینیه کښې د صدقاتِ واجبه او د عطیاتو کومې پیسې چه جمع کیږی آیا په هغې باندې به دکال تیریدلو پس زکوٰة فرض وی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د بعضې علماؤ خیال دې چه د چندې پیسې چه ترڅو پورې صرف شوې نه وی هغه وخته پورې هغه هم د معطی په ملک کښې وی په دې بناء باندې هغه پیسو سره متعلق لاندې اشکالات دحل کولو محتاج دی :

(۱) هغه پیسو باندې حولانِ حول نه پس زکوٰة فرض دې او که نه ؟

(۲) که چرته زکوٰة فرض وی نو دهغې د ادا کولو به څه صورت کیدلې شی ؟ چه هرکله دهغې د مالکانو هیڅ علم نشته ، ددې وجه نه چه اولاً خو دچندې ورکولو والا فهرست ډیر اوږد وی چه په هغې کښې د ډیرو معلومات کول مشکل وی بیا د چندې ټولې پیسې په یوځائ کښې جمع کیږی او حسبِ موقع خرچ کیږی کیږی ، په دې صورت کښې دا معلومول ناممکن دی چه په دې کښې دیوسړې څومره پیسې دې ، چا پنځوس کاله وړاندې پیسې ورکړې وی نوترننه پورې دهغه هم شرکت راروان دې اوآئنده به هم دا شرکت جاری وی .

(۳) چنده ورکولو والا کښې که څوک مړ شی نو دهغه د چندې پیسې به دهغه په ترکه کښې داخلیږی . لهذا اداء وصیت اوقرض اود وارثانو حقوق به هغې سره متعلق وی . وارثانو کښې نابالغه او مجنون هم کیدلې شی چه د ابراء اود تبرع اهل نه دی ، پس هغه پیسو لره واپس کول فرض شو او دا د دویم نمبر مذکوره وجوه سره ناممکن دې ،

(۴) هرچندې ورکونکې ته به هر وخت دخپل پیسو د استرداد حق وی او هغې باندې هم هغه اشکالات کیږی چه په دویم نمبر کښې بیان شو .

اوس ددې اشکلاتو حل لیکلې کیږی :

د صدقاتِ واجبه په چوکاټ کښې جمع شوی پیسو باندې خو حولانِ حول نه پس عدم وجوبِ زکوٰة ظاهر دې ددې وجه نه که چرته دا رقم هم اصل مالک سره وې او هغه چاته په چنده کښې نه ورکولو نو بیا به هم په هغې باندې زکوٰة واجب نه وو . حضرات فقهاؤ رحمهم الله تعالی تصریح فرمائیلې ده چه که چرته د چا په ذمه دیو څو کالو زکوٰة باقی وی نو دکال په اول کښې د واجب کیدلو والا زکوٰة مقدار د ټول مال وضع کولوسره د نورو کلونو زکوٰة به ادا کوی . قال فی التنویر

وسببه ملک نصاب حولی تام فارغ عن دین له مطالب من جهة العباد وفی الشرح سواء کان لله کزکوٰة

Maktaba Tul Ishaat.com

وخراج. وقال ابن عابدين رحمه الله تعالى (قوله كزكوة) فلو كان له نصاب حال عليه حولان فلم يزكه فيهما لازكوة عليه في الحول الثاني (ردالمحتار ص ۰ ج ۲)

د عطياتو پيسې د مهتمم په تحويل كښې د وركولو نه پس د معطى د ملک نه خارجيږی.

قال في الهندية رجل اعطى درهما في عمارة المسجد او نفقة المسجد او مصالح المسجد صح لانه وان كان لا يمكن تصحيحه تمليكا بالهبة للمسجد فاثبات الملك للمسجد على هذا الوجه صحيح فيتم بالقبض كذا في الواقعات الحسامية (عالمگيريه كتاب الوقف باب الفصل ۲ ص ۳۰ ج) وفيها ايضا متولى المسجد اذا اشترى بمال المسجد حانوتا او دارا ثم باعها جاز اذا كانت له ولاية الشراء هذه المسألة بناء على مسألة اخرى ان متولى المسجد اذا اشترى من غلة المسجد دارا او حانوتا فهذه الدار وهذه الحانوت هل تلتحق بالحوانيت الموقوفة على المسجد ومعناه انه هل تصير وقفا اختلف المشايخ رحمهم الله تعالى قال الصدر الشهيد المختار انه لا تلتحق ولكن تصير مستغلا للمسجد كذا في المضمرات (عالمگيريه كتاب الوقف باب ص ۳۸ ج ۲)

په دې عباراتو سره ثابته شوه چه د عطيه پيسې د معطى د ملک نه خارجيدلو سره د مدرسې په ملک كښې راځى دلته ملک بمعنى مختص دې اوكه نه نو د ملک حقيقت د غيرذوى العقولو دپاره غيرمعقول دې . ددې پيسو نظيرغلة الوقف دې ، پس دعطيه په پيسو باندې هيڅ اشكال باقى پاتې نه شو . چه هركله د معطى ملک ختم شو نو نه د وجوب زكوة سوال پاتې شو نه ده د استرداد اونه د معطى د مرگ په صورت كښې پيدا كيدلو والا اشكلات باقى پاتې شو ځكه چه معطى باندې دهغې زكوة واجب نه دې هم دغه شان د مدرسې په مهتمم باندې هم دهغې زكوة ويستل واجب نه دى لما مرانها بمنزلة غلة الوقف .

اوس صرف دصدقې پيسو كښې استرداد اود متصدق په مرگ باندې وارديدلو والا اشكلات باقى پاتې كيږى . نو غور كولوسره معلوميږى چه دا پيسې هم د مدرسې د مهتمم په تحويل كښې د راتللو نه پس د اصل مالک د ملک نه خارجيږى ددې وجه نه چه په حكم دعطيه اوصدقه كښې څه فارق نښكاره نشته البته دهغه پيسو مستحقينو لره د مالک جوړيدلونه وراندې به زكوة ادا كيږى نه . خروج عن الملک اداء زكوة لره مستلزم نه دې ، مثلاً چا بل چاته قرض وركولوسره دا اووئيل چه دا پيسې ماته د واپس كولو په ځاىٔ ځما د طرف نه كوم مسكين ته په زكوة كښې وركړه په دې صورت كښې قرض وركولوسره د مقرض ملک ختم شو مگر تراوسه پورې زكوة ادا شوې نه ده . غرض داچه ځكه عطيه مختص للمدرسه كيدلو د وجه نه د معطى د ملک نه خارجيږى هم

[1] وليعطى السبح وان كان لا يمكن تصحيحه وقفا يمكن تصحيحه تمليكا بالهبة للمسجد واثبات اخ ۰منه

دغه شان صدقه هم مختص للمدرسه ده اګرچه دهغې دیو خاص شعبې دپاره دې

غرض داچه صدقه هم د مالک د ملک نه خارجيږي خکه چه د عطيه په شان د صدقې د پيسو د استرداد به هم حق نه وي اود متصدق د مرګ به هم په هغې باندې څه اثر نه وي . سره ددې نه زيات احتياط دپاره که د صدقې پيسو لره د تمليک په ذريعې سره عطيه کښې شامل کړې شي نو بهتره ده . د تمليک صحيح صورت دادې چه يوفقيرد مهتمم په ضمانت باندې قرض اخستلوسره مدرسې ته عطيه ورکړي او مهتمم زکوة نه دهغه قرض ادا کړي . عام طور باندې چه کومه حيله مروجه ده هغه صحيح نه ده .

بعضې حضرات دا تاويل کوي چه مهتمم د طالبانو وکيل دې لهذا د مهتمم په قبضه کښې راتللو والا پيسې که هغه عطيات وي اوکه صدقات د معطی د ملک نه وتلوسره د طالبانو په ملک کښې داخليږي . دا خيال په لاندې وجوهو سره باطل دې :

(۱) چه کله دومره پيسې جمع شي چه مجموعه طالبانو باندې تقسيمولوسره دهرسړی حصه دنصاب په اندازه شي نودهغې نه پس د مهتمم دپاره د چانه نورې پيسې د مدرسې دپاره اخستل به جائز نه وي بلکه د حولانِ حول نه پس هرطالب علم باندې به زکوة فرض کيږي او که معطی ته دهغې علم وشو او د هغې باوجود يې هغه زکوة ورکړو نو زکوة يې نه ادا کيږي ، قال فى العلائية ولو خلط زكوة موكليه ضمن وكان متبرعا الا اذا وكله الفقراء قال ابن عابدين رحمه الله تعالى (قوله اذا وكله الفقراء) لانه كلما قبض شيئا ملكوه وصار خالطا مالهم بعضه ببعض ووقع زكوة عن الدافع لكن بشرط ان لايبلغ المال الذى بيدالوكيل نصابا فلو بلغه وعلم به الدافع لم يجزه اذا كان الأخذ وكيلا عن الفقير كما فى البحر عن الظهيرية. قلت وهذا اذا كان الفقير واحدا فلو كانوا متعددين لا بد ان يبلغ لكل واحد نصابا لان ما فى يد الوكيل مشترك بينهم فاذا كانوا ثلاثة وما فى يد الوكيل بلغ نصابين لم يصيروا اغنياء فتجزى الزكوة عن الدافع بعده الى ان يبلغ ثلاثة النصاب (ردالمحتار ص" ج۲)

(۲) هرطالب علم ته به دا احتيار وي چه هغوی کله غواړي د مهتمم وکالت ختمولوسره دخپلې حصې د پيسو مطالبه وکړي خصوصاً چه کله هغه مدرسې پريښودلوسره ځي .

(۴) د طالب علم په انتقال باندې به دهغه د حصې رقم دهغه په ترکه کښې داخليږي

(۵) مهتمم .استاذان اود مدرسې پوره عمله به د طلبانو تنخواه دار ملازمين وي ، ددې نظرئې مطابق نه خو د مدرسې نظم صحيح پاتې کيدلې شي اونه د طالبانو صحيح تربيت کيدلې شي . علاوه ددې نه دطالبانو په زړونوکښې د استاذانو به څه عزت وي او په هغه علم کښې به څه نور وي چه استاذ لره نوکرګنلو سره حاصل کړې شوې وي .

دااشکالات اسلامي بيت المال باندې نه وارديږي ددې وجه نه چه د ساعی په قبضه کښې

Maktaba Tul Ishaat.com

زائلو والا مال د اصل مالک د ملک نه خارجیږی مگر د فقیر په ملک کښې نه داخلیږی . د فقهې په کتابونوکښې ددې تصریح ده چه بیت المال کښې د فقراؤ حق دې او حق ملک . عدم حقیقت ملک لره مستلزم دې . د خروج الشیء عن ملک لا الی ملک نظائر موجود دی . لکه وقف . بیع بالخیار او ترکه مستغرقه بالدین

دبحر د زکوة الغنم په آخرکښې دی ((ان الدفع الی المصدق لا یزیل ملکه عن المدفوع)) .دا په هغه صورت کښې دې چه د تمام حول نه وړاندې ئې زکوة ورکړې وی . په دې صورت کښې ساعی ته ولایت جبریه حاصل نه دې بلکه دا د معطی وکیل دې ددې وجه نه فقیرته ورکولونه وړاندې د معطی ملک نه زائل کیږی . د مدرسې مهتمم ته هم اگرچه ولایت جبریه نشته مگر په دې کښې او اعطاء ساعی قبل تمام الحول کښې دا فرق دې چه په اول کښې عمارت وقف کښې صرف متعین دې او ثانی کښې مطلقاً تصدق علی الفقراء مقصود دې لهذا اول بحکم وقف کیدلو د وجه نه به مزیل ملک وی څنگه چه عالمگیریه نه د مسجد د عطیه حکم تیرشو . ثانی بحکم وقف نه دې ددې وجه نه مزیل ملک نه دې . پاتې شو بیت المال باندې دا اشکال چه بدون دتملیک دفقیر نه زکوة ادا کول څنگه صحیح کیږی ؟

ددې جواب دا کیدلې شی چه بیت المال کښې خلاف قیاس حق ملک لره حکماً حقیقت ملک گرځولې شوې دې څنگه چه دین قوی کښې حق ملک لره حقیقت ملک گرځولو سره دائن باندې د وجوب زکوة حکم ورکولې کیږی .

د مدارسو خزانې لره په بیت المال باندې قیاس کول صحیح نه دی . ددې وجه نه دا خلاف قیاس کیدلو د وجه نه پخپل مورد باندې به منحصروی . علاوه ددې نه دلته خو وجه القیاس هم موجود نه ده د سلطان ولایت جبریه عامه باندې د مهتمم وکالت اختیاریه خاصه لره قیاس کولو هیڅ جواز نشته . د شامیه تیرشوی عبارت ((لانه کلما قبض شیئا ملکوه ـ الخ)) نه هم ثابته شوه چه وکالت اختیاریه د ولایت جبریه په حکم کښې نه دې . وجه الفرق دادې چه د اخذ زکوة په ولایت جبریه کښې نفس اخذ سره د صحت زکوة حکم نه لگولو کښې حرج عظیم دې

حاصل داچه د مدارسو پیسې صرف په خروج عن ملک المعطی کښې د بیت المال په حکم کښې دی او اداء زکوة کښې د بیت المال په حکم کښې نه دی . ددې وجه نه بدون تملیک مستحقین زکوة به نه ادا کیږی اود مدرسې په نورو ضروریاتو کښې به خرچ کول جائز نه وی . فقط والله تعالی اعلم ۱۴ذی الحجه ۹۵ هجری

نظرثانی ، د مدرسې خزانه دبیت المال په حکم کښې ده. په هغې کښې مال زکوة داخلیدلو سره زکوة ادا کیږی سره ددې نه د تملیک طلبه نه سوا په بل مصرف کښې لگول جائز نه دی . تفصیل به تتمه کښې دې

۲۰ذی قعده ۱۴۰۴ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

صيانة العلماء عن الذُل عندالاغنياء

صيانة العلماء

سن تالیف ۱۳۹۶ هجری
سن اشاعت ۱۳۹۸ هجری

په دې دور کښې د دینی اقتدار د سقوط یونهایتِ دردناکه واقعه دا هم ده چه دینی کارونو بالخصوص دینی مدارسو دپاره دچندې کولو عام دستور داسې روان دې چه د مدارسو سفیرد مالدارانو دکانونو او کورونو ته تللوسره ډیرو خوشامندو او اصرار سره دسوال لاس اوږدوی . مالداره هغوی ته د ذلت په نظر ګوری . بلکه کله کله دهغوی دپاره بې خونده الفاظ استعمالولو سره دهغوی تحقیر کوی . چه په حقیقت کښې د دینِ اسلام تذلیل دې . دا دومره لویه حادثه ده چه ددې په تصورسره هم د شرم نه سترګې ټیټیږی . او په زړه باندې ارې شروع شی . د دین اود علماء دین په دې تذلیل او توهین کښې اهلِ مدارس او مالداره دواړه برابرمجرم دی .

په دې رساله کښې د دې دواړو طبقو دپاره د صراطِ مستقیم هدایت دې . الله دې وکړی چه د یو عاجز په درد کښې ننوتلې آواز دچا په زړه کښې کوز شی . الله تعالی دې مونږ ټولو لره د آخرت فکر رانصیب کړی . آمین

د چندې غوښتلو مروجه طریقه جائز نه ده

سوال - نن سبا عام طور باندې دینی مدارسو کښې دا دستور شروع شوې دې چه د چندې دپاره مستقل سفیرساتی چه د مختلفو خلقو سره ملاقات کوی دخلقو دکانونو او کورونو ته ځی او په هغوی کښې ډیر د څه ناڅه حاصلولو دپاره بیحده اصرار کوی ، بالخصوص د رمضان په میاشت کښې د دینی مدارسو ټولګی ټولګی په نظر راځی چه دهغوی د ویرې نه دوکانداران په پرده کښې پټ کینی . آیا د چندې کولو دا طریقه شرعاً صحیح ده . حالانکه دا یوقسم جبر دې ؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د مدارسِ دینیه دپاره نن سبا دچندې کولو چه کومه طریقه مروج ده چه دهغې څه تفصیل په سوال کښې لیکلې شوې دې دا قطعاً ناجائز ده . دینی کار کولو والو لره مستغنی کیدل پکار دی . استغناء اود دین عظمت لره برقرار ساتلوسره دخپل طرف نه چه د څومره بسو انتظام وشی بس هغه اندازه کار باندې اکتفا وکړئ . او که چرته هم چنده کول وی نود عام

Maktaba Tul Ishaat.com

خطاب گنجائش دي . خاص خطاب هرگز جائز نه دي . بعضي وقتونو کښي خطاب هم بحکم خطاب خاص وی هغه په دې صورت کښې چه عام مجلس کښې څه خواص موجود وی . چه ددې خطاب نه بس څه پیسو نه ورکولو کښې عیب محسوسوی . نو دا صورت هم بحکم خطاب خاص کیدلو د وجه نه ناجائز دي . خطاب عام کښې هم زیات د احتیاج ښکاره کول صحیح نه دی . بلکه استغناء سره اظهار مصرف باندې اکتفاء کول پکار دی .

نن سبا یو عام دستور دا شروع شوي دي چه اهل خیرلره کومې بهانې سره جمع کولو سره دهغوی نه د رقم مطالبه کولې کیږی دا طریقه انفرادی طورباندې د چا نه د څه سوال کولو په نسبت هم زیاته قبیحه ده . په دې صورت کښې مجمع کښې د رسوائي نه بچ کیدلو دپاره په زړه ماتی چنده ورکول پیښیږی چه بلاشبه جبر دي ددې وجه نه دا طریقه بالکل ناجائز او حرامه ده

که چرته یو سرې انفرادی طورباندې د چا نه چنده وغواړی نو دهغوی په خپل مینځ کښې د تعلق درې قسمونه دی (۱) وجاهت (۲) محبت (۳) پردې والي . که چرته داسې سړی ته د چندې دپاره لاړو چه هغه باندې دهغه د وجاهت اثر دي که هغه د دینی مرتبې د وجه نه وی یا د دنیاوی مال اودولت یا منصب په بناباندې دا صورت ناجائز دي ددې وجه نه چه په دې کښې د چندې اخستونکی د وجاهت نه متاثرکیدلوسره په زړه ماتی باندې چنده ورکوی چه حلاله نه ده. لقوله علیه السلام : «لایحل مال امرئ مسلم الابطیب نفسه» (مسند الامام احمد رحمه الله)

اوکه چرته بغیرد څه تعلق اورابطې نه چندې کولو دپاره څی نو په هغې کښې خپل توهین دي او ددې نه هم زیات د اسلام توهین دي ددې وجه نه دا هم ناجائز دی . باقی صرف د محبت تعلق پاتې شو دهغې دلیل دادې چه پخپل مینځ کښې دومره بې تکلفی وی چه دچا نه چنده طلب کړې شوه هغه دخپل کوم مصلحت په بناء باندې چنده ورکول نه غواړی نودهغې نه انکارکولوکښې لږ شان هم تکلف او ندامت نه وی . اودهغه په انکار کولو باندې طلب کولو والا ته لږ هم څه خفگان نه وی . د صحابه کرامو رضی الله عنهم د حضورصلی الله علیه وسلم سره داسې قسم تعلق او محبت وو . حادیثوکښې ددې ډیر مثالونه موجود دی . حضورصلی الله علیه وسلم یو صحابی ته څه مشوره ورکړه هغه قبوله نه کړه. نه هغه صحابی ته انکارکولوکښې څه مشکل محسوس شو اونه حضورصلی الله علیه وسلم دپاره دهغه انکارکول د خفگان باعث جوړشو . عرض دا چه داسې قسم بې تکلفې تعلق وی نودچندې دپاره خطاب خاص هم جائز دې مگر نن سبا داسې تعلق عنقاء دي خلاصه دا را اوتله چه نن سبا خطاب خاص هم بهرحال ناجائز دي .

د اهل مدارسو ددې بدچلد او دروازو باندې د چندې لټولو بنیاد په دریو څیزونو بنا دي

(۱) کارشروع کولوسره پخپل ذهن کښې لویه اوږده نقشه مرتب کوی چه د دومره طلباؤ د طعام او قیام انتظام به کولې کیږی . دومره کوټې به جوړیږی .دومره درسگاهونه بهٔ وی دومره استاذان

به وي : دومره لويه کتب خانه به وي . تردې پورې چه د سنګ بنياد ايښودلو نه وړاندې وړاندې د دارالعلوم اود جامعې په شان نوم تجويزکيږي . اوس د دومره لوئ کار د پاره سرمايه موجود نه وي نو د مالدارو په دروازو باندې د خيرغوښتلود پاره ګرځي راګرځي او دين لره ذليل کوي . صحيح طريقه داده چه ابتداء د مختصرکاربنياد کيښودلې شي . دهغې نه پس چه څومره څومره اسباب پيدا کيږي دهغې مطابق دې کار زياتولې کيږي . يعنې چه څومره رقم دخپل خان عزت اود دين عزت لره باقي ساتلوسره حاصل شي صرف هم دهغې مطابق دې د کار آغاز وشي . وړاندې که الله تعالی ته منظوره شود نو هغه به ستاسو دې وړوکي کار لره دارالعلوم او جامعه هم جوړه کړي . اوکه نه نو دهغه د مرضئ مطابق چه څومره کار کيدلې شي هغې لره غنيمت وګڼئ . دهغې ظاهراً وړوکي شانتې وجود به هم عندالله ډير لوئ وي.

(۲) مدرسې لره داسې مقصود جوړولې کيږي چه دهغې په بقاء اوحفاظت باندې دين لره قربانولې کيږي . حالانکه اصل مقصود دين دې ، مدارس د حفاظتِ دين ذريعې دی . پس د ذريعې په حفاظت باندې مقصود لره قربانول څومره لوئ ظلم دې . حدودِ شرع کښې دننه که چرته مدرسه ونه چليږي نوهغه دې بنده کړې شي ، مونږ دهغې مکلف نه يو ، د يوبند يو با اثررئيس د دارالعلوم د مجلسِ شوری رکن جوړيدلو مطالبه وکړه ، حضرت ګنګوهی رحمه الله هغه لره دهغې لائق نه ګڼلو .حضرت تهانوی رحمه الله تعالی مشورةً وليکل چه هغه سړی لره رکن نه جوړولوکښې دهغه نه د فساد خطره ده او رکن جوړولو کښې هيڅ خطره نشته . ځکه چه اکثريت زمونږ دې . حضرت ګنګوهی رحمه الله جواب ورکړو چه که چرته عندالله ځما نه دا سوال وشو چه نالائق لره دې رکن ولې جوړکړو ؟ نو دهغې به ځما سره هيڅ جواب نه وي او درکن نه جوړولوپه صورت کښې زيات نه زيات هم دا ضرر کيدلې شي چه مدرسه به بنده شي زه به الله تعالی ته دهغې دا جواب ورکړې شم چه ما ستا د حکم تعميل وکړو هغې باندې که چرته مدرسه بنده شوه نو په هغې کښې ځما قصور خو نشته . د حضرت ګنګوهی رحمه الله تعالی دهغې تقوی نتيجه دا وشوه چه هغه رئيس صاحب د مدرسې خلاف څغووهلوسره پاتې شو مګر دارالعلوم مسلسل حيرانونکې ترقئ باندې روان وو

(۳) الله تعالی باندې د توکل او اعتماد فقدان . که چرته الله تعالی باندې کامل اعتماد وي اود «اناعندظن عبدي بی» مطابق د الله تعالی سره حسنِ ظن وي نودهغه کريم دروازې لره پريخودلو سره د دنيادارو په دروازه باندې به نې تيلې نه خوړلې . دهغه سره به الله تعالی دغيبو هغه معامله کوله چه مالداران به دهغه دروازې ته راتلل . افسوس او تعجب دې چه دقرآن اوحديث ونيلو د نبودونکونظرونه د «ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم» ، «ومن يتق الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب» ، «ومن يتوكل على الله فهو حسبه» ، «ومن يتق الله يجعل له من امره يسرا» ، «ومن يهاجر

Maktaba Tul Ishaat.com

فی سبیل الله یجد فی الارض مراغما کثیرا وسعة» «ومن یستغن یغنه الله ومن یستعفف یعفه الله» ، په شان نصوص باندې ولې نه غورخیږی ، اود الله اود الله درسول صلی الله علیه وسلم دا ارشادات دهغوی په زړونو کښې ولې نه کوزیږی او دې قطعی وعدو باندې دهغوی یقین ولې نه راځی اود دعا «اللهم اجعلنی ممن توکل علیک فکفیته» توفیق ولې نه حاصلیږی.

مروجه طورباندې د چندې کولو فسادات اوقبائح او د الله تعالی حسن ظن او هغه باندې د توکل اود اعتماد تعلیم باندې د حضرت تهانوی رحمه الله تعالی یو وعظ «تاسیس البنیان علی تقوی من الله او رضوان» دې ، همدارنګه د حضرت یو رساله «التوریع عن فساد التوزیع» هم ده چه په هغې کښې د چندې کولو د مفاسدو نه علاوه د چندې د پیسو د مصارفو مفاسد یې هم بیان کړی دی. اهلِ مدارس باندې لازم ده چه دې دواړو رسالو لره تعوید جوړکړی اودهغې د مطالعې معمول دې همیشه دپاره جاری وساتی ، پخپل قول او عمل او استغناء سره په مالدارو خلقو باندې دا ښکاره کړئ چه د الله تعالی دین ستاسو د اعانت محتاج نه دې بلکه تاسو محتاج یئ او ستاسو خپل ضرورت دې چه ستاسو پیسې په یو دینی کار ولګیږی ددې وجه نه اهلِ مدارس باندې ستاسو څه احسان نشته بلکه داهلِ مدارسو په تاسو باندې احسان دې چه ستاسو پیسو لره صحیح مصرف باندې د لګولو انتظام کوی . د علم دین مقام خو ډیر اوچت دې یو عامی مسکین ته د صدقې ورکولو په باره کښې احیاء العلوم کښې یې د مشهور امام محدث شعبی رحمه الله تعالی قول نقل کړې دې چه کوم سړې خپل ځان لره د ثواب دهغه چا نه زیات محتاج ونه ګڼی څومره چه فقیرلره دخپلې صدقې محتاج ګڼی هغه خپله صدقه ضائع کړه او هغه صدقه به دده په مخ باندې ویشتلې کیږی مګر دلته دا حالت دې چه اهلِ مدرسه د چندې ورکولو والا شکریه ادا کوی څومره د بې غیرتوب خبره ده حقیقت خو دادې چه مالدارو ته د اهلِ مدرسې شکریه پکار ده چه د هغوی پیسو قبلولوسره دهغې حفاظت کوی او صحیح مصرف باندې یې لګوی.

مالداره دې ښه پوهه شی چه الله تعالی ته دخپل دین د حفاظت دپاره دهغوی د خزانو ضرورت نشته. «هم الذین یقولون لا تنفقوا علی من عندرسول الله حتی ینفضوا ولله خزائن السموات والارض ولکن المنافقون لا یفقهون» که چرته تاسو خلق د الله په لاره کښې د خرچ کولو نه برطرفی کوئ نو الله تعالی به د خدمت دین کار د بل چا نه واخلی . «وان تتولوا یستبدل قوما غیرکم ثم لا یکونوا امثالکم» انشاء الله تعالی د الله د دین کار نه بندیږی که چرته په ظاهره یومدرسه بنده هم شی نو په حقیقت کښې هغه بنده نه شوه بلکه د مالدارو خلقو د بې قدرئ او ناشکرئ د وجه نه الله تعالی دا چینه بل ځائ ته منتقل کړې ده اود هغه خلقو اصلاح لره ئې کوم بل ځائ سره وابسته فرمائیلې ده . لکه یو نادانه ماشوم یا یو دیوانه په پوکوسره چراغ مړه کول غواړی نو چراغ لره اوچتولوسره چرته لرې کښېودلې کیږی . اوس که چاته د رڼا ضرورت وی نولاړ دې شی هغې سره دې کینی . که یو

حکومت دیوي علاقې نه د انتظامیې دفتر یا هسپتال اوچت کړو نودا کارختم نه کړې شو بلکه دهغه ځائ داوسیدونکود نالائقي د وجه نه دهغوی نه د نزدې والی سهولت اوچتولو سره دهغوی انتظام یا علاج یې لرې یو ځائ سره وابسته کړو .

دعلماؤ دمالدارو وړاندې لاس اوږدول او ژبه خلاصول خو لرې خبره ده باید دچا په زړه کښې هم هغوی طرف ته میلان پیدا نه شی . د زړه دمیلان هم دا اثروی چه د داسې علماؤ د مالدارو په زړونو کښې عظمت باقی نه پاتې کیږی .

د دارالعلوم نه یو منتهی طالب علم دخوب د تعبیرپوښتنې دپاره ماته راغلو . په خوب کښې ئې ولیدل چه امام محمد رحمه الله تشریف راوړې دې ، د دوی مخې ته یو نهایت ښائسته خوانه ښځه سنګارکولوسره مزین لباس کښې ناسته ده او هغه خپل ځان لره د امام ښځه ښکاره کوی او خوشامدې کوی چه امام یو نظر هغې طرف ته وګوری مګر امام نهایتِ استغناء سره په بل دینی کار کښې مشغول دې .

ما هغه مولوی صاحب ته اووئیل چه داسې معلومیږی چه تا سره د تعلیم د فراغت نه پس د معاش فکر وی ؟ هغوی اووئیل چه په دې فکر کښې بعضې وقت خوب هم نه راځی . ما ورته اووئیل چه بس په دې خوب کښې هم ددې مرض علاج ښودلې شوې دې . د امام محمد رحمه الله تعالی په شان علم حاصل کړه نو دینا به خپل ټول ډول اوسنګارسره ستادیو نظر خواهشمنده وی اوته به وائې چه ماته ضرورت نشته ، علماء دې الله تعالی باندې اعتماد مضبوطولو سره د «اتته الدنیاوهی راغمه [1]» مشاهده وکړی .

دعالمګیررحمه الله د حکومت لاندې دیو ریاست والی هندوراجه وو هغه مړشو . دهغه خوئ نابالغه وو . عالمګیررحمه الله دې اندازه لګولودپاره چه په هغه ماشوم کښې د حکومت کولو صلاحیت شته اوکه نه. هغه طلب کړو ، اتفاقاً دوی هغه وخت د حوض په غاړه باندې وو مزاحاً ئې ماشوم له لاسونو نه ونیولو او په حوض کښې یې زوړنده کړو او وې فرمائیل پریږدیدم، ماشوم اووئیل چه «دچا لاس د بادشاه په لاس کښې وی دهغه د ډوبیدلو څه ویره ده ؟ »

د یو هندو بچی په یو مخلوق بادشاه باندې دومره اعتماد کوی . کاش ' چه د نن مسلمانانو ته هم پخپل مالک ارض وسماء باندې داسې اعتماد حاصل شی .

یو شکل بدلولو والا لره د دزاهد په شکل کښې کتلوسره عالمګیررحمه الله یوزراشرفۍ نذرانه پیش کړې مګر هغه صرف د اهل الله نقل ویستلو په غرض سره دهغې نه انکاروکړو . کاش د مالدارانو په دروازې باندې ویشتلو والا نظرونه دهغه شکل بدلولو والا نه د اهل الله د نقل ویستلو سبق حاصل کړی . فقط والله المؤفّق لمرضیاته

۳جمادی الاخره ۸۲هجری

---

[1] ... د حدیث د رسالی په آخر کښې عنوان تتمه لاندې درج دی ۱۲ منه

Maktaba Tul Ishaat.com

زمونږ په کلي کښې د جمات تعمیرسره متعلق دبنده د یوخط عکس خپلوانو واخستلو او دهغې د اشاعت خواهش ئې ښکاره کړو . د موقع په مناسبت سره آئنده صفحاتو باندې دا عکس ورکولې کیږي د اهل مدارس دپاره دې الله تعالی هغې لره کُحلُ الجواهرجوړکړي . آمین .

بسم اللہ الرحمن الرحیم

رشید احمد

٦١٣٣٦١٠٥

از رشید احمد بخدمت [illegible]

السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ، چند روز قبل [illegible] گرامی [illegible]

[illegible] فی [illegible] [illegible]

[illegible] ایام [illegible] توفیق عطا فرمائیں،

یا اللہ! ان کا [illegible] (ججاج) کا صدقہ، تیری محبت میں [illegible] کی جالی

صدقہ، [illegible] کا صدقہ، [illegible] صدقہ، [illegible]

[illegible] صدقہ، [illegible] (اپنیک) کا صدقہ، ان کی پریشان حالی، [illegible]

[illegible] کا صدقہ

ادھر [illegible] وارنگ بتیاں

[illegible] کرن گدائی پلوں خم کریماں

یا اللہ! [illegible] حصہ وافر عطا فرما، آمین

آپ نے فرمایا [illegible] صاحب کو متوجہ کیا جائے [illegible]

پیغام دیا [illegible] صاحب کو متوجہ کریں،

مجھے یقین ہے [illegible] آپ نے لکھوایا [illegible] کی صحبت

نصیب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] زبان [illegible] زبان کی حفاظت [illegible]

[illegible] تعمیر [illegible]

چوں [illegible] سیاہ باد، گرد دلم [illegible]

[illegible] شب من [illegible] روز [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مولویوں پر [illegible] کی نے [illegible] مجھے معتقدات نے لکھیں ہے

تیرے دل پر [illegible] کہ [illegible]

تو دل کو بہ راز جام جم [illegible]

ویسے تو دار الافتاء و الارشاد [illegible] لطائف غیبیہ [illegible] ہے

جب احسن الفتاوی کا [illegible] ہو تو [illegible] طباعت [illegible]

[illegible]

[illegible] مشورہ [illegible]

[illegible] اللہ تعالیٰ [illegible] انتظام فرما دیا، دینے والے [illegible]

[illegible] قبول [illegible] شکر ادا کیا، اب کتاب [illegible] تو [illegible]

[illegible]

[illegible] اس مدارس کو [illegible]

[illegible] کی [illegible] رقم [illegible]

[illegible] اگر اللہ تعالیٰ نے کسی کو [illegible] دیا [illegible]

[illegible] دیا جا [illegible] اللہ تعالیٰ [illegible]

[illegible] پانچ ہزار [illegible] دو ہزار [illegible]

[illegible]

[illegible] رقم [illegible] ہزار [illegible]

[illegible] اللہ تعالیٰ [illegible]

[illegible] ہمہ در [illegible] خویش را [illegible]

"ومن یستنکف [illegible] اللہ" [illegible] رکھنا چاہیے،

[illegible] ..... [illegible]

[illegible] واللہ الحفیظ،

ہم [illegible] خصوصی دعاؤں کی [illegible] ضرورت [illegible] ہے

[illegible]

[illegible] حضرت مفتی صاحب [illegible] کی اہلیہ محترمہ [illegible]

Maktaba Tul Ishaat.com

تشریح

بندہ کا معمول ہے کہ جب کبھی حضرت کی ایسی مضمون کی مکاتیب ملیں تو بغرض تربیت و تعلیم توکل ا
گو ملکی مدرسہ میں بالخصوص مدرسہ کے اساتذہ و طلبہ کو سنا دیا کرتا ہوں، چنانچہ خط مذکور کی ایک
مدینہ طیبہ میں چونکہ جمع ہوتا ہوں جس میں یہ تحریر پڑھی گئی ہے

"لا دنیا ولا التوکل مع الاعتماد علی الرب الکریم ولا استغنا و لا قیام مع سوال"

طلبہ کو جب یہ خط سنایا گیا تو انہوں نے اس کا عکس لینے کی خواہش ظاہر کی چنانچہ
جس طرح کو چھپا لیا گیا ان کو مدرسہ کے شوق کے مطابق اس طرح رفتہ رفتہ یہ سلسلہ چل نکلا
متعلق بعض امور کی تشریح کی طرف ... جو درج ذیل ہیں

(۱) آباجی تمہاری مسجد کی تعمیر تمام کر کے خود بلا شرکت غیر کرنا چاہتے تھے، آخر میں مقصد کے مطابق ...
فروخت کر کے ساٹھ ہزار کی رقم ... ادا کی، ایک نفع بخش تجارت ... مسلم ... توجہ
... یہ رقم ... کی منفعت ... مسجد کی ... خرچ کی جا سکتی تھی
تجارت میں اصل سرمایہ ... ہو گیا ... آباجی نے ... الطیب ...
فرمایا المدینہ یہ شعر تحریر فرمایا:

قیمت خود ہر دو عالم گفتۂ، نرخ بالا کن کہ ارزانی ہنوز

(۲) خط میں حال ... کے مشورہ سے ... سفر ... حالات و جذبات کو نظم فرمایا
یہ نظم کیا ہے ... درد دل ہے ... شعر مذکور کے مطابق ...

نیم بر سینہ ... کی طرح ... ہیں ... حاضر ... ہیں ... توجہ عطا

(۳) مجھے اپنا نام ... چھپنا طبعاً ناگوار ہے، میرے ... والد نے اصرار کیا ... کرا یہ ...
... سے ... پر ... کر دوں، ان کی خاطر مجھے ... چھپنا پڑا۔

(۴) ... میرا ... نہیں ... کوئی شخص نہیں ...
مسافر ... بکس ... ماند، اگر ماند شبے ماند شبے دیگر نمی ماند۔

اللہ تعالیٰ ہم سب کو دنیا و دنیا داروں سے استغنا ... شوق وطن ...

آباجی ... جلیب ...... نے کہا کہ ... کر دیں
... ظاہر کر دیں مجھے یہ بات اچھی معلوم ...
... سے لکھی، الحمد للہ ... مطابق
... کر دیا۔

۲۳ ذی الحجہ ۱۳۹۶ھ

۱۷ - ۱۲ - ۱۳۹۶

«صيانة العلماء» رساله تراوسه کتابت نه پس د تصحيح مراحل پوره کول چه د عزيز محترم مولوي احتشام الحق آسيا آبادي خط را ورسيدلو چه دهغه په کلي آسيا آباد «بلوچستان» کښې في الحال جاري شوي ددينې مدرسې دطرف نه دتوکل على الله والاستغناء عماسواه په برکت سره د جذبه قلوب په خبر باندې مشتمل وه. دنگاه عبرت په خاطر هغه هم د رسالې «صيانة العلماء» جزء جوړولې کيږي

دهغه مدرسې د مختصرکوائفو بيان به د برکات توکل د اظهاراود تحصيل توکل دپاره زيانه نافع او فائده منده شي:

(۱) دا مدرسه د بلوچستان په داسې پسمانده علاقه کښې ده چه د هغې د بيچارګئ اندازه بدون له مشاهدې نه شي کيدلې

(۲) دا مدرسه بالکل نوې ده دهغې عمر اوس صرف د يو څو مياشتو دې

(۳) دې مدرسې لره جاري کولو والا مولوي احتشام الحق بالکل ځوان دې . اوس اوس د دارالافتاء والارشاد د شعبه تمرين افتاء نه فارغ شوي دې چه دهغه اوس نه علمي حلقو کښې څه مقام شته اونه څه وجاهت

(۴) د علاقې دنيادارو بې دينه عناصرو د مدرسې دپاره زياتې پيسې پيش کړې مګر مولوي صاحب قبولې نه کړې . چه کلهٔ هغوي داسې مولوي صاحب لره تابع نه کړې شو نو د دروغو مقدمات ئې دائر کړل . الله تعالي پخپل فضل اوکرم سره مولوي صاحب لره بري کړو

(۵) يوڅو ورځې وړاندې مولوي صاحب مانه پوښتنه وکړه چه بعضې مالداره خلق د مدرسې سره د تعاون پيشنهاد کوي آيا هغه قبول کړم اوکه نه ؟ ما دهغه خلقو څه کوائف معلومولو نه پس دهغوي د امداد قبلولو نه مولوي صاحب منع کړو

هغه کوائفو لره مخې ته کيښودلوسره اوس د مولوي صاحب په خط کښې د توکل د برکاتو مشاهده وکړئ

زما محبوب حضرت اقدس دامت برکاتهم:

السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته

طالب خير په خيراوعافيت سره دې اما بعد

پرون د مدرسې دپاره يو صاحب ۳۲۳۷ روپئ قطر(عربين گلف) نه راليږلې دی . هم داسې ددې نه وړاندې هم ډيرکرته مسقط او نورو بعضې ملکونو نه بعضې خلقو پيسې راليږلې دی هغه دغه شان ئې يو خط د عربو ديو علاقې نه راغلې دې په هغې کښې ئې ليکلې دی چه يو څو زره پيسې د مدرسې دپاره ما سره دې . زه به يې د مارچ په مياشت کښې در وليږم . هغه حضراتو کښې بعضولره خو زه پيژنم او بعضې نه پيژنم ليکن هغوي ما پيژني . اول الذکر اود ح د خط ذکر

Maktaba Tul Ishaat.com

مي چه کړي دي هغه دوارو لره زه پيژنم . ديندار ه دي ډيره ئې هم ساتلې ده ستاسو په مجلس کښې ډيرځلې حاضر شوی دی

سوال دادي چه دهغه حضراتو راليږلي شوی پيسې تراوسه پورې ما نه دی اخيستې آيا ددې حضراتو او دنورو داسې خلقو پيسې د مدرسې دپاره قبولې کړم اوکه نه ؟ يا په دې سلسله کښې دهغه حضراتو سره څه شرائط مقررکړم او هغه څه ؟ واضحه دې وی چه دومره گمان غالب دې چه دومره پيسې داحضرات دخپل طرف نه نه ورکوی اندازه داده چه د مدرسې دپاره د چندې وغيره په ذريعې سره به دا پيسې حاصلوی

نمبر۲ همدارنگه بعضې خلقو د عرب ممالکونه ليکلی دی چه ستاسو د «راقم» بعضې پيژندلو والا د مدرسې دپاره مونږ ته ماهانه طور باندې د پيسې ورکولو دپاره راځی تاسو څه سند «رسيد بك» راوليږئ دې دپاره چه هغوی ته رسيد هم ورکړې شی . اوهمدارنگه د پيسو حساب هم په سهولت سره وشی . په دې سلسله کښې هم د حضرت نه د مشورې درخواست دې والسلام

د دعاگانو طلب گار احتشام الحق آسياآبادی

۲۲صفرسنه ۱۳۹۷ هجری

جواب

رشيداحمد ۵ربيع الاول سنه ۱۳۹۷ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

عزيز محترم زيدت معاليكم

وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته . د الله تعالى دخلقو زړونو لره د مدرسې اعانت طرف ته متوجه کول او د دينی کار دپاره دغيب نه اسباب پيدا کول دهغه لوئ کرم دې . زمونږ په شان نالائقو باندې دهغه د دومره لوئ کرم خبرلوستلوسره د ډير ندامت او ډيرې خوشحالئ نه دمرکب کيفيت په غلبې سره څما د سترگونه اوښکې جاری شوې او بې اختياره هم په هغه حال کښې په سجده باندې پريوتلم

ياالله ستادهغه کرم په صدقې سره مونږستانه سوال کوؤچه زمونږه کمزورې کوشش او زړت لره غونډې سعيه قبوله کړه او زمونږه ټولو اقوالو . افعالو . نياتو .اراداتو . خطراتو او جمله حالاتو لره دخپلې مرضئ مطابق جوړکړه . د ماضی په شان مستقبل کښې هم مونږ صرف دخپل ځان محتاج اوساته . د غيرد احتياج نه حفاظت راکړه . زمونږه د زړه توجه لره خپل ذات باندې داسې مرکوزه کړه چه د زړه په يوه حصه کښې هم دغيرتيريدنه ونه شی اللهم القذف فی قلبی رجاك واقطع رجائی عمن سواك حتی لاارجوا احدا غيرك آمين شعر

خذوا فؤادي وفتشوه وقلبوه كما تريدوا
فلن تحسواا به سوا كم ذو احل الحضور زيدوا

„سند" اخستولو كښې هيڅ حرج نشته . د معطينو „صديقې وركونكو" اود مرغبينو رسيدبک
„صدقي اخستونكو" شرائط لاندې ذكر كيږي نقل كولو سره يې دوستانو ته ولېږه

شرائط معطين

(۱) صحيح العقيده وي

(۲) ذريعه معاش يې حلاله وي .

(۳) دهغوی نه کله هم د احسان کولو خطره نه وي .

(۴) کله يو ناجائزيا نامناسب كاركښې ستاسو نه د تعاون درخواست کولو انديښنه نه وي .

شرائط مرغبين

(۱) صِرف داسې دوستانو ته ذكر وكړی چه هغوی سره يې د بې تكلفئ او خلوصِ محبت داسې تعلق وي چه هغوی څه نه وركولو كښې خپله شرمندګی محسوس نه كړی او ترغيب وركولو والا لره قطعاً څه خفګان نه وي .

(۲) ترغيب كښې د شانِ استغناء مظاهره وي .

(۳) د الحاح او اصرار نه بالكليه احتراز وكړه

(۴) چاته يو ځل ذكركولو نه پس دوباره هيچرې مه وايه .

(۵) د وجاهت نه كار مه اخله .

(۶) يو داسې سړی ته ونه وائې چه ديو وجه نه دهغه محتاج ئې .

(۷) د وركولو والا شكريه هيچرې ادا نه كړې بلكه دشكريه په ځائ هغه ته د „ جزاكم الله تعالى" دعا وكړه

ددې اوو شرائطو خلاصه داده چه ديو سړی مرغب وجاهت يا هغه طرف ته خپل حاجت يا غلبه مروت يا نه وركولو كښې د شرمندګئ او خفګان وغيره باعث جوړنه شي بلكه ظنِ غالب حاصل شی چه د زړه نه وركوی . نيز وركولو والا دا اوګنی چه هغه چاباندې څه احسان نه كوی بلكه به هغې كښې دهغه خپله فائده ده . وفقنا الله الجميع لما يحب ويرضى . آمين

ستاسو په نوم د قطر دوحه نه د دوو زرو روپو يو پيشكش اويو دنائيټډ بنک نه يو لفافه راغلی دی دهغې سره څه وكړو ؟ فقط والسلام عليكم

Maktaba Tul Ishaat.com

تتمه

التوکل والتقوی

القرآن

۱. ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾

۲. ﴿إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾﴾

۳. ﴿إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾﴾

۴. ﴿مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ ۚ﴾

۵. ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ
أَرْجُلِهِم ۚ﴾

۶. ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾

۷. ﴿وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ﴾

وقال صلی اللہ علیہ وسلم: ((المهاجر من هجر ما نهى الله عنه)).

۱ ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ﴾

۲ ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾

۳ ﴿وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ
قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾﴾

۴ ﴿اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل
لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾﴾

الحدیث

(۱)عن انس بن مالک رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من کانت الاخرۃ همہ جعل اللہ غناہ فی قلبہ وجمع لہ شملہ واتتہ الدنیا وھی راغمۃ ومن کانت الدنیا ھمہ جعل اللہ فقرہ بین عینیہ وفرق علیہ شملہ ولم یاتہ من الدنیا الا ما قدر لہ (ترمذی)

(۲) عن عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ قال سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یقول لو انکم کنتم توکلون علی اللہ حق توکلہ لرزقتم کما ترزق الطیر تغدو خماصا وتروح بطانا (ترمذی)

(۳)عن ابی ذر رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال الزھادۃ فی الدنیا لیست بتحریم الحلال ولا اضاعۃ المال ولکن الزھادۃ فی الدنیا ان لا تکون بما فی یدیک اوثق بما فی ید اللہ (ترمذی)

(۴)عن ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنھما قال کنت خلف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوما فقال یا غلام احفظ اللہ یحفظک احفظ اللہ تجدہ تجاھک واذا سالت فاسال اللہ واذا استعنت فاستعن باللہ واعلم ان الامۃ لو اجتمعت علی ان ینفعوک بشیء لم ینفعوک الا بشیء قد کتبہ اللہ لک ولو اجتمعوا علی ان یضروک بشیء لم یضروک الا بشیء قد کتبہ اللہ علیک رفعت الاقلام وجفت الصحف (احمد وترمذی)

(۵) عن ابی ذر رضی اللہ تعالیٰ عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال انی لا علم ایۃ لو اخذ الناس بھا لکفتھم ومن یتق اللہ یجعل لہ مخرجا ویرزقہ من حیث لا یحتسب (احمد وابن ماجۃ)

(۶)عن عمرو بن العاص رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان من قلب ابن ادم بکل وادشعبۃ فمن اتبع قلبہ الشعب کلھا لم یبال اللہ بای واد اھلکہ ومن توکل علی اللہ کفاہ الشعب (ابن ماجۃ)

(۷) عن ابی ھریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال قال ربکم عزوجل لو ان عبیدی اطاعونی لاسقیتھم المطر باللیل واطلعت علیھم الشمس بالنھار ولم اسمعھم صوت الرعد (احمد)

(۸)عن ابی ھریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال دخل رجل علی اھلہ فلما رای ما بھم من الحاجۃ خرج الی البریۃ فلما رات امراتہ قامت الی الرحی فوضعتھا والی التنور فسجرتہ ثم قالت اللھم ارزقنا فنظرت فاذا الجفنۃ قد امتلات قال وذھبت الی التنور فوجدتہ ممتلئا قال فرجع الزوج قال اصبتم بعدی شیئا قالت امراتہ نعم من ربنا وقام الی الرحی فذکر ذلک للنبی صلی اللہ علیہ وسلم فقال اما انہ لو لم یرفعھا لم تزل تدور الی یوم القیامۃ (احمد)

Maktaba Tul Ishaat.com

(۹) عن ابی الدرداء رضی اللہ تعالی عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان الرزق لیطلب العبد کما یطلبہ اجلہ (ابو نعیم فی الحلیۃ)

(۱۰) عن ابن مسعود رضی اللہ تعالی عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایہا الناس لیس من شیء یقربکم الی الجنۃ ویباعدکم من النار الا قد امرتکم بہ ولیس شیء یقربکم الی النار ویباعدکم من الجنۃ الا قد نہیتکم عنہ وان الروح الامین نفث فی روعی ان نفسا لن تموت حتی تستکمل رزقہا الا فاتقوا اللہ واجملوا فی الطلب ولا یحملنکم استبطاء الرزق علی ان تطلبوہ بمعاصی اللہ فانہ لا یدرک ما عند اللہ الا بطاعتہ (شرح السنۃ)

(۱۱) عن جابر رضی اللہ تعالی عنہ انہ غزا مع النبی صلی اللہ علیہ وسلم قبل نجد فلما قفل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قفل معہ فادرکتہم القائلۃ فی واد کثیر العضاہ فنزل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وتفرق الناس فی العضاہ یستظلون بالشجر ونزل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تحت سمرۃ فعلق بہا سیفہ ونمنا نومۃ فاذا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدعونا واذا عندہ اعرابی فقال ان ہذا اخترط علی سیفی وانا نائم فاستیقظت وہو فی یدہ صلتا قال من یمنعک منی فقلت اللہ ثلاثا ولم یعاقبہ وجلس (متفق علیہ) وفی اربعۃ ابی بکر اسماعیل فی صحیحہ فسقط السیف من یدہ. الحدیث

(۱۲) واعلم ان ما اصابک لم یکن لیخطئک وما اخطاک لم یکن لیصیبک (کنز العمال)

(۱۳) وعقد الامام البخاری رحمہ اللہ تعالی بابا فی برکۃ الغازی فی مالہ حیا ومیتا وذکر فیہ قصۃ الزبیر رضی اللہ عنہ.

وقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم المجاہد من جاہد نفسہ (ترمذی)

- ومن یستغن یغنہ اللہ ومن یستعفف یعفہ اللہ (بخاری)
- اللہم اجعلنی ممن توکل علیک فکفیتہ واستہداک فہدیتہ واستنصرک فنصرتہ
- اللہم لا مانع لما اعطیت ولا معطی لما منعت ولا ینفع ذا الجد منک الجد
- اللہم اکفنی بحلالک عن حرامک واغننی بفضلک عمن سواک
- اللہم اقذف فی قلبی رجاءک واقطع رجائی عمن سواک حتی لا ارجوا احدا غیرک
- من جعل الہموم ہما واحدا ہم المعاد کفاہ اللہ ہم دنیاہ ومن تشعبت بہ الہموم احوال الدنیا لم یبال اللہ فی ای اودیتہ ہلک (ابن ماجۃ)
- لا یفتح عبد باب مسالۃ الا فتح اللہ علیہ باب فقر (احمد وترمذی)

بسم اللہ الرحمن الرحیم

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ

القول المتین فی شرح اطلبوا العلم ولو بالصین

القول المتین

- تحقیق د «أطلبوا العلم ولو بالصین»۔
- تفسیر د «انا عرضنا الامانة علی السموات والارض۔ الایة»
- علم د عقل په رنا کښې
- سیاست
- طبِ قدیم او جدید
- د صحت حفاظت
- تعمیرات
- کیمیکل
- علم المکاشفه
- د زلزله پیما فن
- د معدنیاتو فن
- د موسمیاتو فن
- د سیلاب د معلوماتو فن
- د غوښې وهلو فن
- د تیراکۍ فن
- د پرواز فن
- د دفاع فن
- د کسب معاش فن
- د متونو د تخریج فن
- د کر جین

Maktaba Tul Ishaat.com

د «اُطلبوا العلم ولو بالصين» حديث تحقيق

سوال : آيا "اطلبوا العلم ولوكان بالصين» حديث دې . که چرته دا حديث وی نو ددې څه مطلب دې ؟ بعضې خلق دا وائی چه چين نه د نبوت په زمانه کښې د دين مرکز وو اونه نن دې . ددې وجه نه دلته چه د کوم علم حاصلولو حکم دې هغه علم دنيوی دې . په دې باره کښې وضاحت اوفرمائي چه ددې نه څه مراد دی ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اطلبوا العلم ولو بالصين فان طلب العلم فريضة على كل مسلم ،عق،عد، هب وابن عبدالبر ،قال المهلبي متنه مشهور واسناده ضعيف وقد روی من اوجه كلها ضعيفة وقال المزی له طرق ربما يصل بمجموعها الى الحسن (فيض القدير ج ص ۲۳) وقال العزيزی هو حديث حسن لغيره (السراج المنير ص ۲۳ ج ۱) د بعضې متشددينو قول او وضع د روايت الفاظو سره متعلق دی . ددې مفهوم يعني ممالک بعيده ته دتللو حکم د طلبِ علم لپاره د قرآن اوحديثو د نورو نصوصو نه ثابت دې ،،

د حديث مطلب

انسان ته الله تعالى دوه قوتونه ورکړی دی . يو د کوم کار پيژندلو قوت او دويم دهغې د کولو قوت او عقلاً پيژندل د کولو نه مقدم دې . د ټولو نه وړاندې انسان ته ديوڅيز علم حاصليږی چه په هغې سره رغبت يا نفرت اوخوف پيدا کيږی او هم دا رغبت يا خوف ديو کار د کولو يا دنه کولو موجب جوړيږی . ګوياچه د انسان د ژوند ګاډی لره د چلولو دپاره «علم» مدارِ عمل دې او ظاهره ده چه کوم د ژوند مدار وی هغه به افضل وی .

دويمه خبره د پوهيدلو داده چه ديو انسان دپاره څنګه چه دهغه دنيوی ژوند اهم دې هم دغه شان دهغې نه څه چنده زيات د اُخروی ژوند اهميت دې بلکه د دنيوی ژوند اهميت که چرته دې نو صرف دې لحاظ سره چه هغه مزرعة الاخرة يعنې د آخرت ژوند لره د صحيح کولو وخت او مقام دې

دريمه مقدمه دا اوپيژندلې شي چه دانبياءِ کرامو عليهم السلام د بعثت مقصد هم دادې چه انسان دنيوی جنجال کښې ګير دې اود خواهشاتِ نفسانيه ميدانِ جنګ دې دهغه اُخروی ژوند لره د ښائسته کولو طورطريقې اوښائی . نبوت من حيث النبوة صفت علميه دې . همدارنګه د نبی لغوی معنی هم خبروزکولو والا دې . يعنې د احکامِ الهيه خبرورکوی. او ظاهرد ده چه چاته پخپله علم نه وی هغه به نورو ته څه خبر ورکړی

دې دريو واړو مقدماتو لره به ذهن کښې د ساتلو نه پس دا اوګنئ چه علماؤ ته ورثة الانبياء فرمائيلې شوی دی او ظاهرد ده چه علمِ نبوی علم شرع ته ونيلې کيږی لهذا په دې حديث کښې اوپه نورو احاديثو کښې چرته چه د علم لفظ راغلی دې دهغې نه مراد هم علم شرع دې . او عالم نه مراد دعلم شرع پيژندلو والا . وارث ته دخپل موروث هرمتروکه څيز نه حصه ملاويږی پس چاته چه

: حضور صلى الله عليه وسلم د هر صفت نه حصه نه وى ملاؤ شوي هغه به وارث نبى هم نه وى . او ظاهره ده چه دنيوى فنون حاصلولو سره علم نبوى او صفاتِ نبويه نه حصه نه شى ملاويدلي

انسان او علم وحى الهى اود رسالت اود نبوت دولت په ټول عالم كښې صرف د انسان په حصه كښې راغلو وحى د علم الهى نازلولو ته ونيلي كيږى او هم دغه علم نورو انساناتو ته د رسولو دپاره حضرات انبياء كرامو عليهم السلام ته وركولي كيږى . په نورو لفظونو كښې داسې ونيلي كيدلي شى چه د علمِ الهى په نعمت سره صرف انسان منتخب كړئ شو . گويا علم الهى د انسان بنيادى خصوصيت او امتيازى شان دې اود يو څيز خصوصيت هم هغه كيدلي شى چه په نورو څيزونو كښې نه شى موندلي كيدلي.

نتيجه دا شوه چه اصل انسان دهغه محسوس مجسمي نوم نه دي بلكه دهغه جوهر نوم دې چه په هغې كښې وديعت ايښودلي شوې دې اوهغه علمِ الهى دې . بازار كښې د پلاستكو نه جوړ شوى انسانى صورتونه په يو څو پيسو باندې ملاويږى . هم دغه شان څوک چه د علم الهى نه محرومه دې هغه كه زرځلې د انسانيت دعوى وكړى ليكن حقيقت كښې دهغه قدر اوقيمت د پلاستكڅه د جوړ شوى بت نه زيات نه دې . هم ددې متعلق ارشاد دې : شعر

گر بصورت آدمی انساں بدے	احمد وبوجهل ہم یکساں بدے
اینکہ می بینی خلافِ آدم اند	نیستند آدم خلافِ آدم اند !
از بروں چو گورِ کافر پُرحلل	واندروں قہرِ خدائے عزوجل

الله تعالى پخپله وضاحت كړې دې چه علم اوعمل چه د انسان دپاره وجه امتياز اوشرف دې هغه صرف داسې عمل اوعلم دې چه د الله تعالى د رضا سبب او عذابِ آخرت نه د بچ كولو ذريعه وى . فرمائى ﴿إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾

د آيت د تفسير نه وړاندې دهغې د الفاظو تشريح ضرورى ده :

«عرض» د امتحان استعداد او صلاحيت «امانة» علم وعمل «اباء» د صلاحيت فقدان او استعداد «حمل» وجود صلاحيت او استعداد «ظلم» عدم العمل عما من شانه ان يكون عاملا «جهل» عدم العلم عما من شانه ان يكون عالماً

د تفسير خلاصه الله تعالى د علم اوعمل د امانت دپاره په ټوله دنيا كښې صرف انسان لره خكه

منتخب کړو چه دده نه سوا په بل يو مخلوق کښې دهغې د تحمل استعداد او صلاحيت نه وو « **انه كان ظلوما جهولا** » علت يې بيانوی . يعنې د علم مکلف هغه لره جوړولې شی چه په هغه کښې فی الحال علم موجود نه وی مګر بالقوة استعداد او صلاحيت ورسره وی . هم داسې د عمل حکم هغه چانه ورکولې شی چه په هغه کښې فی الحال عمل نه وی مګر د بالقوة عمل استعداد موجود وی . که چرته زمانهٔ حال کښې علم اوعمل موجود دې نو دهغې حکم تحصيل د حاصل دې . او که چرته هرو استعداد نه وی نو هغه تکليف مالا يطاق دې او دا دواړه امر باطل دی . غرض داچه انسان کښې علم اوعمل بالفعل موجود نه وو مګر دهغې استعداد موجود وو او په بل کوم مخلوق کښې دهغې استعداد بالکل موجود نه وی ددې وجه نه د شرف امانت دپاره انسان لره منتخب کړې شو .

« **ليعذب** ـ الاية» کښې لام د عاقبت دپاره دې يعنې د انسان د حمل امانت نتيجه دا شوه چه چه بعضې د الله تعالى د رضا مستحق شو او بعضې د عذاب .

په دې سره دا ثابته شوه چه دلته د امانت نه هغه علم اوعمل مراد دې چه صرف د انسان خاصه او امتياز دې او ظاهره ده چه هغه علم هم دين دې . ددې وجه نه چه دنيوی علم اوعمل کښې انسان سره هرجاندار شريک دې . علاوه ددې نه ليعذب الخ کښې هم ددې صراحت دې چه دلته هغه علم اوعمل مراد دې چه په آخرت کښې په کار راتللو والا وی . او هغه هم علم دين دې

دا امر اهلِ اسلام کښې متواتر او مسلم او بديهی راروان دې چه اصل علم صرف هم علمِ دين دې او علماء صرف هم علماء دين ته وئيلې کيږی مګر په دې دورِ فتن کښې څنګه چه د نورو ډيرو ضرورياتِ دين اود متواتراتو او مسلماتو نه انکار شروع شوې دې اود اسلام بديهی او متفق عليه حقائقو کښې شکوک او شبهات پيدا کولو سره هغې لره د نظری . استدلالی اود مباحث اختلافيه په فهرست کښې اچولوسره په هغې باندې د دلائلو اود بحث مباحثې دروازې خلاصول شروع شوی دی هم دغه شان ظلمت جديده «نوې رڼا » سره مسموم مسلمانانو ته نن د علم او د علماؤ بديهی او ټول امت کښې مسلم مفهوم پوهولو دپاره د دلائلو ضرورت دې ددې وجه نه مونږه پورته د کفايت په اندازه بيانولو باوجود قرآن او حديث نه يو څو داسې شواهد پيش کړو چه په هغې سره دا حقيقت نبه صفا کيږی چه د شريعت په اصطلاح کښې دعلم لفظ صرف هم د علمِ دين دپاره استعمالولې کيږی .

(۱) ﴿ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾ (۳۴ . ۷۲) ددې آيت تشريح پورته بيان شوې ده دهغه د اهميت په نظر کښې نيولو سره اعاده شوې ده

(۲) ﴿ فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ﴾ (۴۷ . ۱۲)

په دې آیت کښې حضوراکرم صلی الله علیه وسلم ته اود دوی په واسطې سره د دوی امت ته د شرعی علم وعمل د تحصیل حکم ورکړې شوې دې . امام بخاری رحمه الله تعالی باب العلم قبل القول والعمل لاندې دې آیت لره راوړلو سره فرمائی ((فبدأ بالعلم وقال الحافظ رحمه الله تعالی ای حیث قال فاعلم انه لا اله الا الله ثم قال واستغفر لذنبك والخطاب وان كان للنبی صلی الله علیه وسلم فهو متناول لامته واستدل سفیان بن عیینه بهذه الایة علی فضل العلم كما اخرجه ابونعیم فی الحلیة فی ترجمته من طریق الربیع ابن نافع عنه انه تلاها فقال الم تسمع انه بدابه فقال اعلم ثم امره بالعمل وینتزع منها دلیل ما یقوله المتكلمون من وجوب المعرفة)) (فتح الباری ص۱۶۰ ج۱)

۳. ﴿إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا﴾ (۳۵. ۲۸)

قال الحافظ رحمه الله تعالی ای یخاف من الله من علم قدرته وسلطانه وهم العلماء قاله ابن عباس رضی الله تعالی عنهما (فتح الباری ص۱۶۰ ج۱)

حبرامت رئیس المفسرین حضرت ابن عباس رضی الله عنهما د «علماء» لقب لره منحصر کړې دې په داسې خلقو کښې چه دهغوی زړونه د معرفت او خشیتِ الهیه نه معمور وی

(۲) وقال الزمخشری (فی قوله تعالی انما یخشی الله من عباده العلماء) المراد العلماء الذین علموه بصفاته وعدله وتوحیده وما یجوز علیه وما لا یجوز فعظموه وقدروه وخشوه حق خشیته ومن ازداد به علما ازداد منه خوفا ومن كان علما به كان امنا وفی الحدیث اعلمكم الله اشدكم له خشیة وقال رجل للشعبی افتنی ایها العالم قال العالم من خشی الله (عمدة القاری ص۲۰ ج۲)

۵. ﴿وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ﴾ (۲۷. ۱۰)

قال الحافظ رحمه الله تعالی وهذه اوصاف اهل العلم فالمعنی لو كنا من اهل العلم تعلمنا ما یجب علینا فعملنا به فنجونا (فتح الباری ص۱۶۰ ج۱)

(۱) قال العینی رحمه الله تعالی (فی تفسیر قوله تعالی لو كنا نسمع او نعقل الایة) والمعنی لو كنا من اهل العلم لما كنا من اهل النار (ثم قال) ان المراد من العقل والعلم هٰهنا فان الكفار لو كان لهم العلم لما دخلوا النار (عمدة القاری ص۲۰ ج۲)

۷ - ﴿وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ﴾ (۲۹. ۴۳)

قال العینی رحمه الله تعالی ای وما یعقل الامثال المضروبة الا العلماء الذین یعقلون عن الله وروی جابر

Maktaba Tul Ishaat.com

رضی الله تعالی عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم لما تلا هذه الایة فقال العالم الذی عقل عن الله فعمل بطاعته واجتنب سخطه (عمدة القاری ص۱۱ ج۲)

(۶) ﴿وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ (۲۰،۱۱۴)

قال الحافظ رحمه الله تعالی واضح الدلالة فی فضل العلم لان الله تعالی لم یأمر نبیه صلی الله علیه وسلم بطلب الازدیاد من شیء الا من العلم والمراد من العلم العلم الشرعی الذی یفید معرفة ما یجب علی المکلف من امر دینه فی عباداته ومعاملاته والعلم بالله وصفاته وما یجب له من القیام بامره وتنزیهه عن النقائص ومدار ذلک علی التفسیر والحدیث والفقه (فتح الباری ص۱۳۰ ج۱)

(۷) ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا﴾ (۱۸،۶۵)

دلته علم نه علم الاسرار والمکاشفه مراد دي چه شرعی علم او عمل کنبي رسوخ باندي مرتب کیږی

قال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی ای علما لا یکتنه کنهه ولا یقادر قدره وهو علم الغیوب واسرار العلوم الخفیة (ثم قال) قال العارف بالله تعالی الشیخ عبدالوهاب الشعرانی علیه الرحمة فی کتابه المسمی بالدرر المنثورة فی بیان زبد العلوم المشهورة ما لفظه واما زبدة علم التصوف الذی وضع القوم فیه رسائلهم فهو نتیجة العمل بالکتاب والسنة (روح المعانی ص۳۳۰ ج۱۵)

(۸) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ﴾ (۲۸،۸۰)

په دي کنبي د دنیادارو په مقابله کنبي د دنیا د فناکولو استحضار او د آخرت فکر لرلو والو ته اهل علم ونیلي شوی دی

قال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی وقال الذین اوتوا العلم ای بأحوال الدنیا والاخرة کما ینبغی ومنهم یوشع علیه السلام وانما لم یوصفوا بارادة ثواب الاخرة تنبیها علی ان العالم بأحوال النشاتین یقتضی الاعراض عن الاولی والاقبال الی الاخری حتما وان تمنی المتمنین لیس الا لعدم علمهم بهما کما ینبغی (ولا یلقاها الا الصابرون) علی الطاعات وعن المعاصی والشهوات (روح المعانی ص۱۲۰ ج۲۰)

(۹) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا﴾ (۲۷،۱۵)

ای اتیہما کل واحد منہما طائفۃ من العلم لائقۃ بہ من علم الشرائع والاحکام وغیر ذلک مما یختص بکل منہما کصنعۃ لبوس ومنطق الطیر وخصہا مقاتل بعلم القضاء وابن عطاء بالعلم باللہ عزوجل ولعل الاولی ما ذکرا وعلما سلیما عزیزا الخ (روح المعانی ص ۱۷۳ ج ۱۹)

په دې کښې که څرته لفظ علم نه صنعت لبوس او منطق الطیر شامل تسلیم کړې شي نو بیا هم زمونږ د مدعی خلاف نه دی بلکه دهغې دپاره مؤید دې خکه چه حضرت داؤد او سلیمان علیهما السلام ته دا دواړه علوم بطورمعجزه ورکړې شوی وو چه دهغوی سره مختص وو . او معجزې سره د اسلام د حقانیت اظهار مقصود وی . لهذا کوم علم چه بطورمعجزه ورکړې شو هغه د نتیجې په لحاظ سره علم شرع کښې داخل دې

(۱۲) ﴿وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ (۲۱. ۷۴)

(۱۳) ﴿فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ (۲۱. ۷۹)

(۱۴) ﴿قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ (۲۷. ۴۰)

دا قائل په خپله حضرت سلیمان علیه السلام دې یا د دوی یو خادم یا یو فرښته . بهرصورت دا د حضرت سلیمان علیه السلام معجزه ده لهذا دلته د علم نه علم الهی مراد دې

(۱۵) ﴿وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ﴾

دلته د علم نه د الله تعالی معرفت . د حضرت سلیمان علیه السلام نبوت اود اسلام د حقانیت علم مراد دی

قال العلامۃ الالوسی رحمہ اللہ تعالی معناہ واوتینا العلم بکمال قدرۃ اللہ تعالی وصحتہ نبوتک (الی قولہ) وکنا مؤمنین من تلک الوقت (روح المعنی ص ۲۰۴ ج ۱۹)

(۲) ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

قال العلامۃ الالوسی رحمہ اللہ تعالی (ھل یستوی الذین یعلمون) فیعملون بمقتضی علمہم ویقنتون اللیل سجدا ورکعا یحذرون الاخرۃ ویرجون رحمۃ ربہم (والذین لا یعلمون) فیعملون بمقتضی جہلہم وضلالہم (الی قولہ) ویعلم مما ذکرنا ان المراد بالذین یعلمون العالمون من علماء الدیانۃ (ثم قال) وان العلم الذی لا یترتب علیہ العمل لیس بعلم عند اللہ تعالی (ثم قال) وحمل الذین یعلمون علی العاملین من علماء الدیانۃ علی ما سمعت مما لا ینبغی ان یختار غیرہ لتکثیر الفائدۃ (روح المعانی ص ۲۴۷ ج ۲۳).

Maktaba Tul Ishaat.com

واشار الی هذه الایة ـ الخ ابن دریدفی ابیات له شعر

اهلاً وسهلاً بالذین احبهم	واودهم فی الله ذی الالاء
اهلاًبقوم صالحین ذوی التقی	غرالوجوه و زین کل ملاء
یسعون فی طلب الحدیث بعفة	و توقرو سکینته و حیاء
لهم المهابة والجلالة والنهی	وفضائل جلت عن الاحصاء
و مدادما تجری به اقلامهم	ازکی وافضل من دم الشهداء
یا طالبی علم النبی محمد	ما انتم و سواکم بسواء

(۷)﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ﴾ (۳۱، ۱۲)

قال الله تعالی ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیراً. وقال رسوله صلی الله علیه وسلم من یرد الله به خیرا یفقهه فی الدین. نتیجه دا را اوتله چه د حکمت نه مراد تفقه فی الدین دي

قال الامام هی عبارة عن توفیق العمل بالعلم ثم قال وان اردنا تحدیدا عما یدخل فیه حکمة الله تعالی فنقول حصول العمل علی وفق المعلوم (روح المعانی ص ج)

(۸) ﴿وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (۱۲، ۶۸)

ای لتعلیمنا ایاه بالوحی ونصب الادلة حیث لم یعتقد ان الحذر یدفع القدر حتی یتبین الخلل فی رایه عند تخلف الاثر او حیث بت القول بانه لا یغنی عنهم من الله تعالی شیئا فکانت الحال کما قال (روح المعانی ص ج)

(۹) ﴿يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ﴾ (۵۸، ۱۱)

قال العینی رحمه الله تعالی والمعنی یرفع الله الذین امنوا واوتوا العلم علی الذین امنوا فقط ولم یؤتوا العلم درجات فی دینهم اذا فعلوا ما امروا به (عمدة القاری ص ج)

قال الحافظ رحمه الله تعالی فی تفسیر قوله تعالی یرفع الله الذین الخ وفی صحیح مسلم عن نافع بن عبد الحرث الخزاعی وکان امل عمر رضی الله تعالی عنه علی مکة انه لقیه بعسفان فقال له من استخلفت فقال استخلف ابن ابزی مولی لنا فقال عمر استخلفت مولی قال انه قاری لکتاب الله عالم بالفرائض فقال عمر رضی الله تعالی عنه اما ان نبیکم صلی الله علیه وسلم قد قال ان الله یرفع بهذا الکتاب اقواما ویضع به اخرین. (فتح الباری ص ج)

وقال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی (والذین اوتوا العلم) الشرعی (درجات) ای کثیرة جلیلة کما یشعر به المقام وعطف الذین اوتوا العلم علی الذین امنوا من عطف الخاص علی العام تعظیما لهم بعدهم کانهم جنس

اخر ولذا اعید الموصول فی النظم الکریم (روح المعانی ص۱۰ ج۲۸)

(۲۰) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان العلماء هم ورثة الانبیاء ورثوا العلم من اخذه اخذ بحظ وافر (بخاری ص۱۶ ج۱)

ظاهره ده چه د حضرات انبیاء کرامو علیهم السلام نه علماؤ ته هم علم شریعت ملاؤ شوې دي

واخرج الترمذی وغیره ان الانبیاء لم یورثوا دینارا ولا درهما وانما ورثوا العلم وفی معناه قوله صلی الله علیه وسلم العلم میراثی ومیراث الانبیاء قبلی. مسند الفردوس للدیلمی (کنوز الحقائق ص۹۱ ج۲)

(۲۱) قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من سلك طریقا یطلب به علما سهل الله له طریقا الی الجنة (بخاری ص۱۶ ج۱). قال الحافظ رحمه الله تعالی (قوله تعالی) نکرها ونکر علما لیتناول انواع الطرق الموصلة الی تحصیل العلوم الدینیة ولیندرج فیه القلیل والکثیر. (قوله سهل الله له طریقا) ای فی الاخرة او فی الدنیا بان یوفقه للاعمال الصالحة الموصلة الی الجنة وفیه بشارة بتسهیل العلم علی طالبه لان طلبه من الطرق الموصلة الی الجنة (فتح الباری ص۱۶۰ ج۱)

(۲۲) قال العینی رحمه الله تعالی (قوله علما) انما نکره لیتناول انواع العلوم الدینیة ولیندرج فیه القلیل والکثیر (قوله سهل الله له) ای فی الاخرة او المراد منه وفقه الله للاعمال الصالحة فیوصله بها الی الجنة (عمدة القاری ص۳۹ ج۲)

(۲۳) وقال النبی صلی الله علیه وسلم من یرد الله به خیرا یفقهه فی الدین (بخاری ص۱۶ ج۱)

په دې حدیث سره ثابته شوه چه قران او حدیث کښې چه د کوم علم فضیلت راغلې دې هغه صرف تفقه فی الدین دې

(۲۴) وانما العلم بالتعلم (بخاری ص۱۶ ج۱)

قال الحافظ رحمه الله تعالی هو حدیث مرفوع ایضا اورده ابن ابی عاصم والطبرانی من حدیث معاویه رضی الله تعالی عنه ایضا بلفظ یا ایها الناس تعلموا انما العلم بالتعلم والفقه بالتفقه ومن یرد الله به خیرا یفقهه فی الدین اسناده حسن لان فیه مبهما اعتضد بمجیئه من وجه اخر وروی البزار نحوه من حدیث ابن مسعود رضی الله عنه موقوفا ورواه ابو نعیم الاصبهانی مرفوعا وفی الباب عن ابی الدرداء وغیره فلا یغتر بقول من جعله من کلام البخاری والمعنی لیس العلم المعتبر الا الماخوذ من الانبیاء وورثتهم علی سبیل التعلم (فتح الباری ص۱۶۱ ج۱)

حدیث مذکور سره هم څنګه دا ثابته شوه چه اصطلاح شرع کښې صرف هم علم دین ته هم

Maktaba Tul Ishaat.com

ویلې کیږی هم دغه شان دا هم معلومه شوه چه علم دین صرف هغه معتبردې چه د حضرات انبیاء کرامو علیهم السلام اودهغوی وارثین علماء عظام نه بالمشافهه د تعلیم اوتعلم په ذریعې سره حاصل کړئ شی . دا حدیث د نن سبا دهغه متجددینو جرړې کټ کوی چه په کور کښې ناستې سره د عربی ژبه نه معمولی واقفیت حاصلولو سره نه صرف عالم بلکه مفسرومجددا ومفکرِ اسلام جوړ شوی دی . اللهم خذهم اخذعزیزمقتدر.

(۱۰) قال العینی رحمه الله تعالیٰ فی شرح قوله صلی الله علیه وسلم (انما العلم بالتعلم) بفتح الصلوٰة والسلام علی سبیل التعلم والتعلیم فیفهم منه ان العلم لا یطلق الا علی علم الشریعة ولهذا لو اوصی رجل للعلماء لا ینصرف الا الی اصحاب الحدیث والتفسیر والفقه (عمدة القاری ص۳ ج۲)

(۸) عن ابی التیاح عن انس رضی الله تعالیٰ عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان من اشراط الساعة ان یرفع العلم ویثبت الجهل وعن قتادة عن انس رضی الله تعالیٰ عنه یقل العلم ویظهر الجهل (بخاری ص۱۸ ج۱) وعن سالم عن ابی هریرة رضی الله تعالیٰ عنه یقبض العلم ویظهر الجهل (بخاری ص۱۸ ج۱)

وعن عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله تعالیٰ عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان الله لا یقبض العلم انتزاعا ینتزعه من العباد ولکن یقبض العلم بقبض العلماء حتی اذا لم یبق عالم اتخذ الناس رؤسا جهالاً فافتوا بغیر علم فضلوا واضلوا (بخاری ص۲۰ ج۱)

وروی احمد والطبرانی من حدیث ابی امامة رضی الله تعالیٰ عنه قال لما کان فی حجة الوداع قال النبی صلی الله علیه وسلم خذوا العلم قبل ان یقبض اویرفع فقال اعرابی کیف یرفع فقال الا ان ذهاب العلم ذهاب حملته ثلاث مرات (فتح الباری ص۱۹۴ ج۱)

په دې روایاتو سره ثابته شوه چه قربِ قیامت کښې به علم اوچتیږی . حالانکه علوم دنیویه ورځ په ورځ ترقی کوی البته علم دین ورځ په ورځ کمیدلو طرف ته روان دې . د علم د اسبابو زیاتوالې . د مطبوعاتو کثرت اود تصانیفو د ډیروالی باوجود دعلم حقیقت او په هغې کښې عمق ډیر په تلواری سره کمئ طرف ته روان دې . په دې سره ثابته شوه چه احادیث مذکوره کښې صرف علم دین لره علم سره تعبیرکړې شوې دې او بقیه تمام علوم د دنیاترقی لره ظهورجهل گرځولې شوې دې .

(۱۰) کتب عمر بن عبدالعزیز الی ابی بکر بن حزم انظر ما کان من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فاکتبه فانی خفت دروس العلم وذهاب العلماء ولا یقبل الا حدیث النبی صلی الله علیه وسلم ولیفشوا العلم

ولیجلسوا حتی یعلم من لا یعلم فان العلم لا یهلك حتی یکون سرا (بخاری ص۲۰ ج۱)

په دې کښې حضرت عمربن عبدالعزیز رحمه الله تعالی حدیث لره علم سره تعبیرکړې دې او حفاظتِ حدیث لره ئې د حفاظتِ علم ذریعه گرځولې ده.

(۲۸) نقل العلاء رحمه الله تعالی عن سیدنا علی رضی الله تعالی عنه ابیاتا فی فضل العلم شعر

ما الفضل الا لاهل العلم انهم — علی الهدی لمن استهدی ادلاء

و وزن کل امرء ما کان یحسنه — والجاهلون لاهل العلم اعداء

ففز بعلم و لا تجهل به ابدا — الناس موتی واهل العلم احیاء

حضرت علی رضی الله تعالی عنه د اهلِ علم وجه دفضیلت دا بیان کړې ده چه هغوی د امت دپاره هادی او رهبران دی. وقال ابن عابدین رحمه الله تعالی عنه وال فی العلم للعهد ای العلم الشرعی الموصل الی الاخرة (قوله والجاهلون) ای بالعلم الشرعی فیشمل العالمین بغیرة بل هم اشد عداوة للعلماء الدین من العوام (ردالمحتار ص۲۸ ج۱)

(۲۹) په خپله زیر بحث حدیث «اطلبوا العلم ـــ الخ» کښې هم دا وئیلې کیږی چه په هغې کښې علمِ دین مراد دې ددې وجهې نه چه په هغې کښې صیغه د امر ده چه بغیر له قرینې نه د وجوب دپاره راځی په دې سره ثابته شوه چه طلبِ علم هرمسلمان باندې فرض دې، هم ددې حدیث په آخر کښې ددې تصریح هم ده «فان طلب العلم فریضة علی کل مسلم» او ظاهره ده چه دعلومِ دنیویه د تحصیل هرمسلمان سړی اوښځې دپاره ضروری اوفرض گرځولو دنیا کښې یو احمق هم قائل نه دې مونږ دا یو څو مثالونه لیکلی دی چه معمولی توجه سره مخې ته راغلل اوکه نه نو چاچه قرآن او حدیث وئیلې وی اوپه هغې پوهه شوی وی هغوی ښه پوهیږی چه چرته هم د علم لفظ مطلقاً وئیلې شوې دې دهغې نه هم علمِ شرعی مراد دې، ((فمن شاء فلیراجع الی کتب الشرع والمطولات فی الحدیث والتفسیر والفقه)).

علم د عقل په رڼا کښې

عقلی حیثیت سره هم که چرته وکتلې شی نودعلم نه به دنیوی علوم مراد اخستل په یو طریقه هم صحیح نه وی. چه دهغې متعدد وجوه دی.

(۱) د شریعت په نظر کښې د علومِ شرعیه په مقابله کښې دنیوی علوم صنعت وغیره دومره ناقص دی چه هغې ته علم وئیلې کیدلې نه شی. ددې وجه نه چه د ټول کائنات وجه تخلیق داده چه انسان دهغې نه استفاده وکړی لقوله تعالی «هوالذی خلق لکم ما فی الارض جمیعاً» چه کله یو

Maktaba Tul Ishaat.com

ځیزونه د انسان دپاره جوړکړي شوي دي نو سوال پیدا کیږي چه په خپله د انسان وجه تخلیق څه ده ؟ هغه د الله تعالی عبادت دي لقوله تعالی «وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون» نو معلومه شوه چه د ټول عالم د پیدائش نه اصل مقصود عبادت دي اود عبادت علم، علم شرع دي . پس د علم فرد کامل چونکه علم دین دي ددي وجه نه علی الاطلاق چه کله د علم لفظ وئیلي کیږي نودهغي نه به هم علم دین مرادوی هم دغه شان چه کله قرآن اوحدیثو کښي دعلم لفظ علی الاطلاق راځی نودهغي نه به هم علم شرع مراد وی .

(۲) د فخرموجودات محسنِ اعظم صلی الله علیه وسلم د بعثت مقصد د امورِدنیا تعلیم نه دي بلکه د امورِ متعلقه بالآخرة تعلیم دي ددي وجه نه د دوی په اصطلاح کښي علم نه مراد هم هغه علم به وی چه د دوی د بعثت مقصود دي .

(۳) کوم علم چه د انسان خاصه ده هغه علم دین دي . ځکه چه صرف په علم دین کښي د انسان انفرادیت دي . په نورو علومو کښي د انسان هیڅ تخصیص نشته بلکه هرحیوان دنیوی علومو لره بقدرِ ضرورت پیژنی . بلکه د انسان نه زیات پیژنی او ډیر علوم انسان د حیواناتو نه زده کړی دی چنانچه لاندي مونږ یوڅو مثالونو سره دي حقائقو باندي رڼا اچوو :

سیاست

سیاست او انتظامی امورو کښي انسان نورو ځناورو باندي د برتریٔ (اوچتوالی) دعویٰ نه شی کولي . د شاتو موچیٔ چه کله کبین جوړوی نو په هغي کښي اتو اړخونه ته سوری او خانې جوړولو سره دخپلي قلعي تعمیرکوی . دهغه قلعي تقسیم څه په دي طریقي وی چه په یو حصه کښي شات جوړول کیږی . په یو حصه کښي بچی زیږوی اوپه یوحصه کښي لوئي موچیٔ اوسیږی . همدارنګه دهغوی یو امیرهم وی چه هغه ته په عربیٔ کښي «یعسوب» وائی هغه دهغه ټولو نګرانی کوی . چنانچه که چرته یو موچیٔ په یو زهریله پاڼي باندي کیناستلوسره دهغي رس په شاتو کښي د ملاوولو کوشش کوی نو فوراً هغه وژلوسره دهغي سرکټ کولي کیږی . د شاتو موچو والا ته تللو سره وګوریٔ دچابه سر کټ شوي وی اود چا به ملا ماته شوی وی .

بیا د امیر د اطاعت دا عالم دي چه مجرم ته سزائي موت ورکولو باندي په نورو موچو کښي د بغاوت یا د تحریک جذبه نه راپورته کیږی .

سیاست کښي د بطخو تنظیم او اطاعت خوقابلِ تقلید دي . چه کله ټولي بطخي ودي کیږی نو دهغوی امیر په یو خپه باندي ټوله شپه په حوض کښي په ولاړه نګرانی کوی . د خطري په صورت کښي آواز کوی . په ړومبنی آواز باندي ټول قوم د خطري نه خبر شی او ټولي وزري راخوري کړی او په دویم آواز باندي الوزیدل شروع کوی ، امیرد ټولو نه وړاندي وړاندي ځی او باقی بطخي دوه

قطارونه جوړولوسره ورروستو ورروستو الوځی . امیرچه چرته رخ کړی هم دهغه په طرف باقی قوم ورخی . په دې سره دهغوی په یوبل باندې کامل اعتماد هم ښکاره دې

دنن سبا متمدن دنیا ددې نه زیات د تنظیم اوسیاست مظاهره کولوسره اوښائې .

طبِ جدید اوقدیم

(۱) طبِ قدیم اوجدید دواړه علم احتقان (حقنه) اوعلم تلقیح (انجکشن یعنی پیچکاری) کښې دیو مارغه شکرگزار دی . حکیم جالینوس یومارغه لره د پریشانئ په حالت کښې وکتلو نو محوسسه ئې کړه چه د هغه په خیټه کښې درد دې . لږ وخت پس یو بل مارغه په مښوکه کښې آب نمکین (مالګینې اوبه) راوړې اودهغه په مقعد کښې ئې داخلې کړې چه په هغې سره دهغه خلاصه تقاضا وشوه او دردیې په ختمیدوشو . جالینوس کورته راغلو نو دیو خیټې درد والا مریض راغلو . جالینوس په هغه باندې د مارغه نه د حاصل شوی حکمت تجربه پرې وکړه چه ډیره مفیده ثابته شوه . جالینوس د مارغه نه عملِ احتقان یاد کړو او هم په دې باندې قیاس کولوسره طبِ جدید انجکشن ایجاد کړو ددې وجه نه انجکشن ته عمل الطائر وئیلې کیږی . غرض داچه طبِ قدیم اوجدید دواړه د مارغه شاګردان دی .

(۲) حضرت قاری محمد طیب صاحب مدظلهم خپله د سترګو لیدلې واقعه بیان کړه . لیکی چه د تقسیم نه وړاندې زما یو هندو ریاست اندرګړه ته ډیرځلې د تللو اتفاق وشو . هغلته ښما بعضې خپلوان په اوچتو عهدو باندې ممتاز وو . هغه ریاست کښې د بیزوګانو وژلو ممانعت وو ددې وجه نه د بیزوګانو شمیرڅه زرو پورې وو . د بیزوګانو په خمبیرکښې شرارت او چالاکی بلکه تکلیف رسول داخل دی. ددې وجه نه هغوی ډیر نقصان کولو . کله به ئې لوښی تختول او کله به ئې کپړې اوجامې تښتولې ددې وجه نه مونږ یو ځل سوچ وکړو چه څه تدبیر کول پکار دی . ددې وجه نه مونږ د یو روپئ زهرواخستل او هغه مو په اوړو کښې ګډ کړل او روټئ مو ترینه پخې کړې اوپه چت (بام) مو ورته کینودلې دې دپاره چه هغوی ئې خوری او مړې کیږی . ددې وجه نه مونږ روټئ په چهت باندې کینودلې او ورته په انتظار وو چه اوس به بیزوګان راتللو سره هغه ډوډئ خوری او مړې کیږی به . یوڅو بیزوګانې راغلې مګر دهغه روټو (ډوډیو) نه لرې ودریدلوسره یې کتل چه دا څه نوې حادثه مخې ته راغله چه روټئ خورې ورې پرتې دی یقیناً په دې کښې څه خبره شته اوکه نه نو روټئ داسې څوک نه خوروی ددې وجه نه ئې روټو ته په غور وکتل او بوئې کړې . بالاخر هغوی روټو سره لاس ونه لګولو او لاړې . مونږ پوهه شو چه زمونږ تدبیر ناکام شو لیکن د بیزوګانو دا چالاکه قافله لاړه او بیا ئې دخپل خان سره نورې بیزوګانې راوستلې او څوارلس پنځلس غټې بیزوګانې دهغوی سره راغلې اود روټو نه ګیرچاپیره ډیره اچولوسره کیناستلې . څه

Maktaba Tul Ishaat.com

وخت پس يوه بيزو وړاندې شوه او هغې روټو لره بوئ كړې . بيا دويمه وړاندې شوه هغې يو روټئ ټكړې ټكړې كړه او هغه ټكړو لره ئې بوئ كړه او روټئ ئې پريښودلې اوتولې وتښتيدلې .

اوس مونږ ته يقين وشو چه دا ټولې پوهه شوې او زمونږ ټول تدبيرناكام شو مګر لږ وخت پس تقريباً د شپيتواوياؤ بيزوګانو يو قافله راغله او په هغوی كښې د هريو په لاس كښې يوه څانګه وه چه هغه د پانو نه ډكه وه هغوی راتللو سره مخكښې ئې ټولې روټئ ټكړې ټكړې كړه .ګويا په ټول جماعت كښې دا اصول پيشِ نظر وو چه شعر :

نیم نانے گر خورد مردِ خدا بذلِ درویشاں کند نیمے دگر

د بيزوګانو تقسيم خو مشهور دې نوهغوی په خپل مينځ كښې هغه ټكړې تقسيم كړې او هريوې . يوه يوه ټكړه خوړله او وروسې ئې هغه پاڼې وخوړلې ، او په ګډيدلو سره لاړې او مونږ په كتلو سره حيران پاتې شو . خپل اوره هم لاړه . كېږې خو د وړاندې نه تلې وې او وخت هم ضائع شو (انسانیت کا امتیاز ص ۳۴).

اوس كه چرته انسان خپل دا كمال ښكاره كړی چه زه طبيب يم او د جړړو بوټو خواص پيژنم نودا به غلط وی ځكه چه بيزوګان خو هم دا وئيلې شی چه مونږ هم طبيبان يو مونږ جړړو بوټو سره علاج كوو . بلكه د زهراثرختملو پورې مونږ ته معلومات دې . هم داسې په نورو ځناورو كښې هم معالج او اطباء موجود دی ، كه چرته د انسانانو په معالجينو او ځناورو كښې څه فرق وی نو صرف دومره كيدلې شی چه انسان ته زياتې دوائيانې معلوم دی او هغوی ته كمې . مګر په دې سره د انسان لويوالې نه ثابتيږی ددې وجه نه هغوی ته د انسان په نسبت امراض هم كم راځی غالباً وجه داده چه عامو انسانانو نه عامو ځناورو ته اصولِ طب زيات معلوم دی . اكثرځناور د حفظ ماتقدمه اصولوباندې عمل كولوسره بيمارئ لره بندوی په دې طريقه د دوا ضرورت هغوئ ته باقی نه پاتې كيږی .

هم دغه شان ټول حيوانات پخپل خوراک كښې هم د مضر او مفيد څيزونه علم لری . كه چرته يو مضرڅيز دكومې وجه نه دننه لاړ شی نو هغوی ته دهغې طريقه هم معلومه ده چنانچه سپې يو مضر څيز وخوری نو هغه په كومه طريقه التئ (قی) كولوسره را اوباسی .

مونږ اس ډيرځلې كتلی دی چه په ځُله كښې د لګام (قيضه) لګيدلو په حالت كښې وابښه خوری دهغه په ځُله كښې د وابښو په نرو ډكوكښې كه چرته يو نرې ډكې دهغه دپاره مضر وی نو هغه هغې لره سره د لګام نه باوجود په نرو ډكوكښې بهرته را اوباسی .

حفظ صحت

د حفظِ صحت دعلم په اصولو كښې ورزش زيات اهميت لری اودهغې دستور په ټولو ځناورو

کېښې مشاهده کولې کیږي ، د لاندې پنډو د ورزش موجد جوګي به د هرځناور حرکاتو لره په غور سره کتلوسره دهغې د ورزش طریقه به ئې زده کوله ، دغه شان انسان د ځناورو نه څلوراتیالاکهه د ورزش ځایونه زده کړه چه په هغې کېښې صرف څلوراتیا مشهور دی.

تعمیرات

هرځناور دخپل حیثیت مطابق دخپل ځان دپاره محفوظ او آرام ورکونکې کور تیاروی . د یخنئ . ګرمئ . د باران طوفان اود دښمنانونه د حفاظت دهغه ټولو څیزونو رعایت دهغوی په کورکېښې وی . ګویا چه د دښمن نه د حفاظت دپاره یوطرف ته مضبوطه ته خانه ده نو بل طرف ته د یخنئ اود ګرمئ د شدت نه د حفاظت دپاره د ائرکنډیشن . زنبور «موچو» جوړ شوې کور دهغې واضح مثال دې.

د بیا مارغه جاله وګورئ . (بیا هغه مارغه دې چه په جاله کېښې زیات مشهور دې) دهغه پیللو ته وګورئ څنګه ښائسته ئې جوړه کړې وی او داسې مضبوطه چه د هوا چپې دې چلیږی . غټو او تیزو څاڅکو والا باران دې وی څه مجال دې چه دهغه جاله ځانګې لره پریږدی او بیا په هغې کېښې د اږو اود بچو حفاظت کوم حده پورې وی ، د شاتو د مچئ کور وګورئ د بچو زیږولو کمرې جدا او د شاتو پیدا کولو ځائ جدا دې . د شاتو د غټو مچو کور هم داسې قسم وی.

کیمیکل

د شاتو مچئ په کومې طریقې سره د مختلفوپانو ، میوواو ګلونو نه مختلف قسم وټامن حاصلولوسره کیمیاوی طور باندې په هغې کېښې څه تصرف کوی چه هغه بهترین عمده . خوندور اود صحت بخش غذا په صورت کېښې بدلیږی.

علم المکاشفه

محنتِ شاقه اود اوږدو مجاهداتو نه پس بعضې خلقو ته توجه نفس او مسمریزم وغیره کېښې کامیابی حاصلیږی مګر حیوانات بغیر د څه قسم مجاهدې نه اود مشق نه بعضې حالات معلوموی چنانچه حیواناتو دپاره کشفِ قبور داحادیثو نه ثابت دې.

د زلزلې معلومولو ماهرین

د زلزلې معلومولو ماهرینو ترننه پورې د وخت نه مخکښې دزلزلې څه یقینی اطلاع ورنه کړې شوه ، مګر ګډه چیلئ او نور حیوانات د وخت نه مخکښې هغه محسوس کوی او چغې وهل شروع کوی

Maktaba Tul Ishaat.com

د معدنیاتو ماهرین

نن سبا معدنیاتو پسې توله دنیا لګیدلې ده ، زمکه کنلوسره د زمکې دخزانوپه تلاش کښې مصروفه دی مګر د نن نه په زرګونو کاله وړاندې هُدهُدحضرت سلیمان علیه السلام ته درخواست کړې وو چه هغه دخپل لښکرسره کړه ددې وجه نه چه هغه ته د زمکې په تل کښې د اوبه خزانې په نظر راځی.

دموسمیاتو ماهرین

د باران او طوفان وغیره دپاره د محکمه موسمیاتو والو پیشګوئی بعضې وختونو کښې غلطه هم کیږی ، دهغوی اعلان د ظنِ غالب په بنیاد باندې وی مګر میږې او نورو حشرات الارض ته دهغې داسې علم وی چه هغوی د وقت نه مخکښې خپلې اړئ او غذائی سامان وغیره محفوظو مقاماتو ته منتقل کوی.

د سیلاب معلومولو ماهرین

سیلاب سره متعلق هم ماهرینِ فن څه یقینی پیشګوئی نه شی کولې مګر دریابونو ته نزدې اوسیدلو والا ځناور سیلاب نه وړاندې خپلې خپلې اړئ بچی اونور سامان لرې محفوظو مقاماتو ته منتقل کوی.

د غوپې وهلو فن

انسان که غوپې وهلو کښې څومره ماهر وی مګر د دریاب د ځناورو مقابله نه شی کولې.

د لامبو فن

کوم انسان دې چه په لامبوکښې د کب وغیره د درباب د ځناورو مقابله وکړې شی.

د پرواز (الوتلو) فن

انسان که څومره پرواز هم وکړی ، د مارغانو مقابله نه شی کولې . همدارنګه ددې انتهائی ترقئ په زمانه کښې هم یو طیاره یا بحری بیړئ ترڅوپورې چه یو نښې ته مخامخ ونه ګوری محض قطب نما سره زاویه قائمولوسره نیغ نه شی تللې . بلکه مقام مطلوب ته د مقام روانګئ نه چه کومه زاویه قائمولوسره ځی هغه زاویه د دواړو مقاماتو په مینځ کښې خطِ مستقیم باندې تللوسره قدم په قدم باندې بدلیږی ددې وجه نه که چرته یو ځیز یو زاویه قائمولو سره روان وی نو هغه مقام مطلوب پورې د رسیدلو په ځائ به د قطبِ مقناطیسی ګیرچاپیره چکرې لګوی . په دې بناء باندې د زاویې په مدد سره د رفتار دوه صورتونه دی:

(۱) د خطِ مستقیم د زاویې په نسبت دومره لویه زاویه کېښودلې کیږي چه جهاز چکر وهلو سره مقام مطلوب ته ورسیږي.

(۲) د خطِ مستقیم په زاویه باندې روانیدل شروع کیږي بیا هرشپیته میله پس ښي یا چپ طرف ته یو میل اخواکیدلو سره هغه فرق لره ویستلې کیږي.

مگر مارغان لرې سفر بغیرد کومې قطب نما په مدد براه راست کوي . خصوصاً د شاتو مچې په باره کښې د الله تعالی ارشاد دې . «**ثم کلی من کل الثمرات فاسلکی سبل ربک ذللاً ــ الاية**» په دې سره ثابته شوه چه د ربِ کریم شانِ تربیت د شهدو د مچئ د پرواز دپاره د ډیرو لرو خایونو لارې مسخرې کړې دی . د مچو ماهرین ددې مشاهده ښائی.

د دفاع فن

د حیواناتو د دفاعی کورونو تذکره پورته بیان شوه . د دې نه علاوه ددې دپاسه د دښمنانو نه دخپل حفاظت طریقې هم الله تعالی هرحیوان ته ښودلی دی.

د کسب معاش فن

کوم حده پورې چه د کسبِ معاش تعلق دې دا یو بدیهی خبره ده چه الله تعالی هغوی ته په علمِ معاشیاتو کښې هغه کمال عطا کړې دې چه د نن سبا ماهرینِ معاشیاتو ته دهغې لسمه حصه هم نصیب نه ده . همدارنگه حیواناتو ته الله تعالی د توکل څومره لوئ دولت عطا کړې دې . اول خو ډیر حیوانات مارغان وغیره داسې دی چه هغوی د سبا فکر نه لري . او بعضې حیوانات لکه میږې وغیره ذخیره جمع کوی نو هغه ته بلاشبهه دا هم معلومه ده چه چرته هغه کېښودلې شی دې دپاره د یخنئ اود گرمئ د اثر نه اود دښمنانو د لوټ مار نه دهغې حفاظت وشی . غرض داچه په دې فن کښې هم حیواناتو ته مهارت حاصل دې.

د اوقاتو د تخریج فن

چرگ به مو کتلې وی چه هغه بغیر د حسابی تخریجاتو نه څنگه د اوقاتو معلومات ورکوی . خاص طور باندې د صبح صادق . صبح کاذب او نیمه او دریمه څلورمه حصه د شپې کښې خو تیک په وخت باندې بانگ کوی . تردې پورې چه بعضې کلو کښې د شپې وختونه بالخصوص د پیشمنی دارمدار دچرگ په آواز باندې وی

دا د فنونِ دنیویه یوڅو داسې مثالونه ذکرکړې شوی دی چه دهغې هرکس مشاهده کوی اوکه نه نو ماهرینِ حیوانات خو خدائ ښه پوهیږی د حیواناتو دکومو کومو کمالاتو اطلاع ورکړې ده . سره ددې نه دهغوی د معلوماتو نه مجهولات زیات دی . غرض داچه د دنیا په فنونو او علومو کښې کوم یولره چه اخلې اوپخپله انصاف سره فیصله وکړي نومعلومه به شی چه په هغه علومو او

Maktaba Tul Ishaat.com

نورو کښې بوهم داسې نشته چه په هغې کښې انسان منفرد وی بلکه په هغه ټولو علوموکښې د انسان سره حیوان هم شریک دې . ددې وجه نه قرآن اوحدیث کښې چه د کوم علم تعریف کړې شوې دې او هغه د انسان کالئ بلکه وجه امتیاز ښودلې شوې دې هغه علم داسې کیدل پکار دې چه په هغې کښې انسان منفرد وی او هغه هم علمِ دین دې څنګه چه مونږ مخکښې په وضاحت سره بیان کړې دې .

(۳) دیو علم شرافت د معلوم د شرافت د وجه نه وی لکه د زرګراو د موچی دعلم شرافت کښې متفاوت دې . د علومِ شرعیه معلومات قرآن اوحدیث دی اود علومِ دنیا معلومات پیشه وغیره دی . او ظاهره ده چه قرآن او حدیث د الله اود الله د رسول تعلیمات دی ددې وجه نه هغه په صنعت اوحرفت باندې د شرافت په لحاظ سره ډیر فوقیت لری نودهغه علم به هم اعلی او اشرف وی او حدیث کښې د همدغې اعلی او اشرف علم فضیلت وارد شوې دې .

(۴) د دنیوی علومو ماحصل دادې چه ددې دنیا عارضی ژوند ښائسته شی . ګویا علومِ دنیویه د عارضی ژوند موقوف علیه دې . بخلافِ علومِ اسلامیه چه هغه د همیشه ژوند موقوف علیه دی . اوظاهره ده چه کوم د دائمی ژوند موقوف علیه دې هغه اعلی او اشرف به وی .

(۵) دنیوی علم پخپل هم جنس انسانانوکښې د ژوندتیرولو او هغوی سره دتعلقاتو او رابطې ساتلو ذریعه ده او علم آخرت خپل خالق او احکم الحاکمین سره تعلق او رابطې لره د برابرولو ذریعه ده هم په دې سره دهغه رضا حاصلیږی . ددې وجه نه بنده اوخالق کښې چه کوم فرقِ مرتبه دې هم هغه په علمِ دین کښې دې . ددې وجوه په بناء باندې علمِ آخرت ته کمال اوعلم دنیا باندې شرف حاصل دې ددې وجه نه چرته مطلق علم وئیلې کیږی هغې نه دهغه فردِ اکمل واشرف یعنې علم دین مراد وی .

د شریعت په اصطلاح کښې صرف دعلم دین سره د علم د لفظ اختصاص دې حده پورې عام او معروف دې چه اهلِ اسلام کښې قبل الا سلام دپاره زمانه جاهلیت او کافر دپاره د جاهل اصطلاح عامه مشهوره وه . کتبِ بلاغت کښې دا مثال په کثرت سره مذکور دې « قول الجاهل انبت الربیع البقل وشفی الطبیب المریض » ابوجهل د زیات هوښیاروالی د وجه نه دابوالحکم په لقب سره معروف وو مګر ددولتِ ایمان نه د محروموالی په وجه سره ابوجهل جوړ شو عامه مقوله ده «علمے که بحق ره ننماید جهل است » وقال العارف الرومی رحمه الله تعالی شعر

فکر آں باشد کہ بکشاید رہے　　　راہ آں باشد کہ پیش آید شہے

د چین ذکر

حقیقت مذکور په زړه کښې دکینا ستلو نه پس سوال پیدا کیږی چه حدیث کښې د چین د ذکر

كولو څه مطلب دې ؟ چين عهد رسالت كښې هم د علم دين نه خالي وو او وروستو هم تر او سه پورې د هغه ځاۍ نه د علم دين د تحصيل هيڅ مطلب نه جوړيږي اونه د آئنده د پاره دهغې څه توقع په نظر راځي

ددې جواب دادې چه دا اشكال ځكه چه علم دين سره متعلق پيدا كيږي هم دغه شان علم دنيا مراد اخستلو باندې هم دا اشكال پيدا كيږي ، ددې وجه چه علوم دنيويه كښې هم چين ته څه خصوصيت حاصل نه دې بلكه د نورو ممالكو په چين باندې فوقيت پاتې شوې دې . بالفرض علوم دنيويه كښې كه د چين څه اوچتوالې تسليم هم كړې شي نو بيا هم حقيقت هغه دې چه پورته بيان شو . يعنې كلام محسنِ اعظم صلى الله عليه وسلم كښې علم نه فقط علم دين مراد دې اود چين ذكر صرف په بعد مسافت كښې د تمثيل په طور باندې دې . مقصد دادې چه د علم دين په تحصيل كښې خواه څومره اوږد سفر راشي او څومره مشقت تيرول راشي نو بيا هم په هغه فريضه كښې د تساهل هيڅ گنجائش نشته ، عامه محاوره كښې د داسې قسم كلام نه بُعدِ مسافت كښې تمثيل مراد وي نه دهغه مقام تعيين . كما هو ظاهر على من تتبع وتفكر فى كلام الناس، وهذا هو الحق الصريح لمن شاء ان يكون النجيح فقط والله سبحانه وتعالى اعلم.

۲۰رجب سنه ۹۰هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

كَشْفُ الغطاء عن حقيقة اختلاف العلماء

د اختلاف العلماء تحقيق

(دا مضمون د صحيح بخارى له تقرير نه اخستل شوې دې)

د علماؤ اختلاف ختميدل ناممكن دى او ددې تمنا ساتلو والا ډيرلوئ احمق دې .ددې وجه نه چه د علماؤ اتفاق صرف په هغه صورت كښې كيدلې شو چه په قرآن اوحديث كښې دهرسړی متعلق دهرفعل اودهركيفيت حكم منصوص وې او دا ناممكنه ده . ځكه چه دنيا كښې انسان غيرمحصور دې اگرچه غيرمتناهى نه دې بيا د هرسړی افعال غيرمحصور اود هرفعل كيفيت د

Maktaba Tul Ishaat.com

احکام غیر محصور دی . پس که چرته دومره مفصل کتاب نازل کړې شوې وې چه په هغې کښې هره جزئیه ذکر وې نو هغه به دومره غټ شوې وو چه نه خو به دهغه حفاظت ممکن وؤ اونه دهغه نقل کول به د انسان په قدرت کښې وؤ او نه به دهغه نه د استفادې څه صورت ممکن وؤ ، غیر محصور (بې شمیره) انسانانو کښې به خپل نوم تلاش کول مشکل وؤ. بیا دخپل غیرمحصورافعالو غیر محصوراحکامو کښې دیو حکم تلاش کول به ناممکن وؤ . پس د داسې کتاب نازلول چه دهغه نه انسان استفاده ونه کړې شي اودهغه د حفاظت نه هم عاجز وی دا یو عیب دې . او په الله تعالی کښې د عیب کیدل ناممکن دی . لهذا د اختلاف ختمیدل هم ناممکن دی اود ناممکن تمناکولو والا به احمق وی . پس لازمه شوه چه قرآن اوحدیث کښې د جزئیاتو په ځائې کلیات ذکر وی چه دهغې نه دهر جزئی حکم مستنبط کړې شي او کلیاتو نه استنباط کښې د انسان د عقل اوفهم دخل وی اود انسانانو عقول مختلف دی چه دهغې د وجه نه په مسئله کښې اختلاف پیدا کیږی بعضې اواتو کښې جزئیه یوه وی او کلیات هم فریقینو کښې مسلم وی مگر اختلاف په دې کښې وی چه دا جزئیه دکوم کُلیې لاندې درج ده ، ددې مثال داسې وگڼئ چه قاضی سره سره یوه دوسیه کښې د مدعی اومدعی علیه وکیلان اختلاف کوی .حالانکه جزئیه هم یو ده ، چه هغې باندې دواړه بحث کوی اوپه کومو قوانینوسره چه خپلې نظرئې سره ثابتول غواړی هغه قوانین هم دیوحکومت او فریقینو په نزد مسلم وی . ددې باوجود دواړو وکیلانو کښې داسې اختلاف وی چه د مدعی وکیل وائی چه د فلانکی قانون په اساس مدعی علیه ته سزا ورکول پکار دی اود مدعی علیه وکیل دا ثابتوی چه دا جزئیه دهغه قانون لاندې نه راځی کومه چه د مدعی وکیل بیان کړې ده بلکه د بل قانون سره زیات مناسبت لری چه دهغې په لحاظ سره مدعی علیه بری کیږی . غرض داچه ددې دواړو بحثونه په دې کښې وی چه دا جزئیه دکومې کلیه فرد دې او کوم قانون په دې باندې تطبیق کیږی . مونږ شپه او ورځ گورو چه د وکیلانو بحثونه داسې جاری وی او دواړه وکیلان د حکومت مجاز وی . دهغوی په اختلاف باندې نه د فریقینو اعتراض وی او نه نور خلق هغه بدگنی اونه قاضی دهغوی په اختلاف باندې ناراضه کیږی . نه حکومت هغوی د اختلاف نه بندوی بلکه هغوی ته د بحث کولو اود دلائلو بیانولو موقع ورکولې کیږی . او کوم وکیل چه زیات بحث کوی دهغه تعریف کیږی . دهغې نه پس قاضی په دواړو کښې چه دچا دلائلو لره راجح اومومی دهغه جانب فیصله کوی مگر د دویم وکیل نه اجازت سلب کولې کیږی اونه هغه ته سزا ورکولې کیږی اونه هغه بد گڼلې کیږی بلکه آئنده مقدماتو کښې بیا هغه ته په عادی ډول د بحث کولو اجازت وی عینه هم دا مثال د علماؤ دې چه جزئیه معینه باندې کومه کلیه منطبق کیږی په دې کښې دهغوی اختلاف وی . دنیا کښې د اختلاف وکلاء نه علاوه نورهم ډیرقسمه اختلافات مونږ گورو او اورو مثلاً سیاسی اختلاف دې حده پورې رسیږی چه په پارلمانونو کښې بعضې کرت د جوکسانو

(کرسیانو) وبشتلو پورې خبره رسیږی . هم دغه شان علم العلاج کښې هم لوئ اختلاف موندلې کیږی . د ایلوپیتهی . هومیوپیتهی . یونانی اود ویدک وغیره خو اصول مختلف دی . چنانچه ایلوپیتهی کښې علاج بالضد وی او هومیوپیتهی کښې علاج بالمثل . بیا په هره طریقه د علاج کښې د مرض تشخیص دهغې اسباب اوتجویز دوا او خوراک اوپرهیز اود دوا مقدار . د دوا د خوراکونه شمیر اود دوا طریقهٔ استعمال کښې اختلاف وی ، که چیرته دیو طریقې دوو ماهرینو لره یعنې دوو ډاکټرانو یا دوو حکیمانو لره وکتلې شی نوهغوی به هم پخپل مینځ کښې مختلف وی مګر دهغې باوجود هغه اختلاف لره څوک بدنه ګنی او اختلاف کولو والو باندې څوک هم اعتراض نه کوی اودهغوی اختلافاتو لره کتلوسره یو هم علاج نه پریږدی . بلکه چه په کوم حکیم یا ډاکټر باندې اعتماد وی دهغه نه علاج کولې کیږی ، د علماؤ اختلاف ددې نه ډیره کمه درجه لری ددې وجه نه چه دهغوی اصول متحد دی . سره ددې نه هغه اختلاف لره بدګنی او علماؤ لره د طعن هدف جوړولې کیږی او ورسره ورسره دا هم وئیلې کیږی چه مونږ ته هیڅ معلومات نه کیږی چه دکوم عالم خبره ومنو ، حقیقت کښې دا نتیجه ده د دین اودعلم دین نه د بې توجهئ اود بې رغبتئ ، د علاج جسمانی اهمیت دې، ددې وجه نه د ډاکټرانو اختلاف د علاج نه مانع نه جوړیږی . ددې برعکس د چا په زړه کښې چه د باطنی امراضو د علاج ضرورت نه ګڼلې کیږی او د دین اهمیت یې په زړه کښې نوی نو بیا اختلاف دعلماؤ حیله جوړولې کیږی . ترددې پورې ددې بیان دې چه اختلاف کیدل لازمی امر دې اودهغې ختمول ناممکن دی .

وریسې په دې باندې پوهیدل ضروری دی چه د اختلاف درې قسمونه دی . یوداچه د فریقینو نقطهٔ نظر د الله رضا وی . هرسړې دا خیال وکړی چه زه څه وایم په هغې کښې د دین فائده ده اود فریقِ مخالف چه کومه نظریه ده په هغې کښې د دین ضرر دې په هغه صورتونو کښې جانبینو باندې دا اختلاف فرض وی چه په هغې باندې جانبینو ته ثواب ورکول کیږی که چرته دې اختلاف لره پریږدی نو ګنهګار به وی .

دویم داچه د جانب واحد مقصد رضائې الهی وی او بل جانب صرف د اتباع کیدلو په خاطر اختلاف کوی . مثلاً یو سړې بل لره د مونځ تلقین کوی اود منکراتو نه یې منع کوی ، د نه بندیدلو په صورت کښې دهغه سره اختلاف کوی او بل سړې صرف ددې وجه نه دهغه مخالف دې چه دې هغه لره د منکراتو نه ولې منع کوی ؟ نو په ړومبنی سړی باندې دا اختلاف واجب دې او په دویم باندې حرام .

دریم داچه دواړه د خواهشات نفسانیه په بناء باندې اختلاف کوی . دا اختلاف د جابینودپاره حرام دې . اودهغې ترک کول واجب دې .

د صحابه کرامو رضی الله عنهم اختلاف اواقسام اختلاف و

Maktaba Tul Ishaat.com

د اختلاف د جواز شرائط

(۱) د اختلاف محمود کیدلو اول شرط دادي چه دهغوی منشاد الله رضا وی

(۲) دویم شرط دادي چه د اختلاف کولو والا نظریه د بداهت خلاف نه وی .مثلاً خوک اوبں ته بکری ونیل شروع کړی او دا اووائی چه څما تحقیق هم دادي . زه خپل دیانت او اخلاص سره هم دا گنم . ددي باوجود هغه اختلاف ته محمود نه شي وئیلي کیدلي بلکه مذموم دي

د «ما انا علیه واصحابی» خلاف قول کول هم په دي کښې داخل دي . ددي وجه نه چه څنګه قرآن پخپل مفهوم کښې دسنت محتاج دي بعینه هم دغه شان کتاب اوسنت دواړه پخپل مفهوم کښې دصحابه کرامو رضی الله عنهم د تشریح او وضاحت محتاج دی . یعنې دکتاب او سنت نه به هغه مفهوم اخستلي کیږی کوم چه صحابه کرامو رضی الله عنهم ګڼلي دي . د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه خلاف دکتاب اوسنت مفهوم ګڼل ګمراهی ده. په دي باندي مختصر دلائل دا دی

(۱) «اهدنا الصراط المستقیم» کښې د صراطِ مستقیم تفسیر «صراط الذین انعمت علیهم» نه اخستلي شوي دي . «د الصراط المستقیم» تفسیر د صراط الله یا صراط الرسول یا صراط القرآن نه . ندي اخستلې شوي. څکه چه بیا به خلقو دهغې په مفهوم کښې اختلاف کولي او هر سړی به خپل متعین شوی مفهوم لره صراطِ قرآن ګرځولي لهذا «صراط الذین انعمت علیهم» سره یې وضاحت وکړو چه صراط مستقیم نه مراد د منعم علیهم بندګانو لاره ده چه یو خاص جماعت دي

(۲) «ومن یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی ویتبع غیرسبیل المؤمنین نوله ما تولی ونصله جهنم» په دي کښې هم د سبیل الله په ځائ سبیل المؤمنین اوفرمائیلې شو .

(۳) «قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة انا ومن اتبعنی» په دي کښې الله تعالی د «سبیلی» نه پس «انا» باندي د «من اتبعنی» عطف کولوسره ددي وضاحت وکړو چه لاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ده کومې طرف ته چه د دوئ متبعین یعنې صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم دعوت ورکوی

(۴) د حضورصلی الله علیه وسلم ارشاد دي . ((علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدیین عضوا علیها بالنواجذ)) د «سنتی» نه پس د سنة الخلفاء الراشدین ذکرکول ښکاره دلیل دي چه سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم به هم هغه وی کوم چه خلفاء اختیاروی . یعنی دا عطف تفسیری دی او ددي نه سوا ددي بله معنی نه شی کیدلي

(۵) حضورصلی الله علیه وسلم دا هم اوفرمائیل چه کامیابه فرقه هغه ده چه د «ما انا علیه واصحابی» مطابق وی . که چرته سنت پخپل مفهوم کښې د صحابی محتاج نه وي نو صرف «ماانا علیه» ونیل کافی وو. او د و «اصحابی» لفظ بې فایدي کیږی

(۲) د صحابه کرامو رضی الله عنهم مغفورلهم کیدل نصِ قرآنی سره ثابت دي . فرمائی ((**وکلاوعدالله الحسنی**)) او دویم ځائ فرمائی ((**الذین سبقت لهم منا الحسنی اولئک عنها مبعدون**)) د دواړو آیتونو په یو ځائ سره نتیجه دا را اوتله چه ټول صحابه کرام رضی الله عنهم کامیاب دی .

(۸) دا امرعقلاً هم ښکاره دي چه د قرآن اوحدیث مفهوم به هم هغه متعین وی کوم چه صحابه کرامو رضی الله عنهم وپیژندلو ددي وجه نه چه د متکلم مراد پیژندلو کښې دیو څو امورو دخل وی . مثلاً اهلِ ژبه کیدل ، د متکلم حالت نه باخبره کیدل ، متکلم سره ظاهری اوباطنی قرب . د کلام شانِ ورود نه واقفه کیدل ، یعنې دا کلام په کوم محل اوپه کومه موقع باندې او کوم وخت واقع شو ؟ اود متکلم لهجې لره اوریدل هغې سره د لاسونو او مخ آثارو لره لیدل خصوصاً د الله اود الله د رسول کلام پیژندلوکښې د تقدس اوتقوی اود باطن طهارت او نورِ قلب (د زړه رڼا) نهایتِ ضروری دي .

دا ټول امور په صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې بدرجه اتم موجود وو . . هم ددې وجه نه چه کله یو صحابی رضی الله عنه د دوی صلی الله علیه وسلم دیوحکم زیات تاکیدِ بیان کول غواړی نو د روایت کولو په وخت داسې فرمائی . ((ابصرته عینای وسمعته اذنای ووعاه قلبی)) .

دهغه خلقو اهلِ حق سره اصولی اختلاف دې چه قرآن اوحدیث لره د صحابه کرامو رضی الله عنهم د تفسیرمحتاج نه ګنی څنګه چه پرویز قرآن لره د حدیث محتاج نه ګنلو . کتاب الله اوسنت رسول الله صلی الله علیه وسلم هم قافیه کولو دپاره زه دې جماعت د صحابه رضی الله عنهم لره رجال الله سره تعبیرکوم . اودا لفظ ماخوذ دې د ((**رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکرالله**)) نه .

(۳) د جوازِ اختلاف دریم شرط دادې چه د اختلاف کولو په وخت د ((الاهم فالاهم)) خیال وساتلي شی . دحضرت علی اود حضرت معاویه رضی الله عنهما په مابین کښې د اختلاف په زمانه کښې قیصرِروم دحضرت معاویه رضی الله عنه د طرف نه خپل ځان لره مطمئن کولو لپاره د ایران په څه حصه باندې قبضه کول وغوښتل چه د حضرت علی رضی الله عنه په ولایت کښې وه په هغې باندې حضرت معاویه رضی الله عنه ملکِ روم ته ولیکل : ((**والله لئن لم تنته وترجع الی بلادك یالعین لاصطلحن انا وابن عمی علیك ولا خرجنك من جمیع بلادك ولا ضیقن علیك الارض بما رحبت، وفی جمهورة رسائل العرب وبلغ معاویة رضی الله تعالی عنه ان صاحب الروم یرید القصد بلاد الشام ایام صفین فکتب الیه تالله لئن تممت علی ما بلغنی لا صالحن صاحبی ولا کونن مقدمة الیك ولاجعلن القسطنطینیة الحمراء حممته سوداء ولانزعنك من الملك نزع الاصطفلینه ولاردنك اریسا من الارارسة ترعی الد.....وفی روایة کما کنت ترعی الخنانیص**)) .

Maktaba Tul Ishaat.com

غرض داچه د اهمو اختلافاتو سره سره ادنی اختلافاتو لره پریښودلو سره متحد کیدل ضروری دی . ((اللهم الف بین قلوبنا واصلح ذات بیننا وانصرنا علی عدوك وعدونا.آمین))

رشید احمد اواخرشعبان سنه ۸۶ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

الانبیاء اخوة من علات امهاتهم شتی ودینهم واحد(متفق علیه)

تنبیه المغفلین فی بیان التفاضل بین المرسلین

تفاضل د انبیاء علیهم الصلوة والسلام

(دا بحث د صحیح بخاري له تقریر نه اخستل شوې دې)

عام طور باندې واعظین لیدلې کیږی چه هغوی د حضورصلی الله علیه وسلم تفضیل په نورو انبیاء علیهم الصلوة والسلام باندې بیانوی اوپه هغې کښې داسې څیزونه بیانوی چه فی نفسه غلط دی .اوکه چرته یو څیز صحیح هم تسلیم کړې شی نوبیا هم هغه طریقې سره فضیلت بیانول چه دنورو انبیاؤ په تنقیص لره شامل وی جائز نه دی . په دې باره کښې ظاهراحادیث متعارض په نظر راځی چنانچه حضورصلی الله علیه وسلم اوفرمائیل ((**لاتخیرونی علی الانبیاء**)) او وې فرمائیل ((**لاتقولوا اناخیرمن یونس بن متی**)) حالانکه پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم په ډیرو مقاماتو باندې خپل فضیلت بیان کړې دې چنانچه فرمائی ((**اناسیدولد آدم ولافخر**)) او وې فرمائیل ((**اناصاحب اللواء یوم القیامة وآدم تحت لوائی**)) او وې فرمائیل ((**کنت نبیاوآدم بین الماء والطین**)) حدیث شفاعة کښې هم دوی صلی الله علیه وسلم خپل فضیلت په ټولو انبیاؤ علیهم السلام باندې بیان کړې دې او حضرت ابن عباس رضی الله عنهما یوقصیده دحضورصلی الله علیه وسلم په خدمت کښې اووئیله چه په هغې کښې دوی لره ټولو انبیاء علیهم السلام باندې فضیلت ورکړې شوې دې. مولانا جامی رحمه الله هم دې قصیدې طرف ته اشاره کولو سره وئیلی دی شعر

زجودش گر نبودے راه مفتوح — بجودی کے رسیدے کشتیٔ نوح

حضورصلی الله علیه وسلم هغه قصدې نه انکار ونه فرمائیلو ، په دې روایات متعارضه کښې وجه د تطبیق داده چه طرز بیان که چرته داسې وی چه هغه دیونبی هم د تنقیص موهم نه وی نو جائز

دې اوچرته دیونبي د بل نبي سره مقابله کولوسره یوته ترجیح ورکړې شي چونکه په دې کښې د بل نبي تنقیص وي ددې وجه نه جائز نه دی . کومو مواقعو باندې چه دوی صلی الله علیه وسلم دخپل تفضیل نه منع فرمائیلې ده هغه هم د داسې تقابل مواضع وو چنانچه «لاتخیروني علی الانبیاء» یې هغه وخت اوفرمائیل چه هرکله دیو یهودي دمسلمان سره جګړه وشوه .مسلمان اووئیل «**والله الذی اصطفی محمدا صلی الله علیه وسلم علی العالمین**» او یهودي اووئیل «**والله الذی اصطفی موسیٰ علیه السلام علی العالمین**» نوهغه مسلمان یهودي لره په څپېړه وهلوسره اووئیل «علی محمد ایضا؟» هغه یهودي حضورصلی الله علیه وسلم ته شکایت راوړلوسره راغلو دوئ صلی الله علیه وسلم تولِه واقعه واوریدله نو وې فرمائیل «**لاتخیروني علی الانبیاء**» غرض دا چه چرته چه په دوو نبیانو کښې تقابل وي چه په هغې کښې دیو تفضیل اود دویم تنقیص لره مستلزم وي . د داسې قسم تفضیل نه یې منع اوفرمائیله :

واعظین عموماً لاندیې وجوه د فضیلت بیانوي :

(۱) د حضورصلی الله علیه وسلم معجزه د حضرت موسی علیه السلام د معجزې نه زیات اهمیت لري ددې وجه نه چه موسی علیه السلام په کاڼي باندې کوتنئ (عصا) وهلوسره اوبه را ویستلې اوحضورصلی الله علیه وسلم د لاس مبارک نه اوبه را وتلې . د کاڼي نه اوبه راوتل څه بعیده نه ده . د کاڼو نه خو چینې راوځي . د ګوتو نه یعنې د انسان د هډوکي او غوښې نه چینه جاري کیدل دا لوئ کمال دې .

(۲) کوه طور باندې د الله تعالی تجلی لیدلوسره موسی علیه السلام بې هوشه شو او حضور صلی الله علیه وسلم عرش لره تشریف یوړواوبلاحجاب یې الله تعالی ولیدلو مګر بې هوشه نه شو

(۳) موسی علیه السلام بني اسرائیلو روان کړي وو چه د فرعون لښکر یې تعاقب وکړو . بني اسرائیلو چه هرکله ولیدل چه مخامخ دریائې نیل دې او وروستو د فرعون لښکر دې نو وه ویریدل هغه وخت حضرت موسی علیه السلام اوفرمائیل (**ان معی ربی سیهدین**) په دې کلام کښې یو نقص خو دادې چه موسی علیه السلام خپل نفس لره په لفظ رب باندې مقدم کړو او دویم دا چه د رب معیت یې صرف خپل ځان سره بیان کړو او قوم ئې پریښودلو . ددې برعکس حضورصلی الله علیه وسلم غارثورکښې د صدیق اکبر رضی الله عنه په جواب کښې اوفرمائیل (**لاتحزن ان الله معنا**) په دې کښې یې د الله تعالیٰ لفظ لره مقدم اوفرمائیلو او «معنا» وئیلو سره ئې معیت الهیه لره عام اوساتلو صرف خپل ځان سره ئې مختص نه کړو

(۴) حضرت نوح علیه السلام بددعایې وکړه اوټول قوم ئې غرق کړو . ددې برعکس طائف کښې د حضورصلی الله علیه وسلم په خدمت کښې حضرت جبرئیل علیه السلام تشریف راوړو چه که چرته حکم وي نوزه به دې خلقو لره د دوو غرونو په مینځ کښې پیوسته کړم . دوی اوفرمائیل

Maktaba Tul Ishaat.com

چه زه رحمة للعالمين جوړولو سره راليږلي شوې يم .

دا وجوه د ترجيح که چرته صحيح وې نو بيا هم دهغې په دې طريقې سره بيانول جائز نه وو ددې وجه نه چه په دې کښې د نورو انبياءِ کرامو عليهم السلام تنقيص دې . که ديو ورور تعريف داسې وکړې چه هغه دهغه بل ورور تنقيص لره متضمن وى نود خوشحالئ په ځائ د غيظ اوغضب سبب جوړيږى. اوحقيقت خودادې چه دا وجوهِ فضيلت چه پورته بيان کړې شوى دى فى نفسه غلط دى .

(۱) په هغې کښې د موسى عليه السلام هم تنقيص دې او ورسره دحضورصلى الله عليه وسلم هم تنقيص دې . د موسى عليه السلام تنقيص خو ښکاره دې چه هغه معجزه ده چه هغې لره الله تعالى باربار بطورامتحان ذکرفرمائيلې ده، دهغې متعلق دا وئيل چه څه لويه خبره نه ده څومره لوئ جرأت دې ، اودحضورصلى الله عليه وسلم تنقيص داسې دې چه په يوروايت سره هم دا ثابته نه ده چه د دوى د ګوتونه اوبه را وه وتلې بلکه حقيقت دهغه واقعې دادې چه دوئ په اوبو کښې لاس کيښودلو چه دهغې په برکت سر ه هغه اوبه زياتې شوې اود ګوتو د مينځ نه را خوټکيدلې په نظر راتللې نو که ددې خبر د معجزې دعوى کولوسره هغه ثابته نکړې شى نودا په خپله موجب د تنقيص دې ، لهذا دا وجه د ترجيح اوتفضيل د بې وقوفه دوست حيثيت لرى .

(۲) په کورکښې په ناسته يوخبره کول آسان دى ، کمال خودادې چه د خصم په وړاندې خبره وکړې شى ، غور وکړئ چه که چرته مونږ هم دا وجه ترجيح ديو يهودى په وړاندې بيان کړو او هغه په جواب کښې داسې اووائى چه زمونږ نبى الله تعالى لره ليدلوسره بې هوشه شو او ستاسو نبى يوځلې جبرئيل عليه السلام لره ليدلو سره بې هوشه شو نو زمونږ سره سوا د ندامت نه دهغې به څه جواب وى ؟ حقيقت دادې چه موسى عليه السلام ته تجلى عالم دنياکښې شوې وه اود عالمِ دنيا نوه کمزورې ده چه د الله د تجلئ متحمل نه شى کيدلې ، د حضورصلى الله عليه وسلم جبرئيل عليه السلام لره ليدلوسره بې هوشه کيدل هم ددې وجه نه وو ، او حضورصلى الله عليه وسلم چه کله معراج ته تشريف يوړو نو دوئ ته دهغه ځائ حالات ښودلو دپاره دهغه عالم مناسب قوه ورکړې شوې وه چنانچه د معراج نه وړاندې د دوى شقِ صدر او غسل بماءِ زمزم ددې وجه نه کړې شوې وو چه په دوى کښې د عالم اعلى قوت پيدا شى لهذا يوعالم لره په بل باندې قياس کول جهالت دې او د معراج په قصه کښې د عرش نه تجاوز کول وغيره ډير داسې خرافات داسې بيانولې کيږى چه د اصولِ شريعت خلاف وى او رؤية بارى تعالى کښې د صحابه کرامو رضى الله عنهم اختلاف دې [۱] . حضرت عائشه رضى الله عنها فرمائى (**من زعمه انه رأى ربه فقد اعظم على الله الفرية**)

(۳) دا داسې غلطي ده چه په دې کښې بعضې مصنفين هم مبتلاشوی دی . حقيقت دادې چه د حضورصلی الله عليه وسلم اود موسی عليه السلام دوارو کلام په خپل خپل ځائ د بلاغت په اعلی معيارباندې دې او دخپلو خپلو مواقعو اومحل عينِ مناسب دې . که چرته موسی عليه السلام (ان الله معنا) ونيلې وې نوپه کلام کښې بلاغت نه پاتې کيدلو . هم داسې که چرته حضورصلی الله عليه وسلم (ان معی ربی) فرمائيلې وې نودموقع غيرمناسب کيدلو د وجه نه به کلام بليغ نه پاتې کيدلو . تعجب دې په علامهٔ تفتازانی باندې چه فنِ فصاحت اوبلاغت کښې تصنيف کوی او هم په هغې کښې غلطي کوی چه د حضورصلی الله عليه وسلم کلام لره د موسی عليه السلام په کلام باندې ترجيح ورکوی . غالباً داغلطي د علامه بيضاوی نه هم شوې ده .

اوس لږ تفصيل واورئ چه په هغې سره به ثابته شی چه د هرنبی کلام پخپله موقع کښې نهايت بليغ دې د حضرت موسی عليه السلام قوم دومره ضعيف الايمان واقع شوی وو چه د الله په حکم سره د الله نبی سره روان دی او نبی هم داسې چه دهغه معجزات صرف معقولی نه وې بلکه محسوس او مبصر وی چه په هغې سره کم عقل سړې هم يقين حاصلولې شی . په هغه حالت کښې هغه خلقو ته دخپلې گرفتارئ وهم قدرې هم نه وو راتلل پکار مگر هغوی د فرعون لښکر لره ليدلوسره وسوسه خونې وکړه يقينی طور باندې يی د ډيرو تاکيداتو سره حکم ولګولو (اناالمدرکون) لفظ (انا) او لام تاکيد او جمله اسميه راوړلوسره دهغه يقين استحکام لره ښکاره کړو . اوس قابلِ غورمقام دې چه داسې قوم چه هغوی ته د الله اود رسول په وعدې باندې اطمينان نه وی او هغوی دهغه په خلاف يقين لری او هغه په ډيرو تاکيداتوسره بيانوی يعنې يقيناً يقيناً يقيناً مونږ ونيولې شو . نو داسې قوم سره د الله تعالی معيت او مدد څنګه کيدلې شی ؟ لهذا موسی عليه السلام (ان معی ربی) کښې بغرض حصر ((معی)) لره مقدم کړو او ضميرمتکلم نې مفرد راوړو چه ځما سره هم ځما درب معيت دې دهغې په برکت سره به تاسو هم بچ کيږئ . اوکه نه نو تاسو خو ددې لائق نې چه يا خو د فرعون د ظلم شکار شئ يا په درياب کښې غرق شئ نو مقصود دا بيانول دی چه د رب معيت صرف ځما سره دې تاسو دهغه دمعيت لائق نه ئې . پس که چرته يی ((ان الله معنا)) فرمائيلې وې نوخلافِ مقصود به وې .لهذا د کلامِ بلاغت د معيارنه به بالکل غورځيدلې وې . ددې برعکس غارِثور کښې د صديقِ اکبر رضی الله عنه په اوالله اورسول صلی الله عليه وسلم باندې ايمان کامل وو او بطورِ وسوسه يی چه دا لفظ په ژبه باندې راغلو چه که چرته کفارلږ په ښپ اوچتولوسره وګوری نومونږه نيولې شی . اولاً دا صرف د وسوسې په درجه کښې وو چه هغې باندې مواخذه نشته . ثانياً داچه دهغه وسوسې منشا خوف علی النفس نه وه بلکه حضورصلی الله عليه وسلم باندې خوف وو چه دا دليل دې دحضورصلی الله عليه وسلم سره د کمالِ محبت اودکمالِ ايمان . چنانچه د ((لاتخف)) په ځائ (لاتحزن) ددې وضاحت کوی . ددې وجه

Maktaba Tul Ishaat.com

چه خوف نفس باندې وی او حُزن دیومحبوب ځیز په جدا کیدلو باندې وی نو معلومه شوه چه صدیقِ اکبر رضی الله عنه ته خوفِ نفس نه وو بلکه د حضورصلی الله علیه وسلم د جدا کیدلو خطره وه . لهذا دوی (**ان الله معنا**) فرمائیلوسره واضحه کړه چه د صدیقِ اکبر رضی الله عنه ایمان دومره کامل دې چه څنګه دالله معیت خماسره دې هم هغې د هغه سره هم دې . که چرته په دې موقع باندې دوی ((**ان معی ربی**)) فرمائیلې وې نو مقصود نه ادا کیدلو او په کلام کښې بلاغت نه پاتې کیدلو .

(۴) د حضرت نوح علیه السلام په باره کښې دا وئیل چه هغوی د بد دعایی په ذریعې سره قوم له تباه کړو . دا د قرآن نه د بیخبرئ نتیجه ده . قرآن کریم کښې که چرته د حضرت نوح علیه السلام په قصه باندې غوروکړې شی نومعلومیږی چه دحضرت نوح علیه السلام په خپل قوم باندې ډېر شفقت وو اوپه یو صورت کښې هم هغه ته دهغوی هلاکت خوښ نه وو . چنانچه فرمائی ((**لاتبتئس بما کانوا یفعلون**)) په دې سره معلومه شوه چه نوح علیه السلام ته دقوم په بدعملئ باندې تکلیف رسیدلو چه دا د شفقت اومحبت دلیل دې . د دښمن په بدعملئ باندې تکلیف نه ملاویږی بلکه خوشحالی ملاویږی . نه نیم سوه (۹۵۰) کاله پورې نوح علیه السلام دهغوی په بدعملئ باندې تکلیف برداشت کولو . د نه نیم سوه کاله موده قابلِ غور ده . په وئیلو کښې آسان دی مګر دومره مودې پورې بدعملیانې کتل او په هغې باندې غمناکه کیدل بیا هم د صبر اواستقلال لمنه نه پریښودل لویه معجزه ده . ددې باوجود چه کله دهغوی د غرق کیدلو حکم کیږی نو نوح علیه السلام په ډېراصرار سره دهغوی سفارش کوی چنانچه ارشاد دې ((**لاتخاطبنی فی الذین ظلموا انهم مغرقون**)) ثابته شوه چه نوح علیه السلام سفارش کړې ووچه دهغې نه بندولې کیږی اود بلاغت تقاضا ده چه د انکارد شدت مطابق جواب کښې شدت اوتاکید وی . یعنې د جواب په تاکید د انکار په تاکید باندې دلیل وی . (**لا تخاطبنی فی الذین ظلموا**) کښې ډېر تاکیدات دی . اول داچه د (لاتشفع) په ځای (لاتخاطبنی) فرمائیل ډېر لوئ تاکید دې چه دهغوی په باره کښې خما سره هیڅ خبره مه کوه او (فی الذین ظلموا) سره دهغوی قباحتِ شان لره ذکرکولوسره نوح علیه السلام لره پوهول . بیا لفظ (ان) او جملې اسمیې سره مؤکد کول دا ټول امور په دې باندې دال دی چه د حضرت نوح علیه السلام انکار یعنې شفاعت باندې اصرار ډېر سخت وو مګر دهغې باوجود دا شفاعت قبول نه شو اود غرق حکم محکم شو مګر ددې باوجود هم نوح علیه السلام په دې تکل کښې وو چه کچرته د سفارش څه موقع او څه حیله پیدا شی نو ښه به وی چنانچه خپل ځوئ سره متعلق نې لږ ګنجائش وموندلو نو فوراً نې سفارش وکړو . دې ته د شفقتِ پدری خاصه نه شی نه چه اولاد که چرته انکار کوی نو هغې باندې غیظ اوغضب د نورو په نسبت زیات وی . حضرت

نوح علیه السلام ته چه کله د خوئ په انکار باندې هم دومره شفقت وو نو په نورو باندې خو به ددې نه زیات وی .

غرض داچه د خوئ سفارش دې حیثیت سره نه وو چه هغه خوئ دې بلکه پدې وجه سره ووچه د بل چا دپاره څه گنجائش باقی نه وو ، دهغې نه پس د خوئ په سفارش کښې هم چه کله حضرت نوح علیه السلام ته سخته تنبیه وکړې شوه او باربار سفارش کولو باندې د الله تعالی د ناراضګئ احتمال تیرشو نودهغې د تدارک دپاره اوخپلې رضا لره د الله تعالی په رضا کښې فناکولو دپاره یې عرض وکړو « **لا تذر علی الارض من الکافرین دیاراً** » نو دا دعا د الله تعالی د رضا حاصلولو دپاره وه ، او که چرته بالفرض دا تسلیم هم کړې شی چه د نوح علیه السلام په بد دعا سره دا عذاب راغلې وو نو ډیر افراد بلکه ډیرو قبائلو باندې دحضورصلی الله علیه وسلم بدعا کول هم ثابت دی ، پس د بدعا کولو یا نه کولو مواقع انبیاء علیهم السلام بنه پیژنی ، که چرته حضورصلی الله علیه وسلم د حضرت نوح علیه السلام په مقام باندې وې نودوی به هم بدعا غوښتلې وې ، اوکه چرته په طائف کښې د حضورصلی الله علیه وسلم په ځائ باندې حضرت نوح علیه السلام وې نو یقیناً دوی به هم بدعا نه کوله . فقط والحمدلله اولا واخرا والصلوة والسلام علی رسله الکرام خصوصا علی سید الانام ما اختلف اللیالی والایام وهو خیر ختام ،

رشید احمد ۸ محرم ۱۳۸۷ هجری یوم الاربعاء

Maktaba Tul Ishaat.com

كتاب التفسير والحديث

په ولاړه د خوراک نه د ممانعت حديث

سوال . د «نهى عن الاكل قائماً» په باره كښې د فقه عبارات خو موجود دي مگرحديث باوجود د تلاش كولو نه راته ملاؤ نه شو . لهذاد جناب په نظر كښې كه چرته يو حديث وي نو تحريري كړئ

الجواب ومنه الصدق والصواب عن قتادة عن انس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه نهى ان يشرب الرجل قائماً قال قتادة فقلنا فالاكل فقال ذاك اشر او اخبث (مسلم ص٣ ج٢) وعند الترمذي فقيل الاكل قال ذاك اشد. هذا حديث صحيح (ص٣٠) په دې سره معلومه شوه چه د مسلم په روايت كښې قول د انس رضى الله عنه «ذاک اشر» هم مرفوع دې ، نورو رواياتو نه هم ددې تائيد كيږي ((قال على القاري رحمه الله تعالى ورواه الضياء وزاد والاكل قائماً)) (مرقاة ص ٣ج ٥) او مفتاح كنوز السنة كښې د لاياكل ولايشرب قائما ، لاندې د مسند احمد اوطيالسي حواله ليكلې شوې ده علاوه ددې نه شرب سره د نهى علت په اكل كښې بطريقِ اولى موجود دې او شرب قائما باندې دومره شديد تاكيد وارد دې چه قئ كولو سره دې اوبه اوباسى . بعضې احاديثو كښې د شرب قائما ثبوت دې .

تطبيق كښې امام نووى رحمه الله فرمائى ، اعلم ان هذه الاحاديث اشكل معناها على بعض العلماء حتى قال فيها اقوالا باطلة وزاد حتى تجاسر ورام ان يضعف بعضها وادعى فيها دعاوى باطلة ولا غرض لنا فى ذكرها ولا وجه لاشاعة الاباطيل والغلطات فى تفسير السنن بل نذكر الصواب ويشار الى التحذير من الاغترار بما خالفه وليس فى هذه الاحاديث بحمد الله تعالى اشكال ولا فيها ضعف بل كلها صحيحة والصواب فيها ان النهى محمول على كراهة التنزيه واما شربه صلى الله عليه وسلم قائما فبيان للجواز فلا اشكال ولا تعارض وهذا الذى ذكرناه يتعين المصير اليه واما من زعم نسخا اوغيره فقد غلط غلطا فاحشا وكيف يصار الى النسخ مع امكان الجمع بين الاحاديث وانما يكون نسخا لو ثبت التاريخ وانى له ذلك والله اعلم (نووى على مسلم كتاب الاشربة) وفى عمدة القارى بعد نقل كلام النووى بالاختصار قال الطحاوى ماملخصه انه صلى الله عليه وسلم اراد بهذا النهى الاشفاق على امته لانه يخاف من الشرب قائما الضرر وحدوث الداء كما قال لهم اما انا فلا اكل متكئا ثم ان الناس اختلفوا فى هذا الباب بحسب اختلاف الاحاديث فيه فذهب الحسن البصرى وابراهيم النخعى وقتادة الى كراهة الشرب قائما وروى ذلك عن انس رضى الله عنه وذهب الشعبى وسعيد بن المسيب وزاذان وطاؤس وسعيد بن جبير ومجاهد الى انه لا باس به ويروى ذلك عن ابن عباس وابى هريرة وسعد وعمر بن الخطاب

وابنه عبدالله وابن الزبیر وعائشة رضی الله تعالیٰ عنهم (عمدة القاری ج کتاب الحج) فقط والله تعالیٰ اعلم

غرة محرم سنه ھجری

د پورتنۍ پوښتنې په شان یوه بله پوښتنه

سوال آیا د نهی عن الاکل قائما متعلق یو مرفوع حدیث شته . بینواتوجروا

الجوا ب باسم ملهم الصواب جمع الفوائد کښې د حضرت انس رضی الله عنه نه دا روایت نقل دي (انس) نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن الشرب قائما وعن الاکل قائما للبزار والموصلی (جمع الفوائد ص ج) فقط والله تعالیٰ اعلم محرم سنه ھجری

د حدیث ((لا ترفع عنهم عصاک ادباً)) حواله

سوال :- د تربیت اولاد متعلق (لاترفع عنهم عصاک ادباً) مقوله ده او که حدیث ؟ که چرته حدیث وی نو دهغې حواله مطلوب ده ، بینواتوجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب : دا حدیث دي : ((ولاترفع عنهم عصاك ادباًواخفهم فی الله)) رواه احمد (مشکوة جلد اول باب الکبائر وعلامت النفاق الفصل الثالث) فقط والله تعالیٰ اعلم

ربیع الاول سنه ھجری

تحقیق د حدیث ((لولاک لما خلقت افلاک))

ما دیو سوال په باره کښې لاندې جواب په یو خط کښې لیکلې دې دهغې په باره کښې ما دخپلې نظرئې نه خبرکړه

سوال :- یو مولوی صاحب وائی چه حدیث ((لولاک لما خلقت افلاک)) موضوع او بې بنیاد دې. ملاعلی قاری هغه موضوع لیکلې دې .

الجواب بیشک یو عالم صغانی هغې ته موضوع وئیلې دې او بعضې نورو علماؤ هم . مگر ټولو محدثینو ورته موضوع ندې ویلې . سوا دهغوی نه که چرته بالفرض د صغانی محدث قول قبول کړې شی نو بیا هم هغه د ظاهری الفاظو متعلق دې نه د حقیقت او اصل معنې متعلق . ځکه چه بالمعنی دا حدیث صحیح دې کوم بزرگ چه صغانی طرف ته هغې لره د موضوع وئیلو نسبت کړې دې . هم هغه د حضرت ملا علی قاری صاحب رحمه الله ، موضعات کبیر مطبع مجتبائی دهلی صفحه ۵۹ کښې لیکلی دی چه ((حدیث لولاك لما خلقت الافلاك)) قال الصغانی انه موضوع كذا فی الخلاصة لکن معناه صحیح فقد روی الدیلمی عن ابن عباس رضی الله عنهما مرفوعا اتانی جبرئیل فقال یا محمد

Maktaba Tul Ishaat.com

لولاك ما خلقت الجنة ولولاك ما خلقت النار وفي رواية ابن عساكر لولاك ما خلقت الدنيا.

(۲) امام شهاب الدين احمد قسطلاني شارح بخاری کتاب مواهب لدنيه کښې نقل کړی دی قال الله تعالى لآدم يدعو يا ابا محمد ارفع راسك فرفع راسه فرای نور محمد في سرادق العرش فقال يارب ما هذا النور قال هذا نور نبي من ذريتك اسمه في السماء احمد وفي الارض محمد لولاه ما خلقتك ولا خلقت سماء ولا ارضا

(۳) همدا روايت حضرت شيخ علامه يوسف بن اسماعيل بهانی هم په انوارمحمديه کښې راوړي دي

(۴) ذکر شوو دواړو کتابونو (مواهب لدنيه او انوارمحمديه) کښې د حضرت کعب احبار تابعي قول منقول دې . حضرت کعب د تورات او انجيل لوئ عالم وو اود قرآن او حديث هم لوئ ماهر وو. حضرت کعب فرمائي : ان ادم وجميع المخلوقات خلقوا لاجل محمد رواه البيهقي.

(۵) حق تعالى حديث قدسي کښې ارشاد فرمائي لولاك لما اظهرت الربوبية (عطر الوردة في شرح البردة از علامه مولانا ذوالفقار علي ديوبندی)

(۶) حضرت حکيم الامت مولانا شاه اشرف علي تهانوی رحمه الله په نشر الطيب کښې ليکی او فرمائي عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم قال الله تعالى لآدم يا ادم لولا محمد ما خلقتك رواه الحاكم وصححه البيهقي والطبراني.

(۷) قال الله تعالى يا ادم لولا محمد ما خلقتك وهو اخر الانبياء (الدر العظيم في مولد النبي الكريم مصری)

(۸) علامه امام زرقاني شرح مواهب لدنيه جلد اول کښې ليکی عن ابي الشيخ والحاكم عن ابن عباس رضي الله تعالى عنهما اوحى الله تعالى الى عيسى بن مريم يا عيسى لولا محمد ما خلقت ادم ولا الجنة ولا النار وروى الحاكم مثله وصححه ورواه السبكي والبلقيني.

(۹) قال الله تعالى وعزتي وجلالي لولا محمد ما خلقت عرشا ولا كرسيا ولا سماء ولا ارضا ولا جنة ولا نارا ولا ليلا ولا نهارا وما خلقت جميع الاشياء الا اكراما الذي سميته محمدا (مولد النبي للقطب الرباني الشيخ عبدالرحيم البرعي) هذا ما ظهر لي في هذا الباب.

الجواب ومنه الصدق والصواب زه دې تحريرسره متفق يم . فقط والله تعالى اعلم

رشيداحمد ۱۲ صفر ۷۵ هجری

سورة فاتحه په کومه پاره کښې داخله ده

سوال آيا سورة فاتحه له ديرشو پارو نه علاوه ده اوکه په اوله يا کومه بله پ ره کښې داخله ده

که چیرې په اوله پاره کښې داخله وی نو دهغې نوم ولې الحمد ؛ کینښودل شو اوکه په کومه بله پاره کښې داخله وی نو بیا یې د قرآن په اول کښې ولې ذکر کړه بینوا توجروا

الجواب ومنه الصدق والصواب :

د (الحمد لله) سورت په منزله د متن سره دې اونور ټول قرآن په منزله د شرح سره دې نو سورة فاتحه نه د ټول قرآن نه خارج ده اونه دقرآن په یو معین جزء کښې داخله ده بلکه د قرآن په ټولو اجزاؤ کښې مشترک ده . همدارنګه د قرآن کریم د پارو ثبوت له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه ندې راغلې اونه حضرت عثمان رضی الله عنه دا تجزیه او تقسیم کړې دې بلکه د نقل په سلسله کښې بغیر له کوم نقل د مصاحفو نه اتفاقًا اوبغیر له قصد نه دیرش اجزاء مرتب شوی دی. پس د قرآن خارج کیدل له دې دیرشو اجزاؤ نه جائز دی ځکه چه د قرآن انحصار په دیرش اجزاؤ کښې ثابت ندې . فقط والله تعالی اعلم . ۱۳ جمادی الاول سنه ۷۵ هجری

د حدیث نجد تحقیق

سوال نجد سره متعلق چه په حدیث کښې راغلی دی (**هنالک الزلازل والفتن وبها یطلع قرن الشیطان**) ایا په دې سره د سلطان ابن سعود په کفریا فسق باندې استدلال کولې کیږی لهذا ددې حدیث په تشریح کولو سره مونږ مطمئن کړئ .

الجواب ومنه الصدق والصواب : د حدیث دا مطلب نه دې چه قیامته پورې به نجد کښې څوک صالح سړې بالکل نه پیدا کیږی بلکه ټول به کافریا فاسق وی بلکه حدیث کښې دکثرت شرور اوغلبهٔ شیطان بیان دې چنانچه علامه عینی شرح بخاری کښې فرمائی . ((**وبنجد یطلع قرن الشیطان ای امته وحزبه قال کعب یخرج الدجال من العراق وان فتنته تکون من تلک الناحیة وکذلک کانت وهی وقعة الجمل ووقعة صفین ثم ظهور الخوارج فی ارض نجد والعراق وما وراءها من المشرق**)) علامه کرمانی شرح بخاری کښې دپورته ذکر شوی عبارت نه علاوه فرمائی . (کذلک خروج الدجال ویاجوج وماجوج منها) امام نووی رحمه الله شرح مسلم کښې فرمائی (والمراد بذالک اختصاص المشرق بمزید من تسلط الشیطان ومن الکفر کما قال فی حدیث آخر راس الکفرنحو المشرق) غرض داچه حدیث نه د نجد د هرفرد کافر یا فاسق کیدل نه ثابتیږی. که چرته دیوسړی صالح اومتقی کیدل واضحه وی نو قبیله یابناریا ملک کښې د غلبهٔ شر د وجه نه هغه باندې د ((لا تزروازرة اخری)) اود ((ان اکرمکم عندالله اتقاکم)) قانون سره څه قسم تهمت نه شی راتللې . دویم داچه د ټول ملک عرب دوه حصې دی . حجاز او نجد . مکې مکرمې نه مدینې منورې پورې حجاز دې باقی ټول سره نه عرب د بغداد ، بصره ، کوفه وغیره نه نجد دې ، چنانچه شیخ عبدالحق محدث دهلوی رحمه الله شرح

Maktaba Tul Ishaat.com

مشکوة کښې فرمائی (نجد ورائے حجاز راگویند) او ملاعلی قاری رحمه الله فرمائی. نجد من المشرق وقال الخطابی نجد من جهة المشرق ومن کان بالمدینة کان نجده بادیة العراق ونواحیها وهی مشرق اهل المدینة.

علامه کرمانی رحمه الله فرمائی من کان بالمدینة الطیبة کان نجدها بادیة العراق ونواحیها وهی مشرق اهلها.

المصباح المنیر کښې دی تهامة من تهم اللبن واللحم تهما من باب تعب تغیر والنتن لانها انخفضت عن نجد فتغیرت ریحها. او د نجد په تحقیق کښې فرمائی « نجد ماارتفع من الارض » وړاندې فرمائی ، وقال الصغانی کل ماارتفع من تهامة (الی ارض العراق فهو نجد وقال فی التهذیب کل ماوراء الخندق الذی خندقه کسری علی سواد العراق فهو نجد الی ان تمیل الی الحرة فاذا ملت الیها فانت فی الحجاز انتهی کلام صاحب المصباح. ملا علی قاری جمع الوسائل کښې فرمائی ، د حجاز منخفض (لاندې) حصې ته مکه مکرمه او دهغې جنوب ته تهامه ونیلې کیږی . د صاحبِ قاموس په تحقیق سره هم صفا ثابتیږی چه د نجد تخصیص چه کومې حصې سره نن سبا عرف عام کښې ګڼلې کیږی حقیقت نه بعید دې نجد په ډیر وسیع معنو کښې ماوراء حجاز ته شامل دې ، چنانچه حضرت علی د کوفې په منبر باندې شهید شو او حضرت حسین میدانِ کربلا کښې .

حافظ ابن حجر رحمه الله فرمائی اما نجد فهو کل مکان مرتفع وهو اسم لعشرة مواضع والمراد منها ههنا مااعلاها تهامة والیمن واسفلها الشام والعراق. پس هغه حدیث سره چه کوم حکم په ابن سعود باندې لګولې کیږی جمله اهلِ بغداد ، کوفه ، یمن ، عراق باندې به هم لازم وی . دویم دا چه حدیث کښې نجد نه مراد عراق دې . کنزالعمال کښې دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د صاع او مُد په باره کښې د برکت دعا وکړه او بیا ئې د شام اویمن دپاره د برکت دعا وکړه نو یو سړی عرض وکړو چه حضور زمونږ د عراق دپاره هم دعا وکړه . دوی سکوت کولو سره اوفرمائیل چه هغلته خو به د شیطانی دلې اود فتنو ظهور کیږی او ظلم مشرق کښې دې .

او د مسندابن عساکر په روایت کښې دی چه دحضرت عمر رضی الله عنه د عراق په قصد باندې کعب احبار رحمه الله اووئیل ای امیرالمؤمنین ! الله تعالی دې تاسو د عراق نه محفوظه وساتی . حضرت عمررضی الله عنه پوښتنه وکړه چه په هغې کښې څه خرابی ده؟ کعب وه وئیل نهه حصې د شر دی او سخت عیب په هغې کښې دې . او نافرمانو پیریانو او هاروت اوماروت او شیطان هغلته هګی اچولې دی . د علامه عینی اوکرمانی ذکرشوې تحقیق هم ددې مثبت دې . فقط والله الهادی الی الصواب والعاصم من موجبات الارتیاب ۲۹ صفر سنه ۷۴ هجری

وجه تسميه د آيت ، ركوع اود سورت

سوال آيت لره د آيت اوركوع لره د ركوع او سورت لره د سورت نوم ولې كيښودل شوې دې ؟

الجواب ومنه الصدق والصواب

آيت په لغت كښې علامې اونښانې ته ويل كيږي او قرآنى آيت ننبه اونښانه ده په انقطاع د مابعد باندې له ماقبل نه. او دقرآن كريم بعضو خاصو كلمو ته هم آيت ويل كيږي. ځكه چه د كلمات دغه خاص مجموعه نښانه ده په خپلې معنى باندې. او يا له دې وجهې نه چه دا جمله كلمات د انقطاع له نښانې سره يوځاى او ملګرى دى. او آيت په لغت كښې له (آى) نه نقل شوې دې چه لپاره د تميز د يو شى راځى له بل شى نه. اولغوى علامت هم مميز دې د ذى علامت له غير نه . اويا له (اوى اليه) نه نقل شوې دې په معنى د رجوع سره . ځكه چه رجوع د علامې طرفته كول كيږى لپاره د معرف د ذى علامت. او دا هم ممكن دى چه قرآنى آيت له منقول عنه نه اخستلې شوې وې يا په دې سبب چه قرآنى علام مميز ده د يوې طائفې له بلې طائفې نه او آيت په معنى د كلماتو د يوې مميزې طائفې سره دې له بلې طائفې نه . او يا له (اوى اليه) نه اخستل شوې دې پدې سبب چه آيت قرآنى په منزله د منزل سره دى چه قارى هغې ته رجوع كوى . او آيت په معنى د طائفې مجاورې د دې منزل سره دې نو ځكه ورته همدا نوم كيښودل شو اويا په دې سبب چه د قارى منزل د دې طائفې كلماتو آخرى لفظ دې ((فسميت الطائفة باسم جوءها الاخر. قال البيضاوى رحمه الله والاية فى الاصل العلامة الظاهرة ويقال للمصنوعات من حيث انها تدل على وجود الصانع وعلمه وقدرته ولكل [۱] طائفة من كلمات القران المتميزة عن غيرها بفصل واشتقاقها من اى لانها تبين ايا من اى اومن [۲] اوى اليه واصلها ايية كثمرة فابدلت عينها الفا على غير قياس اوايية او اوية كرمكة فاعلت اوائية كقائلة فحذفت الهمزة تخفيفا . وفى الحاشية وفى اية القران قولان فقيل انها العلامة لا نقطاع الكلام الذى بعدها من الذى قبلها وقيل انها جماعة من القران وطائفة من الحروف وقول المصنف من حيث اشارة الى القول الاول وقوله لكل طائفة اشارة الى الثانى فكان عليه ان يجمع بين القولين ولذلك اعتراض عليه بانه لم يصب فى خلطهما . وايضا فيها قوله ايا من اى بالتشديد قيل معناه شىء يسال عنه باى فالمعنى يميز امرا مجهولا من اخر وقيل ان العبارة ايامن اى بالمد اى شخصا من شخص لان الاى بمعنى الشخص وفيه نظر قوله اون اوى اليه لانها بمنزلة المنزل ياوى اليه القارى)) (تفسير بيضاوى ص۲۰)

---

۱ - لكونه علامة على معناه

۲ - [illegible]

Maktaba Tul Ishaat.com

رکوع په لغت کښې په معنی د اطمينان سره راغلي ده او د قرآن رکوعاتو ته چه رکوع ويل کيږی دهغې وجه داده چه قاری وروسته له طی کولو د سفر د منزلونو نه مطمئن کيږی هغې ته. او ظاهری وجه يې دا ده چه قاری په تراويحو کښې له دومره اندازې ويلو وروسته رکوع کوی ((وحكي عن القاضي الامام عماد الدين رحمه الله تعالى ان مشائخ بخارا جعلوا القرآن خمسمائة واربعين ركوعا وعلموا الختم بها ليقع الختم في الليلة السابعة والعشرين رجاء ان ينالوا فضيلة ليلة القدر اذ الاخبار قد كثرت بأنها ليلة السابع والعشرين من رمضان وفي هذه البلدة المصاحف معلمة بالايات وانما سموه ركوعا على تقدير انها تقرأ في كل ركعة (مبسوط ص ج، عالمگيريه ص ج) خانيه على هامش العالمگيريه ص ج) ولم اطلع على معيار مقدار الركوعات ولعل قاريا ختم ليلة السابع والعشرين فوضعوا ركوعا على ما اتفق له من القراءة في كل ركعة والله اعلم)).

سورت له (سور البلد) نه اخستل شوې دې ځکه چه دا محيط دې په يوه طائفه د قرآن باندې اويا راگيرونکې دې د علم انواعو لره اويا له سور نه اخستل شوې دې په معنی د مرتبې سره ځکه چه سورة په مثل د منازلو او مراتبو سره دې چه قاری هغه قطع کوی. يا له دې سبب نه چه هر سورت په طول او قصر اوفضل او ثواب کښې جدا جدا مرتبه لرى. او يا له (سوره) نه اخستل شوې دې چه په معنی د قطع سره دې ((قال البيضاوي وهي ان جعلت واوها اصلية منقولة من سور المدينة لانها محيطة بطائفة من القرآن مفرزة محوزة على حيالها او محتوية على انواع من العلم احتواء سور المدينة على ما فيها اومن السورة التي هي الرتبة قال ولرهط حراب وقد سورة . في المجد ليس غرابها بمطار . لان السور كالمنازل والمراتب يرتقي فيها القاري اولها مراتب في الطول والقصر والفضل والشرف وثواب القراءة وان جعلت مبدلة من الهمزة فمن السورة التي هي البقية والقطعة من الشيء)) (تفسير بيضاوی ص) فقط والله تعالى اعلم.

جمادی الاولی سنه هجری

د رکوع او پارې تحقيق

سوال قرآن کريم کښې رکوع چا لگولې ده او دهغې معيار څه دې؟ ظاهراً دهغې څه معيار په نظر کښې نه راځی . ددې وجه نه چه دهغې مقدار مختلف دې اوکه چرته د مضمون په لحاظ سره کېښلې شی نو بعضې مواقع داسې هم دی چه مضمون ختميدلو کښې يو دوه آيتونه باقی وی مگر رکوع ختمه شوې وی . يا د نوی مضمون يو دوه آيتونه تيريدلو سره نوې رکوع شروع شوی وی . نه چرته د رکوع مقدار ته سماعی اووئيلې شی نو آيا ددې څه ثبوت شته؟ ظاهراً د احاديثو نه

ذریعې ددې څه ثبوت نه معلومیږی . همدغه شان د قرآن کریم دیرش پارې څنګه او کله شروع شوې . احادیثو کښې د پارو هم چرته ذکرنشته او که نه ؟. بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د رکوع او سپارې ثبوت دحضورصلی الله علیه وسلم نه ندې راغلې . مشایخ بخارا قرآن کریم کښې پنځه سوه څلویښت رکوع ولګولې دې دپاره چه په تراویحو کښې هررکعت کښې یو رکوع ولوستلې شی چه اوه ویشتمې روژې پورې یو ختم وشی لکه څنګه چه متقدمینو د هرلسو آیتونو نه پس د تعاشیرعلامات لګولی دی چه په هغې سره دا فائده حاصلیږی چه د تراویحو په هررکعت کښې دومره مقدار ونیلوسره په پوره میاشت کښې قرانِ کریم ختم شی څکه چه په پوره میاشت کښې د تراویحو د رکعتونو شمیرشپږ سوه دې او ټول آیتونه د شپږو زرو نه څه زیات دی .

وروی الحسن عن ابی حنیفة رحمه الله تعالی ان الامام یقرا فی کل رکعة عشرا[1] آیات ونحوها وهو الاحسن لان السنة فی التراویح الختم مرة وعما اشار الیه ابوحنیفة رحمه الله تعالی یختم القران مرة فیها لان عدد رکعات التراویح فی جمیع الشهر ستمائة وعدد ای القرآن ستة الاف وشیء فاذا قرا فی کل رکعة عشر ایات یحصل الختم فیها . (مبسوط للسرخسی ص ۳ج) الفصل السادس فی حق قدر القراءة فی التراویح خانیه علی هامش العالمگیریه ص ۳ ج)

وحکی عن القاضی الامام عماد الدین رحمه الله تعالی ان مشائخ بخارا جعلوا القران خمسمائة واربعین رکوعا وعلموا الختم بها لیقع الختم فی اللیلة السابعة والعشرین رجاء ان ینالوا فضیلة لیلة القدر اذا الاخبار قد کثرت بانها لیلة السابع والعشرین من رمضان وفی غیر هذه البلدة المصاحف معلمة بالایات وانما سموه رکوعا علی تقدیر انها تقرا فی کل رکعة. (مبسوط ص ۳ ج عالمگیریه ۱ ج. خانیه علی هامش العالمگیریه ص ۳ ج)

د رکوع د مقدار په باره کښې څه واضحه څیز دنظر نه ندې تیرې شوې . داسې معلومیږی چه یو مشهور قاری په تراویحو کښې قرآن کریم ختم کړو او څومره مقدار تلاوت کولو نه پس بی رکوع کړې وې هم هغومره مقدار باندې شاګردانو د رکوع علامت ولګول

د سپارو په باره کښې د بعضې حضراتو خیال دې چه دهغې تعیین قصدا نه دې کړې شوې بلکه حضرت عثمان رضی الله عنه چه کله قرآن کریم نقل کړو نو اتفاقاً په درې مساوی اجزاؤ کښې تکمیل شو مګر د دې خیال ثبوت چرته په نظر نه دې تیرشوې . همدارنګه بقول بعض فتحه یریښودلو سره د ټولو سپارو حروف برابر دی او نصف قرآن «نکرا» باندې دې .امراتفاقی کښې

---

[1] - فلذا وضعوا التعاشر ۱۲ منه

Maktaba Tul Ishaat.com

داسې مساوات بعید دی . د بنده په خیال کښې صحیح توجیه داده چه ختم قرآن سره متعلق روایات مختلف دی . درې ورځې . اوه ورځې . اویو میاشت . یومیاشت کښې د قرآن کریم ختمولو پیش نظر دهغه دیرش پارې متعین کړې شوې څنګه چه یوهفته کښې ختمولو دپاره اوه منزلونه جوړ کړې شو ــــ التسویة افردوا الاٰیة الاولی من سورة الحجر اعتمادا علی فهم القاری بأن المنزل للتم علی اٰخر سورة ابراهیم ، والله سبحانه وتعالیٰ اعلم جمادی الاٰخر سنه ۱۰۰ هجری

د «قضاء بشهادة زور» حدیث متعلق تحقیق

سوال :- د احنافو په نزد شهادتِ زور سره واقع شوی قضا باطناً هم نافذه ده . پس د حدیث «بعضکم الحن من بعض ـ الخ» څه مطلب دې ، په دې حدیث کښې خو د عدم نفاذ قضا تصریح ده . بینوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب : په دې باره کښې د شاه صاحب تحقیق چه عرف شذی کښې منقول دې د ټولو نه زیات واضح دې . وهواهذا . قالوا ان حدیث الباب یرد علی الحنفیة حین قالوا ان القضاء نفذ ظاهرا وباطنا وانکره البخاری رحمه الله فی کتاب الحیل اشد الانکار اقول لیست المسألة ان ینکر ذلك الانکار فان عنوان المسألة هذا قضاء القاضی بشهادة الزور فی العقود والفسوخ لا فی الاملاك المرسلة اذا کان المحل قابلا للانشاء ولا یاخذ القاضی الرشوة نافذ ظاهرا وباطنا وقیود اخر ایضا . واما الاملاك المرسلة فهی ان یدعی ان هذا الشیء لی ولا یذکر سبب ملکه فانه قضاء ظاهرا لا باطنا واما وجه عدم نفاذه باطنا فذکر صاحب الهدایة ان الشیء یملك بأسباب عدیدة فاذا قضی فالقضاء یکون بدون السبب ولا وجه لترجیح بعض الاسباب علی بعض فیکون ترجیحا بلا مرجح والوجه ان العقود والفسوخ فی ید القاضی وقدرته بخلاف الاملاك المرسلة فعلی ما ذکر قلنا انه اذا ادعی رجل نکاح امرأة وشهد شاهدان ان لحکم القاضی بنکاحه حل له الاستمتاع وزعم خصومنا انا اخترنا هذا الارتکاب بلا نکیر والحال ان هذا الزعم فاسد وعلی المدعی والشاهدین وزر الاٰخرة کما قال الشیخ فی الفتح وخلافه العراقیین والحجازیین فی ان النکاح صحیح ام لا والمرأة منکوحة ام لا فقال الحجازیون انها تقوم عدته ولا تمکنه من نفسها وقلنا انها تمکنه من نفسها ثم قال جماعة منا ان القضاء بمنزلة النکاح حتی قالوا انه یجب عند هذا القضاء شاهدان مثل ما یکون الشاهدان فی النکاح وقیل لا یجب الشاهدان لان القضاء لیس بنکاح صریح بل النکاح فی ضمنه واتفقنا علی ان القضاء قائم مقام النکاح واما حدیث الباب فلا یرد علینا فانه فیمن هو الحن بحجته ولا نقول بأن القضاء نافذ بمحض ذلك اللحن

بل يجب الشاهدان وغيره من الشروط ونقول ايضا ان الحديث فى الاملاك المرسلة فانه فى الميراث كما اخرجه ابوداود ص ٥٠ ج ٢) وقد يدور بالبال انه مع الحل باطنا من النار لا فى الكذب ابتداء فقط بل مستمرا ونظيره ماذكره فى ردالمحتار فى نكاح الرقيق فى من وطى جارية ابنه وادعى الولد والاسهل ان يقال انه قطع له من النار من جهة السبب فهو فى نفس الدفع لا بعده فالسبب تحقق ابتداء والاتصاف مستمر كما قال بعض ارباب الفنون ان الصدق مرة يصدق الاطلاق العام مستمرا او انه حكم من جهة السبب وبمثله قالوا فى حديث عمار رضى الله عنه تقتله الفئة الباغية يدعوهم الى الجنة ويدعونه الى النار. واما حجتنا فذكر الطحاوى حين بوب على المسالة والى بشىء لطيف من باب التفقه ويذكر ارباب تصنيفنا واقعة على رضى الله تعالى عنه انه ادعى عنده رجل نكاح امراة وشهد شاهدا الزور فحكم على رضى الله تعالى عنه انه ادعى عنده رجل نكاح امراة وشهد شاهدا الزور فحكم على رضى الله تعالى عنه بالنكاح فقامت امراة فقالت والله اعلم انه كاذب فانكحنى به امير المؤمنين كى لا يأثم فقال على رضى الله عنه شاهداك زوجاك الخ ذكره محمد رحمه الله فى الاصل ولا يذكرون سند هذه الواقعة ولم اجد السند وظنى انها لا تكون بلا اصل ومر الحافظ رحمه الله تعالى على الاثر ولم يرد بزيادة الردولم يقبله ايضا فدل على انه ليس بلا اصل (عرف شذى ص ٢٠٠)

امام طحاوى رحمه الله حديث متلاعنين اوحديث اختلاف المتبايعين فى الثمن نه استدلال كري دي . ونصه فقد علمنا ان رسول الله صلى الله عليه وسلم لو علم الكاذب منهما راى الزوجين) بعينه لم يفرق بينهما ولم يلاعن لو علم ان المراة صادقة لحد الزوج بقذفه اياها. ولو علم ان الزوج صادق لحدت المراة بالزنا الذى كان منها فلما خفى الصادق منهما على الحاكم وجب حكم اخر فحرم الفرج على الزوج فى الباطن والظاهر ولم يرد ذالك الى حكم الباطن (الى قوله) وقد حكم رسول الله صلى الله عليه وسلم فى المتبايعين اذا اختلفا فى الثمن والسلعة قائمة انهما يتحالفان ويترادان فتعود الجارية الى البائع ويحل له فرجها ويحرم على المشترى ولو علم الكاذب منهما بعينه اذا يقضى عما يقول الصادق ولم يقض بفسخ بيع ولا بوجوب حرمة فرج الجارية المبيعة على المشترى الخ (شرح معانى الآثار للطحاوى ص ١٨٠ ج ٢)

وقال فى فيض البارى قريبا مما مضى من العرف الشذى ونصه واورد عليهم (اى الحنفية) حديث الباب فانه لو نفذ باطنا ايضا لما وصفه النبى صلى الله عليه وسلم بالنار قلت وهذا وصف لا حكم ويمكن ان يكون شىء يوصف بالنارية ثم لا يدخل صاحبه فى النار كالسؤال فانه يترتب عليه النار ثم لا يلزم ان يكون كل سؤال كذلك بل قد يتخلى عنه لعارض فانه يصح وصف الشىء بحال الجنس ايضا واذا لا يلزم تحققه فى الافراد

Maktaba Tul Ishaat.com

كلما وتحققه في البعض يصح وصفه به باعتبار الجنس وهو الملحظ في قوله صلى الله عليه وسلم فانه لا صلوة لمن لم يقرء بفاتحة الكتاب فهذا وصف في الفاتحة لا حكم بالوجوب على المقتدي في الحالة الراهنة وسياتي تفصيله في موضعه ان شاء الله تعالى (فيض الباري ص ۳۰ ج ۲)

وفي بذل المجهود ولا يخالف هذا الحكم الحديث الوارد فيه فان الحديث يقتضي من قضيت له من حق اخيه شيئا وفي العقود والفسوخ لا يقضي بحق اخيه شيئا بل يحكم بالعقد او الفسخ الذي هو حق الحاكم نعم اذا قضى القاضي في غير صورة العقد والفسخ لا ينفذ حكمه الا ظاهرا واما في الباطن عند الله تعالى فلا ينفذ حكمه لانه حكم بحق اخيه وهو ليس تحت القضاء (بذل المجهود ص ۲۰۰ ج ۲) فقط والله تعالى اعلم

۱۰ ربيع الاول سنه ۹۰ هجری

د سبعة احرف تشريح

سوال - حديث كښې راغلی دی «ان هذا القرآن انزل على سبعة احرف » اونن سبا چه كوم قرائتونه معروف دی هغه لسو پورې دی نو درې قرائتونه زيات څنګه شو . بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حديث كښې سبعة احرف نه معروف اوو قراء تونه مراد نه دی بلكه د اختلاف قراءات اوه انواع مراد دی . (۱) صيغ اسماء (۲) صيغ افعال (۳) اختلاف اعراب (۴) كمی بيشی (۵) تقديم او تاخير (۶) الفاظ مترادفه (۷) صفات حروف

قال الحافظ رحمه الله تعالى وقد حمل ابن قتيبة وغيره العدد المذكور على الوجوه التي يقع بها التغاير في سبعة اشياء الاول ما تتغير حركته ولا يزول معناه ولا صورته مثل ولا يضار كاتب ولا شهيد بنصب الراء ورفعها الثاني ما يتغير بتغير الفعل مثل وبعد بين اسفارنا وباعد بين اسفارنا . بصيغة طلب والفعل الماضي الثالث ما يتغير بنقط بعض الحروف المهملة مثل ننشرها بالراء والزاء الرابع ما يتغير بابدال حرف قريب من مخرج الاخر مثل طلح منضود في قراءة علي وطلع منضود الخامس ما يتغير بالتقديم والتاخير مثل وجاءت سكرة الموت بالحق في قراءة ابي بكر الصديق وطلحة من المصرف وزين العابدين جاءت سكرة الحق بالموت السادس ما يتغير بزيادة ونقصان كما تقدم في التفسير عن ابن مسعود وابي الدرداء والليل اذا يغشى والنهار اذا تجلى والذكر والانثى هذا في النقصان واما في الزيادة فكما تقدم في تفسير تبت يدا ابي لهب في حديث ابن عباس وانذر عشيرتك الاقربين ورهطك منهم المخلصين السابع ما يتغير بابدال كلمة بكلمة ترادفها مثل العهن المنفوش في قراءة ابن مسعود وسعيد بن الجبير كالصوف المنفوش وهذا اوجه حسن.

وقال ابوالفضل الرازي الكلام لا يخرج عن سبعة اوجه في الاختلاف، الاول اختلاف الاسماء من افراد وتثنية وجمع او تذكير وتانيث الثاني اختلاف تصريف الافعال من ماض ومضارع وامر الثالث وجوه الاعراب الرابع النقص والزيادة الخامس التقديم والتاخير السادس الابدال السابع اختلاف اللغات كالفتح والامالة والترقيق والتفخيم والادغام والاظهار ونحو ذلك (ملخص) وقد اطل كلام ابن قتيبة ونقحه (فتح الباري ص، ج،)

د تنزيل په ابتداء کښې خلق د قرآن د اسلوبونه ناواقفه وو ، د مختلفو علاقو اود مختلفو قبيلو خلقو نه علاوه سپين ږيرو بانډيچيان او ناخوانده خلقو په يو اسلوب باندې چلولو کښې حرج وو ددې وجه نه دحضورصلى الله عليه وسلم د خواهش مطابق الله تعالى د اوو قسمو الفاظو اجازت ورکړو هغه اوو اقسامو کښې هرسړی ته دا اختيار نه وو چه هغه پخپلې مرضۍ سره قرآن کريم کښې رد اوبدل وکړی بلکه دا مختلف قراءات د الله تعالى د طرفه متعين وو وروستو چه کله خلق د قرآن د اسلوبو نه واقفه شو نوعرضهٔ اخيره يعنې حضرت جبرئيل عليه السلام سره دحضورصلى الله عليه وسلم د آخری دَوْرِ قرآن په وخت ډير قراء تونه منسوخ کړې شو ، دهغې نه پس چه کوم قرائتونه باقى پاتې شو دهغې رعايت کولو سره حضرت عثمان رضى الله عنه د قرآن د جمع کولو په وخت رسم الخط داسې اختيار اوفرمائيلو چه په هغې کښې د ټولو قراء تونو مطابق وئيلو ګنجائش وو . مثلاً ملک لره مَلکَ ، مَلِکِ او مالک درې واړه قسمه وئيلې کيدلې شی هم دغه شان «قل» لره په صيغه دامر او په صيغه دماضى دواړه قسمه د وئيلو ګنجائش دې . مصاحف عثمانيه کښې نقاط ، اعراب لره ترک کولو سره هغه رسم الخط کښې زيات وسعت پيدا کړې شو مثلا «ننشرها» باندې نقطې ونه لګولې شى نو هغه ننشزاوننشر دواړه قسمه وئيلې کيدلې شى . بعضې قراءات په هغه رسم الخط کښې ځائ نه شو نوهغې لره ئې په بل مصحف کښې مستقلا وليکل ، د داسې قسم اووه مصاحف ليکلو سره مختلفو اطرافو ته ئې وليږل او هغه سره ئې قراء هم وليږل چه خلق دهغه مصاحفونه دهغه قراؤ د تعليم مطابق قراءات زده کړی . په هغه زمانه کښې ذکر شوی اوو اقسامو کښې دننه د قراءتونو ډير لوئ تعداد وو ، مګر وروستو په هغو کښې د لسو زيات شهرت وشو . نورو ته هغه شهرت حاصل نشو . بيا په هغه لسو قراء اتو کښې هم اوه زيات مشهور شو ددې وجه نه د سبع قراءات او عشرقراءات شهرت ډير زيات شو

نه دې تفصيل سره معلومه شوه چه معروفه سبع قراءاتو لره د سبعة احرف مصداق ګنړل صحيح نه دی . فقط والله تعالى اعلم

۴ جمادی الثانيه ۹۲ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

په (ضربت علیهم الذله ـ الایه) باندې د اشکال جواب

سوال څه فرمائي علماء کرام په دې مسئلې کښې چه د قرآن کريم آيت ((**وضربت عليهم الذلة والمسکنة وباءوا بغضب من الله**)) نه خو په ظاهره دا معلوميږي چه قوم يهود به هميشه خوار اوذليل وي او فقراوفاقه کښې به مبتلاء وي اوقيامته پورې به دهغوی حکومت قائم نه شي . حالانکه مونږ ګورو چه يهود قوم مالداره راروان دی اودهغوی موجوده حکومت هم د اسرائيل په نوم سره قائم دې بلکه يوځلې عربو دهغوی نه شکست هو خوړلې دې

مهرباني وکړئ د آيت مطلب اود شبهاتو جواب مفصل او مدلل وليکئ اود ذلت اود مسکنت هم وضاحت وکړئ دې دپاره چه د کمزوري ايمان والو د زړونو نه د شکونو اغزی لرې شي .
بينواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : د يهودو ذلت وغيره سره متعلق قرآن کريم کښې څلور ځايه ذکراغلي دي

(۱) ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُو بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ (۲. ۶۱)

(۲) ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (۷. ۱۶۷)

(۳) ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاءُو بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ (۳. ۱۱۲)

(۴) ﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ (۳. ۵۵)

په دې آيتونو سره د يهودو دپاره دا لاندې امور ثابت شو

(۱) ذلت (۲) مسکنت (۳) د نورو قومونو ماتحت کيدل اودهغوی د لاسه دمختلفو مصائبو ښکار کيدل (۴) مغلوبيت

۱ ذلت نه مراد دقتال حکم دی . [illegible] حبل من الله نه مراد دادې چه راهب [illegible] او ښځې لره امني وزلي کمدنی . او حبل من الناس نه مستامن اود اهل ذمه استثناء مقصود ده

۲ : مسکنت معنی فقراوفاقه نه ده بلکه د لاندې والی معنی مراد ده لکه دعا ((اللهم احيني

مسکینا وامتنی مسکینا واحشرنی فی زمرة المساکین)) کښې مسکنت په معنی دفقراوفاقه سره نه دې بلکه د تواضع اود انکسار په معنی دې . د ښکته والی دوه قسمونه دی . یو د الله تعالی جلالت او عظمت شان دوړاندې تواضع او انکسار . نو دا نعمت دې اوپه دعا کښې هم دا مراد دې
دویم د الله تعالی د نافرمانئ د وجه نه ذلت کښې ابتلاء . دا عذاب دې یهودو باندې دویم قسم مسلط کړې شوې دې هغوی پخپله هم خپل ځان لره ذلیله ګڼی چه هغې ته په نورو الفاظو کښې احساس کمترې وئیلې کیږی ددې دواړو امورو بیان په آینده کښې راروان دې
(۳) یهود قوم باندې بخ همیشه دپاره څه داسې طاقتونه مسلط وی چه هغوی لره به رنګ په رنګې پریشانیانو او مصائبو کښې مبتلا کوی .
(۴) مسلمانان او نصاری به ترقیامته پورې په یهودو باندې غالبه وی . د حضرت عیسی علیه السلام په متبعینو کښې مسلمانان او نصاری دواړه داخل دی . نصاری کښې اتباع ناقصه ده او مسلمانانو کښې اتباع کامله ده . او آیت قرآنیه دواړه قسمه اتباع لره شامل دی . نتیجه دا رااوتله چه د مسلمانانو اود نصاری دحکومتونو مجموعه به د یهودو په حکومت باندې غالبه وی . ددې تفصیل نه پس اوس هیڅ اشکال باقی نه پاتې کیږی . ځکه چه په قرآن کریم کښې د یهودیانو د حکومتونو نفی کړې شوې نده بلکه دمسلمانانو اود نصاری د حکومتونو دمجموعې په مقابله کښې د یهودو د مغلوبیت پیشګوئی کړې شوې ده چه دهغې په صدق کښې هیڅ شبهه نشته . هم دغه شان دهغوی د فقر اوفاقې اود تنګدستئ څه پیشګوئی نشته بلکه د مغلوب اود ذلت اود ښکته والی پیشګوئی ده چه دهغې ذکر پورته وشو .
آیت نمبر۴ سره متعلق دا هم وئیلې کیدلې شی بلکه همدا زیاته ظاهره ده چه اتباع نه کامله اتباع مراد ده او نصاری ټول په ټوله اود مسلمانانو اکثریت د اتباع کامل نه منحرف دې او په یو صفت باندې چه کله څه حکم لګولې کیږی نوهغه د اکثریت په لحاظ سره وی . کمافی قوله تعالی ((وانتم الاعلون ان کنتم مؤمنین)) وقوله صلی الله علیه وسلم ((نعم اذا کثر الخبث)) پس که چرته خدانخواسته یو وخت د یهود حکومت د مسلمانانو اود نصاری د مجموعه حکومتونو په مقابله کښې هم غالبه شی نو بیا به هم د قرآن د فیصلې خلاف نه وی البته دومره ضرور ده چه یهودو باندې قیامته پورې دیونه یو قوم د طرف نه به څه ناڅه آفت راځی . فقط والله تعالی اعلم

۱۴ جمادی الاولی ۹۲ هجری

د حدیث ((سبحان من زین الرجال ـ الخ)) حواله

سوال عام طور باندې یو حدیث په اوریدل کیږی چه د فرښتو یو جماعت دا تسبیح ده سبحان من زین الرجال باللحی والنساء بالذوائب ددې حواله مطلوب ده . یو جرو

Maktaba Tul Ishaat.com

الجواب باسم ملهم الصواب

کنوزالحقائق لعبدالرؤف المنادی علی هامش الجامع الصغیر ص ۱۴۲ج ۱ کښې په حواله دحاکم سره صرف دومره حدیث منقول دې «سبحان من زین الرجال باللحی والنساء بالذوائب» او ص ۹۰ ج۲ کښې په حواله دمسندالفردوس للدیلمی دا الفاظ دی . « ملائکة السماء تستغفرلذوائب النساء ولحی الرجال » امام سرخسی رحمه الله تعالی مفصل روایت نقل فرمائیلې دې ((ونصه وروی عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال ان لله تعالی ملائکة تسبیحهم سبحان من زین الرجال باللحی والنساء بالقرون والذوائب)) (المبسوط ص ۰ ج ۰) فقط والله تعالی اعلم

جمادی الاول سنه ۰ هجری

مودودی صاحب کښې د مفسر شرائط نشته

سوال : (۱) د قرآن مجید تفسیر لیکلو دپاره دکومو خبرو کیدل لازمی دی ؟

(۲) مودودی صاحب کښې کومې خبرې موجود دی د اول سوال په حوالې سره

(۳) یو عام فهم سړی او د عربئ نه ناواقفه دپاره به کوم تفسیر زیات موزون وی بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال المولی احمد بن مصطفی المعروف بطاش کبری زاده فی ((مفتاح السعادة ومصباح السیادة)) (ثم اعلم) ان العلماء کما بینوا فی التفسیر شرائط بینوا فی المفسر ایضا شرائط لا یحل التعاطی لمن عری عنها اوهو فیها راجل (وهی) ان یعرف خمسة عشر علما علی وجه الاتقان والکمال (احدها) اللغة اذبها یعرف شرح مفردات الالفاظ ومدلولاتها الوضعیة قال مجاهد لا یحل لاحد یؤمن بالله والیوم الاخران یتکلم فی کتاب الله تعالی اذا لم یکن عالما بلغات القران ونقل ایضا ذلک عن الامام مالک ولا یکتفی بمعرفة الیسیر منها اذ لایامن ان یکون اللفظ مشترکا وهو ذاهل عن احد المعنیین اوالمعانی والمراد المعنی الاخر (الثانی) النحو اذ یختلف المعانی ویتبدل باختلاف الاعراب کما روی عن الحسن انه قال تعلم العربیة فان الرجل یقرء الایة فیعتی بوجهها فیهلک فیها (الثالث) التصریف اذبه معرفة الابنیة والصیغ کما نقل عن ابن فارس انه قال کم من کلمة یجهل معناها فیتضح بمصادرها (وقال) الزمخشری من بدع التفاسیر قول من قال ان الامام فی قوله تعالی یوم ندعوا کل اناس بامامهم جمع ام وان الناس یدعون یوم القیامة بامهاتهم دون ابائهم قال وهذا غلط اوجبه جهله بالتصریف فان اما لا یجمع علی امام (الرابع) الاشتقاق لان الکلمة تختلف معناها باشتقاقها من مادتین مختلفتین کالمسیح هل هو من السیاحة اوالمسح (الخامس) و(السادس) و(السابع) المعانی والبیان والبدیع اذ بالاول یعرف خواص الترکیب من جهة افادتها المعنی

وبالثاني خواصها من حيث اختلافها بحسب الزيادة في الوضوح والنقصان فيه وبالثالث وجوه تحسين الكلام وهذه العلوم الثلاثة هي علوم البلاغة الاولان ذاتيا والثالث عرضيا وهي من اعظم اركان المفسر لانه لابد له من مراعاة ما يقتضيه الاعجاز وانما يدرك بهذه العلوم الا ان ملاك الامر فيه اما السليقة كالاعراب الخلص ومن بعدو حذوهم او الذوق الذي هو الالة في اكتساب البلاغة ولا يمكن تحصيلها بدونه. قال السكاكي في حق المعاني والبيان فالويل كل الويل لمن تعاطى التفسير وهو فيهما راجل (الثامن) علم القراءات اذبه يعرف كيفية النطق بالقران ويرجح بعض الوجوه المحتملة على بعض (التاسع) اصول الدين لان في القرآن ايات لا يجوز ظاهرها في حق الله تعالى فالاصولي يأول ذلك ويحمله على ما يجوز في حقه تعالى لمعرفة ما يستحيل في حقه تعالى وما يجب وما يجوز لا يمكن الا به (العاشر) اصول الفقه اذبه يعرف وجوه الاستدلال على الاحكام والاستنباط (الحادي عشر) اسباب النزول والقصص اذ سبب النزول يعرف به معنى الاية بحسب ما انزل فيه (الثاني عشر) الناسخ والمنسوخ ليعلم المحكم من غيره (الثالث عشر) الفقه (الرابع عشر) الاحاديث المبينة لتفسير المجمل والمبهم (الخامس عشر) علم الموهبة وهو علم يورثه الله تعالى لمن عمل بما علم واليه الاشارة بحديث من عمل بما علم ورثه الله علم مالم يعلم (واعلم) ان هذه العلوم هي العلوم التي لا مندوحة للمفسر عنها والا فعلم التفسير لا بدله من التبحر في كل العلوم. واما العلوم المستنبطة من القران فبحر لا ساحل له وان اخطرت بالبال ان العلوم الوهبية ليست في قدرة البشر بل ذلك امر حاصل بفضله سبحانه من غير كسب من العباد فنقول معنى العلوم الوهبية ان يحصل في الانسان حالة كشفية تنكشف معها العلوم والمعارف بلا تعمل واكتساب بل بمحض لطف الملك الوهاب لكن تحصيل تلك الحالة واخلة تحت القدرة وحاصلة بالمباشرة بان لا يكون في القلب بدعة وكبر وهوى وحب الدنيا والاصرار على الذنب وان[1] لا يتحقق بالايمان او يتحقق به على ضعف وان لا يعتمد في باب التفسير على قول مفسر ليس عنده علم او راجع الى عقله القاصر وهذه العلوم كلها حجب عن حصول الكشف وموانع عنه بعضها اكد من بعض.

پورته عبارت سره معلومه شوه چه د تفسیرلیکلو دپاره پنځلس علومو کښې مهارت تامه لرل ضروري دي. (۱) لغت (۲) نحو (۳) صرف (۴) اشتقاق (۵) معاني (۶) بيان (۷) بديع (۸) علم القراءات (۹) اصول الدين (۱۰) اصول فقه (۱۱) اسباب النزول والقصص (۱۲) ناسخ منسوخ (۱۳) فقه (۱۴) احاديث (۱۵) علم الموهبة.

---

[1] اي ان لا يكون لهم متحقق بالايمان وضعف التحقيق كذا في الاتقان عن الزركشي

Maktaba Tul Ishaat.com

مودودی صاحب ته به ددې علومو نه څه حاصل شوی وی؟ هغه ته خو محض عربئ باندې هم پوره قدرت نه وو . دهغه د کتابونو عربی ترجمې مولانا مسعود عالم ندوی کړې دی که چرته هغه ته دیو علم سره څه واقفیت دې نوهغه صرف دهغه مطالعې پورې محدود دې .هغوی علم دیو مستندې درسگاه نه . نه دې حاصل کړې . د ماهر استاذانو زیر نگرانی دعلومو تحصیل نه بغیر صرف مطالعې سره یو فن حاصلیدلې نه شی . مثلاً یو سړې د ټولې دنیا د قدیم او جدید د طب کتابونو مطالعه وکړی نو بیا هم هغه ته د حکیم یا ډاکټر سند نه شی ورکولې اونه هغه ته د علاج معالجې کولو اجازت ورکولې کیږی . ترڅوپورې چه یو معتبر اداره کښې د ماهر استاذانو په زیرِ نگرانی کښې علم حاصل نه کړی . بیا مودودی صاحب کښې دعلم الموهبة د شرائطو د وجود به څه وې . نیز حضرات صحابه کرام رضی الله عنهم د قرآن مبین حاملین اولین دی ددې وجه نه دهغوی سره عداوت ساتلو والا اودهغوی په شان کښې گستاخئ کولو والو لره الله تعالی د علوم قرآن نعمت نه عطا کوی څنگه چه روافض د عداوت صحابه رضی الله عنهم د وجه نه د حفظ قرآن د دولت نه محرومه دی . صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې بالخصوص حضرت عثمان رضی الله عنه جامع قرآن دې لهذا دوی سره بغض لرلو والو ته د قرآن دولت هیچرې نه شی نصیب کیدلې . د حضرت عثمان رضی الله عنه دیانت لره مخدوش کول په حقیقت کښې د قرآن کریم صداقت لره مجروح کول دی . فقط والله تعالی اعلم

۱۳جمادی الاخره سنه ۹۲ هجری

د «لانکاح بین العیدین» حدیث تحقیق

سوال - آیا «لانکاح بین العیدین» حدیث دې او آیا واقعی د اخترونو په مینځ کښې دوو میاشتو شوال او ذی قعده کښې نکاح کول صحیح نه ده څنگه چه زمونږ په کلو کښې مشهوره ده؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب - د اخترونو په مینځ کښې یعنې د شوال او ذی قعده په مینځ کښې نکاح او زفاف دواړه بلاکراهت جائز دی هغې ته څنگه ناجائز وئیلې کیدلې شی چه هرکله حضورصلی الله علیه وسلم د ټولو نه محبوب ترینه بی بی حضرت عائشې رضی الله عنها سره هم شوال کښې نکاح اوکړه او په شوال کښې رخصتی اوشوه . باقی پاتې شو لانکاح بین العیدین اول خو دا حدیث صحیح نه دې او که چرته بالفرض هغه صحیح اومنلې شی نو بیا هغې کښې د عیدینو نه مراد عیدالالفطر او عیدالاضحی نه بلکه جمعه او صلوٰة العید مراد دی او په هغې سره مقصد د قاعده کلیه بیان نه بلکه دا واقعه جزئیه ده چه دهغې حقیقت دادې چه د بخنې په زمانه کښې چه هرکله ورځې وړوکې وې حضورصلی الله علیه وسلم د اختر مونځ نه فارغه شو نو چا به د

نکاح کولو درخواست کړې وی نو دوی به دا ارشاد فرمائیلي وی چه د دوو مونځونو په مینځ کښې نه . مطلب دا وو چه د جمعې افضل وخت د نکاح نذر نه شی ددې وجه نه په هغې سره عدم جواز باندې استدلال صحیح نه دې . **قال ابن عابدین رحمه الله تعالی فی مستحبات النکاح (تنبیه) قال فی البزازیه والبناء والنکاح بین العیدین جائز وکره الزفاف والمختار انه لایکره لانه علیه الصلوة والسلام تزوج بالصدیقة (رضی الله تعالی عنها) فی شوال وبنی بهافیه وتاویل قوله علیه السلام لانکاح بین العیدین ان اصح انه علیه السلام کان رجع عن صلوة العید فی اقصر ایام الشتاء یوم الجمعة فقاله حتی لاتفوته الروح فی الوقت الافضل اه (شامیه ص ۳۰۲ ج ۲) فقط والله تعالی اعلم**

۱۰ ذی الحجه ۱۴۰۰ هجری

د نوح علیه السلام طوفان عام وو

سوال . آیا طوفانِ نوح عام وو یا خاص ؟ ددې جواب ضروری عنایت اوفرمایئ !

الجواب باسم ملهم الصواب : د الله تعالی ارشاددې . ﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ﴾ **وقوله** ﴿لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ دَيَّارًا﴾ **وقوله** ﴿قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ﴾ د دې نه دهغه طوفان عام کیدل معلومیږی ددې آیت په تفسیر کښې د ترمذی روایت هم ددې مؤید دې ددې وجه نه د جمهورو هم دا مسلک دې بعضو د خصوص قول هم روایت کړې دې او آیتونو کښې یې د حصر اضافی او د ارض معهود تاویل کړې دې مگر ددې قائلین ډیر لږ دی . که چرته عموم عذاب سره د بعثتِ عامه شبه اوکړې شی حالانکه بعثت عامه د حضورصلی الله علیه وسلم دپاره خاص دې نو دهغې دا جواب ورکولې شی چه :

(۱) **قال الالوسی رحمه الله تعالی ورایت فی بعض الکتب ولا ادری الآن ای کتاب هو ان نوحاً علیه السلام لم یرسل الا بالتوحید ونحوه من اصول العقائد ولم یرسل بفروع.** پس هرکله چه د نوح علیه السلام بعثت صرف توحید وغیره اصولِ دین سره اوشو او ټول انبیاء علیهم السلام په اصولِ دین کښې متحد دی نو دا سزا د توحید د مخالفت د وجه نه اوشوه

(۲) د نبی بعثت اگرچه خاص وی مگر هرقوم باندې دهغه د نبوت تصدیق ضروری دې اگرچه التزام طاعت ضروری نه دې لهذا د تکذیب اود انکارِ نبوت د وجه نه عذاب عام شو

(۳) هغه وخت د دنیا آبادی محدوده وه او کومه آبادی چه وه هغه د نوح علیه السلام په دوم کښې وه ددې وجه نه عذاب په ټولو باندې نازل شو اود عموم بعثت معنی داده چه اقوام کثره

Maktaba Tul Ishaat.com

طرف ته بعثت وی ورنه حضرت آدم علیه السلام باندې به هم د عموم بعثت اشکال وی فقط والله تعالی اعلم ۱۲رجب المرجب سنه ۸۸ هجری

د اوو زمکو تحقيق

سوال ارشاد باری تعالی « **الله الذی خلق سبع سموات ومن الارض مثلهن** » نه معلومه شود چه څنګه آسمانونه اوه دی هم دغه شان زمکې هم اوه دی مګر آیا دا زمکې زمونږ د پاسه دی اوکه لاندې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: بعضې وائی چه زمکه هم یوه ده او مثلیت په بعضې صفاتوکښې مراد دې په عدد کښې ندې مراد. مګر دا قول صحیح نه دې ځکه چه د اوو زمکو وجود احادیث صحیحه سره ثابت دې . مګر شریعت دهغې ځایونه اونه ښودل ددې وجه نه په دې باره کښې اقوال مختلف دی:

(۱) اوه زمکې دیو بل دپاسه دی اودهرو دوو په مینځ کښې فصل دې.

(۲) رومبنی آسمان دپاسه دویمه زمکه ده بیا دویم آسمان دپاسه دریمه زمکه علی هذا القیاس د شپږم آسمان دپاسه اوومه زمکه ده اودهغې دپاسه اووم آسمان دې.

(۳) د دینه اقالیم سبعه مراد دی

(۴) د معادن یا د خاورې اووه طبقات مراد دی.

قولِ اول راجح دې ځکه چه دا د بعضې احادیثونه هم ثابت دې اود جمهورو قول هم دادې **قال الالوسی رحمه الله تعالی والمثلية تصدق بالاشتراك فی بعض الاوصاف فقال الجمهور هی هنا فی کونها سبعا وکونها طبقا بعضها فوق بعض بين کل ارض وارض مسافة کما بين السماء والارض وفی کل ارض سکان من خلق الله عزوجل لا يعلم حقيقتهم الا الله تعالی وعن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما انهم ما ملائکة اوجن (الی ان قال) کون ما بين کل ارضين خمسمائة سنة کما بين کل سماءين جاء فی اخبار معتبرة کما روی الامام احمد والترمذی عن ابی هريرة رضی الله تعالی عنه الحديث (روح المعانی ص۱۳۶ ج۲۸)**

د تحقیقاتِ جدیده مطابق که چرته د سپوږمئ وغیره سیارو د زمکې سره مماثلت ثابته شی نوهغه د قولِ مذکور مطابق دې سبعه سیارو کښې د نمرنه سوا د باقی سیاراتو د زمکې سره مماثلت ښودلې کیږی نودزمکې په شمول سره د اوو عدد پوره کیږی . او که چرته سیارات مزید ثابت شی نو شاید زمکې سره دهغوی مماثلت من کل وجه نه. وی او من کل وجه مماثلت هم ثابت سی نو د اوو په عدد کښې احتمال د تکثیر دې . نیز عدداقل د اکثر نفی نه کوی او د دوو سیارو په مینځ کښې فصل که چرته د پنځو سوو کالو د مسافت مطابق نه وی نو هغه

عدد لره هم د تکثیر دپاره اخستلي کیدلي شي . وهومعروف فی کلام العرب . فتح الباری کښي یو روایت د یو اویاؤ یا د دوو اویاؤ هم منقول دي په هغې سره ددې تائید کیږی چه دا اعداد د تکثیر دپاره دی لکیلا تتضاد

بعضي روایاتو کښي دی چه باقی زمکې زمونږه د زمکې لاندې دی . ددې دا مطلب کیدلي شي چه په بعضي حالاتو کښي لاندې وی او په بعضو کښي پاس . چونکه د زمکې په مفهوم کښي تحتانیت متصور دي ددې وجه صرف لاندې کیدل بیان کړې شو .که چرته څوک دا دعوی اوکړی چه سیاراتو باندې مخلوق نشته او نه هغلته دیو جاندار د ژوندې پاتې کیدلو امکان شته . نو ددې جواب دادې چه عدم وجدان د عدم وجود دلیل نه دې . بالخصوص چه هرکله ابن عباس رضی الله عنهما نه منقول دی چه هغه مخلوق ملائکه یاجنات دی او دا امر مسلم اومشاهد دې چه د ملائکو او جناتو وجود وعدم اودهغوی د ژوند د مدار د فقدان فیصله انسان نه شي کولي . بهرکیف اسلم داده چه په دې تحقیق کښي اخته نه شي چه دا زمکې چرته دی ؟ صرف دومره عقیده ساتل کافی ده چه اووه زمکې دی. والله اعلم بمکانها وکیفیاتها وسکانها . فقط والله تعالی اعلم

۱۸ربیع الاول سنه ۸۹ هجری

تحقیق د حدیث ((فی کل ارض آدم کآدمکم – الحدیث))

سوال: څه فرمائی علماءِ دین د دې مسئلې باره کښي چه یو مولوی صاحب وائی چه حدیث کښي دی ان الله خلق سبع ارضین فی کل ارض ادم کادمکم ونوح کنوحکم وابراهیم کابراهیمکم وعیسی کعیسی ونبی کنبیکم -الخ آیا دا صحیح دی ؟ په ړومبئ زمکه او په دویمه زمکه کښي څومره فاصله ده ؟ آیا په هره زمکه کښي داسې نبی تیرشوې دې او داسې سړی دی ؟ د کتابونو حوالې او عبارات هم ولیکئ چه د مودودی صاحب قول غلط دې اوکه صحیح ؟ بینوا توجروا

قال الحافظ رحمه الله تعالی عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما فی هذه الایة .ومن الارض مثلهن قال فی کل ارض مثل ابراهیم ونحو ماعلی الارض من الخلق هکذا اخرجه مختصرا واسناده صحیح واخرجه الحاکم والبیهقی من طریق عطاء بن السائب عن ابی الضحی مطولا واوله ای سبع ارضین فی کل ارض ادم کادمکم ونوح کنوحکم وابراهیم کابراهیمکم وعیسی کعیسی ونبی کنبیکم قال البیهقی اسناده صحیح الا انه شاذ بمرة (فتح الباری ص۲۰۰ ج۲)

وقال الحافظ ابن کثیر رحمه الله تعالی وهکذا مایذکره کثیر من اهل الکتاب وتلقاه عنهم طائفة من علمائنا من ان هذه الارض من تراب والتی تحتها من حدید والاخری من حجارة من کبریت والاخری من کذا فکل

Maktaba Tul Ishaat.com

هذا اذا لم يخبر به ويصح سنده الى معصوم فهو مردود على قائله. وهكذا الاثر المروى عن ابن عباس انه قال فى كل ارض من الخلق مثل ما فى هذه حتى ادم كادمكم وابراهيم كابراهيمكم فهذا ذكره ابن جرير مختصرا واستقصاه البيهقى فى الاسماء والصفات وهو محمول ان صح نقله عنه على انه اخذه ابن عباس عن الاسرائيليات (البداية والنهاية ص ۲۱ ج ۱)

وقال العلامة الالوسی رحمه الله تعالى والمثلية تصدق بالاشتراك فى بعض الاوصاف فقال الجمهور هى هنا فى كونها سبعا و كونها طباقا بعضها فوق بعض بين كل ارض وارض مسافة كما بين السماء والارض وفى كل ارض سكان من خلق الله عزوجل لا يعلم حقيقتهم الا الله تعالى وعن ابن عباس رضى الله تعالى عنهما انهم اما ملائكة اوجن واخرج ابن جرير وابن ابى حاتم والحاكم وصححه والبيهقى فى شعب الايمان وفى الاسماء والصفات من طريق ابى الضحى عنه انه قال فى الاية سبع ارضين فى كل ارض نبى كنبيكم وادم كادمكم ونوح كنوح وابراهيم كابراهيم وعيسى كعيسى قال الذهبى واسناده صحيح ولكنه شاذ بمرة الا اعلم لابى الضحى عليه متابعا وذكر ابوحيان فى البحر نحوه عن الحبر وقال هذا حديث لاشك فى وضعه وهو من رواية الواقدى الكذاب واقول لامانع عقلا وشرعا من صحته والمراد ان فى كل ارض خلقا يرجعون الى اصل واحد رجوع بنى آدم عليه السلام وفيهم افراد ممتازون على سائرهم كنوح وابراهيم وغيرهما فينا. واخرج ابن ابى حاتم والحاكم وصححه عن ابن عمر رضى الله تعالى عنهما مرفوعا ان بين كل ارض والتى تليها خمسمائة والعليا منها على ظهر حوت قد التقى طرفاه فى السماء والحوت على صخرة بيد ملك والثانية مسجن الريح. والثالثة فيها حياتها. والسادسة فيها عقاربها والسابعة فيها سقر وفيها ابليس مصفد بالحديد يد امامه ويد خلفه يطلقه الله تعالى لمن يشاء وهو حديث منكر كما قال الذهبى لا يعول عليه اصلا فلا تغتر بتصحيح الحاكم ومثله فى ذلك اخبار كثيرة فى هذا الباب لولا خوف الملل لذكرناها لكن كون ما بين كل ارضين خمسمائة سنة كما بين كل سمائين جاء فى اخبار معتبرة كما روى الامام احمد والترمذى عن ابى هريرة الخ (روح المعانى ص ۱۴۰ ج ۲۸)

په دې عباراتو سره دا لاندې امور ثابت شو

۱، دا مضمون د حضورصلی الله علیه وسلم نه ثابت نه دی بلکه د حضرت ابن عباس رضی الله عنهما قول دی. بعضې حضرات هغه موقوف علی السماء، کیدلو د وجه نه بحکم مرفوع گرځولی دی مگر دهغې ددې وجه یقین نه شی کیدلی چه د اسرائیلیاتو نه د اخستلو احتمال دی کما قال الحافظ عمادالدین ابن کثیر رحمه الله تعالی

(۲) دهغې ابن عباس رضی الله عنهما طرف ته دنسبت په صحت کښې اختلاف دې صحت راجع معلومیږی ځکه چه کله چرته د حاکم تصحیح قابلِ اطمینان نه ده مګر د ذهبی تصحیح بلاشبه معتبره ده دهغې وجه دبنده په کتاب ارشادالقاری الی صحیح البخاری کښې اوګورئ
(۳) دهغې په روایت کښې ابوالضحی متفرد دې.
په ظاهره دا امر د روایت صحت لره مشکوک کوی چه داسې اعجب العجائب مضمون لره سوا د یو سړی نه بل څوک نه روایت کوی. مګر ددې جواب دا کیدلې شی چه حضرت ابن عباس رضی الله عنهما د فتنې له ویرې نه هغه پټوله .چنانچه درمنثور کښې د حضرت ابن عباس رضی الله عنهما نه منقول دی «لوحدثتکم بتفسیرها لکفرتم وکفرکم بتکذیبکم بها».
خلاصه داچه ابن عباس رضی الله عنهما طرف ته دنسبت صحت راجح دې مګر بحکم مرفوع کیدلو کښې کلام دې

یومطلب

بعضو اکابرو لیکلی دی چه په نورو زمکو کښې دمخلوق کیدل ثابت دی او «لکل قوم هاد» نه ثابتیږی چه هغوی طرف ته انبیاء علیهم السلام هم مبعوث شوی دی. همدارنګه «یتنزل الامر بینهن» نه هم ثابت شو چه په ټولو زمکوکښې وحی نازلیږی. ددې وجه نه اثر د ابن عباس رضی الله عنهما په حقیقت باندې مبنی دې یعنې په نورو زمکو کښې هم د انبیاء علیهم السلام بعثت شوې دې. وړاندې دوه احتماله دی یو دا چه دهغوی نومونه آدم. ابراهیم - الخ بطورتشبیه وی. دویم داچه واقعةً دهغوی هم دا نومونه وی (نبی کنبیکم) سره احتمال اول ته ترجیح معلومیږی
مګر نورو محققینو هغې سره اتفاق اونه کړو ځکه چه بقیه زمکوکښې د مخلوق کیدل په یو صحیح حدیث سره ثابت نه دی. اوکه چرته د مخلوق وجود تسلیم کړئ شی نو هغه بقول ابن عباس رضی الله عنهما ملائکه یا جنات دی او د نبی انسان کیدل لازم دی. اود انسان صرف جناتو طرف ته مبعوث کیدل اود نورو انسانانو جدا صرف هم د جناتو په کلی کښې اوسیدل بعید دی ددې برعکس د نورو زمکو د جناتو دهدایت ددې زمکې انبیاءعلیهم السلام سره متعلق کیدل او د هغوی دلته راتللو هدایت موندل څه بعید نه دی. او« یتنزل الامربینهن » کښې امرنه تکوینی امر مراد اخستلې کیدلې شی
باقی پاتې شو صرف اثر د ابن عباس رضی الله عنهما نواولاً خو د شبه اسرائلیات د وجه نه دهغې محمل لټولو کښې دکوشش هیڅ حاجت نشته بالخصوص چه هرکله خود صاحب اثر هم هغه پټولو (کما مر من الدرالمنثور) ثانیاً دهغې محمل دا کیدلې شی چه څنګه زمونږ په زمکه کښې مبدء او ممتاز حضرات دی هم دغه شان په نورو طبقاتو کښې هم مبدء او ممتاز حضرات دی.

Maktaba Tul Ishaat.com

کې مر من الروح او بی کښکم . کښې بی په لغوی معنی سره کېدلې شی

عرض دا چه اولا خو دا حدیث نه دې بلکه اثر دابن عباس رضی الله عنهما دې . بیا دهغې ثبوت د ابن عباس رضی الله عنهما نه مختلف فیه دې . بیا اسرائیلیاتو کښې د کېدلو شبه ده . بیا که صحیح هم تسلیم کړی شی نو دهغې محمل واضح دې . مګر د هوس نبوت د شرافت په جامه کښې ملبوس کوونکی چه داسې کمزوری بنیاد باندې خومره لوئ عمارت اودروی چه کله د زمکې په نورو طبقاتو کښې هم انبیاء دی نو حضورصلی الله علیه وسلم خاتم النبیین نه شو . ددې مثال بس هم هغه دی من اسس بنیانه علی شفا جرف هار فانهار به فی نارجهنم، . دنص قرآنی اود قطعی او اجماعی عقیدې ناقابل تسخیر قلعه لره د مچ په وزر باندې الوزول غواړی اللهم خذهم اخذعزیزمقتدر

که چرته په نورو طبقاتو کښې د انبیاء علیهم السلام وجود تسلیم هم کړئ شی نو دهغې نه دا څنګه ثابت شو چه هغه د حضور صلی الله علیه وسلم نه پس شوی دی یا په هغې کښې څوک د دوی ډمرتبې دي . د تشبیه دپاره مساوات ضروری نه دې . د دوی د نبوت عموم اوختم نبوت نصوص قطعیه سره ثبتېدلو د وجه نه لازماً به هم دا وئیلې کیږی چه په نورو طبقاتوکښې که چرته انبیاء تېرشوی دی نودحضورصلی الله علیه وسلم نه وړاندې تیرې شوی دی . د دوی نبوت دجمیع طبقاتو دپاره عام دې . په هغې باندې دا اشکال نه شی کېدلې چه د دوی نه د نورو طبقاتو د استفادې څه صورت دې ؟ څکه چه هغلته هم اوسیږی جنات اوهغوی ته د استفادې دپاره زمونږ زمکې ته راتللو کښې څه تکلیف نشته همدارنګه دا هم ممکن دی چه هغلته د حضورصلی الله علیه وسلم صورت مثالیه کار کوی . بلکه دا احتمال په ټولو انبیاء علیهم السلام کښې دې . هم دغه شان تشبیه اشتراک فی الاسم ته هم شامل شو . دا علی سبیل التسلیم تحریر کړې دی ورنه حقیقت هم هغه دې چه مونږ پورته بیان کړو چه په نورو طبقاتو کښې د انبیاء علیهم السلام وجود ثابت نه دی . فقط والله تعالی اعلم ۲۷صفر سنه ۹۷ هجری

د حضرت موسی علیه السلام په قبر کښې مونځ کول

سوال آیا په یو حدیث کښې د موسی علیه السلام پخپل قبر کښې مونځ کول ثابت دی تفصیل سره بی ولیکئ . بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب

حدثنا هداب بن خالد وشیبان بن فروخ قالا اخبرنا حماد بن سلمة البنانی وسلیمان التیمی عن انس بن مالک رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اتیت وفی روایة هداب مررت علی موسی لیلة اسری بی عند الکثیب الاحمر وهو قائم یصلی فی قبره (صحیح مسلم ص۲ ج۲) مختلفو طرقو سره دا حدیث مروی دی . فقط والله تعالی اعلم ۲۸ ربیع الاول سنه ۸۹ هجری

د ټولو نه اول څه خیز پیدا کړې شول ؟

سوال یو حدیث کښې دی چه حضور صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه د ټولو نه وړاندې چه کوم خیز الله تعالی پیدا کړې دې هغه څما نور وو بیا دوی اوفرمائیل چه دټولو نه وړاندې چه کوم خیز الله تعالی پیدا کړې دې هغه څما روح وو ، بیا دوی اوفرمائیل چه کوم خیز د ټولو نه وړاندې پیدا شو هغه څما عقل وو . بیا دوی اوفرمائیل چه کوم خیز الله تعالی د ټولو نه وړاندې پیدا کړې وو هغه قلم وو نو اوس په دې څلورو حدیثونوکښې بنده ته شک پیدا شو لهذا مهربانی کولوسره د بنده شک لره دې رفع کړې شی . بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب

قال الملا علی القاری رحمه الله تعالی رایت فی الدر المنثور نقلا عن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما ان اول شیء خلقه الله القلم (الی ان قال) وفی الدر ایضا عن ابی هریرة رضی الله تعالی عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان اول شیء خلق الله القلم ثم النون وهی الدواة (الی ان قال) وروی ان اول ما خلق الله العقل وان اول ما خلق الله نوری وان اول ما خلق الله روحی وان اول ما خلق الله العرش والاولیة من الامور الاضافیة فیؤول ان کل واحد مما ذکر خلق قبل ما هو من جنسه فالقلم خلق قبل جنس الاقلام ونوره قبل الانوار (الی قوله) ومنه اول ما خلق نوری وفی روایة روحی ومعناهما واحد اه (مرقاة ص ۱۴۶ ج ۱)

خلاصه داچه د روح او د نور هم یو معنی ده او بقیه اشیاء کښې اولیت نه اولیتِ اضافیه مراد دې لهذا هیڅ تعارض نشته. فقط والله تعالی اعلم . ۲۰ ربیع الاخر سنه ۸۹ هجری

د «من هذا الرجل – الخ» حدیث تشریح

سوال قبرکښې دمړی نه منکرنکیر تپوسونه کوی . «من هذا الرجل الذی بعث فیکم – الخ» آیا په دې سره نبی صلی الله علیه وسلم په هر قبر کښې حاضریږی اوکه روضهٔ اقدس نه قبر پورې پردې د حجاب لرې کیږی یا د نبی کریم صلی الله علیه وسلم تصویر ښودلې کیږی . بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب اګرچه احتمال داهم دې چه قبر کښې د حضور صلی الله علیه وسلم صورت مثالیه پیش کیږی یا دقبر او روضهٔ اطهر د مینځ نه پرده اوچتولې کیږی مګر د احدیثو ظاهر او تبادرعقل نه دا معلومیږی چه دحضور صلی الله علیه وسلم دنوم او د صفتو بیانولو نه پس پوښتنه کولې کیږی . بهذا الرجل ولم یقل برسول الله صلی الله علیه وسلم لئلا یکون تلقینا لحجة قال عیاض یحتمل انه صلی الله علیه وسلم مثل للمیت فی قبره والاظهر انه سمی له انتهی یعنی لانه المتبادر من

Maktaba Tul Ishaat.com

قوله فی الصحیحین عن انس رضی الله تعالی عنه فیقولان ما کنت تقول فی هذا الرجل محمد و کذا فی روایة ابن المنکدر عن اسماء رضی الله تعالی عنها عند احمد رحمه الله وله من حدیث عائشة رضی الله عنها ما هذا الرجل الذی کان فیکم (ارشاد القاری ص۳۳) فقط والله تعالی اعلم ۱۰ ربیع الاول سنه ۹۳ هجری

د حدیث د کتابونو د تالیف تاریخ

سوال بخاری شریف . مسلم شریف . ترمذی شریف . ابن ماجه . موطا . موطا . نسائی مسند امام احمد . سنن ابوداود . سنن دارمی او سنن امام شافعی . دا کتابونه چا لیکلي شوی دی او په کوم سنِ هجریٔ کښې لیکلي شوی دی . بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب دمذکوره کتابونو مؤلفین پخپله په سوال کښې کتاب سره مذکور دی . موطا دوه دی . موطا امام مالک . موطا امام محمد . ددې محدثینو تواریخ وفات دا دی

(۱) موطا امام مالک بن انس متوفی سنه ۱۷۹ هجری

(۲) موطا امام محمد متوفی سنه ۱۸۹ هجری

(۳) مسند الامام الشافعی متوفی سنه ۲۰۴ هجری

(دا دری واړه کتابونه د دویمې صدیٔ دی)

(۴) صحیح بخاری متوفی سنه ۲۵۲ هجری

(۵) صحیح مسلم متوفی سنه ۲۲۱ هجری

(۶) سنن ابی داود متوفی سنه ۲۷۵ هجری

(۷) سنن الترمذی متوفی سنه ۲۷۹ هجری

(۸) سنن نسائی متوفی سنه ۳۰۳ هجری

(۹) سنن ابن ماجه متوفی سنه ۲۷۳ هجری

(۱۰) مسند امام احمد متوفی سنه ۲۴۱ هجری

(۱۱) مسند دارمی متوفی سنه ۲۵۵ هجری

دا ټول کتابونه د دریمې صدیٔ دی (ارشاد القاری ص ۲۵) فقط والله تعالی اعلم

۱۲ ربیع الاول سنه ۹۳ هجری

تشریح دحدیث ((من رای منکم منکرا – الخ))

سوال دحدیث ((من رای منکم منکراً فلیغیره بیده – الخ)) څه تفسیر دې ؟ بازار کښې عام خلق ډیره کتکوی او فسق اوفجور کښې مبتلاء په نظر راځی آیا هغه ټولو ته تبلیغ کول فرض دی بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حدیث کښې استطاعت نه حسي استطاعت مراد نه دې . خکه چه په هغه صورتونو کښې عدم استطاعت متصور کیدلې نه شي خکه چه بادشاه لره هم دسپیړې ورکولو حسي استطاعت خو په ټولو کښې موجود دې . ددې وجه نه داستطاعت نه مراد دادې چه چاته تبلیغ کول غواړې دهغه د شرنه محفوظه پاتې شي همدارنګ که چرته د قبول توقع نه وی نو تبلیغ ضروری نه دې . فقط والله تعالی اعلم ۲۷ ذی الحجه سنه ۹۴ هجری

تشریح دحدیث (للمسلم علی المسلم ستته حقوق)

سوال حدیث (للمسلم علی المسلم ستة حقوق -الخ) څه تفسیر دې ؟ آیا په هر کلی وال باندې لازمه ده چه هغه په ورځ کښې کم ازکم یو ځلې هسپتال ته تللو سره د بیمارانو بیمارپرسی اوکړی؟ بینواتوجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چرته د دنیا دهرمسلمان عیادت په هرمسلمان باندې واجب وې نو نه به عیادت کولو والو ته دیو بل کار فرصت ملاؤ شوې وې اونه به مریض ته دچین او سکون مهلت ورکول کیده لهذا حدیث خاص دې اهل تعلق او اهل معرفت سره . فقط والله تعالی اعلم
۲۸ ذی الحجه سنه ۹۴ هجری

د امر بالمعروف په شان نهی عن المنکر هم فرض ده

سوال آیا امر بالمعروف کول او نهی عن المنکر نه کول مخرج عن عهدة الامر بالمعروف والنهی عن المنکر دې اوکه نه . او وجه دا وئیلې کیږی چه مقصود نصیحت کولو سره اصلاح الغیرده او نهی عن المنکر سره نفرت او ضد پیدا کیږی ددې وجه نه امربالمعروف کول کافی لاصلاح الغیر دی بلکه زیات مؤثر دی دهغې نه چه اجتماع بین الامر والنهی شی او وائی چه مونږ دهغې تجربه کړې ده . بینواتوجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب امر بالمعروف او نهی عن المنکر هر دواړه مستقل مامور به دی . یو باندې عمل سره د بل نه فارغه الذمه نه شې کیدلې البته نهی عن المنکر کښې د همدردئ اظهار ضروری دې کما قال تعالی «**ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة**» فقط والله تعالی اعلم ۷ محرم سنه ۹۵ هجری

عاشوراء کښې توسیع علی العیال سره متعلق حدیث

سوال عام طور باندې مشهوره ده چه کوم سړې دعاشوړې په ورځ خپل اهل وعیال باندې فراخی کوی الله تعالی هغه ته د ټوله کال فراخی او وسعت عطا کوی . آیا شرعاً ددې څه اصل شته؟ . بینواتوجروا

Maktaba Tul Ishaat.com

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې باره کښې يو حديث مشهور دې چه هغې لره امام احمد . عقيلي . ابن قيساني ابن جوزی . ابن تيميه .ابن قيم اواحافظ ابن حجر په شان جبال حديث غيرثابت گرځولي دې البته نورو بعضو د موضوع په ځائ ضعيف وئيلي دې . مگر فضائلو کښې هم دعمل بالضعيف دپاره دا شرط دې چه هغه په يو قاعده شرعی کښې داخل وی او هغې لره سنت اونه گڼلې شی (علانيه) دلته دا دواړه شرطونه مفقود دی . دا ديو کليه شرعيه لاندې نه دې او عوام هغه سنت گڼی . محرم سره متعلق د احاديثو موضوعه انبار هغه نور زيات مشکوک جوړوی . علاوه ددې نه چه په هغې کښې نور هم زيات قباحتونه دی چه دهغې تفصيل د بنده په رساله ((منکرات محرم)) کښې دې . فقط والله تعالى اعلم ٢٠ربيع الاخر سنه ٩٥ هجری

د ((والله يعصمک من الناس)) وعده بعدالموت ته هم شامله ده

سوال: بعضې علماء اوواعظين دا قصه بيانوی چه سلطان نورالدين زنگی ته په خوب کښې حضورصلى الله عليه وسلم ارشاد فرمائيلې وو چه دوه سره سپی خما په مرقدِ منور باندې حمله کوی دهغوی تعاقب اوکړه ((اوکمال قال)) همدارنگه دهغه سور رنگو يهوديانو مثالی حليه هم ښودلې شوې وه . سلطان مرحوم سره د خپلو فوځيانو مدينې منورې ته رسيدلوسره دهغوی پته اولگوله او هغوی ئې پيژندلوسره اووژل ((ملخصاً)) . آيا دا قصه حقيقت باندې مبنی ده ؟ او په کوم مستند اسلامی کتاب کښې موجود ده ؟ که چرته وی نو د ((والله يعصمک من الناس)) وعده د مابعدالموت دپاره هم شامله شوه نو سلطان ته د حفاظت څه ضرورت وو ؟ بينواتوجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب: دا واقعه صحيح ده په ٥٥٧ هجری کښې ددې وقوع وشو او ترننه پورې په امت کښې په داسې تواتر سره راروانه ده چه چا هم انکار نه دې کړې . اکثرو علماؤ هغې لره پخپلو کتابونو کښې په تفصيل سره ذکرکړه ده. چنانچه شيخ الحديث مولانا ذکريا صاحب فضائلِ حج کښې د سيرت معتبرومقبول عام کتاب وفاء الوفا جلد اول په حوالې سره هغې لره بالتفصيل نقل کړې ده . د والله يعصمک من الناس په ذريعې د حضورصلى الله عليه وسلم د حفاظت چه کوم انتظام کړې شوې وو په ظاهره دا حيات وبعد الممات دواړو ته شامل دې . والله يعصمک من الناس سره مافوق العادة ذرائع نه حفاظت مراد دې چه واقعهٔ مذکوره کښې حاصل دې لهذا دا واقعه دآيتِ مذکوره خلاف نه ده بلکه دهغې مظهر دې او په دې خاص ذريعه کښې حکمت دا معلوميږی چه د اسلام د معجزې اظهار وی . که چرته د حضور صلى الله عليه وسلم جسد اطهر پورې د تللو چاته هم داسې قدرت نه وې نو د معجزې اظهار به نه کيدلو ددې يو نظير د حضرت حذيفه اوجابر بن عبدالله رضى الله عنهما کرامت دې .د ١٩٣٢ ء واقعه ده چه حضرت حذيفه رضى الله تعالى عنه په خوب کښې شاهِ عراق (ملک فيصل اول) ته اووئيل چه زمونږ قبرونه

بل خایٔ ته منتقل کړه دلته د دجلې اوبه راغې چنانچه په لوی شان اوشوکت سره دهغه حضراتو جسدونه نې دهغه خایٔ نه را وه ویستل او په لاکهونو کسانو دهغې مشاهده اوکړه او بې شمیره کافرانو کرامت لیدلو سره اسلام راوړو . د کتلو والو بیان دې چه د جسد مبارک کفن تردې چه د ږیرې مبارکې ویختوپورې بالکل صحیح حالت کښې وو . لیدلو والو ته داسې معلومیدله چه شاید د دوی دمرګ د دوو ساعتونو نه زیات وخت نه دې شوې . د دواړو حضراتو سترګې هم خلاصې وې او په هغې کښې دومره مزیدار چمک او صفائی وه چه کتلو والا دهغوی سره سترګې نه شوې ملاوولې . ددې واقعې یوعینی شاهد د لطافت حسین صاحب مکتوب ماهنامه «صدق» لکهنؤ ۱۱ دسمبر سنه ۱۹۴۴ء او ماهنامه «دارالعلوم» دیوبند ستمبر ۱۹۵۷ء مطابق صفر ۱۳۷۷هجری کښې شائع شوې ده . په هغې کښې هم دهغه معجزهٔ اسلام د اظهارحکمت دې ورنه الله تعالی په هغې باندې قادر وو چه د دریاب اوبه دهغوی قبرونو طرف ته نه راتللې . فقط والله تعالی اعلم ۲۳رجب سنه ۹۵ هجری

د حدیث «الدنیا جیفة» حواله

سوال «الدنیا جیفة وطالبوها کلاب» آیا دا حدیث صحیح دې . که چرته وی نو په کوم کتاب کښې موجود دې؟ هغه ولیکئ . بینواتوجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب دا مضمون بلاشبهه د حدیث نه ثابت دې البته سرسری نظر سره بعینه دا الفاظ ملاؤ نه شو . اوحی الله الی داود علیه السلام یاداود مثل الدنیا کمثل جیفة اجتمعت علیها الکلاب یجرونها افتحب ان تکون کلبا مثلهم فتجر معهم (کنزالعمال ص۲۳ ج۲) فقط والله تعالی اعلم

جمادی الاولی سنه ۹۰ هجری

په ولاړه میتیازې کولو سره متعلق حدیث

سوال آیا رسول کریم صلی الله علیه وسلم کله د خلقو په ډیران باندې په ولاړه میتیازې کړې وې؟ دهغې وجه څه وه او دا ذکر په کوم کتاب کښې دې دخلقو په ډیران باندې یا په هرخایٔ نې داسې کړی وو دهغې مکمل تفصیل تحریرکړئ . بینواتوجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب عن حذیفة رضی الله تعالی عنه قال اتی رسول الله صلی الله علیه وسلم سباطة قوم فبال قائما ثم دعا بماء فمسح علی خفیه (رواه ابوداود فی باب البول قائما)

حدیث مذکور کښې ددې تصریح ده چه حضور صلی الله علیه وسلم په ډیران باندې په ولاړه میتیازې کړې وې . علماؤ ددې مختلف وجوهات بیان کړی دی

۱. د دوی صلی الله علیه وسلم په ګوډه کښې ...

Maktaba Tul Ishaat.com

(۲) په ملا کښې درد وو . ددې دواړو دردونو دپاره په ولاړه میتیازې کول مفید ګڼلې کیدل

(۳) دوی صلی الله علیه وسلم زغره اچولې وه ددې وجه نه په کیناستلو باندې ئی قدرت نه وو

(۴) په ناستې د میتیازو کولو په حالت کښې د کپړو دنجس کیدلو خطره وه .

بهرحال بلاعذره په ولاړه میتیازې کول شرعاً ممنوع دی اوحضور صلی الله علیه وسلم هغه فعل لره په یو عذر باندې محمول کړئ شوې دې . فقط والله تعالی اعلم

۴ذی قعده سنه ۹۲ هجری

په ((رب اجعلنی مقیم الصلوة)) باندې د اشکال جواب

سوال: حضرت ابراهیم علیه السلام دا دعا کړې وه ((رب اجعلنی مقیم الصلوٰة ومن ذریتی)) په دې کښې منْ تبعیضیه دې چه مطلب ئې دا راوڅی چه ما او څما اولاد لره مونځ قائمولو والا جوړ کړې او د بعضې نورو په حق کښې دا دعا نه ده حالانکه پکار ده چه زمونږ تمام اولاد مصلی جوړ شی . آیا مونږ اوس وخت دا دعا وئیلې شو؟ . بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: حضرت ابراهیم علیه السلام صاحبِ وحی وو . دوی ته د وحی په ذریعې سره معلومه کړئ شوې وه چه ستاسو به بعضې اولاد نیک نه وی . ((**لا ینال عهدی الظالمین ، ومن ذریتهما محسن وظالم لنفسه مبین**)) ددې وجه نه د دوی په دعا کښې ((من ذریتی)) کښې منْ د تبعیض دپاره دې تاسو په دې دعا کښې هیڅ تغیراونه کړئ بلکه منْ لره د ((تبیین یا ابتداء)) دپاره اخستلو سره د جمیعِ ذریت نیت کوئ . **قال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی فی تفسیر قوله تعالی ربنا هب لنا من ازواجنا وذریاتنا الخ ومن ابتدائیه متعلقه بهب ای هب لنا من جهتهم وجوز ان تکون بیانیة کانه قیل هب لنا قرة اعین ثم بینت القرة وفسرت بقوله سبحانه من ازواجنا وذریاتنا وهذا مبنی علی مجیء من للبیان وجواز تقدم المبین علی المبین (روح المعانی ص ۵۰ ج ۱۹) فکذلك یمکن التقدیر هنا مثلا اجعل اقامة الصلوة من ذریتی او اجعل مقیمی الصلوة من ذریتی . فقط والله تعالی اعلم .**

ذی الحجه سنه ۹۰ هجری

د عرضِ اعمال د حدیث تحقیق

سوال: د یوې رسالې یوه حصه ستاسو خدمت ته در لیږل کیږی چه په هغې کښې ئی لیکلی دی چه حضورصلی الله علیه وسلم باندې دعرضِ اعمال روایت په اجماع د محدثینو سره موضوع دې . په دې باره کښې دخپل تحقیق لیکلو سره مونږ مطمئن کړئ .

الجواب باسم ملهم الصواب: د محدثینو اجماع ده چه د عرضِ اعمال دا روایت دروغ دې . روایت داسې دې . **عن ابن المبارك انا رجل من الانصار عن المنهال بن عمرو انه سمع سعید بن المسیب**

یقول لیس من یوم الا یعرض فیه علی النبی امته غدوة وعشیة فیعرفهم باسماءهم واعمالهم فلذالك یشهد علیهم.

ترجمه: ابن المبارک اووئیل چه خما نه یو انصاری سړی او هغه د المنهال ابن عمرو نه واوریدل چه هغه وئیل چه ما سعید بن مسیب (تابعی) لره دې وئیلو سره اوریدلی دی چه یو ورځ هم داسې نه تیریږی چه نبی ته د هغه امت سحر او ماښام نه پیش کیږی او دوی امت لره دهغوی نومونو او اعمالو سره پیژنی نه دې دپاره چه هغوی باندې گواهی ورکړی . دا حدیث نه دې بلکه یو تابعی ته منسوب کیدلو والا غلطه خبره ده ، بیا د «رجلٌ من الانصار» سړی د نوم نه څه معلومات شته اونه د یو حدیثو په کتاب کښې ددې روایت ذکرشته ، قرآن کریم دا قاعده کلیه بیانوی ، «**ومن ورائهم برزخ الی یوم یبعثون**» (المؤمنون آیت ۱۰۰) ترجمه : د ټولو (مړه کیدونکو) وروستو یو برزخ (واسطه) حائل دې ، د دویم ژوند تروړځې پورې (المؤمنون آیت ۱۰۰)
«**وهم عن دعائهم غافلون**» (**احقاف ایت ۵**) او هغه دهغوی د آوازونو نه غافله دی.

هم دا خبره په صحیح بخاری کښې مختلفو مقاماتو باندې راغلې ده مثلاً (**یجاء برجال من امتی فیؤخذ بهم ذات الشما فاقول یا رب اصیحابی فیقال انك لا تدری ما احدثوا بعدك فاقول کما قال العبد الصالح وکنت علیهم شهیدا ما دمت فیهم فلما توفیتنی کنت انت الرقیب علیهم (المائدة ۱۱۷) فیقال ان هؤلاء لم یزالوا مرتدین علی اعقابهم منذ فارقتهم (بخاری ص ۶۶۵)**)

ترجمه نبی اوفرمائیل چه د قیامت په ورځ به څما د امت څینو خلقو لره راوستلې کیږی او بیا به هغوی چپ طرف (جهنم طرف ته) راوستل شروع کړی نوزه به وایم چه څما ربه ! دا خو څما امتیان دی (جهنم طرف ته چرته لاړ شی) هغه وخت به ماته خطاب کیږی چه تاته څه معلومه ده چه ستا نه پس دوی څنګه څنګه بدعتونه راویستلی وو ، جواب کښې به هم هغه وایم چه د عبد صالح (عیسی علیه السلام) قول په قرآن کښې دې چه « زه ترڅوپورې په دوی کښې ووم د دوی د احوالو نګرانی مې کوله او چه کله تاسو زه وفات کړم نو صرف تاسو په هغوی باندې نګران باقی پاتې شوئ » بیا به ماته اوښودلې شی چه داهغه خلق دی چه ستاسو رخصتیدلو نه پس ګمراه شو (بخاری ص ۶۶۵)

په دې سره معلومه شوه چه که چرته په نبی باندې د امت اعمال پیش کیدلې نو هغوی ته به دهغه بدعتیانو په معامله کښې تعجب نه وې ، د نبی په ژوند کښې دا حال وو چه هغه به فرمائیل

(**تعرض الاعمال یوم الاثنین والخمیس فاحب ان یعرض عملی وانا صائم**) (رواه الترمذی) نبی کریم صلی الله علیه وسلم اوفرمائیل چه اعمال د الله په دربارکښې په دوشنبه او پنجشنبې پیش کیږی ددې وجه نه زه خوښوم چه په دې دواړوورځو کښې چه کله څما اعمال د الله په دربار کښې پیش کیږی چه زه

د روژې په حالت کښې يم (ترمذی مشكوة ۱۸۰)

معلومه شوه چه اعمالِ انسانی د الله په دربارکښې پيش کيږی نبی کريم صلی الله عليه وسلم ته نه پيش کيږی. پاتې شو هغه سړې چه په دې عقيده ساتلو باندې اصرار کوی چه اعمال رسول الله صلی الله عليه وسلم ته پيش کيږی نو هغه ښکاره مشرک دې هغوی نبی کريم صلی الله عليه وسلم ته د الله تعالی صفت ورکړې دې.

الجواب باسم ملهم الصواب: تعجب دې چه محرر دهغه حديث په دروغ کيدلو باندې د محدثينو د اجماع دعویٰ خو اوکړه مگر دهغې د اثبات دپاره يی ديو محدث هم څه قول نقل نه کړو . د حديث موضوع کيدل خو لرې خبره ده دهغه ضعيف کيدلو باندې يی هم څه سند پيش نه کړو . طرزِ تحرير نه معلوميږی چه محرر د سختې غلو ښکار دې ځکه چه هغه به دهغه حديث موضوع کيدلو يا ضعيف کيدلو سره متعلق د محدثينو اقوالو په لټون کښې څه قصر نه وی پريښودلې . سره د دې نه هغه ته به دخپل خواهش مطابق کوم قول نه وی ملاؤ شوې ، ورنه هغه به هغه پخپل تائيد کښې ضرور پيش کولو . سرسری لټون سره لاندې احاديث د نظر نه تير شو چه په هغې کښې حضوراکرم صلی الله عليه وسلم باندې بلکه دهغې نه هم څه زيات دهرسړی په والدينو خپلوخپلوانو باندې هم د عرضِ اعمال تصريح ده

(۱) مرسل سعيد بن المسيب رحمه الله تعالی چه محرر بلاحواله نقل کړې دې . دچا په پوښتنې کولو باندې محرر د (التذکره للقرطبی) حواله ورکړه

(۲) قال الحافظ رحمه الله تعالی اخرج ابن ابی حاتم والطبرانی وغيرهما من طريق يونس بن محمد بن فضالة عن ابيه ان النبی صلی الله عليه وسلم اتاهم فی بنی ظفر ومعه ابن مسعود وناس من اصحابه فامر قارئا فقرأ فاتی علی هذه الاية فكيف اذا جئنا من كل امة بشهيد وجئنا بك علی هؤلاء شهيدا. فبكی حتی ضرب لحياه وجنتاه فقال يا رب هذا علی من انا بين ظهريه فكيف بمن لم اراه واخرج ابن المبارك فی الزهد من طريق سعيد بن المسيب قال ليس من يوم الا يعرض علی النبی صلی الله عليه وسلم امته غدوة وعشية فيعرفهم بسيماهم واعمالهم فلذلك يشهد عليهم ففی هذا المرسل ما يرفع الاشكال الذی تضمنه حديث ابن فضالة والله اعلم (فتح الباری ص ج)

(۳) فی المواهب مع شرحه للعلامة الزرقانی (روی ابن المبارك) عبدالله الذی تستنزل الرحمة بذكره (عن سعيد بن المسيب) التابعی الجليل ابن الصحابی (قال ليس من يوم الا وتعرض علی النبی صلی الله عليه وسلم اعمال امته غدوة وعشيا فيعرفهم بسيماهم واعمالهم) فيحمد الله ويستغفر لهم فاذا علم المسیء ذلك

قد تحمله الاقلاع ولا یعارضه (ما رواه الحکیم الترمذی وقد مناه عن الجامع الصغیر) لجواز ان العرض علی النبی صلی الله علیه وسلم کل یوم علی وجه التفصیل وعلی الانبیاء ومنهم نبینا علی وجه الاجمال یوم الجمعة فیمتاز صلی الله علیه وسلم بعرض اعمال امته کل یوم تفصیلا ویوم الجمعة اجمالا (زرقانی ص۳۰۷ ج۵)

د سعید بن المسیب وفات په ۱۰۰ هجری کښې شوې دې او د عبدالله بن المبارک ولادت په ۱۱۸ هجری کښې اوشو . لهذا دا سند مرسل کیدلو سره معلق هم دې . عدم قبول مرسل کښې امام شافعی رحمه الله تعالی متفرد دې مګر د سعیدبن المسیب رحمه الله تعالی مراسیلو له امام شافعی رحمه الله تعالی هم حجت منی (...... ص ۱۲۰)

معلق دې شرط سره قبول دې چه راوی د روایت عن الثقه التزام اوکړی کتعلیقات البخاری . د عبدالله ابن مبارک د جلالت شان نه علاوه د اعتضادبالروایات الأخرد وجه نه هغه روایت له ساقط ګرځول صحیح نه دی .

(۴) تعرض الاعمال یوم الاثنین والخمیس علی الله وتعرض علی الانبیاء وعلی الاباء والامهات یوم الجمعة فیفرحون بحسناتهم وتزداد وجوههم بیاضا واشراقا فاتقوا الله ولا تؤذوا موتاکم . الحکیم عن والد عبد العزیز (ح) (الجامع الصغیر ص۱۳۰ ج۱)

(۵) یو عالم اووئیل چه جامع صغیر کښې د حضرت عائشې رضی الله عنها نه هم دهغه مضمون روایت بحواله مسند الفردوس للدیلمی دهغه د نظر نه تیرشوې دې چه هغه وخت سرسری لټون سره ملاؤ نه شو .

(۶) وفی جمع الفوائد عن ابن مسعود رضی الله عنه قال صلی الله علیه وسلم حیاتی خیر لکم تحدثون ویحدث لکم ووفاتی خیر لکم تعرض علی اعمالکم فما رایت من خیر حمدت الله علیه وما رایت من شر استغفرت الله لکم . للبزار . وفی حاشیة اعلب الموارد قال الهیثمی رجاله رجال الصحیح کذا فی الفیض ۳/۴۰۱ ۲/۱۳ وفی مجمع الزوائد ۹/۲۴ (رواه البزار ورجاله رجال الصحیح (جمع الفوائد ص۳۳ ج۲)

(۷) قال العلامة الالوسی رحمه الله تعالی فی تفسیر قوله تعالی (وجئنا بك شهیدا علی هؤلاء) فان اعمال امته علیه الصلوة والسلام تعرض علیه بعد موته فقد روی عنه صلی الله علیه وسلم انه قال حیاتی خیر لکم تحدثون ویحدث لکم ومماتی خیر لکم تعرض علی اعمالکم فما رایت من خیر حمدت الله تعالی علیه وما رایت من شر استغفرت الله تعالی لکم بل جاء ان اعمال العبد تعرض علی اقاربه من الموتی .

(۸) فقد اخرج ابن ابی الدنیا عن ابی هریرة رضی الله تعالی عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لا تفضحوا

Maktaba Tul Ishaat.com

اموالکم بسیئات اعمالکم فانها تعرض علی اولیائکم من اهل القبور۔

(۱) واخرج احمد عن انس رضی الله تعالی عنه مرفوعا ان اعمالکم تعرض علی اقاربکم وعشائرکم من الاموات فان کان خیرا استبشروا وان کان غیر ذلك قالوا اللهم لا تمتهم حتی تهدیهم کما هدیتنا۔

(۲) واخرجه ابوداود من حدیث جابر رضی الله تعالی عنه بزیادة والهمهم ان یعملوا بطاعتك۔

(۳) واخرج ابن ابی الدنیا عن ابی الدرداء رضی الله تعالی عنه انه قال ان اعمالکم تعرض علی موتاکم فیسرون ویساؤن فکان ابوالدرداء یقول عند ذلك اللهم انی اعوذبك ان یمقتنی خالی عبدالله بن رواحة اذا لقیته یقول ذلك فی سجوده والنبی صلی الله علیه وسلم لامته بمنزلة الوالد بل اولی (روح المعانی ص۳ ج۲)

(۱۲) علامه آلوسی رحمه الله تعالی په روح المعانی کښې د پاسنو حدیثونو نه پس فرمائی چه علامه مناوی رحمه الله تعالی هم د عرض الاعمال علی النبی صلی الله علیه وسلم روایت نقل کړې دې . احادیثِ مذکوره کښې د نمبر ۲ سند صحیح او د ۴ سند حسن کیدلو تصریح ده اود ۹ . ۱۰ حدیث قوت دپاره هم د امام احمد اود امام ابوداود رحمهما الله تعالی نومونه ضمانت دې .

محرر پخپله دعویٰ باندې د قرآن کریم دوه آیتونه او یو حدیث پیش کړې دې .دهغې نه استدلال داسې بدیهی البطلان دې چه دهغې متعلق څه د لیکلو حاجت خو نشته مگر ددې وجه نه ئې لیکم چه د محرر مبلغ علم په ډاګه شی .

(۱) درومبنی آیت پوره مضمون داسې دې . ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّيٓ أَعْمَلُ صَـٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ ﴾.

ترجمه : یعنې کله چه د نافرمانو د مرگ وخت راشی نو هغوی مهلت طلب کوی دې دپاره چه هغوی نیک عمل وکړی دهغې په جواب کښې ارشاد دې چه اوس د دوی د واپسئ هیڅ امکان نشته

ددې حاصل دا شو چه د مرگ نه پس هیڅوک واپس نه شی راتللې . دا مطلب هیچری نه دې چه ددې دنیا نه هم څوک عالم برزخ ته نه ځی ، ددې ځائ نه خو د ارواحو او اعمالو د تللو سلسله جاری ده اود احادیثو مطابق وروستو د تللو والا د مخکښې تللو والو سره ملاقات هم کیږی . هم دغه شان د ایصالِ ثواب په صورت کښې مړو ته ثواب هم رسیږی .

(۲) دویم آیت دادې ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٥﴾ ﴾ یعنې بت دخپلو تابعدارو د آوازونو نه بې خبره دې . ددې زیر بحث مسئلې سره څه تعلق دې؟

(۳) دحديث (يجاء برجال من امتي - الخ) نه معلومه شوه چه حضوراكرم صلى الله عليه وسلم بعضې خلقو لره به دهغوی په صورتونو سره نه پيژنی . دا مضمون د عرضِ اعمال خلاف نه دي . ځكه چه عرضِ اعمال د امت په نومونو سره وی چه په هغې سره معرفتِ صورنه كيږی . دولسو رواياتو كښې په دوو كښې د ((اسماء)) په ځای ((سيماء)) لفظ دې چه سهوه دناسخ معلوميږی

محرر په آخركښې د عرضِ اعمال عقيده ساتلو والا پوره امتِ مسلمه په شمول د كبار صحابه كرامو اوجليل القدر محدثينولره مشرك ګرځولی دی او ليكلی يې دی چه ((هغوی نبی لره اله جوړكړي دي)) .

محرر باندې لازمه ده چه هغه رومبې د شرك جامع اومانع حدتام بيان كړی او بيا دعرضِ اعمال په هغې كښې دخول ثابت كړی . كه چرته مطلقا د لرې نه په يو څيز باندې خبريدل الوهيت وی خواه كه هغه په هرې ذريعې سره وی نو نن چه كوم خلق په كور كښې ناست په ټيلی ويژن باندې د ټولې دنيا حالات ګوری او آوری . آيا دا ټول د محرر په خيال كښې اله دی ؟ فقط والله العاصم .

جمادي الاولى ۹۷ هجرى

(رسائل)

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

وَمَا تَوۡفِيۡقِىۡۤ اِلَّا بِاللّٰهِ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَاِلَيۡهِ اُنِيۡبُ

دَفعُ الوَسوَاسْ عَنْ قصة القِرطَاسْ

د قرطاس د قصې حقيقت

سوال د حضورصلى الله عليه وسلم د وفات په وخت كښې د قرطاس د واقعې څه حقيقت دې . او په هغې كښې حضرت عمررضی الله عنه باندې چه كوم اعتراض كولې كيږی دهغې تفصيل او تحقيق څه دې ؟ بينوا توجروا .

الجواب ومنه الصدق والصواب : حضورصلى الله عليه وسلم پخپلې آخرى بيمارئ كښې د وفات نه څلور ورځې وړاندې د پنجشنبې په ورځ خپلو اصحابو رضى الله عنهم ته اوفرمائيل چه قرطاس يعنې كاغذ راوړئ چه زه يو خط اوليكم چه دهغې نه پس به تاسو كله هم ګمراه نه شئ . حضرت عمررضی الله عنه اوفرمائيل چه حضورصلى الله عليه وسلم ته په دې وخت كښې د بيمارئ تكليف

Maktaba Tul Ishaat.com

زیات دي لهذا دوی ته تکلیف ورکول نه دي پکار او د ضروري احکامو دپاره کتاب الله کافي دي
اود بعضي نامعلوم الاسم خلقو رائي داشوې چه لیکل پکار دي. هغه وخت بعضې خلقو چه دهغوی
نومونه په کوم یو روایت کښې مذکور نه دي ، اووئیل **(اهجر رسول الله صلی الله علیه وسلم استفهموه)**
یعني آیا د دوی صلی الله علیه وسلم د جدائي وخت راغلو ؟ د دوی صلی الله علیه وسلم نه خو
پوښتنه اوکړئ . بیا هغه وخت نه حضورصلی الله علیه وسلم د هغه تحریرلیکلو قطعي حکم اوکړو
اونه دهغې نه پس په کوم بل وخت دهغې متعلق څه اوفرمائیل حالانکه څلورو ورځو پورې دهغې
نه پس هم حیات او ژوندي وو .

قصه خو صرف هم دومره ده چه پورته بیان شوه . مګر اهلِ تشیع والو په دې قصه کښې حضرت
عمررضی الله عنه باندې درې اعتراضات په ډیرزوراوشور سره کړي دي :

(۱) حضرت عمررضی الله عنه د حضورصلی الله علیه وسلم متعلق اووئیل چه داسې بې هوده
خبرې کوي (نعوذبالله من ذلک) د هجر معنی په هذیان سره اخلي او هغې لره د حضرت عمررضی
الله عنه مقوله ګرځوي .

(۲) داسې ضروري خط چه دهغې نه پس ترقیامته پورې د ګمراهئ ویره نه وی حضرت عمر
رضی الله عنه لیکلو ته پرې نه ښودلو . په دې کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم نافرماني هم
اوشوه او د ټولو مسلمانانو نقصان هم اوشو .

(۳) حضرت عمررضی الله عنه حسبناکتاب الله اوفرمائیلو چه دهغې مطلب دادې چه د حدیثو
ضرورت نشته دې .

د اول اعتراض جواب : (۱) لفظِ هجر د حضرت عمررضی الله عنه قول نه دې . د اهلِ سنت په
کتابونوکښې یو صحیح روایت هم ددې افتراء په ثبوت کښې نه ملاویږي . حافظ ابن حجر
عسقلاني رحمه الله په فتح الباري کښې لیکي چه په یوروایت کښې هم دا نشته چه دا لفظ د
حضرت عمررضی الله عنه مقوله ده . شاه عبدالعزیز رحمه الله هم په تحفۀ اثناء عشریه کښې هم دا
لیکلي دي . شیعه علماء هم چه دهغوی د تجسس او د عیب لګولو خاص مشق کیږي د ډیرو کلونو
راسې د داسې روایت په تلاش کښې دي مګر د مطالباتو باوجود ترننه پورې یو روایت هم پیش نه
کړئ شو . لهذا که چرته یو عالم اهلِ حق هم دې لره مقوله د حضرت عمررضی الله عنه تسلیم کړي
وي نوهغه دهوکه شوې دې ځکه چه شیعه ګانو خپلو دروغو لره څه داسې شهرت ورکړې دې اوپه
عوامو کښې ئې داسې خورکړې دې چه د هغه عام شهرت نه بعضو خواصو هم دهوکه خوړلې ده چه
دهغې ډیر مثالونه موجود دي . مثلاً د امام مالک رحمه الله په مذهب کښې د متعې جواز دومره
مشهورکړئ شو چه صاحبِ هدایه په شان محقیق دهوکه اوخوړله . د یو لوئ نه لوئ عالم په دهوکه
... تلل څه لرې خبره نه ده . هم ددې وجه نه مونږ مطالبه کړې ده چه یو معتبر روایت بسندصحیح

پیش کړی . اول خو د هر سړی بلا سنده یو خبره روایت معلق نه شی کیدلې . معلق هغې ته وائی چه یو محدث روایت کولو وخت کښې یو ځیز لره د سند ذکر کولو نه بغیر بیان کړی . بیا د هر روایت معلق صحیح کیدل هم غلط دی ورنه بیا خو به سند یو بې کاره ځیز شی . مولانا عبدالحی صاحب رحمه الله په ظفر الامانی کښې فرمائی :

((تلك الاخبار لا يعتبر بها مالم يعلم سندها ومخرجها (الى ان قال) المرسل انما هو ما ارسله راوى الحديث وترك الواسطة بينه وبين النبى صلى الله عليه وسلم لا مجرد قول كل من قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والالزم ان يكون قول العوام والسوقية قال رسول صلى الله عليه وسلم كلها مرسلا والوجه فيه ان الارسال والانقطاع ونحو ذلك من صفات الاسناد ويتصف الحديث به بواسطته فحيث لا اسناد فلا ارسال ولا انقطاع ولا اتصال وانما هو مجرد نقل اعتمادا على الغير ومن المعلوم ان صاحب الهدايع وغيره من اكابر الفقهاء ومؤلف احياء العلوم وغيره من اجلة العرفاء ليسوا من المحدثين ولا من المخرجين وان كانوا فى الفقه والتصوف وغيرهما من الكاملين)) (ظفر الامانى ص ۳۱)

(۲) د هجر معنی محض هذیان نه ده بلکه دا لفظ د جدائې په معنی هم راځی . **قال الله تعالى** ((**واهجرهم هجراً جميلاً**)) دا معنی د لغت علماء اود حدیثو شراح هم لیکی .

په فتح الباری ج ۸ ص ۱۰۱ کښې دی : **ويحتمل ان يكون قوله اهجر فعلا ماضيا من الهجر بفتح الهاء وسكون الجيم والمفعول محذوف اى الحياة وذكره بلفظ الماضى مبالغة لما راى من علامات الموت.**

او علامه محمدطاهر گجراتی په مجمع بحار الانوار (چه خاص د حدیثو لغت دې) ج ۲ ص ۴۷۵ کښې فرمائی . **(ويحتمل ان يكون معناه هجركم رسول الله صلى الله عليه وسلم من الهجر ضد الوصل)**
بلکه تحقیق دادې چه ددې لفظ اصلی معنی هم د جدا کیدلو ده . د هذیان په معنی کښې هم ددې مناسبت نه راځی چه په دې کښې د عقل نه جدائی کیږی او هم دا معنی زیاته صحیح او متبادره ده اردو کښې هم هجر بمقابله وصل وئیلې کیږی او حدیث قرطاس کښې هم دا معنی چسپان کیږی . د هذیان معنی هغلته د دوو وجهٔ نه . نه جوړیږی :

(الف) د هذیان شبهه هغه خبره بانديې وی چه خلاف عقل وی . یو پیغمبر پخپل آخری وخت کښې فرمائی چه کاغذ راوړئ چه زه یو ضروری هدایت نامه اولیکم . په دې کښې کومه خبره خلاف عقل ده چه هغې ته هذیان اووئیلې شی

(ب) روایت کښې د هجر نه پس د استفهموه لفظ دې . یعنې تاسو نه یوښتنه اوکړم که چرته : هجر معنی هذیان واخستلې شی نو استفهموه سره ربط بالکل غلطیږی . ځکه چه چرته هذیان اوشو اوس د هغه نه یوښتنه بالکل خلاف عقل ده . اوس اوګوریئ د جدائې معنی په کومې خوش

سره جوړيږي . چه هرکله حضورصلی الله علیه وسلم حالتِ مرض کښې هدایت نامه لیکلولره اوفرمائیل نود صحابه کرامو رضی الله عنهم په زړونو باندې د بجلۍ د کړنټ په شان سخت اولګیدل چه شاید هغه د قیامت ساعت راغلو ، شعر

حیف درچشم زدن صحبت یار آخرشد روئے گل سیرندیدیم وبہار آخرشد

خکه چه داسې تحریر په آخری وخت کښې لیکلې کیږی لهذا هغوی اووئیل «اهجراً استفهموه» یعنې آیا حضرت تاسو جداً کیږئ . که تاسو نه پوښتنه اوکړم . چه دا لفظ هجر چاچه هم اووئیلو د محبت اود عشق په جذبه کښې ئې اووئیلو ، مګر د چا زړونو چه د محبت د درد نه ناآشنا دی هغوی ددې څه قدر کولې شی . شعر

چودل بمرنگارے نہ بستہ ای مہ تراز سوز درون ونیازما چہ خبر

(۳) فرضِ محال که چرته دا لفظ هم په معنی د هذیان وی نو دا د همزهٔ استفهام سره دې . او استفهام انکاری دې ممکن دې چه دا قول دهغه جماعت وی چه د تحریرلیکلو مؤید وو هغوی دخپلې رائې د تقویت دپاره وئیلې وی چه د حضورصلی الله علیه وسلم د حکم په تعمیل کښې ولې توقف کوئ . آیا حضورصلی الله علیه وسلم ته معاذالله هذیان شوې دې ؟ دا مطلب هم د حدیثو شراحو بیان کړې دې . بخاری کښې دا روایت اوو ځایونوکښې راغلې دې . د کتاب الجهاد نه سوا باقی شپږ مواضعو کښې دا لفظ د همزهٔ استفهام سره دې اود بخاری نه علاوه په نورو کتابونوکښې هم همزه موجود ده . پس که چرته په یوروایت کښې همزه نه وی نوحرج نشته . دیوې واقعې په متعدد اسانیدو کښې که چرته یولفظ په یو روایت کښې وی بل کښې نه وی نو یقیناً به هم دا ګڼلې کیږی چه په کوم کښې نه دې په هغې کښې د راوی نه هیرشوې دې هم ددې وجه نه حافظ رحمه الله په فتح الباری ج۸ ص ۱۰۱ کښې فرمائی . الراجح فیه اثبات الهمزة ، علاوه ددې نه بغیرد اداۃ استفهام نه هم استفهام وی . ددې دریو واړو جوابونو خلاصه داشوه چه اول خو لفظ هجر د حضرت عمررضی الله عنه مقوله نه ده ، دویم بالفرض هغه تسلیم هم کړئ شی نو هجر بمعنی هذیان نه دې بلکه د جدائې په معنی ده چه د خاص محبت کلمه ده نه چه د ګستاخئ . دریم بالفرض هجر بمعنی هذیان وی نو همزهٔ استفهام سره ده او استفهام انکاری دې . اوس اربابِ عقل دې غور اوکړی چه په دې اعتراض کښې څه روح باقی پاتې شو ترڅو پورې چه شیعه ګانو ددې دریو خبرو جواب رانه کړی یعنې په روایت کښې دې هم دا مقوله د حضرت عمررضی الله عنه اوښائی . بیا دې دا ثابته کړی چه د هجر معنی سوا د هذیان نه بل څه نه ده . یا دلته سوا د هذیان نه بله معنی چسپان کیږی نه . بیا دې دا هم ثابته کړی چه دا لفظ همزهٔ استفهام سره نه نشته . یا دا استفهام انکاری نه شی کیدلې .دې وخته پورې دهغه اعتراض نوم اخستل سخته بې غیرتی ده

د دویم اعتراض جواب ددې نه وړاندې یوڅو امورغورِ طلب دی

(۱) ﴿ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا ﴾ بالاتفاق د قرطاس د قصې نه وړاندې نازل شوې وو . پس اوس سوال دادې چه که چرته یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وو نو دین هیچرې کاملیدلې نه شی او دا آیت معاذالله غلط ثابتیږی

(۲) قصه د قرطاس د پنجشنبې په ورځ واقع شوه . اود حضورصلی الله علیه وسلم وفات په دوشنبې شوې وو نو څلورو ورځو پورې حضورصلی الله علیه وسلم دهغه قصې نه پس په دې عالم کښې تشریف راوړی . پس که چرته یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وې نو دوی ته دهغې د لیکلو کافی موقع ملاؤ شوه . دهغې باوجود دوی اونه لیکلو . دا به یو ډیر لوئ الزام په حضورصلی الله علیه وسلم باندې عائد وی (نعوذبالله من ذلک) د حضرت عمررضی الله عنه په منع کولوسره یاد هغه د ویرې نه نه لیکل یو مسلمان باور نه شی کولې ځکه چه هم داسې د چا د ویرې نه که چرته انبیاء علیهم السلام د تبلیغ نه بند شی نو د دین نه به امان اوچت شی او نبوت به د ماشومانو یو لوبه شی . خیال اوکړئ چه کله کافرانو دوی ته اووئیل چه که چرته تاسو ته د سلطنت خواهش یا د یو یوې ښائسته ښځې طلب وی نو سلطنت اود ټولو عربو نه ښائسته ښځه تاته درکؤو . مګر زمونږ معبودانو ته بدې ردې مه وایه . د کافرانو سره د مقاطعې په وخت ابوطالب دوی ته پیغام راواستولو چه ای وراره ته ددې تبلیغ نه منع شه ،زه یواځې د ټول عرب مقابله نه شم کولې نو. دوی اوفرمائیل چه ای تره که چرته څما په یو لاس کښې نمر او بل لاس کښې سپوږمئ هم کیخودلې شی نو بیا به هم ددې حق کلمې نه هیچرې منع نه شم . غرض داچه کومه ورځ دوی صلی الله علیه وسلم د ټولو عربو سره د دین په خاطر په جنګ وو هغه وخت خو دوی د دین ضروریاتو لره پرئ نه خودل نو اوس داسې اهم څیز لره څنګه پریخودلې شو ؟ بیا په دې څلورو پنځو ورځو کښې یا شپه کښې کوم وخت خو به حضرت عمررضی الله عنه تللې وی هغه وخت به دوی لیکلې وې

(۳) دومره ضروری تحریر لره که چرته حضرت عمررضی الله عنه منع کړې وو نو حضرت علی او نورو صحابو رضی الله عنهم باندې فرض وو چه ورباندې ئې لیکلې وې مګر چا هم هغې طرف ته توجه اونه کړه . پس د حضرت عمررضی الله عنه نه زیات الزام خو به په حضرت علی رضی الله عنه وی . ځکه چه چه بزعم شیعه دویّ ته د حضورصلی الله علیه وسلم تقرب د ټولو نه زیات وو . نیز داسې حکم عموماً کوروالو ته وی . چه دهغې نه ظاهره ده چه حضرت علی رضی الله عنه ته به دا حکم ورکړئ شوې وی چه دهغې دوی تعمیل اونه کړو . مزید په دې باندې د مسند احمد په روایت کښې تصریح موجود ده چه دا خطاب حضرت علی رضی الله عنه ته وو

(۴) دومره د لویه واقعه او په ټولو صحابو رضی الله عنهم کښې یو شخص هم سوا د ابن عباس رضی الله عنهما نه ددې روایت نه کوی او بیا د ابن عباس په لاکهونو شاګردانو کښې صرف د دوی

Maktaba Tul Ishaat.com

خامن عبید الله او سعید بن جبیر ددې ناقل دی

(۵) د قرطاس د قصې نه څه ډیروړاندې حدیثِ ثقلین ارشاد شوې وو . په هغې کښې په خپله حضورصلی الله علیه وسلم وئیلی وو چه زه په تاسو کښې دوه قدرمند څیزونه پریږدم . که چرته تاسو هغه دواړه مضبوط اونیسئ نوتاسو به هیچرې گمراه نه شئ . پس که چرته د قرطاس د قصې والا تحریر یو ضروری فرض کړئ شی نود حدیثِ ثقلین تکذیب لازمیږی .

په دې امورو باندې د غور کولو نه پس عقلِ سلیم په دوو امورو کښې دیو په تسلیمولو باندې مجبوره کیږی

(۱) یا خو دا قصه بالکل غلطه ده . دین کامل شوې وو . او هیچرې یوداسې ضروری تحریر باقی پاتې نه وو او هیچرې حضورصلی الله علیه وسلم د آیتِ قرآنیه خلاف د یو تحریر د لیکلو اراده ښکاره کړې نه وه . دا قصه محض بې بنیاده او د دین د دښمنانو چال دې او محض دې دپاره راپورته کړئ شوه چه د آیتِ قرآنیه الیوم اکملت لکم دینکم الخ اود حدیثِ ثقلین تکذیب اوشی . او حضورصلی الله علیه وسلم باندې هم تبلیغِ رسالت کښې د کوتاهئ کولو الزام قائمولوسره ټول دین مشکوک شی مگر دامام بخاری رحمه الله په شان د محدثینو تخریج ددې نظرئې تردید کوی .

(۲) یا حضورصلی الله علیه وسلم محض دخپلو صحابو رضی الله عنهم د امتحان دپاره فرمائیلی وو چه په حقیقت کښې نه یو داسې ضروری تحریر باقی پاتې وو او نه په واقع کښې د دوی اراده وه محض امتحان مقصود وو چه دا خلق په ایمان کښې کوم حده پورې راسخ القدم دی . که چرته خدانخواسته اکابرصحابه رضی الله عنهم دهغه تحریرپه لیکلوباندې مستعد شوې وې نو حضورصلی الله علیه وسلم ته به ډیر غم ملاؤ شوې وو او فوراً به ئې فرمائیل چه د آیت الیوم اکملت لکم دینکم الخ نه پس اوس تاسو د کوم یو تحریر منتظر ئې او دین لره کامل نه گنئ مگر الحمدلله صحابه کرام رضی الله عنهم په هغه امتحان کښې بدرجه اولی کامیابه شو او په هغه کامیابئ کښې روښانه حصه دحضرت عمررضی الله عنه ده . یو څو نامعلومو کسانو د لیکلو تائید کړې وو . قوی احتمال دې چه دا حضرات به جدیدالاسلام والا وی .صحابه کرامو رضی الله عنهم کښې که چرته یو ممتازشخصیت دا قول کړې وې نو دهغه نوم به ضرور په روایت کښې مذکور وو . کما هو ظاهر من داب المحدثین . پس دهغه جدیدالاسلام خلقو اختلاف حضورصلی الله علیه وسلم ته خوښ رانغلو چه دهغې اظهار د ((قوموا عنی)) په الفاظو سره اوفرمائیلو . د حضورصلی الله علیه وسلم دا ارشاد بطریقِ امتحان وو په دې باندې دوه زبردست دلیلونه دی

(۱) چه هر کله آیت ((الیوم اکملت لک دینکم - الخ)) د اکمالِ دین اود اتمامِ نعمت خبر ورکړې رو نو نامُمکن وو چه حضورصلی الله علیه وسلم دهغې نه پس دیو تحریرحاجت ښکاره کولوسره دین لره ناقص او نعمت خداوندی لره ناتمام گرځولې

(۲) تاسو چه کوم صفت د قرطاس والا تحریر بیان فرمائیلي دي . هم دهغه صفت چه دوه خیزونه چه هرکله دوی امت ته په لاس ورکړی وو (چه دهغې ذکر حدیث ثقلین کښې تیرشو) نو اوس دهغه تحریرخه حاجت وو ؟ دهغې حاجت خو هغه وخت کیدلې شی چه کله په هغه دواړو څیزونو کښې دا صفت نه وې . لهذا ناممکن ده چه حضورصلی الله علیه وسلم دخپل حدیث خلاف داسې خبره اوکړی . د علامه ابن تیمیه وغیره دا خیال دې چه هغه موقع باندې حضورصلی الله علیه وسلم د حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه دپاره خلافت نامه لیکل غوختل اود صحیحینو هغه روایت لره خپل دې خیال باندې قرینه وائی چه حضورصلی الله علیه وسلم پخپل دې آخری مرض کښې حضرت عائشې رضی الله عنها ته اوفرمائیل چه خپل پلار او ورور لره رااوغواړه دې دپاره چه زه د ابوبکر دپاره تحریراولیکم چه خلق خما نه پس اختلاف اونه کړی . ددې نه پس دوی اوفرمائیل بنه ده پریږدئ « یابی الله والمؤمنون الا لابی بکر - آه » پس دوی لره په وحی سره مطمئن کړئ شوی وو ددې وجه نه هغه ارادې لره ترک اوفرمائیله . که چرته دې لره تسلیم هم کړئ شی چه مطمئن کیدلو نه پس هم دوی خلافت صدیق لیکل غوختل دې دپاره چه خلق اختلاف اونه کړی نو وروستو د دوی سکوت د حضرت عمررضی الله عنه په موافقت کښې وو چه په هغې کښې راز دا وو چه د انتخاب خلیفه ښائسته اصول (تفویض الی اهل الحل والعقد) قائمولوسره لاړ شی اود ولیعهدی د رسم جاهلیت تصور په اسلام کښې باقی پاتې نه شی . ډیرو موقعو باندې دوی د وحی الهی نه پس د حضرت عمررضی الله عنه موافقت کړې دې . په دې موقع باندې هم د دوی سکوت اود حضرت عمررضی الله عنه موافقت وحی الهی سره وو . دې لره شیعه هم تسلیموی چنانچه د شیعه ګانو په کتابونو کښې نهایت معتبرکتاب فلک النجات ص ۳۲۲ جلد اول باندې هم دا الفاظ موجود دی . ((واماسکوته علیه السلام بعد التنازع لما کان من عنده بل کان بوحی)) شعر

اپنے من میں ڈوب کر پاجا سراغ زندگی | تو اگر میرا نہیں بنتا نہ بن اپنا تو بن

پس د حضرت عمررضی الله عنه دا اختلاف که چرته بالهام الله تعالی اختلاف نظروو (کما وقع فی مواضع شتی) نو ددې په مناقبو کښې شمیر کول بدیهی دی او که چرته د شدت مرض او د دوی د تکلیف مدنظر دا اختلاف حضرت عمررضی الله عنه کړې وو نو ددې نوعیت بعینه د صلح حدیبیه په موقع باندې د لفظ رسول اخواکولو نه د حضرت علی رضی الله عنه د انکار په شان به وی چه هغه شیعه ګان مناقب علی کښې شماری

د دریم اعتراض جواب . دا خو بعینه هغه قول دې چه هغې لره پخپله حضورکریم صلی الله علیه وسلم په حجة الوداع کښې دهغې نه درې میاشتې وړاندې په لاکهونو مجمع کښې فرمائیلي وو یعنې ((لن تضلوا ماتمسکتم به)) د حضرت عمرفاروق رضی الله عنه د ((حسبنا کتاب الله)) ونیلو

Maktaba Tul Ishaat.com

که چرته هم دا مطلب دې نو په قرآن کښې دی «حسبنا الله » پس ددې مطلب هم دا پکار دې چه الله تعالی کافی دې . درسول ضرورت نشته دې . فها هو جوابکم فهو جوابنا

ربښتیا دادی چه دا ښانسته نا آشنا مقوله یعنې «حسبنا کتاب الله » د ایمان روح دې اود فاروق اعظم رضی الله عنه د هغه کمالاتو آئینه ده چه دهغې نمونه دې آسمان د دومره لوئ وزن سره هیڅکله ونه لیدله. فقط، وهذا آخرالکلام والحمد لله رب العالمین .

بسم الله الرحمن الرحیم

وَمَا تَوْفِيْقِيْ إِلَّا بِاللّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيْبُ

مجالُ التحرِیْر لخیالِ الزَمْهرِیْر

د «اشتکت النار الی ربها» حدیث متعلق ژور تحقیق

د حضرت الاستاذالعلام مولانا مفتی رشیداحمد صاحب لدهیانوی ثم خیرپوری محدث دارالعلوم کراچی دامت برکاتهم تقریر بخاری نه یو اقتباس

عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال اذا اشتد الحر فابردوا بالصلوة فان شدة الحر من فیح جهنم واشتکت النار الی ربها فقالت یارب اکل بعضی بعضا فاذن لها بنفسین نفس فی الشتاء ونفس فی الصیف وهو اشد ما تجدون من الحر واشد ما تجدون من الزمهریر .... جامع بخاری ص « ج »

آیا په جهنم کښې د زمهریریه طبقې وجود هم شته : په تمام امت کښې عام طور سره دا مسلمه ګڼلې شوې ده چه جهنم طبقهٔ ناریه او طبقهٔ زمهریریه دوو حصو باندې مشتمل دې

د طبقهٔ زمهریریه ثبوت د کتابونو په ذخیره کښې اوسنتو کښې چرته هم نه ملاویږی . بلکه قرآن کریم کښې خو ﴿ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ ﴾ فرمائیلې شوې دې . نکره تحت النفی راوړلو سره د جنهم نه نې د برودت اود زمهریرسلبِ کلی اوکړو . د برداً تخصیص د نافع سره صحیح نه دې . ځکه چه برد د ضار استثناء نه ده ځنګه چه «الاحمیماوغساقا » سره د شراب ضار استثناء کړئ شوې ده . که چرته تخصیص بالقرائن لره کافی ګڼلې کیدلې نود شراب ضارد استثناء هم ضرورت نه وو . د قرآن اوحدیثو په اصطلاح کښې خو جهنم مرادف د «نار» جوړ شوې دې . هم دا وجه ده چه کتاب وسنت کښې چرته چرته چه د جهنم تذکره ده هغلته دوزخ لره د

جهنم په لفظ سره کم او د «نار» په الفاظو سره زيات تعبير كړئ شوي دي
چنانچه قرآن كښې ارشاد دي « **فاتقواالنار التي وقودها الناس والحجارة** » «**عليهم نار مؤصدة**» «**كانها ترمي بشرركالقصر** » هم دغه شان فرمائيلي شوي دي « **كلما نضجت جلودهم بدلنا هم جلودا غيرها** » د نضج لفظ په دي خبره باندي واضح دليل دي چه د جهنميانو عذاب به صرف اور وي د د داغ وركولو په باره كښې ارشاد دي « **يوم تكوي بها جباههم وجنوبهم وظهورهم** » دلته هم د كيّ لفظ استعمال شوي دي چه معنى ئي ده داغول . حديث كښې دي چه عصاة المومنينو لره به د اور نه په داسې حال كښې زاويستلې شي چه هغوي به سوزيدلو سره كونله شوي وي او هغوي ته به په نهرحيا كښې غسل وركولې كيږي او وې فرمائيل چه اور به دهغوي په زړونو باندي اثرنه شي كولې . ابوطالب به په زحزاح اوركښې وي . د «أريت النار . عرضت على النار حابسه هره» او اول من سيب السوائب متعلق ئې اوفرمائيل چه ما هغوي لره په اوركښې اوليدل او وې فرمائيل چه څما مثال د هغه سړي په شان دي چه هغه اور بل كړي وي په هغې كښې پتنګان پريوځي هغه . هغه پتنګانو لره د اور نه د بچ كولو كوشش كوي مگر دې په هغوي باندې غالب راځي او په اور كښې داخليږي . غلول باندې ئې وعيد اوفرمائيلو «**ان الشملة التي اصابها يوم خيبر من المغانم لم تصبها المقاسم لتشتعل عليه نارا**» او وې فرمائيل «**شراك او شراكان من نار**» غرض داچه بې شميره مثالونه په كتاب اوسنت كښې د داسې قسم موجود دي چه جهنم باندې د نار اطلاق كړې شوې دې . هغه ټولو مثالونو لره كه چرته يوځائ كړې شي نودهغې نه يو غټ كتاب تياريدلې شي . زير بحث حديث كښې هم «اشتكت النار الى ربها » اوفرمائيلې شو . اشتكت الزمهرير ندى ويلې شوى. اود نفسين اذن هم نارته وركړې شو . كه چرته د زمهريريه طبقې وجود وې نود قرآن او د حديثو په دومره لويه ذخيره كښې چرته خو دهغې تذكره ضرور پكار وه ياكم ازكم د قرون مشهودلها بالخير صحابه . تابعينو يا د مذهب ائمو رحمهم الله نه بايد يوقول منقول وې .

بياداچه كه چرته د زمهريريه طبقې وجود لره بالفرض تسليم هم كړې شي نويو زبردست اشكال مخې ته راځي چه كوم وخت د يخنئ شدت وي هغه وخت كښې هم د تاخيرصلوة حكم وې حالانكه حديث كښې صرف د «ابردوابالصلوة فان شدة الحر» ذكر دي ، كه چرته د زمهريريه طبقې وجود وې نوبه يخنئ كښې هم مونځ لره دموخركولوحكم به وې ځكه چه يخنې هم دهغه دساه خارج كولو سره وى اوځنګه چه حرارت د غضب په آثارو كښې دې هم دغه شان برودت هم د غضب په آثارو كښې وې همدارنګه عنقريب به بيانوم چه شدت حرارت لنفس جهنم يا لقرب الشمس كښې منافاة نشته ددې وجه نه چه شمس هم د جهنم نه حرارت اخذ كوى . پس حرارت شمس بعينه حرارت د جهنم دې . په دې بنياد به دا اشكال واردېږي چه كه چرته جهنم كښې طبقهٔ زمهريريه هم ده

Maktaba Tul Ishaat.com

نو ځنګه چه شمس د جهنم نه حرارت اخذ کولوسره دنیا کښې شدتِ حرارت پیدا کوی هم دغه شان د یخنۍ په موسم کښې به لازمیږی چه شمس د جهنم نه برودت اخذ کولوسره زمکه باندې واچوی چه د شدتِ زمهریریه باعث جوړ شی حالانکه د شدتِ یخنۍ په موسم کښې هم شمس کښې برودت نه وی بلکه صرف حرارت وی۔

د حدیث مطلب : اوس دا بحث باقی پاتې کیږی چه کله د زمهریریه طبقې ثبوت نشته نو بیا د «اشد ماتجدون من الزمهریر» مطلب څه دې ؟ او په دنیا کښې د یخنۍ وجه او سبب جهنم څنګه دې ؟ هغې باندې د پوهیدلو دپاره یو څو مقامات ضروری دی :

(۱) ګرمۍ سره څیزونو کښې انبساط پیدا کیږی او یخنۍ سره انقباض ، هم دا وجه ده چه د ریلوې لاتن دوو ټکړو لره د یوځائ کولو په وخت دهغوی په مینځ کښې څه خلا باقې ساتی ځکه چرته پخپل مینځ کښې پیوست کولوسره هغه ملاؤ کړی نو د پایو په چلیدلو اود موسم په ګرمیدلو وغیره سره شدید حرارت پیدا کیدلو نه پس د لاتن په اجزاؤ کښې انبساط کیدلو د وجه نه دهغې د پاسه د ښتلو خطره وی چه دهغې نتیجه د ګاړی د الته کیدلو یا د دروند والی نه د لاتن ماتیدلو په صورت کښې ښکاره کیدلې شی

(۲) متخلخل څیز سپک وی او متکاثف دروند لکه وانړه او اوسپنه

(۳) سپک څیز سریع الحرکت سهل الانجذاب وی او د محرک او جاذب اثر لره زر قبلوی او دروند څیز بطئ الحرکت اومتعسر الانجذاب وی . د محرک او جاذب اثر لره زر نه قبلوی .

اوس په دې پوهه شئ چه کله جهنم خپله ساه بهر غورځوی نو د بهر هوا د ګرمۍ د وجه نه متخلخل کیږی بیاد جهنم دویمه[۱] ساه دننه کیږی بهرکیږی نه . ددې وجه نه چه کله هغه ساه دننه کړی نو ګرمه هوا د تخلخل د وجه نه چونکه سپکه وی لهذا د ساه سره دننه لاړه شی او یخه هوا چونکه متکاثف وی ددې وجه نه په هغې کښې سپک والې نه وی . دروند والې وی لهذا هغه دنیا کښې پاتې شی اود یخنۍ باعث جوړیږی ، په هغه هوا کښې یو جانب نه د کرة الماء او دویم جانب نه د زمهریریه تلاصق هم د برودت باعث جوړیږی .

حدیث باندې فلسفیانه اشکالات :- په دې حدیث باندې د اهلِ فلسفه د جانب نه دا اشکال پیش کولې کیږی چه تجربې او مشاهدې سره دا امر ثابت دې چه د دنیا د یخنۍ او ګرمۍ سبب د نمر نزدې والې او لرې والې دې چه کله نمر د دنیا کومې حصې سره نزدې کیږی نو هغلته ګرمی وی اود کوم ځائ نه چه لرې کیږی هغلته یخنی وی . نو بیا د یخنۍ او ګرمۍ سبب د جهنم ساه لره ګرځول

---

[۱] حضرت مولانا شبیر احمد صاحب عثمانی هم په فتح الملهم کښې هم دې لره اختیار فرمائیلی دی ۱۲منه

كوم حده پورې صحيح دی ؟

ددې دوه جوابونه دی : يوخو دا چه اسبابو کښې تزاحم نه وی . د يو څيز اسباب مختلف او متعدد کيدلې شی چنانچه د يخنۍ اود گرمۍ په اسبابو کښې يو سبب څنگه چه د نمر قرب او بعد دې هم دغه شان هغه هم دې چه په حديث کښې بيان کړۍ شو . بلکه دهغې نور هم ډير اسباب دی . مثلاً اوچت ځاۍ باندې کيدل د يخنۍ باعث دې هم دغه شان د سمندر يا د غره قرب اوبعد . صلابت اورخاوت کښې د قطعات ارض اختلاف . د جنس ارض انواع شوره ، د گندهک وغيره د آثارو اختلاف . د رياح (بادونو) دباؤ او احتباس او احتقان وغيره . که چرته صرف د نمر قرب او بعد سبب وې نود سبّی اود کوټته په موسم کښې به دومره تفاوت نه وې حالانکه د دواړو په عرض البلد کښې صرف د ۴۳ د قيقو فرق دې . ددې باوجود کوټته يخه ده او سبی سخت گرم دې . په دې جواب باندې بيا يوځو اشکاله واردیږی . يو دا چه که چرته د جهنم د وجه نه موسم بدليږی نو پکار دی چه قطب شمالی او قطب جنوبی (عرض تسعين) کښې هم شپږ مياشتې يخنی او شپږ مياشتې گرمی وی حالانکه هغلته هميشه يخنی ده گرمی نه ده. همدغه شان ميل کلی يعنې د مدارسرطان اود مدارجدی (تقريباً ½ ــ ۲۳ درجه عرض البلد) دننه اوسيدلو والا خلقو اته موسمونه وی . هرفصل په کال کښې دوه خله راځی نو داسې ولې دی. حرّ جهنم خو په ټوله دنيا باندې کيدل پکار دی . ددې وجه نه د مدارسرطان اوجدی نه کم عرض البلد کښې هم د اتو فصلونو په ځاۍ څلور فصله کيدل پکار دی .

ددې جواب دادې چه ددې اعتراض ثبوت په دې امر باندې موقوف دې چه محققين دې عرض تسعين کښې د ټول کال موسم بالکل يوشان کيدل چه ذره برابرقدرې هم فرق نه راځی . ثابت کړی . که چرته ذره برابر هم فرق وی څنگه چه د عقل تقاضا ده (څکه چه شپږو مياشتو پورې خو هغلته نمرراوتلې وی . اگرچه هغه د افق نه تقريباً د (تقريباً ½ ــ ۲۳ درجې نه زيات اوچتيږی نه) نو هيڅ اشکال نشته . هم دغه شان ددې امر تحقيق دې اوکړۍ شی چه د ميل کلی نه کم عرض البلد کښې مواسم ثمانيه کښې يو شتاء د دويمې شتاء نه او يو صيف د دويم صيف نه څه متفاوت دې يانه . که چرته تفاوت دې نو هيڅ اشکال نشته او که چرته عدم تفاوت محقق شی نو د اصل اشکال د دفع کولو دپاره دويم جواب به متعين کيږی چه عنقريب راروان دې .

دويم اشکال دا کيږی چه نفسِ جهنم نه د حرارت دفعةً پيدا کيدل لازم وو . حالانکه د موسم تبديل په تدريج سره وی . ددې جواب دادې چه د دفعةً حرارت پيدا کيدل اود موسم بدليدل د صحت دپاره سخت مضر دې ددې وجه نه الله تعالی نفسِ جهنم نه خارجيدونکی حرارت لره يو ځاۍ باندې محقق کوی او په تدريج سره يې په زمکه باندې خوروی . همدارنگه دا هم ممکن دې بلکه

Maktaba Tul Ishaat.com

ظاهر هم دادي چه نفس جهنم دفعةً نه خارجيږي بلکه بتدريج خارجيږي اودهغې د ظهور وجه داده چه کله دجهنم مشابهت د حيوان سره اوشو په تنفس کښې او دا هم معلومه شوه چه په ټول کال کښې دوه ساه ګانې د جهنم دی يو خارج او دويمه داخل نود حيوان په شان د تنفس د حرکاتو اتصال هله کيدلې شی چه هريو نفس شپږو مياشتو پورې بتدريج ممتد وی.

دريم اشکال دا کيږی چه د جهنم حرارت د شمس د قرب سره اود جهنم برودت د شمس د بعد سره متلازم ولې دې. کله ددې برعکس ولې نه کيږی ؟ ددې جواب دادې چه د شمس د حرارت د مناسبت د وجه نه حرارت جهنم هم په هغه زمانه کښې ښکاره کيږی په کومه زمانه کښې حرارت شمس. که چرته د بعدشمس په زمانه کښې حرارت جهنم اود قرب شمس په وخت کښې برودت جهنم پيدا کيدلې نو د حرارت او برودت په اجتماع سره به ټول کال موسم يوشان وې او مختلف فصلونه به نه پيدا کيدلې چه سراسرخلاف حکمت دې. نيز موسم صيف کښې د حرارت شمس تحمل کولو دپاره قدرت الهيه باطن جسم کښې حرارت پيدا کوی. پس په کومه زمانه کښې چه دکوم څيز د تحمل اود مقابلې استعداد قدرت پيدا کړو دهغه هم په هغه زمانه کښې پيدا کيدل د حکمت او مصلحت مقتضی دې. د اصل اشکال دويم جواب دادې چه د آفتاب حرارت هم دجهنم نه ماخوذ دې او هغه د جهنم حرارت پخپل ځان کښې جذب کولو سره په زمکه باندې پريږدی څنګه چه د بجلئ بلب د پاورهاوس نه بجلئ لره جذب کولو سره رڼا کوی او آتشی شيشه د نمر شغلو لره جذب کولو سره مقابل څيز باندې غورځولو سره هغه سوزوی. پس سبب ظاهری خو هم دا نمر دې ليکن په هغې کښې چه کوم حرارت دې دهغې سبب جهنم دې لهذا د يخنئ او ګرمئ سبب جهنم لره ګرځول بالکل صحيح دی بيا په دې باندې هم دا اشکال کيږی چه دا تقرير هغه امر لره مستلزم دې چه نفس نمرکښې حرارت کم وبيش وی. په يخنئ کښې دهغې حرارت کميږی او ګرمئ کښې زيات. حالانکه حقيقت ددې خلاف دې. د يخنئ په موسم کښې د يخنئ دا معنی هيڅرې نه ده چه د آفتاب نه حرارت کم شوې دې بلکه آفتاب کښې خو تمازت دومره قدرې وی څومره چه د ګرمئ په موسم کښې وو مګر ددې وجه نه زيات محسوسيږی نه چه آفتاب د زمکې نه لرې کيږی ددې جواب دادې چه دا اشکال په هغه امر باندې موقوف دې چه د آفتاب په حرارت کښې د کمئ بيشئ عدم لره ثابت کړئ شی ممکن دې چه په يخنئ اوګرمئ کښې ذات شمس کښې حرارت مختلف وی مګر مونږ ته دا فرق نه محسوسيږی. دويم داچه که چرته تسليم کړئ شی چه تفاوت نشته دې نو دا به ونيلې کيږی چه آفتاب د جهنم د نفس خارج نه حرارت لره جذب کولوسره دهغې داسې مستقر جوړيږی چه د جهنم نفس داخل هغه حرارت لره واپس نه شی راښکلې. پس نفس داخل محض ګرمې هوا لره راکاږی د آفتاب حرارت لره نه. که چرته په دې باندې دا شبه وارده کړی شی چه د شمس سابقه حرارت علی حالها قائم وی نو هر آئنده کال د نفس خارج د اثر نه په هغې کښې اضافه

کیدل پکار دی نو ددې جواب به دا ورکولې کیږی چه د حرارت په یو خاص درجې سره د ترقئ نه کولو دوه وجې کیدلې شی یو دا چه حرارت لره قبلولو والا جسم دیو خاصې او محدودې درجې استعداد لری دهغې نه زیات استعداد بالکل نه وی لکه د بجلئ آتشی شیشه دخپل استعداد او دمخصوص درجې مطابق حرارت اخذ کولې شی دویمه وجه دا وی چه د منفعل درجهٔ حرارت د موثرد درجهٔ حرارت نه زیاتیدلې نه شی . مثلاً تهرمامیټر یو منټ اینږودلو باندې چه کوم درجهٔ حرارت ښکاره کوی یو گهنټې پورې ایخودلو پورې به هم هغه درجهٔ حرارت وی په هغې کښې به اضافه نه کیږی پس جهنم خواه ساه دننه اخلی یاپی بهر غورځوی، بهرصورت د آفتاب په گرموالی او حرارت کښې هیڅ تفاوت او کمی اوبیشی نه کیږی .لهذا دا وئیل بالکل صحیح شو چه د آفتاب حرارت د جهنم نه ماخوذ دې لهذا د یخنئ او گرمئ سبب حقیقی جهنم دې ، فقط والله تعالی اعلم برموز کائناته.

قد ضبط هذا التقریر اللطیف النفیس فی حلقة درس الجامع للبخاری احقر تلامذة الشیخ واصغر محمد تقی العثمانی الدیوبندی ثم کراچوی غفرالله تعالی له ولوالدیه والمشائخه ولجمیع المؤمنین والمؤمنات آمین.

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین. غرة ربیع الاخر سنه ١٣٨٠هجری

تقریر مذکورسره متعلق داستاذ العلماء حبرنحریر حضرت مولانا شمس الحق صاحب افغانی رایه احقر د اشتکاءِ نار په حدیث باندې د حضرت مولانا رشید احمد صاحب املائی تقریر ملاحظه کړو . خما په نظر کښې هغه قواعد د شرع خلاف نه دی بلکه مطابق دی او حدیث باندې واردیدلو والا د ټولو عقلی اشکالاتو چه کوم جوابونه ورکړې شوی دی هغه نهایتِ قیمتی دی . شارحینِ حدیث هغې طرف ته ډیره کمه توجه اوکړه ،الله تعالی دې جزاءِ خیر ورکړی چه ډیرې اهمې غوټې ئې حل کړې . آمین ›› احقرالعباد شمس الحق صاحب .

د تیر شوی تقریر ضمیمه

یو ملګری طبقهٔ زمهریریه سره متعلق لاندې لیکلې شوی روایات ماته راکړل

(۱) فی تنویر المقباس انه قال امام المفسرین عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فی تفسیر قوله عزوجل حمیم وغساق ((حمیم) ماء حار قد انتهی حرة (وغساق) زمهریر یحرقهم کما تحرقهم النار (مجموعة التفاسیر ص ۔ج۶)

(۲) قال العلامة ابوالبرکات النسفی رحمه الله فی مدارك التنزیل وقیل الحمیم یحرق بحرة والغساق یحرق ببردة (مجموعة التفاسیر ص ۳۰ ج ۵)

(۳) وقال العلامة الخازن رحمه الله تعالی فی تفسیرة وقیل الغساق عین فی جهنم وقیل هو البارد المنتن

Maktaba Tul Ishaat.com

(مجموعة التفاسير ص ۲۰۰ ج ۵)

(۲) وقال الفاضل الشربینی رحمه الله ((لا یذوقون فیها بردأ)) قال عطاء والحسن ای راحة وروحا ای ینفس عنهم حر النار (وبعد سطرین) وروی عن ابن عباس رضی الله عنهما ان البرد النوم ومثله قال الکسائی وابوعبیدة تقول العرب منع البرد البرد ای اذهب البرد النوم (وبعد سطر) وعن ابن عباس رضی الله عنهما الغساق الزمهریر یحرقهم ببردة (السراج المنیر ص ۲۲۴ ج ۴)

(۵) وقال الامام ابن کثیر رحمه الله اما الحمیم فهو الحار الذی قد انتهی حرة واما الغساق فهو ضده وهو البارد الذی لا یستطاع من شدة بردة المؤلم ولهذا قال عزوجل (واخر من شکله ازواج) ای واشیاء من هذا القبیل الشیء وضده یعاقبون بها (وبعد سطر) وقال کعب الاحبار غساق عین فی جهنم یسیل الیها حمة کل ذات حمة من حیة وعقرب وغیرذلك فیستنقع فیؤتی بالادمی فیغمس فیها غمسة واحدة فیخرج وقد سقط جلدة ولحمه عن العظام ویتعلق جلدة ولحمه فی کعبیه وعقبیه ویجر لحمه کله کما یجر الرجل ثوبه رواه ابن ابی حاتم (تفسیر ابن کثیر ص ۴۲ ج ۴)

(۶) وقال العلامة الالوسی رحمه الله واخرج ابن جریر عن کعب انه عین فی جهنم تسیل الیها حمة کل ذی حمة من حیة وعقرب وغیرهما یغمس فیها الکافر فیه تساقط جلدة ولحمه واخرج ابن جریر وابن المنذر عن ابن عباس رضی الله عنهما انه الزمهریر (وقال فی تفسیر واخر من شکله ازواج) واخر ای ومذوق اخر وفسرة ابن مسعود رضی الله عنه کما رواه عنه جمیع بالزمهریر (روح المعانی ص ۲۱۵ ج ۲۳)

(۷) وقال ابوحیان رحمه الله عن ابن مسعود رضی الله عنه واخر من شکله هو الزمهریر (البحر المحیط ص ۴۰۶ ج ۷)

(۸) وقال الشیخ ثناء الله واختلفوا فی معناه قال ابن عباس رضی الله عنهما هو الزمهریر یحرقهم ببردة کما تحرقهم النار بحرها ومجاهد ومقاتل هو الذی انتهی بردة (تفسیر مظهری ص ۱۳۳ ج ۸)

دي روایاتو لره لیدلو سره خوشحالی اوشوه چه کم ازکم څه منشاء خو شته . ددي روایاتو د سند تحقیق بنده ونه کړي شو بهرکیف اوس دا لاندي امور قابلِ غورډی

(۱) محدثینو ددې روایاتو تخریج نه دي کړي . پس صرف د مفسرینو تخریج به وزن دار نه وی . فانه لکل فن رجال

(۲) دا تفسیر نه حقیقةً مرفوع دي نه حکماً . که چرته غیر مدرک بالقیاس او غیر مستنبط من قرآن وغیرمفهوم من اللغه وي نو واقعی بحکم رفع به وو .

(۳) که چرته دا تفسیر د حضورصلی الله علیه وسلم نه ثابت وی نو په دي کښي به د صحابو او من بعدهم اختلاف نه وي

(۴) د حضرت کعب احبار رضی الله عنه تفسیر او دغه بیان فرموده تفصیل د غیرِ مدرک بالقیاس کیدلو د وجه نه د مرفوع په حکم کښې دي. پس قول زمهریر (چه موقوف دي) دغې د معارضې صلاحیت نه لري

(۵) بعضې مفسرینو هغې لره په ((قیل)) سره نقل کړې دي چه دلیل د ضعیف دي .

(۶) قرآن او حدیثو کښې د انذار او تخویف دپاره د انواعِ عذاب تفاصیل نهایت په بسط وشرح . . ه مذکور دی مګر د زمهریر ذکر چرته هم نه ملاویږی . معرض بیان کښې سکوت د دلیل عدم دې

(۷) د قرآن او حدیث په اصطلاح کښې نار او جهنم مترادف دی . او ((لایذقون فیها برداً)) کښې چه کوم تاویلات کړې شوی دی . په هغې کښې بلاضرورت د خلافِ ظاهر او متبادر قول کړې شوې دې چه جائز نه دې .

(۸) د حدیث زیرِ بحث (اشتکاء نار) تقریربهرکیف قولِ زمهریر نه مستثنی دې (کمامر)

فقط والله تعالی اعلم بتفاصیل کائناته.اللهم اعذنا برحمتك من جهنم وما فیها مما نعلم من انواع عذابها وممالانعلم. آمین.

رشید احمد ۲۷ جمادی الاخره سنه ۷۹ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿یٰٓاَیُّهَا النَّبِیُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ ﴾ (الی قوله تعالی) ﴿اِنَّمَا یُرِیْدُ اللّٰهُ لِیُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَیْتِ وَیُطَهِّرَكُمْ تَطْهِیْرًا ۝ وَاذْكُرْنَ مَا یُتْلٰی فِیْ بُیُوْتِكُنَّ ﴾

عمدة التفسیر لآیة التطهیر

د اهلِ بیت تحقیق

سوال : شیعه وائی چه هرکله د قرآن کریم آیت ﴿اِنَّمَا یُرِیْدُ اللّٰهُ لِیُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَیْتِ وَیُطَهِّرَكُمْ تَطْهِیْرًا ﴾ نازل شو نو حضورصلی الله علیه وسلم اهلِ بیت یعنې حضرت علی حضرت فاطمه . حضرت حسن . حضرت حسین رضی الله عنهم لره پخپله کمبل کښې داخلولو سره اوفرمائیل ((اللهم هؤلاء اهل بیتی)) اودهغوی دپاره ئې دعا اوکره . حضرت عائشې رضی الله

Maktaba Tul Ishaat.com

عنها هم د شرکت درخواست اوکړو نو دوی صلی الله علیه وسلم هغې ته اجازت ورنه کړو . ددې قصې څه حقیقت دې ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب : آیتِ کریمه «**انما یرید الله – الایه**» کښې د اهلِ بیت نه مراد ازواجِ مطهرات رضی الله عنهن دی او په دې باندې لاندې دلائل دی :

(۱) ددې آیت په سیاق او سباق کښې د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن ذکر دې

(۲) ددې آیتونو شانِ نزول دادې چه د فتوحاتو نه پس ازواجِ مطهراتو رضی الله تعالی عنهن په مصارفو کښې د څه فراخئ درخواست اوکړو . په هغې باندې دا آیتونه ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ نازل شو په دې کښې ازواجِ مطهراتو رضی الله تعالی عنهن ته اختیارورکړې شو چه هغوی دینا لره خوښوی یاد حضورصلی الله علیه وسلم معیت لره . په دې امتحان کښې حضرت عائشه رضی الله عنها د ټولو نه ممتازه او اعلی کامیابی حاصله کړه . نورې بیبیانې رضی الله عنهن هم کامیابه شوې چه هغوی هم د دنیا په مقابله کښې د حضورصلی الله علیه وسلم معیت اختیارکړو . په دې امتحان کښې د اعلی کامیابئ . اود اوچتې حوصلې اود الله اود الله درسول صلی الله علیه وسلم د رضاساتلو په صله کښې الله تعالی ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن باندې بې شمیره انعامات وکړل چه د هغې تذکره په دې آیتونو کښې ده . فرمائی :

(۱) ﴿ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَـٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴾ په دې آیت کښې ددې انعام بیان دې چه د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن دپاره هرنیک کار باندې دوه چنده اجر دې .

(۲) ﴿ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ ﴾ په دې کښې دویم انعام ذکردې چه د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن رتبې ته د دنیا یو ښځه هم نه شی رسیدلې .

(۳) ﴿ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴾ دادریم انعام شو

(۴) ﴿ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴾ دا څلورم انعام دې چه ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن لره امهات المؤمنین کرځولو سره همیشه دپاره امت باندې حرامې کړې شوې

(۵) ﴿ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَٰجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ ﴾ په دې کښې د پنځم

انعام ذکردې.

د ﴿لَا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعۡدُ﴾ دوه تفسیرونه کړې شوی دی : یوداچه ماقبل کښې ذکر شوی صفات چه په کومو ښځو کښې ونه موندلې شی هغوی تاسو دپاره حلالې نه دی . ماقبل کښې د اقاربو دپاره د مهاجرات قید دې اود مطلق نساء دپاره د مؤمنات قید دې . ارشاد دې چه ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحۡلَلۡنَا لَكَ أَزۡوَٰجَكَ ٱلَّٰتِيٓ ءَاتَيۡتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيۡكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِي هَاجَرۡنَ مَعَكَ وَٱمۡرَأَةً مُّؤۡمِنَةً إِن وَهَبَتۡ نَفۡسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنۡ أَرَادَ ٱلنَّبِيُّ أَن يَسۡتَنكِحَهَا﴾
حاصل دادې چه په رشته دارو زنانو کښې غیرمهاجر او په نورو زنانو کښې کتابیه تاسو دپاره حلالې نه دی.

دویم تفسیرداچه هغه ازواجِ مطهرات چه ددې آیت د نزول په وخت کښې ستاسو په عقد کښې وې دهغوی نه سوانورې تولې زنانه په تاسو باندې حرامې کړې شوې «**ولا ان تبدل بهن من ازواج**» مطلب دادې چه په موجوده بیبیانو کښې چاره د بدلولو په نیت سره طلاق ورکول حلال نه دی . په دې کښې ازواجِ مطهراتو باندې دا انعام دې چه همیشه دپاره د حضورصلی الله علیه وسلم ذات لره دهغوی دپاره مخصوص کړې شو

غرض داچه امتحان د ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن اوشو او په دې باندې دا انعامات هم دهغوی دپاره بیانیږی په دې سره ثابته شوه چه د اهلِ بیت نه ازواجِ مطهرات دی.

(۳) که چرته د اهلِ بیت نه علی ، فاطمه ، او حسنین رضی الله عنهم مراد واخستلې شی نو اشکال لازمیږی چه کله الله تعالی د حضورصلی الله علیه وسلم د دعا نه بغیر د تطهیراهلِ بیت بشارت ورکړې وو نو اوس بیا هغوی لره جمع کولوسره دهغوی د پاره د تطهیردعا کول تحصیل حاصل بلکه لایعنی او فائدې دی.

حقیقت دادې چه د اهلِ بیت نه مراد ازواجِ مطهرات دی . حضورصلی الله علیه وسلم چه کله د رحمت سمندر لره په جوش کښې اوکتلو نو اولاد لره ئې هم توسعا په اهلِ بیت کښې داخلولوسره دهغوی دپاره ئې هم د تطهیردعا اوکړه . یعنې ازواجِ مطهرات خو د اهلِ بیت په مفهوم کښې حقیقة داخلې وې اودهغوی د تطهیربشارت بغیر د دعا نه ملاؤ شوې وو او اولاد لره حضورصلی الله علیه وسلم د اهلِ بیت په مفهوم کښې توسعاً داخلولوسره دهغوی دپاره یې د تطهیردرخواست اوکړو. چنانچه د ام سلمه رضی الله عنها اود بعضې نورو روایاتو مطابق حضرت عائشې رضی الله عنه چه کله د شمولیت درخواست اوکړو نوارشاد اوشو «انک علی خیر» یا « انک الی خیر» یعنې تاسو

Maktaba Tul Ishaat.com

دعوی نه بهترحالت باندې ئې ، ځکه چه ستاسو تطهیرخو الله تعالی ځما د درخواست نه بغیر فرمائیلي دي.

اشکال: آیتِ تطهیر کښې دمذکرصیغې دی.دهغې نه ازواجِ مطهرات اخستل څنګه صحیح دی؟

جواب: د مؤنث دپاره د جمع مذکر صیغه استعمالول کلامِ عرب کښې معروف دی . قرآن کریم کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام په قصه کښې دی «**قال لاهله امکثوا**» شرح شواهدالکشاف کښې فرمائی **ربما خوطبت المرأة الواحدة بخطاب الجمع المذکر یقول الرجل عن اهله فعلوا کذا (الی قوله) ومنه قوله تعالی حکایة عن موسی علیه السلام قال لاهله امکثوا**.ددې نه پس ئې دوه شعرونه هم پیش کړی دی . شعر:

فان شئت حرمت النساء سواکم وان شئت لم اطعم نقاخا ولا بردا

فان تنکحی انکح و ان تتأیمی و ان کنت افتی منکم اتأیم

(ص۳ طبع مصر)

د ذکر شوی جواب نه علاوه دا جواب هم ورکړې شوې دې چه لفظ د «اهل» مذکر دې دده د رعایت د وجه نه مذکر صیغې راوړلې شوی دی.

دریم جواب دادې چه اهلِ بیت کښې په خپله رسول الله صلی الله علیه وسلم هم دې ددې وجه نه په صیغه د تذکیرسره خطاب اوفرمائیلې شو.

شیعه ګان وائی چه آیتِ تطهیرپه اصل کښې بل مقام باندې وو ، جامعینِ قرآن هغه په ازواجِ مطهراتو باندې منطبق کولو دپاره ذکرازواج په مینځ کښې ایخودلې دې.

ددې جواب دادې چه شیعه پخپل قولِ مذکور کښې په خپله د تحریفِ قرآن د عقیدې اعتراف کوی او حقیقت هم دادې چه د شیعه په قرآن کریم باندې ایمان نشته ، د تفصیل دپاره د بنده رساله «حقیقتِ شیعه» اوګورئ ، پس هرکله چه شیعه په قرآن کریم باندې ایمان نه لری اودهغه د محرف کېدلو عقیده لری نو دقرآن ددې آیت نه هغوی دائمه د تطهیراو عصمت دپاره استدلال په کومه خله کوی ؟ بیا که چرته دهغوی قولِ مذکور بفرضِ محال تسلیم هم کړئ شی نو لفظِ اهلِ بیت لره ائمه سره مخصوص کولو او ازواجِ مطهراتو رضی الله عنهن لره دهغې د مفهوم نه خارجولو باندې څه دلیل دې ؟

بعضې حضرات د اهلِ بیت تخصیص بالازواج دپاره لاندې دلائل بیانوی

(۱) ﴿ قَالُوٓا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَـٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴾ کښې حضرت سارة علیها السلام ته اهلِ بیت سره خطاب کړې شوې دې

(۲) ﴿فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ﴾ کښې اهلِ بیت نه ام موسی علیه السلام مراد دی

(۳) عام عرف کښې ((اهلِ خانه)) ((اهلِ بیت)) ((اهلیه)) او ((کوروالا)) صرف هم ښځې ته وئیلې کیږی.

(۴) د کور په افرادو کښې د ښځې نه سوا بل چالره په کورکښې همیشه دپاره قیام نه وی چنانچه مذکر اولاد بالغیدلو نه پس خپل کور جدا جوړوی . بلکه هلکان چه ترڅو پورې والدینو سره وی هغه زمانه کښې هم دهغوی زیات وخت د کور نه بهر تیریږی . او جینکئ واده کیدلو نه پس د کور نه رخصتیږی . مگر دا دلائل وزنی نه دی

د قرآن کریم . احادیثو اود کلام عرب په مواقع استعمال باندې نظر اچولوسره دا حقیقت مخې ته راځی چه توسعاً د اهلِ بیت اطلاق د کور په ټولو افرادو باندې بلکه په پوره خاندان باندې وی . اگرچه په کورکښې یوځائ نه اوسیږی . دحضرت ساره علیها السلام سره د ملائکو په خطاب کښې هم د اهلیت نه پوره خاندان مراد دې .

خلاصه د بحث داچه آیتِ تطهیرکښې د سیاق سباق او شانِ نزول مدنظر د اهلِ بیت خطاب هم ازواجِ مطهراتو سره مخصوص معلومیږی . حضوراکرم صلی الله علیه وسلم توسعاً اولاد لره هم په هغوی کښې شامل کړو بلکه پخپله آیت کښې هم صیغه د تذکیر هغه توسع طرف ته اشاره کیدلې شی ممکن ده چه حضوراکرم صلی الله علیه وسلم هم ددې اشارې په بناء باندې د اولاد دپاره دعا فرمائیلې وی . فقط والله تعالی اعلم ۷جمادی الاخره ۹۲هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

کتاب السلوک

رفع د تعارض په مابین دمختلفو عباراتو کښې

په باره د اصلاح کښې له غیر اصلاح نه

سوال آیا دیو داسې سړی سره اصلاحی تعلق ساتل چه په فن کښې خو بصیرت لری مګر صالحه نه وی صحیح ده اوکه نه ؟ په دې باره کښې حضرت تهانوی رحمه الله تعالی په دوو مختلفو ځایونو کښې تحقیقی تحریرفرمائیلې دې:

(۱) فرمائی چه د شیخ ولی کیدل ضروری نه دی ، مقبول کیدل یی ضروری نه دی . البته د فن پیژندل او په هغې کښې مهارت یی ضروری دې . لکه طبیب چه دهغه پرهیزګارکیدل ضروری نه دی د فن پیژندل البته ضروری دی . هم دغه شان که چرته اعمالِ صالح وی .تقوی وی . ولایت به حاصل شی اوکه نه نوشیخ نه وی. البته دا ضرور ده چه که چرته شیخ ولی هم وی نوډهغه په تعلیم کښې به برکت زیات وی . (ملفوظات کمالات اشرفیه مطبوعه مکتبه تهانوی ص ۳۱ ملفوظ ص ۷۸)

(۲) *کار مرداں روشنی وگرمی ست کاردوناں حیلہ وبے شرمی ست*

پیژندل پکار دی چه څنګه د مرضِ ظاهری د علاج دپاره د داسې طبیب ضرورت دې چه پخپله هم صحیح اوتندرست وی مریض نه وی او د نورو علاج هم کولې شی څکه چه که چرته پخپله مریض وی نوبیا دا طبی مسئله ده چه : ((رائ العلیل علیل)) . اګرچه هغه طبیب دې مګر دهغه رایه قابلِ اعتماد نه ده ، که چرته هغه صحیح او تندرست دې مګر دعلاج طریقه نه پیژنی نو بیا هم هغه دمریض مطلوب ندې اګرچه پخپله ښه دې ، هم دغه شان د امراضِ باطنی د علاج دپاره د داسې شیخ او مرشد حاجت دې چه پخپله هم متقی اوصالح وی . مبتدع اوفاسق نه وی اود نورو هم تکمیل اوکړې شی . څکه چه که چرته بدې عقیدې او بدعمله وی نو اولاً په هغه باندې دا اطمینان نشته چه دې به خیرخواهئ سره تعلیم کوی بلکه غالبه خو هم داده چه په عقیده کښې دخپل څان په شان د جوړولو کوشش به کوی او عمل کښې هغه ته به ددې وجه نه نصحیت نه شی کولې چه پخپله دهغې کوونکې دې . هم دا خیال به یی وی چه که چرته نصحیت اوکړم نو دا سړې به پخپل زړه کښې دا وائی بلکه غالبه داده چه خپل څان نیک ثابتولو لره به خپلې بدعملئ لره په تاویل سره صحیح کول غواړی نو په دې کښې دلوئې ګمراهئ خطره ده . دویم دا چه دهغه په تعلیم کښې به انوار اوبرکات اوتاثیراو امدادِ غیبی نه وی - الخ . په دې کښې تطبیق یا ترجیح بیانولوسره تسلی اوکړئ . بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب وجه د توفیق : اول عبارت نه مقصد دادې چه غیرولی ماهرفن نه

داسې خواص چه په صحيح او سقيم کښې امتياز کولې شي په دوو طريقوسره استفاده کولې شي
«الف» تشخيص دمرض اوتجويز دعلاج کښې دهغه بيان شوى کلياتو لره پيشِ نظر ساتلوسره دخپلو حالاتو جائزه واخلى او د جزئياتو راتللو والا تشخيص او تجويز لره دهغه ماهرِفن د بيان شوى کلياتو نه دې استنباط کړى.

«ب» دعلاج په غرض خپل حالات دې دهغه وړاندې پيش کړى اودهغه د تشخيص او تجويز د صحت اوبيمارئ جائزه دې واخلى . که چرته د ذوقِ سليم په وجه دهغه په تشخيص او تجويز باندې زړه مطمئن وى نو هغې باندې دې عمل وکړى والا فلا . ددې مثال دهغه سړى په شان دې چه طبيب کامل خو نه دې مګر د طبيبِ کامل د رائې د صحت او بيمارئ معلومولو استعداد لرې . حاصل دا چه غيرِ ولى په فن کښې که هرڅنګه مهارت لرى په غرض دعلاج دهغه وړاندې کامل تسليم اوتفويض . انقياد اواعتماد . اطلاع او اتباع بدون له تفکر اوتدبر نه هيچرې جائز نه ده . د دويم عبارت همدا مطلب دې.

د ترجيح وجوه

«۱» د کليد مثنوى مضمون مدلل دې اود ملفوظاتو غيرمدلل . لهذا د کليد مثنوى مضمون به راجح وى . ملفوظاتو کښې چه د طبيب سره بطورتمثيل دليل بيان کړې شوې دې هغه هم مخدوش دې ځکه چه د طبيب ولى کيدل اګرچه ضرورى نه دى مګر صحيح وتندرست کيدل ضرورى دى . پس څنګه چه د طبيبِ ظاهرامراض ظاهره نه تندرست کيدل ضرورى دې بعينه هم دغه شان د طبيب باطن امراض د باطن نه تندرست کيدل ضرورى دى . د رائ العليل عليلٌ اصول د مسلم او مشاهدومنقول کيدلو نه علاوه معقول هم دى . په دې وجه چه د علاج دپاره کمالِ عقل وکمالِ سکون ضرورى دې اود مرض د وجه نه د بل قوى په شان قوة عقليه کښې هم ضعف راتلل لازم او مشاهد دې . نيز د تکليف د وجه نه چه کوم انتشار پيدا کيږى په هغې سره قوة فکريه کښې دکارکولو پوره صلاحيت نه پاتې کيږى بعينه هم دغه شان مريضِ باطن د کمالِ عقل وسکونِ قلب نه خالى وى . کمالِ عقل په هغه کښې ددې وجه نشته چه شريعت عينِ عقل دې ددې وجه نه قرآن کريم صرف کامل الايمان خلقو ته د «رجال» لقب ورکړې دې . وقال العارف الرومى رحمه الله تعالى:

در اشارتهاش را بينى زنى — مرد پندارى وچوں بينى زنى

ايں قدر عقلے که دارى گم شود — سرکه عقل ازوے بپرودم شود

پس کوم حده پورې يې چه په شريعت کښې نقصان وى هغه حده پورې به په عقل کښې فتور لازم وى او سکونِ قلب ځکه نه شى کيدلى چه دهغې تحصيل منحصردې په تعلق مع الله کښې سر

Maktaba Tul Ishaat.com

خومره چه دا تعلق کمزوري وی سکونِ قلب به ناقص وی اودهغې ضد یعنې انتشار به موجود وی نوبابته شوه چه غیرولی د کمالِ عقل وکمالِ سکون نه خالی وی . د ضعف عقل اود انتشار شکاروی لهذا په هغه کښې د معالج جوړیدلو صلاحیت نشته

(۲) د کلید مثنوی اوله حصه حضرت اقدس پخپله پخپل قلم سره لیکلې ده لهذا دهغې نسبت حضرت طرف ته بلاواسطه دې اود ملفوظاتو نسبت بواسطهٔ ناقل دې چه په هغې کښې احتمال الخطا فی السماع والفهم والتعبیرموجود دې .

(۳) دا امرمسلم دې چه د یو کتاب په تصنیف باندې کوم حده پورې تحقیقِ عمیق نظرسره کار اخستلې کیږی په عاموملفوظاتو کښې دومره اهتمام نه وی اونه کیدلې شی . لهذا که چرته هغه ملفوظاتو لره حضرت د تصحیح په غرض کتلی هم وی نو بیا هم دهغې په مقابله کښې د کلیدمثنوی تحقیق به واجب القبول وی . والتوفیق احسن من الترجیح .

فقط والله تعالی اعلم وهو العاصم ولا حول ولاقوة الابه ولا ملجاولامنجامنه الاالیه

رشید احمد ۲۷جمادی الاخره سنه ۸۲هجری

جواب له طرفه د مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله تعالی

بسم الله الرحمن الرحیم

د رفع تعارض چه کوم تقریر پورته ذکرکړې شوې دې هغه هم صحیح اومحتمل دې لیکن خما زړه ته په اول کرتې دا خبره زیاته نزدې ده چه کمالاتِ اشرفیه کښې یوعلمی تحقیق او امکانِ عقلی باندې بحث دې چه شیخ که چرته ماهرِفن وی اود مرید تدبیرصحیح وکړی مگرپخپله عامل نه وی نو مرید دهغه د اتباع نه درجه کمال ته رسیدلې شی نه عقلاً څه څیز مانع دې نه شرعاً . «ان الله یزید هذالدین بالرجل الفاجر» او امثال ددې دپاره کافی دی

او کلید مثنوی کښې هغه طریقه ښودلې شوې ده چه عادةً ضروری ده . تجربه او عادت په هغې باندې شاهد دې چه محض امکانِ عقلی سره چرته په دنیا کښې کار نه چلیږی ترڅوپورې چه اسبابِ مناسب اختیارنه کړې . فاسق سړې اگرچه ماهرفن وی په هغه باندې دا اعتماد نه شی کیدلی چه هغه به دده تدبیرصحیح اوکړی شی . چه هرکله اعتماد نشته نوعلاج بیکاره دی .

خلاصه داده چه رومبنې مضمون د علمی تحقیق اود امکانِ عقلی اوشرعی بیان دې چه عموماً د صلاحِ حال دپارهٔ عادةً اوتجربةً کافی کیږی نه او په دوېم مضمون کښې صحیح طریقه اوښودلی شوه چه دهغې نه بغیر عادةً اصلاح نه کیږی

بنده محمدشفیع ازدارالعلوم کراچی

۲۸ رجب المرجب سنه ۸۶ هجری

بیعت مقصود نه دي اصلاح مقصود ده

سوال: که چیرته زید د یو پیر مرید نه وی او هغه مړ شی یا په ټول عمرکښې چالره مرشد جوړ نه کړی نو څه قسمه ګناه خو به نه وی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب. له بیعت نه مقصود اصلاح ده او هغه هلته کیږی چه دیو کامل سره اصلاحی تعلق اوساتی اګرچه بیعت نه وی. بیعت مقصود نه دي اصلاح مقصود ده. فقط والله تعالی اعلم. غره رمضان ۸۸ هجری

د تصوف حقیقت

سوال: نن سبا عام طورباندې دمدارسِ دینیه یوڅو استاذان او طلبه او دهغوی نه علاوه نورو عام لره هم کتلې کیږی چه هغوئ تصوف او اهلِ تصوف ته د نفرت په نظرسره ګوری اوهغوی پورې خندا کوی لهذا دهغې وضاحت کولو سره مونږ ته تسلی راکړئ چه د تصوف شرعاً څه حقیقت دې اودهغې د قرآن اوحدیثو نه څه ثبوت دې؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د آخرت نه د بې فکره د تصوف نه د برطرفئ سبب دادې چه چه د تصوف په ذریعې اصلاحِ باطن او فلاحِ آخرت حاصلیږی چه دعلم نه اصل مقصود دې. چونکه تصوف حبِ جاه اومال کښې د مبتلا ملایانو د نفسانی تقاضو خلاف دې ددې وجه نه هغوی ددې تحقیرکوی. ددې مثال بعینه دادې چه په عوام الناس کښې هغه خلق چه په هغوی کښې د دین فکر نه وی او هغوی آزادانه ژوند تیرول غواړی هغوی علماءِ دین ته د نفرت په نظر سره ګوری او پخپلو مجالسو کښې هغوی پسې بدې ردې وائی چه دهغې وجه صرف همداده چه هغوی دخپلو نفسانی خواهشاتو په تکمیل کښې علماءِ حق لره خنډ ګنی، د تصوف ضرورت د قرآن او حدیثو نه ثابت دې علاوه ددې نه عقلاً هم دهغې ضرورت بدیهی او ښکاره دې ددې تفصیل دادې چه د احکام شریعت دوه قسمه دی: (۱) ظاهرسره متعلق (۲) باطن سره متعلق.

د اعمالِ باطنه وجود قرآن او حدیث نه ثابت دې اودهرسړی وجدان هم دهغې شهادت ورکوی. علاوه ددې نه مسلمات عقلیه او متفق علیه حقائقو کښې دې. قرآن کریم کښې ارشاد دې «**وذروا ظاهرالاثم وباطنه**» ددې نه علاوه حسد، کبر، ریا، حب مال، حبِ جاه وغیره رذائل اود دهغې متقابلات صفات محموده، اخلاق رذیله نه د تخلیه او اخلاق حمیده نه د تحلیه حکم. د اول علاج اود دویم د تحصیل طریقې قرآن او حدیثو کښې باربار ډیر په کثرت سره ذکر دی. بس هغه اعمال باطنه یعنې د رذائلو ازاله او اخلاق حمیده د تحصیل سره متعلق د علم نوم تصوف دې

که عقلی لحاظ سره هم وکتلې شی نو بیا هم د تصوف ضرورت بدیهی دې په دې وجه چه هرکله

Maktaba Tul Ishaat.com

امراضِ باطنه په نصوصِ شرعیه سره ثابت دی او مشاهده دی نو دا به هم تسلیمول پیښیږی چه الله تعالی به دهغې د اصلاح او د علاج طریقې هم ښودلې وی ورنه الله تعالی طرف ته به د ظلم نسبت کیږی چه اخلاق رذیله خو ئې پیدا کړه مګر دهغې علاج ئې ونه ښودولو.

حضرت امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی نه د فقه تعریف داسې منقول دې: «الفقه معرفة النفس مالها وماعلیها» (توضیح ص ۱۰) داتعریف تصوف ته هم شامل دې بلکه اعمالِ باطنه چونکه زیات اهم دی تردې پورې چه د اعمالِ ظاهره وجود وعدم اودهغه اعتبار هم اعمالِ باطنه باندې موقوف دې ددې وجه نه د تعریف مذکور مطابق د فقه اهمه شعبه تصوف شو. د فقه اعمالِ ظاهره سره تعلق ساتلو والا شعبه ثانوی درجه لری. د علم باطن د اهمیت پیشِ نظر د فقهې دهغه شعبې نوم «تصوف» کیخودلې شو مګر بې عمله مولیانو تصوف لره د فقه د مفهوم نه داسې اوچت کړو چه د فقه په لفظ کښې تصوف طرف ته د هیڅ قسمه التفات څه ګنجائش پرې نه خودلو

غرض داچه د تصوف حقیقت صرف دومره دې چه اعمالِ باطنه سره متعلق علم حاصل کړې شی او دهغه ضرورت قرآن او حدیث. فقه او عقل سره ثابت شو. باقی د مصلح کار صرف دا پاتې کیږی چه هغه په یو سړی کښې د مرض تشخیص کولو سره نسخه تجویز کوی مرض اوعلاج خو منصوص دې. د مرض تشخیص اود نسخې تجویز خو مصلح کوی. ددې نه علاوه مصلح بعضې داسې تدابیر اختیاروی چه دهغې تعلق فراست او تجربې سره دې چونکه هغه تدابیرو لره مقصود نه ګڼلې کیدل بلکه ذریعه مقصود (اصلاح باطن) دی ددې وجه نه دهغه تدابیرو ثبوت د قرآن اوحدیث نه ضروری پاتې نه شو.

داسې بې فکره ملایانو ته که چرته څوک د اصلاحِ باطن مشوره ورکوی نودهغوی نفسِ اماره دا عذر پیش کوی چه نن سبا یو بزرګ داسې نشته چه دهغه نه اصلاح وکړې شی هم دداسې خلقو په باره کښې حضرت رومی رحمه الله فرمائی. شعر:

آب کم جو تشنګی آور بدست تا بجوشد آبت از بالا و پست

د معالج نه ملاویدلو شکایت د دې خبرې دلیل دې چه د علاج فکر نشته او مرض لره مرض نه ګڼلې کیږی. د امراضِ جسمانیه د علاج خو دا حالت دې چه لږ شانتې په خیته کښې درد وی نو هرسړې د معالج په لټه کښې شروع شی مګر د آخرت فکر نشته ددې وجه نه د معالج نه ملاویدلو شکایت کولې کیږی. آیا دا الله تعالی طرف ته د ظلم نسبت به نه وی چه امراضِ باطنه خو ئې پیدا کړه مګر معالج ئې یو هم پیدا نه کړو. یا داسې تعبیر وکړئ چه د آخرت د تباهئ اسباب ئې پیدا کړه مګر دهغې نه د نجات حاصلولو یوه لاره یې هم پیدا نه کړه. که چرته داسې اوونیلې شی چه هرکله د امراض باطنه علاج په قرآن او حدیثو کښې موجود دې نو علماء خپل علاج هم پخپله

کولې شی چا سره هم د اصلاحی تعلق ساتلو ضرورت نشته ، دا خیال ددې وجه نه صحیح نه دې چه اولاً قرآن او حدیث کښې مذکوره نسخو لره صرف اهلِ فن پیژنی د نورو علماؤ هغه ځائ پورې رسیدل نه کیږی .ثانیاً د امراضِ جسمانیه علاج صرف د طب د کتابونو په مطالعې سره نه شی کیدلې بلکه دهغې دپاره یوماهرِ فن طرف ته رجوع کول ضروری دی هم دغه شان د امراضِ باطنه علاج هم بغیر د صحبتِ کامل نه نه شی کیدلې ، ضرورتِ صحبت باندې مزید دلائل د بنده په کتاب ارشاد القاری الی صحیح البخاری کښې مذکور دی . الله تعالی دې مونږ ټولو ته د آخرت فکر او د شوقِ وطن نعمت رانصیب کړی ، د نفس او شیطان د چالونونه دې پخپل امن کښې اوساتی . والله العاصم ۱۵ جمادی الاخری سنه ۹۲ هجری

دحضرت علی رضی الله عنه سره د حسنِ بصری رحمه الله ملاقات او حضرت علی رضی الله عنه نه د باطنی سلسلو د ابتداء حکمت

سوال : له بعضې حضراتو نه معلومه شوې ده چه د حضرت حسن بصری رحمه الله ملاقات حضرت علی رضی الله عنه سره نه وو شوې لیکن سلسله چشتیه کښې دا لیکل کیږی چه حضرت علی رضی الله عنه د حضرت حسن بصری رحمه الله پیر(مرشد) وو او ددې وجه هم ولیکئ آیاچه صرف د نقشبندیه سلسلې نه سوا باقی ټولې سلسلې دحضرت علی رضی الله عنه شروع شوې وې؟ د دواړو خبرو جواب په تفصیل سره ولیکئ . بینواتوجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب :

د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالی ملاقات د حضرت علی رضی الله عنه سره ثابت دې (۱) (تهذیب التهذیب) دیو صحابی څه جزئی فضیلت د بل صحابی دمطلقِ فضیلت سره منافی نه دې چنانچه حضرت صدیق اکبررضی الله عنه ته دمطلقِ فضیلت حاصلیدلو باوجود د فتوحاتو فضیلت حضرت عمر رضی الله عنه ته او د کثرتِ روایتِ حدیث فضیلت حضرت ابوهریره ، انس ، عائشه رضی الله عنهم ته دې . هم دغه شان د اشاعتِ علم باطن جزئی فضیلت حضرت علی رضی الله عنه ته دې . مشهور حدیث «انا مدینة العلم وعلی بابها» کښې شاید هم دا مراد وی . ددې یوعقلی وجه دا هم ده هغه داچه د افادې او استفادې باطنی دپاره خاص مناسبت او مزاج ضروری دې او دا امر نسبی تعلق خصوصاً پرورش والا ماشوم کښې زیات ښکاره وی . فقط والله تعالی اعلم

۱۱ جمادی الاخره سنه ۸۹ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د شیخ کامل علامات

سوال: دیو متبع سنت شیخ کامل علامات اود هغه پیژند څه دی ، آیا دشیخ اودهغه د مریدانو دپاره دشریعت اتباع ضروری ده ، اوآیا شریعت باندې د تللو نه علاوه هم معرفت حاصلیدلې شی ؟ آیا اصلاح باطن او تزکیه نفس د اتباع شریعت نه علاوه حاصلیدلې نه شی؟ اوکه دواړه څیزونه اتباع شریعت او شریعت باندې پوره پوره عمل کولو باندې موقوف دی که چرته څوک اووائی چه شریعت او معرفت دواړه څیزونه جدا جدا دی ، د داسې سړی په باره کښې دشریعت څه فیصله ده ؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب: د شیخ کامل علامات دادی:

(۱) دهغه د ژوند په هره شعبه کښې پوره طور باندې متبع سنت وی او خپل متعلقینو او مریدانو ته هم هره معامله کښې د اتباع سنت تلقین اوتاکید کوی .

(۲) د امیرانو او غنیانو (مالدارو) په ځائ صلحاء او علماء حق هغه طرف ته زیات متوجه وی اودهغه سره عقیدت لرَی .

(۳) هغه سره کیناستلوسره د الله تعالی یاد اود آخرت فکر او د دنیا نه بې رغبتی پیدا کیږی .

(۴) هغه سره د اصلاحی تعلق ساتلو والا اکثریت ظاهراً اوباطناً د شریعت پابند وی .

داتباع شریعت نه سوا د تزکیهٔ نفس او داصلاح باطن هیچرې یو صورت ممکن نه وی **قال الله تعالی** ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾﴾ **وقال الله تعالی** ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ﴾ کوم سړې چه معرفت او طریقت لره د شریعت نه جدا ګرځوی هغه ملحد . بې دینه او زندیق دې . حکومتِ اسلامیه باندې فرض دی چه د هغه د وژلو حکم ورکړی . فقط والله تعالی اعلم

غره رمضان المبارک ۹۳هجری

د کرامت پیژندنه

سوال: د کرامت صحیح تعریف څه دې . آیا هره اعجوبه کرامت دې ؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب: کرامت داسې کار ته وائی چه د یو پابندِ شریعت او مکمل متبع سنت ولی الله نه بطور خرقِ عادت صادر وی . کوم سړې چه مکمل طورباندې د شریعت پابند نه وی هغه که چرته څه اعجوبه وښائی نو هغه به کرامت نه وی بلکه استدراج . سحر یا مسمریزم وغیره به وی . فقط والله تعالی اعلم .

صفرسنه ۹۴ هجری

شريعت، طريقت، حقيقت، معرفت، جهاد اكبر

سوال د تصوف اصطلاحات شريعت . طريقت . حقيقت . او معرفت څه مطلب دي ؟ آيا دا ځيزونه د شريعت نه جدا دي ؟ وضاحت سره يې وليكئ ' بينوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : شريعت د احكام ظاهري اوباطني مجموعه ده او طريقت صرف احكام باطنيه ته ونيلي كيږي ددې وجه نه طريقت د شريعت نه جدا يو ځيز نه دي بلكه د شريعت يوه شعبه ده . د شريعت ټول د احكام ظاهريه اوباطنيه دكاملي اتباع په دولت سره د بعضي حقائق تكوينيه اوتشريعيه انكشاف كيږي دا حقيقت دې . د شريعت د اتباع اودعلومو د انكشافاتو د وجه نه دالله تعالى په معرفت او محبت كښې اضافه كيږي هغې ته معرفت وائي . الله تعالى دې مونږ ټولو لره محض د اصطلاحاتو د چكر نه ويستلو سره خپل معرفت او محبت عطاء كړي . آمين فقط والله تعالى اعلم . ۷ذي قعده سنه ۹۲ هجري

جهاد اكبر

سوال عام طور باندې مشهوره ده چه صوفياى كرام د نفس مجاهدې ته جهاد اكبر وائي .آيا ددې د قرآن او حديث نه څه ثبوت شته ؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك اخرجه البيهقي (كنوزالحقائق) ،وقال صلى الله عليه وسلم المجاهد من جاهد نفسه .رواه الترمذي وصححه واخرج الديلمي عن جابر رضي الله عنه قال عدم على النبي صلى الله عليه وسلم قوم غزاة فقال قدمتم خير مقدم قدمتم من الجهاد الاصغر الى الجهاد الاكبر مجاهدة العبد هواه (كنزالعمال) واليه اشار العارف الرومي رحمه الله تعالى، شعر

قد رجعنا من جهاد الاصغريم   با نبي اندر جهاد اكبريم

ددې نصوص نه علاوه هسې خو هم ښكاره ده چه كافرانو سره دجهاد نه اصل مقصد د دين حفاظت دې او هغه مجاهدۀ نفس او مخالفت كيدلو باندې موقوف دې .فقط والله تعالى اعلم
۲ربيع الاخر سنه ۹۷ هجري

د صاحب نسبت تعريف

د بعضي بزرگانو په باره كښې وئيلي كيږي چه فلانې صاحب نسبت دې. ددې څه مطلب دې؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د هرمخلوق الله تعالى سره بې شميره نسبتونه دي . مثلاً هغه

Maktaba Tul Ishaat.com

خالق دي مونږ مخلوق . هغه رازق دي مونږ مرزوق هغه قادر دي مونږ مقدور . هغه مکون دي مونږ مکوّن وغیره . ددي نسبتونو د استحضار اود اتباع شریعت په وجه انسان لره الله تعالی سره یو خاص تعلق پیدا کیږی هغې ته د صوفیه کرامو په اصطلاح کښې نسبت وئیلې کیږی . حضرت تهانوی رحمه الله تعالی دنسبت تعریف باللازم داسې فرمائیلې دې « دوام اطاعت اوکثرت ذکر» کوم سړی ته چه دا دوه امور حاصل شی هغه ته صاحبِ نسبت وائی ، اللهم اجعلنا منهم آمین . فقط والله تعالی اعلم .

۲۰ ربیع الاول سنه ۸۲هجری

تشریح د حال اومقام

د بعضې بزرګانو نه مو اوریدلی دی چه فلانکې صاحبِ حال دې . دهغې نه څه مراد دې ؟ بینوا توجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : په حقیقت کښې حال اومقام دوه متقابل اصطلاحګانې دی . «المقامات مکاسب والاحوال مواهب » یعنې مقام هغه ملکهٔ راسخه ده چه د کسب اوریاضت نه حاصله شوې وی . هغې لره عموماً دوام وی .کالتوکل والصبر وغیرها . او حال بلااختیاره پیدا کیدلو والا وارد قلبی ته وئیلې کیږی چه اکثر زائل کیږی کالشوق والوجدوالاستغراق . دمقام معامله صرف د الله تعالی سره وی د عوامو نه دهغې آثار پټ وی او حال اکثرخلق باندې هم ښکاره کیږی . کما قال العارف الرومی رحمه الله تعالی ، شعر :

حال چوں جلوه ست زاں زیبا عروس — ویں مقام آں خلوت آمد با عروس
جلوه بیند شاه وغیر شاه نیز — وقت خلوت نیست جز شاه عزیز
جلوه کرده عام وخاصاں را عروس — خلوت اندر شاه باشد با عروس
ہست بسیار اہل حال از صوفیاں — نادرست اہل مقام اندر میاں

بعضې وختونو کښې حال بالمعنی الاعم الشامل للمقام هم استعمالیږی . فقط والله تعالی اعلم

۲۰ ربیع الاول سنه ۸۲ هجری

د حضرت علی رضی الله عنه نه د حسن بصری رحمه الله استفاده

سوال : اسماء الرجال کتابونو کښې تصریح ده چه د حضرت حسن بصری رحمه الله تعالی ملاقات دحضرت علی رضی الله تعالی عنه سره ثابت نه دې . په دې صورت کښې د سلسله چشتیه انقطاع لازمیږی . امید دې چه په دې باندې لږ تفصیل سره رڼا واچوئ او مونږ مطمئن کړئ. والاجر عندالله الکریم .

الجواب باسم ملهم الصواب لاندې رواياتو نه د حضرت حسن بصري رحمه الله تعالى د حضرت علي رضي الله عنه سره لقاء او سماع ثابت ده

(۱) قال ابن سعد ولد (الحسن البصري) لسنتين بقيتا من خلافة عمر رضي الله تعالى عنه ونشا بوادي القرى وكان فصيحا رأى عليا (تهذيب التهذيب)

(۲) روى عن ابي بن كعب وسعد بن عبادة وعمر بن الخطاب ولم يدركهم وعن ثوبان وعمار بن ياسر وابي هريرة وعثمان ابن ابي العاص ومعقل بن سنان ولم يسمع منهم وعن عثمان وعلي الخ (تهذيب التهذيب)

که چرته د حضرت علي رضي الله عنه نه هم روايت بدون سماع وي نو دلته به د عدم سماع تصريح وه .

(۳) عن يونس بن عبيد سالت الحسن قلت يا ابا سعيد انك تقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وانك لم تدركه قال يا ابن اخي لقد سالتني عن شيء ما سالني عنه احد قبلك ولولا منزلتك مني ما اخبرتك اني في زمان كما ترى (اي في عهد الحجاج) كل شيء سمعتني اقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو عن علي بن ابي طالب غير اني في زمان لا استطيع ان اذكر عليا .(حاشية تهذيب التهذيب من تهذيب الكمال)

او په لاندې رواياتو کښې د سماع نفي ده :

(۱) عن قتادة والله ما حدثنا الحسن عن بدري مشافهة (تهذيب التهذيب)

(۲) حدثنا حماد بن زيد عن ايوب قال ما حدثنا الحسن عن احد من اهل بدر مشافهة (تهذيب التهذيب)

(۳) سئل ابو زرعة هل سمع الحسن احدا من البدريين قال راهم رؤية راى عثمان وعليا قيل هل سمع منهما حديثا قال لا .راى بالمدينة وخرج علي الى الكوفة والبصرة ولم يلقه الحسن بعد ذلك وقال الحسن رايت الزبير يبايع عليا (تهذيب التهذيب)

(۴) قال علي بن المديني لم ير عليا الا ان كان بالمدينة وهو غلام (تهذيب التهذيب)

(۵) وقولهما ان الحسن صحب عليا وهذا باطل باتفاق اهل المعرفة فانهم متفقون على ان الحسن لم يجتمع بعلي وانما اخذ عن اصحاب علي اخذ عن الاحنف بن قيس بن عباد وغيرهما عن علي وهكذا رواه اهل الصحيح (منهاج السنة جلد ۴)

د نفي د رواياتو جوابونه

(۱) په ړومبنو دوو روايتونو کښې د تحديث للراوي نفي نشته . د مطلقاً تحديث نفي ده

(۲) د اثبات په رواياتو کښې په دريم روايت کښې تيرشوي دي چه حضرت حسن بصري رحمه

Maktaba Tul Ishaat.com

الله تعالی روایت کښې عمداً د حضرت علی رضی الله عنه ذکر نه کولو . لهذا انکار سماع به عدم علم باندې مبنی دې

(۳) اصولاً نفی باندې اثبات راجح دې .

(۴) پنځم روایت کښې د مطلقاً لقاء اود صحبت نفی مقصود نه ده بلکه د لقاء ممتد نفی مقصود ده . « لکی تتحد معانی الاثار ولا تتضاد » چنانچه روایت رابعه کښې د دوارو مدینه منوره کښې په یو وخت موجودیدلو لره تسلیمولو باوجود د عدم رؤیت محمل صرف هم دا کیدلې شی چه د رؤیت طویله نفی مقصود ده . په هغه روایت کښې لفظ غلام قادح نه دې ځکه چه غلام مختص بالصغیرنه دې . دوی د حضرت عمررضی الله عنه د شهادت نه دوه کاله وړاندې پیدا شو نودحضرت علی رضی الله عنه دانتقال الی الکوفه په زمانه کښې به دوی بالغ یا مراهق وې

حضرت عمررضی الله تعالی عنه په ۲۴هجری کښې او حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه په ۳۵ هجری کښې شهید شو . او په ۳۲هجری کښې حضرت علی رضی الله عنه د مدینې منورې نه کوفې طرف ته تشریف یوړو په دې حساب سره هغه وخت دحضرت حسن بصری رحمه الله تعالی عمر به څوارلس کاله وو . حریص علی الخیر کیدلو باوجود دومره عمره پورې هم په یو مقام کښې عدم لقاء او عدم سماع ډیره بعیده ده . غرض داچه دوی ته صحبت طویله حاصله نه شوه . دباطنې استفادې دپاره اگرچه بالعموم صحبت طویله ضروری ده مگر دا قاعده کلیه نه ده .

که چرته بالفرض عدم سماع هم تسلیم کړې شی نودحضرت علی رضی الله عنه نه به ئې استفاده بالواسطه کړې وی . په دې کښې څه حرج دې ؟ فقط والله تعالی اعلم .

۵جمادی الاخره سنه ۹۷هجری

مسئله دوحدة الوجود

سوال : بعضې جاهل صوفیان « همه اوست » وائی ددې څه مطلب دې ؟ وضاحت سره یې بیان کړئ . بینواتوجروا .

الجواب باسم ملهم الصواب : «همه اوست » د مسئله وحدة الوجود یو عنوان دې . څنگه چه د صوفیانو په اصطلاح کښې توحید . عینیت اومظهریّت وغیره هم ددې مسئلې مختلف عنوانونه دی . حاصل ددې دا دې چه د الله تعالی وجود کامل دې اودهغه په مقابله کښې د ټولو ممکناتو وجود دومره ناقص دې چه کالعدم دې . عامه محاوره کښې دکامل په مقابله کښې ناقص لره معدوم سره تعبیرولې کیږی لکه دیو لوئ علامه په مقابله کښې معمولی تعلیم یافته لره یا د یو مشهور پهلوان په مقابله کښې معمولی شخص ته وئیلې کیږی چه دی خو دهغه په مقابله کښې هیڅ څیز نه دې . حالانکه دهغه ذات او صفات موجود دی مگر د کامل په مقابله کښې هغه معدوم گرځولې کیږی . هم دغه شان د الله تعالی د وجود کامل وړاندې د ټولو مخلوق وجود لره حضرات

صوفیه معدوم گرځوي . حضرت شیخ سعدي په دوو مثالونو کښې ددې ښه وضاحت کړې دې ارشاد دې اول مثال ع :

مگر دیده باشی که درباغ وراغ | بتابد بشب کرمکے چوں چراغ
یکے گفتش اے مرغک شب فروز | چه بودت که بیروں نیائی بروز
ببیں کاتشیں کرمک خاک زاد | جواب از سرِ روشنائی چه داد
که من روز وشب جز بصحرانیم | ولے پیش خورشید پیدا نیم

دویم مثال بیانوي : ع

یکے قطره از ابرِ نیساں چکید | خجل شد چو پہنائے دریا بدید
که جائیکه دریاست من کیستم | گراو هست حقا که من نیستم!
همه هرچه هستند ازاں کمترند | که با هستیش نام هستی برند

ذکر شوي تقریر سره معلومه شوه چه د وحدة الوجود دا معنی نه ده چه د ټولو ممکناتو وجود د الله تعالی د وجود سره متحد دې بلکه دهغې مطلب دادې چه وجودِ کامل صرف واحد دې . بقیه موجودات کالعدم دی ، د «همه اوست» هم دا مفهوم دې لکه چه څوک د الله په دربار کښې درخواست پیش کړي . بادشاه هغه ته وروکو حکامو طرف ته د رجوع مشوره ورکړي او دې په جواب کښې اووائي چه جناب هم تاسو ټول هرڅه یئ . نو ددې دا مطلب نه دې چه ټول حکام تاسو سره متحد دی بلکه مطلب دا دې چه ستاسو وړاندې ټول حکام کالعدم دی .

هم دغه عینیّت اصطلاحِ صوفیه کښې بمعنی احتیاج دې ، په دې معنی سره جمله مخلوق عینِ خالق دې یعنې دهغه محتاج دې . بیا کله په عینیت کښې دا قید لګوي چه دهغه احتیاج معرفت هم وي . په دې معنې سره صرف د عارف دپاره عینیت ثابتوي . بیابعضې وختونوکښې یوقید مزید زیاتوي چه هغه معرفت کښې دومره استغراق وي چه جمله مخلوق تردې پورې چه خپل ذات طرف ته هم التفات پاتې نه شي وبهذا المعنی قال العارف الرومی رحمه الله تعالی . ع :

آں یکے را روئے اوشد سوئے دوست | وآں یکے را روئے اوخود روئے دوست

د جاهلو صوفیانو د فتنې نه د امت د حفاظت دپاره اهلِ ارشاد د وحدة الوجود اصطلاح لره په وحدة الشهود سره بدله کړې ده . په هغې کښې د فتنې خطره نشته . ځکه چه په هغې کښې دغیر د وجود نفي نشته بلکه دهغې مفهوم دادې چه جمله موجوداتوکښې شهود او التفات صرف یو ذات طرف ته دې . فقط والله تعالی اعلم ۵جمادی سنه ۹۷ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د فناء اوبقاء تشریح

سوال د فناء د مقام څه معنی ده ؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب

دالله تعالی دذات اوصفاتو د غلبهٔ شهود د وجه نه خپل د ذات اوصفات نه بې خبرئ ته فنا وائی . فناء صفات ته قربِ نوافل . او فناء ذات ته قربِ فرائض ونیلې کیږی . چونکه حدیث قدسی ((ومایزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احببته فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به وبصره الذی یبصر به ویده التی یبطش بها ورجله التی یمشی بها (رواه البخاری))) کښې فناء صفات لره تقرب بالنوافل باندې مرتب کړې شوې دې ددې وجه نه صوفیه دې درجې ته قربِ نوافل وائی اود فرائضو درجه دنوافلو نه زیاته ده . چنانچه هم ددې حدیث په شروع کښې دی « وما تقرب الی عبدی بشیء احب الی مما افترضت علیه » ددې وجه فناء ذات لره چه افضل ده فناء صفات نه قربِ فرائض وائی .

بیا دهغه فناء هم علم پاتې نه شی نو دا فناء الفناء ده څنګه چه ویده دخپل خوب نه هم بې خبره وی . بعضې حضرات بقاء یعنې فناء نه افاقه ته فناء الفناء وائی .

فناء اوبقاء په یو بله معنی کښې هم استعمالیږی . زوالِ رذائل ته فناء او حدوثِ فضائل ته بقاء ونیلې کیږی . فقط والله تعالی اعلم .

۲ جمادی الاخره سنه ۹۷ هجری

(رسالہ)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

فکر آں باشد کہ بکشاید رہے　　راہ آں باشد کہ پیش آید شہے　(رومی)

استيناس الابد بشرح فضل العالم على العابد

بسم الله الرحمن الرحيم

د تاليف وجه

يو ځلې د لاهور په سفر جامعه اشرفيه کښې زما حاضرى وشوه دهغه ځاى يو عالم اوونيل چه «ځما په خيال کښې علماؤ ته د ذکر اوشغل او نوافلو اوتلاوت په ځاى درس اوتدريس او افتاء اوارشاد کښې مشغوليدل زيات ضرورى دى».

هغوى دخپل دې خيال په تائيد کښې حديث «فضل العالم على العابد كفضلي على ادناكم» اوونيلو بنده عرض اوکړو چه «کوم عالم ذکراوتلاوت وغيره عبادات نافله کثرت سره نه کوى هغه د شرع په اصطلاح کښې عالم نه دې» ما په دې باندې دکتاب الله اوسنت رسول الله څه دلائل بيان کړل. دا قصه د مازيگر اود مابنام په مينځ کښې راغله. د مابنام د مونځ نه پس هغه عالم تشريف راوړو او وې فرمائيل چه: «ستاسو د بيان نه متاثر کيدلو سره زه نن اوابين کوم».

ما د کراچئ نه واپس راتللو په وخت کښې د سفر په حالاتو کښې دا قصه هم ذکر کړه. هغه وخت يو صاحب ټيپ ريکارډ لګولې وو. په هغې کښې دا بيان محفوظ شو اوريدلو والا ډير خوښ کړو اودهغې د اشاعت ضرورت ئې بيان کړو. بنده ته هم خيال اوشو چه «څه لرې نه ده چه الله تعالى د عالم مذکور په شان په هغه غلط فهمئ کښې مبتلا نورو علماؤ لره هم دا بيان نافع جوړ کړى».

چنانچه ما دا مضمون د ټيپ نه نقل کولو سره د استاذ محترم حضرت مولانا مفتى محمد شفيع صاحب رحمه الله تعالى په خدمت کښې په غرض د اصلاح پيش کړو. دوى ډير خوشحاله شو او په هغې باندې ئې خپل تاثر وليکلو او وې فرمائيل چه «د دارالعلوم ټولو استاذانو لره جمع کولو سره دې دا مضمون وارولې شى.» د حضرت مفتى صاحب په نظر کښې دومره اهميت ثابتيدلو نه پس دهغې د اشاعت فيصله اوکړې شوه. الله تعالى دې قبول کړى اومونږ ټولو لره دې نافع جوړ کړى. وفقنا الله الجميع لما يحب ويرضى. آمين

رشيد احمد　۷ صفر سنه ۹۷ هجرى

Maktaba Tul Ishaat.com

دحضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله تعالی تاثر

بسم الله الرحمن الرحیم

د عزیز محترم مولانا رشید احمد صاحب زاده الله تعالی فضلاً وکمالاً د ((فضل العالم علی العابد)) حدیث سره متعلق مضمون ما په شوق واوریدلو ماشاء الله د حجت په اعتبارسره سنګین اود اثر په اعتبارسره رنګین دي.

دا حقیقت دې چه د فقهاء کرامو داسې اقوال چه هغې سره ثابتیږی چه د علمِ دین د کتابونو مطالعه یادرس اوتدریس. قیام اللیل نه افضل دې په دې سره ډیر اهلِ علم په دې مغالطه کښې مبتلاکیږی چه تهجد او نوافل او اورادو لره بالکلیه ترک کولوسره ټول وخت تبلیغ اوتعلیم کښې خرچ کړی. لیکن په خپله د حضرات فقهاء، محدثینو او د ټولو علماؤ سلفوخلفو تعامل اوکتلې شی نو هم دا ثابتیږی چه په هغوی کښې چا هم اهم نوافل تهجد وغیره او اهم اذکارو لره پریخودلو سره علمی خدماتو لره اختیار کړی نه دی بلکه علمی خدماتو سره د اورادو اذکار او تهجدو او نوافلو سلسله یی هم برابره جاری ساتله.

ما دخپلو بزرګانو نه اوریدلی دی چه حضرت امام قاضی ابویوسف عینِ هغه زمانه کښې چه کله هغه د قاضی القضاة په عهده باندې مامور اودهغې د فرائضو په اداء کولو کښې مشغول وو د شپې به ئې درې سوه رکعته نوافل کول. کوم حده پورې چه ماته یاد دی خلاصة الفتاوی کښې یو ځائ لیکلی دی، چه هغه وخت سرسری لټون سره ملاؤ نه شو، چه د سلفو علماؤ تعامل دا وو چه دورځې وخت به ئې زیات تر علمی خدمات درس اوتدریس. تبلیغ اوتعلیم یا تصنیف اوفتوی کښې صرف کول مګر د شپې لوئ عمل دهغوی تهجد او تلاوت وو او حقیقت دې چه د تعلیم اوتبلیغ خدمت هم مؤثر او مفید هغه وخت وی چه هرکله د تعلق مع الله اود ذکر الله لازمی تاثرات په هغې کښې موجود وی. والله المستعان.

بنده محمدشفیع عفاالله عنه دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴، ۵ ۸ هـ ۶ / ۱۲

بسم الله الرحمن الرحیم

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: (فضل العالم علی العابد کفضلی علی ادناکم).

ددې حدیث پیشِ نظر بعضې علماء په دې غلط فهمئ کښې مبتلاشوی دی چه اهلِ علم ته دنفلی عباداتو په ځائ علمی مشغله ساتل پکار دی. اوابین تهجد او ذکر اوشغل وغیره کښې مشغولیدل صحیح نه دی. دا وخت د علم دین په خدمت کښې واشاعت کښې صرف کول افضل دئ مګر دا محض مغالطه اود نفس او شیطان کید دې، ددې وجه د حدیث مذکور د تشریح ضرورت پیښ شو

اولاً په دې پوهيدل ضروري دي چه د شريعت په نظر کښې علم څه ته وائي ؟ نو واضحه دې وي چه د شريعت په نظر کښې علم هغه معتبر دې چه په هغې سره خشوع اوخضوع او تقوی اوفکرآخرت او د حساب اوکتاب استحضار اود دنيا ومافيها نه زهد او آخرت طرف ته رغبت پيدا وي . لکه چه الله تعالی فرمائي : «**انما يخشى الله من عباده العلماء**» په دې سره معلومه شوه چه علم سره خشيت پيدا کيږي **وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انا اتقاكم واعلمكم بالله اى انا اتقاكم لانى اعلمكم بالله**. په دې سره معلومه شوه چه زيادتِ علم د زيادتِ تقوی مورث دې . او وې فرمائيل «**فخرج على قومه فى زينته ، قال الذين يريدون الحياة الدنيا ياليت لنا مثل ما اوتى قارون ، انه لذو حظ عظيم ، وقال الذين اوتوالعلم ويلكم ثواب الله خير لمن امن وعمل صالحا ، ولايلقاها الاالصابرون**» په دې آيتونوسره د جهل وعلم حقيقت معلوم شو چه حياتِ دنيا باندې نظر ساتل جهل او ثواب الله باندې نظر کيدل علم دې او دا هم ثابته شوه چه د ثواب الله خير صرف اعتقاد حاصليدل علم نه دې بلکه د تحققِ علم دپاره دهغې استحضار اودهغې مطابق عمل کول ضروري دې «**ولا يلقاها الاالصابرون**» سره ددې ئې نور زيات تاکيد اوفرمائيلو لهذا خواه څوک د ټولې دنيا علوم حاصل کړي مګر بغير د تقوی نه هغه د شريعت په نظر کښې د «کمثل الحمار يحمل اسفاراً» اود «چارپائے بروکتاب بے چند» مصداق به وي . عقلاً هم دا امر مسلم او بديهي دې چه حقيقي علم معرفت خالق دې . ع

فکر آں باشد کہ بکشاید رہے راہ آں باشد کہ پیش آید شہے

او دا هم مسلمه ده چه د يو څيز د صفاتو چه کوم حده پورې معرفت اوشي هم هغه حده پورې دهغې آثار به هم مرتب کيږي . پس د الله تعالی د شانِ جلالي اوجمالي معرفت نه پس غلبه شوق اوغلبه خوف اودهغه د آثارو ترتب لازم دې . دويمه خبره دا په ذهن کښې کينوئ چه تقوی او خشوع څنګه حاصليږي ؟ د دې د تحصيل قرآن کريم په مختلفو ځايونوکښې متعدد طريقې بيان کړي دي . ارشاد دې چه ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَوٰةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَٰشِعِينَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ﴾ ددې مضمون د تقرير خلاصه داده چه توجه الى الاخرة موقوف ده په زهد عن الدنيا پورې. ځکه چه تحليه بلا تخليه ناممکن ده ؟

حضرت رومی رحمه الله فرمائي ع

آئنت دانی چرا غماز نیست زانکہ زنگار از رخش ممتاز نیست

رو تو زنگار از رخ او پاک کن بعد زیں ایں نور را ادراک کن

او زهد عن الدنيا نوم دې د حب دنيا د ازالې چه شامله ده حب مال اوحب جاه ته . پس فرمائي

Maktaba Tul Ishaat.com

چه د حبِ مال علاج صبر یعني ترک لذات اوشهوات سره اوکړه . ددې وجه نه چه د تحصیلِ لذاتو دپاره به د مالْ ضرورت پیښیږی نودمال طلب به زیاتیږی . لهذا نفس لره د ترکِ لذات عادی جوړ کړه دې دپاره چه د مالِ کثیر ضرورت پیښ نه شی قال البوصیری . ع

النفس كالطفل ان تهمله شب على حب الرضاع وان تفطمه ينفطم

او د حبِ جاه علاج په مونځ سره اوکړئ . ددې وجه نه چه مونځ کښې سراسر عجز او انکسار دې اود مونځ د قیمتی کولو علاج خشوع یعنې سکونِ قلب دې . داسې چه د اعضاء حرکات د زړه د حرکاتو (خیالات وارادات) تابع وی . ځکه چه مونځ کښې د سکونِ اعضاء قیود (یعنی تللو ګرځیدلو وئیلو کتلو خوراک څکاک نه ممانعت) هغه وخته پورې به ګران معلومیږی ترڅو پورې چه په زړه کښې سکون پیدا نه شی او سکونِ قلب (خشوع) حاصلولو طریقه بیانوی چه دخپل رب نه د لقاء او حساب اوکتاب . جزا اوسزا مراقبه کوه .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمْۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ﴾

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْاْ يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا﴾ په دې دواړو آیتونوکښې د تقوی امر کولوسره دهغې د تحصیل طریقه ئې بیان کړه چه د قیامت اود هغه د خطرناکو منازلو مراقبه کوئ .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً﴾ په دې کښې د تحصیلِ تقوی دپاره د باری تعالی د قدرتِ قاهره دمراقبې حکم یې اوفرمائیلو

﴿وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِى ٱلْقُبُورِ وَحُصِّلَ مَا فِى ٱلصُّدُورِ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ په دې کښې ئې د حبِ مال علاج دا بیان کړو چه د حشراوحساب اوکتاب مراقبه کوئ .
حضور صلی الله علیه وسلم د تقوی او د آخرت فکر پیدا کولو دپاره د مرګ د مراقبې تعلیم اوفرمائیلو ((اكثروا من ذكر هادم اللذات الموت)). ((كفى بالموت واعظا زوروها)) (القبور) فانها تذكر الاخرة. ((ان تعبدالله كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك)). کښې یې د ذات حق د مراقبې حکم اوفرمائیلو . ((حقيق بالمرء ان يكون له مجالس يخلو فيها ويذكر ذنوبه فيستغفر الله منها (هب) سره سی :

محاسبې تاكيد اوفرمائيلو

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ﴾ دلته يې د تقوى اختيارولو دپاره د اعمالو د محاسبې حكم اوفرمائيلو.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴾ په دې آيت كښې يې د تحصيلِ تقوى طريقه دا بيان اوفرمائيله چه د صادقينو سره اوسيږئ. يعنې كثرتِ صحبتِ صادقين

﴿ أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴾ په دې سره معلومه شوه چه د ذكرالله په كثرت سره زړه ته اطمينان او سكون حاصليږى اود پورته آيتِ كريمه «**واستعينوا بالصبروالصلوة**» په تفسير كښې بيان اوشوچه سكونِ قلب سره مونځ آسانيږى ، چه په هغې سره حب جاه زائليږى او فكر آخرت پيدا كيږى . «**ذكرالله خاليا ففاضت عيناه**» يعنې كوم سړې چه په خلوت كښې د الله ذكر اوكړى اودهغه د سترګونه اوښكې روانې شى هغه ته الله داسې قرب وركوى چه د قيامت په ورځ به هغه ته دخپل عرش په سورى كښې ځائ وركوى چه هركله خلق به د تپش نه پريشانه وى او په خولو كښې به ډوب وى . غرض داچه صحبتِ اولياء الله او كثرتِ ذكرسره علم اومعرفت كښې ترقى كيږى چه په هغې سره تقوى خشوع او تعلق مع الله پيدا كيږى ددې وجه د كثرتِ ذكر حكم وركړې شوې دې

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ ﴾ ، ﴿ وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴾

وقال العارف الرومى رحمه الله تعالى: شعر:

اين قدر گفتيم باقى فكر كن — فكر گر جامد بود رو ذكر كن

ذكر آرد فكررا در اهتزاز — ذكر را خورشيد اں افسرده ساز

نتيجه دا را اوتله چه علم موقوف دې كثرتِ ذكر ، محاسبه ، مراقبه او صحبتِ اولياء الله باندې د سيدِ دوعالم صلى الله عليه وسلم نه هم خوورځو پورې مراقبه او تخليه ورباندې كولو نه پس علم او عرفان سره د دوى تحليه اوكړې شوه . پس ابتداءً خو دا اذكار او اشغال د مرضِ جهل نه د نجات حاصلولو دپاره بطور علاج ضرورى دى مګر چه كله دهغې په وجه علم او هغه سره تقوى اوخشوع هم ملازم شى نو دا اذكار او اشغال پخپله مرض جوړيدلو سره عاشق باندې مسلط كيږى . څنګه چه د يو مرض دپاره افيون يا تماكو استعمالولې كيږى چه په هغې سره خو د اصل مرض علاج اوشى مګر پخپله د افيونو يا د تماكو عادى جوړيدلو سره لا علاجه مرض كښې مبتلا شى . ابتداء كښې انسان دعلاج په طور باندې خدانخواسته هغه څيزونو لره اختيارى مګر څه وخت پس د

اذکار و اشغال انسان لره داسې نیسی چه دهغې نه بچ کیدل ناممکن کیږی . شعر

مکتب عشق کا دنیا سے نرالا دستور اس کو چھٹی نہ ملی جس کو سبق یاد رہا

هم ددې حالت په باره کښې مجذوب فرمائی . شعر

اب تو چھوڑے سے بھی نہ چھوٹے ذکر ترا اے میرے خدا

حلق سے نکلے سانس کے بدلے ذکر ترا اے میرے خدا

اذکار او اشغال کښې دا فرق دې چه اشغال پخپله مقصود نه دې صرف ذریعه دمقصود ده او اذکار ذریعهٔ مقصود کیدلو نه علاوه بذات خود هم مقصود دې . ارشاد دې

﴿وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ﴾ ، ﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ﴿ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ﴾ ، ﴿قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا وَيَقُولُونَ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا﴾ ، ﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا﴾ یعنې کثرتِ ذکر او مراقباتو سره په هغوی باندې داسې رقت قلب راځی چه دخپل محبوب خبرې اوریدلوسره دهغوی په زړونو باندې زلزله راشی د مرئ د رګونو وینه ګرمیږی . د ویرې نه اودریږی . په ژړا سره بې اختیاره په سجدې کښې غورځیږی او د سترګونه نې اوښکې جاری کیږی چه په دومره اندازه بهیږی چه ګویا پخپله سترګې بهیږی . شعر

کوئی نہیں جو یار کی لادے خبر مجھے اے سیلِ اشک تو ہی بہادے ادھر مجھے

از حال خود اگہ نیم جو ایں قدر دانم کہ تو ہرگہ بخاطر بگذری اشکم زداماں بگذرد

محبوب حقیقی دخپلو عشاقو د مراقبې . محاسبې . کثرتِ ذکر . کثرتِ صلوة اود قیام لیل تذکره په قرآن کریم کښې بار بار ذکر کړې ده . فرمائی :

﴿يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ﴾ یعنې د قیامت دخطرناکو منازلو مراقبه کوی .

﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ⑥⓪﴾ دخپلو اعمالو محاسبه کوی او ویریږی چه آیا زما حسنات قبول هم شو او که نه ؟

﴿وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ⑥④﴾ ، ﴿كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ①⑦﴾ ، ﴿وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ①⑧﴾

په دې کښې اول ماده قلت . دويم دهغې تنکير لپاره د تقليل . دريم من تبعيضيه . خلورم ما لپاره د تاکيد . دې راورلو سره يې په کوم شان سره دهغوی د قيام ليل تذکره کړې ده چه د شپې ډير کم ويده کيږي او شپه چه ختميدلو ته نزدې کيږي نو د تولې شپې د عبادت محاسبه کوي او داسې گڼي چه هيڅ عبادت مو ونه کړو (ماعبدناک حق عبادتک) چه کله يې دخپل عبادت نقص مخې ته راځي نو په هغې باندې استغفار کوي . شعر :

نيکياں يا رب مری بدکاريوں سے بد ہوئيں وہ بھی رسوا کن ترے دربار ميں بے حد ہوئيں

دا عشاق دخپل خان نذرانه پيش کولو سره هم خپل ځان لره قصوروار گڼي . شعر :

جان دی دی ہوئی اسی کی تھی حق تو یہ ہے حق ادا نہ ہوا

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ ، ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ يعنې په کثرت ذکر اومراقبه د قدرت کښې لګياوی .

﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۝٩﴾ په دې کښې اهلِ علم هغه ته وئيلې شوی دی چه د شپې دخشوع وخضوع اود خوف ورجا په حالت کښې په کثرت سره نوافل اوکړي . بلکه د آيتِ ذيل د ظاهر نه معلوميږي چه په کومو خلقو کښې غلبهٔ خشيت . خشوع وخضوع . کثرتِ ذکر . کثرت قيام ليل نه وی هغه مؤمن دې نه .

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ۝١٥ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝١٦﴾ په دې آيتونو کښې (انما) کلمه د حصر ده . يعنې ترڅوپورې چه صفاتِ مذکوره ونه موندلې شي دايمان وجود نه شي کيدلې . ددې آيتونو ظاهر اودحضورصلی الله عليه وسلم نه واخله ترننه پورې د رجال الله په تعامل سره د کثرتِ ذکر اوقيام ليل فرضيت بلکه شرطِ ايمان کيدل مفهوميږي . حقيقت دادې چه د فرض دوه قسمونه دی (۱) د ضابطې فرض (۲) د رابطې فرض .

مثلاً د خاوند په ذمه د ښځې د علاج مصارف اود ښځې په ذمه د خاوند خدمت ضابطهٔ شرعه کښې فرض نه دی مګر د رابطې په حيثيت سره دا داسې اهمه فريضه شميرلې کيږي چه په دې کښې کوتاهی کولو والا خاوند يا ښځې لره دزوجيت لائق نه ګڼلې کيږي . اګرچه د ضابطې په لحاظ سره دا ښځه خاوند دی . هم دغه شان د ضابطې په لحاظ سره اګرچه يو سړی مسلمان وی

Maktaba Tul Ishaat.com

مګر د مسلمان ونيلو لائق او د رابطې مسلمان به هله جوړيږى چه کله د رابطې فرائض اوشرائط (خشوع اوخضوع) کثرت ذکر اوقيام ليل لره ادا کوى ، ددې پوره تقرير حاصل دادې چه ترڅو پورې مراقبه محاسبه . خشوع وخضوع کثرتِ ذکر وقيام ليل متحقق نه وى هغه وخته پورې عالم جوړيدل خو لرې خبره ده صحيح معنو کښې مسلمان هم نه شى جوړيدلې .

اوس د حديث مطلب واضحه شو چه د عالم نه مراد هغه دې چه د شرع په نظر کښې عالم وى او کامل مؤمن وى ، يعنى کم ازم دومره عبادت کوى چه د حقيقت علم او کمال ايمان دپاره شرط دې . چه دهغې تفصيل پورته بيان شو ، ورنه هغه عالم نه دې بلکه ددې لائق هم نه دې چه هغه ته مؤمن اووئيلې شى اګرچه په حقيقت کښې مؤمن وى . پس د عالم نه مراد هغه سړې دې چه کم ازکم دومره عبادت کوى چه د حقيقت علم دپاره موقوف عليه وى او زيات وخت مشاغلِ علميه کښې صرف کوى اود عابد نه مراد هغه دې چه درجهٔ موقوف عليه نه هم زيات عبادت کوى او علم بقدرِ ضرورت نه زيات نه وى حاصل کړې . پس دواړه عالمان هم دى او عابدان هم . فرق دومره دې چه يو علم بقدر ضرورت يعنې بقدرفرض عين حاصلولوسره فرض کفايه طرف ته د متوجه کيدلو په ځاى کثرتِ عبادت کښې مشغوليږى او دويم عبادت بقدرضرورت (چه د حقيقت علم اوکمال ايمان دپاره موقوف عليه دې) کوى او علم نه د فرض کفايه درجه هم حاصلوى حقيقتِ علم منکشف کيدلو دپاره د درد محبت ضرورت دې . شعر :

در درون خود بیفزا دردرا　　تا ببینی سبز وسرخ وزردرا

دهغه درد په دولت سره داسې علوم منکشف کيږى چه عقل ورته حيران پاتې کيږى . شعر

بینی اندر خود علوم انبیاء　　بے کتاب وبے معیدواوستا

کوم خلق چه دهغه درد د لذت نه ناخبره دى هغوى د علم د حقيقت نه څه خبر دى . شعر

تو ندیدی گہے سلیماں را　　چہ شناسی زبان مرغاں را

آگاہ نۂ تپ درون را　　نشتر چہ زنی رگ جنوں را

هغوى لره خو خود پرستى محبوبِ حقيقى طرف ته د راتللو اجازت نه ورکوى . شعر .

اے قوم بحج رفتہ کجائید کجائید　　معشوق دریں جاست بیائید بیائید

د داسې خلقو په باره کښې حضرت رومى رحمه الله فرمائى . شعر .

صد ہزاراں فضل دارد ازعلوم　　جان خود را مے نہ داند ایں ظلوم

جان جملہ علمہا این ست واین　　کہ بدانی من کیم در یوم دیں

ایها القوم الذی فی المدرسه کل ما حصلتموه وسوسه
علم نبود الا علم عاشقی مابقی تلبیس ابلیس شقی

د خدمت علمِ دین بهانه جوړولو سره د عبادت نه ځان خلاصولو والو نه زه پوښتنه کوم چه آیا هغوی د حضورصلی الله علیه وسلم اسوهٔ حسنه اود صحابه کرامو رضی الله عنهم ژوند او ترننه پورې د رجالِ امت د سلسلې طرز عمل د دنیا د سترګو نه پناه کولې شی ؟ تاسو خلق خو پخپل ګمان صرف د علم دین محافظ اومبلغ یئ . حضورکریم صلی الله علیه وسلم او خلفاءِ راشدینو رضی الله عنهم باندې خو مبلغ کیدلو نه علاوه د حکومت ذمه داریانې هم وې بیا هغه نفوسِ قدسیه کښې د تبلیغ جذبه اود ذمه دارئ احساس کوم حده پورې وو . دا زمونږ د وهم او ګمان نه هم خارج دی . شعر

وکیف یدرک فی الدنیا حقیقة قوم نیام تسلوا عنه بالحلم

سرهددې نه دوی قیام لیل کوم حده پورې کولو . ملا به ئې تړله . احیاءِ لیل به ئې کولو . خپې به ئې اوپړسیدلې او په کثرت سره به ئې نفلی روژې نیولې او هر وخت به په ذکرالله کښې مشغوله وو . دوی دا خیال ولې اونه کړو چه د کثرتِ نوافل په ځائ دا وخت هم تبلیغ علم دین اود حکومت په نظم او اقامت کښې صرف کیدل پکار دی . امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی څلویښتو کالو پورې مسلسل د ماسخوتن په اودس سره د سحر مونځ ادا کړو . یو قرآن به ئې روزانه ختمولو . علامه برهان الدین مرغینانی مصنف هدایه دیارلسو کالو پورې مسلسل روژه اونیوله او په چا باندې ئې ښکاره نه کړه . آیا ستاسو جذبهٔ حفاظت واشاعتِ علم دین دهغه مقدس هستو نه هم زیاته ده ؟ د مثال په طور باندې د دې دوو هستو ذکر اوکړو . ورنه ددې سلسلې دهر فرد دا کیفیت دې . شعر

زفرق تابقدم هرکجاکه مے نگرم کرشمه دامن دل میکشد که جا اینجاست

یو خلې امام احمد رحمه الله تعالی دخپل استاذ حضرت امام شافعی رحمه الله سره میلمه شو د امام شافعی رحمه الله لور د میلمنو له نورو ضروریاتو سره د تهجد د وخت دپاره د اودس اوبه هم کیښودلې . سحر ئې چه کله وکتل چه اوبه هم هغسې پرتې دی نو امام شافعی رحمه الله ته ئې د اسې شکایت وکړو چه « طالب علم لیس له حظ فی الصلوة » دا څنګه طالب علم دې چه هغه ته د تهجدو هم توفیق نه کیږی ؟ د یو جلیل القدر امام د لور دا جمله د مدعیانِ علم دپاره یو عبرت دې . د امام شافعی رحمه الله په پوښتنه باندې امام احمد عرض وکړو چه د شپې مې کومه روټئ خوړلې وه دهغې انوار دومره محسوس شو چه ټوله شپه په عبادت کښې تیره شوه دیولمحې دپاره هم غفلت رانه شو . لهذا د اودس کولو ضرورت پیښ نه شو . لږ موده مخکښې داسې رجال تیرشوی دی چه به امت مسلمه باندې یو دینی یا دنیوی ادنی شان آفت هم دوئ پریشانه کول . چه په هغې

Maktaba Tul Ishaat.com

سره دعوی خوب به ختمیدلو . یو درد وو چه یو وخت ئې هم آرام ته نه پرېښودل دعوی جذبهٔ اشاعت د دین مدعیانِ حفاظت علم ته خو هوا هم نه ده لګیدلې . یو طرفته د جهاد . وعظ اوتقریر . تبلیغ اواشاعت . تدریس اوافتاء . تصنیف اوتالیف په میدان کښې دا حضرات وړاندې وو . بل طرف ته مراقبه .محاسبه .کثرتِ ذکر اوشغل . نوافل اوقیام لیل کښې ممتاز او د امراضِ باطنه طبیبِ حاذق وو . یوجانب بلاواسطه علم نبوت حاصلولو والا په زرګونو شاګردان اود مواعظو اوملفوظاتو اوتصانیفو نه مستفید کیدلو والا په کروړونو افراد او بل جانب ته دعوی مطب روحانی سره صحتیاب کیدلو والا د زرګونو په شمیرکښې دی . هغه حضراتو د فقهی . قرآن . حدیث . د علوم نقلیه اوعقلیه . ظاهریه اوباطنیه داسې کتابونه لیکلی دی چه مدعیانِ علم اوفراست پوهولو باندې هم پوهه نه شو . مدعیانِ علم اواشاعتِ علم دهغه عشاقو د تبلیغ اواشاعتِ دین په شان یو ادنٰی شانتې نمونه خو پیش کړئ . شعر :

اولئك اسلافی فجئنی بمثلهم اذا جمعتنا یاعبید المجامع

حقیقت دادې چه ترڅو پورې تعلق مع الله حاصل نه وی .هغه وخته پورې د تبلیغ اواشاعت فریضه ادا کیدلې نه شی . نن سبا خطرناک ضلالت دادې چه د علم حقیقی مدعیانِ علم خندا شروع کړې ده اوخپلو کسانو لره دهغې نه بندوی . شعر .

منعم کنی زعشق دے اے مفتی زمن معذور دار مت کہ تو او را ندیدۂ

خواجہ پندارد کہ دارد حاصلے حاصل خواجہ بجز پندار نیست

د عوام کالانعام واه واه انسان لره تباه کوی . د عوامو په عقیدت او لاس ښکلولو باندې عجب او غرور مهلک دې . د یو صاحبِ نظر نه دې تشخیص اوکړی . شعر .

بنما بصاحب نظرے گوهر خود را عیسی نتواں گشت بتصدیق خرے چند

ہمیں کہتی ہے دنیا تم ہو دل والے جگر والے

ذرا تم بھی تو دیکھو کہ ہو تم بھی تو نظر والے

دا خلق د صورةً علم او حقیقةً جهل په غرور کښې مبتلا دی . شعر

ناز ہے گل کو نزاکت پہ چمن میں اے ذوق

اس نے دیکھے ہی نہیں ناز ونزاکت والے

دوی د علم په لذت او د اهلِ دل په درد باندې څه پوهیږی؟ شعر

لطف مے تجھ سے کیا کہوں زاهد ہائے کمبخت تونے پی ہی نہیں

ع : ذوق این باده ندانی بخدا تا نہ چشی

چوں دل ہمرنگارے نہ بستۂ اسماہ تراز سوز درون ونیاز ماچہ خبر ؟

د اهلِ انصاف دپاره دومره قدرې مضمون کافی دې . چنانچه یو معروف اهلِ علم چه په دې غلط فهمئ کښې مبتلا دې دومره متاثره شو چهددې مضمون صرف خلاصه اوریدلوسره هغه د اوابینو او اشراقو وغیره نوافل شروع کړه او د اهلِ اعتساف په خدمت کښې دا دوه شعرونه پیش کوم . شعر :

با مدعی مگوئید اسرار عشق ومستی بگذار تا بمیرد در رنج خود پرستی

تو و طوبے وما وقامت یار فکر ہر کس بقدر ہمت اوست

په آخره کښې دعا ده چه الله تعالی دې مونږ ټولو لره د علم حقیقی دولت راکړی . آمین ثم آمین

اللهم نور قلوبنا بنور معرفتک ابدا ، آمین

رشید احمد

اوائل ذی الحجه سنه ۸۵ هجری

تکمله

چاته اشکال کیدلې شی چه د علماؤ دپاره تدریس .تبلیغ . افتاء او تصنیف په شان متعدی خدمات سرته رسول فرض کفایه دې . او ذکر . شغل . مراقبه اومحاسبه وغیره عبادات نافله دی . اود فرضو اهمیت اوثواب د نفلو نه زیات دې . بیا زه علماؤ ته د کثرتِ ذکر اوفکر تبلیغ ولې کوم؟ ددې دوه جوابه دی یو الزامی اوبل تحقیقی :

الزامی جواب : ما په نصوصِ قرآنیه سره ثابته کړې ده چه کوم عالم د عبادتِ نافله او د ذکر وفکر کثرت نه کوی هغه د شرع په نظر کښې عالم خو لرې خبره ده د مؤمن وئیلو لائق هم نه دې . بیا دحضور صلی الله علیه وسلم اود علماء امت په اقوالوسره دهغې اهمیت ثابت کړې دې او وئیلی مې دی چه د حضورصلی الله علیه وسلم نه واخله دعلماء امت هم دا تعامل راروان دې چه هغوی د اشاعت دین د متعدی خدماتو سره دخپلو وختونولویه حصه عبادت نافله او ذکر اوفکر کښې صرف کوله . اې علماء آبدین په دې باندې غور کولوسره جواب راکړئ

تحقیقی جواب : نورو نه تبلیغ اودهغوی د اصلاح کوشش کول فرض کفایه دی . مگر خپله اصلاح فرض عین ده . د اصلاح مطلب دادې چه د ظاهری او باطنی گناهونو نه احتراز وکړې شی او دا موقوف دې د ذکر اوفکر او دمحاسبې او مراقبې په اهتمام باندې . بس د فرض عین موقوف علیه به هم فرض عین وی . د ذکر اوفکر او دمحاسبې او مراقبې اود صحبت کامل د معتدبه درجه

Maktaba Tul Ishaat.com

نه سوا د ګناهونو نه د بچ کیدلو فکر نه وی بلکه باطنی ګناهونو کښې د اکثرو خو علم او احساس قدرې هم نه وی . که د کوم یو مرض څه احساس هم وی نو وخت باندې دهغې استحضار نه کیږی او که استحضار وی هم خو دهغې نه د بچ کیدلو فکر اود علاج خیال نه وی . لهذا د ذکر. محاسبې . مراقبې اودیو کامل د صحبت کم ازکم هغه درجه فرض ده چه د ظاهری ګناهونو نه د حفاظت سره یی د باطنی ګناهونونه هم پاک کړی . د رذائلو نه د تخلیه اود فضائلو نه د تحلیه موجب وی . په دې مقصد کښې دکامیابئ نه پس هم د ذکر اوفکر دهغه درجې التزام ځکه ضروری دې چه په هغې کښې غفلت سره د امراضو د واپس کیدلو سخته خطره وی .

ددې نه علاوه د ذکر اوفکر درجه مذکوره باندې اضافه هم لازم ده ځکه چه په هغې سره د زړه صلاحیت زیاتیږی ، محبت او اخلاص کښ ترقی پیدا کیږی او محبت اواخلاص کښې چه کوم حده پورې ترقی کیږی هم په هغه درجه کښې به د اعمالو اجراء او نورو ته به د تبلیغ په اثر کښې اضافه کیږی او په علم کښې به نور او په تصنیف او تالیف کښې به برکت وی .

حضورصلی الله علیه وسلم د بیعت رضوان نه پس اودفتح مکه نه وړاندې اسلام راوړلووالا صحابه کرامو ته اوفرمائیل چه که په تاسو کښې څوك د احد دغر برابر د الله په لاره کښې طلاء (سره زر) خرچ کړی نوهغه بیا هم د متقدمینو صحابو کرامو رضی الله عنهم دیومد (۵. ۸۴۴ګرام) اوربشې بلکه دهغې نیمایی پورې هم نه شی رسیدلې . د فتح مکې نه پس د اسلام راوړلو والا صحابو کرامو رضی الله عنهم درجه دهغې نه هم کمه ده او د غیرصحابی درجه د ادنٰی صحابی نه هم زیاته کمه ده په دې حدیث کښې د لفظ اصحابی نه ثابته شوه چه د کثرتِ مجاهدې نه علاوه صحبت هم د زیات اجر باعث دې . د حضورصلی الله علیه وسلم د صحبت مبارک په دولت سره دهغوی په زړونو کښې چه کوم صلاحیت او محبت اواخلاص وو هغه په غیرکښې نه شی کیدلې . په دې سره ثابته شوه چه د زړه په صلاحیت سره په اجر کښې اضافه او په کار کښې برکت وی ، هم دا وجه ده چه د علماء عابدینو کار اوپه تبلیغ کښې چه کوم برکت دې هغه په آبدینو کښې نشته اود اجر د فرق کولو مشاهده به په آخرت کښې وی . بلکه اهلِ بصیرت ته دهغې اثر په دنیاکښې هم مشاهده کیږی . **اللهم ارزقنا حبك وحب من یحبك وحب عمل یقرب الی حبك، اللهم اجعلنا ممن یعبدك کانه یراك آمین.**

رشید احمد ۲جمادی الاولی ۱۴۰۰ هجری

د محمد احمد ((درس قرآن)) اوریدل، ویل جائزنه دی

مامؤلف ته د راجستر په ذریعه دا اطلاع لیږلې وه چه چرته تاسو ((درسِ قرآن)) سره متعلق ځما د تحریر څه جواب لیکئ یا په چا باندې یی لیکئ نوزه به دهغې هیڅ جواب نه درکوم

چه کله هغوئ د ځلورو علماؤ نه د کتاب اصلاح کولو تحریر ولیکه اود ځلورو مشهورو علماؤ نومونه ئې هم ولیکل نوخما مقصد پوره شو ددې وجه نه ما په هغه سلسله کښې څه ونیل اوریدل بالکل بند کړه

مګر مؤلف خپله وعده پوره نه کړه . دهغه ځلورو مشهورو علماؤ د اصلاح کولو نه بغیر کتاب شائع کوی . ددې وجه نه عوامو لره دهغه فتنې نه د بچ کولو کوشش جاری ساتل فرض دی . خما د مفصل تحریر خلاصه دا ده :

(۱) مؤلف عالم نه دې . ددې وجه نه دهغه خپل نوم سره « مولانا » لګول جائز نه دی په هغې سره عوام دهوکه کیږی

(۲) ما په «درس قرآن» باندې د تقریظ لیکلو نه انکار کړې وو دهغې باوجود هغوی خما نوم په کتاب کښې شائع کړو اوخما په نوم سره امت ته د پنځلسو کالوراسې دهوکه ورکوی

(۳) ما خو صرف د تقریظ نه انکار کړې وو مګر حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا صاحب رحمه الله تعالی او حضرت مولانا مفتی محمد عاشق الهی صاحب خوخما نه هم څه زیات دکتاب د اشاعت نه منع کړې وه . دهغې باوجود هغوی کتاب شائع کړو . ورسره ئې مزید جرئت دا وکړو چه د حضرت شیخ الحدیث نوم ئې هم شائع کړو .

(۴) مولانا محمد تقی صاحب عثمانی لیکی : « محمد احمد صاحب احقرته رایه حاصلولو دپاره کتاب یا دهغې مسودد نه وه رالیږلې . اونه ئې د اظهارِ رائے دپاره ونیلی وو . لیکن په کتاب کښې ئې خما نوم شائع کړو . د احقر نه ئې نه رایه واخستله او نه ئې ورسره مشورد وکړه . نه ئې کله د کتاب ذکر کړې دې . د حضرت د طرف نه «درس قرآن» باندې د اعتراضاتو نه پس احقر ډیر خلې هغه ته وه ونیل چه که چرته تاسو د احقر نه واقعةً رایه اخستلې وې نو احقر به دا مشوره درکوله چه تاسو ددې کتاب د تالیف اقدام مه کوئ »

(۵) که چرته دا معامله د حضرت حکیم الامة په خدمت کښې پیش شوې وې چه ستاسو د سلسلې یو غیرعالم خلیفه تفسیرلیکلې دې یو څو مشهورو علماؤ هغه لره دهغه کتاب د اشاعت نه منع کړې وو چه په هغوی کښې حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد زکریا صاحب هم دې مګر هغه خپل نوم سره « مولانا » لګولو سره کتاب شائع کړو او له دې نه زیات ظلم ئې داوکړو چه کتاب کښې دهغه علماؤ نومونه شائع کولو سره پنځلسو کالو نه را په دیخوا امت ته دهوکه ورکوی . او بعضې د داسې علماؤ نوم ئې هم شائع کړې دې چه هغوی نه کتاب یا دهغې مسوده بنودل خو لرې خبره ده هغوی نه یې دهغې خبر قدرې هم ورنه کړو . نو آیا حکیم الامة به داسې شخص نه توبه او دهغه علماء کرامو نه دمعافئ غوښتلو اود کتاب اشاعت بندولو باندې نه مجبور کولو ؟ و د انکار په صورت کښې د سلسلې نه د اخراج اعلان نه به یې نه کولو ؟ او آیا اوس د سلسلې مرجوده

Maktaba Tul Ishaat.com

اکابرو باندې دا فرض نه عائد کیږی ؟

(۶) که چرته دعوی دا پنځم نمبر مقدمه کښې د مذکوره تفصیل مطابق عدالت شرعیه کښې پیش کړې شی نو آیا عدالت به دا سې سړی ته سخت تعزیر او کتاب باندې بندیز و نه لګوی؟

(۷) په سابق مفصل تحریر کښې مې دا وضاحت کړې دې چه ما دغه تحریر نه وړاندې دوه خلې هغه لره په ډیرې نرمئ سره پوهه کړو او دریم خلې مې د مخ د پردې په مسئله باندې لږې سختئ سره اوویل نو دې ډیر سخت غصه شو او هغه بې پردګئ لره تفسیر عثمانی سره دثابتولو کوشش ئې کولو . چه کله دهغه نه د قبول څه توقع باقی پاتې نه شوه نوما علماؤ لره د جاهل مفسرینو د خطرناکو فتنو په طرف متوجه کول فرض وګڼل .

الحمدالله تعالی دبنده په متوجه کولو باندې توله دنیا کښې مشهورو علماء کرامو دهغه فتنې خلاف بـه بیکاره ولیکل . مؤلف ته ئې ډیره سخته تنبیه ورکړه . دعلماؤ هغه دکتاب په اصلاح کولو باندې مجبور کړو .مګر هغه د اصلاح له طریقې سره متعلق دعلماؤ دهدایاتو قبلولو نه انکار وکړو . د علماؤ تحریرونه به دارالافتاء کښې محفوظ دی .

(۸) مؤلف د علماؤ د هدایتو نه د انحراف د وجه نه انتهائی کوشش او د لوئ مالی پیشنهاد باوجود مشهورو اومسلمو علماؤ کښې یو لره هم د کتاب په اصلاح باندې آماده نه کړې شو . دیو غیرمعروف اوغیرمسلم عالم اصلاحی نظر معتبر نه دې. ددې وجه نه دهغه کتاب کتل جائزنه دی

دغه تنبیه چه څومره زیاته کیدې شی هغه شائع کړئ او د قرآن کریم د تحریف نه د بچ کولو فریضه ادا کړئ دغفلت په صورت کښې د الله تعالی د ګرفت او د دنیا اوآخرت دعذاب نه وه ویریږئ

رشید احمد

دارالافتاء والارشاد ناظم آباد ۱۵ جمادی الآخره ۱۴۱۲ هجری

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الطهارة

په ژبې سره د اوداسه نيت كول مستحب دى

سوال: د اوداسه د كولو په وخت كښې چه كوم نيت كيږي آيا په ژبې سره كول ئې ثابت دي او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: هو! مستحب دى. قال فى التنوير ومن آدابه الجمع بين نية القلب وفعل اللسان وفى الشرح هذه رتبة وسطى بين من سن التلفظ بالنية وبين من كرهه لعدم نقله عن السلف. (رد المحتار ج۱،ص۱۱۸) . فقط والله تعالى اعلم ۸ رمضان سنه ۹۳ھ

پرته له نيت څخه د لامبلو په صورت كښې اودس كيږي

سوال: كه چيرته يو څوک پرته له كوم نيت څخه ولامبي يا په سمندر كښې لامبو ووهي نو آيا اودس ئې پخپله ورسره كيږي او كه نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: اودس سره له مسحې صحيح كيږي. البته د نيت د نه شتون له وجې ثواب نه وركول كيږي.

قال فى العلائية وصرحوا بانه بدونها ليس بعبادة وفى الشامية اى الوضوء بدون النية ليس عبادة وذلك كان دخل الماء مدفوعاً او مختار القصد التبرد اولمجرد ازالة الوسخ كما فى الفتح. (رد المحتار ج۱،ص۹۹)

فقط والله تعالى اعلم ۲۱ جمادى الآخر سنه ۹۳ھ

تر اوداسه مخكښې د اعوذ بالله د ويلو حكم

سوال: له اوداسه څخه مخكښې اعوذ با لله من الشيطان الرجيم لوستل څه حكم لري؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: له اوداسه څخه مخكښې د بسم الله الرحمٰن الرحيم لوستل سُنت دي له بسم الله څخه مخكښې د اعوذ با لله د ويلو هم يو ضعيف قول راغلى دى. غوره دا ده چه و ې نه لولي

قال فى الشامية: وقيل الافضل بسم الله الرحمٰن الرحيم بعد التعوذ وفى المجتبى يجمع بينهما (رد المحتار ج۱،ص۱۰۱) فقط والله تعالى اعلم ۲۵ جمادى الاولى سنه ۱۱ھ

Maktaba Tul Ishaat.com

په اوداسه کښې د هر غړي په پريمنځلو باندې د بسم الله د لوستلو حکم

سوال په اوداسه کښې د هر غړي په پريمنځلو سره د بسم الله لوستل مستحب دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب په اوداسه کښې د صحيح حديث له مخې دا دُعا ثابته ده چه ((اللهم اغفرلی ذنبی ووسع لی فی داری وبارك لی فی رزقی)).

د فقهې په کتابونو کښې لاندينۍ دُعاګانې هم راغلي دي:

{۱} د هر غړي د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **بسم الله العظيم والحمد لله على دين الاسلام.**

{۲} په هر غړي باندې د شهادت د کلمې ويل.

{۳} په هر غړي باندې درود شريف ويل.

{۴} د خولې د پريمنځلو (مضمضه) کولو په وخت کښې دا دعا ويل : **اللهم اعنی على تلاوة القرآن وذكرك وشكرك وحسن عبادتك.**

{۵} په پوزه کښې د اوبو اچولو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم ارحنی رائحة الجنة ولا ترحنی رائحة النار.**

{۶} د مخ د مينځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم بيض وجهی يوم يبيض وجوه وتسود وجوه**

{۷} د ښي لاس د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم اعطنی كتابی بيمينی وحاسبنی حسابا يسيرا.**

{۸} د کيڼ لاس د پريمنځلو په وخت کښې دا دُعا ويل: **اللهم لا تعطنی كتابی بشمالی ولا من وراء ظهری.**

{۹} د سر د مسح په وخت کښې دا دُعا ويل: **اللهم اظلنی تحت عرشك يوم لا ظل الا ظل عرشك.**

{۱۰} د غوږونو د مسح په وخت کښې دا دُعا ويل: **اللهم اجعلنی من الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه**

{۱۱} د غاړې د مسح په وخت کښې دا دُعا ويل: **اللهم اعتق رقبتی من النار.**

{۱۲} د ښي پښې د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل: **اللهم ثبت قدمی على الصراط يوم تزل الاقدام.**

{۱۳} د کيڼې پښې د پريمنځلو په وخت کښې دا دعا ويل **اللهم اجعل ذنبی مغفوراً و سعيی مشكورا وتجارتی لن تبور.**

په دغو کښې يوه دُعا هم له کوم صحيح روايت څخه ثابته نه ده او په ضعيف حديث باندې د عمل کولو د جواز له دريو شرطونو څخه يو شرط دا هم دی چه هغه په سُنت نه ګڼي

(رد المحتار ج ۲، ص ۱۱۹)

په دې زمانې کښې د جهالت (ناپوهی) د زياتوالي له وجې عوام بلکه اکثره خواص هم دا دُع

گانې سُنت گڼي. له دې امله له دې ځنځه خان وساتئ
برسیره پر دې په دغو دُعا گانو باندې د مشغولیدو له امله د صحیح حدیث له مخې د ناسې
شوې دُعا (اللهم اغفرلي ذنبي ـ الخ) پرینبودل بلکه له هغې ځنځه د مخ گرځولو لامل گرځي

والله سبحانه وتعالی اعلم. ۲۵ ذي الحجة سنه ۱۳۸۹هـ

په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته راتلل بهتر دي

سوال زید وایي چه مسجد ته د راتللو او اودس کولو په ځای په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته راتلل زیات ثواب لري. آیا د زید دا خبره صحیح ده او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د زید دا خبره صحیح ده. په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته د راتللو فضیلت په حدیثو کښې راغلی دی.

عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ صلوة الرجل في الجماعة تضعف على صلوته في بيته وسوقه خمسا وعشرين ضعفاً وذلك انه اذا توضأ فاحسن الوضوء ثم خرج الى المسجد لا يخرجه الا الصلوة لم يخط خطوةً الا رفعت له بها درجة وحط عنه بها خطيئة فاذا صلى لم تزل الملائكة تصلي عليه ما دام في مصلاه اللهم صل عليه اللهم ارحمه ولا يزال احدكم في صلوة ما انتظر الصلوة (متفق عليه)

وعن ابي امامة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ من خرج من بيته متطهرا الى صلوة مكتوبة فاجره كاجر الحاج المحرم ومن خرج الى تسبيح الضحى لا ينصبه الا اياه فاجره كاجر المعتمر وصلوة على اثر صلوة لا لغو بينهما كتاب في عليين (رواه احمد وابو داؤد)

وعن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه (في حديث طويل) وما من رجل يتطهر فيحسن الطهور ثم يعمد الى مسجد من هذه المساجد الا كتب الله له بكل خطوة يخطوها حسنة ورفعه بها درجة وحط عنه بها سيئة. (رواه مسلم)

وعن سهل بن حنيف رضي الله عنه مرفوعاً من تطهر في بيته ثم اتى مسجد قباء فصلى فيه صلوة كان له كاجر عمرة (ابن ماجة)

د عقل له مخې هم په کور کښې اودس کول او بیا د مسجد خوا ته د تللو فضیلت ښکاره دی ځکه چه په دې کښې د مسجد او د جماعت د لمانځه درناوی دی چه کله یو څوک کوم دربار ته حاضریدل غواړي نو د هغه د عظمت غوښتنه دا ده چه په کور کښې دې ځان ښکلی او جوړ کړي او بیا دې د هغه خوا ته لاړ شي. نه دا چه دربار ته ورسیږي او هلته به غواړي د دربار د شعائرو له ادب سره خلاف ده. لکه څرنگه چه حرم شریف ته د داخلیدو نه وړاندې له مراقبت دحرمت ...

Maktaba Tul Ishaat.com

ترلو له حکم څخه هم د بیت الله شریف د عظمت ښکارول مقصود دی
له دې څخه ثابته شوه چه نن صبا مسجدونو ته تلل او هلته د اودس کولو چه کوم رواج جوړ شوی دی دا صحیح نه دی. البته که چیرته مسافر یا معذور او داسې نور وي بیا د هغو لپاره پروا نه کوي **فقط والله تعالیٰ اعلم** ۲۴ ربیع الآخر ۱۳۸۷ هجری

د غاړې د مسح تحقیق (څیړنه)

سوال. له روایتونو څخه څرګندیږي چه د غاړې مسح باید د غوږونو له مسحې څخه مخکښې د سر له مسحې سره یو ځای وشي او د (حتی یبلغ القفا) الفاظ په عامو روایتونو کښې شته او د فقهې په کتابونو کښې د غاړې مسح د غوږونو له مسحې څخه وروسته راغلې ده. نو د دې د تطبیق صورت به څه وي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب. د (حتی یبلغ القفا) له الفاظو څخه د غاړې مسح نه ثابتیږي. په قفا او رقبه کښې فرق دی. قفا د سر برخه ده او رقبه یوه بله مستقله او بیله عضو ده. فرض کړی که چیرته له قفا څخه د رقبه معنی واخیستل شي نو بیا هم په هغې باندې په قصد سره مسح نه ثابتیږي بلکه د سر د استیعاب (د ټول سر په مسح کښې د را نیولو) په غرض سره راغلی دی. د رقبه (غاړې) د مسح په ثبوت باندې حضرت مولانا عبد الحی لکهنوی قدس سرّه رساله "تحفة الطلبة في تحقيق مسح الرقبة" د قدر وړ دی. په دې رسالې کښې لاندیني روایتونه هم شته.

۱ـ ذکر ابن السکن فی کتاب الحروف حدث مصرف بن عمرو یبلغ به عمرو کعب رضی الله عنه قال رأیت رسول الله ﷺ توضأ فمسح لحیته وقفاه.

۲ـ روی ابو نعیم فی تاریخ اصبهان من حدیث ابن عمر رضی الله عنهما ان النبی ﷺ قال من توضأ ومسح عنقه وقی الغل یوم القیامة.

۳ـ روی الدیلمی فی مسند الفردوس من حدیث ابن عمر رضی الله تعالیٰ عنهما مسح الرقبة امان من الغل یوم القیامة.

۴ـ روی ابو عبید فی کتاب الطهور عن عبد الرحمٰن بن مهدی یبلغ به موسی بن طلحة رضی الله عنه انه قال من مسح قفاه مع رأسه وقی الغل یوم القیامة قال العینی فی شرح الهدایة هذا وان کان موقوفاً لکن له حکم الرفع لانه لا مجال للرأی فیه انتهی.

۵ـ حکی ابن همام من حدیث وائل فی صفة وضوء رسول الله ﷺ ثم مسح علی رأسه ثلاثاً وظاهر اذنیه ثلاثاً و

ظاهر قمحه الخ رواه الترمذی
و قال قدس سرہ فی حاشیۃ رسالته المذكورة (قوله رواه الترمذی) هكذا ذكر فی الفتح و تبعه الشيخ لدهلوی فی شرح سفر السعادة لكنی لم اجده فی النسخ المتداولة من جامع الترمذی و ذكر العينی فی الهداية و الجمال الزيلعی فی تخريج احاديث الهداية المسمّٰی بنصب الراية و ابن حجر العسقلانی فی ملخص تخريج الزيعلی المسمٰی بالدراية هذه الرواية مسندة الی البزار آه.

د دغو روايتونو په سند کښې اګر که څه خبره شته ليکن په فضائلو کښې په فضائلو کښې په ضعيف حديث باندې هم عمل جائز دی. همدارنګه د طُرق د تعدد (ډيروالي) له وجې په روايت کښې قوت راتلی شي اګر که د سند له مخې ضعيف وي.

په نورو رسالې کښې د (حتی يبلغ القفا او حتی يبلغ القذال) روايتونه هم موجود دي ليکن له هغو څخه استدلال تام نه دی. کما مرّ. په پورتنيو روايتونو کښې په لومړني او څلورم روايت کښې اګر که د قفا يادونه شوې ده ليکن د هغه په مستقله توګه له يادونې څخه ښکاريږي چه له هغه څخه پر اخې د غاړې مسح مراد ده. فقط والله تعالیٰ اعلم . سلخ جمادی الآخر ۹۱ھ

په اوداسه کښې د ګوتو خلالول سُنت مؤکد دي

سوال: آيا په اوداسه کښې د ګوتو خلالول مؤکد سُنت دي او که نه؟ او د مؤکدو سنتو پريښودل کبيره ګناه ده او که صغيره؟ او آيا په مکروه تحريمي کښې راځي او که مکروه تنزيهي کښې؟

الجواب باسم ملهم الصواب: د ګوتو خلال سُنت مؤکد دی او له عذر پرته هر وخت پريښودل ئې د مکروه تحريمي د کيدو له وجې ګناه کبيره ګرځي.

قال فی شرح التنوير و تخليل (الاصابع) اليدين بالتشبيك و الرجلين بخنصر يده اليسری باديا بخنصر رجله اليمنی و هذا بعد دخول الماء خلالها فلو منضمة فرض قال فی الشامية (قوله و تخليل الاصابع) هو سنة مؤكدة اتفاقا سراج (رد المحتار ج۱، ص۱۰۹) و فی موضع اخر منه فی الحديث من ترك سنتی لم ينل شفاعتی فترك السنة المؤكدة قريب من الحرام قال ابن عابدين تحت (قوله و فی الزيلعی) و مقتضاه ان ترك السنة المؤكدة مكروه تحريما لجعله قريبا من الحرام و المراد بها سنن الهدی كالجماعة و الآذان و الاقامة فان تاركها مضلل ملوم و المراد الترك علی وجه الاصرار بلا عذر (رد المحتار ج۵، ص۴۷۲) و فی واجبات الصلوٰة و لها واجبات لا تفسد بتركها و تعاد وجوبا فی العمد و السهو ان لم يعدها يكون فاسقا آثما قال الشامی (قوله يكون فاسقا) اقول صرح العلامة ابن نجيم فی رسالته المؤلفة فی بيان المعاصی بان كل مكروه تحريما من الصغائر و صرح ايضا بانهم

Maktaba Tul Ishaat.com

شرطوا الاسقاط العدالة بالصغيرة الادمان عليها. (رد المحتار ج۱، ص۴۲۵)

فقط والله تعالی اعلم. ۲جمادی الآخر سنه ۹ه

په اوداسه کښې د ولاء (پرله پسې والی) او په هر اندام باندې د دُعا لوستلو حکم.

سوال په اوداسه کښې بيړه کول مستحب دی او که څنګه؟ که چيرته مستحب وي نو د هر اندام د پريمنځلو په وخت کښې بسم الله، د شهادت کلمه او د هر اندام لپاره مستقله ماثوره دُعا، د هر اندام تر مينځلو وروسته درود شريف، برسيره پر دې د رب اغفرلی ذنبی الخ دُعا څنګه لوستل کيدلی شي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه او غسل کښې ولاء سنت دی. يعني دومره ژر دې پکښې نه کوي چه په معتدله هوا کښې د بل اندام تر مينځلو مخکښې لومړی اندام وچ شي همدارنګه تر مسح وروسته او په تيمم کښې دومره ژر کول چه په هغه کښې که چيرته کوم اندام پريمنځل شي او بيا وچ شي د سنتو خلاف دی. کذا حرر العلامة ابن عابدين رحمه الله و قال فاغتنم هذا التحرير. (رد المحتار ج۱، ص۱۱۳) د ولاء د نوموړي تعريف لاندې په دومره وخت کښې خو ډير څه لوستل کيدلی شي. برسيره پر دې د فقهې په کتابونو کښې د دغو دعا ګانو له جملې څخه د يوې دعا لوستل راغلي دي او حقيقت دا دی چه د اللهم اغفرلی ذنبی الخ څخه پرته يوه دُعا هم په صحيح حديث سره نه ده ثابته په فضائلو کښې په کوم ضعيف حديث باندې د عمل کولو د جواز له شرائطو څخه يو شرط دا هم دی چه هغه به سُنت نه ګڼل کيږي. په دې زماني کښې د جهالت د غلبې له وجې ئې خلک سُنت بولي له دې امله له داسې امورو څخه بايد پرهيز وشي

قال فی الشامية تحت (قوله و التسمية كما مرّ) فصار مجموع ما يذكر عند كل عضو التسمية و الشهادة و الدعاء و الصلوة على النبی ﷺ لكن قال صاحب الهداية فی مختارات النوازل و يسمی عند غسل كل عضو او يدعوا بالدعاء المأثور فيه او يذكر كلمة الشهادة او يصلی علی النبی ﷺ فاتی فی الجميع باو لكن رأيت فی الحلية عن المختارات و يدعوا بالواو و باو فی البواقی فليراجع. (رد المحتار ج۱، ص۱۱۸) و قال العلامة الرافعی رحمه الله راجعت النوازل فرأيته عبر باو فی جميع المعاطيف. (التحرير المختار ج۱، ص۱۸)

و فی هذا البحث من العلائية قال محقق الشافعية الرملی فيعمل به فی فضائل الاعمال و ان انكره النووی (الفائدة) شرط العمل بالحديث الضعيف عدم شدة ضعفه و ان يدخل تحت اصل عام و ان لا يعتقد سنية ذلك الحديث. (رد المحتار ج۲، ص۱۱۹)

فقط والله تعالی اعلم. ۲۸ شعبان سنه ۹۰ه

مسواک د يو لويشت په اندازه اوږدوالی مستحب دی

سوال نه لومړي سر کښي له يوې لويشتي ځخه د لنډ مسواک استعمالول صحيح دي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب له پيل څخه د مسواک له يوې لويشتي څخه کموالی د استحباب خلاف دی چه په استعمال سره کم شي نو بيا پروا نه لري (لما في العلائية وندب امساکه بيمناه وکونه لينا مستويا بلا عقد في غلظ الخنصر و طول شبر وفي الشامية (قوله و طول شبر) الظاهر انه في ابتداء استعماله فلا يضر نقصه بعد ذلك بالقطع منه لتسويته تأمل وهل المراد شبر المستعمل او المعتاد الظاهر الثاني لانه محمل الاطلاق غالباً) (رد المحتار ج۱ ص۱۰۴) داسي مستحبات په عمومي ډول په آسانتيا او داسي نورو پورې مبني وي. شرعي حکم باید و نه ګڼل شي. فقط والله تعالى اعلم. ۱۸ رجب ۱۳۸۸هـ

د اندامونو تر درې ځله زيات د پرېمنځلو حکم

سوال ځيني خلک په اوداسه کښي درې ځله لاسونه تر څنګلو پورې مينځي بيا درې واری او په پښو تيروي چه تول شپږ واري کيږي. په اوداسه کښي داسي کول صحيح دي او که مکروه يا ناجائز او داسي کول به شپږ واري ګڼل کيږي او که درې واري؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته د دې اعتقاد له مخې تر درې ځله زيات کوم اندام پرېمينځي چه ثواب دی يا سنت دی نو دا مکروه تحريمي دی او که چيرته ئې اعتقاد نه وي ليکن پرته له کومې داعيې څخه ئې کوي نو د عبث والي له وجې مکروه تنزيهي دی او که چيرته د شک د لرې کولو او د زړه د تسلي لپاره ئې خپل اندامونه تر درې ځله زيات مينځه نو بيا کوم کراهيت نه لري البته د مسجد او مدرسې د وقف په اوبو سره تر درې ځله زيات مينځل حرام دي

قال في شرح التنوير والاسراف ومنه الزيادة على الثلث فيه تحريماً لو بماء النهر والمملوك له اما الموقوف على من يتطهر به ومنه ماء المدارس فحرام وقال في الشامية (قوله والاسراف) اى بان يستعمل منه فوق الحاجة الشرعية لما اخرج ابن ماجة وغيره عن عبدالله بن عمرو بن العاص ان رسول الله ﷺ مر بسعد وهو يتوضأ فقال ما هذا السرف فقال أفي الوضوء اسراف فقال نعم وان كنت على نهر جار حليه (قوله ومنه) اى من الاسراف الزيادة على الثلاث اى في الغسلات مع اعتقاد ان ذلك هو السنة لما قدمنا من ان الصحيح ان النهي محمول على ذلك فاذا لم يعتقد ذلك وقصد الطمانينة عند الشك او قصد الوضوء على الوضوء بعد الفراغ فلا كراهة كما مر تقريره وذوما الكراهة التنزيهية فذكرها تحت قوله تحريماً. (رد المحتار ج۱ ص۱۰۲)

فقط والله تعالى اعلم ۱۲ ربيع الاول سنه ۱۴۰۰هـ

Maktaba Tul Ishaat.com

په اوداسه کښې د ږيرې د ويښتانو د لمدولو حکم

سوال په اوداسه کښې که چيرته د ږيرې له ويښتانو څخه څه وړ پاتې شي نو اودس کيږي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته ږيره دومره کمه يا سپکه وي چه د مخ څرمن ترې ښکاريدله نو تر څرمنې پورې اوبو رسول ضروري دي او که نه وي نو نه دی او هغه ويښتان کوم چه د مخ په حد کښې د ننه دي د هغو پريمينځل فرض دي او کوم چه تر زنې لاندې ځوړېږي د هغو پريمينځل ضروري نه دي ليکن بهتر دي

لانه فرض عند الشافعي رحمه الله قال في شرح التنوير لا خلاف ان المسترسل لا يجب غسله ولا مسحه بل يسن و ان الخفيفة التي ترى بشرتها يجب غسل ما تحتها كذا في النهر. و في الشامية (قوله ان المسترسل) اي الخارج عن دائرة الوجه وفسره ابن حجر في شرح المنهاج بما لو مدّ من جهة نزوله لخرج عن دائرة الوجه و على هذا فالنابت على اسفل الذقن لا يجب غسل شيء منه لانه بمجرد ظهوره يخرج عن حدّ الوجه لان ذلك جهة نزوله وان كان لو مدّ الى فوق لا يخرج عن حدّ الجبهة و كذا النابت على اطراف الحنك من اللحية واما النابت على الخدين فيجب غسل ما دخل منه في دائرة الوجه دون الزائد عليها (قوله بل يسن) اي المسح لكونه الاقرب لمرجع الضمير وعبارة المنية صريحة في ذلك في ح. (رد المحتار ج۱ ص۳)

فقط والله تعالى اعلم ۔ جمادی الاولی سنہ ۰۰ ھ

تر اوداسه وروسته د اسمان خوا ته د کتلو حکم

سوال د اوداسه تر کولو وروسته د آسمان خوا ته د کتلو حکم څه دی؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب تر اوداسه وروسته د شهادت د کلمې د ويلو په وخت کښې د اسمان خوا ته کتل له نبي کريم ﷺ څخه ثابت دي كما في رواية ابي داؤد

وقال العلامة ابن عابدين رحمه الله تحت (قوله و ان يقول بعده) وزاد في المنية ايضاً و ان يقول بعد فراغه سبحانك اللهم و بحمدك اشهد ان لا اله الا انت استغفرك و اتوب اليك و اشهد ان محمداً عبدك و رسولك ناظراً الى السماء (رد المحتار ج۱ ص۸۸)

فقط والله تعالى اعلم — صفر سنہ ۰۰ ھ

له دې څخه د رجوع تفصيل په ننه کښې دی.

د اوداسه په حالت کښې د قبلې خوا ته د توکلو حکم

سوال قبلې ته مخامخ کښېناستل د اوداسه کولو په صورت کښې د قبلې خوا ته اړ ...

توكي په داسې حال كښې چه بل وخت كښې خلك قبلې ته له توكلو څخه منع كيږي د دې شرعي حيثيت څه دی؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د قبلې خوا ته توكل مكروه دي كه چيرته مخ د قبلې خواته وي ليكن لاړې كښته د زمكې خوا ته تو كړي نو په دې كښې كوم كراهيت نشته. لكه څرنګه چه په حديث كښې دي چه كه چيرته په لمانځه كښې د لاړي د توكلو ضرورت پيښ شي نو تر پښو لاندې دې لاړې تو كړي په داسې حال كښې چه په دې وخت كښې لمونځ كوونكى قبلې ته مخامخ وي. له دې سره سره د لاندې خوا ته د توكلو اجازه وركړ شوې ده. فقط والله تعالى اعلم ۱۵ رجب سنه ۹۲ هـ

د چا لاسونه كه چيرته پرې شوي وي هغه به اودس څنګه كوي؟

سوال: كه چيرته د كوم سړي لاسونه دواړه پرې شوي وي هغه به اودس څنګه كوي؟

الجواب باسم ملهم الصواب: د اوداسه په اندامونو دې اوبو وبهوي. كه چيرته ئې دا هم نه شوى كولى نو بيا دې تيمم وكړي. كه چيرته ئې لاسونه زخمي وي يا څنګل تول پرې وي او په مخ باندې په هيڅ ډول د اوبو د بهولو قدرت نه وي نو مخ دې په زمكې يا ديوال او داسې نورو باندې د تيمم په نيت سره ومښي. كه چيرته په مخ باندې د زخم له وجې په دې باندې هم قدرت و نه لري نو بيا دې له اوداسه پرته لمونځ وكړي.

قال في التنوير مقطوع اليدين والرجلين اذا كان بوجهه جراحة يصلّي بغير طهارة ولا يعيد على الاصح. وفي الشامية (قوله وبوجهه جراحة) والا مسحه على التراب ان لم يمكنه غسله. (رد المحتار ج۱، ص۲۳۲)

فقط والله تعالى اعلم. ۲۲ ربيع الآخر سنه ۹۰ هـ

د جرمانې په لوټو (بدنيو) باندې اودس كول

سوال: څه فرمايي د دين علماء كرام او د شرع متين مفتيان كرام د لاندينى مسئلې په اړه چه د كميټې غړو صاحبانو د كوم ديني يا دنيوي قصور له وجې په زيد باندې دا جرمانه ولګوله چه مسجد ته به شل دانې لوټې اخلي او د خلكو د اودسو لپاره به ئې ږدي. نو اوس پوښتنه دا ده چه جرمانه خو د حنفيه وو په نزد ناجائزه ده ليكن په زيد باندې چه اوس كومه جرمانه اينودل شوې ده او هغه له همدې امله لوټې واخيستلې او مسجد كښې ئې كيښودلې آيا په دغو لوټو سره اودس جائز دی او كه نه؟ او چه څوك په داسې اوداسه لمونځ وكړي نو آيا دا لمونځ ئې له كراهيت پرته صحيح دی او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: كه چيرته زيد د لوټې په اخيستلو باندې د زړه له منځه خوښ او راضي وي نو د داسې لوټو استعمالول جائز دي او كه نه وي نو نه دی. د زيد له خوښې پرته اګر كه

Maktaba Tul Ishaat.com

د داسې لوښو استعمالول ګناه ده ليکن اودس او لمونځ له کراهيت پرته صحيح کيږي. بو اخي د لوښو د استعمالولو ګناه به وي. فقط و الله تعالی اعلم. ۳ ذی القعدة سنه ۸۶ هـ

د جنازې د تلاوت د سجدې لپاره په شوی اوداسه باندې لمونځ کيدلی شي؟

سوال: يوه سړي د جنازې د لمانځه يا د تلاوت د سجدې لپاره اودس وکړ نو آيا په همدې اوداسه سره ئې لمونځ هم کيږي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: هو! کيږي بلکه د اوبو د نه شتون يا د کومې بيمارۍ له وجې که چيرته د جنازې لپاره تيمم هم شوی وي نو په هغه سره هم د نورو لمونځونو کول جائز دي.

قال ابن عابدين رحمه الله (قوله بخلاف صلوة جنازة) ای فان تيممها يجوز به سائر الصلوات لکن عند فقد الماء و اما عند وجوده اذا خاف فوتها فانما تجوز به الصلوة علی جنازة اخری اذا لم يكن بينهما فاصل کما مر ولا يجوز به غيرها من الصلوات افاده ح. (ردالمحتار ج۱ ص۲۲۶) فقط والله تعالی اعلم. ۲۳ صفر سنه ۹۰ هجری

په اخبارونو کښې ليکل شوي د قران ايتونو ته بې اودسه د لاس لګولو حکم

سوال: د اخبار په کوم مخ باندې چه د قرآن آيت ليکل شوی وي هغه ته بې اودسه لاس لګول څنګه دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: چه په کوم ځای باندې د قرآنکريم آيت ليکل شوی وي په هغه ځای باندې بې اودسه لاس لګول منع دي. په نورو ځايونو باندې لاس لګول جائز دي. البته که چيرته له کوچني څخه کوچنی يعنې له شپږو حروفو څخه هم کم آيت وي نو د يوه قول مطابق په هغه باندې هم د لاس لګولو ګنجائش شته.

قال فی شرح التنوير و يحرم به ای بالاکبر و بالاصغر مس مصحف ای ما فيه اية کدرهم وجدار وفی الحاشية تحت (قوله ای ما فيه آية الخ) لکن لا يحرم فی غير المصحف الا المکتوب ای موضع الکتابة کذا فی باب الحيض من البحر وقيد بالاية لانه لو کتب ما دونها لا يکره مسه کما فی حيض القهستانی و ينبغی ان يجری هنا ما جری فی القرائة ما دون آية من الخلاف و التفصيل المارين هناك بالاولی لان المس يحرم بالحدث ولو اصغر بخلاف القراءة فکانت دونه تأمل. (ردالمحتار ج۱ ص۱۶۰) فقط والله تعالی اعلم. ۲۷ رجب سنه ۹۲ هجری

د قران کريم ټيپ يا پليټ يعنې تالۍ ته بې اودسه د لاس لګولو حکم

سوال: په فونو ګرام ،هغه تلاوت چه د تار يا ټيلفون په ذريعې سره کيږي ...

كوم تلاوت كيږي او په كوم چينې. پليټ يا تالي يا ټيپ ريكارډ كښې چه قرآنكريم وي هغو نه بې اودسه لاس لګول او سجدهٔ تلاوت او داسې نورو كښې د قرآنكريم غوندې حكم لري او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په راديو كښې كه چيرته د سجدې آيت تلاوت شي نو په اوريدونكي باندې سجده واجبيږي. په كيسټ يا ټيپ ريكارډ كښې نه قرآنكريم ليكلى وي او نه د هغه آواز د قرآنكريم آواز دى بلكه د آواز د بيرته راګرځيدو (انعكاس) غوندې د غږ نقل دى له دې امله حكم ئې د قرآنكريم غوندې نه دى. بې اودسه لاس لګول ورته جائز دي او د سجدې د آيت په اوريدو سره سجده نه واجبيږي. فقط و الله تعالى اعلم ٩صفر ١٤٠٣ هجرى

د قرانكريم په تش مخ باندې لاس لګول جائز نه دي

سوال بې اودسه د قرآنكريم په هغه مخ باندې لاس لګول چه كوم آيت پكښې ليكل شوى نه وي لكه د قرآنكريم د پيل په صفحه كښې قرآني حروف ليكل شوي نه وي نو د دې شرعي حكم څه دى؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د قرآنكريم خالي يا تش مخ ته هم بې اودسه لاس لګول جائز نه دي. بلكه په جلد يا ګتې باندې ئې هم لاس لګول منع دي

قال فى التنوير ويحرم به اى بالا كبر وبالا صغر مس مصحف الا بغلاف متجاف.(ردالمحتار ج١،ص١٦٠)

وفى الحيض منه ومسه الا بغلافه وفى الشرح المنفصل عنه وفى الحاشية (قوله ومسه) اى القرآن ونوفى لوح اودرهم اوحائط لكن لا يمنع الا من مس المكتوب بخلاف المصحف فلا يجوز مس الجلد وموضع البياض منه. (ردالمحتار ج١،ص٢٠٠)فقط والله تعالىٰ اعلم. ٢٨رجب المرجب ١٣٩٦ هجرى

د روغني رنګ د لرې كولو پرته اودس نه كيږي

سوال كوم خلك چه د رنګسازي يا تاركول (قير) كارو بار كوي د هغو په لاسو (اږه) دا پوښتنه كيږي چه كوم رنګ يا قير د هغو په لاسونو يا پښو باندې لګيدلي وي هغه په مينځلو سره نه پاكيږي او د اودسه په كولو سره لاندې څرمنې ته اوبه نه ورځي نو آيا د هغو په لاسونو او پښو كښې د داسې رنګونو په شتون سره د دوى اودس نه كيږي او كه نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب رنګمال كوم چه د جامو د رنګولو كار كوي د هغه په لاسونو باندې چه كوم رنګ لګيدلى وي د هغه د لرې كولو ضرورت نشته البته د ګركو او لوښي او داسې نورو شيانو د رنګ لګولو روغني رنګ كوم چه د سوكي غوندې په بدن باندې نښلي كه چيرته په

Maktaba Tul Ishaat.com

لاسونو او داسې نورو باندې ولګیږي نو د هغه له لرې کولو پرته اودس نه کیږي البته که جسم د پټوکي غوندې کلک نه وو نښتی او یوازې رنګ په نظر راته نو بیا اودس کیږي ځکه چه دې ځای ته د اوبو د رسیدو کوم مانع نشته

قال فی شرح التنویر ولا یمنع ما علی ظفر صباغ ولا طعام بین اسنانه او سنه المجوف به یفتی و قیل ان صلبا منع وهو الاصح وفی الشامیة (قوله وهو الاصح) صرح به فی شرح المنیة وقال لامتناع نفوذ الماء مع عدم الضرورة والحرج آه (ردالمحتار ج۱ ص۱۳۲) فقط والله تعالی اعلم. ۲ شعبان ۱۴۰۵ هجری

په شرمګاه کښې د ګوتې په داخلولو او بیا را ایستلو سره اودس ماتیږي

سوال زید د خپلې بي بي په شرمګاه کښې له جامې سره یا پرته له جامې ځخه ګوته ننه ایستې نو آیا د بي بي اودس ئې ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: اودس ئې ماتیږي که په ګوتې باندې کومه جامه وي یا نه وي ځکه چه کله ګوته را و ایستل شي نو په هغې باندې به خامخا نجاست لګیدلې وي او د نجاست را وتل د اوداسه ماتوونکی دی البته که چیرته ګوته د فرج داخل یعنې د ګرد ګول، سوري ته د ننه لاړه نه شي نو بیا اودس نه ماتیږي فقط و الله تعالی اعلم ۱۵ ذی الحجة ۱۳۹۶ هجری

د زکام او رمد (یو ډول بیماري ده چه سترګې ورسره سرې شي) د اوبو حکم

سوال د زکام په حالت کښې چه له پوزې ځخه کومې اوبو بهیږي آیا اودس پرې ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی الدر المختار فی مباحث المعذور وصاحب عذر من به سلس بول (الی ان قال) او بعینه رمد او عمش او غرب وکذا کل ما یخرج بوجع ولو من اذن وثدی وسرة وقال فی الشامیة (قوله وکذا کل ما یخرج بوجع الخ) ظاهره یعم الانف اذا زکم ط (ردالمحتار ج۱ ص۲۲۴)

له پورتنې عبارت ځخه ځرګندیږي چه د زکام له وجې چه کومې اوبو له پوزې ځخه بهیږي د اودس ماتوونکي دي او چه کوم سړي ته داسې زکام لګیدلی وي هغه معذور دی. په هغه باندې د معذور احکام جاري کیږي

علامه شامی لیکي (لکن صرحوا بان ماء فم النائم طاهر ولو منتنا فتأمل) ځخه اشکال و رد کړی دی چه خواب ئې دا دی چه د خولې اوبو د علت له مخې نه وي او د زکام اوبو د علت له مخې وي د فرق ښکاره هم دی او علامه رافعي په التحریر المختار کښې د دې تصریح هم کړی ده

ونصه (قوله لكن صرحوا بان ماء فم النائم الخ) اى مقتضى ما صرحوا ان لا يكون الزكام ناقضاً بالاولى لانبعاثه من الرأس الذى ليس محل النجاسة و انبعاث الاول من الجوف الذى محلها لكن يفرق بينهما بان الزكام خارج بعلة بخلاف ماء فم النائم ولو منتناً اه (التحرير المختار ج۱،ص۲۱)

وجع ضروري نه دى د علت په سبب سره وتونكې اوبو نجسې او د اودس ماتوونكې دي (كما فى الشامية تحت القول المذكور. فقط والله تعالىٰ اعلم). ۱۳ ذى القعدة ۲۸ هجرى

د پورتنۍ مسئلې اصلاح

له ژورې خیرنې څخه دا څرګندیږي چه د رمد او زکام اوبه ماتوونکې نه دي ځکه چه د خولې غوندې پوزه او سترګې د اصلي رطوبت (لمدوالي) محل دي. په خولې کښې د زخم په صورت کښې چه تر څو پورې زوې یا وینې تر سترګو نه شي تر هغه وخته پورې د خولې لارې ماتوونکې نه دي اګر که د کوم عارض (تکلیف) له وجې لارې دیرې وبهیږي. همدا حکم باید د پوزې. غوږونو او سترګو وي. د فن د ماهرینو ډاکټرانو څخه د خیرنې په نتیجه کښې څرګنده شوه چه د زکام او رمد اوبو په زخم پورې کوم تعلق نه لري. فقط و الله تعالى اعلم. ۱۶ شوال ۹۳ هجرى

د غټو متیازو له ځایه د چینجي وتل د اودس ماتوونکی دی

سوال که چیرته د لمانځه په حالت کښې د غټو متیازو له ځایه چینجی را ووځي نو آیا لمونځ یا اودس ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب اودس پرې ماتیږي له دې امله لمونځ هم نه کیږي (كما فى تنوير الضر التنوير وريح اودودة او حصاة من دبر). (ردالمحتار ج۱،ص۱۲۶) فقط والله تعالىٰ اعلم. ۲ ذى القعدة ۱۰ هجرى

د ناست سړي په خوب سره د اودس د ماتیدو صورتونه

سوال په ناستې سره د ویده کیدلو کوم کوم صورتونه د اودس ماتوونکي نه دي. د دې تفصیل مطلوب دی. بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قال فى الدر (نوم يزيل مسكته) اى قوته الماسكة بحيث تزول مقعدته من الارض وهو النوم على احد جنبيه اوركيه اوقفاه او وجهه و(لا) يزل مسكته (لا) ينقض و ان تعمده فى الصلاة او غيرها على المختار كالنوم قاعداً و لو مستندا الى ما لو ازيل لسقط ولى المذهب و ساجداً على الهيئة المسنونة ولو فى غير الصلاة على المعتمد ذكره الحلبي او متوركا او محتبيا و رأسه على ركبتيه او شبه المنكب

(الى قوله) ولو نام قاعداً يمايل فقط ان انتبه حين سقط فلا نقض به يفتى وقال ابن عابدين رحمه الله (قوله على المذهب) اى على ظاهر المذهب عن ابى حنيفة و به اخذ عامة المشائخ و هو الاصح كما فى البدائع و اختار الطحاوى و القدورى و صاحب الهداية النقض و مشى عليه بعض اصحاب المتون و هذا اذا لم تكن مقعدته زائلة عن الارض والا نقض اتفاقاً كما فى البحر و غيره (قوله او شبه المنكب) اى على وجهه وهو كما فى شروح الهداية ان ينام واضعا اليتيه على عقبيه و بطنه على فخذيه و نقل عدم النقض به فى الفتح عن الذخيرة ايضاً ثم نقل عن غيرها لو نام متربعاً و رأسه على فخذيه نقض قال و هذا يخالف ما فى الذخيرة و اختار فى المنية النقض فى مسألة الذخيرة لارتفاع المقعدة و زوال التمكن و اذا نقض فى التربع مع انه اشد تمكنا فالوجه الصحيح النقض فيما لم اينفعا فى الكفاية عن المبسوطين من انه لو نام قاعداً و وضع اليتيه على عقبيه و صار شبه المنكب على وجهه قال ابو يوسف عليه الوضوء. (رد المحتار ج۱، ص۱۳۲)

له پورتني تفصيل څخه لاندیني امور ثابت شول

· که چیرته له کوم شي سره تر ځنګ لګولو پرته ویده شو او و نه لویده یا په لویدو سره فوراً را ویښ شو نو اودس ئې مات نه شو.

· د سجدې په مسنونه هیئت سره ویده کیدل د اودس ماتوونکی نه دی اګر که له لمانځه څخه د باندې هم وي

که چیرته تول مقعد په زمکې پوري لګیدلې نه وي او تکیه ئې لګولې وي او ویده شوی وي اګر که پڅپل ورانه یا بل شي باندې هم وي نو اودس ماتیږي له دې امله په دواړو زنګنونو باندې کېناستل او په ورانه باندې د تکیه لګولو په صورت کښې په ویده کیدو سره اودس له منځه ځي همدارنګه پلتری وهل او په ورانه باندې تکیه لګول او دومره ټیټیدل چه تول مقعد په زمکې باندې لګیدلی پاتې نه شي نو بیا هم اودس ماتیږي. البته که چیرته تول مقعد په زمکې باندې قائم پاتې شي مثلاً زنګنونه ودرول شي او په لاسونو ونیول شي یا په کمربند. توکری او داسې نورو سره له ملا سره وتړل شي او په زنګنونو باندې سر ولګوي او ویده شي یا پلتری کښیني او ځنګلې په ورنونو تکیه کړي یو اځې دومره ټیټ شي چه مقعد تول په زمکې باندې قائم پاتې شو نو اودس نه ماتیږي

که چیرته تول مقعد په زمکې باندې قائم (کلک لګیدلی) وي او د تکیې په لګولو سره دومره ژور ویده شي چه هغه شی چه تکیه ئې پرې لګولې ده لرې کړی شي نو ولویږي په دې صورت کښې اختلاف دی. نه ماتیدل مفتی به دی فقط و الله تعالی اعلم ۲۰ ذی الحجة ۹۰ هجری

د رگ ستن د اودس ماتوونکې ده

سوال: حضرت صاحب ويلي وو چه د رګ په ستن کښې د وينې د وتلو له وجې اودس ماتيږي نو آيا په هرې ستنې کښې د وينې وتل ضروري دي او که څنګه؟ همدارنګه که چيرته وينه ووتله او هغه په پيچکارۍ کښې له دوا سره د يو ځاى کيدو په صورت کښې بيرته بدن ته داخله شوه. نو که چيرته دا وينه خارج (وتلې) ومنل شي نو آيا په داسې صورت کښې علاج په حرامو نه راځي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د رګ په ستن کښې د ستنې په رګ کښې د برابريدو د يقين حاصلولو يواځې همدا ذريعه ده چه پيچکارۍ ته وينه راشي، تر څو چه وينه په پيچکارۍ کښې تر ستر ګو نه شي تر هغه وخته پورې دوا بدن ته نه ور داخلوي. د غوښې او عضلاتو په ستن کښې وينه نه راووځي نو ځکه يواځې د رګ ستن د اوداسه ماتوونکې دى او د غوښې ستن نه دى.

پاتې شوه د علاج په حرامو مسئله نو اګرکه پيچکارۍ ته وينه را ووځي او له دواسره يو ځاى کيږي چه له مخې نې دوا مرداريږي ليکن انجکشن (ستن) په خارجي استعمال کښې داخله ده همدا وجه ده چه په ستنې سره روژه نه ماتيږي او د داسې متنجسه مائع چه مغلوب النجاسة وي (يعنې داسې مائع لکه ستن او داسې نور چه نجاست پکښې کم او بل شى پرې زيات وي) استعمال جائز دى. فقط و الله تعالى اعلم ۲۲/جمادي الاولى ۹۶ھ هجري

د اوداسه په دوران کښې د زنګنونو د ښکاريدلو حکم

سوال: که چيرته د اوداسه په دوران کښې د يوه سړي زنګنونه ښکاره شي نو آيا په دې سره په اوداسه کښې کوم تاوان خو نه راځي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه کښې هيڅ تاوان نه راځي، البته د نورو خلکو له مخې د زنګنونو ښکاره کول سخته ګناه ده. فقط و الله تعالى اعلم ۱۱/صفر ۹۸ھ هجري

د ځا د ستر په ليدلو سره اودس نه ماتيږي

سوال: که چيرته د اوداسه په حالت کښې يا د اوداسه د کولو په وخت کښې د ځا د ستر په ځاى باندې سترګې ولګيږي نو آيا په اوداسه کښې کوم فرق راځي او که نه؟ بله دا چه په دې کښې د محرم او نامحرم لپاره څه فرق شته او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه کښې کوم فرق نه راځي فقط و الله تعالى اعلم

۱۱/صفر ۹۸ھ هجري

Maktaba Tul Ishaat.com

په لمانځه کښې د خندا په غږ سره اودس ماتيږي

سوال: ما يوه ورځ په جماعت سره لمونځ کاوه. په مسجد کښې ناڅاپه د صفونو منځ ته يوه پيشو را ننوتله چه له مخې ئې ماته خندا راغله. ما ئې ډير د بندولو کوشش وکړ ليکن د خولې له بندولو سره له پوزې ځخه د خندا غږ ووت. په دې سره په لمانځه او اوداسه کښې فساد راځي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چيرته دومره غږ ووځي چه يواځې د ځنګ سړی ئې واوري نو يواځې لمونځ فاسديږي اودس نه ماتيږي. او که چيرته د خندا غږ دومره لوړ وي چه د ځنګ له سړو پرته د شا او خوا څه نور خلک ئې هم واوري نو اودس هم ماتيږي. دا حکم د بالغ لپاره دی. د نابالغ هلک اودس په لمانځه کښې په خندا سره نه ماتيږي.

په دې کښې اختلاف دی چه د بالغ اودس په مطلقه توګه ماتيږي او که دا چه يواځې د لمانځه په حق کښې دی بي اودسه ګڼل کيږي او د قرآنکريم لاس لګول او داسې نور ورته جائز دي. په دې کښې دويم قول راجح دی. يعنې قرآنکريم ته لاس وروړل او داسې نور ورته جائز دي.

فی نواقض الوضوء من شرح التنویر (و قهقهة) هی ما یسمع جیرانه (بالغ) ولو امرأة سهواً (یقظان) فلا یبطل وضوء صبی ونائم بل صلاتهما.

وفی الشامیة قیل انها من الاحداث وقیل لا وانما وجب الوضوء بها عقوبة وزجراً وفائدة الاختلاف فی مس المصحف یجوز علی الثانی لا الاول کما فی المعراج قال فی النهر وینبغی ان یظهر ایضاً فی کتابة القرآن واما حل الطواف بهذا الوضوء ففیه تردد والحاق الطواف بالصلوٰة یؤذن بأنه لا یجوز فتدبره ورجح فی البحر القول الثانی وایده فی النهر. (رد المحتار ج۱ ص۱۴۴) فقط والله تعالیٰ اعلم. ہ ربیع الاول سنہ ۹۷ ھجری

تر اوداسه وروسته په توليې (لاس پاک يا رومال) سره د اندامونو وچول

سوال: د اوداسه تر کولو وروسته دې اندامونه په کومې کپړې سره وچول صحيح دي او که همداسې پرېښودل ئې صحيح دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: تر اوداسه وروسته په رومال سره د اندامونو وچول پروا نه لري. ليکن بهتره دا ده چه زيات ئې وچ نه کړي تر څو چه د اوداسه کوم اثر باقي پاتې شي.

قال فی الشامیة تحت (قوله والتمسح بمندیل) ففی الخانیة ولا بأس به للمتوضیٔ والمغتسل روی عن رسول الله ﷺ انه کان یفعله ومنهم من کرهه ذٰلک منهم من کرهه للمتوضیٔ دون المغتسل والصحیح ما قلنا الا انه ینبغی ان لا یبالغ ولا یستقصی فیبقی اثر الوضوء علی اعضائه. (رد المحتار ج۱ ص۱۲۱) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۱۱/ رمضان سنہ ۹۷ ھجری

په فرج باندې برسیره ګوتې لګول د اودس ماتوونکې نه دی

سوال: آیا دا کیدلی شي چه د سیلان په مرض کومه مریضه ښځه د لمانځه یا تلاوت په دوران کښې د وقفې په صورت کښې د پوستکي د ننه خای په ګوتې باندې مس کړي چه اوبو وتلي دي او که نه. که چیرته هغې په دې طریقې سره وکتل لیکن هغه خای با لکل پاک وو نو په دې صورت کښې د هغې شرمګاه ته په کتلو او مس کولو سره اودس ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې سره اودس نه ماتیږي. البته که چیرته مخکښې ګول سوري ته د ننه ګوته داخله کړي نو په دې سره اودس ماتیږي ځکه چه له ګوتې سره د ننه نجاست هم د باندې راووځي. فقط و الله تعالی اعلم.

۱۰ شوال المکرم ۹۶ هجری

که چیرته اوبه او خاوره دواړه نه وي نو څه به کوي؟

سوال: زید په موټر کښې سفر کوي او بې اودسه دی د لمانځه وخت راغی او اوبو هم نشته همدارنګه د لمانځه د ادا کولو لپاره په موټر کښې خای هم نشته. نو آیا بې اودسه په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ په دویم صورت کښې که چیرته اودس ئې وي لیکن د لمانځه خای نه وي نو د خای د نشت والي له وجې په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ په نوموړیو دواړو صورتونو کښې د لمانځه د قضا کیدو ویره هم موجوده ده. بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په دواړو صورتونو کښې چه څنګه ممکنه وي لمونځ دې وکړي لیکن وروسته دې بیا قضائي راوړي. فقط و الله تعالی اعلم.

۶ ربیع الاول ۸۹ هجری

د نوکانو پالش د اوداسه او غسل دواړو مانع دی

سوال: د شرع متین علماء کرام او مفتیان د دې مسئلې په باره کښې څه فرمایي چه په دې زماني کښې ښځې چه د نوکانو کوم پالش لګوي، چه کله ورته وویل شي چه د نوکانو پالش لګول ناراو دي. چه په نوکانو لګیدلی وي اودس نه کیږي کوم چه د لمانځه لپاره شرط دی او لمونځ د اسلام له ارکانو څخه یو رکن دی. چه کله اودس و نه شي نو لمونځ هم نه کیږي ځکه چه لمونځ په اوداسه باندې مرتب کیږي هغه به څنګه صحیح شي. نو په ځواب کښې ووائي چه دا د ښائست لپاره لګول کیږي کوم چه د ښځې لپاره ضروري دی. فقهاء کرام هم وایي چه ښځه باید هر وخت د خاوند لپاره تیاره او ښائسته و اوسي بیا نوڅنګه و نه لګول شي. نو آیا لګول ئې جائز دي او که ناجائز؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: داسې ښائست حرام دی کوم چه د شرعي فرائضو د صحت لپاره خنډ وي کوم شی چه بدن ته د اوبو رسولو څخه مانع وي د هغه په موجودوالي کښې اودس او

Maktaba Tul Ishaat.com

غسل نه صحیح کیږي که چیرته د وینښته په اندازه ځای هم وچ پاتې شي نو اودس او غسل نه کیږي حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالی وچ شوي وره د اوداسه د صحت مانع بللی دی به داسې حال کښې چه هغه د نوکانو د پالش غوندې سخت هم نه وي او ضرورت ئې هم شته نو د نوکانو د پالش اجازه څرنګه ورکول کیدلی شي خومره لمونځونه چه د نوکانو له پالش سره ادا شوي وي د هغو بیرته راګرځول واجب دي او له دې سره سره به استغفار هم غواړي

قال فی الشامیة (قوله بخلاف نحو عجین) ای کعلك وشمع وقشر سمك وخبز ممضوغ معلبد جوهرة لکن فی النهر ولو فی اظفاره طین او عجین فالفتوی علی انه مغتفر قرویاً کان او مدنیاً آه نعم ذکر الخلاف فی شرح المنیة فی العجین واستظهر المنع لان فیه لزوجة وصلابة تمنع نفوذ الماء. (رد المحتار ج۱، ص۱۴۳) فقط والله تعالی اعلم.

۱۴/جمادی الاولی ۹۸ھ هجری

د تفاسیرو او احادیثو کتابونو ته بې اودسه لاس ور وړل

سوال: د قرآنکریم تفسیر او د حدیثو کتابونه یعنې بخاري. مشکوة او داسې نور بې اودسه را اخیستلی او ویلی شي او که نه؟ د دې خواب راکړی مهرباني به مو وي.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته په تفسیر کښې د قرآنکریم تر آیتونو تفسیر زیات وي نو هغه ته بې اودسه لاس ورووړل جائز دي لیکن چه په کوم ځای باندې د قرآنکریم آیت لیکلی وي له هغه ځای سره به لاس نه لګوي. د حدیثو د کتابونو بې اودسه مس کول جائز دي. فقط و الله تعالی اعلم

۲/جمادی الآخر ۹۸ھ هجری

د وینې ایستل د اوداسه ماتوونکی دی

سوال: آیا د وینې را ایستل (کوم چه په شفاخانو کښې رواج دی) د اودس ماتوونکی دی او که نه؟ ځکه چه وینه پخپله نه ده وتلې بلکه را ایستل شوې ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د اودس د ماتولو لپاره د وینې وتل یا را ایستل دواړه برابر دي لهٰذا لکه څرنګه چه د وینې په وتلو سره اودس ماتیږي همدارنګه په را ایستلو سره ئې هم اودس ماتیږي له همدې وجې د رګ انجکشن (ستن) هم د اودس ماتوونکې ده ځکه چه په دې سره وینه بېچکاری ته راځي.

قال فی العلائیة والمخرج والخارج بنفسه سیان فی حکم النقض علی المختار. کذا فی البزازیة قال لان فی الاخراج خروجاً فصار کالفصلة وفی الفتح عن الکافی انه الاصح واعتمده القهستانی وفی القنیة وجامع الفتاوٰی انه الاشبه ومعناه انه الاشبه بالمنصوص روایةً والراجح درایةً فیکون الفتوی علیه. (رد المحتار ج۱، ص۱۰۲)

فقط والله تعالیٰ اعلم۔ ۲جمادی الآخر ۹۸ھ ہجری

په ولاړې وینې سره د اودس د ماتیدو تفصیل

سوال: په یوه زخم باندې وینه هر وخت ولاړه وي او په جامو باندې بار بار لګیږي لیکن بهیږي نه. آیا داسې وینه د اودس ماتوونکې ده او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په یوه مجلس کښې څو واري له جامو سره لګیدلې وینه اندازه کړی. که چیرته سره یو ځای شي او دومره ډیره وي چه که چیرته جامو نه وای جذب کړې نو وینه به بهیدله نو اودس ماتیږي او که نه وي نو نه ماتیږي. که چیرته په یوه مجلس کښې څو دومره وینه په جامو پورې و نه لګیده لیکن په مختلفو مجلسونو کښې ئې مجموعه دومره شوه نو اودس نه ماتیږي.

قال ابن عابدین رحمه الله (قوله لو مسح الدم کلما خرج الخ) و کذا اذا وضع علیه قطناً او شیئاً اٰخر حتی ینشف ثم وضعه ثانیاً و ثالثاً فانه یجمع جمیع ما نشف فان کان بحیث لو ترکه سال نقض و انما یعرف هذا بالاجتهاد و غالب الظن، و کذا لو القی علیه رماداً او تراباً ثم ظهر ثانیاً فتربه ثم و ثم فانه یجمع. قالوا و انما یجمع اذا کان فی مجلس واحد مرة بعد اخری فلو فی مجالس فلا تاتارخانیة، و مثله فی البحر. اقول و علیه فما یخرج من الجرح الذی ینز دائما و لیس فیه قوة السیلان و لکنه اذا ترک یتقوی باجتماعه و یسیل عن محله فاذا نشفه او ربطه بخرقة و صار کلما خرج منه شیء تشربته الخرقة ینظر ان کان ما تشربته الخرقة فی ذلک المجلس شیئا فشیئا بحیث لو ترک و اجتمع لسال بنفسه نقض و الا لا، و لا یجمع ما فی المجلس الی ما فی مجلس آخر و فی ذلک توسعة عظیمة لاصحاب القروح و لصاحب کی الحمصة. فاغتنم هذه الفائدة و کانهم قاسوها علی القیء و لما لم یکن هنا اختلاف سبب تعین اعتبار المجلس فتنبه. (ردالمحتار ج۱، ص۱۲۸) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۱رجب المرجب ۹۸ھ هج

د ګرمۍ په موسم کښې بدن باندې د را وتونکو دانو د اوبو حکم

سوال: د دوبي یا ګرمۍ په موسم کښې اکثره په بدن باندې دانې را خیژي او په ټینګولو سره اوبه ترې را ووځي آیا اودس پرې ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د دانې په چاودلو سره اوبه پخپله و نه بهیدلې بلکه د لاس یا جامو په لګیدلو سره اوبه خورې شوې نو اودس نه ماتیږي او که چیرته اوبه له زخمه بورته شي او برسیره راشي او د دانې له سورې څخه شا او خوا خورې شي لیکن تر بورته که نو

Maktaba Tul Ishaat.com

وروسته کښته را نه شي نو د اوداسه په ماتوالي کښې اختلاف دی. راجح قول دا دی چه نه ماتیږي.

قال فی العلائیة لو مسح الدم کلما خرج ولو ترکه لسال نقض والا لا. وقال ابن عابدین رحمه الله (قوله عن السیلان) اختلف فی تفسیره ففی المحیط عن ابی یوسف انیعلو وینحدر وعن محمد اذا انتفخ علی رأس الجرح وصار اکثر من رأسه نقض والصحیح لا ینقض آه. قال فی الفتح بعد نقله ذلک وفی الدرایة جعل قول محمد اصح واختار السرخسی الاول وهو اولی آه. اقول وکذا صححه قاضی خان وغیره وفی البحر تحریف تبعه علیه فاجتنبه. (ردالمحتار ج۱، ص۱۲۵) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۱۹/رجب ۹۸ هج

تر اوداسه وروسته شک اعتبار نه لري

سوال: یوه سړي ته تر اوداسه وروسته شک ور ولویده چه اودس مې صحیح شوی دی او که نه؟ اوس د ده لپاره څه حکم دی آیا د اوداسه بیرته را گرځول ورته ضروري دي او که نه؟

الجواب باسم ملهم الصواب: اعاده یعنې بیرته را گرځول ورته ضروري نه دی.

قال العلاء رحمه الله شک فی بعض وضوئه اعاد ما شک فیه لو فی خلاله ولم یکن الشک عادة له والا لا. وقال ابن عابدین رحمه الله (قوله والا لا) ای وان لم یکن فی خلاله بل کان بعد الفراغ منه وان کان اول ما عرض له الشک او کان الشک عادة له وان کان فی خلاله فلا یعید شیئاً قطعاً للوسوسة عنه کما فی التاتارخانیة وغیرها. فقط والله اعلم.

۲۱/جمادی الآخر ۹۹ هج

د اوداسه په ماتوالي او نه ماتوالي کښې د شک حکم

سوال: د مسئلې صورت دا دی چه یو سړی دا یقین لري چه اودس ئې کړی دی لیکن وروسته ئې په ماتوالي کښې شک ور ولویده. د دې برعکس یو بل سړی په بې اودسي یقین لري لیکن د اوداسه په کولو او نه کولو کښې شک ور لویدلی دی. یعنې دا یقین ئې نشته چه ما اودس کړی دی او که نه. په دواړو صورتونو کښې شرعي حکم څه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په لومړي صورت کښې ئې اودس باقي یعنې په ځای دی او په دویم صورت کښې بې اودسه گڼل کیږي.

قال شارح التنویر رحمه الله ولو ایقن بالطهارة وشک بالحدث او بالعکس اخذ بالیقین. (رد المحتار ج۱، ص۱۰۲) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۲۶/جمادی الآخر ۹۸ هجری

باب الغسل

د جنب لپاره د خولې د پریمینځلو پرته داوبو څښل مکروه دي

سوال دغسل تر کولو مخکښې د جنب سړي لپاره د څه شي خوړل او څښل جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د خولې له پریمینځلو مخکښې د اوبو څښل مکروه تنزیهي دي لیکن د کوم بل شي په خوړلو او څښلو کښې هیڅ کراهیت نشته د اوبو هم لومړی غړپ مکروه دی ځکه چه دا اوبو د خولې د جنابت په لرې کولو کښې استعمال شوې. همدارنګه د لاسونو تر پریمینځلو مخکښې هم څه خوړل او څښل مکروه تنزیهي دي

قال العلاء ویکفی الشرب عبالان المج لیس بشرط فی الاصح وفی الشامیة (قوله لان المج الخ) ای طرح الماء لیس بشرط للمضمضة خلافا لما ذکرہ فی الخلاصة نعم هو الاحوط من حیث الخروج عن الخلاف وبلعه اياه مکروہ کما فی الحلیة (رد المحتار ج۱ ص۱۴۱) وقال العلاء ولا اکله وشربه بعد غسل یدو فم وفی الشامیة (قوله بعد غسل یدو فم) اما قبله فلا ینبغی لانه یصیر شاربا للماء المستعمل وهو مکروہ تنزیها وید لا تخلو عن النجاسة فینبغی غسلها ثم یأکل بدائع. (رد المحتار ج۱ ص۱۶۳) فقط والله تعالی اعلم.

۱۹ ذی الحجة ۸۵ ھ

په غسل کښې غړغره ضروري نه ده

سوال. په فرض غسل کښې که چیرته یو اځې مضمضه وشي او اوبو غړغره نه کړې شي نو آیا د روژې د درلودلو له وجې غسل صحیح کیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په غسل کښې غړغره ضروري نه ده. په ډکه خوله باندې مضمضه کول ضروري دي. که چیرته چا په ډکه خوله مضمضه وکړه نو غسل ئې وشو. او د روژې په حالت کښې باید غړغره و نه شي

قال ابن عابدین رحمه الله (قوله غسل کل فمه الخ) عبر عن المضمضة والاستنشاق بالغسل لافادة الاستیعاب. (رد المحتار ج۱ ص۱۴۱) والله تعالی اعلم.

۲۵ / جمادی الاولی ۹۶ ھ

په ډکه خوله سره د اوبو په چښلو سره د مضمضې (خولې پریمینځلو) فرض ادا کیږي

سوال که چیرته کوم جنب سړی پرته له مضمضې څخه یو اځې اوبو وڅښلې نو آیا د مضمضې

Maktaba Tul Ishaat.com

ضرورت پاتې دی او که نه؟ او که غسل ئې وکړ او مضمضه ئې و نه کړه نو غسل ئې صحیح شو او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د جنب لپاره په مضمضه کښې اوبو څښل مکروه تنزیهي دي. که چیرته ئې وڅښلې او په ډکه خوله ئې وڅښلې نو دا د مضمضې قائم مقام ګرځي. د دې لپاره د مستقلې مضمضې حاجت ورته نشته لیکن بیا هم مضمضه کول بهتر دي.

قال في العلائية ويكفي الشرب عبًّا لان المج ليس بشرط في الاصح قال في الشامية (قوله ويكفي الشرب عبًّا) اى لامصا فتح وهو بالعين المهملة والمراد به هنا الشرب بجميع الفم وهذا هو المراد بما في الخلاصة ان شرب على غير وجه السنة يخرج عن الجنابة والا فلا وبما قيل ان كان جاهلا جاز وان كان عالما فلا اى لان الجاهل يعب والعالم يشرب مصا كما هو السنة. (قوله لان المج) اى طرح الماء من الفم ليس بشرط للمضمضة خلافا لما ذكر في الخلاصة نعم هو الاحوط من حيث الخروج عن الخلاف وبلعه اياه مكروه كما في الحلية. (رد المحتار ج۱، ص۱۰۱) فقط والله تعالى اعلم. ۲۲ ذی الحجة ۹٦ هج

په خلوت (داسې ځای چه څوک نه وي) کښې بربنډ غسل کول جائز دي

سوال: اوریدلي مو دي چه که چیرته د غسل خانې چت نه وي نو هلته بربنډ غسل کول جائز نه دي او ملائکو ته حیا ورځي. نو آیا دا خبره صحیح ده او که نه. او غسل کول به جائز وي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په بې چته غسلخانه کښې بلکه که چیرته بیا اخې وي نو په خلاصه فضا کښې هم بربنډ غسل کول جائز دي. البته شا او خوا پرده بهتره ده او د پورته طرف د پردې هیڅ حاجت نشته.

روى البخاري رحمه الله عن ام هانئ رضي الله تعالى عنها بنت ابي طالب انها ذهبت الى رسول الله ﷺ عام الفتح فوجدته يغتسل وفاطمة تستره الحديث وعن ميمونة رضي الله تعالى عنها قالت سترت النبي ﷺ وهو يغتسل من الجنابة فغسل يديه الحديث.

وعن ابي هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال كانت بنو اسرائيل يغتسلون عراة ينظر بعضهم الى بعض وكان موسى يغتسل وحده فقالوا والله ما يمنع موسى ان يغتسل معنا الا انه آدر فذهب مرة يغتسل فوضع ثوبه على الحجر ففر الحجر بثوبه الحديث وعنه رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال بينا ايوب يغتسل عريانا. الحديث

نبي کریم ﷺ خپل بدن په جامو باندې د پټولو په ځای شا او خوا د توکرې یا کپړې پرده جوړه کړې او د هغې شاته ئې غسل کړی دی. له دې څخه ثابته شوه چه لنګ یا کوم بل شی اغوستل او

بیا د غسل کولو په ځای د پردې شاته غسل کول افضل دي فقط و الله تعالی اعلم
۵ جمادی الاولی ۸۸ھج

د نفاس په حالت کښې که چیرته د کومې ښځې احتلام وشي نو غسل پرې فرض نه دی

سوال که چیرته د کومې ښځې د نفاس په حالت کښې احتلام وشي نو آیا غسل پرې واجب دی او که نه؟ یا تر پاکیدو ورسته بواځې یو غسل کافي دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب تر پاکیدو وروسته بواځې یو غسل ورته کافي دی.

قال في الخانية المرأة اذا اجنبت ثم حاضت ان شاءت اغتسلت وان شاءت اخرت الاغتسال لانه لا فائدة في التعجيل فانها ان كانت تخرج من الجنابة لا تخرج من الحيض وحكمهما واحد. (خانية ج۱، ص۲۲) فقط والله تعالى اعلم.
۱۷/صفر ۸۸ هجری

په غسل کښې د مصنوعي غاښونو لګولو حکم

سوال د ځینو خلکو غاښونه ښوریږي او د ځینو خو با لکل لویږي نو په دې صورت کښې دا خلک د سرو زرو پوښ ور اغوندي. اوس چه کله دوی ته د غسل ضرورت پیښ شي نو آیا د غسل په وخت کښې به د غاښ د پوښ ایستل ضروري وي او که نه؟ او اکثره دا پوښونه ډیر مضبوط وي د ډاکټر له را ایستلو پرته نه ووځي او ډیر مشکل وي. نو آیا دا پوښ په نوکانو کښې په خیرو او اوړو باندې قیاس کیدلی شي او که نه؟ د اوړو لرې کول خو آسان وي لیکن دا د تکلیف ما لا یطاق (د هغه تکلیفونو چه طاقت نه ورته کیږي) له جملې څخه دی. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب داسې پوښ لګول په ضرورت کښې داخل دی او په لرې کولو کښې ئې حرج او تکلیف دی وهو مدفوع شرعاً. له دې امله له لرې کولو پرته غسل صحیح کیږي.

ونظائرها مشهورة وفي كتب القوم مسطورة بل نصوا على جواز اتخاذ الاسنان من الذهب وشدها به ولو كان مانعاً عن صحة الغسل لما افتوا به. فقط والله تعالى اعلم.
۲۶/رمضان المبارک ۸۸ هجری

په غسل کښې د مضمضې د هیریدلو حکم

سوال په غسل کښې له یوه سړي څخه مضمضه هیره شوه او وروسته ور په زړه شوه نو آیا له سره به غسل کوي او که بواځې مضمضه به کوي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب چه کله هم ور په زړه شي نو مضمضه دې وکړي د بیا غسل کولو ضرورت نشته

Maktaba Tul Ishaat.com

ولو ترکها (ای المضمضة) ناسیاً فصلی ثم تذکر یتمضمض ویعید ما صلی. (منیة ص۱۳) فقط واللہ تعالی اعلم.

۳۰ محرم ۸۹ھجری

د جنابت په حالت کښې د سلام اچولو حکم

سوال د جنابت او حیض په حالت کښې چا ته سلام اچول. لاس ورکول (مصافحه) خوړل. څښل. غوجل او داسې نورو ته داخلیدل شرعاً منع دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د جنابت په حالت کښې لمونځ کول. د کلام پاک تلاوت کول یا له غلاف پرته لاس ور لګول او جومات ته داخلیدل منع دي. له دغو پرته نور کارونه ټول ورته جائز دي د حیض په حالت کښې هم له نوموړي کارونو. روژې او جماع پرته هر څه ورته جائز دي فقط واللہ تعالیٰ اعلم.

۱٤، رجب المرجب ۹۱ھجری

که چیرته مني په لاس سره بنده شي او د شهوت تر ختمیدو ورسته را ووځي

سوال په احتلام کښې چا ته دا محسوسه شوه چه مني وتونکې ده لیکن سترګې ئې وغړیدې او خپله آله ئې په لاس کښې ټینګ ونیوه او د مني را وتل ئې منع کړل تر دې پورې چه شهوت ئې بالکل ختم شو نو تر پریښودلو وروسته تر کافي څنډ کښې مني را ووتله آیا په دې صورت غسل پرې فرض دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته د را وتلو په وخت کښې شهوت نه وو نو د امام ابو یوسف رحمه الله په نزد غسل پرې فرض نه دی. په سفر او داسې نورو ضرورتونو په وخت کښې د دې قول مطابق د عمل کولو اجازه شته.

قال فی التنویر وفرض عن منی منفصل عن مقره بشهوة وان لم یخرج بها. وفی الشرح وشرطه ابو یوسف وبقوله یفتی فی ضیف خاف ریبة اواستحیی کما فی المستصفی وفی القهستانی والتاتارخانیة معزیا للنوازل وبقول ابی یوسف ناخذ لانه ایسر علی المسلمین قلت ولاسیما فی الشتاء والسفر. وفی الحاشیة (قوله وشرطه ابو یوسف) ای شرط الدفق واثر الخلاف یظهر فیما لو احتلم او نظر بشهوة فامسك ذکره حتی سکنت شهوته ثم ارسله فانزل وجب عندهما لا عنده (قوله قلت الخ) ظاهر المیل الی اختیار ما فی النوازل ولکن اکثر الکتب علی خلافه حتی البحر والنهر ولاسیما قد ذکروا ان قوله قیاس وقولهما استحسان وانه الاحوط فینبغی الافتاء بقوله فی مواضع الضرورة فقط تأمل وفی شرح الشیخ اسمعیل عن المنصوریة قال الامام قاضیخان یعمل بقول ابی یوسف فی صلوات ماضیة فلا تعاد وفی مستقبلة لا یصلی مالم یغتسل اه. (ردالمحتار ج۱، ص۱۳۹) فقط واللہ تعالیٰ اعلم.

۲۰/ربیع الآخر ۹۷ھجری

که چیرته له شهوت پرته مني را ووځي نو غسل فرض نه دی

سوال یو سړی متیازې وکړي او تر متیازو وروسته د زور په لګولو سره سپین رنګه ماده نبه په کافي اندازه ترې را ووتله چه دا نه ده ورته معلومه چه دا مني ده او که ودي. نو په داسې سړي باندې غسل واجب دی او که نه؟ په داسې حال کښې چه دا ماده بغیر له شهوته ترې را ووځي. بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: تر متیازو وروسته را وتونکې ماده اګر که مني هم وي چه بغیر له شهوته را ووځي نو غسل پرې نه فرض کیږي.

قال فی العلائیة خرج منی بعد البول وذکره منتشر لزمه الغسل قال فی البحر ومحمله ان وجد الشهو قولی الشامیة ان عدم وجوب الغسل بخروجه بعد البول اتفاقاً اذا لم یکن ذکره منتشراً الخ. (رد المحتار ج۱ ص۱۳۹)

فقط والله تعالٰی اعلم. ۲۰ جمادی الآخر ۹۲ هجری

د جنابت په حالت کښې داودس کولو څه فائده ده؟

سوال د جنابت په غسل کښې لومړی اودس کول څه ګټه لري؟ آیا د ناپاکۍ له لرې کولو پرته اودس کیږي؟ همدا رنګه دا خبره هم په کتابونو کښې تر سترګو کیږي چه نبي کریم ﷺ نصیحت وکړ چه تر مباشرت (کوروالي) وروسته باید اودس وکړی او بیا ویده شي او صحابهٔ کرامو ﷺ عمل پرې کړی دی. نو په دې ناپاکۍ کښې د اوداسه څه معنی؟ دا خبره مې په فکر کښې نه راځي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د جنابت په حالت کښې د اوداسه په کولو سره خو پاکوالی نه حاصلیږي لیکن په حدث (ناپاکي) کښې څه تخفیف (کموالی) راځي. که چیرته کوم شرعي حکم په عقل کښې را نه شي نو څه حرج دی؟ فقط و الله تعالی اعلم. ۲۱/جمادی الآخر ۹۳ هجری

په ناستې سره غسل کول بهتر دی

سوال غسل په ناستې سره بهتر دی او که په ولاړې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په ناستې سره غسل کول بهتر دي ځکه چه په دې کښې پرده زیاته ده. له روایتونو څخه ثرګندیږي چه نبي کریم ﷺ به په ناستې سره غسل کاوه. فقط و الله تعالی اعلم

۲۱ ربیع الآخر ۹۱ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د غسل له کولو پرته دویم ځل جماع کول

سوال یو ځل تر جماع کولو وروسته پرته له اوداسه یا غسل څخه دویم ځل جماع کول څنګه دي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جائز دی لیکن غسل. اودس یا استنجاء کول افضل او مستحب دي قال فی شرح التنویر ویکره معاودة اهله قبل اغتساله الا اذا احتلم لم یأت اهله قال الحلبی ظاهر الاحادیث انما یفید الندب لا نفی الجواز المفاد من کلامه. (ردالمحتار ج۱،ص۱۶۲) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۳۰ جمادی الاولیٰ ۹۵ هجری

په غسل کښې د ښځې د وېښتانو حکم

سوال د ښځې په فرض غسل کښې که چېرته د سر په وېښتانو کښې څه وچوالی پاتې شي نو آیا فرض ئې ادا کېږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب که چېرته وېښتان ئې خلاص وي نو لمدول ئې فرض دي او تر بیخونو پورې به ئې اوبو رسوي. او که چېرته ئې وېښتان کوڅې کړي وي نو خلاصول ئې ضروري نه دي یواځې د بیخونو لمدول ئې فرض دي. البته که چېرته له خلاصولو پرته ئې بیخونو ته اوبو نه رسیدلې نو بیا ئې خلاصول او د ټولو وېښتانو پریمینځل فرض دي.

قال فی شرح التنویر (وکفی بل اصل ضفیرتها) ای شعر المرأة المضفور للحرج اما المنقوض فیفرض غسل کله اتفاقا ولو لم یبتل اصلها یجب نقضها مطلقا هو الصحیح. (ردالمحتار ج۱،ص۱۴۲) فقط والله تعالیٰ اعلم.

۳۰ جمادی الاولیٰ ۹۵ هجری

د جنابت په حالت کښې کوچني ته پی ورکول او د خوړو پخول جائز دي

سوال آیا د جنابت په حالت کښې ښځه خپل کوچني ته پی ورکولی شي او که نه؟ او همدارنګه خواړه پخولی شي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب بچي ته پی هم ورکولی شي او خواړه او داسې نور هم پخولی شي. فقط و الله تعالی اعلم.

۱۷ ذی القعدة ۹۴ هجری

د جنب لپاره د تفسیر، حدیث او د قرانکریم په ترجمې باندې لاس لګول

سوال د جنب سړي لپاره د تفسیر او حدیث په کتابونو لاس لګول یا ویل یا د قرآن او حدیثو ترجمه لیکل یا په ژبې سره ویل ئې ورته جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د جنب لپاره د حدیثو او فقهې په کتابونو لاس لګول او ویل

صحیح دي لیکن د اولی خلاف دي. او د تفسیر په کتابونو کښې که چیرته تفسیر غالب وي نو بیا لاس لګول صحیح دي او که نه وي نو نه دی.
د قرآنکریم د لیکلو په جواز کښې په دې صورت کښې اختلاف دی. په داسې حال کښې چه که چیرته کتابت یا لیکل داسې وو چه له کاغذ سره لاس نه لګیده نو د ضرورت په وخت ئې ګنجائش شته لیکن په کاغذ باندې لاس لګول په هیڅ صورت کښې هم جائز نه دی. د قرآنکریم ترجمې ته هم لاس لګول فقهاء کرامو رحمهم الله قرآنکریم ته د لاس لګولو په حکم کښې شمارلی دی.

قال فی الدر المختار وقد جوز اصحابنا مس کتب التفسیر للمحدث ولم یفصلوا بین کون الاکثر تفسیرا او قرانا ولو قیل به اعتبارا للغالب لکان حسنا قلت لکنه یخالف ما مر فتدبر. قال العلامة ابن عابدین (قوله فتدبر) لعله یشیر الی انه یمکن ادعاء تقیید اطلاق المتن بما اذا لم یکن التفسیر اکثر فلا ینافی دعوی التفصیل. (ردالمحتار ج۱، ص۱۶۳) وفی الدر ولا تکره کتابة قرآن والصحیفة او اللوح علی الارض عند الثانی خلافا لمحمد وینبغی ان یقال ان وضع علی الصحیفة ما یحول بینها وبین یده یؤخذ بقول الثانی والا فبقول الثالث قاله الحلبی. (ردالمحتار ج۱،ص۱۶۲) وفی باب الحیض منه وقراءة قرآن بقصده ومسه ولو مکتوبا بالفارسیة فی الاصح. (ردالمحتار ج۱،ص۲۰۰) فقط والله تعالی اعلم. ۲۹ ذی قعده ۸۷ هجری

په غسل کښې د فرج خارج (باندنی شرمګاه) پریمینځل فرض دي

سوال د ښځې په فرض غسل کښې د شرمګاه د ننني برخې پریمینځل هم ضروري دي او که د عام رواج مطابق یواځې استنجاء کافي ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د ښځې شرمګاه دوه برخې لري. یوه باندینی برخه کوم چه مستطیل شکل لري تر دې وروسته لږ ژور ګرد (ګول) سوری دی. له دې سوري ځخه د باندې برخې ته فرج خارج او د ننې برخې ته فرج داخل ویل کیږي. په فرض غسل کښې د فرج خارج پریمینځل فرض دي یعني تر ګول سوري پورې اوبو رسول ضروري دي چه پرته له دې ځخه غسل نه صحیح کیږي. البته د فرج داخل د ننې اوبو رسول ضروري نه دي.

قال فی التنویر ویجب غسل سرة وشارب وحجب ولحیة وفرج خارج وفی الشرح لانه کالفم لا داخل لانه باطن. (ردالمحتار ج۱،ص۱۴۱) فقط والله تعالی اعلم ۶ شوال ۹۸ هجری

غسل خانې ته د داخلیدو او راوتلو طریقه او دعاء

سوال غسل خانې ته د داخلیدو او له هغې ځخه د وتلو مسنونه طریقه کومه ده او په دې وخت

Maktaba Tul Ishaat.com

کښې د کومې دُعاء ویل مسنون دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په غسل خانه کښې په عمومې توګه پاکوالی نه وي د دې لپاره د بیت الخلاء غوندې غسل خانې ته هم د داخلیدو په وخت کښې دې لومړی کینه پښه او د راوتلو په وخت کښې دې لومړی ښۍ پښه را وباسي. تر غسل مخکښې بسم الله ویل سُنت دي لیکن غسل خانې ته دې تر داخلیدو مخکښې وایي او له فارغیدو وروسته له غسل خانې څخه د باندې په را وتلو سره دې د اوداسه دُعا ووایي. که چیرته غسل خانه ښه صفا او پاکه وه او بیت الخلاء پکښې نه وه نو بیا د داخلیدو او راوتو په وخت کښې چه کومه پښه مخکښې ږدي کینبودلی ئې شي او بسم الله دې هم د ننه د جامو تر را ایستلو مخکښې وایي او د غسل په حالت کښې د اوداسه دُعا ګانې هم ویلی شي.

قال فی العلائیة وسننه کسنن الوضوء سوی الترتیب وآدابه کآدابه. وقال ابن عابدین رحمه الله (قوله کسنن الوضوء) ای من البداءة بالنیة والتسمیة والسواك والتخلیل والدلك والولاء الخ. واخذ ذلك فی البحر من قوله ثم یتوضأ (قوله سوی الترتیب) ای المعهود فی الوضوء والا فالغسل له ترتیب آخر بیّنه المصنف بقوله بادئا الخ ط عن ابی السعود اقول ویستثنی الدعاء ایضا فانه مکروه کما فی نور الایضاح (قوله وآدابه کآدابه) نص علیه فی البدائع قال الشرنبلالی ویستحب ان لایتکلم بکلام مطلقاً اما کلام الناس فلکراهته حال الکشف واما الدعاء فلانه فی مصب المستعمل ومحل الاقذار والاوحال آه. اقول قد عدّ التسمیة من سنن الغسل فیشکل علی ماذکره تأمل. (ردالمحتار ج۱، ص۱۳۵) قلت ویشکل علی التعلیل بکونه فی مصب الماء التسمیة والدعاء فی الوضوء. فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۲ ذی القعده ۹۸ هجری

د جنابت په حالت کښې د نوکانو او ویښتانو د پرې کولو حکم

سوال: د جنابت په حالت کښې د ویښتانو او نوکانو پرې کول مکروه تحریمي دي او که تنزیهي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د مطلق کراهیت قول راغلی دی چه له هغه څخه په عمومي توګه کراهت تحریمي مراد وي. لیکن دلته له قرائنو څخه کراهیت تنزیهي معلومیږي.

قال فی الهندیة حلق الشعر حالة الجنابة مکروه وکذا قص الاظافیر کذا فی الغرائب. (عالمگیریه ج۵ ص۳۵۸) فقط والله تعالیٰ اعلم ۳۰ شوال ۸۸ هجری

د جنابت په حالت کښې د ذکر او تلاوت حکم

سوال: د جنابت په حالت کښې د کلمهٔ طیبه، درود شریف او قرآنکریم لوستل جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: کلمهٔ طیبه، درود شریف او هر ډول ذکر جائز دی لیکن د قرآنکریم تلاوت جائز نه دی فقط و الله تعالی اعلم

۲۹ ربیع الآخر ۹۹ هجری

په غسل کښې د پوزې داخل ته د اوبو رسولو اندازه

سوال: د غسل له دریو فرائضو څخه یو فرض پوزې ته د اوبو اچول دي. زما یو ملګری وایي چه اوبو د پوزې تر نرم هډوکي پورې رسول ضروري دي داسې چه په ورغوي کښې اوبو واخلي او په سېږمو سره ئې د دماغو خوا ته کش کړي یعنې د ساه په ذریعه اوبو پوزې ته ننه باسي. نو آیا دا صحیح ده او که څنګه چه په اوداسه کښې پوزې ته اوبو اچول کیږي هغه صحیح ده. ځکه چه پوزې ته د اوبو د کش کولو په وخت کښې تکلیف هم سړي ته محسوسیږي.

الجواب باسم ملهم الصواب: هډوکي ته د اوبو رسول ضروري نه دي بلکه له کوم ځایه چه هډوکی شروع کیږي تر هغه ځایه اوبو رسول فرض دي کوم چه په لږ غوندې اهتمام سره په آسانی سره ور رسیدلی شي فقط و الله تعالی اعلم

۲۹ ربیع الآخر ۹۹ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

باب المياه

کوهي ته چه ناپاک شي ولېږي او را ايستل ئې ممکن نه وي

سوال که چيرته کوهي ته کوم مردار يا نجس شی ولوېږي او ايستل کيدلی نه شوای نو د پاکولو به ئې څه طريقه وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کوهي ته چه مردار شی ولوېږي او د ايستلو طريقه ئې نه وي نو بيا ئې ايستل ضروري نه دي بواځې د اوبو په ايستلو سره کوهی پاکيږي. البته که چيرته عين نجاست ور ولوېږي نو د هغه له ايستلو پرته کوهی نه پاکيږي که چيرته ئې په هيڅ صورت کښې ايستل ممکن نه وي نو کوهی به تر هغو پورې نه استعمالوي تر څو پورې چه د نجاست د خاورې کيدو ظن غالب نه وي راغلی د دومره مودې له تيريدو وروسته د کوهي د اوبو په را ايستلو سره کوهی پاکيږي د ځينو فقهاوو قول دی چه شپږ مياشتې دې انتظار وشي، په شپږو مياشتو کښې د غالب ظن له مخې لويدلی شی خاورې کيږي.

قال في شرح التنوير الا اذا تعذر كخشبة او خرقة متنجسة فينزح الماء الى حد لا يملأ نصف الدلو يطهر الكل تبعاً. وفي الشامية تحت (قوله متنجسة) واشار بقوله متنجسة الى انه لا بد من اخراج عين النجاسة كلحم ميتة وخنزير آه قلت فلو تعذر ايضاً ففي القهستاني عن الجواهر لو وقع عصفور فيها فعجزوا عن اخراجه فما دام فيها فنجسة فتترك مدة يعلم انه استحال وصار حمأة وقيل مدة ستة اشهر آه. (رد المحتار ج۱) فقط

والله تعالى اعلم غرة محرم الحرام ۷۳ هجری

(په ماشين سره هر وخت د اوبو په را ايستلو سره اوبو پاکيږي. تفصيل ئې په تتمه کښې دی)

کوهي ته د چېلې يا څپلۍ د لويدلو حکم

سوال که چيرته کوهي ته چوته، چپل، ولوېږي کوم چه د پاکوالي او نجس والي هيڅ علم ئې نه وي نو کوهی پاک دی او که مردار؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته د چپل د نجس والي غالب يقين نه وي نو کوهی پاک دی

قال في الشامية ناقلا عن البحر وقيدنا بالعلم لانهم قالوا في البقر ونحوه يخرج حيا لا يجب نزح شيء وان كان الظاهر اشتمال بولها على افخاذها لكن يحتمل طهارتها بان سقطت عقب دخولها ماء كثيراً مع ان الاصل الطهارة الخ (رد المحتار ج۱) ومثله في الفتح ايضاً. فقط والله تعالى اعلم ۳۰ محرم ۷۱ هجری

د مستعملو اوبو حکم

سوال: په اوداسه یا غسل کښې د استعمال شویو اوبو څه حکم دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: په اوداسه او غسل کښې استعمال شوې اوبه پاکې دي او څښل او خوراکي شیانو کښې ئې استعمالول مکروه تنزیهي دي او بیا اودس یا غسل پرې کول صحیح نه دي البته د حقیقي نجاست لپاره پاکوونکې دي یعنې که چیرته مردار شی پرې پریمینځل شي نو هغه پرې پاکیږي.

قال فی العلائیة وهو طاهر ولو من جنب وهو الظاهر لکن یکره شربه والعجن به تنزیها للاستقذار وعلی روایة نجاسته تحریماً وحکمه انه لیس بطهور لحدث بل لخبث علی الراجح المعتمد وفی الشامیة (قوله علی الراجح) مرتبط بقوله بل لخبث ای نجاسة حقیقیة فانه یجوز ازالتها بغیر الماء المطلق من المائعات خلافاً لمحمد رحمه الله. (ردالمحتار ج۱، ص۱۸۵) فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۹ ذی الحجة ۸۵ هجری

د جنب سړي اوبو سره د لاس لګولو حکم

سوال: جنب سړی که چیرته بالتۍ (سطل) یا د اوبو کوم بل لوښي ته لاس ننه باسي او د غسل لپاره اوبه واخلي نو دا اوبه پاکې دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته د جنب سړي په لاس کښې ښکاره نجاست نه وي لګیدلی نو اوبه پاکې دي لیکن د لاس په داخلولو سره د مستعمل والي له وجې په همدغو اوبو سره غسل نه صحیح کیږي. له دې امله دې لومړی لاس پریمینځي او بیا دې سطل ته ننه باسي البته که چیرته پرته د لاس د داخلولو د اوبو د را اخیستلو بل هیڅ صورت نه وي نو په داسې مجبوری کښې اوبه مستعملې نه بلل کیږي په ځینو فتاواوو کښې دي چه که چیرته یواځې ګوتې ور داخلې شي او ورغوی ئې پکښې ډوب نه شو نو اوبه مستعملې نه ګرځي لیکن د دې وجه غیر معقوله ده

اللهم الا ان یوجه بتعسر الصون منه. قال فی شرح التنویر بان یغسل بعض اعضائه او یدخل یده او رجله فی جب لغیر اغتراف ونحوه فانه یصیر مستعملا وفی الشامیة تحت (قوله بان یغسل) فی الخلاصة وغیرها ان کان اصبعاً او اکثر دون الکف لا یضر قال فی الفتح ولا یخلو من حاجته الی تأمل وجهه (ردالمحتار ج۱، ص۱۸۳) فقط والله تعالیٰ اعلم

غرة ذی قعده ۹۳ هجری

(په دې تحقیق باندې اشکال او خواب په تتمه کښې دی)

Maktaba Tul Ishaat.com

په داسې لوښي کښې د جنب سړي لاس ننه ایستل چه هغه ته د نلکی اوبه لوېږي او بهېږي

سوال د اوبو کوم لوښي ته د نلکی اوبه لوېږي او بهېږي او جنب سړي لاس وروړي غسل وکړي نو اوبو پاکې دي او که ناپاکې؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: دا اوبه پاکې دي او غسل پرې صحیح دی ځکه چه دا اوبو جاري دي

قال فی الهدایة والماء الجاری اذا وقعت فیه نجاسة جاز الوضوء به اذا لم یر لها اثر وقال والجاری ما لا یتکرر استعماله. (هدایة ج۱،ص۳۶) فقط والله تعالی اعلم غرۂ ذی القعدہ ۹۳ ھجری

د غسل د اوبو د څاڅکو حکم

سوال د غسل په وخت کښې له زمکې څخه څاڅکي پورته کیږي او د اوبو لوښي ته لوېږي نو آیا دا اوبو پاکې دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: اوبو پاکې دي او غسل هم پرې صحیح دی ځکه چې کله مستعملې اوبو له نورو اوبو څخه کمې وي نو هغه اوبو پاکوونکې وي. البته که چیرته مستعملې اوبو زیاتې وي یا دواړه برابرې وي نو بیا غسل پرې صحیح نه دی.

قال فی العلائیة فان المطلق اکثر من النصف جاز التطهیر بالکل والالا. (ردالمحتار ج۱،ص۱۶۸) فقط والله تعالی اعلم غرۂ ذی القعدہ ۹۴ ھجری

د کوچني هلک اوبو ته د لاس ننه ایستلو حکم

سوال که چیرته کوم کوچنی بچی اوبو ته لاس ننه باسي نو آیا اوبو پرې مرداریږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د کوچني اوبو ته په لاس ننه ایستلو سره اوبو نه مرداریږي. البته که چیرته څرګنده شي چه لاس ئې په نجاست ککړ وو نو بیا مرداریږي. لکه څرنګه چه د کوچنیانو د لاسونو د پاکوالي اعتبار نه وي له دې وجې که چیرته نورې اوبو وي نو په هغو سره اودس کول بهتر دي

ولو ادخل الکفار او الصبیان ایدیهم لا یتنجس اذا لم یکن علی ایدیهم نجاسة حقیقیة فلو ادخل الصبی یده فی الاناء لا یتوضأ به استحسانا ولو توضأ به جاز. (منیة) فقط والله تعالی اعلم ۷ صفر ۸۶ ھجری

له کوهي څخه د ووزې د ژوندۍ را وتلو حکم

سوال که چیرته کومه ووزه کوهي ته ولویږي او ژوندۍ را و ایستله شي نو کوهی پاک دی او که مردار؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د ووزې په جسم باندې کوم ښکاره نجاست نه وي نو کوهی پاک دی خو سره له دې هم له کوهي څخه د شلو ډولچو اوبو ایستل بهتر دي

قال فی العلائیة لو اخرج حیا ولیس بنجس العین ولا به حدث او خبث لم ینزح شیء الا ان یدخل فمه الماء فیعتبر بسورة فان نجسا نزح الکل والا لا هو الصحیح نعم یندب عشرة فی المشکوك لاجل الطهوریة. کذا فی الخانیة.

قال ابن عابدین (قوله ولیس بنجس العین) ای بخلاف الخنزیر وکذا الکلب علی القول الآخر فانه ینجس الماء مطلقاً وبخلاف المحدث فانه یندب فیه نزح اربعین کما یذکره وبخلاف ما اذا کان علی الحیوان خبث ای نجاسة وعلم بها فانه ینجس مطلقاً قال فی البحر وقیدنا بالعلم لانهم قالوا فی البقر ونحوه یخرج حیا لا یجب نزح شیء وان کان الظاهر اشتمال بولها علی افخاذها لکن یحتمل طهارتها بان سقطت عقب دخولها ماءً کثیراً مع ان الاصل الطهارة آه. ومثله فی الفتح (قوله لم ینزح شیء) ای وجوباً لما فی الخانیة لو وقعت الشاة وخرجت حیة ینزح عشرون دلواً لتسکین القلب لا للتطهیر حتی لو لم ینزح وتوضأ جاز وکذا الحمار والبغل لو خرج حیاً ولم یصب فمه الماء وکذا ما یؤکل لحمه من الابل والبقر والغنم والطیور والدجاجة المحبوسة. آه ومثله فی مختارات النوازل (ردالمحتار ج۱ ص۱۹۶) فقط والله تعالیٰ اعلم ۱۵ صفر ۸۶ هجری

کوهي ته د خوشایو د لویدلو حکم

سوال که چیرته کوهي ته د خوشایو سپتی (هغه خوشایي چه ښځې ئې لمدوي او په دبوانه پورې ئې د وچولو لپاره تپي) تولة یا نیمه ولویږي او په اوبو کښې وره شي نو کوهي پرې مرداریږي او که نه؟ او که چیرته مردار شي نو څومره اوبو به ترې ایستل کیږي؟ همدارنګه که چیرته کوهي ته د خره یا اس د خوشایو دوه ورسني ولویږي نو پرې مرداریږي او که نه؟ د ناپاکوالي په صورت کښې به څومره اوبو ترې ایستل کیږي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته کوهی په داسې ځای کښې وي چه هلته په عمومي توګه د څناورو تګ او راتګ وي او ساتنه ئې ترې ګرانه وي نو د نوموړو څناورو که نجاست معاف دی په څنګړې توګه چه وچ هم وي او که چیرته کوهی په محفوظ ځای کښې وي نو بیا که څه هم د څناورو په راتګ سره کوهي ته خوشایي نه بیځي او داسې نور ولویږي نو داسې کوهي مرد

مرداريږي او د تولو اوبو ايستل ضروري ګرځي.

قال فی الشامیة تحت (قوله وبعر فی ابل وغنم) وفی التاتارخانیة ولم یذکر محمد فی الاصل روث الحمار والخثی و اختلفوا فیه فقیل ینجس ولو قلیلا او یابسا وقیل لو یابسا فلا واکثرهم علی انه لو فیه ضرورة فهو کالبعر لا ینجس و الا نجس آه. (فائدة) قال نوح افندی الروث للفرس والبغل والحمار والخثی بکسر فسکون للبقر والفیل والبعر للابل والغنم والخرء للطیور والنجو للکلب والعذرة للانسان. (ردالمحتار ج۱ ص۲۰۳) فقط والله تعالی اعلم

۹ رجب المرجب ۸۷ هجری

د کوڅه ګشتي چرګې پس خورده يا جوټه مکروه ده

سوال د چرګې پس خورده پاکه ده او که مکروه تنزيهي يا تحريمي؟ په داسې حال کښې چه نجاست ئې په منبو که کښې نه وي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د چرګې پس خورده پاکه ده ليکن په نجاست خوړونکو چرګانو کښې تفصيل دا ده چه که چيرته ئې د منبوکې د پاکوالي يقين وي نو اوبو پاکې دي او که ئې د ناپاکوالي يقين وي نو بيا ناپاکې دي. او که چيرته ئې يوې خوا ته هم يقين نه وي نو بيا مکروه تنزيهي دي.

قال فی الشامیة تحت (قوله طاهر للضرورة) واما المخلاة فلعابها طاهر فسؤرها کذلک لکن لما کانت تأکل العذرة کره سؤرها ولم یحکم بنجاسته للشک حتی لو علمت النجاسة فی فمها تنجس ولو علمت الطهارة انتفت الکراهة وقال تحت (قوله فی الاصح) انها کراهة تنزیه الخ. (ردالمحتار ج۱ ص۲۰۷) فقط والله تعالی اعلم

۲۵ رجب ۸۷ هجری

په لمر باندې د ګرمو شويو اوبو د کراهيت شرائط

سوال په حديث کښې د لمر د اوبو له استعمال څخه منع راغلې ده. اوس پوښتنه دا ده چه د لمر د اوبو تعريف څه دی؟ آيا هغه اوبو کومې چه د ټينکۍ، د ننه د تيز لمر له وجې ګرمې شوي وي په دې کښې راځي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د احنافو په نزد د لمر د اوبو د استعمالولو کراهيت مختلف فيه دی يعني اختلاف پکښې دی. راجحه دا ده چه مکروه تنزيهي دی دا کراهيت هم هلته دی چه په ګرم ځای او ګرم وخت کښې وي او د سرو او سپينو زرو له لوښي پرته د کومې بلې او سپنې په لوښي کښې وي او د ګرموالي په حالت کښې استعمالې شي.

قال فی العلائیة وعماء قصد تشمیسه بلا کراهة و کراهته عند الشافعیة طبیة وفی الشامیة وذکر شروط

کراهته عندهم (الشافعیة) وهي ان یکون بقطر حار وقت الحر في اناء منطبع غیر نقد وان یستعمل وهو حار (الی قوله) وفي الغیة کره بالمشمس في قطر حار في اوان منطبعة (الی قوله) ان المعتمد الکراهة عندنا لصحة الاثر وان عدمها روایة والظاهر انها تنزیهیة عندنا ایضا بدلیل عدها في المندوبات فلا فرق حینئذ بین مذهبنا ومذهب الشافعي. (ردالمحتار ج۱،ص۱۶۸) فقط والله تعالی اعلم

۲۲ رجب ۸۸ ہجری

کومې اوبه چه د رنګ بوی واخلي اودس پرې صحیح دی

سوال: درم، دبې او داسې نورو ته د رنګ په لګولو سره څو ورځې په اوبو کښې د رنګ بوی محسوسیږي او په خوند کښې ئې هم څه ناڅه فرق راځي. آیا د دغو اوبو په اوداسه او غسل کښې استعمالول جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته دا رنګ د خنزیر د ویښتانو په برش باندې نه وي لګیدلی نو د داسې اوبو استعمالول جائز دي اګر که په اوبو کښې د رنګ بوی او خوند راشي. فقط و الله تعالی اعلم.

یکم صفر ۸۹ ہجری

لوښي ته د ووزې یا میږې د پچو د لویدلو حکم

سوال د ووزې یا اوښ وچې یا لمدې پچې که چیرته د اوبو کوم لوښي لکه ټینکی، متی، او داسې نورو ته ولویږي نو آیا اوبو پرې مرداریږي او که نه؟ په داسې حال کښې چه په ټینکی کښې پنځه منه یا تر دې کمې اوبو خائیږي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د ټینکی او متی اوبو پرې مرداریږي. البته که چیرته ټینکی په زمکه کښې خښه وي یا په داسې ځای کښې ایښې وي چه له پچو او داسې نورو څخه ئې ساتنه ګرانه وي او اوبو هم پکښې ډیرې وي نو بیا یوه یا دوه پچې معاف دي.

قال شارح التنویر في فصل البئر وبعر في ابل وغنم کما یعفی لو وقعتا في محلب وقت الحلب فرمیتا فورا قبل تفتت وتلون وقال ابن عابدین رحمه الله (قوله وقت الحلب) فلو وقعت في غیر زمان الحلب فهو کوقوعها في سائر الاواني فتنجس في الاصح لان الضرورة انما هي في زمان الحلب لان من عادتها ان تبعر ذلك الوقت والاحتراز عنه عسیر ولا کذلك غیره آه. شارح منیة (ردالمحتار ج۱،ص۲۰۴) فقط والله تعالی اعلم

۲۴ ربیع الآخر ۸۸ ہجری

د لس په لسه حوض اندازه

سوال یو حوض دی کوم چه اوږدوالی، سور او ژوروالی ئې په لاندې ډول دی

Maktaba Tul Ishaat.com

چکوالی دیارلس فټه خلور انچه. سور یوولس نیم فټه او ژوروالی دوه فټه او اته انچه آیا دا حوض د شرعي لس په لسه حوض په حکم کښې راځي او که نه؟ که چیرته شرعي حوض نه شي نو په دې صورت کښې تر اوسه پورې چه څومره خلکو له دې حوض څخه اودسونه کړي وي یا ئې په نورو ضرورتونو کښې اوبو استعمال کړي وي د هغو په باره کښې څه حکم دی؟ آیا هغه خلک به لمونځونه بیرته را ګرځوي؟ د حوض لپاره لس په لسه کیدل لازمي دی او که دا د شرعي حوض د پیژند ګلوي صورت دی او همدارنګه د شرعي حوض صحیح تعریف څه دی؟

الجواب باسم ملهم الصواب: د لس په لسه حوض تعریف دا دی چه د هغه ټوله رقبه (مساحت) یعنې د اوږدوالي او سور د ضرب حاصل سل ذراعه (شرعي ګز) چه برابر دی له ۲۲۵ فټه یا ۲۰/۹ متره سره. د ګول (دائروي شکل) حوض د مساحت د معلومولو طریقه دا ده. مربع قطر ۱/۲ پائ د دې لپاره که چیرته د ګول حوض قطر ۱۶/۹۳ فټه چه برابر دی له ۵/۱۶ متره سره وي نو داسې حوض به لس په لسه وي. ژوروالی اعتبار نه لري. د نوموړي حوض مساحت له سلو ذراعو څخه کم دی له دې امله که چیرته هغه ته د نجاست د ور لویدو یقین وي نو مرداریږي او چه تر څو پورې د نجاست د لویدو یقین نه وي تر هغه وخته پورې هغه ته د نجس ویلو هیڅ وجه موجوده نه ده. فقط و الله تعالی اعلم

۱۷ جمادی الآخر ۸۹ هجری

په کوچني حوض کښې د پاک سړي د داخلیدلو حکم

سوال: یو حوض دوه ګزه سورور او دوه نیم ګزه اوږد دی. په دې حوض کښې زید د سړوالي د حاصلولو لپاره غسل وکړ. نو آیا دا حوض پاک دی او که نه؟ په داسې حال کښې چه سړی له جنابت او نورو نجاستونو څخه پاک دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته زید په اوداسه کښې وي او یواځې د سړوالي د لاس ته راوړلو لپاره ئې غسل کړی وي او د تازه اوداسه نیت ئې هم نه وو نو دا اوبو پاکې دي بلکه مستعملې هم نه دي له دې امله اودس کول پرې صحیح دي البته که چیرته ئې له مخکښې څخه اودس نه وي یا ئې د اوداسه د درلودلو تر څنګ د نوي اودس نیت کړی وي نو بیا اوبو مستعملې شوې کومې چه پاکې دي لیکن اودس او غسل پرې نه صحیح کیږي او چنل ئې مکروه تنزیهي دي

قال فی التنویر و استعمل لقربة او رفع حدث و فی الشرح و لو مع قربة کوضوء محدث و لو للتبرد فلو توضأ متوضئ لتبرد او تعلیم او لطین بیده لم یصر مستعملاً اتفاقا و قال فی شرح قول الماتن او اسقاط فرض هو الاصل فی الاستعمال کما نبه علیه الکمال بأن یغسل بعض اعضائه او یدخل یده او رجله فی جب لغیر اغتراف و نحوه فانه یصیر مستعملا لسقوط الفرض اتفاقاً و فی الحاشیة (قوله بأن یغسل) ای المحدث او الجنب بعض

اعضائه التی یجب غسلها احترازاً عن غسل المحدث لحو الفخذ. (رد المحتار ج۱، ص۱۸۴) فقط واللہ تعالیٰ اعلم

۳ جمادی الاولیٰ ۹۳ ھجری

له شیعه یا مرزائي څخه د اوداسه لپاره د اوبو لاس ته راوړل

سوال د شیعه، مرزائي یا کافر له کور څخــــه د اوبو په را اخیستلو سره اودس کیږي او که نه او لمونځ کیږي او کــــه نه او همدارنګه د دغو خلکو د کور خوراک او څښاک جــائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب شیعه ګان او قادیانیـان زندیق دي له دې امله دوی د خپلو مالونو هیڅ ډول مالکان نه دي، د دوی ټول مالونه د بیت المال دي کوم چه د مـسکینانو لپاره حلال دي. د غني لپاره د دوی یو شی هم حلال نه دی او ذبیحه (د دوی په لاس حلال شوی څاروی) ئې په مسکینانو باندې هم حرامه ده. البته له دوی څخه اوبو لاس ته راوړل د مـسکینانو او غنیانو ټولو لپاره جائز دي.

لانه قبل قبض الزندیق ان لم یکن مملوکا لاحد فللاباحة الاصلیة والا فللاذن دلالةً.

د عامو کفارو ذبیحه حرامه ده او نور مالونه ئې د غنیانو او مـسکـنـانو ټولو لپاره حلال دي. و الله تعالیٰ اعلم ۲۳ صفر ۹۰ ھجری

حکم ماء المراحیض اذا تکرر و تحلل

من مدینة الرسول ﷺ

سوال: ما یقول العلماء المحققون و ارباب الفتوی فی ماء المراحیض ای اذا تکرر و تحلل هل یجوز استعماله للوضوء والغسل ما هو القول المصحح عندکم؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب قال فی الهندیة: والماء الجاری بعد ما تغیر احد اوصافه وحکم بنجاسته لا یحکم بطهارته ما لم یزل ذلک التغیر بان یرد علیه ماء طاهر حتی یزیل ذلک التغیر. (عالمگیریه ج۱، ص۱۰)

وفی التنویر و بجار وقعت فیه نجاسة (الی قوله) ان لم یر اثره و هو طعم او لون او ریح. و قال العلامة ابن عابدین رحمه الله لو سال دم رجله مع العصیر لا ینجس خلافا لمحمد و فی الخزانة اناءان ماء احدهما طاهر و الآخر نجس فصبا من مکان عال فاختلطا فی الهواء ثم نزلا طهر کله ولو اجری ماء الانائین فی الارض صار بمنزلة ماء جار آه و نحوه فی الخلاصة و نظم المسئلة المصنف فی منظومته تحفة الاقران و فی الذخیرة لو اصابت الارض نجاسة فصب علیها الماء فجری قدر ذراع طهرت الارض و الماء طاهر بمنزلة الماء الجاری ولو اصابها المطر و جری علیها طهرت ولو کان قلیلاً لم یجر فلا. (رد المحتار ج۱، ص۱۴۳) و قال ایضاً اذا رسب الزبل فی القساطل و

Maktaba Tul Ishaat.com

لم يظهر اثره فالماء طاهر واذا وصل الى الحياض فى البيوت متغيرا أونزل فى حوض صغير او كبير فهو نجس وان زال تغيره بنفسه لان الماء النجس لا يطهر بتغير بنفسه الا اذا جرى بعد ذلك بماء صاف فانه حينئذ يطهر فاذا انقطع الجريان بعد ذلك فان كان الحوض صغيرا أو الزبل راسب فى اسفله تنجس مالم يصر الزبل حمأة وهى الطين الاسود فانه اذا جرى بعد ذلك بماء صاف ثم انقطع لاينجس. (ردالمحتار ج۱،ص۱۶۳)

ثبت من العبارات المزبورة ان الماء النجس الذى لم يتغير احد اوصافه بالنجاسة يطهر بمجرد جريانه با لماء الطاهر والماء المتغير لا يطهر الا ان يزول التغير ثم جرى بعد ذلك بماء طاهر واما الجريان بدون الاختلاط بالماء الطاهر فلا يطهر اصلاً. فقط والله تعالى اعلم ۲۲ شعبان ۹۵ هجری

د چينه لرونكي كوهي د پاكولو طريقه

سوال د يوه جامع جومات كوهي ته يو كونګړى ولويد او مړ شو او د را ايستلو سامان نه وو چه را ايستل شوى واى. دا كوهى چينه لرونكى دى. د اوبو په را ايستلو سره ئي تل نه وچيږي يوه مولوي صاحب د دري سوه بوكو يا ډولچو ايستلو فتوى راكړې ده چه په دې سره كوهى پرته له شک او شبهې څخه پاكيږي د دې فتوى له مخې دري سوه ډولچې ترې و ايستل شوې او پاک و ګڼل شو اوس يو بل مولوي صاحب وايي چه د دري سوه ډولچو په را ايستلو سره كوهى هيڅكله نه پاكيږي بلكه د ټولو اوبو په را ايستلو باندې اصرار كوي چه د دې كوهي ژوروالى او ګول والى اندازه كړى او په همدې اندازې سره يو بل كډى و كينى او بيا له كوهي څخه اوبو وباسى او نوموړي كډي ته ئي واچوى چه كله كډى ډک شي نو كوهى پاكيږي همدارنګه بله طريقه دا ښانوى چه د اوبو ژوروالى اندازه كړى او د اوبو را ايستل شروع كړى په يو ساعت كښې چه اوبو څومره كښته لاړې شي په هم هغه اندازې سره هم هغومره ساعته اوبو وباسى د مثال په توګه اوبو لس لاسه ژورې دي او د يوه ساعت په را ايستلو سره يو لاس كم شو نو لس ساعته بايد را و ايستل شي كه څيرته د خلكو په را ايستلو كښى تكليف وي نو د موجوده زماني مشيني پمپ را وغواړى او ټولې اوبو پرې وباسى دا دويم مولوي صاحب وائي چه په بهشتي زيور او تعليم الاسلام نومې كتابونو كښې د دري سوه ډولچو را ايستلو هيڅ يادونه نشته او د بريلوى مسلكه كتاب بهار شريعت نومي كتاب كښې هم د ټولې اوبو را ايستل ليكلي دي او د دري سوه بوكو يادونه پكښې نشته اوس په دغو دواړو كښې د كوم يوه په خبرې باندې موږ عمل وكړو؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب چه كله د اوبو د وچولو امكان نه وي نو د كوهي د پاكولو د دري واړه صورتونه صحيح دي كوم چه په سوال كښې [illegible] سوي دي په بهشتي زيور كښې د دري سوه ډولچو يادونه راغلي ده فقط و الله تعالى اعلم ۲۷ ربيع الآخر ۸۹ هجرى

د کوچني حوض د پاکولو طریقه

سوال د کور په حویلۍ، سرای یا په بام باندې که چیرته د اوبو جوړه شوې ټینکۍ مرداره یا ناپاکه شي نو د هغې د پاکولو څه طریقه ده؟ که چیرته د زمکې ټینکۍ او د بام ټینکۍ او د دغو دواړو تر منځه غزیدلي پیپونه او بیا د بام له ټینکۍ څخه تر غسل خانو او داسې نورو ځایونو پورې غزیدلي پیپونه که چیرته د دغو د مجموعه اوږدوالي او سور یا پلنوالي ټول مساحت سل لاسه شي نو آیا د لس په لسه په حکم کښې داخلیږي او که نه چه د نجاست په لویدو سره ناپاک و نه بلل شي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د دواړو ټینکیو تر منځ غزیدلي پیپونه او د برسیره ټینکۍ څخه تر غسلخانو او داسې نورو پورې غزیدلي پیپونه په لس په لسه کښې شمارول صحیح نه دي ځکه چه طول او عرض (اوږدوالی او پلنوالی) هغه معتبر دی کوم چه پورته له بام سره لګیدلی نه وي پیپونه لکه څرنګه چه له اوبو څخه هر وخت ډک وي د دې لپاره د دې مثال د هغه مسقّف حوض په شان دی چه اوبو ئې له چت سره لګیدلې وي همدا رنګه له لاندینۍ ټینکۍ څخه د پورتنۍ ټینکۍ خوا ته غزیدلی پائپ یا نل چه په کوم ځای کښې پورتنۍ ټینکۍ ته رسیږي هلته د هغه اوبو له پورتنۍ ټینکۍ سره نه وصل کیږي نو ځکه د دواړو ټینکیو مساحت با لکل جلا جلا شمارل کیږي

د دغو ټینکیو د پاکوالي طریقه دا ده چه په زمکې کښې خښې ټینکۍ ته چه کله له باهر څخه اوبو راځي په دې وخت کښې ئې سرپوښ لرې شي یا درونډ شی وغیره ورسره وتړل شي تر څو چه سرپوښ له اوبو سره پورته شي او له باهر څخه د اوبو د راتلو مخه و نه نیسي او په دې ډول سره اوبو را رواني وي چه کله ټینکۍ ډکه شي او له خولې څخه ئې وبهیږي نو د جاري کیدو له وجې ټینکۍ پاکیږي برسیره ټینکۍ داسې پاکیدلی شي چه د ماشین په ذریعه دا ټینکۍ دومره ډکه شي چه له پورتني پائپ څخه اوبو وبهیږي په ظاهره کښې خو د پاکوالي په دې صورت کښې څه اشکال معلومیږي چه د اوبو د را خیژولو له ماشین څخه واخله د زمکې د ټینکۍ تر بیخه پورې پیپونه وي کوم چه له نجسو اوبو څخه ډک وي همدا ډول چه کله برسیره ټینکۍ نجسه شي نو له هغې څخه غسلخانو او نورو ته په غزیدونکو پیپونو کښې مرداري اوبو وي. د دغو ټینکیو له سر څخه د اوبو په جاري کولو سره د پیپونو په منځ کښې اوبو باندې هیڅ اثر نه لویږي نو د پیپونو د ننه اوبو به څرنګه پاکې شي؟ د دې خواب دا دی چه د اوبو د پاکوالي مسئله له قیاس څخه د باندې ده. د قیاس تقاضا خو دا ده چه کوم شی یو ځل ناپاکه شي نو بیا په هیڅ صورت کښې هم باید پاک نه شي د دې لپاره د دې د پاکوالي لپاره چه کومې نورې اوبو ورسره ګډې شوې هغه پخپله هم ناپاکې شوې د پاکوالي د شرعي قاعدې مطابق د مردارو اوبو په جاري کولو سره له هغو سره لګیدلي اوبو هم پاکیږي لکه څرنګه چه که چیرته حوض ډیر ژور وي چه په سر باندې ئې د اوبو په بهولو

سره د هغه تل ته د بهولو د اثر رسیدلو هیڅ امکان نه وي. نو په اتفاق سره د هغه برسیره د اوبو په جاري کولو سره د هغه تر تل پورې تولې اوبو پاکیږي. همدارنګه د پیپونو په منځ کښې اوبو چونکه د ټینکۍ له اوبو سره لګیدلې وي د دې لپاره د ټینکۍ د اوبو په بهولو سره د پیپونو په منځ کښې اوبو هم پاکې ګڼل کیږي.

د ټینکۍ د پاکوالي یو بل صورت دا هم کیدلی شي چه کله د زمکې ټینکۍ مرداره شي نو کوم وخت چه دې ته اوبو راځي په هم هغه وخت کښې د ماشین په ذریعې سره له ټینکۍ څخه د اوبو ایستل شروع شي نو دا جاري اوبو شماریږي. او د بام ټینکۍ داسې پاکه کړی چه د ماشین په ذریعې سره هغې ته د اوبو اچول شروع کړی او له دې څخه غسلخانو او داسې نورو ته غزیدلې پیپونه خلاص کړی. په دې صورت کښې د زمکې ټینکۍ ته له پورتنۍ ټینکۍ څخه اوبو له پاسه داخلیږي لیکن ماشین د دې ټینکۍ له تل څخه اوبو باسي. همدارنګه پورتنۍ ټینکۍ ته د مشین په ذریعې سره اوبو له پاسه داخلیږي او له هغې څخه د غزیدلو پیپونو په خلاصولو سره د هغې له آخرنۍ حصې څخه اوبو ووځي.

په دې طریقې سره د اوبو جاري کیدل د پاکوالي لپاره کافی دی او که نه؟ په دې کښې فقهاء کرامو رحمهم الله تردّد ښکاره کړی دی.

قال فی الشامیة تحت (قوله و یخرج من آخر) ثم ان کلامهم ظاهر ان الخروج من اعلاه فلو کان یخرج من ثقب فی اسفل الحوض لا یعد جاریاً لان العبرة لوجه الماء (الی قوله) ولم ار المسألة صریحا نعم رأیت فی شرح سیّدی عبد الغنی فی مسألة خزانة الحمام التی اخبر ابو یوسف برؤیة فارة فیها قال فیه اشارة الی ان ماء الخزانة اذا کان یدخل من اعلاها و یخرج من انبوب فی اسفلها فلیس بجار آه. وفی شرح المنیة یطهر الحوض بمجرد ما یدخل الماء من الانبوب و یفیض من الحوض هو المختار لعدم تیقن بقاء النجاسة فیه و صیرورته جاریاً آه. و ظاهر التعلیل الاکتفاء بالخروج من الاسفل لکنه خلاف قوله و یفیض فتأمل و راجع. (رد المحتار ج۱، ص۱۷۵)

علامه ابن عابدین رحمه الله د رد المحتار په منهیه کښې د اشباه له حاشیې څخه لاندینۍ جزئیه را نقل کړې ده

اقول رأیت بعد کتابتی لهذا المحل فی حاشیة الاشباه و النظائر فی اخر الفن الاول للعلامة الکفیری التی تلقاها عن شیخه الشیخ اسمعیل الحائك مفتی دمشق ما نصه مسألة اذا کان فی الکوز ماء متنجس فصبّ علیه ماء طاهر حتی جری الماء من الانبوب بحیث یعد جریانا و لم یتغیر الماء فانه یحکم بطهارته آه. منه (رد المحتار ج۱، ص۱۸۰)

له دې جزئي څخه د دې تائید لاس ته راځي چه د ټینکۍ د پاکوالي لپاره له لاندې څخه د اوبو

جاري کيدل کافي دي ځکه چه د بدنۍ يا لوټې چونکۍ د لوټې په منځنۍ برخې کښې وي فقط و الله تعالى اعلم
۱۸ جمادى الآخر ۱۴۱۶ هجرى

د لاسي نلکۍ د پاکوالي حکم

سوال له زمکې څخه د اوبو ايستونکې لاسي نلکۍ (هينډ پمپ) کښې که چيرته نجاست ولوېږي نو هغه به څنګه پاکيږي؟ آيا د لږ غونډې اوبو په را ايستلو سره د جارې اوبو په حکم کښې د کيدو په صورت کښې پاکيږي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په لاسي نلکۍ سره د اوبو په را ايستلو سره دا اوبو د جارې اوبو په حکم کښې نه راځي ځکه چه د نلکۍ له بيخه چه کومې اوبو را رواني دي هغه د زمکې له مساماتو (هغه رګونه چه اوبو ترې را ووځي) څخه په را کش کولو سره راځي او دا شرعاً د دخول په حکم کښې نه دی. لکه څرنګه چه د دې فرق په بناء سره ستن د روژې ماتوونکې نه ده ګڼل شوي همدارنګه په کوهي کښې د زمکې له رګونو څخه اوبو هر وخت داخليږي د دې ترڅنګ له کوهي څخه د څو بوکو په را ايستلو سره يا د ماشين په ذريعې سره د ټولو اوبو په را ختيزولو سره په اتفاق سره کوهی نه پاکيږي. همدارنګه د لاسي نلکۍ د پاکوالي لپاره د لږ غونډې اوبو را ايستل کافي نه دي.

ځينو حضراتو لاسي نلکۍ د کوهي په حکم کښې د شمارلو په صورت کښې دا وايي چه د نلکۍ د ننه د ټولو اوبو په را ايستلو سره نلکۍ پاکيږي ليکن نلکۍ لره په کوهي باندې په قياس کولو کښې دا اشکال دی چه د کوهي اوبو د زمکې له رګونو څخه په را وتلو سره د خپل طبعي جريان (بهيدلو) پورې محدود وي او نلکۍ دا اوبو را اخلي او د زمکې له سطحې څخه ئې هم پورته ختيزوي. په دې لحاظ سره نلکۍ د لوښي په حکم کښې څرګنديږي. برسيره پر دې د کوهي د تل او ديوالونو پاکوالی متعذر (ډير سخت چه محال ته نژدې وي) دی او د نلکۍ پاکوالی متعذر خو پريږده متعسر (لږ مشکل) هم نه دی. د دې لپاره د لاسي نلکۍ د پاکوالي طريقه دا ده چه څومره اوبو پکښې دي د هغو تر را ايستلو وروسته نورې دومره اوبو پرې را و ايستل شي چه په هغو سره ټول پيپ درې خله پريمنينځل کيدلی شي. د پائپ په منځ کښې د اوبو د اندازې د معلومولو طريقه دا ده چه مربع (۱/۲) قطر × پائپ × عمق. په دې ډول سره د اوبو د حجم په معلومولو سره د دې اندازې مطابق اوبو را و ايستل شي. که چيرته د اوبو ژوروالی څرګند نه شي نو په ظن غالب باندې دې عمل وشي تر ټولو آسانه طريقه دا ده چه د نلکۍ له پاسه دومره اوبو واچول شي چه پائپ ډک شي او له سره ئې ابو وبهيږي په دې صورت کښې دا اوبو د جاري والي له وجې پاکيږي

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله ان دلوا تنجس فافرغ فيه رجل ماء حتى امتلأ وسال من جوانبه هل يطهر

Maktaba Tul Ishaat.com

بمجرد ذلك ام لا و الذي يظهر لي الطهارة اخذا مما ذكرناه هنا و مما مرّ من انهلا يشترط ان يكون الجريان بمدد (و قال في المنية) الول رأيت بعد كتابتي لهذا المحل في حاشية الاشباه والنظائر في آخر الفن الاوّل للعلامة الكفيري التي تلقاها عن شيخه الشيخ اسمٰعيل الحائك مفتي دمشق ما نصه مسألة اذا كان في الكوز ماء متنجس فصب عليه ماء طاهر حتى جرى الماء من الانبوب بحيث يعد جريانا ولم يتغير الماء فانه يحكم بطهارته آه منه.

(ردالمحتار ج۱،ص۱۸۰) فقط والله تعالیٰ اعلم ۱۸ جمادی الآخر ۹۶ ھجری

(زیاتی تحقیق په تتمه کښې دی)

د متې (چاټې یا منګی) په ناپاکو اوبو باندې د پاکو اوبو په بهولو سره متې پاکیږي

سوال: دا خبره عامه مشهوره ده چه متې ته کارغه منبوکه وروړي نو هغې ته دې دومرد اوبو نورې ور واچولې شي چه متې نبه ډکه شي او څه اوبه ترې تویې شي نومتې پاکیږي دا خبره تر کومه ځایه صحیح ده؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې صورت کښې د متې اوبو په جاري کیدو سره پاکیږي

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله ان دلوا تنجس فافرغ فيه رجل ماءً حتى امتلأ وسال من جوانبه هل يطهر بمجرد ذلك ام لا و الذي يظهر لي الطهارة اخذا مما ذكرناه هنا و مما مرّ من انهلا يشترط ان يكون الجريان بمدد (و قال في المنية) الول رأيت بعد كتابتي لهذا المحل في حاشية الاشباه والنظائر في آخر الفن الاوّل للعلامة الكفيري التي تلقاها عن شيخه الشيخ اسمٰعيل الحائك مفتي دمشق ما نصه مسألة اذا كان في الكوز ماء متنجس فصب عليه ماء طاهر حتى جرى الماء من الانبوب بحيث يعد جريانا ولم يتغير الماء فانه يحكم بطهارته آه منه.

(ردالمحتار ج۱،ص۱۸۰) فقط والله تعالیٰ اعلم ۱۸ ربیع الآخر ۹۷ ھجری

د ګټر (هغه کډې چه مردارې او مستعملې اوبه پکښې یو ځای کیږي) خوا ته د کوهي کیندل

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه یو کډې چه په هغه کښې اوداسه مستعملې اوبو جمع کیدلې کله کله به نجاست هم ور اچول کیده اوس له خو ... راهیسې هغه وچ شوی دی او د خاورو په اچولو سره ډک شوی دی او د دې ډک شوې کډې ... تقریباً اوه ۷ فټه لرې یو بل کوهی وکیندل شو چه خوږې اوبو ترې را ووځي ... ځلک ...

اودسونه. غسلونه هم کوي او چښي ئې هم. يو بل دريم کوهی له دې دوهم کوهي څخه تقريباً شپارس فټه لرې له مخکښې څخه موجود دی کوم چه د اوس وخت د اوداسه اوبو ور لويږي او کله کله ناپاکي يا نجاست هم ور لويږي. اوس پوښتنه دا ده چه د دويم کوهي د اوبو په پاکوالي کښې ځيني خلک شک کوي او ځيني ئې په مطلقه توګه د پاکوالي قائل دي. فيصله کوونکی قول کوم يو دی په ځانګړې توګه چه دلته د اوبو ډير کموالی هم دی.

الجواب باسم ملهم الصواب په دې کښې اصل معيار دا دی چه په اوبو کښې د نجاست اثر يعنې رنګ، بوی يا خوند ښکاره نه شي. کومو خلکو چه د زمکې د مسافې څه اندازه مقرره کړې ده هغو د خپلو زمکو د تجربو په بناء دا تحديد بيان کړی دی کوم چه د هر ځای لپاره نه دی ځکه چه زمکه په نرموالي او کلکوالي کښې مختلف وي.

قال فی الدر قبیل احکام السؤر (فرع) البعد بين البئر و البالوعة بقدر ما لا يظهر للنجس اثر. و فی الشامية اختلف فی مقدار البعد المانع من وصول نجاسة البالوعة الی البئر ففی رواية خمسة اذرع و فی رواية سبعة، و قال الحلوانی المعتبر الطعم او اللون او الريح فان لم يتغير جاز والا لا ولو كان عشرة اذرع و فی الخلاصة والخانية و التعويل عليه و صححه فی المحيط بحر والحاصل انه يختلف بحسب رخاوة الارض و صلابتها و من قدره اعتبر حال ارضه. (ردالمحتار ج۱،ص۲۰۲) فقط والله تعالیٰ اعلم

۱۳ جمادی الآخر ۹۹ هجری

د خره او اس د پس خوردې حکم

سوال د خره او اس د پس خوردې څه حکم دی؟ آيا پاکه ده او که مکروه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د اس پس خورده پاکه هم ده او پاکوونکې هم ده او د خره د پس خوردې پاکوالی او طهوريت مشکوک دی. د دې لپاره چنبل ئې هم جائز نه دي او اودس هم پرې صحيح نه دی. که چيرته پرته له دې څخه نورې اوبه پيدا نه شي نو په دغو اوبو سره دې اودس هم وکړې او تيمم دې هم وهي. که چيرته کوهي ته ور ولويږي نو ټولې اوبه به ئې ترې را ايستل کيږي

قال فی شرح التنوير و ماكول لحم و منه الفرس فی الاصح و مثله ما لا دم له طاهر الفم قيد للكل طاهر طهور بلا كراهة و فی التنوير و سؤر حمار و بغل مشكوك فی طهوريته لا فی طهارته آه و رجح ابن عابدين رحمه الله تعالی الشك فی الطهارة و نقل عن الفتح انه تظافر كلامهم علی انه ينزح منه جميع ماء البئر. (ردالمحتار ج۱، ص۲۰۹) فقط والله تعالی اعلم

۰ رمضان المبارک ۹۹ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

باب التیمم

د اوبو په موجودوالي کښې د لمانځه د قضا کیدو له ویرې د تیمم حکم

سوال: که چیرته اوبو موجودې وي لیکن د اوداسه د کولو په صورت کښې د لمانځه د قضا کیدو ویره وي نو د تیمم په کولو سره لمونځ کول صحیح دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: لمونځ نه صحیح کیږي. البته بهتر صورت ئې دا دی چه د تیمم په کولو سره دې لمونځ وکړي او بیا دې وروسته اودس وکړي او د همدې لمانځه قضائي دې راوړي

قال فی التنویر من عجز عن استعمال الماء لبعده میلا. (الی قوله) تیمم وفی الشامیة (قوله لبعده) الضمیر یرجع الی من ط وقید بالبعد لانه عند عدمه لایتیمم وان خاف خروج الوقت فی صلوٰة لها خلف خلافا لزفر وسیذکر الشارح ان الاحوط ان یتیمم ویصلی ثم یعید ویتفرع علی هذا الاختلاف مالو ازدحم جمع علی بئر لایمکن الاستقاء منها الا بالمناوبة او کانوا عراة لیس معهم الا ثوب یتناوبونه وعلم ان النوبة لاتصل الا بعد الوقت فانه لایتیمم ولا یصلی عاریا بل یصبر عندنا و کذا لو اجتمعوا فی مکان ضیق لیس فیه الا موضع یسع ان یصلی قائما فقط یصبر ویصلی قائما بعد الوقت کعاجز عن القیام والوضوء فی الوقت ویغلب علی ظنه القدرة [1] بعده و کذا من معه ثوب نجس وما یلزمه غسل الثوب وان خرج الوقت بحر ملخصا عن التوشیح. (شامیة ج۱)

وایضا فی شرح التنویر لایتیمم لفوت جمعة ووقت ولو وترا لفواتها الی بدل وقیل یتیمم لفوات الوقت قال الحلبی فالاحوط ان یتیمم ویصلی ثم یعید. وفی الشامیة تحت (قوله قال الحلبی) ونظیر هذا مسألة الضیف الذی خاف ریبة فانهم قالوا یصلی ثم یعید. (شامیة ج۱) فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۶ ذی الحجة

په ژمي کښې د اوبو د ګرمولو له وجې د لمانځه د قضا کیدو حکم

سوال: د ژمي موسم دی او په یوه سړي باندې د شپې په نیمائي کښې غسل فرض شو او دا فکر ئې وکړ چه ویده به شم او له سهار څخه به بنه مخکښې را ویښ شم او غسل به وکړم چه کله ویده شو نو له صبح صادق څخه ډیر وروسته یعنې د لمر تر را ختلو تقریباً پنځلس دقیقې مخکښې را ویښ شو. اوس که چیرته دی فوراً د نلکې په اوبو سره ولامبي نو د لمر تر ختلو مخکښې لمونځ کولی شي لیکن د نلکې اوبو دومره سړې دي چه د غسل کولو په صورت کښې په یقیني توګه مریض کیږي او که چیرته اوبو ګرموي نو په پنځلسو دقیقو کښې د اوبو په ګرمولو سره غسل نه

---

[1] - ای قبل خروج الوقت الثانی کمن عرض له العذر بعد دخول الوقت ثم انقطع فی اثناء الوقت الثانی فانه یعید تلک الصلوٰة. ۱۲ رشید احمد

شي كولى نو آيا په دې صورت كښې كه به نو موړى خرنګه او حه وخت لمونځ ادا كوي بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په نوموړي صورت كښې دې دا سړى د ملكې په اوبو غسل وكړي او خان دې فوراً په ګرمو جامو كښې ونغاړي كه چيرته سره له دې هم د مريض كيدو ظن غالب وي نو اوبو دې ګرمې كړي او غسل دې وكړي كه نې لمونځ قضا شو بيا دې قضاني را وګرځوي البته بهتره دا ده چه د تيمم په كولو سره دې لومړى لمونځ وكړي او وروسته دې بيا په ګرمو اوبو غسل وكړي او د لمونځ دې بيا را وګرځوي

كما حررناه فى من يخاف فوت الوقت لو اشتغل بالوضوء. فقط والله تعالى اعلم ۷ صفر ۹۶ هجرى

په ريل ګاډي كښې د تيمم حكم

سوال په ريل ګاډي يا موټر كښې كه چيرته د لمانځ د قضا كيدو ويره وي نو تيمم كول جائز دي او كه نه؟ د ريل په تختې باندې يا د موټر د اوسپنې په چادر باندې به تيمم جائز وي او كه نه په داسې حال كښې چه موټروان سره د ويلو د لمانځه لپاره موټر و نه دروي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب په ريل ګاډي او موټر كښې په تيمم سره د لمانځه د صحت لپاره لاندېني شرط په ضروري دي

١ د ريل ګاډي په كومې ملې ډبې يا كوټې كښې اوبو موجودې نه وي

٢ په لاره كښې د سره شرعي ميل ٣٠٨ كيلو متر په اندازه چيرته د اوبود موجودوالي علم نه وي

٣ كه چيرته د ريل ګاډي يا موټر په تختې باندې دومره ګرد پروت وي چه په نه توګه په لاس كښې ښكاره شي نو تيمم پرې روا دى

۴ په ولاړې دې لمونځ وكړي

۵ قبلې نه دې مخامخ لمونځ وكړي. كه چيرته قبله معلومه نه وه نو له نه فكر څخه دې وروسته چه كومې خوا ته نې زړه ګواهي وركړى هغې خوا ته دې لمونځ وكړي. كه چيرته په دغو شرطونو كښې نه يو شرط باندې هم قدرت و نه لري نو بيا چه څنګه ورته ممكنه وي لمونځ دې وكړي لكن وروسته به يې قضا يې را وګرځي

قال فى الدر المختار (او خوف عدو) كحية او نار على نفسه ولو من فاسق او حبس غريم او ماله ولو امانة ثم ان نشأ الخوف بسبب وعيد عبد اعاد الصلاة والا لا لانه سماوى. وقال فى رد المحتار تحت (قوله ثم ان نشأ الخ) اعلم ان المانع من الوضوء ان كان من قبل العباد كاسير منعه الكفار من الوضوء ومحبوس فى السجن ومن قيل له ان توضأت قتلتك جاز له التيمم ويعيد الصلاة اذا زال المانع كذا فى الدرر والوقاية. (رد المحتار ج ۱ ص ۲۱۰) فقط والله تعالى اعلم

غرة ذى الحجة ۸۶ هجرى

Maktaba Tul Ishaat.com

د غسل تیمم د اوداسه لپاره هم کافي دی

سوال یو جنب سړی مریض دی او اودس تاوان نه ور رسوي لیکن غسل ورته تاوان کوي په داسې صورت کښې د غسل په نیت سره دې اودس وکړي او که لومړی دې د غسل په نیت سره تیمم وکړي او بیا دې اودس وکړي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د غسل او اوداسه دواړو لپاره یو تیمم کافي دی له دې وروسته نې که چېرته بیا اودس مات شي نو بیا دې د دویم ځل لپاره اودس وکړي

قال فی الشامیة وفی القهستانی اذا کان للجنب ماء یکفی لبعض اعضائه اوللوضوء تیمم ولم یجب علیه صرفه الیه الا اذا تیمم للجنابة ثم احدث فانه یجب علیه الوضوء لانه قدر علی ماء کاف الخ. (ردالمحتار ج۱، ص۲۱۴) فقط واللہ تعالیٰ اعلم ۱۲ محرم ۹۵ هجری

که چېرته جنب ته له یخنی څخه د مرض ویره وي نو تیمم ورته جائز دی

سوال زید ته احتلام وشو لیکن د یخ له وجې ورته د سخت نقصان خطر دی آیا تیمم کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چېرته ګرمې اوبو نه وي یا وي خو بیا هم د تکلیف ظن غالب موجود وي نو تیمم ورته جائز دی

قال فی التنویر من عجز من استعمال الماء لبعده میلاً اولمرض اوبرد وفی الشرح یهلك الجنب او یمرضه ولو فی المصر اذا لم تکن له اجرة حمام ولا ما یدفئه. (ردالمحتار ج۱، ص۲۱۶) فقط واللہ تعالیٰ اعلم

۱۶ رمضان المبارك ۸۷ هجری

که چېرته د چا په لاسونو کښې زخم وي نو تیمم دې وکړي

سوال د یوه سړي په لاسونو کښې دانې دي نو آیا دا سړی تیمم کولی شي او که په اوداسه کښې له بل چا څخه کومک وغواړي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چېرته ئې په دواړو لاسونو کښې زخمونه یا دانې وي او اوبو ورته تاوان کاوه نو تیمم صحیح دی البته که چېرته کوم بل خوک د اوداسه ورکوونکی موجود وي نو بیا د تیمم په جواز کښې اختلاف دی ارجح او احوط تر ټولو ښه او احتیاطي قول د نه جواز دی

قال فی شرح التنویر ولو بیده (ای شقاق) ولا یقدر علی الماء یتیمم وقال ابن عابدین رحمه الله زاد فی الخزائن وصلاته جائزة عنده خلافاً لهما. (ردالمحتار ج۱، ص۱۵۰) وفی تیمم شرح التنویر تیمم لو الجرح بیدیه وان وجد

من يوطئه ملاقاً لهما. وقال ابن عابدين رحمه الله لكن عبر عن هذا في القنية والمبتغى بالميل جازماً بالعقصيل وهو الموافق لما مر في المريض العاجز من انه لو وجد من يعينه لا يتيمم في ظاهر الرواية فعليه فلذلك. (رد المحتار ج۱ ص۲۲۸) فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۰ ربیع الآخر ۹۷ ہجری

تیمم په کومو کومو شیانو جائز دی؟

سوال آیا په لاندینی شیانو باندې تیمم کیدلی شي؟

په شیشه. گرې. متې او داسې نور که له اوبو ډکه شوي وې او که نه وي بلکه وچه وي او گرد پرې نه وي لويدلی.

په داسې ديوال چه سپين شوی وي که په خالصې چونې سره وي او یا له چونې سره نې نيل یاکوم بل رنگ گډ کړی وي.

بنخې اکثره خته خيشتوي او بيا ئې سره يو ځای کوي او له وچيدو وروسته تيمم پرې وهي

د تناره یا نغرې په ايرو باندې که د لرگو یا داسې نورو پاکو شيانو ايره وي او که د خوشايو د سپيو یا موتو کوم چه له وچوالي وروسته په سوځولو سره ايره شوي وي

د ريل گاډي. بس او موټر کار په سيټ باندې که گرد پرې وي یا نه وي. یا ډير لږ گرد وي بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په لومړني دري شمارو کښې چه د کومو شيانو يادونه شوې ده په هغو تیمم جائز دی په څلورم نمبر شي باندې جائز نه دی او په پنځم نمبر باندې که گرد وي پرې جائز دی او که نه وي نو نه دی. قاعده دا ده چه کوم شی په سوځولو سره و نه سوځي او په ويلي کولو سره ويلې نه شي په هغه باندې تيمم جائز دی ليکن په ايرو باندې جائز نه دی او کوم شی چه وسوځي یا ويلې شي په هغه باندې تيمم جائز نه دی ليکن په چونې باندې جائز دی

قال في التنوير بطهر من جنس الارض وان لم يكن عليه نقع فلا يجوز بمنطبع و مترمد وفي الشرح الارماد الحجر فيجوز كحجر مدقوق او مغسول وحائط مطين او مجصص و اوان من طين آه وقال في الشامية (قوله من جنس الارض الخ) الفارق بين جنس الارض وغيره ان كل ما يحترق بالنار فيصير رماداً كالشجر والحشيش او ينطبع ويلين كالحديد والصفر والذهب والزجاج ونحوها فليس من جنس الارض ابن كمال عن التحفة آه.

(ردالمحتار ج۱ ص۲۲۰) فقط والله تعالیٰ اعلم ۳۰ ربیع الثانی ۸۹ ہجری

په تیمم کښې د ږيرې خلالول سنت دي

سوال په تيمم کښې د ږيرې خلالول مستحب دی او که سنت یا واجب؟ بينوا توجروا

Maktaba Tul Ishaat.com

الجواب باسم ملهم الصواب په تیمم کښې د ږیرې خلالول سنت دي

قال فی الشامیة وفی الفیض ویخلل لحیته واصابعه ویحرك الخاتم والقرط کالوضوء والغسل آه قلمعالکن فی الخانیة ان تخلیل الاصابع لابد منه لیتم الاستیعاب وقال فی البحر وکذا نزع الخاتم او تحریکه آه فبقی تخلیل اللحیة من السنن. (ردالمحتار ج۱،ص۲۱۴) فقط والله تعالی اعلم ۱۰ ذی القعدة ۸۹ هجری

د اوداسه په اکثرو اندامونو باندې چه زخم وي نو تیمم دې وکړي

سوال د یوه سړي په لاسونو. پښو او مخ باندې د خارش دانې وي او اوبو ورته نقصان کوي نو آیا نوموړی د غسل او اوداسه لپاره تیمم کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د اوداسه اندامونه یعنې په مخ، دواړه لاسونه، دواړو پښو په اکثره برخو باندې ئې زخمونه وو نو تیمم دې وکړي او که نه وو نو روغ اندامونه دې پریمینځي او په زخمونو دې مسح وکړي. د غسل ئې هم همدغه حکم دی لیکن په غسل کښې د اندامونو د شمارلو په ځای دې د ټول بدن اندازه وکړي. که چیرته له نیم بدن څخه په زیاتې برخې باندې ئې زخمونه وو نو تیمم دې وکړي او که ئې په نیم بدن یا له دې څخه په کم باندې زخمونه وو نو په دغو دې مسح وکړي او نور بدن دې پریمینځي. او که چیرته په روغو ځایونو باندې د اوبو په تیرولو سره د زخمونو له اوبو څخه ساتل مشکل وو نو هغومره روغ ځای هم په زخم کښې شمارل کیږي.

قال فی شرح التنویر تیمم لو کان اکثره ای اکثر اعضاء الوضوء عدداً وفی الغسل مساحةً مجروحاً اوبه جدری اعتباراً للاکثر وبعکسه یغسل الصحیح ویمسح الجریح وکذا ان استویا غسل الصحیح من اعضاء الوضوء ولا روایة فی الغسل ومسح الباقی منها وهو الاصح لانه احوط فکان اولی وفی الشامیة (قوله وبعکسه) وهو لو کان اکثر الاعضاء صحیحاً یغسل الخ. لکن اذا کان یمکنه غسل الصحیح بدون اصابة الجریح والا تیمم حلیة فلو کانت الجراحة بظهره مثلا واذا صب الماء سال علیها یکون ما فوقها فی حکمها فیضم الیها کما بحثه الشرنبلالی فی الامداد. وقال تحت (قوله ولا روایة فی الغسل) ورجح فی البحر تصحیح الثانی (ای الغسل والمسح) بانه احوط وتبعه فی المتن. (ردالمحتار ج۱،ص۲۳۷) فقط والله تعالی اعلم ۲۴ ربیع الثانی ۹۷ هجری

د جنازې د لمانځه او مؤکدو سنتو لپاره د تیمم حکم

سوال که چیرته د جنازې لمونځ تیار وي او د اوداسه په کولو سره د لمانځه د تیریدو ویره وي نو په داسې صورت کښې د تیمم په کولو سره د جنازې په لمانځه کښې شریکیدل جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب قاعده دا ده چه کله چیرته د کوم عبادت د فوت کیدو ویره وه او د هغه قضائي هم نه راورل کیدله نو د اوبو د موجودوالي تر څنګ هم هغه ته تیمم روا دی. د دې لپاره که چیرته د جنازې له آخري تکبیر څخه مخکښې هم د شریکیدو هیله موجوده وه نو تیمم جائز نه دی. او که نې هیله نه وه نو بیا د تیمم وکړي په لمانځه کښې دې شریک شي. د اختر د لمانځه هم همدغه حکم دی که چیرته له لمانځه څخه د امام د فارغیدو ویره وه نو تیمم دې وکړي او شریک دې شي. همدارنګه لکه څرنګه چه د مؤکدو سنتو قضائي هم نشته له دې وجې د هغو د فوت کیدو ویره وي نو بې هم د اوبو د موجودوالي سره سره دې تیمم وکړي او سنت دې وکړي.

قال في شرح التنوير وجاز لخوف فوت صلاة جنازة اى كل تكبيراتها ولو فوت عيد بفراغ امام او زوال شمس (الى قوله) لان المناط خوف الفوت لا الى بدل فجاز لكسوف وسنن رواتب. (ردالمحتار ج ۱، ص ۲۲۲)

فقط والله تعالى اعلم ۲۵ ربيع الثاني ۹۷ هجرى

کوم تیمم چه د تلاوت لپاره وشي په هغه باندې لمونځ صحیح نه دی

سوال د یوه مریض لپاره اوبو تاواني دي هغه د قرآنکریم د تلاوت لپاره تیمم وکړ نو آیا په همدې تیمم سره لمونځ کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې کښې قاعده دا ده چه که چیرته د داسې عبادت لپاره نې تیمم وکړ چه هغه پخپله مقصود بالذات وي او اودس هم ورته ضروري وي نو په هغه تیمم سره لمونځ صحیح دی او که نه وي سو نه دی که چیرته نوموړي دوه شرطونه پکښې موجود وي نو لمونځ کیږي او که دواړه نه وي یا یو په دواړو کښې نه وي نو په داسې تیمم سره لمونځ نه شي کولی

پس که چیرته بې اودسه سړي یواځې په ژبې سره د تلاوت لپاره تیمم وکړ نو په دې کښې دویم شرط نشته یعنې اودس ورته ضروري نه دی. او که چیرته ئې په قرآنکریم باندې د لاس لګولو لپاره اودس وکړ نو په دې کښې لومړی شرط نشته یعنې دا عبادت مقصود بالذات نه دی د دې لپاره په دغو دواړو صورتونو کښې په داسې تیمم سره لمونځ نه شي کولی. البته که چیرته ئې د تیمم په وخت کښې د تلاوت د نیت په ځای د کامل اوداسه نیت وکړ نو بیا لمونځ ئې هم پرې صحیح دی که چیرته جنب سړي د تلاوت په نیت سره تیمم وکړ نو هغه په دې تیمم سره لمونځ هم کولی شي ځکه چه د ده په حق کښې تلاوت مقصود دي عبادت دی او د هغه لپاره له جنابت څخه هم پاکوالی شرط دی

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله (قوله لم تجز الصلوة به) اى لفقد الشرط وهو امران كون المنوى عبادة مقصودة وكونها لا تحل الا بالطهارة اما فى دخول المسجد فلفى المحدث فقد الامران وفى الجنب فقد الاول واما فى القراءة فللمحدث فقد الثانى ولا يراد الجنب هنا لما تقدم قريبا من قوله او جنبا فكالثانى اى فتجوز الصلاة به واما المس مطلقا ففقد الاول. (ردالمحتار ج ۱، ص ۲۲۹)

فقط والله تعالى اعلم

۲۵ ربيع الآخر ۹۷ هجرى

Maktaba Tul Ishaat.com

باب المسح علی الخفین و الجبیرة

په موزو باندې د مسح د جواز شرطونه

سوال په جرابو باندې د مسح کوم شرطونه دي او په کوم ډول جرابو باندې مسح جائزه ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب فی شرح التنویر الثخینین بحیث یمشی فرسخا و یثبت علی الساق بنفسه ولا یری ما تحته ولا یشف.

له دې روایت څخه څرګندیږي چه موزې که د ورۍ وي او که د تار وي چه لاندیني شرائط پکښې موجود وي نو مسح پرې جائزه ده.

۱ - دومره ډبلې او پریړې وي چه که چیرته پرته له بوټونو یا څپلۍ څخه واغوستل شي نو درې میله مزل پرې وشي او پرې نه شي. شرعي میل د راجح قول له مخې څلور زره ذراعه دی. او فقهاء کرامو رحمهم الله یو قدم له یونیم قدم سره برابر شمار کړی دی. په دې حساب سره درې شرعي میله ۸ زره قدمه راځي

۲ - چه کله واغوستل شي نو په پنډۍ باندې له تړلو پرته له پښو څخه و نه ووځي او دا نه را لویدل ئې د هغو د ډبل والي یا پریړوالي له وجې وي که چیرته له تنګ والي یا د پلاستیکي تسمې د درلودلو له وجې و نه ووځي نو دې ته هیڅ اعتبار نشته.

۳ - اوبو ور جذبې نه شي.

۴ - پښې ترې ښکاره نه شي (رد المحتار ج۱، ص۲۴۸) فقط و الله تعالی اعلم

۲ ذی الحجة ۸۵ هجری

په موزو باندې د مسح احکام

سوال لاندیني عبارت له یوه محقق کتاب څخه لیکم لږ غوندې ئې ووایئ او که زه غلط پوه شوی وم نو اصلاح ئې کړئ د نافع، عبد الله بن عامر، حفص، کسائي او د یعقوب په قرائت کښې ((أَرْجُلَكُمْ)) په فتح (زور) سره دی چه له مخې ئې د پښو پریمینځل ثابتیږي او د عبد الله بن کثیر، حمزه بن حبیب، ابو عمر و بن العلاء او عاصم قرائت ((أَرْجُلِكُمْ)) په کسره (زیر) سره دی چه له مخې ئې په پښو باندې د مسح حکم ترې را ووځي د نبي کریم ﷺ له عمل څخه ښکاریږي چه په اصل کښې دې کښې تضاد نشته بلکه دا د دوو مختلفو حالتونو لپاره دی دوو جلا جلا حکمونو خوا سره

شاره کوي. بې اودسه سړی که چیرته اودس کوي نو هغه باید پښې پریمینځي او که با اودسه سړی اودس تازه کوي نو هغه یو اخې په مسح باندې اکتفاء (سوالی) کولی شي د اوداسه په کولو سره که چیرته سړی د پښو تر مینځلو وروسته موزې واغوندي نو بیا د مقیم والي په حالت کښې یوه شپه او ورځ او د سفر په حالت کښې درې شپې او ورځو پورې په موزو باندې مسح کولی شي په دې کښې دا پوښتنې مخې ته راځي

۱ - د مقیم والي په حالت کښې به ئې څلورویشت ساعته لکه پیره دار او داسې نورو خلکو غوندې پرته له ایستلو څخه پرله پسې موزې اغوستي وي؟

۲ - د درې شپو او ورځو څه معنی؟ آیا درې شپې او درې ورځې؟ آیا په همدومره موده کښې به ئې پرله پسې له ایستلو پرته موزې اغوستي وي؟

۳ - که چیرته موزې وباسي نو مسح ئې ساقطیږي؟

۴ - د دغو مسحو له کیفیتونو څخه آیا زه سهار تر لامبلو وروسته (له اوداسه پرته په ترتیب سره دا وکړم) جامې او بوټونه واغوندم. دفتر ته ورسیږم او د قرآنکریم د تلاوت لپاره د فرصت په وختونو کښې په جګو جګو واش بیسنونو (د اوبو هغه نلکی چه په دفترونو کښې له زمکې څخه د فټ دوه فټه په اندازه جګې لګیدلې وي) کښې لاسونه او خوله پریمینځم او په سر او پښو باندې مسح وکړم نو آیا له کامل اوداسه څخه برخمن کیږم او که نه؟

۵ - له موزو څخه څه مراد دي آیا بند بوټونه او څپلۍ پکښې شاملې دي؟

۶ - آیا په مسح کښې به د ویښته په اندازه ځای د نه پاتې کیدو شرط شته. آیا په دې کښې تیمم او د موزې مسح سره برابر دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب:

۱ - هو! د اوداسه د ماتیدو له وخت څخه تر څلورویشتو ساعتونو پورې.

۲ - هو! تر دریو ورځو او شپږو پورې د اوداسه د ماتیدو له وخته.

۳ - هو! د موزو په ایستلو سره مسح ساقطیږي او د پښو پریمینځل فرض کیږي.

۴ - هو! که چیرته تا شرعي موزې پښو کړې وي چه مسح پرې جائزه وي او په کامل اوداسه کښې دې اغوستي وي نو په موزو باندې د مسح په کولو سره د کامل اوداسه ثواب درکول کیږي

۵ - له موزو څخه مراد د څرمن جرابې یا بوټونه دي کوم چه له ښنګرو څخه تر پورتني ځای پورې بالکل داسې بند وي چه یو ځای هم ښکاره نه وي

۶ - په مسح کښې شرط نه دی لیکن په تیمم کښې شرط دی.

د مسائلو د تفصیل لپاره د بهشتي زیور تل مطالعه کول ضروري دي فقط و الله تعالی اعلم

۲۱ جمادی الثانی ۹۳ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

په پلستر باندې مسح جائزه ده

سوال: يوه چا په زخم يا دانې باندې پلستر لګولی وي که چيرته ئې د اوداسه يا غسل په وخت کښې لرې کړي نو څه نقصان نه ورکوي ليکن کومه دوائي ئې چه لګولې وي هغه د پلستر په لرې کولو سره نه پاتې کيږي يا پاتې کيږي ليکن د پلستر په لرې کولو سره هغه د مرض لپاره ګټمنه نه ثابتيږي يا دا چه بيا پلستر نه پيدا کيږي او که پيدا کيږي نو ډير ګران او قيمته پيدا کيږي نو آيا د پلستر په لرې کولو سره د دې اندام پريمينځل ضروري دي او که نه؟ همدارنګه د دوا د ګرانوالي اندازه څه ده؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب قال فی الدر المختار اولم یجد من یطشه فان وجدولو باجر مثل وله ذلك لا یتیمم. (ردالمحتار ج۱،ص۲۱۵) وقال ابن عابدين رحمه الله (فرع) في جامع الجوامع رجل به رمد فداواه وامر ان لايغسل فهو كالجبيرة. (ردالمحتار ج۱،ص۲۶۰)

له پورتني عبارت څخه څرګنديږي چه که چيرته د پلستر لرې کول د زخم لپاره نقصاني وي نو د هغه په خلاصولو سره د اندام پريمينځل ضروري نه دي بلکه په پلستر باندې د پاسه مسح کافي ده او دا پلستر د جبيره (پټۍ) په حکم کښې دی او که چيرته د پلستر لرې کول نقصاني نه وي ليکن پلستر له عام مروج قيمت څخه ډير ګران پيدا کيده يا ئې قيمت زيات نه وو ليکن د مسکينۍ له وجې ئې په اخيستلو باندې قادر نه وو نو بيا هم مسح ورته جائزه ده. فقط و الله تعالی اعلم.

۲۰ ربيع الآخر ۸۶ هجری

په پټۍ باندې تر مسح وروسته د پټۍ د لويدلو حکم؟

سوال: که چيرته يو څوک د زخم په پټۍ باندې مسح وکړي او بيا ولويږي بيا دويمه پټۍ ولګوي نو آيا دوباره به مسح کوي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب قال في التنوير و المسح يبطله سقوطها عن برء و الا لا. (رد المحتار ج۱،ص۲۵۹) له دې عبارت څخه څرګنديږي چه د لومړني پټۍ په لويدلو سره مسح نه ماتيږي البته که چيرته د زخم تر جوړيدو وروسته پټۍ ولويږي نو لومړنۍ مسح ساقطيږي او د هغه ځای پريمينځل ضروري ګرځي فقط و الله تعالی اعلم

۲۳ صفر ۸۷ هجری

د برسیرنې پټۍ په لویدلو سره په لاندینۍ پټۍ باندې د مسح بیرته راګرځول واجب نه دي

سوال که چیرته لومړنۍ پټۍ ولویږي نو آیا په دویمې پټۍ باندې د مسح بیرته را ګرځول شته او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښې په لاندینۍ پټۍ باندې د مسح بیرته را ګرځول ضروري نه دي بلکه مندوب یعني مستحب دی

قال العلاء ولو بدلها باخری او سقطت العلیا لم یجب اعادة المسح بل یندب وفی الشامیة (قوله لم یجب) وعن الثانی انه یجب المسح علی العصابة الباقیة نهر. (رد المحتار ج۱ ص۲۵۸) فقط والله تعالیٰ اعلم

۲۳ صفر ۸۷ هجری

په پنبې باندې د مسحې حکم

سوال د زید په خوله کښې زخم یا دانه ده او د انګریزي ملهم پنبه ئې پرې لګولې ده آیا اوس دې دا پنبه لرې کړې اودس دې وکړي او که د پنبې په سر دې اوبو تیرې کړي په داسې حال کښې چه د پنبې په لرې کولو سره تکلیف وي یعني په ځرمن پورې کلکه لګیدلې وي بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته زخم ته اوبو نقصان کوي یا د پنبې په لرې کولو کښې تکلیف وي نو پرته له لرې کولو څخه دې مسح پرې وکړي

قال فی التنویر و حکم مسح جبیرة و خرقة قرحة و موضع فصد و نحو ذلك کغسل لما تحتها. (رد المحتار ج۱ ص۲۵۴) فقط والله تعالیٰ اعلم ۸ ربیع الاول ۹۱ هجری

که چیرته د زخم لپاره اوبه نقصاني وې نو مسح دې وکړي

سوال د حـ ـه لاسونو یا پښو باندې چه زخم وي او اوبه نقصان ورته کوي نو اودس به څنګه کوي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د زخم په ځای دې مسح وکړي. که چیرته مسح هم توان ورنه کوي نو بیا معاف دي مسح دې هم نه کوي

قال فی العلائیة فی اعضائه شقاق غسله ان قدر و الا مسحه و الا ترکه ولو بیده ولا یقدر علی الماء یتیمم. (رد المحتار ج۱ ص۱۰۵) فقط والله تعالیٰ اعلم ۵ ذی القعدة ۸۷ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

په منعلو (تلي لرونکو) جرابو باندې د مسحې حکم

سوال د منعل جرابو حد (اندازه) څه دی. د عامو دیسي بوټونو غوندې په پنجو او تليو پورې د څرمنې لګول ترې مراد دي او که نور څه؟ همدارنګه په منعلو جرابو کښې چه په کومې برخې کښې ئې څرمن نه وي د هغه لپاره د مضبوطي او پريړوالي او داسې نورو لپاره کوم شرط شته او که هر ډول چه وي مسح پرې جائزه ده؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د بوټونو چه یواځې تلی د څرمنې وي نو هغو ته منعل ویل کیږي که چیرته تر دې څخه په زیاتې برخې پورې ئې څرمن لګیدلې وي لیکن په ټولو جرابو باندې تر ښنګرو پورې نه وي لګیدلې نو هغه هم د منعل په حکم کښې راځي.

((قال في المغرب مُنْعَل ومُنَعَّل وهو الذی وضع علی اسفله جلدة کالنعل للقدم وفی شرح المنیة منعلین ای جعل الجلد علی ما یلی الارض منهما خاصة کالنعل للرجل)). په عربو کښې نعل یواځې تر قدم لاندې رواج وو او د پاسه به پرې لکه د چپلو غوندې یواځې تسمې وې. ((وقال العلامة الطحطاوی رحمه الله تحت قول الدرر والمنعلین ما جعل علی اسفله جلدة ای الی قدم دون الکعبین)). (طحطاوی ج۱،ص۱۴۰)

د منعلو جرابو له څرمنې بغیر پخپله کپړه ئې که چیرته دومره سخته او کلکه وه چه د مسح د جواز شرائط پکښې موجود وو نو په اتفاق سره مسح پرې جائزه ده او که عامه د مزي يا تار کپړه وه نو په اتفاق سره مسح پرې جائزه نه ده او که چیرته د وړيو کپړه وه او ښه مضبوطه او ډبله وه لیکن د مسح د جواز شرائط پکښې موجود نه وو نو په مسح کښې ئې د متاخرینو تر منځ اختلاف دی. د نه جواز قول له ډیروالي سره سره احوط هم دی.

والتفصیل فی رسالة نیل المآرب فی المسح علی الجوارب للشیخ المفتی محمد شفیع رحمه الله. فقط والله تعالی اعلم

۲۴ رمضان ۹۸ هجری

د څرمنې د موزو لاندې که چیرته جرابې وې نو مسح پرې جائزه ده

سوال د څرمنې د موزو لاندې که چیرته یو څوک د وړيو یا کپړې جرابې واغوندي نو آیا په موزو باندې مسح جائزه ده او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب جائزه ده ((قال فی البحر بعد ذکر الاختلاف ومنهم من افتی بالجواز وهو الحق لما قدمناه عن غایة البیان وایده العلامة ابن عابدین رحمه الله فی منحة الخالق بقوله شارح المنیة یعلم منه جواز المسح علی خف لبس فوق مخیط من کرباس اوجوخ ونحوهما مما لا یجوز علیه المسح)). (البحر الرائق ج۱،ص۱۹۱) فقط والله تعالی اعلم

۲۴ رمضان ۹۸ هج

د پلاستیکي موزو برسیره که چیرته جرابې وي نو مسح جائزه نه ده

سوال: که چیرته یو سړی پلاستیکي موزې واغوندي او برسیره پرې تاري جرابې واغوندي نو آیا مسح پرې جائزه ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته پلاستیک له جرابو سره وګنډل شي نو مسح پرې جائزه ده او دې ته مبطن (هغه موزې چه د ننه له خوا څخه کلکې او مضبوطې وي) ویل کیږي.

ان ما كان رقيقا منها (اى من الجلد الرقيق) لا يجوز المسح عليه اتفاقا الا ان يكون مجلدا او منعلا او مبطنا.

(شرح المنية ص۱۲۱)

او له ګنډلو پرته په جرابو باندې مسح جائزه نه ده د دې لپاره چه مسح په چرمي موزې باندې روا ده او په جرابو باندې د مسح په کولو سره په موزې باندې مسح متحققه نه شوه. په خلاف د مبطن څخه چه په هغې کښې کپړه او چمړه د ګنډلو په ذریعې سره یو شوي دي نو څکه مسح پرې روا ده. فقط و الله تعالی اعلم. **۲۴ رمضان ۹۸ هجری**

Maktaba Tul Ishaat.com

باب الحیض

د حیض په حالت کښې ذکر جائز دی

سوال آیا ښځه د حیض په حالت کښې ذکر، تسبیح او داسې نور ادا کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د حیض په حالت کښې د قرآنکریم له تلاوت پرته هر ډول ذکر ورته جائز دی. د قرآنکریم کوم آیت هم د دُعا په نیت سره ویل جائز دي. فقط و الله تعالی اعلم.

۲ ذی الحجة ۸۹ هجری

د حائضه ښځې لپاره د قرانکریم د تعلیم (ر ښوولو) حکم

سوال څه فرمايي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه حائضه ښځه که چیرته کوچنیانو ته قرآنکریم ور ښوده نو آیا په دغو ورځو کښې به ور ښوول پریږدي او که څنگه؟ همدارنگه نورې دُعا گانې او درود شریف ویل ورته جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

جواب: قال فی شرح التنویر و یمنع قراءة القرآن بقصده و مسه (الی ان قال) ولا بأس لحائض وجنب بقراءة ادعیة مسها و حملها و ذکر الله تعالی وتسبیح و فی الشامیة (قوله قراءة قرآن) ای ولو دون آیة من المرکبات لا المفردات لانه جوّز للحائض المعلّمة تعلیمه کلمةً کلمةً (قوله بقصده) فلو قرأت الفاتحة علی وجه الدعاء او شیئاً من الأیات التی فیها معنی الدعاء و لم ترد القراءة لا بأس به (رد المحتار ج ۱، ص ۲۰۰) و فی غسل شرح التنویر و یحرم به تلاوة القرآن ولو دون آیة علی المختار بقصده و فی الشامیة (قوله علی المختار ای من قولین مصححین ثانیهما انه لا یحرم ما دون آیة (الی قوله) القول و محله اذا لم تکن طویلة فلو کانت طویلة کان بعضها کآیة لانها تعدل ثلاث آیات ذکره فی الحلیة عن شرح الجامع لفخر الاسلام. (ردالمحتار ج ۱، ص ۱۵۹)

له دغو عبارتونو څخه لاندیني امور را ووځي

۱ــ د حائضه لپاره یو آیت یا تر دې زیات د تلاوت په نیت سره ویل په اتفاق سره جائز دي

۲ــ د آیت یوه برخه په دې شرط چه له کوچني څخه کوچنی آیت یعنې د شپږو حروفو په برابر نه وي د ویلو په جواز کښې اختلاف دی او نه جواز راجح دی

۳ــ له مفرداتو څخه یوه یوه کلمه ویل په اتفاق سره جائز دي

۴ــ د دُعا په قصد سره د هغو قرآني آیتونو ویل جائز دي چه د دُعا مضمون پکښې وي

۵ــ د ماثوره دُعا گانو ویل. لاس لگول، د خدای ذکر، تسبیحات او داسې نور ویل جائز دي

فقط و الله تعالی اعلم ۱۳ شعبان ۹۵ هجری

د حائضه ښځې د دمولو حکم

سوال کومه ښځه چه په حیض یا نفاس کښې وي آیا په هغې باندې د قرآنکریم ویل او بیا ئې پرې دمول جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا.

جواب هو، جائز دي فقط و الله تعالی اعلم. ۱۱ ربیع الاول ۹۵ هجری

د عادت تر ورځو وروسته د وینې د راتللو حکم

سوال د یوې ښځې همیشنی عادت دا دی چه په هره میاشت کښې پنځه ورځې حیض ورځي. کله کله شپږمه ورځ هم ورته راځي. کله خو داسې هم کیږي چه غسل وکړي دوه درې لمونځونه وکړي بیا ئې وینه شروع شي د داسې ښځې لپاره شرعي حکم څه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب د پنځو ورځو له تیریدو وروسته چه کله وینه بنده شي نو د لمانځه په آخر کښې دې غسل وکړي او لمونځ دې وکړي. بیا که چیرته وینه ورته راغله نو لمونځ دې پریږدي فقط و الله تعالی اعلم. ۳ ربیع الاول ۹۶ هجری

د عادت تر ورځو مخکښې د وینې بندیدل

سوال یوې ښځې ته د تل لپاره پنځه ورځې وینه راتله. اوس ئې څلورمه ورځ وینه بنده شوه نو د دې لپاره د لمانځه څه حکم دی او آیا کوروالی ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په دې صورت کښې لمونځ او روژه پرې فرض دي لیکن د پنځو ورځو تر پوره کیدو مخکښې کوروالی ورسره جائز نه دی. او لمونځ د مستحب وخت تر آخره پورې ځنډول ورته واجب دي

قال العلاء فان لدون عادتها لم يحل و تغتسل و تصلي و تصوم احتياطاً. و في الشامية (قوله لم يحل) اى الوطئ و ان اغتسلت لان العود في العادة غالب بحر (قوله تغتسل و تصلي) اى في اخر الوقت المستحب و تأخيره اليه واجب هنا اما في صورة الانقطاع لتمام العادة فانه مستحب كما في النهاية و الفتح و غيرهما. (رد المحتار ج۱، ص۲۷۱). فقط والله تعالى اعلم ۲۷ جمادى الآخر ۹۲ هجرى

د حیض تر بندیدو څومره موده وروسته کوروالی جائز دی؟

سوال ښځه چه کله له حیض څخه پاکه شي نو تر غسل مخکښې کوروالی ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

Maktaba Tul Ishaat.com

جواب که چیرته د لسو ورځو تر پوره کیدو وروسته ئې وینه بنده شي نو تر غسل مخکښې هم کوروالی ورسره جائز دی لیکن مستحبه دا ده چه تر غسل وروسته ورسره وشي او که چیرته تر لسو ورځو مخکښې پاکه شي نو دکوروالي د جائز والي لپاره له دوو شرطونو څخه د یوه شرط موجودوالی ضروري دی یعنې ښځه به یا غسل کوي او یا به د وینې تر بندیدو وروسته دومره وخت پرې تیر شي چه د لمانځه قضائي پرې فرض وګرځي. تر څو پورې چه په دغو ورځو کښې دا دوه شرطونه په ځای نه شي کوروالی به ورته جائز نه شي. د لمانځه قضائي هلته پرې فرض کیږي چه د وینې تر بندیدو وروسته د لمانځه د وخت له تیریدو مخکښې دومره وخت موجود وي چه په هغې کښې د غسل په کولو سره تکبیر تحریمه وویلی شي. د مثال په ډول که چیرته د مازدیګر تر لمانځه لږ مخکښې ئې وینه بنده شي لیکن د غسل کولو په صورت کښې د تکبیر تحریمه د ویلو په برابر وخت نه وي نو د لمر تر ډوبیدو مخکښې کوروالی ورته حلال نه دی ځکه چه تر دې مخکښې هغې په ذمه باندې کوم فرض لمونځ نشته.

قال شارح التنویر ویحل وطؤها اذا انقطع حیضها لاکثره بلا غسل وجوبا بل ندبا و قال ابن عابدین رحمه الله اعلم انه اذا انقطع دم الحائض لاقل من عشرة و کان لتمام عادتها فانه لا یحل وطؤها الا بعد الاغتسال او التیمم بشرطه کما مر لانها صارت طاهرة حقیقةً او بعد ان تصیر الصلاة دیناً فی ذمتها و ذلک بان ینقطع و یمضی علیها ادنی وقت صلوة من اٰخره و هو قدر ما یسع الغسل و اللبس و التحریمة سواء کان الانقطاع قبل الوقت او فی اوله او قبیل اٰخره بهذا القدر فاذا انقطع قبل الظهر مثلاً او فی اول وقته لا یحل وطأها حتی یدخل وقت العصر لانها لما مضی علیها من اٰخر الوقت ذلک القدر صارت الصلوة دینا فی ذمتها لان المعتبر فی الوجوب اٰخر الوقت و اذا صارت الصلوة دیناً فی ذمتها صارت طاهرة حکما لانها لا تجب فی الذمة الا بعد الحکم علیها بالطهارة و کذا لو انقطع فی اٰخره و کان بین الانقطاع و بین وقت العصر ذلک القدر فله وطؤها بعد دخول وقت العصر لما قلنا اما اذا کان بینهما دون ذلک فلا یحل الا بعد الغروب لصیرورة صلوة العصر دینا فی ذمتها دون صلوة الظهر لانها لم تدرک من وقتها ما یمکنها الشروع فیه الخ. (رد المحتار ج۱، ص۲۹۳)

فقط والله تعالی اعلم

۲۵ ربیع الآخر ۹۷ هجری

د وینې په بندیدو سره د لمانځه او روژې د فرض کیدو تفصیل

سوال که چیرته د ښځې د حیض وینه د لمانځه په آخر وخت کښې بنده شي نو په هغې باندې د همدغه وخت د لمانځه د فرض کیدلو څه شرط دی همدارنګه په رمضان شریف کښې ئې

تکل د سبې په آخري برخه کښې وينه بنده شي نو د همدغې ورځې روژه فـــرض دی او که نه؟ بينوا توجروا

جواب که چيرته عادت نې تر لسو ورځو که وي نو د لمانځه د فرض کيدلو لپاره دا شرط دی چه د وينې تر بنديدو وروسته او د لمانځه د وخت تر ختميدو مخکښې په بيړه د غسل د فرائضو په ادا کولو سره پرته د غسل د سُنتونو د ادا کولو څخه دومره وخت په لاس ورشي چه تکبير تحريمه پکښې وويلی شي او که چيرته پوره لس ورځې وينه ورشي نو د وخت تر ختميدو مخکښې دومره وخت په لاس ورشي چه پرته د غسل له کولو څخه تکبير تحريمه وويلی شي نو دا لمونځ پرې فرض دی او قضائي به ئې راوړي. د روژې هم همدغه حکم دی چه په لومړي صورت کښې که چيرته تر صبح صادق مخکښې او تر فرض غسل وروسته د تکبير تحريمه د ويلو او په دويم صورت کښې يواځې د تکبير تحريمه د ويلو وخت په لاس ورشي نو د همدغې ورځې روژه پرې فرض کيږي او که په لاس ور نه شي نو نه فرض کيږي.

قال فی شرح التنویر و یعطی علیها زمن یسع الغسل ولبس الثیاب و التحریمة یعنی ن آخر وقت الصلوٰة لتعلیلهم بوجوبها فی ذمتها (الی قوله) و هل تعتبر التحریمة فی الصوم الاصح لا و هی من الطهر مطلقا و کذا الغسل لو لا کثره و الاقل لحیض فتقضی ان بقی قدر الغسل و التحریمة و لو لعشرة فقدر التحریمة فقط لئلا تزید ایامه علی عشرة فلیحفظ. و فی الشامیة (قوله یسع الغسل) ای مع مقدماته کالاستقاء و خلع الثوب و التستر عن الاعین و فی شرح البزدوی و لم یذکروا ان المراد به الغسل المسنون او الفرض و الظاهر الفرض لانه یثبت به رجحان جانب الطهارة آه. کذا فی شرح التحریر لابن امیر حاج (قوله و التحریمة) و هی الله عند ابی حنیفة و الله اکبر عند ابی یوسف و الفتوی علی الاول کما فی المضمرات قهستانی و قال تحت (قوله الاصح لا) هذا ما صححه فی المجتبی و نقل بعده فی البحر عن التوشیح و السراج انه لا یجزیها صوم ذلک الیوم اذا لم یبق من الوقت قدر الاغتسال و التحریمة (الی قوله) و نحوه فی الزیلعی و قال فی البحر و هذا هو الحق فیما یظهر آه قال فی النهر و فیه نظر و لم یبین وجهه (الی قوله) فالذی یظهر ما قال فی البحر انه الحق. (رد المحتار ج۱، ص۲۸۳) فقط و الله تعالی اعلم

۲۶ ربیع الثانی ۹۷ هجری

د حيض په حالت کښې د ديني کتابونو د کتلو حکم

سوال په تبليغ کښې چه هره اونۍ کوم تبليغي نصاب ويل کيږي د دې په اړه دا ويل کيږي چه ښځې د حيض په حالت کښې هم دا کتاب را اخستلی او ويلی شي ليکن لکه څرنګه چه د کتاب نه قرآني آيتونو او حديثونو څخه ډک دی د دې لپاره په زړه کښې ترشوش پيدا کيږي چه -

Maktaba Tul Ishaat.com

را اخیستل او ویل ئې جائز دي او که نه؟ که چیرته ئې را اخیستل جائز وي نو بیا نور هم ډیر دیني کتابونه دي د هغو او د بهشتي زیور په باره کښې څه حکم دی؟ بینوا توجروا.

جواب: د حیض په حالت کښې دیني کتابونو ته لاس لګول جائز دي لیکن په کوم ځای کښې چه د قرآنکریم آیت لیکلی وي په هغه باندې لاس مه لګوی. فقط و الله تعالی اعلم.

۲۰ شعبان ۹۷ هجری

د حیض په حالت کښې د آیت الکرسي د تلاوت حکم

سوال: که چیرته یوه ښځه د شپې د ویدیدو په وخت کښې د آیت الکرسي، چار قُل او الحمد لله شریف د ویلو عادت ولري نو د حیض په ورځو کښې خپل دا عادت پوره کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د دُعا په نیت دې ووائي او د تلاوت په نیت دې نه وائي. فقط و الله تعالی اعلم.

۲۰ شعبان ۹۷ هجری

تر اسقاط وروسته د راتلونکې وینې حکم

سوال: که چیرته د کومې ښځې داسې بچی ولویږي چه یوائې د غوښې ټکړه وه او اندامونه ئې نه وو نو تر اسقاط وروسته به د راتلونکې وینې حکم د نفاس وي او که د حیض؟ که چیرته د حیض حکم وي نو کوم لمونځونه ئې چه د نفاس ګڼلو په صورت کښې د ناپوهی له مخې تر لسو ورځو وروسته پریښي وي د هغو قضائي پرې واجبه ده او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته ئې حمل د څلورو میاشتو یا تر دې د زیاتې مودې وي نو تر ولادت وروسته به راتلونکې وینه د نفاس وي. او که چیرته تر څلورو میاشتو د کمې مودې وي نو دا وینه به د حیض وي په دې شرط چه درې ورځې یا تر دې زیاته وینه راشي. که چیرته تر دریو ورځو کمه وینه راشي نو بیا به استحاضه وي نو که چیرته ئې حمل د څلورو میاشتو نه وي او د دې ترڅنګ ئې دا وینه نفاس ګڼلې وي او لمونځونه ئې پریښي وي نو بیا ئې قضایې پرې فرض ده

قال فی شرح التنویر وسقط ظهر بعض خلقه کید او رجل او اصبع او ظفر او شعر ولا یستبین خلقه الا بعد مائة عشرین یوما ولد حکما فتصیر المرأة به نفساء (الی قوله) فان لم یظهر له شئ فلیس بشئ والمرئی حیض ان دام ثلاثا وتقدمه طهر تام والا استحاضة الخ. (ردالمحتار ج ۱، ص ۲۰۹) فقط والله تعالی اعلم

۵ صفر ۹۸ هجری

د مستحاضه ښځې حکم

سوال ما ته د حیض په باره کښې دا مسئله را ونبایی چه له پیل ځخه زما د پاک او سیدلو عادت پنځلس ورځې دی کله کله شل دوه ویشت ورځې هم پاکه یم لیکن داسې ډیر کم پیښیږي او یوولسمه ورځ غسل کوم له دریو څلورو کلونو ځخه کله کله داسې هم شوي دي چه په اتو یا نهو ورځو کښې غسل کوم لیکن دا ډیر کم وي دا ځل ما له پنځلسم دسمبر ځخه لمونځ شروع کړ او په درویشتم باندې بیا وینه راغله او تر دیرشم پورې مې لمونځونه کول چه بیا خړ او زیړ غوندې رنګ راتلل شروع شو. یوولس ورځې مې پوره کړې او له دویم جنوري ځخه مې بیا لمونځ شروع کړ په دې دوران کښې یوه یا نیمه ورځ پاکه وم او څه خړ غوندې رنګ وینه راتلله. درې څلور ورځې نه وم لیکن په یوولسم جنوري کښې د ماسخوتن په وخت بیا د وینې راتلل شروع شو او تر دوو ورځو پورې ئې د وینې رنګ وو او اوس ئې کله رنګ خړ او کله ګلابي غوندې وي نن تر پنځلسم تاریخ پورې ئې همدا رنګ دی او له یوولسم جنوري ځخه مې لمونځونه نه دي کړي. نو اوس به زه لمونځ له کوم وخت ځخه شروع کوم او دا کوم لمونځونه مې چه نه دي کړي د هغو قضایي راوړم او که نه؟ که چیرته په منځ کښې بیا وینه راشي نو په دې وخت کښې به لمونځ کوم او که نه او د ورځو حساب به څنګه نسم؟

الجواب باسم ملهم الصواب له پنځلسم دسمبر ځخه مخکښې چه کله وینه شروع شوي وه هغه تاریخ به زه کښې وښیې او له هغه ځخه پوره تر لسو ورځو وروسته د پاکوالي ورځې ګڼل کیږي بیا له هغو ځخه بیا تر پنځلسو ورځو وروسته پورې به د دویم حیض موده وي. که په منځ کښې وینه راشي بیا نه شي په هر حال کښې همدا حساب ونیسی. د دې حساب په مطابق چه کومه زمانه د پاکی وی د هغې زمانې د لمونځونو قضائي را وګرځوی. فقط و الله تعالی اعلم

۱۳ صفر ۹۸ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

احکام المعذور

د متیازو په سوري کښې د کیښودل شوي پنبې د ننني برخې د لمدیدلو حکم

سوال: که چیرته یوه سړي د متیازو په سوري کښې پنبه کیښودله او د همدغې پنبې د ننه خوا لمده شوه او د باندې خوا ئې وچه وه نو اودس ئې ماتیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: تر څو پورې چه د پنبې ظاهري برخه لمده شوې نه وي اودس نه ماتیږي قال فی التنویر کما ینقض لو حشی احلیله بقطنة وابتل الطرف الظاهر وان ابتل الطرف الداخل لا ینقض. (ردالمحتار ج۱،ص۱۳۸) فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۳ ذی الحجة ۸۷ هجری

د څاڅکو د مریض لپاره د لمانځه د ادا کولو اسانه طریقه

سوال: د ځلوېښتو ګامونو د اخیستلو او له لوړ ځاي ځخه تر کښته کیدو وروسته که چیرته د چا د متیازو څاڅکي بندې نه شي نو بیا څه باید وکړي؟ په دې صورت کښې په لمانځه کښې کوم فرق راځي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د ځلوېښتو ګامونو اخیستل او داسې نور کوم قید نه دی. اکثره له دې ځخه استبراء حاصلیږي په اصل کښې مقصود دا دی چه د څاڅکي له لویدلو څخه تسلي او ډاډ حاصل شي چه تر څو پورې ډاډ نه وي حاصل شوی د اوداسه شروع کول صحیح نه دي او چا ته چه تر ډیره څنده پورې څاڅکي ورځي هغه باید د وخت له داخلیدو څخه مخکښې متیازې وکړي یا د متیازو په سوري کښې د ننه پنبه یا کوم بل شی داسې ننه باسي چه د هغې ننني برخه د متیازو څاڅکي جذب کړي او لمدوالی ئې د باندې وتلو ته پرې نه ږدي.

قال فی شرح التنویر یجب الاستبراء بمشي او تنحنح او نوم علی شقه الایسر و یختلف بطباع الناس وقال فی الشامیة اما نفس الاستبراء حتی یطمئن قلبه بزوال الرشح فهو فرض وهو المراد بالوجوب ولذا قال الشرنبلالی یلزم الرجل الاستبراء حتی یزول اثر البول ویطمئن قلبه وقال عبرت باللزوم لکونه اقوی من الواجب لان هذا یفوت الجواز بفوته فلا یصح له الشروع فی الوضوء حتی یطمئن بزوال الرشح آه قلت و من کان بطیء الاستبراء فلیفتل نحو ورقة مثل الشعیرة و یحشی بها فی الاحلیل فانها تتشرب ما بقی من اثر الرطوبة التی یخاف خروجها وینبغی ان یغیبها فی المحل لئلا تذهب الرطوبة الی طرفها الخارج آه. (ردالمحتار ج۱،ص۲۱۹)

فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۸ صفر ۹۱ هجری

د معذور سړي د اوداسه او جامو د پاکوالي حکم

سوال د عذر د خاوند لپاره د هر لمانځه لپاره اودس کول او د جامو مينځل ضروري دي او که نه؟ او همدارنګه د عذر د خاوند جوړېدو لپاره کوم شرائط دي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب في العلائية ان استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لا يجد في جميع وقتها زمناً يتوضأ ويصلي فيه خالياً عن الحدث ولو حكماً لان الانقطاع اليسير ملحق بالعدم وهذا شرط العذر في حق الابتداء وفي حق البقاء كفى وجوده في جزء من الوقت ولو مرة وفي حق الزوال يشترط استيعاب الانقطاع تمام الوقت حقيقةً لانه الانقطاع الكامل وحكمه الوضوء لا غسل ثوبه ونحوه لكل فرض اللام للوقت كما في لدلوك الشمس ثم يصلي به فيه فرضاً ونفلاً فيبطل الواجب بالاولى فاذا خرج الوقت بطل اي ظهر حدثه السابق حتى لو توضأ على الانقطاع ودام الى خروجه لم يبطل بالخروج ما لم يطرأ حدث اخر او يسل كمسألة مسح خفه وافاد انه لو توضأ بعد الطلوع ولو لعيد او ضحى لم يبطل الا بخروج وقت الظهر وان سال على ثوبه فوق الدرهم جاز له ان لا يغسله ان كان لو غسله تنجس قبل الفراغ منها اي الصلوة والا يتنجس قبل فراغه فلا يجوز ترك غسله هو المختار للفتوى وكذا مريض لا يبسط ثوباً الا تنجس فوراً له تركه.

وفي الشامية (قوله هو المختار للفتوى) وقيل لا يجب غسله اصلاً وقيل ان كان مفيداً بان لا يصيبه مرة اخرى يجب وان كان تصيبه المرة بعد الاخرى فلا، واختاره السرخسي بحر. قلت في البدائع انه اختيار مشائخنا وهو الصحيح آه فان لم يمكن التوفيق بحمله على ما في المتن فهو اوسع على المعذورين ويؤيد التوفيق ما في الحلية عن الزاهدي عن البقالي لو علمت المستحاضة انها لو غسلته يبقى طاهراً الى ان تصلي يجب بالاجماع وان علمت انه يعود نجساً غسلته عند ابي يوسف دون محمد ولكن فيها عن الزاهدي ايضاً عن قاضي صدر انه لو يبقى طاهراً الى ان تفرغ من الصلوة ولا يبقى الى ان يخرج الوقت فعندنا تصلي بدون غسله. (ردالمحتار ج۱، ص۲۸۱)

له پورتني عبارتونو څخه لاندينۍ خبرې را ووتلې:

۱ - د عذر د خاوند لپاره ضروري ده چه د لمانځه په ټول وخت کښې دومره وخت ده ته په لاس ور نه شي چه اودس وکړي او په اوداسه سره لمونځ وکړی شي.

۲ - د شرعي معذور جوړېدو وروسته په راتلونکي ټول وخت کښې يو ځل د عذر موجودوالی کافي دی.

۳ - د عذر د زوال (لرې کېدو) لپاره ضروري ده چه د لمانځه پوره وخت په کُلي توګه له عذر څخه خالي پرې تېر شي.

۴ د عذر د خاوند لپاره د هر وخت فرض لپاره اودس کول ضروري دي او په همدې اوداسه سره فرض، واجب، نفل او چه څه غواړي په وخت کښې د ننه ئې ادا کولی شي.

Maktaba Tul Ishaat.com

۵ - د جامو د پاکوالي ئې دا حکم دی چه که چیرته ئې دا یقین وي چه د جامو تر پریمینځلو وروسته له لمانځه څخه تر فارغیدو مخکښې دوباره نه مرداریږي نو په اجماع سره ئې پریمینځل ضروري دي او که چیرته دویم ځل ئې د مرداروالي اندیښنه وه نو پریمینځل ئې ورته ضروري نه دي فقط و الله تعالی اعلم. اول درجب المرجب ۸۸ هجری

د معذور د جامو حکم

سوال: د یوه سړي له زخم څخه وینه څڅیږي چه جامې بدلوي نو هغه هم مرداریږي. نو دا سړی به لمونځ څرنگه ادا کوي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته جامې تر مینځلو یا بدلولو وروسته او د لمانځه تر پوره کولو مخکښې بیا لمدیږي نو بدلول یا مینځل ئې واجب نه دي او که داسې نه وي نو بیا واجب دي.

قال فی العلائیة وان سال علی ثوبه فوق الدرهم جاز له ان لا یغسله ان کان لو غسله تنجس قبل الفراغ منها ای الصلوة والا یتنجس قبل فراغه فلا یجوز ترک غسله وهو المختار للفتوی. (ردالمحتار ج۱، ص۲۸۲)

فقط والله تعالی اعلم ۲۶ ربیع الاول ۹۱ هجری

د مریض لپاره که د مردارو جامو بدلول مشکل وي نو له هغو سره دې لمونځ وکړي

سوال: په هسپتال یا شفاخانې کښې کله کله په یقیني توگه بدن او جامې پاکې نه وي او کله کله څه پاک او څه ناپاک وي او کله کله پکښې اشتباه وي نو آیا په داسې صورتونو کښې په هر حال کښې باید لمونځ ورسره شي او که دې قضا کړی شي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: داسې مریض باید په همداسې حالت کښې لمونځ وکړي.

مریض تحته ثیاب نجسة وکلما بسط شیئاً تنجس من ساعته صلی علی حاله وکذا لو لم یتنجس الا انه یلحقه مشقة بتحریکه. (ردالمحتار ج۱، ص۵۱۳) فقط والله تعالی اعلم ۲۴ محرم ۹۵ هجری

د معذور په حکم کښې د داخلیدو د معلومولو اسانه طریقه

سوال: څه فرمایي د شرع متین مفتیان کرام په دې باره کښې چه یو سړی د پیچش په مرض کښې گرفتار دی او په دې مرض کښې ئې هوا هم ډیره ووځي نو آیا دا سړی به د لمانځه لپاره یواځې یو ځل اودس کوي او که هر ځل ئې چه باد ووځي نو اودس به کوي ما د لانډې له دار العلوم څخه د خواب غوښتنه کړې وه او هغو لیکلي وو چه د یوه پوره لمانځه وخت چه د عذر په حالت کښې تیر شي او هغه د باد په بندولو قدرت و نه لري او د عذر همدغه حالت ئې له دې وخت

څخه وروسته هم پاتې وي نو داسې سړی شرعاً معذور دی. اوس به په نورو لمونځونو کښې د هر لمانځه لپاره تازه اودس کوي لیکن ما ته څه داسې وخت په لاس نه راځي چه زه د پورتني خواب مطابق شرعاً معذور وګرځم. نو آیا د پېچش بیماري شرعاً د معذوري لپاره کافي دی او که نه؟

زه اکثره د یوه لمانځه لپاره پنځه یا شپږ ځله اودس کوم بیا چیرته لاړ شم او د لمانځه د ادا کولو وخت پیدا کرم. د جماعت لمونځ هم د اوداسه په کولو کولو سره رانه تیر شي. او له ما سره اکثر دومره وخت هم نه وي چه دومره ډیر ځله اودسونه وکړم که چیرته د ماسخوتن په لمانځه کښې دا حالت را ته پیښ شي نو زه به دې انتظار کښې تر کومه وخته پورې و اوسم چه په یوه اوداسه باندې ټول لمونځونه وکړم. که چیرته ټوله شپه په ویښه تیره کړم نو سهار بیا کار ته تګ غواړي. دومره ډیر ځله د اوداسه په کولو سره شرمیږم، خلک هم را پورې خاندي، ما ته تقریباً په هر لمانځه کښې دا حالت را پیښیږي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: تاسو یو ځل د داسې لمانځه وخت ځان ته غوره کړی چه تر ټولو نې وخت کم وي او په دې وخت کښې فرصت هم ولرئ. د ماښام وخت تر ټولو وختونو کم وي. زما له خوا په ترتیب شوې نقشې کښې د ماښام لمونځ د سره شفق تر ختمیدو پورې ورکړ شوی دی. همدا وخت تاسو کولی شی چه د ماښام د لمانځه پای وګنی. پس تاسو یوه ورځ د ماښام په وخت کښې په ډیر اهتمام سره د دې کوشش وکړی چه په ټول وخت کښې داسې موقع په لاس درشي چه په هغه کښې تاسو د اوداسه او د فرض لمانځه له سُنتونو پرته یواځې فرض ادا کولی شی. که چیرته دومره وخت په لاس در نه شي نو تاسو د معذور په تعریف کښې داخل شوي یی او د راتلونکي لپاره دا ضروري نه ده چه ټول وخت په انتظار کښې کښینی بلکه په ټول وخت کښې یواځې یو ځل د باد وتل ضروري دی چه تر څو پورې ستاسو دا حالت وي نو تاسو معذور یی او د هر وخت لپاره به نوی اودس کول درباندې ضرروري وي، په همدې وخت کښې د ننه په همدې اوداسه سره مو چه څه زړه غواړي هغه ادا کړی. د وخت په منځ کښې د عذر په پیښیدو سره مو اودس نه ماتیږي. البته که چیرته د اوداسه کوم بل ماتوونکی درنه صادر شي نو په هغه سره اودس ماتیږي، د وخت په وتو سره اودس ماتیږي. البته که چیرته د عذر د ختمیدو په حالت کښې مو اودس کړی وي بیا د وخت تر وتلو پورې عذر در پیښ نه شي نو د وخت په وتلو سره اودس نه ماتیږي بلکه چه کله بیا عذر در پیښ شي تر هغه وروسته اودس ماتیږي. لنډه دا چه یواځې په یوه وخت کښې یواځې یو ځل تاسو ته عذر در پیښ شي که چیرته په دې کښې عذر ثابت شي نو د راتلونکي لپاره کوم تکلیف نشته یواځې دا خیال وساتی چه د هر لمانځه په ټول وخت کښې یواځې یو ځل عذر در پیښیږي او که نه؟ که چیرته په ټول وخت کښې یو ځل هم عذر در پیښ نه شي نو د معذوري حکم دې له منځه ځي د معذور د حکم د ختمیدو په صورت کښې نور د دې خبرې خیال ساتل ضروري دي چه د کوم

Maktaba Tul Ishaat.com

لمانځه پوره وخت له عذر څخه خالي درباندې تیر شوی دی له هغه څخه په مخکښې وخت کښې که چیرته مو د عذر په حالت کښې اودس کړی وي لیکن د لمانځه تر پوره کولو مخکښې مو عذر له منځه تللی وي او بیا د بل لمانځه وخت هم له عذر پرته درباندې تیر شوی وي نو د هغه لومړني وخت د لمانځه قضائي درباندې فرض دی. د مثال په ډول د ماسپښین اودس دې د عذر په حالت کښې وکړ لیکن د ماسپښین د فرضو تر شروع کولو مخکښې یا د لمانځه په دوران کښې تر سلام اړولو مخکښې مو عذر ختم شي، بیا د مازدیگر پوره وخت له عذر پرته درباندې تیر شي نو د ماسپښین د لمانځه قضائي وګرځوی. هو! که چیرته د ماسپښین د فرضو تر سلام اړولو وروسته عذر قطع شي نو بیا ئې قضائي درباندې فرض نه دی. د ظهر د قضاء په صورت کښې د ترتیب د خاوند هم د مازدیگر لمونځ وشو ځکه چه د ماسپښین د لمانځه نه صحیح کیدل د مازدیگر تر لمانځه وروسته معلوم شو.

که چیرته تاسو ته د ماښام د لمانځه په اوداسه سره د ادا کولو موقع په لاس دراغله نو بیا د کوم بل وخت تجربه وکړی. د ماسخوتن د وخت تجربه کول اګر که د ډیر پراخوالي له وجې تکلیف پکښې زیات دی لیکن په دې لحاظ سره په دې کښې ګټه ده چه د ماسخوتن لمونځ تر ټولو لمونځونو اوږد دی ځکه چه په دې کښې وتر هم شامل دي. څلور فرض او درې وتر، د ۷ رکعاتونو تر ادا کولو پورې که چیرته اودس په ځای پاتې نه شو نو ته د معذورینو په فهرست کښې داخلیږې. د سپین شفق له ډوبیدو څخ تر صبح صادق پورې د ماسخوتن وخت وي. د سپین شفق د ډوبیدو وختونه زما په ترتیب شوې نقشې کښې د دویم عشاء لاندې ورکړ شوي دي. د ماسخوتن په ټول وخت کښې دا کوشش وکړی چه په چټکۍ سره په دې ډول اودس وکړی چه یواځې څلور هغه اندامونه چه پریمینځل ئې فرض دي پریمینځی، د اوداسه سنتونه پریږدی، بیا څلور رکعاته فرض او درې رکعاته وتر داسې وکړی چه په هغو کښې یواځې فرائض او واجبات په ځای کړی او سنتونه پریږدی چه تفصیل ئې دا دی چه په پیل کښې ثناء، اعوذ با لله او بسم الله پریږدی او تر سورة فاتحه وروسته آمین مه وایی. بیا چه له هر خایه وي دومره قرآنکریم پکښې ووایی چه ټول دیرش حروفه شي. په رکوع او سجدې کښې یواځې یو ځل تسبیح ووایی، په قومه کښې ربنا لک الحمد پریږدی، د فرض په آخري دوه رکعتونو کښې سورۀ فاتحه مه لولی بلکه د یو ځل سبحان ربی الاعلی ویلو په اندازه ودریږی او رکوع وکړی، په آخر کښې یواځې التحیات په ویلو سره سلام وګرځوی. درود شریف او دُعا مه وایی او په وترو کښې د مسنون دُعاء قنوت په ځای کومه بله لنډه غونډې دُعا لکه ربنا آتنا الخ یا رب اغفر لی او داسې نور ووایی

که چیرته په تاسو باندې د معذور حکم ثابت نه شي نو د اوداسه په کولو سره لمونځ شروع کړی، که چیرته په منځ کښې له اختیار پرته اودس مات شي نو د دوباره اودس په کولو سره په نیم

ادا شوي لمانځه باندې بناء وکړی لیکن د بناء د صحیح والي د شرطونو لحاظ ساتل ضروري دي (د دغو شرطونو تفصیل د احسن الفتاوی په باب المفسدات کښې موجود دی)

فقط و الله تعالی اعلم. ۲۵ شعبان ۹۱ هجری

معذور د اشراق په اوداسه سره د ماسپښین لمونځ کولې شي

سوال: یو معذورسړی دی او اودس ئې وکړ د سهار لمونځ ئې ادا کړ. بیا ئې د لمر تر ختلو وروسته بل اودس وکړ او د اشراق لمونځ ئې ادا کړ. څه وخت وروسته ئې په همدغه اوداسه باندې د څاښت لمونځ ادا کړ؟ آیا دا لمونځ ئې وشو او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د څاښت لمونځ ئې وشو بلکه په همدې اوداسه باندې د ماسپښین لمونځ هم کولی شي ځکه چه د معذور اودس د وخت په وتلو سره ماتیږي د دې لپاره د ماسپښین د وخت تر آخره پورې فرض، نفل او چه څه غواړي کولی ئې شي.

قال فی التنویر ثم یصلی فیه فرضاً و نفلاً فاذا خرج الوقت بطل وفی الشرح و افاد انه لو توضأ بعد الطلوع ولو لعید او ضحٰی لم یبطل الا بخروج وقت الظهر. (ردالمحتار ج۱، ص۲۸۲) فقط والله تعالی اعلم

۲۰ ربیع الآخر ۹۶ هجری

د انفلات ریح (هغه خوګ چه باد ئې جاري وي) د مریض په خوب سره اودس نه ماتیږي

سوال: که چیرته ریاحي مریض د ماسخوتن لمونځ وکړي او ویده شي نو آیا د همدې ماسخوتن په اوداسه د تهجد او د سهار لمونځ ادا کولی شي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: فی ردالمحتار و الاحسن ما فی فتاوی ابن الشبلی حیث قال سئلت عن شخص به انفلات ریح هل ینتقض وضوئه بالنوم فاجبت بعدم النقض بناء علی ما هو الصحیح من ان النوم نفسه لیس بناقض وانما الناقض ما یخرج ومن ذهب الی ان النوم نفسه ناقض لزمه النقض. (ردالمحتار ج۱، ص۱۳۱)

له دې څخه څرګنده شوه چه چا ته د انفلات ریح مرض لګیدلی وي او هغه شرعي معذور وي نو د هغه خوب د اوداسه ماتوونکی نه دی ځکه چه د ماتولو سبب د باد وتل دي کوم چه د نوموړې لپاره د وخت په منځ کښې د اودس ماتوونکی نه دی. له دې امله نوموړی سړی د ماسخوتن په اوداسه د تهجد لمونځ ادا کولی شي. لیکن د سهار لمونځ نه شي پرې ادا کولی. فقط و الله تعالی اعلم

۲ ذی الحجة ۸۵ هجری

د وخت تر داخلیدو وروسته د عذر د پیښیدلو حکم

سوال: که چیرته د لمانځه تر داخلیدلو وروسته یو څوک زخمي شي چه وینه ئې بنده نه شي او د

Maktaba Tul Ishaat.com

لمانځه د قضا کیدو اندیښنه وي نو څه به کوي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب تر آخر وخت پورې دې انتظار وکړي، که چیرته وینه بنده نه شي نو د اوداسه په کولو سره دې لمونځ ادا کړي، بیا که چیرته په دویم لمانځه کښې هم ټول وخت وینه جاري وه نو لومړی لمونځ دې نه راګرځوي، او که چیرته د دویم لمانځه د وخت تر ختمیدلو مخکښې وینه بنده شوه نو د لومړني لمانځه بیرته راګرځول هم پرې واجب دي.

قال العلامة ابن عابدين رحمه الله ولو عرض بعد دخول وقت فرض انتظر الی اخره فان لم ينقطع يتوضأ و يصلي ثم ان انقطع في اثناء الوقت الثاني يعيد تلك الصلوة وان استوعب الوقت الثاني لا يعيد لثبوت العذر حينئذ من وقت العروض آه بركوية ونحوه في الزيلعي والظهيرية.(ردالمحتار ج۱،ص۲۸۱)

البته که چیرته د دویم وخت تر ختمیدلو مخکښې د عذر د له منځه تللو غالب ظن وي نو د وخت په آخر کښې د لمانځه ادا کول فرض نه دي، سره له دې بهتره دا ده چه و ئې کړي او بیا ئې قضائي راوړي. **کما قالوا في العاجز عن القيام ويغلب علی ظنه القدرة بعدهٔ.** **فقط والله تعالی اعلم**

۳ ربیع الاول ۹۷ هجری

د سیلان په مرض کښې د اوداسه د ساتلو ګټور تدبیر

سوال: څه فرمائي د دین علماء او مفتیان کرام د لاندینیو پوښتنو په باره کښې چه:

له یوې ښځې څخه اوبه ورځي لیکن دا معلومات نه ورته کیږي چه اوبه په کوم وخت او کله را ورځي تر څو پورې چه و ئې نه ګوري. کله کله کمې اوبه ترې بهیږي او کله زیاتې. د لمانځه تر پیل کولو مخکښې ئې وکتل نو هیڅ ناپاکي ئې په نظر نه وراغله لیکن تر لمانځه لس دقیقې وروسته ئې چه وکتل نو اوبو را وتلې وې کومې چه د خرمنې د لاندې وې او پرتوګ ئې ترې ناو نه وو اخیستی. لمونځ ئې تقریبا یو پاو دوام درلود او تر پنځه ویشتو دقیقو وروسته ئې چه وکتل نو اوبو ترې وتلې وې. آیا په دې صورت کښې ئې لمونځ کیږي او که نه؟ په داسې حال کښې چه دا با لکل په دې نه پوهیږي چه دا اوبو د لمانځه په دوران کښې وتلي دي او که له لمانځه څخه تر فارغیدو وروسته وتلې دي. که چیرته ئې په دې سره لمونځ مات وي نو آیا ټول هغه لمونځونه چه په همدې وخت کښې ئې کړي وي را ګرځوي او که یوازې فرض لمونځ به ګرځوي؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: چه کله د لمانځه په منځ کښې د اوداسه د ماتیدلو یقین نه وي نو لمونځ ئې کیږي داسې مریضه ښځه دې د شرمګاه په منځ کښې اسفنج کښیږدي چه اوبو هر وخت جذب کړي. چه تر څو پورې د اسفنج یا پنبې هغې برخې ته لمدوالی نه وي را رسیدلی کومه برخه ئې چه د شرمګاه د ګول سوري څخه د باندې ده تر هغه وخته پورې ئې اودس نه ماتیږي

فقط و الله تعالی اعلم **۱۰ شوال ۹۷ هجری**

چه په قعدې او سجدې سره اودس ماتېږي نو د دريدو په صورت کښې د اشارې د کولو حکم

سوال يو سړی د بواسيرو تکليف لري چه کله لمونځ کوي نو د رکوع، سجدې او ناستې په حالت کښې ئې تل فضله مواد را ووځي البته تر څو پورې چه ولاړ وي تر هغو پورې ئې دا صورت نه وي په داسې حالت کښې به نوموړی لمونځ څرنګه ادا کوي. آيا هر وخت د دريدو په صورت کښې په اشارې سره لمونځ کولی شي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چيرته په هر هئيت سره چه داسې ناسته کولی شي چه فضله مواد ئې نه را ووځي نو په ناستې سره د لمونځ وکړي او رکوع او سجده په اشارې سر وکړي که چيرته هيڅ ډول ناسته ورته ممکنه نه وي نو په ولاړې سره دې لمونځ وکړي او په رکوع او سجده کښې د اشاره وکړي، که چيرته د غټو متيازو په ځای کښې د کوم توکري يا جامې په لګولو سره ئې فضله مواد نه را وتل او د توکري تر باندنۍ برخې پورې نجاست نه رسيده نو بيا دې په دې ډول سره لمونځ وکړي. فقط و الله تعالى اعلم. ۲۹ جمادی الاولی ۹۸ هجری

د پورتنۍ پوښتنې غوندې يوه بله پوښتنه

سوال څه فرمايي د دين علماء کرام او د شرع متين مفتيان کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د يوه سړي په ناسته او سجدې سره اودس ماتېږي او له رکوع او سجدې څخه هم عاجزه وي نو حکم ئې څه دی؟ آيا د ولاړې په حالت کښې به په اشارې سره لمونځ کوي او که د استلقاء په حالت کښې او که به معذور ګڼل کيږي؟ بينوا با لدليل توجروا عند الجليل

الجواب باسم ملهم الصواب: داسې مريض دې په ولاړې په اشارې سره لمونځ وکړي استلقاء ورته جائزه نه ده د ولاړې په حالت کښې د رکوع او سجدې لپاره اشاره صحيح ده

قال ابن عابدين رحمه الله انه لولم يقدر على الايماء قاعداً كما لو كان بحال لو صلى قاعداً يسيل بوله او جرحه ولو مستلقيا لا صلى قائما بركوع و سجود لان الاستلقاء لا يجوز بلا عذر كالصلوة مع الحدث فيترجح ما فيه الاتيان بالاركان كما فى المنية و شرحها. (رد المحتار ج۱ ص۴۰۰) و قال ابن نجيم رحمه الله (قوله و خير ان طهر اقل من ربعه) يعنى بين ان يصلى فيه و هو الافضل لما فيه من الاتيان بالركوع و السجود و ستر العورة الغليظة و بين ان يصلى عريانا قاعداً يومى بالركوع و السجود و هو يلى الاول فى الفضل لما فيه من ستر العورة الغليظة و بين ان يصلى قائماً عريانا بركوع و سجود و هو دونهما فى الفضل و فى ملتقى البحار ان شاء صلى عريانا بالركوع و السجود او مومياً بهما اما قاعداً و اما قائما فهذا نص على جواز الايماء قائماً. (بحر ج۱ ص۲۰۰) فقط والله تعالى اعلم

۲۵ صفر ۹۹ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

باب الانجاس

د انګریزانو په زړو یا لیلامي جامو کښې د لمانځه د ادا کولو حکم

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د انګریزانو زاړه کوټونه په بازار کښې خرڅیږي کوم چه اکثره غریب خلک ئې اخلي. آیا د هغو له مینځلو پرته اغوستل او لمونځ کول ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: هو ! جائز دی. لما فی شرح التنویر ثیاب الفسقة واهل الذمة طاهرة.

فقط والله تعالیٰ اعلم ۵ ربیع الآخر ۳۷ هجری

له مردارو اوبو څخه جوړه شوې مالګه پاکه ده

سوال یو ځای مردارې اوبو ولاړې وې او اوس مالګه ترې جوړه شوې ده. آیا داسې مالګه به پاکه وي او که ناپاکه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: له ګنده او مردارو اوبو څخه جوړه شوې مالګه حلاله ده.

قال ابن عابدین رحمه الله و قد ذکر العلامة ابن حجر فی باب الانجاس فی التحفة انه اختلف فی انقلاب الشیء عن حقیقته کالنحاس الی الذهب هل هو ثابت فقیل نعم لانقلاب العصا ثعباناً حقیقة و الا بطل الاعجاز و قیل لا لان قلب الحقائق محال والحق الاول الخ وقال بعد اسطر و حاصله انه اذا قلنا باثبات قلب الحقائق وهو الحق جاز العمل به و تعلمه لانه لیس بغش لان النحاس ینقلب ذهبا او فضة حقیقة و ان قلنا انه غیر ثابت لا یجوز لانه غش کما لا یجوز لمن لا یعلمه حقیقة لما فیه اتلاف المال او غش المسلمین والظاهر ان مذهبنا ثبوت انقلاب الحقائق بدلیل ما ذکروه فی انقلاب عین النجاسة کانقلاب الخمر خلا و الدم مسکا و نحو ذلک والله اعلم. (رد المحتار ج۱، ص۳۲)

فقط والله تعالیٰ اعلم ٤ صفر ۸۷ هجری

د تلاوت لپاره د جامو پاکوالې ضروري نه دې

سوال په بدن یا جامو باندې د روپۍ له اندازې څخه زیاته ناپاکي لګیدلې ده نو آیا د او داسه په کولو سره د قرآنکریم تلاوت ورسره جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو، جائز دی البته د ادبو خلاف دی. له دې امله په پوره توګه د ځان د پاکوالې په صورت کښې باید تلاوت وشي فقط و الله تعالی اعلم ۲۵ ذی الحجة ۸۶ هجری

د دوبي (جامو مينځونکي) د مينځل شويو جامو حکم

سوال د قرآن او سنتو له مخې د داسې جامو په باره کښې څه حکم دی کوم چه ناپاک شي او داسې دوبي ته واستول شي چه د هغه د مينځلو د اوبو په باره کښې د ناپاکي او ناپاکي څه معلومات نه وي، هغه جامې له دوبي څخه تر مينځلو وروسته پاکې ګڼل کيږي او که ناپاکې او په اغوستلو سره ئې لمونځ ورسره ادا کيږي او که نه، که چيرته لمونځ نه کيږي نو چه کوم لمونځونه په دا ډول جامو کښې ادا شوي وي د هغه څه حکم دی؟ بينوا توجروا.

ځواب کومې جامې چه دوبي ته پاکې ورکړ شوي وي هغه به له مينځلو وروسته هم پاکې وي او کومې جامې چه ناپاکې ورکړ شوې وي هغه به ناپاکې وي، د دې لپاره چه د شريعت اصول دی چه "اليقين لايزول الا باليقين" له دې امله چه تر څو پورې د پاکو جامو د ناپاکوالي او د ناپاکو جامو د پاکوالي يقين نه وي نو هغه به پخپل اصل حالت باندې پاتې وي، په ناپاکو جامو کښې که چيرته لمونځ ادا شي نو نه کيږي او د شويو لمونځونو بيرته را ګرځول ضروري دي. د قلتينو د ابتلاء د ضرورت له مخې په (۲۱۷/۷۲۸ کلو) باندې د عمل کولو ګنجائش شته. فقط و الله تعالی اعلم

۲۴ جمادی الثاني ۹۶ هجری

د ډرائي کلين حکم

سوال د جامو د وچو مينځلو Dry Cleaning په باره کښې تاسو څه وايی. د دې له طريقهٔ کار څخه زه خبر نه يم. په عمومي توګه دا خيال راځي چه په پټرولو سره ئې مينځي ليکن پاکې او ناپاکې جامې په يوه ځاى مينځل کيږي. نو داسې يو ترتيب په ګوته کړئ چه جامې پرې هم مينځلې شي او پاکې هم پاتې شي؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: د دې حکم بعينه هغه دی کوم چه په دوبي باندې د کالو مينځلو دی يعنې که چيرته پاک کالي ورکړل شي نو هغه له مينځلو وروسته هم پاک وي او که چيرته ناپاک کالي ورکړل شي هغه به له مينځلو وروسته هم ناپاک پاتې وي، ځکه چې د شريعت اصول دي چه (اليقين لايزول الا باليقين) له دې امله چه تر څو پورې د پاکو جامو د ناپاکوالي او د ناپاکو جامو د پاکوالي يقين نه وي تر هغو پورې به پخپل اصل حالت باندې پاتې وي البته که چيرته دوبي ئې په جاري اوبو کښې يا په دومره لوی حوض کښې پريمينځي چه مساحت ئې سل لاسه يا تر دې زيات وي نو بيا ناپاک کالي هم پاکيږي. د قلتينو د ابتلاء د ضرورت له مخې په (۲۱۷،۷۲۸ کيلو) باندې د عمل کولو ګنجائش شته. فقط و الله تعالی اعلم ۱۰ ربيع الاول ۰۰ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

د مرغانو د ګندګۍ حکم

سوال څه فرمائي د دين بزرګان د دې مسئلې په باره کښې چه په هوا کښې د الوتونکو مرغانو ګندګي پاکه ده او که ناپاکه؟ او د ملغ له پاکولو پرته خوړل جائز دي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب په هوا کښې د الوتونکو حلالو مرغانو ګندګي پاکه ده او د حرامو مرغانو ګندګي نجاسة خفيفه ده ليکن که چيرته کوهي ته ولويږي نو معاف ده او د اوبو ايستل تري ضروري نه دي

قال العلائي في بيان النجاسة الغليظة وخرء كل طير لا يذرق في الهواء كبط اهلي ودجاج اما ما يذرق فيه فان كان مأكولا فطاهر والا فمخفف وفي بيان النجاسة الخفيفة وخرء طير من السباع او غيرها غير مأكول وفي الشامية تحت (قوله ثم الخفة انما تظهر في غير الماء) واستثنى ح خرء طير لا يؤكل بالنسبة الى البئر فانه لا ينجسها للضرورة كما تقدم في البئر. (رد المحتار ج، ص)

د ملغ ګندګي پاکه ده خو حلاله نه ده. د دې لپاره که چيرته پرته له پاکولو په اوبو کښې وابشول شي نو په غوړه کښې ئې د ګندګۍ د جذبېدو له وجې غوړه هم حراميږي فقط و الله تعالى اعلم ۳ محرم ۸۶ هجری

هګۍ له د باندې خارج ښخه ناپاکه ده

سوال څه فرمايي د دين علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د هګۍ د بهرنۍ برخې د پاکوالي او ناپاکوالي په اړه چه د امام صاحب او صاحبينو تر منځ چه کوم اختلاف دی په دغو دواړو کښې راجح قول کوم يو دی مدلل ئې بيان کړئ مهرباني به مو وي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د هګۍ د پاکوالي په اړه له دغه حضراتو رحمهم الله څخه کوم صراحت په نظر نه دی راغلی البته د فرج د رطوبت د ناپاکوالي په اړه اختلاف د فقهې په کتابونو کښې راغلی دی د بهرني فرج رطوبت په اتفاق سره پاک او د رحم رطوبت په اتفاق سره ناپاک دی او د فرج داخل رطوبت د امام صاحب په نزد پاک او د صاحبينو په نزد ناپاک دی د هيڅ يوه قول د ترجيح صراحت لاس ته را نه غی. په قهستاني، نظم او مجتبى نومي کتابونو کښې د ناپاکوالي قول غوره شوی دی، د در مختار په تعبير سره پاکوالي ته او د تاتارخانيه له ليکنې څخه ناپاکوالي ته ترجيح ورکول څرګنديږي

قال في العلائية ولا (يجب الغسل) عند وطء بهيمة او ميتة او صغيرة غير مشتهاة بان تصير مفضاة بالوطء وان غابت الحشفة ولا ينتقض الوضوء فلا يلزم الا غسل الذكر قهستاني عن النظم (رد المحتار ج۱، ص۱۵۴) و فيها ايضاً وفي المجتبى اولج فنزع فانزل لم يطهر الا بغسله لتلوثه بالنجس اه. اى رطوبة الفرج فيكون مفرعاً

على قولهما بنجاستها اما عنده فهي طاهرة كسائر رطوبات البدن جوهرة وفي الشامية (قوله برطوبة الفرج) اي الداخل بدليل قوله اولج واما رطوبة الفرج الخارج فهي طاهرة اتفاقا آه. ح وفي منهاج الامام النووي رطوبة الفرج ليست بنجسة في الاصح قال ابن حجر في شرحه وهي ماء ابيض متردد بين المذي والعرق يخرج من باطن الفرج الذي لا يجب غسله بخلاف ما يخرج مما يجب غسله فانه طاهر قطعاً ومن وراء باطن الفرج فانه نجس قطعاً ككل خارج من الباطن كالماء الخارج مع الولد او قبيله آه (قوله اما عنده) اي عند الامام وظاهر كلامه في آخر الفصل الآتي انه المعتمد. (رد المحتار ج۱، ص۲۸۸)

وفي الشامية (قوله رطوبة الفرج طاهرة) ولذا نقل في التاتارخانية ان رطوبة الولد عند الولادة طاهرة وكذا السخلة اذا خرجت من امها و كذا البيضة فلا يتنجس بها الثوب و الماء اذا وقعت فيه لكن يكره التوضي به للاختلاف و كذا الانفحة وهو المختار و عندهما تتنجس وهو الاحتياط آه قلت وهذا اذا لم يكن معه دم ولم يخالط رطوبة الفرج مذي او مني من الرجل او المرأة. (رد المحتار ج۱، ص۳۲۲)

رطوبة الولد و السخلة و البيضة لره مشائخو رحمهم الله په رطوبة الفرج الداخل باندې قياس کړې دے ـــــ ما په دې باندې ځو خلې غور کړی دی ليکن د قياس وجه مې ذهن ته را نه غی د دې لپاره د بچي رطوبت د رحم رطوبت دی کوم چه په اتفاق سره نجس دی. په ځانګړي توګه چه کله تر ولادت او له ولد يا بچي سره د رطوبت وتل متيقن دی او د دې ناپاکوالی متفق عليه دی.

قال الرافعي رحمه الله (قوله ولذا نقل في التاتارخانية ان رطوبة الولد عند الولادة طاهرة) عبارة السندي و كذلك رطوبة الولد عند الولادة الخ ولعلها اولى فان التعليل الذي ذكره غير ظاهر تأمل. (التحرير المختار ج۱، ص۳۲)

حضرت تهانوي قدس سرّه په امداد الفتاوی کښې دا اشکال داسې رفع کړی دی (وما قالوا من طهارة رطوبة الولد الخارج من الرحم فالمراد ما على بدنه وهو كالدم الذي على اللحم مع ان الدم السائل نجس فكذلك رطوبة الرحم نجسة ورطوبة الولد طاهرة فافهم).

ليکن په دې جواب سره تسلي نه حاصليږي ځکه چه له غوښې سره لګيدلي جاري وينه له خروج ځخه مخکښې پخپل معدن کښې ده. د دې لپاره د دې حکم نه ظاهريږي او چه کله دا غوښه ظاهريږي نو له هغې سره ملصق (لګيدلې) جاري وينه نه ده. په خلاف د رطوبة الولد ځکه چه هغه د وتلو په حالت کښې هم خاص د رحم رطوبت دی کوم چه په اتفاق سره نجس دی. که چيرته دا فرق و هم نه منل شي نو داسې ويل کيدلی شي چه د غوښې پاکوالی منصوص د قياس خلاف دی د دې

Maktaba Tul Ishaat.com

لپاره په دې باندې رطوبة الولد قياس کول صحيح نه دي، بيا که چيرته د رطوبة الولد پاکوالی له امام صاحب رحمه الله څخه منقول وای نو بيا هم د هغه په توجيه کښې څه تکلف کيده بلکه په تکلف هم که چيرته کومه توجيه په ذهن کښې نه راتللی نو بيا به د امام صاحب قول په مقلد باندې حجت وای ليکن پورته دا بيان شول چه د رطوبة الولد او داسې نورو حکم له امام صاحب رحمه الله څخه منقول نه دی.

ځينو حضراتو په رطوبة الولد او رطوبة البيضة کښې دا فرق کوي چه په چرګه کښې د رحم د موجودوالي يقين نشته او که چيرته وي هم نو د هغه د رطوبت نجس والی منقول نه دی دا خبره څکه صحيح نه ده چه د عامو حيواناتو په خلاف په چرګې کښې د رحم نه موجودوالی يا د هغې د رحم د رطوبت پاکوالی د دليل محتاج دی.

لنډه دا چه د دلائلو له مخې د رطوبة الولد او رطوبة البيضة نجس والی راجح معلوميږي او دا قول د راجح والي تر څنګ احوط هم دی او د پاکوالي قول اوسع (ډير فراخ) دی فقط و الله تعالی اعلم

غرة رجب المرجب ۹۶ هجری

د سپي د بدن څاڅکي پاک دي

سوال: يوه سړي په سپي باندې پاکې اوبو واچولې، سپی مخامخ را ووت او ځان ئې وڅانډه چه د اوبو څاڅکي د بکر په کاليو باندې ولګيدل نو آيا د بکر کالي پاک دي او که ناپاک؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: کالي ئې نه دي مردار شوي. قال العلاء ولو اخرج حيا ولم يصب فمه الماء لايفسد ماء البئر ولا الثوب بانتفاضه. (ردالمحتار ج۱، ص۱۹۲) فقط والله تعالی اعلم

٤ ذی القعده ۸۶ هجری

د حلال څناور د متيازو حکم

سوال که چيرته د حلال څناور متيازې د چا په کاليو ولګيږي نو په څومره اندازې سره کالي نجس کيږي؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب د حلال څناور متيازې د بدن يا جامو د يوه اندام لکه لستوني او داسې نورو له څلورمې برخې څخه په کم ځای پورې ولګيږي نو لمونځ ورسره کيږي او څلورمه يائې دې زياته برخه چه پرې مرداره شي نو لمونځ نه ورسره کيږي

قال في الدر المختار (وعفی دون ربع) جميع بدن و (ثوب) ولو کبيرا هو المختار ذکره الحلبي ورجحه في النهر عن العقد بربع المصاب کيد وکم وان قال في الحقائق وعليه الفتوی (من) نجاسة (مخففة کبول مأکول) وفي رد المحتار (قوله ولو کبيرا الخ) اعلم انهم اختلفوا في کيفية اعتبار الربع علی ثلاثة اقوال فقيل ربع طرف اصابته

النجاسة كالذيل والكم والدخريص ان كان المصاب ثوبا وربع العضو المصاب كاليد والرجل ان كان بدنا و صححه في التحفة والمحيط والمجتبى والسراج وفي الحقائق وعليه الفتوى (الى قوله) لكن ترجح الاول بأن الفتوى عليه. (ردالمحتار ج۱،ص۲۹۶) فقط والله تعالىٰ اعلم ۲۲ ذي القعدة ۸٦ ہجری

د شيدو د پاکولو طريقه

سوال که چيرته د ميښې د لوشلو په وخت کښې شيدو ته دوه يا درې څاڅکي وينه ولوېږي نو شيدې پرې مرداريږي او که نه په داسې حال کښې چه په تي باندې ئې برسيره زخم وي. شرعاً د دې حکم څه دی؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : د وينې د يوه څاڅکي په لويدو سره هم شيدې مرداريږي. البته د شيدو د پاکولو يو صورت کيدلی شي چه څومره شيدې وي هم هغومره اوبه ورسره واچوی او و ئې ايشوی تر دې پورې چه اوبه تولې ختمې شي او يواځې شيدې پاتې شي. همدا عمل دې درې ځله تر سره کړی نو شيدې پاکيږي.

قال في الدر المختار ويطهر لبن وعسل ودبس ودهن يغلى ثلاثاً وفي الشامية وقال في الدرر ولو تنجس العسل فتطهيره ان يصب فيه ماء بقدره فيغلى حتى يعود الى مكانه والدهن يصب عليه الماء فيغلى فيعلو الدهن الماء فيرفع بشيء هكذا ثلاث مرات وهذا عند ابي يوسف خلافاً لمحمد وهو اوسع وعليه الفتوى (الى ان قال) ثم قال ان لفظة فيغلى ذكرت في بعض الكتب والظاهر انها من زيادة الناسخ فانا لم نر من شرط التطهير الدهن الغليان الخ. (ردالمحتار ج۱،ص۳۰۸) فقط والله تعالىٰ اعلم ۱۴ محرم ۸۸ ہجری

د ښځوند څګ نجس دی

سوال : د ميښې د ښځوند په وهلو سره چه کوم څګ ئې خولې ته راځي آيا هغه پاک دی او که ناپاک؟ بينوا توجروا.

جواب : قال في الشامية (قوله وجرته كزبله) لكن قال بعده في الصبي ارتضع ثم قاء فاصاب ثياب الام ان زاد على الدرهم منع وروى الحسن عن ابي حنيفة انه لا يمنع ما لم يفحش لانه لم يتغير من كل وجه فكان نجاسته دون نجاسة البول لانها متغيرة من كل وجه وهو الصحيح آه كذا في فتح القدير وظاهر الميل الى اعطاء الجرة حكم هذا القيء اخذا من التعليل. (ردالمحتار ج۱،ص۳۲۴)

له نوموړي عبارت څخه په ظاهره د خفيفه نجاست د کيدو رجحان څرګنديږي ليکن شامي د اوداسه په ماتوونکو کښې د داسې شي په اړه کوم چه معدې ته په تلو سره د قي په ذريعه را

Maktaba Tul Ishaat.com

روځي، په معده کښې پاتې نه شي درې قولونه را نقل کړي دي.
پاکوالی، خفیفه نجاست، غلیظه نجاست. او د غلیظه نجاست قول ته ئې ترجیح ورکړی دی
چه کله له معدې څخه پرته له استقرار څخه را وتونکی شی د راجح قول په بناء سره غلیظه نجاست
دی نو شخوند کوم چه څه وخت په معده کښې تر استقرار نیولو وروسته بیرته خولې ته راځي په
طریقۀ اولی سره به نجاست غلیظه وي. فقط و الله تعالی اعلم. ۱۰ شعبان ۸۷ هجری

فرش یا زمکه په وچیدو سره پاکیږي

سوال : په پاخه سرای یا حویلۍ کښې کوچنیان اکثره متیازې کوي. تر وچیدلو وروسته که
چیرته په همدې سرای کښې لمونځ ادا شي نو آیا کیږي او که نه؟ په داسې حال کښې چه د متیازو
نښانه په نظر کښې را نه شي. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : چه کله فرش وچ شي او د نجاست اثر یا نخښه او بد بویي پاتې نه
شي نو په هغه باندې لمونځ صحیح دی لیکن تیمم پرې صحیح نه دی.

قال فی التنویر وتطهر ارض بیبسها وذهاب اثرها للصلوٰة لا للتیمم واجر مفروش وخص وشجر وکلأ قائمین فی ارض کذلك وفی الشرح وکذا کل ما کان ثابتاً فیها لاخذه حکمها باتصاله بها فالمنفصل یغسل لا غیر الا حجراً خشناً کرحی فکارض. (ردالمحتار ج۱، ص۲۸۶) فقط والله تعالیٰ اعلم ۱۸ شعبان ۸۷ هجری

د غلیظه نجاست د عفوې د اندازې تحقیق

سوال د کمیس په لستوني کښې د ګنده اوبو یا متیازو یا کوم بل نجاست څلور پنځه ځاځکي
ولګیږي او په هیره سره په همدې کمیس کښې لمونځ وکړي نو آیا لمونځ ئې وشو او که بیرته را
ګرځول ئې پرې واجب دي؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرته نجاست ذات لرونکی وي لکه خوشایي او داسې نور نو د
ځاځکو تول وزن په اندازه د یوه مثقال - ۵ ماشه - ۴/۸۶ ګرامه یا تر دې کم وي نو لمونځ ئې کیږي
په خپریدو کښې اګر که هر څومره زیات وي. او که چیرته نجاست خفیفه (سپک نجاست) لکه
مردارې اوبه. متیازې او داسې نور وي نو په خپریدو کښې د ورغوي د منځ یا ژوروالي په اندازه
معاف دی.

حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله د ورغوي د منځ د پراخوالي د معلومولو طریقه دا طریقه
لیکلې ده چه خپله لپه دې له اوبو څخه ډکه کړي بیا دې ورغوی وغوړوي. په څومره ځای کښې چه
اوبه پاتې شي همدومره پراخوالی ترې مراد دی. اکابرو دا اندازه د یوې روپۍ له اندازې سره
برابره کړې ده لیکن نن صبا د سرو یا سپینو زرو روپۍ بالکل غائب شوې ده او د ورغوي اندازه

کول آسان نه دی. نو څکه د ورغوي د اندازه کولو د ضرورت په محسوسولو سره ما په بادې شوې طریقې سره څو څو ځله په ډیر احتیاط سره اندازه وکړه نو نتیجه ئې دا را ووتله چه قطر- ۱/۱ انچ - ۲/۵۷ سانتي متره شو. تر دې وروسته په ناڅاپي توګه د سپینو زرو روپۍ لاس ته راغله نو د هغې قطر مې هم له دې اندازې سره مطابق پیدا کړ. له دې امله د دې توله اندازه مربع نیم قطر × پائی - ۰/۹۵ انچ - ۵/۹۴ سانتي متره شوه. فقط و الله تعالی اعلم. ۲۳رجب ۹۱ هجری

مردارې شیدې په څناورو باندې د چښلو حکم

سوال: که چیرته د شیدو د لوشلو په وخت کښې له تیونو څخه لږ غوندې وینه راشي نو آیا د مینځې تولې شیدې پرې مرداریږي او که نه؟ که چیرته مردارې شي نو آیا څناورو ته ورکول ئې هم جائز دي او که نه؟ یو مولوي صاحب وایي چه حلال څناور ته ئې ور چښل روا نه دي. بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: شیدې تولې پرې مرداریږي او حلال څناورو ته ئې ور چښل جائز دي. او که چیرته نجاست دومره زیات وي چه د شیدو رنګ یا بوی یا خوند ئې بدل کړی وي نو بیا حرامو څناورو ته ئې هم ورچښل روا نه دي.

قال فی الشامیة فی بحث الماء المستعمل (فرع) الماء اذا وقعت فیه نجاسة فان تغیّر وصفه لم یجز الانتفاع به بحال والاجاز کبلّ الطین وسقی الدواب بحر عن الخلاصة. (ردالمحتار ج۱،ص۱۸۶)

و قال العلاء فی فصل البئر و ما عجن به فیطعم للکلاب و قال ابن عابدین رحمه الله لان ما تنجس باختلاط النجاسة به والنجاسة مغلوبة لا یباح اکله و یباح الانتفاع به فیما وراء الاکل و نقل عن الذخیرة تحت (قوله و قیل یباع من شافعی) وعن ابی یوسف لا یطعم بنی آدم. (ردالمحتار ج۱،ص۲۰۱)

له دغو عبارتونو څخه څرګنده شوه چه په در مختار کښې د "کلاب" قید احترازي نه دی. فقط و الله تعالی اعلم ۳شوال ۸۷ هجری

د پورتنی پوښتنې غوندې یوه بله پوښتنه

سوال: تاسو لیکلي دي چه که چیرته د نجاست په لویدلو سره د شیدو رنګ. بوی یا خوند بدل شي نو څناورو ته ئې ور چښل جائز نه دي او په بهشتي زیور کښې لیکلي دي چه د اوبو درې واړه صفات بدل شي نو څناورو ته ئې ورچښل جائز نه دي. په دې دواړو کښې کومه یوه خبره صحیح ده؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: د بهشتي زیور په حاشیه کښې د عالمګیری دا عبارت نقل شوی دی چه اذا تنجس الماء القلیل بوقوع النجاسة فیه ان تغیرت اوصافه لا ینتفع به من کل وجه کالبول و لا

Maktaba Tul Ishaat.com

جاز سقی الدواب وبل الطین ولا یطین به المسجد کذا فی التاتارخانیة. (عالمگیریه فصل باب التیمم)

له دې څخه په ذهن کښې درې واړه صفتونه راځي ليکن د احد الاوصاف »يو د دريو صفتونو« احتمال هم شته او په احسن الفتاویٰ کښې له شامي څخه بحر د خلاصه چه کوم عبارت نقل شوی دی په هغه کښې "وصفه" شته د بحر اصل عبارت ښه واضح دی.

ونصه واما الماء اذا وقعت فیه نجاسة فان تغیر وصف الماء لم یجز الانتفاع به بحال وان لم یتغیر الماء جاز الانتفاع به کبل الطین وسقی الدواب. (البحر الرائق ج۱،ص۹۱)

په دې کښې د وصف په يو والی برسیره وان لم یتغیر الماء الخ څخه ثابتیږي چه احد الاوصاف ترې مراد دی همدارنګه په احسن الفتاویٰ کښې د شامي له فصل البیر څخه چه کوم عبارت نقل شوی دی په هغه کښې (والنجاسة مغلوبة) څخه هم دا مفهوم را ووځي.

لان الغلبة تتحقق بتغیر احد الاوصاف. فی نواقض الوضوء من الشامیة وعلامة کون الدم غالباً او مساویاً ان یکون البزاق احمر وعلامة کونه مغلوباً ان یکون اصفر بحر ط (ردالمحتار ج۱،ص۱۲۹)

وفی مفسدات الصوم من العلائیة فان غلب الدم اوتساویا فسد والا لا الا اذا وجد طعمه. (ردالمحتار ج۲، ص۱۰۰) وفی رضاع العنایة فسر محمد الغلبة قال ان لم یغیر الدواء اللبن بالاجزاء فی الجنس وفی غیره بتغیر طعم اولون اوریح (الی قوله) یوافقه ما فی الهندیة من اعتبار احد الاوصاف. (ردالمحتار ج۲،ص۴۴۲)

پس راجح قول دا معلومیږي چه يو له صفتونو څخه بدل شي نو څاروي ته يې هم ورچښل جائز نه دي او احتیاط هم په دې کښې دی فقط والله تعالیٰ اعلم ۲۴ صفر ۹۷ هجری

له مردارو وازګو »چربی« څخه د جوړ شوي صابون حکم

سوال. خلک وائي چه له مردارو وازګو څخه چه کوم صابون جوړیږي آیا داسې صابون پاک دی او استعمال ئې جائز دی او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب له مردارو وازګو څخه جوړ شوی صابون پاک دی ځکه چه له هغې سره د نورو شیانو په ګډولو د هغې حقیقت بدلیږي او د حقیقت په بدلیدو سره په حکم کښې هم بدلون راځي.

قال فی الدر ویطهر زیت تنجس بجعله صابوناً به یفتی للبلوی کتنور رش بماء نجس لا بأس بالخبز فیه الخ وفی الشامیة تحت قوله (ویطهر زیت) ثم هذه المسئلة قد فرعوها علی قول محمد بالطهارة بانقلاب العین الذی علیه الفتوی واختاره اکثر المشائخ خلافاً لابی یوسف کما فی شرح المنیة والفتح وغیرهما وعبارة المجتبی

جعل الدهن النجس في صابون يفتى بطهارته لانه تغير والتغير يطهر عند محمد ويفتى به للبلوى وظاهره ان دهن الميتة كذلك لتعبيره بالنجس دون المتنجس الا ان يقال هو خاص بالنجس لان العادة في الصابون وضع الزيت دون بقية الادهان ثم رأيت في شرح المنية ما يؤيد الاول حيث قال وعليه يتفرع مالو وقع انسان او كلب في قدر الصابون فصار صابوناً يكون طاهراً لتبدل الحقيقة وانه يفتى به للبلوى كما علم مما مر ومقتضاه عدم اختصاص ذلك الحكم بالصابون فيدخل فيه كل ما كان فيه تغير وانقلاب حقيقة وكان فيه بلوى عامة الخ. (ردالمحتار ج۱،ص۲۹۱)

فقط الله تعالى اعلم — ۸ ربيع الاول ۸۹ هجرى

د غالي او قالينې د پاکولو طريقه

سوال که چيرته د جومات په غالي يا قالينې باندې کوم کوچنی متيازې وکړي يا په کوم بل شي سره د جومات غالي ناپاکه شي نو د پاکولو طريقه ئې څه ده. همدارنګه په جومات کښې له جومات څخه د باندې کومه لويه غالي يا قالينه مرداره شي نو د پاکولو طريقه ئې څه ده؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب غالي چه وچه شي نو پاکيږي ليکن د جومات غالي بايد زر تر زره پاکه شي. اوبو پرې واچوی او په توکري. کېږې او داسې نورو سره ئې وچه کړی. په دې ډول سره ئې درې ځله پريمينځی يا يو ځل پرې ښې ډيرې اوبو وبهوی. قالينه درې ځله په مينځلو سره پاکيږي په دې ډول چه په هر ځل سره اوبو ترې وڅڅيږي که چيرته ئې نښتيځل مشکل وي. او که چيرته ئې نښتيځل مشکل نه وي نو درې ځله ئې نښتيځل هم ضروري دي. دا تفصيل هلته دی چه کله يوه لوښي يا کوچني حوض ته په اچولو سره پريمينځل شي. که چيرته له پاسه اوبو پرې واچول يا جاري اوبو ته ور واچول شي نو بيا نه درې ځله مينځل شرط دی او نه نښتيځل بلکه داسې اندازه ولګوی چه که چيرته لوښي ته اوبو واچول شي او بيا کېږې ور واچول شي نو په څومره اوبو کښې چه کېږې ډوبيږي له هغو څخه د درې چنده اوبو په بهولو سره کېږې پاکيږي.

قال في التنوير وقدر بغسل وعصر ثلاثا فيما ينعصر وبتثليث جفاف اى انقطاع تقاطر في غيره وقال في الدر المختار وهذا كله اذا غسل في اجانة اما لو غسل في غدير او صب عليه ماء كثير او جرى عليه الماء طهر مطلقا بلا شرط عصر وتجفيف وتكرار غمس هو المختار وفي الشامية (قوله او صب عليه ماء كثير) اى بحيث يخرج الماء ويخلفه غيره ثلاثا لان الجريان بمنزلة التكرار والعصر هو الصحيح. سراج (ردالمحتار ج۱،ص۳۰۸)

فقط والله تعالى اعلم — ۲۹ ذى القعدة ۸۸ هجرى

Maktaba Tul Ishaat.com

که چیرته شیدو ته پچې ولویږي

سوال د شیدو د لوشلو په وخت کښې که چیرته د مینې خوشايي د اوښې د پچې په اندازه شیدو ته ور ولویږي نو آیا شیدې پرې مرداریږي او که نه؟ او که چیرته په لویدلو سره فوراً ترې را و ایستل شي نو بیا ئې حکم څه دی؟ یا د ووزې د لوشلو په وخت کښې که چیرته شیدو ته د هغې پچې ور ولویږي نو دشیدو حکم ئې څه دی اوهمدارنګه که چیرته دووزې دپچې په اندازه خوشايي شیدو ته ور ولویږي نو بیا ئې څه حکم دی؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته د مینې خوشايي په شیدو کښې حل یعنې ورک شي نو شیدې مرداریږي البته که چیرته دومره وچ وي چه په شیدو کښې حل نه شي نو بیا شیدې پاکې دي همدارنګه د ووزې د پچو هم همدغه حکم دی لیکن دا حکم د ضرورت له وجې یواځې د شبهه د لوشلو په وخت پورې خانګړې شوی دی.

قال فی العلائیة وبعرتی ابل وغنم کما یعفی لو وقعتا فی محلب وقت الحلب فرمیتا فوراً قبل تفتت وتلون والتعبیر بالبعرتین اتفاقی لان ما فوق ذلک کذلک ذکره فی الفیض وغیره ولذا قال قیل القلیل المعفو عنه ما یستقله الناظر والکثیر بعکسه وعلیه الاعتماد کما فی الهدایة وغیرها. (ردالمحتار ج۱، ص۲۰۳)

فقط والله تعالیٰ اعلم ۲ ذی الحجة ۸۸ هجری

د استنجاء لوټه په وچیدو سره نه پاکیږي

سوال د استنجاء استعمال شوي لوټه تر استعمال وروسته پاکه ده او که ناپاکه که چیرته پاکه وي نو د دویم ځل په استعمال کښې ئې کراهیت شته او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب زمکه په وچیدو پاکیږي لیکن لوټه نه پاکیږي له دې وجې په استعمال شوې لوټې باندې دویم ځل استنجاء مکره ده.

قال فی العلائیة وحکم آجر ونحوه کلبن مفروش وخص وشجر وکلأ قائمین فی ارض کذلک ای کارض فیطهر بجفاف وکذا کل ما کان ثابتا فیها لاخذه حکمها باتصاله بها فالمنفصل یغسل لا غیر الا حجرا خشنا کرحیً فکارض. (ردالمحتار ج۱، ص۲۸۴)

فقط والله تعالیٰ اعلم ۱۰ محرم ۸۹ هجری

د طاؤس مرغه ګندګي ناپاکه ده

سوال آیا د طاؤس مرغه ګندګي پاکه ده او که ناپاکه؟ بینوا تو...

جواب کوم مرغان چه د کوترو یا کارغانو غوندې په هوا کښې ... ګه. هغې او داسې نور د هغو ګندګي د نجاست غلیظه په حکم کښې ده لکه ... مرغه هم د عمو

مرغانو غونډي الوتلی نه شي نو خکه تي ګندګي د نجاست غليظه په حکم کښي دي فقط والله تعالی اعلم
اول صفر ۸۹ ھجری

د جامو د پريمينخلو تر خنګ د نجاست د اثر (نخښې) د پاتې کيدلو حکم

سوال څه فرمايي د دين علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه که چيرته هغه جامه چه خوک پکښې احتلام شوی وي غوټه شي او بيا پريمينځل شي او په نبه توګه اوبو پرې وبهول شي يا درې خله ئې د نښخلو سره سره پريمينځي نو په دې صورت کښې تر وچيدلو وروسته بيا هم د منې څه اثرات لکه سختوالی يا زيړوالی تر ګوتو شي نو آيا جامه پاکه ده او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته ظن غالب دا وي چه د نجاست دا اثر په صابون او داسې نورو شيانو باندې نه لرې کيږي نو په سوال کښې په يادو شويو دوارو صورتونو کښې جامه پاکيږي

لما فی الشامية عن شرح المنية ان الجنب اذا اتزر فی الحمام و صب الماء علی جسده ثم علی الازار يحکم بطهارة الازار وان لم يعصر الخ.(ردالمحتار ج۱،ص۳۰۸). وفی العلائية ولا يضرها اثر کلون وريح لازم فلا يکلف فی ازالته الی ماء حار او صابون ونحوه.(ردالمحتار ج۱،ص۳۰۲) فقط والله تعالی اعلم ۲ ذی الحجة ۸۹ ھجری

په ناپاکه غوړو سره د رنګ شوی لرګی حکم

سوال که چيرته ناپاکه روغني رنګ په دروازې باندې ولګول شي نو آيا برسيره په پريمينځلو سره پاکيږي او که نه؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب هو! برسيره برخه ئې په مينځلو سره پاکيږي.

قال ابن عابدين رحمه الله ولو موه الحديد النجس موه بالطاهر ثلاثا فيطهر خلافا لمحمد فعنده لا يطهر ابدا و هذا فی الحمل فی الصلوة واما لو غسل ثلاثا ثم قطع به نحو بطيخ او وقع فی ماء قليل لا ينجسه فالغسل يطهر ظاهره اجماعا.(ردالمحتار ج۱،ص۳۰۷) فقط والله تعالی اعلم ۲۳ صفر ۹۰ ھجری

د خاورو تيل پاک دي

سوال آيا د خاورو تيل پاک دي او که ناپاک؟ که چيرته په جامو يا لاسونو باندې ولګيږي نو پرته له مينځلو لمونځ ورسره کيږي او که نه؟ بينوا توجروا

جواب د خاورو تيل پاک دي ليکن له بد بويي سره ئې جوماتو ته تلل يا لمونځ کول حرام دي سه نورو خلکو باندې لازم دي چه داسې سړی چه په تيلو لړلی وي له جوماته منع کړي

Maktaba Tul Ishaat.com

قال فی شرح التنویر و یحرم فیه السؤال (الی قوله) واکل نحو ثوم و یمنع منه و کذا کل مؤذ. (ردالمحتار ج۱ ص۶۱۹) فقط والله تعالی اعلم ۱۶ رجب ۹۰ هجری

د اسپرټ (الکحل یا الکول) حکم

سوال په فتاوی دار العلوم دیوبند کښې ئې لیکلي دي چه اسپرټ یا الکول ناپاک دي، اوس د دې خبرې تحقیق څه دی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب اسپرټ که چیرته له انګورو. ممیزو یا خرماوو څخه جوړ شوي وي نو په اتفاق سره نجس دي او که له دغو شیانو پرته له کوم بل شي څخه جوړ شوي ویو نو د شیخینو رحمهما الله تعالی په نزد پاک دي او د امام محمد رحمه الله په نزد ناپاک دي. له څیړنې او تحقیق څخه دا څرګندیږي چه نن صبا په اسپرټ او الکحل کښې انګور او خرما نه استعمالیږي له دې امله د شیخینو د قول مطابق پاک دي. حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالی اګر که د زمانې د فساد له مخې د حکمت په بناء سره د امام محمد رحمه الله قول مفتٰی به ګڼلی دی لیکن د نن صبا د علاج د ضرورت او عموم بلوی د رعایت له مخې د شیخینو رحمهما الله د پاکوالي په قول باندې فتوی ورکول کیږي. او همداسې هم د فتوی د اصولو په لحاظ کولو سره د شیخینو رحمهما الله تعالی قول ته ترجیح ورکول کیږي الالعارض. فقط و الله تعالی اعلم. ۲۵ محرم ۹۲ هجری

غلیظه نجاست چه د درهم په اندازې سره وي پریمینځل ئې واجب نه دي

سوال آنجناب کوم چه د بنده د لمانځه په کتاب باندې اصلاحي نظر واچاوه له هغه څخه بنده ته ډیره ګټه ورسیده او ما ډیر ترمیمونه پکښې وکړل لیکن یوه مسئله چه غلیظه یا ټینګ نجاست د مثقال په اندازه په جامو یا بدن باندې ولګیږي نو آیا د طحطاوي او مراقي الفلاح د مسئلې له مخې پریمینځل ئې واجب نه دي او که څنګه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب مفتٰی به قول دا دی چه پریمینځل ئې واجب نه دي.

قال العلامة ابن عابدین رحمه الله تعالی تحت (قوله وان کره تحریماً) والاقرب ان غسل الدرهم وما دونه مستحب مع العلم به والقدرة علی غسله فترکه حینئذ خلاف الاولی. (ردالمحتار ج۱ ص۲۹۲) فقط والله تعالی اعلم
۷ محرم ۹۳ هجری

د ښکو د صفائي لپاره د چرګې ګرمو اوبو ته د اچولو حکم

سوال څه فرمایي د دین علماء کرام د دې مسئلې په باره کښې چه د چرګو د غوښې اکثره خرڅونکي تجاران او په خانګړې توګه د هوټلونو خاوندان چه چرګان ذبح کړي نو سره له ښکو ئې

په روغ حالت کښې پرته د ګېډې له څېرلو څخه ئې ګرمو اوبو ته اچوي تر څو چه بڼکې په آسانۍ سره را ووځي او غوښه سره له څرمنې ترې جلا شي. په دې ډول د ګېډې ټول شيان ئې هم هلته د ننه په غوښې کښې د حل کېدو په صورت کښې له غوښې سره شاملېږي او داسې پخې غوښې خلک استعمالوي او په دې سلسله کښې د ډېرو خلکو په ذهنونو کښې د تخمين او ګومان پيدا کول يوه لازمي خبره ده. همدارنګه خلک هم د دې مسئلې په اړه د شريعت په رڼا کښې وضاحت غواړي او په دې مسئلې باندې د عمل کولو ډېر غوښتونکي دي. لهذا له تاسو څخه هيله ده چه د شريعت له مخې د لاندينيو پوښتنو په اړه په تفصيل سره فتوىٰ صادره کړئ.

۱- آيا د پورته يادې شوې غوښې خوړل جائز دي؟

۲- که چيرته د داسې غوښې خوړل جائز نه وي نو په داسې ډول تاجرانو باندې له مسئلې څخه د خبرتيا يا نه خبرتيا پر بناء کومه ګناه لازميږي؟

۳- له مسئلې څخه د خبرتيا تر څنګ که چيرته څوک د دې حرکت مرتکب شي نو په شريعت کښې د هغه لپاره کومه سزا ده؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: ۱- که چيرته په ايشول شوي يا جوشيدلو اوبو کښې چرګ يا چرګه واچول شي او تر دومره څنډه پورې پکښې پرېښودل شي چه د ګېډې ګندګي ئې په غوښه کښې د ګډيدلو غالب ظن وي نو دا غوښه مرداره شوه او د پاکولو ئې هيڅ طريقه نشته. البته که چيرته اوبه ګرمې وې ليکن و نه ايشي يعنې و نه خوټيږي او چرګ تر ډېره څنډه پورې پکښې پرې نه ښودل شي، يا په جوشو اوبو کښې واچول شي ليکن په چټکۍ سره بيرته ترې و ايستل شي نو غوښه ئې نه مرداريږي.

قال فی شرح التنویر ویطهر لحم طبخ بخمر بغلی وتبرید ثلاثا وکذا دجاجة ملقاة حالة غلی الماء للنتف قبل شقها فتح وفی التجنیس حنطة سبخت فی خمر لا تطهر ابدا به یفتی. وقال العلامة ابن عابدین رحمه الله (قوله وکذا دجاجة الخ) قال فی الفتح انها لا تطهر ابدا لکن علی قول ابی یوسف تطهر و العلة و الله اعلم تشربها النجاسة بواسطة الغلیان وعلیه اشتهر ان اللحم السمیط بمصر نجس لکن العلة المذکورة لا تثبت ما لم یمکث اللحم بعد الغلیان زمانا یقع فی مثله التشرب و الدخول فی باطن اللحم و کل منهما غیر متحقق فی السمیط حیث لا یصل الی حد الغلیان و لا یترک فیه الا مقدار ما تصل الحرارة الی ظاهر الجلد لتنحل مسام الصوف بل لو ترک یمنع انقلاع الشعر فالاولی فی السمیط ان یطهر بالغسل ثلاثا فانهم لا یتحرسون فیه عن المنجس وقد قال شرف الائمة بهذا فی الدجاجة والکرش والسمیط آه والرد فی البحر. (ردالمحتار ج۱ ص۳۰۹)

۲- له مسئلې څخه نه خبرتيا عذر نه دی له دې امله که چيرته په هوټلونو کښې چرګه په جوشو

اوبو کښې پرېږدي نو دا خلک د کبیره ګناه مرتکب دي.

۳- په مسلمان بادشاه یا حاکم باندې فرض دی چه داسې خلکو ته داسې سزا ورکړي کوم چه د دوی لپاره او د دوی غونډې نورو مجرمانو لپاره د عبرت ذریعه وګرځي. فقط و الله تعالی اعلم

۸ ذی القعدة ۹۳ هجری

چه له نلکي څخه اوبه پرې وبهول شي نو د پاکوالي لپاره زبېښل (نچوړکول) او تثلیث (درې څله پرېمینځل) شرط نه دی

سوال: تاسو ویلي وو چه کله په کوم شي باندې د لوښي له چوښکي څخه اوبو وبهول شي نو د پاکوالي لپاره نښتيخل او درې واره پرېمينځل شرط نه دی. یو مولوي صاحب په دې کښې لږ اشکال یا اشتباه لري. له دې امله لږ نې په تفصیل سره ولیکی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: په دې صورت کښې نښتيخل او درې څله پرېمينځل شرط نه دي بلکه دومره اوبو بهول کافي دي څومره چه درې څله په لوښي کښې په مينځلو باندې مصرفيږي.

قال فی شرح التنویر اما لو غسل فی غدیر او صب علیه ماء کثیر او جری علیه الماء طهر مطلقاً بلا شرط عصر و تجفیف و تکرار غمس. وفی رد المحتار وان المعتبر فی تطهیر النجاسة المرئیة زوال عینها ولو بغسلة واحدة و لو فی اجانة کما مرّ فلا یشترط فیها تثلیث غسل ولا عصر وان المعتبر غلبة الظن فی تطهیر غیر المرئیة بلا عدد علی المفتی به او مع شرط التثلیث علی ما مرّ ولا شك ان الغسل بالماء الجاری وما فی حکمه من الغدیر او الصب الکثیر الذی یذهب بالنجاسة اصلا و یخلفه غیره مراراً بالجریان اقوی من الغسل فی الاجانة التی علی خلاف القیاس لان النجاسة فیها تلاقی الماء و تسری معه فی جمیع اجزاء الثوب فیبعد کل البعد التسویة بینهما فی اشتراط التثلیث ولیس اشتراطه حکماً تعبدیاً حتی یلتزم وان لم یعقل معناه ولهذا قال الامام الحلوانی علی قیاس قول ابی یوسف فی ازار الحمام انه لو کانت النجاسة دماً او بولاً وصب علیه الماء کفاه (قوله او صب علیه ماء کثیر) ای بحیث یخرج الماء و یخلفه غیره ثلاثاً لان الجریان بمنزلة التکرار والعصر هو الصحیح سراج. (رد المحتار ج۱، ص۲۰۸) فقط والله تعالی اعلم

۴ ذی الحجة ۹۵ هجری

د ناپاکو جامو د لمدوالی په پاکو جامو باندې د لګېدلو حکم

سوال: که چیرته یو جوړ ناپاک کالي لامده وي او پاکې جامې ورسره ولګيږي او له مخې نې پاکو جامو ته هم څه ناو یا لمدوالی ورسیږي نو آیا پاک کالي ... مردار يږي او که نه. همدا رنګه که چیرته پاک کالي لامده وي او له وچو ناپاکو جامو سره ولګيږي نو ... يږي مردار يږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چیرته ناپاک کالي په عین نجاست لکه متیازي او داسې نورو باندې لامده وي نو پاکې جامې د نجاست د اثر په ښکاره کیدو سره ناپاکي ګرځي او که چیرته په عین نجاست سره لامده نه وي بلکه په مردارو اوبو باندې لامده وي نو په دې کښې دوه قوله دي یو قول دا چه وچو جامو ته دومره لمدوالی راشي په نښتیخلو سره اوبو ترې وڅاخي نو مرداریږي او که و نه څاخي نو نه مرداریږي. دویم قول دا دی چه که چیرته ناپاک کالي دومره لامده وي چه په نښتیخلو سره څاڅکی ترې وڅخیږي نو له پاکو جامو سره په لګیدلو پاکې جامې هم مرداریږي اګر که له دې وچو جامو څخه څاڅکی و نه څڅیږي لومړی قول اګر که اوسع دی لیکن دویم قول ارجح او احوط دی.

او که چیرته پاک لامده کالي له ناپاکو وچو جامو سره ولګیږي نو نه مرداریږي. البته که چیرته دومره لامده وي چه له وچو پاکو جامو سره په لګیدو پاک کالي هم دومره لامده کړي چه د دواړو لمدوالی یو شان ښکاریده نو پاکې جامې هم مرداریږي.

قال فی التنویر لف ثوب نجس رطب فی ثوب طاهر یابس فظهرت رطوبته علی ثوب طاهر لکن لا یسیل لو عصر لا ینجس کما لو نشر الثوب المبلول علی حبل نجس یابس. وفی الشامیة (قوله لف ثوب نجس رطب) ای مبتل بماء ولم یظهر فی الثوب الطاهر اثر النجاسة بخلاف المبلول بنحو البول لان النداوة حینئذٍ عین النجاسة وبخلاف ما اذا ظهر فی الثوب الطاهر اثر النجاسة من لون او طعم او ریح انه یتنجس کما حققه شارح المنیة وجری علیه الشارح اوّل الکتاب (قوله لا ینجس) لانه اذا لم یتقاطر منه بالعصر لا ینفصل منه شیٔ و انما یبتل ما یجاوره بالنداوة وبذلك لا یتنجس به وذکر المرغینانی ان کان الیابس هو الطاهر یتنجس لانه یأخذ بللاً من النجس الرطب وان کان الیابس هو النجس والطاهر الرطب لا یتنجس لان الیابس النجس یأخذ بللاً من الطاهر ولا یأخذ الرطب من الیابس شیئاً. زیلعی، وظاهر التعلیل ان الضمیر فی یسیل وعصر للنجس وبه صرح صاحب مواهب الرحمٰن ومشی علیه الشرنبلالی والمتبادر من عبارة المصنف کالکنز وغیرہ انه للطاهر وهو صریح عبارة الخلاصة والخانیة ومنیة المصلی وکثیر من الکتب کالقهستانی وابن الکمال والبزازیة والبحر والاول احوط ووجهه اظهر والثانی اوسع واسهل فتبصر. (رد المحتار ج۱،ص۱۷)

فقط واللہ تعالیٰ اعلم ۲۹ ربیع الآخر ۹۷ هجری

د مینځل شویو جامو په ناپاک تناو یا پړي باندې د اچولو حکم

سوال که چیرته یو څوک جامې پریمینځي او د وچولو لپاره په ناپاک یا مردار پړي باندې

Maktaba Tul Ishaat.com

وخوړل شي نو آیا پرې مرداریږي او که نه؟ بینوا توجروا.

خواب نه مرداریږي. البته که چیرته کالي ډیر لامده وي چه پری هم پرې دومره لوند شي چه بیا بیرته له جامو سره ولګیږي نو مرداریږي د پړي په ځای که چیرته د اوسپنې او داسې نورو مزی وي نو په هغه کښې تر دې زیات د مرداریدو خطر موجود دی ځکه چه هغه اوبو نه جذبوي **والدلیل مر فی مسئلة المقدمة** فقط و الله تعالی اعلم **۲۴ ربیع الآخر ۹۷ هجری**

د ناپاکې بسترې په خولو باندې د لمدیدلو حکم

سوال یوه بستره ناپاکه وه او یو څوک پرې ویده شو او دومره خولې شو چه بستره هم لنده شوه نو آیا د نوموړي سړي بدن او جامې مردارې شوې او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : که چیرته بستره دومره لنده شي چه هغه لندوالی بیرته د سړي بدن او جامو ته ورسیږي نو بیا د سړي بدن او جامې پرې مرداریږي او که نه وي نو نه مرداریږي

قال فی شرح التنویر نام علی فراش نجس فعرق ولم یظهر اثرہ لا یتنجس خانیة. (رد المحتار ج۵، ص۵۱۸)

فقط والله تعالی اعلم **۲۴ ربیع الآخر ۹۷ هجری**

د نجاست تر لګیدلو وروسته د خپریدلو حکم

سوال که چیرته په کوم ځای باندې له درهم څخه کم نجاست ولګیږي او وروسته په هغه باندې د اوبو د لویدلو له وجې له یوه درهم څخه زیات شي نو آیا لمونځ ورسره کیږي او که نه؟ بینوا توجروا

جواب وروسته د اوبو د لویدلو له وجې چه نجاست خپور شي نو لمونځ نه ورسره کیږي. او که چیرته پخپله خپور شي لکه مردار تیل نو په دې کښې اختلاف دی. راجح قول دا دی چه لمونځ ورسره کیږي لیکن د نه جواز قول احوط دی

قال فی العلائیة والعبرة لوقت الصلوة لا الاصابة علی الاکثر نهر. وقال ابن عابدین رحمه الله اولو اصابه ثوبه دهن نجس اقل من قدر الدرهم ثم انبسط وقت الصلوة فزاد علی الدرهم قیل یمنع وبه اخذ الاکثرون کما فی البحر عن السراج وفی المنیة وبه یؤخذ وقال شارحها وتحقیقه ان المعتبر فی المقدار من النجاسة الرقیقة لیس جوهر النجاسة بل جوهر المتنجس عکس الکثیفة فلیتأمل وقیل لا یمنع اعتباراً لوقت الاصابة. قال القهستانی وهو المختار وبه یفتی وظاهر الفتح اختیارہ ایضاً وفی الحلیة وهو الاشبه عندی والیه مال سیدی عبد الغنی وقال فلو کانت ازید من الدرهم وقت الاصابة ثم جفت فخفت فصارت اقل منعت هنا. (رد المحتار ج۱، ص۲۹۲)

فقط والله تعالی اعلم ۲۸ رمضان ۹۷ هجری

د نجاست تر وچیدلو وروسته حکم

سوال: که چیرته د چا په بدن غلیظه نجاست د درهم له وزن څخه زیات ولګیږي لیکن تر وچیدلو وروسته کم شي نو آیا د لمانځه لپاره مانع ګرځي او که نه؟ بینوا توجروا.

جواب: په دې صورت کښې داسې نجاست د لمانځه لپاره مانع ګرځي.

نقل ابن عابدين رحمه الله عن العلامة عبد الغني رحمه الله لو كانت ازيد من الدرهم وقت الاصابة ثم جفت فخفت فصارت اقل منه. (ردالمحتار ج۱، ص۲۹۲) فقط والله تعالى اعلم ۲۶ جمادی الاخر ۹۹ھجری

د سپي په خوله د جوته شوي لوښي د پاکولو طریقه

سوال: که چیرته سپی کوم لوښي ته خوله وروړي نو آیا له خاورو پرته که چیرته یو اځې په اوبو سره پریمینځل شي نو پاکیږي او که نه؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: درې ځله په پریمینځلو سره لوښی پاکیږي لیکن اوه ځله مینځل او خاوره پرې تیرول مستحب دي او دا د سپي د زهرو لپاره علاج هم دی. **فقط والله تعالى اعلم**

۲۸ رمضان المبارک ۹۷ھجری

بنګ پاک دي

سوال: نشه ورکوونکی شی لکه بنګ او داسې نور چه میده شي او د بواسیرو په دانو ولګول شي نو آیا له مینځلو پرته لمونځ ورسره کیږي او که نه؟ او آیا بنګ پاک دي او که ناپاک؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب: بنګ اګر که حرام دي لیکن پاک دي، پرته له مینځلو هم لمونځ ورسره کیږي. فقط و الله تعالى اعلم. ۲۳ شوال ۹۸ھجری

په نجسې غالی باندې د لمدې پښې د کینودلو حکم

سوال: که چیرته غالی په متیازو یا داسې نورو شیانو باندې ککړه شوې او بیا وچه شوې وي او وروسته په همدې ځای باندې څوک پښه کیښږدي نو آیا د پښې له مینځلو پرته لمونځ کیږي او که نه؟ او چه په کومې مصلی وغیره باندې همداسې پښه کیښږدي نو آیا پرې مرداریږي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب: که چیرته پښه دومره لنده وي چه غالی به پرې لنده شي او دومره لندوالی پرې راشي چه بل شی پرې کیښودل شي نو هغه لندوالی هغه شي ته هم ورسیږي نو پښه مرداریږي بیا چه دا پښه په ځای نماز یا مصلی باندې کښودله شي او لندوالی پرې ښکاره شي

Maktaba Tul Ishaat.com

نو مصلی یا جای نماز هم مرداريږي. او که چيرته غالي دومره لنده نه شي نو پښه هم نه مرداريږي.
فقط و الله تعالی اعلم. ۲۸ ذی القعده ۹۸ هجری

د دوبي (جامو مينځونکي) د بدن او جامو حکم

سوال دوبي کالي مينځي او هغه ته پاک او ناپاک او هر ډول کالي راځي. د کالي مينځلو په وخت کښې چه کوم څاڅکي د هغه جامو او بدن ته ور شيندل کيږي نو آيا کالي او بدن ئې پرې مرداريږي او که نه او لمونځ ئې پرته له لامبلو او کالي بدلولو صحيح کيږي او که نه؟ بينوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : چه تر څو پورې د کوم کالي د ناپاکوالي يقين نه وي تر هغه وخته پورې په هغو باندې د ناپاکي حکم نه لګول کيږي. د دې لپاره دوبي پرته له لامبلو له همدغو جامو سره لمونځ کولی شي. فقط و الله تعالی اعلم. ۷ ربیع الآخر ۹۹ هجری

د هغه نجاست تفصيل چه د لمانځه دجواز لپاره مانع (خنډ) ګرځي

سوال : که چيرته د چا په جيب کښې د شرابو بوتل وي نو لمونځ ئې ورسره کيږي او که نه؟ همدارنګه د هغه نجاست پوره تفصيل بيان کړی چه د لمانځه لپاره خنډ ګرځي الله تعالی دې اجر درکړي.

الجواب باسم ملهم الصواب : په نوموړي صورت کښې لمونځ نه کيږي. د دې تفصيل دا دی چه د نجاست په محل کښې درې احتماله دي. مبسوط، ملبوس او محمول. په مبسوط کښې يواځې د دوارو پښو، دوارو لاسونو او دوارو ځنګنونو او تندي د ځای پاکوالی ضروري دی له دې پرته که چيرته په بل ځای کښې که چيرته نجاست وي نو هغه مانع نه دی اګر که بساط (فرش) کوچنی وي. د ملبوس تفصيل دا دی چه که چيرته د لمانځه په حرکاتو سره د هغه نجسه خوا يا نجس طرف حرکت کاوه نو د لمانځه مانع دی او که ئې نه کاوه نو نه دی. محمول که چيرته متمسک بنفسه وي (لکه هګۍ چه د ننه پکښې وينه وي) نو نجاست ئې د لمانځه مانع نه دی او که چيرته متمسک بنفسه نه وي او نجاست ئې په اصلي معدن کښې وي نو هغه هم د لمانځه مانع نه دی او که چيرته په اصلي معدن کښې نه وي نو د لمانځه مانع دی. د شرابو بوتل له همدې ډول څخه دی.

قال فی باب شروط الصلوة من شرح التنوير و طهارة ثوبه و كذا ما يتحرك بحركته او يعدّ حاملاً له كصبي عليه نجس الملم يستمسك بنفسه منع و الا لا كجنب و كلب ان شدّ فمه فی الاصح و مكانه ای موضع قدميه او احدهما ان رفع الاخرى و موضع سجوده اتفاقاً فی الاصح لا موضع يديه و ركبتيه علی الظاهر الا اذا سجد علی كفه كما سيجیء و فی الشامية (قوله و كذا ما) ای شیء متصل به يتحرك بحركته كمنديل طرفه علی عنقه و فی الآخر نجاسة

مانعة ان تحرك موضع النجاسة بحركات الصلوة منع و الالا بخلاف ما لم يتصل كبساط طرفه نجس و موضع الوقوف و الجبهة طاهر فلا يمنع مطلقاً (قوله كصبى) اى و كسقف و ظلة و خيمة نجسة تصيب رأسه اذا وقف (قوله و الالا) اى و ان كان يستمسك بنفسه لا يمنع لان حمل النجاسة حينئذ ينسب اليه لا الى المصلى (قوله كجنب) تنظير لا تمثيل اى فان الجنابة ايضاً تنسب الى المحمول لا الى المصلى ولو كان تمثيلاً للزم اشتراط ان يكون الجنب متمسكا بنفسه بان لا يكون زمناً مع انه غير نجس حقيقة فلو حمل المصلى جنباً لا يمنع صلوته مطلقاً لان نجاسته حكمية فافهم. (قوله و كلب ان شد فمه) لو قال و كلب ان لم يسل منه ما يمنع الصلوة لكان اولى لانه لو علم عدم السيلان او سال منه دون القدر المانع لا يبطل الصلوة و ان لم يشد فمه (الى قول) لو جلس على المصلى صبى ثوبه نجس و هو يستمسك بنفسه او حمام نجس جازت صلوته (الى قوله) و نجاسة اطنه (اى الكلب) فى معدنها فلا يظهر حكمها كنجاسة باطن المسلى كما لو صلى حاملا بيضة مذرة صار محها دما جاز لانه فى معدنه والشئ ما دام فى معدنه لا يعطى له حكم النجاسة بخلاف ما لو حمل قارورة مضمومة فيها بول فلا تجوز صلوته لانه فى غير معدنه و ايضا فيها مهت (قوله اتفاقا فى الاصح) فلا يشترط طهارة موضع الانف لانه اقل من الدرهم كما فى شرح المنية. (قوله على الظاهر) اى ظاهر الرواية كما فى البحر لكن قال فى منية المصلى قال فى العيون هذه رواية شاذة و فى البحر و اختار ابو الليث ان صلوته تفسد و صححه فى العيون آه. و فى النهر و هو المناسب لاطلاق عامة المتون و ايده بكلام الخانية قلت و صححه فى متن المواهب و نور الايضاح و المنية و غيرها فكان عليه المعول و قال فى شرح المنية و هو الصحيح لان اتصال العضو بالنجاسة منزلة حملها و ان كان وضع ذلك العضو ليس بفرض. (ردالمحتار ج۱ ص۳۷۳) فقط والله تعالىٰ اعلم ۱۹ صفر ۷۶ هجری

د ویده سړي لاړې پاکې دي

سوال د خوب په حالت کښې چه د خپنو لاړي بهيږي زيد وايي چه په دې سره جامې مرداريږي آيا د زيد دا خبره صحيح ده او که نه؟ بينوا توجروا.

جواب دا لاړې پاکې دي او جامې پرې نه مرداريږي.

لعاب النائم طاهر سواء كان من الفم او منبعثا من الجوف عند ابى حنيفة و محمد رحمهما الله تعالىٰ وعليه الفتوى. (عالمگيرية ج۱ ص۴۶) فقط والله تعالىٰ اعلم ۴ رجب المرجب ۹۹ هجری

Maktaba Tul Ishaat.com

فصل فی الاستنجاء

د استبراء معهوده طريقه

سوال په لوټې سره د متيازو د څاڅکو د وچولو معهوده طريقه کومه چه نن صبا رواج ده آيا په دې طريقې سره د څاڅکو وچول ضروري دي او که چيرته په دې طريقې سره څاڅکي وچ نه شي نو لمونځ صحيح کيږي او که نه؟ که چيرته دا طريقه ورته شرط وي نو نبي کريمﷺ او صحابهٔ کرامو ﷺ د دې ثبوونه ولې نه ده کړې او صحابهٔ کرامو ﷺ ولې دا طريقه نه ده غوره کړې؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالى د متيازو د څاڅکي د وچولو دا معهوده طريقه بيان کړې دې چه وجه ئې ځينې علماء کرام دا بيانوي چه په مخکښې زمانه کښې د خلکو مثانې قوي وې نو ځکه د څاڅکو د راتللو احتمال موجود نه وو. په دې زمانه کښې د خلکو په مثانه کښې هغه قوت پاتې نه دی. د دې لپاره په طريقې سره د څاڅکو د پاکوالي ضرورت مخې ته راغی لهذا د فقهاء کرامو رحمهم الله بيان شوې دا طريقه د نبي کريمﷺ او صحابهٔ کرامو ﷺ په قول او عمل باندې زياتوالی نه دی چه بدعت ورته وويل شي بلکه د زمانې د تغير او بدلون پر بناء د موجوده زمانې د ضرورت په لحاظ سره د پاکوالي او صفائي د يوې طريقې له وجې دا هم لکه په حديثو باندې د عمل کولو غوندې ګڼل کيږي

نوموړې وجه تر دې پوښتنې لاندې راځي چه ترمتيازو وروسته د څاڅکو راتلل د مثانې د کمزورۍ له وجې نه وي بلکه د مثانې د کمزورۍ له وجې چه کوم عارض سړي ته پيښيږي د هغه اثر دا وي چه د تږخې. پرنجې يا ټوپ وهل او داسې نورو سره څاڅکی را ووځي او چا ته چه دا مرض لګيدلی وي هغه ته د استبراء معهوده طريقهٔ هيڅ ګټه نه ورکوي. له متيازو وروسته د لندوالي په نظر راتلل د مثانې کمزوري نه وي بلکه د متيازو د نلۍ اوږدوالی او د هغه موړونه د دې باعث ګرځي. د طبّي نقطهٔ نظر له مخې د دې خبرې تر منلو برسيره په دې باندې دا دليل هم دی چه حضراتو فقهاء کرامو رحمهم الله تعالى د ښځو لپاره د استبراء دا طريقه نه ده ليکلې بلکه دا طريقه ئې يواځې د سړو لپاره مخصوصه کړې ده

قال ابن عابدين رحمه الله تعالى (قوله يجب الاستبراء الخ) و لعلها ان المرأة كالرجل الا فى الاستبراء فانه لا استبراء عليها بل كما فرغت تصبر ساعة لطيفة ثم تستنجي ومثله فى الامداد. (الشامية ج١،ص٣١٩)

له دې ځخه ثابته شوه چه د استبراء د دې معهودې طريقې علت د مثانې کمزوري نه ده ځکه چه که چيرته دا علت واى نو دا حکم به د ښځو لپاره هم واى. په ښځو کښې لکه څرنګه چه د متيازی

نلۍ اوږده او مور لرونکي نه ده نو د دې لپاره ئې هغوی ترې مستثنی کړي دي
چه کله د استبراء علت دا شو نو د معهودې طريقې په ځای يوه بله آسانه طريقه غوره کېدلی شي او هغه دا چه له متيازو څخه تر فارغيدو وروسته لومړی دې د غټو متيازو له ځای څخه د خټو خوا ته رګونه کش کړی شي او بيا دې د متيازو نلۍ کش کړی شي نو په منځ کښې چه کوم لندوالی وی هغه به ووځي او تر دې وروسته به د ځاځکو د راتللو هيڅ احتمال پاتې نه شي ما څو ځله دا تجربه کړې ده چه په طريقې سره تر استبراء وروسته مې په ډېره تيزي سره سل ګامه اخيستي. و مې ټوخل. ټوپ مې وواهه. منډې مې ووهلي او څو څو واره کښيناستم او جګ شوم نو سره له دې هم هيڅ لندوالی مې په نظر را نه غی
له دې تحقيق څخه وروسته د اصل اشکال خوا ته بيا را ګرځو چه د نبي کريمﷺ په زمانه کښې خو هم دا علت موجود وو نو ده ﷺ د داسې ډول استبراء حکم ولې نه دی ورکړی او صحابهٔ کرامو رضی الله عنهم دا ولې نه دي په ځای کړي. د غور تر کولو وروسته د دې دا ځواب ذهن ته راځي چه شريعت د عامې ابتلاء په موقع کښې لږ غوندې نجاست معاف کړی دی لکه څرنګه چه ئې د متيازو د ستني د سر غوندې ځاځکي. په بيت الخلاء کښې د مچانو په ګندګۍ باندې کښيناستل او بيا د سړي په بدن او جامو باندې کښيناستل او ختې او داسې نور ئې معاف کړي دي د دې قانون تقاضا دا ده چه د استبراء د يوې طريقې استعمالول هم ضروري نه دي بلکه په خپل وخت کښې لندونکي نجاست لرې په لوټې يا اوبو سره پاکول کافي دي او وروسته که څېرته په داسې ډول سره څه لندوالی ورسيږي چه احساس ئې نه کيږي نو هغه شرعاً معاف دی. سره له دې لکه څرنګه چه په احاديثو کښې د استبراء ډېر تاکيد او له متيازو څخه په نه ځان ساتنې باندې سخت وعيد راغلی دی د دې لپاره د احتياط تقاضا دا ده چه په پورتنۍ طريقې سره د استبراء اهتمام بايد وکړی شي يعنې د متيازو نلۍ دې کش کړی شي او رطوبت يا لندوالی دې و ايستل شي له دې وروسته دې په لوټې يا اوبو سره استنجاء وشي بهتره دا ده چه لومړی په لوټې سره نجاست لرې کړی شي او بيا اوبو استعمال شي. ليکن ننن صبا په ښارونو کښې د بيسن يا ليټرين د سيستم له وجې د لوټې استعمالول د ډېر تکليف سبب جوړيږي يعنې د لوټې په اچولو سره د اوبو نل بنديږي کوم چه بيا د ډېرې بد بويۍ او ضرر رسولو سبب جوړيږي. بيا ئې په پاکوالي کښې ډېر تکليف پېښيږي له دې وجې په داسې ځايونو کښې هيڅکله لوټه مه استعمالوی. د لوټې استعمال مستحب دی ليکن ځان او نور خلک په تکليف کښې اچول حرام دي د کوم مستحب کار لپاره په حرامو کښې ځان اچول جائز نه دي البته د پاکوالي په غرض سره چه کوم جاذب کاغذ په بازار کښې پيدا کيږي د هغه استعمال جائز دی
له متيازو څخه د ځان ساتنې اهتمام کول له شک او شبهې پرته مؤکد دی ليکن په دې کښې

Maktaba Tul Ishaat.com

ډیر شدت یا غلو کول د شریعت له مخې صحیح نه دي. په صحیح البخاري کښې دي چه حضرت ابو موسی اشعري رضي الله عنه د متیازو په باره کښې به ډیر له شدت یا سختي څخه کار اخیست. حافظ بدر الدین عیني رحمه الله د دې په شرح کښې لیکلي دي چه ابو موسی اشعري رضي الله عنه د متیازو د څاڅکو څخه د ځان ساتني په غرض په بوتل کښې متیازې کولې. لیکن د ده دا شدت نورو صحابه کرامو رضي الله عنهم ته خوند نه ورکاوه چنانچه په صحیح البخاري کښې په دې باندې له حضرت حذیفه رضي الله عنه څخه اعتراض منقول دی.

كان ابو موسى الاشعرى رضي الله عنه يُشدّد فى البول و يقول ان بنى اسرائيل كان اذا اصاب ثوب احدهم قرضه فقال حذيفة رضي الله عنه ليته امسك اتى رسول الله ﷺ سباطة قوم فبال قائماً (بخارى شريف ج۱،ص۳۶)

و قال الحافظ العينى رحمه الله (قوله يُشدّد) جملة فى محل النصب على انه خبر كان و معناه كان يحتاط عظيماً فى الاحتراز عن رشاشته حتى يبول فى القارورة خوفاً ان يصيبه من رشاشته شئ. (عمدة القارى ج۳،ص۱۳۸)

د حضرت شاه عبد العزيز رحمه الله فتوى

د مروجې طریقې استبراء پرېښودونکي خلکو ته چه کوم خلک بدعتي وايي نو دا یواځې د دې ظاهر بیني دلې له مبالغاتو څخه دی او دا د اعتبار وړ نه دي. په بخاري شریف او د هغه په شروحو کښې راغلي دي چه ابو موسی اشعري رضي الله عنه چه کله د قبر د عذاب حدیث واورید نو له دې وجې څخه نې متیازې ډیرې په احتیاط کولې تر دې پورې چه کله به د متیازو ضرورت ورته پیدا شو نو د متیازو ځای به ئې بوتل ته ور دننه کړ او په بوتل کښې به ئې متیازې وکړې د دې ویرې له وجې چه داسې نه وي چه بدن یا جامو ته مې والوځي. نو حذیفه رضي الله عنه د انکار په توګه هغه ته وویل چه ما ولیدل چه د خدای پیغمبر ﷺ د یوه قوم ډیران ته ولاړ او په ولاړې ئې تقاضا وکړه او په دې کښې د اشبهه نشته چه په ولاړې متیازې کولو کښې د څاڅکو د لویدلو ګومان دی. او له تجربې څخه دا څرګندیږي چه کله په استبراء کولو کښې مبالغه وشي نو له مثانې څخه متیازې نورې هم راځي او مثال ئې دا دی چه کله شیدې لوشل کیږي نو.د څناور له تي څخه شیدې راځي او چه کله لوشل بند شي نو شیدې هم ودریږي. (فتاوی عزیزي ج۲، ص۱۴۰)

د حضرت حكيم الامت تهانوي رحمه الله وينا

حضرت خواجه صاحب عرض وکړ چه ما ته په استنجاء کښې ډیر وسواس لویږي. په ډیر ځنډ سره په مشکله څاڅکي وچیږي او له لاس لګولو سره خامخا څه نا څه څاڅکی را ووځي. وئې فرمایل چه داسې هیڅکله مه کوی. په معمولي توګه د استنجاء په وهلو سره ذکر پریمینځی په

عوارف المعارف نومي كتاب كښې ليكلي دي چه دا د تي غوندې مثال لري چه څومره لاس پرې را کاږې څه نا څه شيدې ترې را ووځي او که ئې همداسې پرېږدې نو هيڅ ترې نه راووځي حضرت خواجه صاحب عرض وکړ چه وروسته بيا څاڅکی را ووځي و ئې فرمايل چه هيڅ فکر مه کوی اګر که وروسته د لمونځونو بيرته را ګرځول دربانديې لازم شي ليکن تر څو پورې چه په تکلف او زور سره د وسوسي خلاف ورزي و نه کړې دا مرض درنه نه ورکيږي له دې وجې څخه تاسو په ډير تکليف کښې يې خواجه صاحب عرض وکړ چه د لنډوالي له وجې د يوه وخت په اوداسه کښې د بل وخت د اوداسه لپاره شک را لويږي او له دې وجې څخه رومال يا دسمال هم مينځم و ئې فرمايل چه مه اودس کوی او مه رومال مينځې ځو ورځې لږ په تکلف سره له دې څخه د توجه اړولو په صورت کښې وسواس له منځه ځي. ‹ملفوظات کمالات اشرفيه ص۱۹۸ ملفوظ۸۰۷›

له دې څخه ثابته شوه چه په استبراء کښې زيات شدت او سختي د شريعت له مخې له بدوالي برسيره د صحت لپاره هم نقصاني دی او د ذهني انتشار او دماغي پريشانيو سبب هم دی فقط و الله تعالى اعلم. ۲۹ جمادی الاولی ۹۶ هجری

په استنجاء کښې يواځې په لوټې باندې د اکتفاء کولو حکم

سوال. له وړو يا غټو متيازو څخه وروسته که چيرته په لوټي سره استنجاء وشي او د استنجاء ځای په اوبو پرې نه مينځل شي او بيا اودس وکړي نو آيا لمونځ ئې کيږي او که نه همدارنګه خيني خلک د متيازو تر کولو وروسته يواځې لاس مينځي او بيا په خوړلو مشغوليږي په داسې حال کښې چه اوبه هم موجودې وي. شرعاً د دې حکم څه دی؟ بينوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب که چيرته متيازې له مخرج څخه تجاوز کړی وي او دا تجاوز له يوه درهم ‹قطر - ۱۰۱ انچه - ۲/۷۵ سانتي متره او تولی اندازه ئې -۰/۹۵ انچه - ۵/۹۴ سانتي متر› څخه زيات نه وي نو بيرته له مينځلو يواځې د لوټي په استنجاء سره لمونځ کيږي. او د غټو متيازو حکم دا دی چه په لوټې سره تر استنجاء وروسته که چيرته له مخرج څخه د تجاوز کوونکي نجاست وزن يو مثقال ‹۵ ماشه - ۴/۸۶ ګرام› يا تر دې کم وي نو لمونځ کيږي اګر که په خړيدو کښې له يوه درهم څخه هم زيات وي

قال في العلائية (و يجب) اى يفرض غسله (ان جاوز المخرج نجس) مانع و يعتبر القدر المانع لصلاة فيما وراء موضع الاستنجاء لان ما على المخرج ساقط شرعاً و لهذا لا تكره الصلوة معه و في رد المحتار (قوله و لهذا الخ) استدلال على سقوط اعتبار ما على المخرج و فيه ان ترك غسل ما على المخرج انما لا يكره بعد الاستجمار كما عرفته لا مطلقاً. (رد المحتار ج۱ ص۳۱۴) و في انجاس التنوير و عفى عن قدر درهم و هو مثقال في كثيف. و في

الشامیة ان قدر الدرهم من الکثیفة لو کان منبسطاً فی الثوب اکثر من عرض الکف لا یمنع کما ذکره سیدی عبدالغنی. (ردالمحتار ج۱،ص۲۹۳)

یواځې لاس مینځل او بیا خوراک کول جائز دي لیکن له مخرج څخه تجاوز کوونکی نجاست که چیرته د درهم له اندازې څخه زیات وي نو له عذر پرته ئې نه مینځل مکروه تحریمي دي او که چیرته په اندازه د درهم یا تر دې کم وي نو بیا ئې نه مینځل مکروه تنزیهي دي فقط و الله تعالی اعلم ۲۳ جمادی الاولی ۹۳ هجری

تر اوداسه وروسته د استنجاء کولو حکم

سوال که چیرته له استنجاء څخه وروسته اودس وشي او وروسته په یاد کښې د راتلو په صورت کښې استنجاء ووهل شي نو آیا اودس صحیح دی او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب لومړی اودس ئې صحیح دی او د دوباره کولو ضرورت ئې نشته فقط و الله تعالی اعلم ۵ ربیع الآخر ۹۲ هجری

(تفصیل ئې د احسن الفتاوی په تتمه کښې راځي انشاء الله تعالی)

په کاغذ سره د استنجاء کولو حکم

سوال په زاړه کاغذونو یا پښتو، اردو او انګریزي اخبارونو باندې د کوچنیانو د نجاست پاکول یا د دسترخوان په ځای استعمالول جائز دي او که نه؟ بینوا توجروا

الجواب باسم ملهم الصواب کاغذ لکه څرنګه چه د علم د حاصلولو یو آله ده له دې امله ئې احترام او درناوی لازم دې اګر که سپین یا څه پکښې لیکلي وي په کاغذ سره نجاست پاکول یا د دسترخوان کار ترې اخیستل د بې حرمتی له وجې مکروه تحریمي دي البته هغه جاذب کاغذ کوم چه یواځې د استنجاء په غرض سره جوړیږي او د لیکلو په کار نه راځي او قیمتي هم نه وي په هغه سره استنجاء وهل جائز دي

قال فی التنویر و کره بعظم (الی قوله) وشیء محترم. و قال ابن عابدین رحمه الله تحت (قوله وشیء محترم) و کذا ورق الکتابة لصقالته و تقومه و له احترام ایضاً لکونه آلة العلم و لذا علله فی الخانیة بأن تعظیمه من ادب الدین (الی قوله) و مفاده الحرمة بالمکتوب مطلقاً و اذا کانت العلة فی الابیض کونه آلة للکتابة کما ذکرناه یؤخذ منها عدم الکراهة فیما لا یصلح لها اذا کان قالعاً للنجاسة غیر متقوم. (ردالمحتار ج۱،ص۲۱۵) فقط و الله تعالی اعلم ۱۴ جمادی الاولی ۹۲ هجری

له استنجاء څخه د عاجز سړي حکم

سوال یوه مریضه ښځه ده چه یوه پښه ئې ماته شوي ده. د اوداسه کولو په وخت کښې په اندامونو اوبو په بل چا باندې اچوي. البته د اوداسه اندامونه پخپلو لاسونو مینځلی شي لیکن د استنجاء د کولو په وخت کښې ډیر تکلیف برداشتوي. په باقاعده توګه یو بل څوک هغه له خپل ځایه پورته کوي او بیا په ډیر تکلیف سره نوموړې مریضه پخپله استنجاء کوي یا تر کټ لاندې یو لوښی کښیږدي او استنجاء وهي. اوس پوښتنه دا ده چه آیا د داسې مریض لپاره استنجاء معاف کیدلی شي او که نه اګر که نه لاندیني عبارتونو څخه نه جواز څرګندیږي لیکن بیا هم ستاسو د حضرت پوهه او فراست بل شی دی.

فی الشامیة (کمریض الخ) فی التاتارخانیة والرجل المریض اذا لم تکن له امرأة ولا امة وله ابن او اخ وهو لا یقدر علی الوضوء قال یوضئه ابنه او اخوه غیر الاستنجاء فانه لا یمس فرجه ویسقط عنه والمرأة المریضة اذا لم یکن لها زوج وهی لا تقدر علی الوضوء ولها بنت او اخت توضئها ویسقط عنها الاستنجاء آه. ولا یخفی ان هذا التفصیل یجری فیمن شلت یداه لانه فی حکم المریض (شامیة فصل فی الاستنجاء ج۱، ص۲۵۰) و فی العالمگیریة لو شلت یده الیسری ولا یقدر ان یستنجی بها ان لم یجد من یصب الماء لا یستنجی وان قدر علی الماء الجاری یستنجی بیمینه کذا فی الخلاصة. (عالمگیریة ج۱، ص۴۹، باب الاستنجاء)

وړاندیزدا دی چه له نوموړي عبارت څخه د استنجاء معاف کیدل په هغه وخت کښې څرګندیږي چه کله په استنجاء باندې څوک قدرت و نه لري او لاسونه ئې شل یا پرې وي، همدارنګه یو بل څوک هم نه وي چه په هغه باندې اوبو واچوي لیکن زمونږ څه پوهه ده د دې لپاره پخپلې ګرامي رأیې باندې په واضحه توګه د مطلع کیدو په صورت کښې د مسئلې صحیح حکم ولیکی؟ بینوا توجروا.

الجواب باسم ملهم الصواب : ستاسو خیال صحیح دی په دې صورت کښې استنجاء معاف نه ده البته که چیرته ئې دواړه لاسونه شل وي یا ئې یو لاس شل وي او بل څوک د اوبو اچولو والا نه وي او جاري اوبو هم نه وي چه پکښې کښیني او په روغ لاس باندې استنجاء ووهي او د ښځې خاوند یا د نارینه خپله بي بي هم نه وي چه استنجاء ور ووهي نو بیا استنجاء معاف ده. فقط و الله تعالی اعلم.

۵ صفر سنه ۹۸ هجري

تمت بالخیر

اول جلد ختم شو ولله الحمد اولاً واخراً وظاهراً وباطناً

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وعلی اله وصحبه وسلم اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین

Maktaba Tul Ishaat.com

د موضوعاتو فهرست

عنوان | صفحه

تذکرة المؤلف ۳
تمهید (طبع جدید) ۲۷
تقدمه (اول اشاعت) ۳۱
کتاب الایمان والعقائد ۳۲
د یو سړی دا وئیل چه پیغمبر (ص) ماته فرضی مونځ معاف کړی دی ۳۲
اولیاء الله لره متصرف او عالم الغیب ګڼل ۳۳
د قبر ښکلول ۳۴
روژه خور کافر نه دی ۳۵
په رمضان کښې د ښکاره خوراک خوړلو والا حکم ۳۵
د علم او د اهل علم اهانت کفر دی ۳۶
پردې لره بد ګڼل کفر دی ۳۶
ګناهونو باندې فخر کول کفر دی ۳۷
په رساله د «التلقین والهدایة لمن انکر الکرامة» باندې تبصره ۳۷
سپوږمۍ ته رسیدل د شریعت خلاف نه دی ۳۸
ږیرې لره بد ګڼل کفر دی ۳۹
د ختم نبوت په مسئله باندې یوه خوندوره مناظره ۴۰
قادیانیانو سره د تعلقاتو لرلو حکم ۴۳
د حضرت عیسیٰ علیه السلام د شهادت عقیده لرل کفر دی ۴۴
د صفر په میاشت کښې واده لره منحوس ګڼل ۴۵
«لی خمسة اطفی بها» شرک دی ۴۵
تحقیق د «وما اهل به لغیر الله» ۴۵
د سائبې تحقیق ۴۷
نجومی ته لاس ښودل ۴۹

د ترور د خوئ نه پردې کولو له بدګنل کفر دې	۵۱
جی ایم سید په کفرکښې جید	۵۱
نور اوبشریت	۵۲
مسلمان ته کافر ونیل کفر دې	۵۳
رسائل	۵۴
د ایمان اوکفر معیار	۵۴
د مسلمان تعریف	۶۲
د اهل قبله تکفیر	۶۶
د بحث خلاصه	۶۷
د شیعه ګانو حقیقت	۶۸
آیا شیعه ګان مسلمانان دی	۶۸
د تحریف قرآن عقیده	۶۸
تقیه	۷۵
مسئله د بداء	۷۵
د شیعه ګانو تکفیر په خپله د هغوئ له کتابونو نه	۷۶
د اهل تشیع په خپل مینځ کښې لعن او طعن	۷۸
له اهل بیت سره دبمنی	۷۹
آیا شیعه ګان اهل کتاب دی	۸۱
د زندیق احکام	۸۲
د شیعه ګانو په کتابونو کښې د شیخینو او د نورو صحابه کرامو رضی الله عنهم تعریف	۸۳
د متعې فضائل	۸۴
شیعه ګانو ته اهمه مشوره	۸۸
یو اعتراض او دهغې حل	۸۹
د تقیه حقیقت	۸۹
د اهل تشیع امتحان	۹۰
د شیعه ګانو اهم کتابونه	۹۰
د زړه د راز معلومولو عجیبه أصول قاعده کلیه	۹۲
د حضرت مفتی صاحب د یو شیعه مجتهد سره مناظره و د مجتهد صحبت	۹۴
د صلحې رومبنۍ طریقه	۹۵

Maktaba Tul Ishaat.com

رومبني مركز الله تعالى ٩٥
دويم مركز رسول الله صلى الله عليه وسلم ٩٥
دريم مركز د حضور صلى الله عليه وسلم اولاد ٩٥
څلورم مركز حرمين شريفين ٩٦
پنځم مركز قرآن مجيد ٩٦
د صلحې دويمه طريقه ٩٦
دريمه طريقه ٩٧
حاضرينو ته خطاب ٩٩
د انكار حديث فتنه ١٠٠
مقصد څوك دي ؟ ١٠١
ناپاك عزائم ١٠٣
ګندګی نه پټيږي ١٠٣
د رسول الله صلى الله عليه وسلم د لمنې پرېښودو كې خلك به ګوتې مروړي ١٠٥
په دنيا كښې ډير لوئ احمقان پراته دي ١٠٦
دخوفناكې فتنې په مقابل كښې اودريږئ ! ١٠٦
آيات بينات ١٠٧
د رسول الله صلى الله عليه وسلم احاديث ١١٥
د اُمت اجماع ١١٩
عقل سليم ١١٩
د احاديثو تدوين ١٢٣
د منكرين حديث تذبذب ١٣٢
ضميمه ١٣٣
دمنكرين حديث په متضادو نظرياتو باندې يو نظر ١٣٣
د اولې نظريې باطلوالي ١٣٤
عقلى دلايل ١٣٧
د دويمې نظريې باطلوالي ١٤٠
عقلى دلايل ١٤٠
د دريمې نظريې باطلوالي ١٤١
عقلى دليل ١٤٣

ارغام العنيد فی ميراث الحفيد	۱۴۸
دنمسی ميراث	۱۴۸
د ميراث په أصولو باندې دمنكرينِ حديث د اعتراضونو جوابونه	۱۶۶
الرجوم الشهابيه علی الفرقة الذكرية والاباضية	۱۷۹
ذكري فرقه	۱۷۹
مهدوی فرقه	۱۸۰
مهدی جونپوری	۱۸۰
د مهدی كيدلو دعوی او سلاطينوته دعوت نامه	۱۸۱
د مهدويت درجې	۱۸۲
ذكري مذهب	۱۸۴
د ذكريانو عقائد	۱۸۴
دين يا مذهب	۱۸۶
د عباداتو ذكری تخيّل	۱۸۶
چوګان يا مذهبی رقص	۱۸۷
ذكري كافر دی	۱۸۸
آمدم بر سر مطلب (خپل مطلب ته راتلل)	۱۸۸
اباضی فرقه	۱۸۸
ازالة الريب عن مسئلة علم الغيب	۱۹۰
د علم غيب په مسئله باندې مفصل تحقيق	۱۹۰
علم غيب سره متعلق دصحابه كرامو رضی الله عنهم عقيده	۱۹۵
دامام ابو حنيفه رحمه الله عقيده	۱۹۷
دامام مالك رحمه الله عقيده	۱۹۷
د فقهاء كرامو رحمهم الله عقيده	۱۹۷
يو څو زړه راښكونكي نكتې	۱۹۷
د اهل بدعت د دلائلو حقيقت	۱۹۹
دعلم غيب نفی سره متعلق د اهلِ بدعت د مشرانو عبارات	۲۰۱
د علم غيب كلی د عقيدې حكم	۲۰۱
د تيرې شوې خبرې متعلق يو بل سوال	۲۰۲
د ګډ په صورت كښې شرمخ (يعنی ديندار انجمن)	۲۰۴

Maktaba Tul Ishaat.com

صدیق دیندار چن بسویشور ۲۰۷
دیندار تولګي ۲۰۸
وضع، قطع (وضعیت او کیفیت) ۲۰۹
اقتباسات ۲۰۹
چن بسویشور او مرزا غلام احمد قادیانی ۲۱۰
موعود یوسف ۲۱۱
دیوسف موعود کیدلو دعوي یو بل اړخ ۲۱۳
مهدی آخر الزمان ۲۱۴
د تازه ګل غوړیدل ۲۱۵
په حضور صلی الله علیه وسلم باندي تهمت ۲۱۷
دمثیل موسی علیه السلام کیدلو دعوی ۲۱۷
هر رنګ یی چه غواړي په هغه جامو کښي پټ دي ۲۱۷
د یوي وني نیولي میوي ۲۱۸
د دیندار انجمن والو امتحان ۲۱۹
د حضور صلی الله علیه وسلم دویم بعثت ۲۲۱
د بروز محمد تشریح ۲۲۲
دبسویشور په دربار کښي د نبیانو اجتماع ۲۲۲
د بی ادبی انتهاء دي وکړه ۲۲۳
جنت نه بي کاره کور ۲۲۴
راز ښکاره شو ۲۲۵
مجهد اوتار ۲۲۵
هیڅ یو مسلمان (د دوی په عقیده) د نبیانو نه کم ندي ۲۲۶
د ظلم د پاسه ظلم ۲۲۹
د صحابه کرامو طبقه بندی ۲۲۹
شمس الضحی ۲۳۰
لتنذر قومًا لدًا ۲۳۰
تبلیغ او هجرت حرام دي ۲۳۱
ګهن چکر ۲۳۱
فکر وکړئ ۲۳۲

تفسیر نقطي	۲۳۲
د قرآن کریم نزول	۲۳۴
ظالم (بد ذات. بد کار)	۲۳۴
په مقام محمود باندې قبضه کول	۲۳۵
د قیصر او کسرئ هلاکت	۲۳۷
سخته نا انصافي	۲۳۸
د قیامت تصور	۲۳۸
رحمة للعالمین	۲۳۸
د شفاعت او قیامت مالك	۲۳۹
د فلاح او کامیابۍ لاره	۲۳۹
د الله مظهر او خدائي اختیارات	۲۴۰
العیاذ بالله	۲۴۱
الله پاك د چن بسویشور (علیه ما علیه) په صورت کښې	۲۴۱
ناپاك عزائم	۲۴۱
د الله پاك دیدار اصف نګر حیدر آباد دکن کښې	۲۴۲
الله د چن بسویشور په شکل کښې	۲۴۲
د آخرنو سردار	۲۴۳
د قادیانیانو سره زاړه تعلقات	۲۴۳
قادیاني اختلافات	۲۴۴
د خلیفه قادیان اصلاح	۲۴۵
لنګایت	۲۴۵
مسیح ګر او دهغه خانقاه	۲۴۶
پیغمبر جوړونکي پوهنتون	۲۴۷
د مثال په طور مساوات	۲۴۷
د انبیاؤ ۳۱۸ زړونه	۲۴۸
د مړو ژوندي کوونکي	۲۴۸
د مشورې مجلس	۲۴۹
علوم شرعي کښې صفر	۲۴۹
مامور وقت څوك وؤ ؟	۲۴۹

Maktaba Tul Ishaat.com

په پرده کښې ئی پرېږده ٢٥٠
دا مبهم حل کړئ ٢٥٠
مبهمات مهملات ... واهيات ٢٥٠
دريو لره ځلورو کولو والا نبی ٢٥١
قادياني نشان ٢٥١
چن بسویشور او د قادیان خلیفه ٢٥٢
د ميا محمود نور تقديس او صفات .. ٢٥٥
۴٢٥٧ دروغ ٢٥٥
د دروغو ريکاډ ئی مات کړو ٢٥٥
دچن بسويشور منلو والا دجالانو مختصر فهرست ٢٥٦
دا فتنه بيا را پورته کولي کيږی ٢٥٦
شوګر کوټيډ ټيلبټس ٢٥٧
نشر او اشاعت کښې د ديندار انجمن دمکر يو مثال ٢٥٧
د حکومت نه درخواست ٢٥٩
د عوامو په خدمت کښې درخواست ٢٥٩
زبردست شهادت ٢٦٠
ديندار انجمن والو ته همدردانه پيشنهاد ٢٦١
خما بي لاري شوو ملګرو ! ٢٦١
سنان القنا على محل الربا ٢٦٢
ربا (سود) سره متعلق د متجددينو د نظرياتو ترديد .. ٢٦٢
د ربا (سود) تعريف ٢٦٢
د ربا اقسام ٢٦٢
د متجددينو نظريات ٢٦٢
د بانکي نظام د تباهی کارونه ٢٧٠
د سرمايه دارئ دويم ګذار ٢٧١
د سرمايه دارئ آخري هلاکونکي ګذار ٢٧٢
د شريعت عادلانه نظام ٢٧٣
مودودی صاحب او د اسلام تخريب ٢٧٤
جماعت اسلامی ٢٧٥

د معیارِ حق په تعین کښې مغالطه ۲۷۶
کوم طرف ته بې لارې روان یئ؟ ۲۷۸
معیار حق ۲۷۸
آیات بینات ۲۷۸
احادیث مبارکه ۲۷۹
عقل سلیم ۲۸۰
د افهام او تفهیم دپاره ضروری امور ۲۸۱
د اهل حق جماعت ۲۸۲
یوفن هم بغیر د استاذ نه حاصلیدلې نشی ۲۸۲
د جماعت اسلامی چل او فریب ۲۸۳
تخریبی کار کردګی ۲۸۴
دصحابه کرامو رضی الله عنهم توهین ۲۸۴
د انبیاء کرامو علیهم السلام توهین ۲۸۶
قرآن غائب ۲۸۷
اصول حدیث (د دوئ په نیزد) یوه افواه ده او بې فائدې دی ۲۸۸
نحن رجال وهم رجال ۲۸۹
د جماعت اسلامی نه سوا باقی ټولې طریقې غلطې دی ۲۹۰
جماعت اسلامی څه غواړی؟ ۲۹۰
د مودودی مذهب ۲۹۱
تقلید دګناه نه هم بد تر دې ۲۹۲
د نوی اسلام جوړول ۲۹۲
د امیر مقام ۲۹۲
تقلید او غلامئ کښې فرق ۲۹۳
حکمتِ عملی ۲۹۳
مودودی صاحب او ارکان اسلام ۲۹۴
مودودی صاحب او مرکزِ اسلام ۲۹۴
مودودی صاحب او ږیره ۲۹۴
مودودی صاحب او زکوة ۲۹۵
مودودی صاحب او جمع بین الاختین ۲۹۵

Maktaba Tul Ishaat.com

مودودی صحب او متعه	۲۹۵
مودودی صاحب او دجال	۲۹۶
مودودی صاحب او تقیه	۲۹۶
قابل غور او فکر	۲۹۶
مودودی صاحب د شیعه گانو پیشوایانو په نظر کښې	۲۹۷
مودودی صاحب او اعتزال	۲۹۸
آیا مودودی صاحب مذهب اهل سنت باندې دې ؟	۳۰۰
له مودودی صاحب نه صرف یو دوه سوالونه	۳۰۲
معذرت	۳۰۳
د جماعت اسلامی د کسانو دپاره دفکر کولو وقت	۳۰۳
نیل الفضیة بسؤال الوسیلة	۳۰۴
د وسیلې ثواب	۳۰۴
د غیر مقلدینو امام شوکانی	۳۰۶
الحاق	۳۰۷
باب رد البدعات	۳۰۸
د جنازې د مونځ نه پس دعا	۳۰۸
د جمعې د اذان نه بس الصلوة سنت رسول الله ونیل	۳۰۸
په قبر باندې اذان کول	۳۰۹
جنازې سره په زوره کلمه ونیل	۳۰۹
دعا کښې په زوره درود شریف او «ان الله وملائکته -الخ» لره ضروری گڼل	۳۰۹
د تیر شوی په شان بل سوال	۳۱۰
درې خلې د دعاغوښتلو التزام	۳۱۵
د نوافلو نه پس اجتماعی دعا	۳۱۵
د مونځ نه پس په اوچت آواز سره اوږده دعاء	۳۱۷
د مروج میلاد تحقیق	۳۱۸
د اسقاط مروجه حکم	۳۱۹
د تیر شوی سوال په شان بل سوال	۳۱۹
یوځائ کیدلو سره جهراً ذکر کول او وجد کښې راتلل	۳۲۰
د مړی په سینه باندې دشهادت کلمه لیکل	۳۲۱

د دفن نه پس لازمًا دري خلې دعا غوختل	۳۲۱
د دفن نه پس لاس اوچتولوسره دعاکول بدعت دی	۳۲۲
د تیر په شان بل سوال	۳۲۲
د اختر مونځ نه پس مصافحه (ستړی مشی) کول	۳۲۳
د اختر مونځ نه پس مصافحه او معانقه	۳۲۳
د مونځونو نه پس مصافحه	۳۲۴
د اهلِ میت د طرف نه د دعوت رسم	۳۲۵
د مړی له طعام سره متعلق د یوحدیث جواب	۳۲۷
د مړی طعام سره متعلق د بعضې عبارتونو جواب	۳۲۸
د صفر په آخری چهارشنبه کښې ښائسته خوراک پخول	۳۲۹
د دم په غرض اجتماعی ختم	۳۲۹
مروجه قرآن خوانی	۳۳۰
د بیمارئ د شفا نه پس د قرآن ختم کول	۳۳۰
د تقریب په افتتاح کښې د قرآن د ختم رسم	۳۳۰
د ایصالِ ثواب دپاره د اجتماع اهتمام	۳۳۱
مروجه صلوٰة اوسلام	۳۳۱
د تیر شوی په شان بل سوال	۳۳۲
د مخکنی په شان بل سوال	۳۳۳
د خوراک نه پس لاس اوچتولوسره اجتماعی دعا	۳۳۴
د تیر شوی په شان بل سوال	۳۳۵
تپوسانو ته غوښه غورزول	۳۳۵
د بیمارئ نه د شفاء دپاره چیلئ ذبح کول	۳۳۵
دکونډا حقیقت	۳۳۶
د اذان په وړاندې درود شریف وئیل	۳۳۷
د اذان پس اوچت آواز سره صلاة او سلام	[illegible]
د روژې نیولو رسم	[illegible]
په قبر باندې د گلابو اوبه شیندل	۳۳۹
د رمضان په آخری جمعه باندې وداعی خطبه وئیل	۳۳۹
مړکو سیو کښې په مسجد کښې اجتماع	۳۳۹

Maktaba Tul Ishaat.com

د دعاء په اختتام باندې کلمه ونيل ... ۳۴۱
په قبر باندې شنه څانګه یا ګلاب اېښودل ... ۳۴۲
ايصال ثواب باندې أجرت اخستل جائز ندی ... ۳۴۲
د سخت باران یا د وبا په وخت اذان کول ... ۳۴۳
قبرونو باندې څادر غوړول ... ۳۴۴
په تراويحو کښې ختم قرآن باندې متهائي تقسيمول ... ۳۴۴
د اذان په جواب کښې د کلمه توحيد نه پس محمد رسول الله ونيل ۳۴۵
جنازه باندې د ګلونو څادر اچول ... ۳۴۵
اذان کښې غټې ګوتې ښکلول اوهغه په سترګو باندې را کاږل ... ۳۴۶
د کفن نه پاتې شوې ټکرې نه د امام دپاره جانماز (مصلی) جوړول ۳۴۶
اجتماعي طور باندې درود شريف ونيل ۳۴۷
د تعزيت دپاره جمع کيدلو سره کيناستل ۳۴۷
روزانه يو ځائ کيدلو سره قبرستان ته تلل ... ۳۴۸
د خطبې په حالت کښې درود شريف ونيل ... ۳۴۸
د خلقو د ويرې نه (ان الله وملائكته -الخ) ونيل ۳۴۸
د يولسمې خوراک ۳۴۹
ميلاد کښې قيام کول ... ۳۴۹
د اختر مبارکی ونيل ۳۴۹
د تير په شان بل سوال ... ۳۵۰
د رخصتيدلو په وخت خدا حافظ ونيل ... ۳۵۱
عيد شب براءت ۳۵۱
سياسي فتنه کښې اذانونه کول ۳۵۲
رساله د محرم منکرات ۳۵۳
کتاب العلم والعلماء ۳۶۱
ديوعالم يا بزرګ لاس ښکلول ۳۶۱
د ښځې او د والدينو (مور، پلار) د اجازت نه بغير د طلب علم دپاره سفر کول ۳۶۳
خوانه ښځه پريښودل او د طلب علم دپاره سفرکول ۳۶۴
متقدمينو اومتاخرينو کښې حدفاصل ۳۶۵
دخلقو د شرمنده کولو دپاره علم زده کول ۳۶۵

تعليم پرينودل او د تبليغ دپاره وتل ۳۶۵

د غيرعالم دپاره د دليل طلب جائز نه دي ۳۶۶

رسائل ۳۶۷

السبک الفريد لسلک التقليد ۳۶۷

د تقليد شخصي ضرورت ۳۶۷

عجيبه خبره ۳۷۱

د تقليد تعريف ۳۷۱

اعتماد او انقياد ۳۷۲

د تقليد فوائد ۳۷۲

د عبدالوهاب شعراني شهادت ۳۷۲

د شاه ولي الله رحمه الله شهادت ۳۷۳

د نواب صديق حسن خان شهادت ۳۷۳

د مولانا محمد حسين بټالوي شهادت ۳۷۳

د قاضي عبدالواهب صاحب خانپوري شهادت ۳۷۴

تقليد شخصي ۳۷۴

د تقليد شخصي وجوب ۳۷۶

د ترک تقليد مفاسد ۳۷۶

مقدمة الواجب واجب ۳۷۷

عقل شاهد دي ۳۷۸

په تقليد شخصي باندې د صحابه کرامو رضی الله عنهم اجماع ۳۷۸

حضرت فاروق اعظم رضی الله تعالی عنه ... ۳۷۹

اهل مدينه او تقليد شخصي ۳۷۹

امام العصر حضرت ګنګوهی او تقليد شخصي ۳۷۹

خلاصه د خبرې ۳۸۱

د ضرورت په وقت کښې په بل مذهب باندې عمل کول ۳۸۲

الهدايات المفيدة لتنزيه المدارس من العلوم الجديدة [illegible]

په ديني مدارسو کښې دنيوي تعليم داخلول ...... [illegible]

الکلام البديع في احکام التوزيع ۳۸۹

د چندې د پيسو احکام ۳۹۰

Maktaba Tul Ishaat.com

۳۹۲	
صیانة العلماء عن الذل عند الاغنیاء	۳۹۲
د چندي غوبنتلو مروجه طریقه جائز نده	۴۰۵
تتمه: التوکل والتقوی (القرآن)	۴۰۶
الحدیث	۴۰۸
القول المتین فی شرح اطلبوا العلم ولو بالصین	۴۰۹
د (أطلبوا العلم ولو بالصین) حدیث تحقیق	۴۱۸
علم د عقل په رنا کښي	۴۱۹
سیاست	۴۲۰
طب جدید او قدیم	۴۲۱
حفظ صحت	۴۲۲
تعمیرات	۴۲۲
کیمیکل	۴۲۲
علم المکاشفه	۴۲۲
د زلزلي معلومولو ماهرین	۴۲۳
دمعدنیاتو ماهرین	۴۲۳
د موسمیاتو ماهرین	۴۲۳
د سیلاب معلومولو ماهرین	۴۲۳
د غویي وهلو فن	۴۲۳
د لامبو فن	۴۲۳
د پرواز (الوتلو فن)	۴۲۳
د دفاع فن	۴۲۴
د کسب معاش فن	۴۲۴
د اوقاتو د تخریج فن	۴۲۴
د چین ذکر	۴۲۵
کشف الغطاء عن حقیقة اختلاف العلماء	۴۲۶
د اختلاف العلماء تحقیق	۴۲۶
د اختلاف د جواز شرائط	۴۲۹
تنبیه الغافلین فی بیان التفاضل بین المرسلین	۴۳۱
تفاضل دانبیاء علیهم الصلوة والسلام	۴۳۱

کتاب التفسیر والحدیث ۴۳۷
په ولاړه د خوراک نه د ممانعت حدیث ۴۳۷
د پورتنۍ پوښتنې په شان بوه بله پوښتنه ۴۳۸
د حدیث (لاترفع عنهم عصاک ادبا) حواله ۴۳۸
تحقیق د حدیث (لولاک لما خلقت الافلاک) ۴۳۸
سورة فاتحه په کومه پاره کښې داخله ده ۴۳۹
د حدیث نجد تحقیق ۴۴۰
وجه تسمیه د آیت. رکوع اود سورة ۴۴۲
د رکوع او پارې تحقیق ۴۴۳
د (قضاء بشهادة الزور) حدیث متعلق تحقیق ۴۴۵
د سبعة احرف تشریح ۴۴۷
په (ضربت علیهم الذلة ـ الایه) باندې د اشکال جواب ۴۴۹
د حدیث (سبحان من زین الرجال باللحی ـ الخ) حواله ۴۵۰
مودودی صاحب کښې د مفسرشرائط نشته ۴۵۱
د (لانکاح بین العیدین) حدیث تحقیق ۴۵۳
دنوح علیه السلام طوفان عام وو ۴۵۴
د اوو زمکو تحقیق ۴۵۵
تحقیق د حدیث (فی کل ارض آدم الحدیث) ۴۵۶
یو مطلب ۴۵۸
د حضرت موسی علیه السلام په قبرکښې مونځ کول ۴۵۹
د تولو نه وړاندې کوم څیز پیدا کړې شو ؟ ۴۶۰
د (من هذا الرجل - الخ) حدیث تشریح ۴۶۰
د احادیثو د کتابونو دتالیف تاریخ ۴۶۱
تشریح دحدیث (من رای منکم منکرا ـ الخ) ۴۶۱
تشریح دحدیث (للمسلم علی المسلم ستة حقوق) ۴۶۲
د امربالمعروف په شان نهی عن المنکر هم فرض دي ۴۶۲
عشر... کښې توسیع علی العیال سره متعلق حدیث ۴۶۲
د (والله یعصمک من الناس) وعده بعدالموت لره هم شامله ده ۴۶۳
حدیث (الدنیا جیفة) حواله ۴۶۴

Maktaba Tul Ishaat.com

په ولاړه میاتيزې کولو سره متعلق حدیث ...	۴۶۴
په «رب اجعلنی مقیم الصلوة» باندې د اشکال جواب ...	۴۶۵
دعرض اعمال د حدیث تحقیق	۴۶۵
رسائل	۴۷۰
دفع الوسواس عن قصة القرطاس (دقرطاس د قصې حقیقت)	۴۷۰
مجال التحریر لخیال الزمهریر	۴۷۷
د (اشتکت النار الی ربها) حدیث متعلق ژور تحقیق	۴۷۷
د تیر شوی تقریر ضمیمه	۴۸۲
عمدة التفسیر لاية التطهیر (د اهل بیت تحقیق)	۴۸۴
کتاب السلوک	۴۸۹
رفع دتعارض په ما بین د مختلفو عباراتو کښې په باره د اصلاح کښې له غیر اصلاح نه	۴۸۹
د ترجیح وجوه	۴۹۰
بیعت مقصود نه دې اصلاح مقصود ده	۴۹۲
د تصوف حقیقت	۴۹۲
دحضرت علی رضی الله عنه سره دحضرت حسن بصری ملاقات اوحضرت علی رضی الله عنه نه د باطنی سلسلو د ابتداء حقیقت	۴۹۴
د شیخ کامل علامات	۴۹۵
د کرامت پیژندنه	۴۹۵
شریعت، طریقت . حقیقت . معرفت . جهادِ اکبر	۴۹۶
د صاحب نسبت تعریف	۴۹۶
تشریح دحال اومقام	۴۹۷
د حضرت علی رضی الله عنه نه د حضرت حسن بصری رحمه الله استفاده	۴۹۷
مسئلة دوحدة الوجود	۴۹۹
د فناء اوبقاء تشریح	۵۰۱
رساله (استیناس الآبد بشرح فضل العالم علی العابد)	۵۰۲
دحضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمه الله تاثر	۵۰۳
تکمله	۵۱۲
د محمد احمد (درس قرآن) اوریدل. ویل جائز ندی	۵۱۳
کتاب الطهارة	۵۱۶

په ژبې سره د اوداسه د نیت کول مستحب دي ۵۱۶
پرته له نیت څخه د لامبلو په صورت کښې اودس کیږي ۵۱۶
تر اوداسه مخکښې د اعوذ با لله د ویلو حکم ۵۱۶
په اوداسه کښې دهر غړي په پریمنځلو باندې د بسم الله دلوستلو حکم ۵۱۷
په کور کښې اودس کول او بیا مسجد ته راتلل بهتر دي ۵۱۸
د غاړې د مسح تحقیق (څېرنه) ۵۱۹
په اوداسه کښې د ګوتو خلالول سنت مؤکد دي ۵۲۰
په اوداسه کښې ولاء د (پرله پسې والی) او په هر اندام باندې د دُعاء لوستلوحکم ۵۲۱
مسواکو دیوه لویشت په اندازه اوږدوالی مستحب دی ۵۲۲
د اندامونو تر درې خله زیات دپریمینځلو حکم ۵۲۲
په اوداسه کښې د ږيرې د ویښتانو د لمدولو حکم ۵۲۳
تر اوداسه وروسته د آسمان خوا ته دکتلو حکم ۵۲۳
د اوداسه په حالت کښې د قبلې خوا ته د توکلو حکم ۵۲۳
د چا لاسونه که چیرته پرې شوي وي هغه به اودس څنګه کوي ۵۲۴
د جرماني په لوټو (بدنیو) باندې اودس کول ۵۲۴
آیا د جنازې یا د تلاوت د سجدې لپاره په شوي اوداسه باندې لمونځ کیدلې شي؟ ۵۲۵
په اخبارونو کښې لیکل شوي د قرآن آیتونو ته بې اودسه د لاس لګولو حکم ۵۲۵
د قرآنکریم ټیپ یا پلیټ یعنی تالی ته بې اودسه دلاس لګولو حکم ۵۲۵
د قرآن کریم په تش مخ باندې لاس لګول جائز ندی ۵۲۶
د د روغنی رنګ د لرې کولو پرته اودس نه کیږي ۵۲۶
په شرمګاه کښې د ګوتې په داخلولو او بیا را ایستلو سره اودس ماتیږی ۵۲۷
د زکام او رمد (یوډول بیماری ده چه سترګې ورسره سرې شی) د اوبو حکم . ۵۲۷
د پورتنی مسئلې اصلاح ۵۲۸
د غټو متیازو له ځایه د چینجي وتل د اودس ماتوونکی دی ۵۲۸
د ناست سړي په خوب سره د اوداسه د ماتیدو صورتونه . ۵۲۸
د رګ ستن د اوداسه ماتوونکې ده ۵۳۰
داوداسه په دوران کښې د زنګونونو د ښکاریدلو حکم ۵۳۰
د چا د ستر لیدلو سره اودس نه ماتیږی ۵۳۰
په لمانځه کښې د خندا په غږ سره اودس ماتیږي ۵۳۱

Maktaba Tul Ishaat.com

تر اوداسه وروسته په تولیې (لاس پاک یا رومال) سره د اندامونو وچول	۵۳۱
په فرج باندې برسیره ګوتې لګول د اودس ماتوونکی نه دی	۵۳۲
که چیرته اوبه او خاوره دواړه نه وي نو څه به کوي؟	۵۳۲
د نوکانو پالش د اوداسه او غسل دواړو مانع دی ...	۵۳۲
د تفاسیرو او احادیثو کتابونو ته بې اودسه لاس وروړل	۵۳۳
د وینې ایستل د اوداسه ماتوونکی دی	۵۳۳
په ولاړې وینې سره د اودس د ماتیدو تفصیل	۵۳۴
د ګرمۍ په موسم کښې بدن باندې د را وتونکو دانو د اوبو حکم	۵۳۴
تر اوداسه وروسته شک اعتبار نه لري	۵۳۵
د اوداسه په ماتوالي او نه ماتوالي کښې د شک حکم	۵۳۵
باب الغسل	۵۳۶
دجنب لپاره د خولې د پریمینځلو پرته د اوبو څښل مکروه دی	۵۳۶
په غسل کښې غرغره ضروري نه ده	۵۳۶
په ډکه خوله سره د اوبو په څښلو سره د مضمضې (خولې پریمینځلو) فرض ادا کیږي	۵۳۶
په خلوت (داسې ځای کښې چه څوك نه وی) بربنډ غسل کول جائز دی	۵۳۷
د نفاس په حالت کښې که چیرته د کومې ښځې احتلام وشي نو غسل پرې فرض نه دی	۵۳۸
په غسل کښې د مصنوعي غاښونو لګولو حکم	۵۳۸
په غسل کښې د مضمضې د هیریدلو حکم	۵۳۸
د جنابت په حالت کښې د سلام اچولو حکم	۵۳۹
که چیرته مني په لاس سره بنده شي او د شهوت تر ختمیدو وروسته را ووځي	۵۳۹
که چیرته له شهوت پرته مني راووځي نو غسل فرض نه دي	۵۴۰
د جنابت په حالت کښې د اودس کولو څه فائده ده ؟	۵۴۰
په ناستې سره د غسل کول بهتر دي	۵۴۰
له غسل کولو پرته دویم ځل جماع کول	۵۴۱
په غسل کښې د ښځې د ویښتانو حکم	۵۴۱
د جنابت په حالت کښې کوچنی ته پئ ورکول او د خوړو پخول جائز دی	۵۴۱
د جنب لپاره د تفسیر، حدیث او د قرآنکریم په ترجمې باندې لاس لګول	۵۴۱
په غسل کښې د فرج خارج (باندینۍ شرمګا) پریمینځل فرض دي ...	۵۴۲
غسل خانې ته د داخلیدو او را وتلو طریقه او دُعاء	۵۴۲

د جنابت په حالت کښې د نوکانو او ویښتانو د پرې کولو حکم ۵۴۳
د جنابت په حالت کښې د ذکر او تلاوت حکم ۵۴۴
په غسل کښې د پوزې داخل ته د اوبو رسولو اندازه ۵۴۴
باب المیاه ۵۴۵
کوهي ته چه ناپاک شی ولویږي او را ایستل ئې ممکن نه وي ۵۴۵
کوهي ته د چپلي یا خپلۍ د لویدلو حکم ۵۴۵
د مستعملو اوبو حکم ۵۴۶
د جنب سړي اوبو سره د لاس لګولو حکم ۵۴۶
په داسې لوښي کښې د جنب سړي لاس ننه ایستل چه هغه ته د نلکی اوبه لویږي او بهیږي ۵۴۷
د غسل د اوبو د څاڅکو حکم ۵۴۷
د کوچني هلک اوبو ته د لاس ننه ایستلو حکم ۵۴۷
له کوهي څخه د ووزې د ژوندۍ را وتلو حکم ۵۴۸
کوهي ته د خوشایو د لویدلو حکم ۵۴۸
د کوخه ګشتې چرګې پس خورده یا جوته مکروه ده ۵۴۹
په لمر باندې د ګرمو شویو اوبو د کراهیت شرائط ۵۴۹
کومې اوبه چه د رنګ بوئ واخلي اودس پرې صحیح دی ۵۵۰
لوښي ته د وزې یا میږې د پچو د لویدلو حکم ۵۵۰
د لس په لسه حوض اندازه ۵۵۰
په کوچني حوض کښې د پاک سړي د داخلیدلو حکم ۵۵۱
له شیعه یا مرزائي څخه د اوداسه لپاره د اوبو لاسته راوړل ۵۵۲
حکم ماء المراحیض اذا تکرّر و تحلّل ۵۵۲
د چینه لرونکي کوهي د پاکولو طریقه ۵۵۳
د کوچني حوض د پاکولو طریقه ۵۵۴
د لاسي نلکۍ د پاکوالي حکم ۵۵۶
د متی (چاټی یا منګی) په ناپاکو اوبو باندې د پاکو اوبو په بهولو سره متی پاکیږي ۵۵۷
د ګتر (هغه کدی چه مرداري او مستعملې اوبه پکښې یو ځای کیږي) خوا ته د کوهي کیندل ۵۵۷
د خره او آس د پس خوردې حکم ۵۵۸
باب التیمم ۵۵۹
د اوبو په موجودوالي کښې د لمانځه د قضا کیدلو له ویرې د تیمم حکم ۵۵۹

په ژمي کښې د اوبو د ګرمولو له وجې د لمانځه د قضاء کيدو حکم ۵۵۹
په ريل ګاډي کښې د تيمّم حکم ۵۶۰
د غسل تيمّم د اوداسه لپاره هم کافي دی ۵۶۱
که چيرته جنب ته له يخنی څخه د مرض ويره وي نو تيمم ورته جائز دی ۵۶۱
که چيرته د چا په لاسونو کښې زخم وي نو تيمّم دې وکړي ۵۶۱
تيمّم په کومو کومو شيانو جائز دی ۵۶۲
په تيمّم کښې د ږيرې خلالول سنت دي ۵۶۲
د اوداسه په اکثرو اندامونو باندې چه زخم وي نو تيمّم دې وکړي ۵۶۳
د جنازې د لمانځه او مؤکدو سنتو لپاره د تيمّم حکم ۵۶۳
کوم تيمم چه د تلاوت لپاره وشي په هغه باندې لمونځ صحيح نه دی ۵۶۴
باب المسح علی الخفين ۵۶۵
په موزو باندې د مسح د جواز شرطونه ۵۶۳
په موزو باندې د مسح احکام ۵۶۵
په پلستر باندې مسح جائزه ده ۵۶۷
په پټی باندې تر مسح وروسته د پټی د لويدلو حکم ۵۶۷
دبرسيرنې پټی په لويدلو سره په لاندينی پټی باندې دمسح بيرته را ګرځول واجب نه دي ۵۶۸
په پنبې باندې د مسحې حکم ۵۶۸
که چيرته د زخم لپاره اوبه نقصانی وی نو مسح دې وکړي ۵۶۸
په منعلو (تلی لرونکو) جرابو باندې د مسح حکم ۵۶۹
د څرمنې د موزو لاندې که چيرته جرابې وي نو مسح پرې جائزه ده ۵۶۹
په پلاسټيکي موزو برسيره که چيرته جرابې وي نو مسح جائزه نه ده ۵۷۰
باب الحيض ۵۷۱
د حيض په حالت کښی ذکر جائز دی ۵۷۱
د حائضه ښځې لپاره د قرآنکريم د تعليم (ښوولو) حکم ۵۷۱
د حائضه ښځې د دمولو حکم ۵۷۲
د عادت تر ورځو وروسته د وينې د راتللو حکم ۵۷۲
د عادت تر ورځو مخکښې د وينې بنديدل ۵۷۲
د حيض تر بنديدو څومره موده وروسته کوروالی جائز دی؟ ۵۷۲
د وينې په بنديدو سره د لمانځه او روژې د فرض کيدلو تفصيل ۵۷۳

د حیض په حالت کښې د دیني کتابونو دکتلو حکم ۵۷۴
د حیض په حالت کښې د آیت الکرسي دتلاوت حکم ۵۷۵
تر اسقاط وروسته د راتلونکې وینې حکم ۵۷۵
د مستحاضه ښځې حکم ۵۷۶
احکام المعذور ۵۷۷
د متیازو په سوري کښې د کېښودل شوي پنبې د ننني برخې د لمدېدلو حکم ۵۷۷
د ځاځکو د مریض لپاره د لمانځه د ادا کولو آسانه طریقه ۵۷۷
د معذور سړي د اوداسه اوجامو د پاکوالي حکم ۵۷۸
د معذور د جامو حکم ۵۷۹
د مریض لپاره که د مردارو جامو بدلول مشکل وي نو له هغو سره دې لمونځ وکړي ۵۷۹
د معذور په حکم کښې د داخلیدو د معلومولو آسانه طریقه ۵۷۹
معذور د اشراق په اوداسه سره د ماسپښین لمونځ کولی شي ۵۸۲
د انفلات ریح (هغه ځوک چه باد ئې جاري وي) د مریض په خوب سره اودس نه ماتیږي ۵۸۲
د وخت تر داخلیدو وروسته د عذر دپیښیدلو حکم ۵۸۲
د سیلان په مرض کښې د اوداسه د ساتلو ګټور تدبیر ۵۸۳
چه په قعدې او سجدې سره اودس ماتیږي نو د دریدو په صورت کښې د اشارې د کولو حکم ۵۸۴
د پورتنې پوښتنې غونډې یوه بله پوښتنه ۵۸۴
باب الانجاس ۵۸۵
د انګریزانو په زړو یا لیلامي جامو کښې د لمانځه دادا کولو حکم ۵۸۵
له مردارو اوبو ځخه جوړه شوې مالګه پاکه ده ۵۸۵
د تلاوت لپاره د جامو پاکوالي ضروري نه دی ۵۸۵
د دوبي (جامو مینځونکي) د مینځل شویو جامو حکم ۵۸۶
د ډرائي کلین حکم ۵۸۶
د مرغانو د ګندګۍ حکم ۵۸۷
هګۍ له باندې (خارج) ځخه ناپاکه ده ۵۸۷
د سپي د بدن ځاځکي پاک دي ۵۸۹
د حلال ځناور د متیازو حکم ۵۸۹
د شیدو د پاکولو طریقه ۵۹۰
د شخوند ځګ نجس دي ۵۹۰

Maktaba Tul Ishaat.com

فرش یا خمکه په وچیدو سره پاکیږي ۵۹۱
د غلیظه نجاست د عفو د اندازې تحقیق ۵۹۱
مرداري شیدې په څناورو باندې د چښلو حکم ۵۹۲
د پورتني پوښتني غوندې بله پوښتنه ۵۹۲
له مردارو وازګو (چربی) څخه د جوړ شوي صابون حکم ۵۹۳
د غالي او قالینې د پاکولو طریقه ۵۹۳
که چیرته شیدو ته پچې ولویږي ۵۹۵
د استنجاء لوټه په وچیدو سره نه پاکیږي ۵۹۵
د طاؤس مرغه ګندګي ناپاکه ده ۵۹۵
د جامو د پریمینځلو تر څنګ د نجاست د اثر (نخښې) د پاتې کیدلو حکم ۵۹۶
په ناپاکو غوړو سره د رنګ شوي لرګي حکم ۵۹۶
د خاورو تیل پاک دي ۵۹۶
د اسپرټ (الحل یا الکول) حکم ۵۹۷
غلیظه نجاست چه د درهم په اندازې سره وي نو مینځل ئې واجب نه دي ۵۹۷
د بنګو د صفا کولو لپاره د چرګې ګرمو اوبو ته د اچولو حکم ۵۹۷
چه له نلکي څخه اوبه پرې وبهول شي نو د پاکوالي لپاره زبیښل (نچوړکول) او تثلیث (درې خله پریمینځل) شرط نه دي ۵۹۹
د ناپاکو جامو دلمدوالي په پاکو جامو باندې د لګیدلو حکم ۵۹۹
د مینځل شویو جامو په ناپاک تناو یا پرې باندې د اچولو حکم ۶۰۰
د ناپاکې بسترې په خولو باندې د لمدیدلو حکم ۶۰۱
د نجاست تر لګیدلو وروسته د خپریدلو حکم ۶۰۱
د نجاست تر وچیدلو وروسته حکم ۶۰۲
د سپي په خوله د جوټه شوي لوښي د پاکولو طریقه ۶۰۲
بنګ پاک دي ۶۰۲
په نجسې غالي باندې د لمدې پښې د کیښودلو حکم ... ۶۰۲
د دوبي (جامو مینځونکي) د بدن او جامو حکم ۶۰۳
د هغه نجاست تفصیل چه د لمانځه د جواز لپاره مانع (خنډ) دی ۶۰۳
د وبده سري لارې پاکې دي ۶۰۴
فصل فی الاستنجاء ۶۰۵

د استبراء معهوده طریقه ۶۰۵
د حضرت شاه عبدالعزیز رحمه الله تعالی فتوی ۶۰۷
د حضرت حکیم الامت تهانوی رحمه الله تعالی وینا ۶۰۷
په استنجاء کښې یو اخې په لوټې باندې داکتفاء کولو حکم ۶۰۸
تر اوداسه وروسته د استنجاء کولو حکم ۶۰۹
په کاغذ سره د استنجاء کولو حکم ۶۰۹
له استنجاء ښخه د عاجز سړي حکم ۶۱۰

تمت بالخیر

تم فهرس الکتاب بعون الملک الوهاب

د احسن الفتاوی د اول جلد فهرست ختم شو ولله الحمد اولاً واخراً

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وعلی اله وصحبه وسلم اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین

Maktaba Tul Ishaat.com